

PROLETÁŘI
VŠECH ZEMÍ,
SPOJTE SE!

LENIN
SEBRANÉ
SPISY

42

VYDÁVÁ SE NA ZÁKLADĚ
USNESENÍ ÚSTŘEDNÍHO VÝBORU
KOMUNISTICKÉ STRANY
ČESKOSLOVENSKA

VLADIMÍR
ILJIČ
LENIN
SEBRANÉ
SPISY

SVAZEK

42

listopad 1920 — březen 1921

NAKLADATELSTVÍ SVOBODA

PRAHA 1989

Podle 5. ruského vydání
V. I. Lenin, Polnoje sobranije sočiněnij,
tom 42, Politizdat, Moskva 1977,
připraveného
Institutem marxismu-leninismu při ÚV KSSS,
přeložil kolektiv překladatelů

Čtyřicátý druhý svazek Sebraných spisů V. I. Lenina obsahuje práce, které Lenin napsal od listopadu 1920 do března 1921. Odráží se v nich období přelomu v životě sovětského státu, kdy už byly hlavní síly cizích interventů a vnitřní kontrarevoluce poraženy a Sovětská republika mohla znovu řešit naléhavé úkoly mírové výstavby socialismu.

Díky vítězstvím Rudé armády musela polská buržoazní vláda už v říjnu 1920 uzavřít příměří. Začátkem listopadu 1920 porazila Rudá armáda po hrdinské zteči pere-kopských opevnění Vrangela jako posledního chráněnce světového imperialismu a osvobodila Krym. Pokus imperialistů všech zemí zničit ve spojení s vnitřní kontrarevolucí sovětský stát nadobro ztroskotal. Toto obrovské vítězství upevnilo mezinárodní postavení Sovětské republiky.

Po skončení občanské války orientuje Lenin veškerou činnost strany a státu na budování socialismu.

Vnitřní situace v zemi byla krajně svízelná. Čtyři roky imperialistické války a tři roky občanské války a cizí vojenské intervence rozvrátily a dezorganizovaly národní hospodářství Sovětského Ruska, způsobily nedostatek obilí, paliva a surovin. Lid byl nesmírně unaven. Dělníci hladověli, hodně se jich muselo zabývat domácí výrobou nebo spekulací. Mnozí dělníci ve snaze zachránit se před hladem odcházeli na venkov a ztráceli tak spojení se svou třídou. Síly dělnické třídy se třísťily, což oslabovalo sociální základnu diktatury proletariátu.

V hlubokém rozvratu bylo i celé zemědělství, takže dosahovalo pouze 65 procent zemědělské produkce carského Ruska. Rolníci dávali najevo nespokojenost s povinností odvádět všechny přebytky a nesnažili se rozvíjet své hospodářství. Politika válečného komunismu, zavedená během války jako nezbytné a vynucené dočasné opatření, neodpovídala už novým podmínkám. Část dělníků, kteří byli pevněji spjati s vesnicí, podléhala vlivu maloburžoazních živlů. Hlad nutil dělníky projevovat nespokojenost s hospodářskou politikou sovětské moci. To všechno vyvolalo závažné politické obtíže.

Čtyřicátý druhý svazek začíná projevem, který přednesl Lenin 6. listopadu 1920 na slavnostním plenárním zasedání moskevského sovětu, moskevského výboru KSR(b) a moskevské městské odborové rady k třetímu výročí Říjnové revoluce. »Dnes můžeme své vítězství oslavit,« řekl Lenin. »Zvítězili jsme, přestože nám život přinášel neslýchané potíže, přestože naši nepřátelé vyvíjeli nevídané úsilí« (viz tento svazek, s. 21). Při rozboru příčin vítězství nad interventy a bělogvardějci poukazoval Lenin především na to, jakou roli sehrálo společenské a státní zřízení sovětského státu, hrdinství a obětavost rudarmějců na frontách i nadšení dělníků a rolníků, kteří podstupovali sebevětší útrapy, jen aby vytvořili pevné zázemí a udrželi moc ve svých rukou. Konstatoval, že současně s procesem upevňování socialistické soustavy probíhá proces oslabování kapitalistické soustavy. Je to zákonité, vysvětloval, protože kapitalisté »jsou třída, která hyne, ať jsou jakkoli bohatí a silní, kdežto my jsme třída, která kráčí k vítězství« (s. 23).

Tyto teze pak dále rozvíjel. V projevu na moskevské guberniální konferenci KSR(b) 21. listopadu 1920 prohlásil, že sovětský stát nezískal jen oddech, ale něco mnohem závažnějšího, neboť »máme nové období, kdy už je základna naší mezinárodní existence v síti kapitalistických států vybojována« (s. 42).

Při vypracovávání hlavních zásad politiky mírového soužití států s různým společenským zřízením vycházel Lenin z toho, že prvním krokem k normalizaci vztahů s kapitalistickými zeměmi je vzájemně výhodná spolupráce s buržoazními podnikatelskými kruhy. V navazování a rozvíjení hospodářských styků viděl jeden z prostředků, jak odvrátit novou válku proti sovětskému státu. Dokazoval, že rozpory mezi kapitalistickou a socialistickou soustavou se mohou a musí vyřešit nikoli válkami, nýbrž mírovým hospodářským soutěžením, bojem na hospodářské frontě, v němž socialismus nutně prokáže svou převahu nad kapitalismem.

Lenin nejednou zdůrazňoval, že díky mírumilovné zahraniční politice sovětského státu je socialismus navzdory intrikám a nekalým záměrům imperialistů nesmírně přitažlivý a získává si sympatie nejširších lidových mas ve všech zemích. Obrovský význam přikládal Lenin revolucionizujícímu vlivu socialismu na ostatní země a síle příkladu. Čím úspěšněji se rozvíjí socialistická společnost, čím efektivnější je hospodářská výstavba v socialistických zemích, čím budou tyto země ekonomicky i politicky silnější, tím hlouběji ovlivní směr i tempo dějinného vývoje. »My jsme říkali a říkáme,« konstatoval Lenin, »že socialismus působí silou příkladu. Násilí je namísto vůči těm, kdo hodlají obnovit svou moc. Tím se ale také význam násilí vyčerpává a dál už působí jen vliv a příklad. Význam komunismu je třeba ukázat prakticky« (s. 94). Právě proto vytyčil Lenin úkol upevnit Sovětské Rusko a udělat ho nepřemožitelným.

Leninské zásady politiky mírového soužití států s různým společenským zřízením jsou mocným prostředkem k dosažení internacionální semknutosti národů všech zemí v jejich boji za mír a socialismus. Tyto zásady byly rozvinuty v usneseních sjezdů a v Programu Komunistické strany Sovětského svazu a zůstanou i nadále generální linií sovětské zahraniční politiky.

Lenin nabádal pracující, aby byli bdělí a ostrážiti vůči imperialistům, aby mohli včas odhalit jejich záměry. Dokud bude naše republika jediná v kapitalistické soustavě, zdůrazňoval, nemůžeme si myslet, pokud nehodláme být směšnými fantasy a utopisty, že nebezpečí nové války pomine. Lenin konstatoval, že hrozba vojenského imperialistického útoku trvá, a vyzýval pracující k neustálé bdělosti.

Lenin učil, že je třeba — má-li být kapitalismus poražen — vyřešit úkol, jak revolučními silami svrhnout vykořisťovatele, i tvůrčí úkol — vybudovat nové ekonomické vztahy. Tyto úkoly spolu nerozlučně souvisí. Nebude-li vyřešen druhý úkol, nepřinesou ani svržení vykořisťovatelů, ani vojenská vítězství nad imperialisty žádné výsledky a návrat ke starým poměrům bude i nadále nevyhnutelný. Proto se musí otázky hospodářské výstavby stát určujícím momentem činnosti komunistické strany i všeho sovětského lidu.

Leninovy práce obsažené v tomto svazku (projev na moskevské guberniální konferenci KSR(b) 21. listopadu, referát na aktivu moskevské organizace KSR(b) 6. prosince 1920, projevy, referáty a diskusní příspěvky na VIII. celoruském sjezdu sovětů a další) měly rozhodující význam pro stanovení úkolů hospodářské výstavby.

V období přechodu k mírové výstavbě považoval Lenin za hlavní zapojit pracující v ještě větší míře do aktivní účasti na hospodářské výstavbě. »Čím větší dosah a širší rozsah mají historické události,« zdůrazňoval Lenin, »tím víc lidí se na těchto událostech podílí, a naopak, čím hlubší je přeměna, kterou hodláme uskutečnit, tím víc je třeba vzbudit o ni zájem i uvědomělý postoj k ní, přesvědčit o její nutnosti další a další milióny a desetimilióny« (s. 160). Tato teze, která patří k hlavním tezím marxismu-leninismu o rozhodující úloze lidových mas v dějinách, nabývá zvláštního významu v současné době.

Lenin vyjádřil přesvědčení, že na ekonomické frontě

bude možné zvítězit tehdy, až strana a sovětská vláda dokážou zvýšit iniciativu a aktivitu většiny pracujících. Proto je třeba zaměřit veškerou agitaci a propagandu k hospodářské výstavbě. V Tezích o výrobní propagandě navrhl rozvinout výrobní propagandu v celostátním měřítku. Upozornil, že je nutné věnovat v novinách více pozornosti hospodářskému plánu, učit dělníky a rolníky spravovat stát, kontrolovat dodržování zákonů a nařízení sovětských orgánů a rozvinout širokou výměnu názorů. Když definoval úkoly tisku jako zbraně strany, napsal: »Méně politického humbuku, méně obecných úvah a abstraktních hesel, v nichž si libují nezkušení komunisté, kteří ještě nepochopili své úkoly, více výrobní propagandy, a především konkrétně a promyšleně, se zřetelem k celkové úrovni mas využívát praktické zkušenosti« (s. 357).

Lenin velmi důrazně formuloval otázku obnovy zemědělství, neboť bez něho se nedá hospodářství vůbec budovat. Rada lidových komisařů předložila VIII. sjezdu sovětů ke schválení návrh zákona o opatřeních k upevnění a rozvoji rolnického hospodářství, vypracovaný pod Leninovým vedením a za jeho přímé účasti. Podle návrhu měla být opatření k řízení rozvoje zemědělství státem spojována s osobní zainteresovaností rolníků na zvyšování výnosů a vyšší produktivitě jejich hospodářství. Když Lenin vysvětloval podstatu návrhu zákona, požadoval zapojovat rolnictvo v masovém měřítku do boje proti rutině a zaostalosti a usilovat o zlepšení zemědělství, i když by toto zlepšení bylo třeba velmi nepatrné a elementární. Vyzýval dělníky a rolníky, aby měli vždy na paměti, že »Sovětské Rusko dokáže zvítězit jen tehdy, když rozšíří výrobu a zvýší produktivitu práce« (s. 162).

Na sjezdu sovětů mluvil Lenin o nutnosti vytvořit ekonomický základ socialismu — o nutnosti elektrifikovat Rusko podle plánu GOELRO. Tento plán, jehož inspirátorem byl Lenin, představoval první perspektivní náro-

dohospodářský plán sovětského státu. Základem plánu se staly Leninovy myšlenky o vybudování materiálně technické základny socialismu. Plán GOELRO, rozvržený na 10—15 let, počítal s rozsáhlou zásadní rekonstrukcí veškeré ekonomiky země. Lenin zdůrazňoval, že hlavním úkolem činnosti strany a všech pracujících musí být právě splnění plánu elektrifikace země.

Lenin se neomezil jen na vytyčení všeobecné perspektivy hospodářské výstavby, naopak, konkretizoval ji. Ukázal, že elektrifikace je základem vybudování materiálně technické základny socialismu a komunismu. Jeho geniální definice — komunismus je sovětská moc plus elektrifikace celé země — vyjadřuje nerozlučnou jednotu politické a ekonomické stránky budování komunistické společnosti. Komunismus, zdůrazňoval Lenin, předpokládá sovětskou moc jako politický orgán, umožňující masám utlačovaných rozhodnout o všech záležitostech. Avšak ekonomicky může komunismus zvítězit teprve tehdy, až bude provedena přestavba celého hospodářství na bázi strojové velkovýroby, založené na nejnovějších poznatcích vědy a techniky. Tato Leninova definice staví chápání komunismu na reálný základ, převádí všeobecnou teoretickou poučku do jazyka praktické činnosti miliónů pracujících, kteří budují komunismus.

Lenin nazval plán elektrifikace druhým programem strany, plánem prací na obnovení celého národního hospodářství, velkým hospodářským plánem. Upozorňoval, že pozvednout průmysl bez elektrifikace není možné. Dokud bude Rusko zaostalou maloroľnickou zemí, bude v něm pevnější hospodářská základna pro kapitalismus než pro komunismus.

Při objasňování programu elektrifikace Ruska zdůraznil velmi důležitou tezi, že realizace plánu elektrifikace a úspěšná výstavba socialismu v Sovětském Rusku bude mít obrovský mezinárodní význam a stane se příkladem pro národy ostatních zemí, které nastoupí cestu socialis-

mu. »Vznikne-li v Rusku hustá síť elektráren a výkonných technických zařízení, stane se naše komunistická hospodářská výstavba vzorem pro budoucí socialistickou Evropu i Asii« (s. 181). Jeho prorocká slova se dnes naplnila. Úspěchy a zkušenosti Sovětského svazu jsou příkladem pro mnohé evropské, asijské i americké země a vzbuzují víru ve vítězství socialismu.

V rozsáhle koncipovaném plánu obnovy národního hospodářství přisuzoval Lenin významnou úlohu koncesím. V projevu na schůzi tajemníků buněk moskevské organizace strany, v referátu na aktivu moskevské organizace strany, na zasedání frakce KSR(b) na VIII. sjezdu sovětů i v dalších vystoupeních věnoval Lenin koncesím velkou pozornost. Všestranně propracoval a zdůvodnil přípustnost koncesí jako jedné z forem státního kapitalismu, řízeného a kontrolovaného proletářskou diktaturou v zemi, která buduje socialismus. Při hledání cest k překonání hospodářského rozvratu vycházel z předpokladu, že získání zahraničního kapitálu prostřednictvím koncesí umožní rychleji obnovit průmysl a pomůže zlepšit postavení dělníků a rolníků.

V koncesích spatřoval Lenin hospodářský i politický argument proti válce. Dokázal, že koncese budou vlastně bojem proti kapitalistickému světu, neboť válka pomocí děl a tanků se nahradí válkou na hospodářské frontě. Tím, že Sovětské Rusko poskytuje kapitalistům koncese, nastupuje cestu »války v hospodářské rovině, jenomže tady už své produktivní síly neničíme, nýbrž rozvíjíme« (s. 63).

Potíže, které země prožívala, zanechaly stopy i ve straně, způsobily, že její nepevní členové začali kolísat. Projevilo se to především v otázce úlohy odborů při budování socialistické společnosti. V listopadu 1920 vytyčila strana na V. celoruské konferenci odborů otázku zřeknutí se vojenských metod práce v odborech a přechodu k rozvinuté demokracii. Proti tomu vystoupil Trockij. Požado-

val zavádění vojenských metod práce dělníků a navrhol val »utáhnout šrouby« válečného komunismu, »postátnit odbory«, přeměnit je v jakýsi přívěsek státního aparátu. Lenin ukázal, že Trockého návrhy tlačily stranu na zhoubnou cestu roztržky s dělnickou třídou, zmaření svazku dělnické třídy a rolnictva, který je základem diktatury proletariátu. Nesprávné stanovisko v otázce úlohy odborů zaujímal také Bucharin. Trockij, Bucharin a jejich stoupenci vnutili straně diskusi o odborech. V této diskusi vystoupily proti straně i další protistranické skupiny — »dělnická opozice«, skupina »demokratického centralismu« a ignatovovci.

Novou linii hospodářské politiky strany bylo třeba prosazovat v usilovném boji proti frakčním skupinám. Tento boj bezprostředně řídil Lenin. V období diskuse bylo zapotřebí veškeré Leninovy moudrosti, jeho geniální prozíravosti, neobyčejné statečnosti i rozhodnosti, aby mohly být odraženy útoky protistranických skupin, uhájena jediné správná linie vybudování socialismu a zachována jednota strany.

Svazek obsahuje články a projevy, které ukazují, jak účinně se Lenin podílel na rozdělení protistranických skupin, na upevňování jednoty strany, na zvyšování úlohy strany jako inspirátorky a organizátorky boje pracujících za hospodářskou obnovu země, za vybudování základny socialistické ekonomiky. Patří k nim práce O odborech, současné situaci a chybách soudruha Trockého, Krize ve straně, referát a závěrečné slovo o úloze a úkolech odborů na II. celoruském sjezdu horníků, brožura Ještě jednou o odborech, současné situaci a chybách soudruha Trockého a Bucharina a další. Tyto práce se staly programem činnosti sovětských odborů, neboť zdůvodňují formy a metody práce strany mezi masami v podmínkách mírové výstavby, odhalují protistranický charakter frakčních skupin, vytyčují a rozvíjejí řadu velmi důležitých tezí o úloze a úkolech odborů za diktatury

proletariátu. Lenin charakterizoval odbory jako školu řízení a hospodaření, jako školu komunismu.

S veškerou silou své stranické zásadovosti vystoupil Lenin proti Bucharinově takzvané nárazníkové skupině. Bucharin vystoupil už 9. listopadu 1920 jako »mluvčí nárazníku« pod záminkou, že hodlá zmírnit neshody mezi Leninem a Trockým. Ve své úloze »smiřovatele« však ve skutečnosti všemožně obhajoval Trockého, až se nakonec s jeho stanoviskem otevřeně ztotožnil. Lenin pranýřoval Bucharinovu skupinu »jako přísluhovače nejhoršího a nejškodlivějšího frakcionářství« (s. 292). Ukázal, že Bucharinovo heslo »výrobní demokracie« znamená uznávat syndikalismus. Platforma »nárazníkové« skupiny, konstatoval Lenin, znamená logicky, teoreticky i prakticky rozchod syndikalistů se stranou, je »vrcholem *ideového* rozkladu« (s. 266).

Při odhalování Bucharinova protimarxistického a eklektického pojetí vztahů mezi politikou a ekonomikou Lenin zdůrazňoval, že politika je koncentrovaný výraz ekonomiky a že politiku nelze od ekonomiky odtrhávat. Aby mohl proletariát udržet politickou moc a měl možnost vybudovat socialistickou ekonomiku, musí udržet a upevnit svazek s rolnictvem.

Lenin odhalil obrovskou škodlivost platformy »dělnické opozice«, která odmítala vedoucí úlohu strany v systému diktatury proletariátu a požadovala nahradit soustavu sovětských státních orgánů takzvanou organizací »výrobců«. »Dělnická opozice« navrhovala předat výrobní prostředky z rukou socialistického státu, který vyjadřuje zájmy a vůli celé dělnické třídy, do vlastnictví a správy bezpartijních společenských organizací dělnické třídy, vytvořených podle vzoru odborových svazů, které by hájily specifické zájmy jejích jednotlivých oddílů. Takové anarchosyndikalistické stanovisko by fakticky znamenalo popření diktatury proletariátu jako hlavního nástroje budování socialismu. Nutnost vedoucí úlohy strany zdůvod-

nil Lenin mimo jiné těmito slovy: »K řízení je třeba mít armádu zocelených komunistických revolucionářů, a ta existuje, říká se jí strana« (s. 280).

Lenin musel bojovat i s protistranickou skupinou »demokratického centralismu«, která popírala vedoucí úlohu strany v sovětech a odborech, brojila proti zásadě řízení jednou osobou a osobní odpovědnosti ředitelů v průmyslu, proti leninským zásadám výstavby strany a požadovala svobodu vytvářet frakce a skupiny. Skupinu »demokratického centralismu« nazval Lenin frakcí »křiklounů nad křiklouny« a její platformu platformou eserů a menševiků.

Jako protiváhu k protistranickým platformám navrhl Lenin podpořit teze J. E. Rudzutaka o úkolech odborů ve výrobě, schválené V. celoruskou konferencí odborů. Základem tezí se staly leninské zásady o nutnosti zvýšit úlohu odborů v rozvoji výroby, rozšířit demokratické principy v jejich činnosti, udržet a posílit vedoucí úlohu strany v odborovém hnutí. Zvláštní komise potom vypracovala a uveřejnila v tisku Návrh usnesení X. sjezdu KSR(b) o úloze odborů, podepsaný Leninem a řadou dalších členů ÚV, známý jako »platforma deseti«. Během diskuse se mezi komunisty i bezpartijními rozvinula rozsáhlá vysvětlovací činnost, směřující k odhalení protistranických oportunistických hesel opozičníků. Díky tomu byly protistranické skupiny poraženy ještě před X. sjezdem.

Lenin všestranně studoval formy a metody výstavby socialistické společnosti, vzájemné vztahy mezi dělnickou třídou a rolnictvem, neboť v těchto vztazích nastaly v důsledku přechodu od války k míru určité změny. Marxistický rozbor poměru třídních sil uvnitř země i na mezinárodním dějišti spojoval Lenin s hlubokou znalostí konkrétní situace. To mu dovolovalo vždy v pravou chvíli rozpoznat, kdy je třeba provést změny v politice. Lenin sledoval velmi pozorně a s velkým zájmem smýšlení rolníků, četl jejich dopisy, scházal se a rozmlouval se zástup-

ci rolníků, zajímal se o jejich názory a ověřoval si na těchto setkáních své závěry. V prosinci 1920 se zúčastnil porady bezpartijních rolníků — delegátů VIII. celoruského sjezdu sovětů, dělal si podrobné poznámky z diskusních příspěvků delegátů (viz s. 412—417) a rozeslal je členům ústředního výboru strany a lidovým komisařům, aby se seznámili s potřebami a požadavky rolníků. V projevu na konferenci kovodělníků v Moskvě 4. února 1921 Lenin zcela jednoznačně prohlásil, že je třeba zaměřit veškeré úsilí k tomu, aby se upravily vztahy mezi dělníky a rolníky a aby se jejich svazek upevňoval na nové ekonomické základně. V projevu na plenárním zasedání moskevského sovětu 28. února 1921 Lenin konstatoval, že je nutně třeba respektovat požadavek rolníků přejít od povinného odvádění všech přebytků k naturální dani, že o této otázce bude jednat X. sjezd strany a schválí usnesení, které »uspokojí bezpartijního rolníka a uspokojí i široké masy« (s. 392)

Čtyřicátý druhý svazek obsahuje rovněž Předběžný konspekt tezí o rolnících, v němž Lenin zformuloval hlavní zásady nahrazení povinného odvádění všech přebytků naturální daní. V tomto konspektu naznačil přechod k nové ekonomické politice, jejíž podstatou bylo vytvořit pevný svazek dělnické třídy s rolnictvem, upevnit diktaturu proletariátu a zároveň vybudovat silný strojový průmysl a základy socialistické ekonomiky. Tyto Leninovy myšlenky, které byly výsledkem hlubokého studia všech stránek života sovětského státu, se staly základem usnesení X. sjezdu strany o nahrazení povinného odvádění všech přebytků naturální daní.

V práci Návrh usnesení hospodářské komise rady lidových komisařů, Návrh hlavního bodu usnesení Rady práce a obrany o celostátní plánovací komisi, O jednotném hospodářském plánu a v dalších se odrazily nejdůležitější problémy vývoje sovětské ekonomiky a řízení národního hospodářství. Leninův program řízení a plánování národ-

ního hospodářství počítal se zvýšením vedoucí úlohy komunistické strany a sovětského státu v hospodářském životě země. Lenin požadoval, aby se o plánu jen tak všeobecně nemluvilo, zdůrazňoval, že je nutné podrobně zkoumat, jak se plán plní, vyvarovat se komandování, rozebírat chyby, jichž jsme se dopustili, a hledat způsoby k jejich nápravě.

Kromě otázek týkajících se hospodářské a státní výstavby stanovil Lenin také úkoly strany při rozvíjení kultury a vědy v sovětském státě. V řadě prací tohoto svazku zformuloval závažné teze o výstavbě socialistické kultury, o podstatě i cestách kulturní revoluce v období přechodu od kapitalismu k socialismu. V Poznámkách k tezím N. K. Krupské o polytechnickém vzdělávání, ve Směrnících ústředního výboru komunistům pracujícím v lidovém komisariátu školství a osvěty, v článku O práci lidového komisariátu školství a osvěty a v dalších pracích Lenin rozvinul teze programu strany v oblasti školství a osvěty. Navrhl konkrétní opatření k zavedení všeobecného i polytechnického vzdělávání, k sestavování učebních osnov, k upevňování a rozšiřování sítě politicko-osvětových zařízení — knihoven, klubů, čítáren atd. Požadoval, aby ve vedoucích funkcích v oblasti školství a osvěty pracovalo víc odborných pedagogů, kteří by spojovali své hluboké teoretické znalosti s rozsáhlou praktickou přípravou, aby se studovaly jejich zkušenosti a kontrolovaly výsledky jejich práce.

Lenin nejednou zdůrazňoval, jak veliký význam má pro výstavbu socialismu věda a technika. Podle něho se socialistické národní hospodářství musí rozvíjet na základě nejnovějších vědeckotechnických poznatků, technický pokrok musí být tedy v popředí pozornosti sovětského státu. Je třeba ulehčit dělníkovi práci, zbavovat ho těžké fyzické námahy a přenechávat ji strojům a zároveň zvyšovat celkovou produktivitu práce.

Svazek obsahuje rovněž usnesení rady lidových komi-

sařů O vytvoření podmínek pro vědeckou práci akademika I. P. Pavlova a jeho spolupracovníků. Toto usnesení svědčí o tom, že dokonce i v období tíživého hospodářského rozvratu, hladu a obrovských potíží projevoval Lenin velkou péči o rozvoj vědy a o vytvoření optimálních podmínek pro práci vědců. V práci O jednotném hospodářském plánu vyzýval komunisty, aby taktně přistupovali k buržoazním odborníkům, z nichž většina je v zajetí buržoazního světového názoru. Lenin učil, že komunisté nesmějí komandovat, nýbrž pomáhat odborníkům, aby si rozšířili svůj obzor, a současně se od nich učit. Napsal, že je třeba mít na paměti, »že inženýr *nedospěje* ke komunismu *tak*, jak k němu dospěl při své ilegální práci propagandista nebo publicista, *nýbrž na základě poznatků svého vědního oboru*, že *jinak* dospěje ke komunismu agronom, jinak lesník atd.« (s. 374).

Ve čtyřicátém druhém svazku jsou poprvé uveřejněny dva Leninovy projevy ze zasedání frakce KSR(b) na VIII. celoruském sjezdu sovětů (projev z 22. prosince a odpovědi na dotazy z 27. prosince 1920) a Projev na schůzi stranického aktivu v Moskvě 24. února 1921. Lenin v nich podrobně vysvětlil úlohu a význam dekretu rady lidových komisařů o koncesích a objasnil četné závažné otázky týkající se zahraniční a vnitřní politiky sovětského státu i činnosti komunistických stran.

Ve svazku jsou rovněž práce, které byly do Leninových Spisů zařazeny vůbec poprvé. Je to Dopis členům ÚV KSR(b), návrhy usnesení plenárních zasedání ÚV KSR(b) a rady lidových komisařů, Projev na společném slavnostním plenárním zasedání sokolnického sovětu dělnických a vojenských zástupců se zástupci závodních výborů a vedení moskevských podniků 7. listopadu 1920, Závěrečné slovo k referátu o koncesích na schůzi aktivu moskevské organizace KSR(b) 6. prosince 1920, Závěrečné slovo

k referátu o koncesích ve frakci KSR(b) na VIII. sjezdu sovětů 21. prosince 1920, Projev o doplňcích k návrhu zákona rady lidových komisařů o opatřeních k upevnění a rozvoji rolnického hospodářství ve frakci KSR(b) na VIII. sjezdu sovětů 27. prosince 1920 a další práce.

V oddíle Přípravné materiály najde čtenář koncepty návrhů rezolucí a dekretů, osnovy a podkladové materiály k pracím zahrnutým do tohoto svazku. Patří k nim Koncept návrhu rezoluce Úkoly odborů a metody jejich plnění, K tezí o výrobní propagandě, Osnova zprávy VIII. celoruskému sjezdu sovětů, Koncept projevu O odborech, současné situaci a chybách soudruha Trockého, Poznámky pro členy ÚV a lidové komisaře, koncept závěrečné části článku Krize ve straně, Materiál k brožůře Ještě jednou o odborech, současné situaci a chybách soudruha Trockého a Bucharina, Materiál k článku O práci lidového komisariátu školství a osvěty, Poznámky z přijetí dagestánské delegace a jiné. Přípravné materiály názorně dokazují, jak pečlivě se Lenin připravoval, než napsal své práce. Velký význam má Osnova projevu na zasedání moskevského výboru KSR(b) se stranickým aktivem a Osnova dopisu bakuským soudruhům. Zápis projevu ani text dopisu se nepodařilo najít. Všechny tyto dokumenty jsou otištěny v pátém ruském vydání poprvé.

INSTITUT MARXISMU-LENINISMU

PŘI ÚV KSSS

PROJEV
NA SLAVNOSTNÍM
PLENÁRNÍM ZASEDÁNÍ
MOSKEVSKÉHO SOVĚTU
DĚLNICKÝCH, ROLNICKÝCH
A RUDO ARMĚJSKÝCH
ZÁSTUPCŮ, MOSKEVSKÉHO
VÝBORU KSR(b)
A MOSKEVSKÉ MĚSTSKÉ
ODBOROVÉ RADY
K TŘETÍMU VÝROČÍ
ŘÍJNOVÉ REVOLUCE
6. LISTOPADU 1920

(Dlouhotrvající potlesk.) Soudružky a soudruzí, sešli jsme se tu dnes k oslavě dnů boje našeho proletariátu, k oslavě našich revolučních úspěchů. Dnes můžeme své vítězství oslavit. Zvítězili jsme, přestože nám život přinášel neslýchané potíže, přestože naši nepřátelé vyvíjeli nevidané úsilí. Vítězíme už celé tři roky. To je obrovské vítězství, v jaké by dříve nikdo z nás neuvěřil. Před třemi roky, když jsme se sešli ve Smolném, nám povstání petrohradských dělníků ukázalo, že je v něm více jednomyslnosti, než jsme mohli očekávat, ale kdyby nám byl v oné noci někdo řekl, že za tři roky bude to, co je nyní, že dosáhneme takového vítězství, neuvěřil by tomu nikdo, ani ten největší optimista. Věděli jsme tenkrát, že naše vítězství bude trvalé teprve tehdy, až naše věc zvítězí na celém světě, protože jsme své dílo započali jedině s nadějí

na světovou revoluci. Imperialistická válka změnila všechny formy našeho dosavadního života a my jsme nemohli vědět, do jakých forem vyústí boj, který trval mnohem déle, než se očekávalo. Nyní, po třech letech, se ukazuje, že jsme nepoměrně silnější než dříve, ale také buržoazie na celém světě je dosud velmi silná, a přestože je nepoměrně silnější než my, přece jen můžeme říct, že jsme zvítězili. Všechnu svou sílu jsme zaměřili na to, abychom tuto buržoazii rozložili; v tomto směru jsme nepracovali bez úspěchu. Byli jsme úspěšní proto, že jsme vsadili na mezinárodní revoluci, a tato sázka byla naprosto správná. Věděli jsme, že celý svět spěje k rozkladu, věděli jsme, že po imperialistické válce nelze žít postaru, protože imperialistická válka od základu zničila všechny staré ekonomické a právní vztahy, zničila všechny podmínky onoho života, na němž se až dosud držel starý řád. A kdyby v takovém okamžiku, kdy imperialistická válka připravila krach tisíckrát důrazněji než naše propaganda, vystoupil proletariát vítězně třeba jen v jediné zemi, pak by to stačilo podlomit síly mezinárodní buržoazie.

Jestliže nyní obecně zhodnotíme mezinárodní vztahy — vždycky jsme přece zdůrazňovali, že vycházíme z mezinárodního aspektu — a podíváme se, jak se vyvíjely války vedené proti Sovětskému Rusku, zjistíme, že žijeme v mírových vztazích téměř se všemi okolními malými buržoazními státy, které popravují a pronásledují ve vlastních zemích bolševiky. Tyto státy jsou bezvýhradně slouhy a otroky Dohody¹ a rády by Sovětské Rusko zpusťšily a zničily, ale přesto jsme s nimi přece jen uzavřeli proti vůli Dohody mír. Tři tak silné mocnosti, jako je Anglie, Francie a Amerika, se proti nám nedokázaly sjednotit a ve válce, kterou proti nám zahájily jejich spojené síly, byly poraženy. Proč? Protože je podlomeno jejich hospodářství, život v jejich zemích, protože jsou to už poloviční mrtvoly, protože nemohou žít postaru, protože třída, z jejíž vůle se drží, totiž třída buržoazie, podlehla

hnilobě. Dala podnět k imperialistické válce a zahubila přes deset miliónů lidí. A proč? Kvůli rozdělení světa mezi hrstku kapitalistů. Tím se vysílila, tím podkopala své vlastní základy, a jakkoli se teď zdá vojensky silná, je vnitřně bezmocná. Teď už to není jen proklamace v bolševickém duchu, nýbrž mečem a ohněm prokázaný fakt. Kapitalisté jsou třída, která hyne, ať jsou jakkoli bohatí a silní, kdežto my jsme třída, která kráčí k vítězství. A přestože jsme slabší než oni, celé tři roky už vítězíme a můžeme právem bez sebemenšího vychloubání prohlásit, že jsme zvítězili.

Při těchto slovech nesmíme ale zapomínat ani na druhou stránku: nesmíme zapomínat, že jsme zvítězili jen z poloviny. Zvítězili jsme proto, že jsme se dokázali udržet proti státům, které jsou silnější než my a navíc se spojily s našimi vykořisťovateli, kteří emigrovali, se statkáři a kapitalisty. Celou dobu jsme věděli a nezapomeneme, že naše věc se týká všech národů, a dokud nenastane převrat ve všech státech, i v těch nejbohatších a nejcivilizovanějších, znamená naše vítězství jen polovinu vítězství, a možná i méně. Právě teď u nás probíhají vítězné boje proti Vrangelovi; každým dnem čekáme zprávy, které potvrdí naše předpoklady². Jsme přesvědčeni, že pokud se nám nepodaří dobýt Krym v nejbližších dnech, podaří se to o něco později, ale nemáme žádnou záruku, že je to poslední pokus světové buržoazie proti nám. Máme naopak zprávy, které nasvědčují, že se o to na jaře pokusí znovu. Víme, že nepřátelé budou mít jen nepatrné vyhlídky, víme také, že naše vojenské síly budou pevnější a mocnější než vojenské síly kterékoli jiné mocnosti, přesto však nebezpečí neminulo, existuje a bude existovat, dokud revoluce nezvítězí v jedné nebo v několika vyspělých zemích.

Víme, že události k tomu spějí, víme, že II. kongres III. internacionály, který se konal letos v létě v Moskvě, vykonal nevídané a nesmírné dílo.³ Někteří z vás snad vy-

slechli referát soudruha Zinovjeva^[35], který podrobně ho-vořil o sjezdu německých nezávislých v Halle⁴. Jistě jste si udělali konkrétní představu o tom, co se děje v jedné ze zemí, které mají největší vyhlídky na revoluci. Podobné věci se však teď dějí ve všech zemích. Komunismus se ve všech vyspělých zemích rozvinul, zesílil a semkl ve stranu. Věc mezinárodní revoluce utrpěla za tuto dobu řadu porážek v malých zemích, v nichž pomohli zardousit hnutí obrovští dravci, jako například Německo pomohlo zardousit finskou revoluci⁵ nebo jako kolosy kapitalismu, Anglie, Francie a Rakousko, zardousily revoluci v Maďarsku⁶. Avšak tím, že ji zardousily, tisícinásobně posílily revoluční prvky ve svých zemích. A tak je nyní hlavní příčinou jejich nemohoucnosti v boji nezabezpečný týl, protože dělníci a rolníci ve všech zemích nechtějí bojovat proti nám, protože hrdinové mezi námořníky nebyli jen u nás v Kronštadu, ale vyskytli se i u nich. Jména námořníků, kteří se plavili po našem Černém moři, jsou po celé Francii spojena se vzpomínkou na revoluci v Rusku; francouzští dělníci vědí, že ti, kdo jsou dnes ve Francii na nucených pracích, podnítily na Černém moři povstání, protože se nechtěli stát katany ruských dělníků a rolníků.⁷ Proto je teď Dohoda oslabena a proto tak přesvědčeně říkáme, že v mezinárodní sféře jsme už zabezpečeni.

Avšak naše vítězství, soudružky a soudruzi, není zdaleka úplné, není to zatím ani poloviční vítězství. Ano, dosáhli jsme obrovského vítězství díky obětavosti a nadšení ruských dělníků a rolníků, podařilo se nám dokázat, že Rusko je schopno rodit nejen jednotlivé hrdiny, kteří šli do boje proti carismu a umírali v době, kdy je dělníci a rolníci ještě nepodporovali. Přece jen jsme měli pravdu, když jsme říkali, že v Rusku se zrodí takoví hrdinové z lidových mas, že Rusko může mít stovky, tisíce takových hrdinů. Říkali jsme, že k tomu dojde a že pak bude věc kapitalismu ztracena. Hlavní příčinou toho, co nám teď přineslo vítězství, hlavním zdrojem toho je hrdinství,

obětavost, nevídaná houževnatost v boji, kterou projevili rudoarmějci, když umírali na frontě, i dělníci a rolníci, když strádali, zejména průmysloví dělníci, kteří všichni v těchto třech letech strádali víc než v prvních letech kapitalistického otroctví. Snášeli hlad, zimu i útrapy, jen aby udrželi moc. A touto houževnatostí, tímto hrdinstvím vytvořili zázemí, v této chvíli jediné pevné zázemí mezi všemi bojujícími silami. Právě proto jsme silní a pevní, zatímco Dohoda se nám nezadržitelně rozpadá přímo před očima.

Dovržit revoluci, dovést ji až k úplnému vítězství nelze však pouze tímto nadšením, elánem a hrdinstvím. To stačilo k odražení nepřítele, když se na nás sápal a rdousil nás, to stačilo k vítězství v krvavé válce, ale teď je to málo, chceme-li své dílo dokončit. Je to málo, protože teď na nás čeká druhá, závažnější polovina úkolu, závažnější co do obtížnosti. A náš dnešní triumf, naše přesvědčení, že zvítězíme, musíme změnit v takové vlastnosti, abychom v této druhé polovině úkolu dosáhli stejně rozhodujícího vítězství. Pouhé nadšení, pouhé odhodlání dělníků a rolníků jít na smrt je pro tuto druhou polovinu úkolu málo, neboť tento druhý úkol je velice obtížný, je budovatelský a tvůrčí. Po kapitalismu jsme zdědili nejen rozvrácenou kulturu, rozbité závody a inteligenci, která propadla beznadějí, zdědili jsme roztržštěné a zaostalé masy, izolované výrobce, zdědili jsme neschopnost a nezvyk společně a svorně pracovat, neschopnost pochopit fakt, že nad minulostí je třeba udělat kříž.

A to teď musíme vyřešit. Musíme mít na paměti, že dnešní náladu je třeba využít k tomu, abychom ji natrvalo přenesli do naší práce, abychom zlikvidovali roztržštěnost našeho hospodářského života. Vracet se ke starému už nelze. Větší díl práce jsme už vykonali tím, že jsme svrhli moc vykořisťovatelů. Teď musíme sjednotit všechny pracující muže a ženy a přimět je ke společné práci. Vstoupili jsme sem, jako vstupuje dobyvatel do nových míst, a přesto jsme přes všechny podmínky, v nichž pra-

cujeme, na frontě zvítězili. Vidíme, že nám dnes jde práce lépe než loni. Víme, že nemůžeme nasytit všechny, nemáme jistotu, že hlad a zima nezaklepu na domy, chaloupky i chýše, ale přesto víme, že jsme zvítězili. Víme, že dokonce i teď, po těžké imperialistické a občanské válce, máme obrovský výrobní potenciál, víme, že můžeme dělníky i rolníky zabezpečit před hladem a zimou, ale k tomu je zapotřebí, abychom spočítali všechno, co máme, a patřičně to rozdělili. To ovšem nemůžeme udělat, protože kapitalismus učil, aby každý drobný vlastník myslel především na sebe, na to, jak by zbohatl, jak by se stal co nejdříve boháčem, a ne jak by se mělo společně bojovat za určitou ideu. Musíme to teď vzít do ruky jinak. Leží na nás teď druhá, obtížnější polovina úkolu. Naše dnešní nadšení nám může vydržet ještě rok, možná i pět let. Musíme mít na paměti, že v boji, který budeme muset podstoupit, půjde jen o běžné věci. Kolem nás jsou samé drobné hospodářské úkoly. Kromě toho víte, že aparát malých jednotek, které udržují chod tohoto hospodářského života, tvoří pracovníci, které jsme zdědili z dřívějšího režimu: úředníci a byrokraté menšího formátu, kteří jsou zvyklí na starý, egoistický způsob jednání. Boj proti tomu se musí stát úkolem v naší dnešní situaci. Ve dnech oslav, ve dnech naší vítězoslávy, ve dnech třetího výročí sovětské moci musíme být prodchnuti oním pracovním nadšením, onou vůlí pracovat, onou houževnatostí, na níž dnes závisí co nejrychlejší záchrana dělníků a rolníků, záchrana národního hospodářství; pak uvidíme, že v tomto úkolu zvítězíme ještě přesvědčivěji než ve všech dřívějších krvavých bitvách. (Dlouhotrvající potlesk.)

*Otištěno v listopadu 1920
v bulletinu Stenografičeskije
otčoty Moskovskogo Sověta
rabočich i krasnoarmejskich
deputatov, č. 15*

Podle bulletinu

6. 11. 1920

Členům ÚV KSR

Navrhuji zvážit a na plenárním zasedání 8. listopadu uložit předsedovi GOELRO (Státní komise pro elektrifikaci Ruska) G. M. Kržižanovskému, aby na sjezdu sovětů 20. prosince 1920 přednesl referát k 2. bodu programu: Hlavní úkoly obnovy národního hospodářství.⁸

Získáme tak reálnou možnost obnovit národní hospodářství *podle celkového plánu*, neboť takový plán je bez elektrifikace k ničemu, a diskutovat o »hlavních úkolech« bez tohoto plánu by bylo neseřízní.

Pro předběžnou informaci přikládám:

1. Kopii hlášení Kržižanovského *Stav prací GOELRO*.
2. Brožuru Hlavní zásady plánu elektrifikace Severní oblasti^[83], 3 výtisky pro Trockého, Rykova a Bucharina — zítra mohou opatřit i pro ostatní členy ÚV, pokud ji chtějí, ať zavolají do centrály v druhém poschodí.
3. Některé mapy elektrifikace.
4. Korekturu článku Plán 1 obsah soudruhu Trockému, elektrifikace Povolží. aby jej předal soudruhu Rykovovi a pak ostatním členům ÚV.
5. Sťunkelovy teze.
6. Krugovy teze.
7. Celkový seznam materiálů GOELRO (přes 200 prací).

Ze všech těchto dokumentů je jasně vidět, že můžeme (upravíme-li včas teze a osnovu referátu Kržižanovského a vyšleme-li ho jménem ÚV) získat na sjezdu sovětů sto-procentně právě to, co strana a země nutně potřebují:

konkrétní a současně velkorysý a vysoce podnětný plán práce, referát o Hlavních úkolech obnovy národního hospodářství.

Předseda rady lidových komisařů
V. Lenin

*Poprvé otištěno roku 1959
v publikaci Leninskij sbornik XXXVI*

Podle strojopisné kopie

N Á V R H R E Z O L U C E

Ú K O L Y O D B O R Ů

A M E T O D Y J E J I C H P L N Ě N Í⁹

Na základě usnesení IX. sjezdu KSR¹⁰ konference znovu upozorňuje odbory, že tato usnesení je třeba důsledně plnit, a poukazuje zejména na to, že v zájmu dodržování jednotného hospodářského plánu, který vyžaduje určitou posloupnost v hospodářské výstavbě, je nesporně nutné preferovat některé podniky. Zároveň je zapotřebí ihned zahájit, jak konstatovala konference strany v září 1920, postupný, zato trvalý přechod od preferování k uplatňování zásady rovnosti¹¹, zejména pokud jde o vyslání řady nejlepších organizátorů z jednotlivých odborových svazů, aby posílili Celoruskou ústřední radu odborů, pomohli zlepšit její aparát, zavedli dokonalejší systém v činnosti všech odborových svazů a posílili tak celé odborové hnutí.

To je třeba udělat zejména v ústředním výboru Jednotného odborového svazu pracovníků železniční a vodní dopravy¹²; neúměrný růst tohoto svazu ve srovnání s ostatními svazy musí být zastaven a nejlepší síly, které se tak uvolní, musí přenést do celého odborového hnutí ty metody prohlubování demokratismu, zvyšování iniciativy, účasti na řízení průmyslu, rozvoje soutěžení apod., které v praxi přinesly nejlepší výsledky.

V souladu s usneseními IX. sjezdu KSR považuje konference za bezpodmínečně nutné rozvinout, rozšířit a posílit účast odborů na řízení výroby a ukládá proto Celoruské ústřední radě odborů, aby neprodleně shrnula příslušné praktické zkušenosti nejlepších odborových svazů a podniků a vypracovala co nejpodrobnější směrnici, kte-

rá by pomohla všem odborovým svazům tyto zkušenosti využít a zavazovala je k tomu, aby je začaly důrazněji a soustavněji uplatňovat.

To se týká zejména získávání odborníků.

Napsáno nejpozději

8. listopadu 1920

Poprvé otištěno roku 1950

Sočiněnija V. I. Lenina

sv. 31, 4. vydání

Podle rukopisu

P R O J E V
N A S P O L E Č N Ě M S L A V N O S T N Í M
P L E N Á R N Í M Z A S E D Á N Í
S O K O L N I C K Ě H O S O V Ě T U
D Ě L N I C K Ý C H A V O J E N S K Ý C H
Z Á S T U P C Ů S E Z Á S T U P C I
Z Á V O D N Í C H V Ý B O R Ů A V E D E N Í
M O S K E V S K Ý C H P O D N I K Ů
7. L I S T O P A D U 1 9 2 0

Soudruh Lenin ve svém projevu uvedl, že vítězství, kterého jsme dosáhli, má prvořadý význam. Mezinárodní buržoazie nám nedovolila věnovat se produktivní práci, neboť všechny naše síly jsme na celá tři léta museli vrhnout do války proti ní. Teď musíme zvítězit i na vnitřní frontě. Buržoazie nás od této práce odváděla. Soudruh Lenin poukázal na otázky, o nichž bude jednat příští sjezd sovětů, tj. doprava, zemědělství aj. Řekl, že je třeba umět přenést všechnen elán a kázeň do mírové hospodářské výstavby a získat pro tuto výstavbu co nejširší vrstvy.

Kromě toho je nezbytné zahájit boj proti byrokratismu a zbytečnému papírování; i zde je třeba dosáhnout vítězství a k tomu vede jen jediná cesta — rozvíjet uvědomění a iniciativu dělnických mas. Soudruh Lenin vyjádřil v závěru svého projevu přesvědčení, že se nám podaří zvítězit nad zimou i hladem.

*Stručná novinová zpráva
otištěna 9. listopadu 1920
v Pravdě, č. 251*

*V plném znění poprvé otištěno
roku 1957 v časopisu
Voprosy istorii KPSS, č. 1*

*Podle protokolárního zápisu
psaného na stroji*

N Á V R H U S N E S E N Í
P L E N Á R N Í H O Z A S E D Á N Í
Ú V K S R (b)
O P R O L E T K U L T U ¹³

Ústřední výbor potvrzuje rezoluci politického byra a v zásadě schvaluje návrh směrnice, kterou podle ní vypracoval Hlavní výbor pro politickou osvětu¹⁴; zároveň ukládá politickému byru, aby provedlo její konečnou redakci a vyjádřilo v ní přesněji tu hlavní myšlenku, že se činnost Proletkultu v oblasti vědecké a politické osvěty slučuje s činností lidového komisariátu školství a osvěty a guberniálních odborů lidové osvěty, kdežto v oblasti umění (hudba, divadlo, výtvarná umění a literatura) zůstává autonomní a orgány lidového komisariátu školství a osvěty, důkladně prověřené Komunistickou stranou Ruska, si podržují vedoucí úlohu jen v boji proti zjevně buržoazním úchylkám.

Napsáno 10. listopadu 1920

Podle rukopisu

Poprvé otištěno roku 1958

v časopisu Voprosy istorii KPSS, č. 1

N Á V R H U S N E S E N Í
P L E N Á R N Í H O Z A S E D Á N Í
Ú V K S R(b)¹⁵

Uložit Zinovjevovi, aby vypracoval podrobnou směrnici pro Koppa a další soudruhy z lidového komisariátu zahraničního obchodu a pro soudruhy, kteří pracují v Německu.

Vysvětlit, že pomoc řadových dělníků při plnění zakázek pro Rusko vítáme a velmi si jí vážíme i tehdy, jde-li o dělníky organizované ve vysloveně reakčních odborech.

Odhalit přitom Legieny a spol., kteří si chtějí nahrabat peníze pro sebe nebo pro své strany, a přitom žádné nedávat.

Text předložit politickému byru.

Napsáno 10. listopadu 1920

Poprvé otištěno roku 1959

v publikaci Leninskij sbornik XXXVI

Podle rukopisu

T E Z E
O V Ý R O B N Í P R O P A G A N D Ě¹⁶
(K O N C E P T)

1. V souvislosti s vojenskými vítězstvími RSFSR a s jejím celkovým mezinárodním postavením se musí dnes znovu dostat do popředí výrobní propaganda, musí být posílena a organizačně upevněna.

2. Hlavní deníky, zejména Izvěstija a Pravda, musí: (a) věnovat méně místa politice a rozšířit rubriku pro výrobní propagandu; (b) ovlivňovat veškerou práci strany a sovětských institucí tak, aby se věnovalo více sil výrobní propagandě; (c) soustavně se snažit organizovat výrobní propagandu v celostátním měřítku, vypracovávat rozsáhlá opatření pro její rozvoj a zdokonalování a zejména pro kontrolu jejích reálných výsledků v praxi.

3. Stejně tak se musí soustavně a v širším měřítku rozvíjet činnost zaměřená na vyhledávání schopných pracovníků správního aparátu, organizátorů a vynálezců z řad dělníků a rolníků.

4. Výrobní propaganda musí být v celé RSFSR soustředěna pod vedením jednoho orgánu, aby se ušetřily síly a práce byla lépe řízena. Přitom je absolutně nezbytná co nejširší místní i odborová autonomie. Soustavně a spravedlivě odměňovat (naturální prémie aj.) každý významný úspěch, organizovat nestranné a kompetentní ověřování úspěchů.

5. Jednotným řídicím orgánem pro výrobní propagandu musí být redakce populárního masového listu s nákladem půl až milión výtisků.

Takovým listem se má stát Bědnota¹⁷.

Rozdělovat listy tohoto typu na noviny pro průmysl

a pro zemědělství je na škodu věci, neboť posláním socialismu je průmysl a zemědělství sblížovat a sjednocovat. Vedoucí úloha průmyslového proletariátu ve městě i na vesnici, a zejména v urbanizaci zemědělských oblastí a v elektrifikaci celé země, totiž v praxi vyžaduje právě jednotný list (i jednotné řízení výrobní propagandy), který by seznamoval dělníky i rolníky s otázkami výroby.

6. Řídící kolegium má mít pět členů zastupujících 1. Celoruskou ústřední radu odborů; 2. Nejvyšší národohospodářskou radu; 3. lidový komisariát zemědělství; 4. Hlavní výbor pro politickou osvětu; 5. ÚV KSR (nebo odpovědný redaktor). Kolegium a list musí podléhat Celoruské ústřední radě odborů. (Možná ještě jeden člen za Hlavní správu odborného vzdělávání?)

7. List pro výrobní propagandu musí být natolik populární, aby mu rozuměly milióny čtenářů, nesmí však v žádném případě zabředat do povrchního popularizování. Nesmí se snižovat na úroveň nevypělého čtenáře, nýbrž vytrvale, velice obezřetně a postupně zvyšovat jeho vyspělost. Politice by měl věnovat jen málo místa, přibližně jednu čtvrtinu. Hlavní místo musí ponechat pro jednotný hospodářský plán, pro pracovní frontu, pro výrobní propagandu, musí učit dělníky a rolníky řídit a kontrolovat, jak sovětské instituce a sovětské hospodářské podniky uplatňují v praxi zákony a opatření, musí organizovat rozsáhlou a pravidelnou výměnu názorů s nejširším okruhem čtenářů.

8. Materiály otiskované v listu a materiály přicházející do jeho redakce, jakož i ostatní materiály musí být soustavně a pravidelně přetiskovány v brožurkách a letácích, závazně zařazovány do knihoven a distribuovány do všech továren a podniků příslušného výrobního odvětví (v brožurách a letácích musí být materiál uspořádán podle výrobních odvětví). Tento materiál musí sloužit vedle učebnic a přehledů zahraniční techniky k šíření odborné technického a *polytechnického* vzdělání.

Předmětem zvláštní pozornosti se musí stát zejména pravidelnější distribuce listu, jakož i brožur a letáků s výrobní tematikou do *všech* knihoven v RSFSR.

9. Pro výrobní propagandu je nezbytné podle stanoveného plánu organizovaně a systematicky získávat (v zájmu likvidace negramotnosti) inženýry, agronomy, učitele a rovněž pracovníky sovětských státních orgánů s příslušnou kvalifikací.

Pořádat přednášky, besedy, podávat zprávy o činnosti aj.

Pro všechny, kdo mohou obyvatelstvo poučit o elektrifikaci, o zavádění Taylorova systému atd., stanovit tuto činnost jako pracovní povinnost.

10. Častěji a soustavněji využívat k výrobní propagandě filmy. Spolupracovat s filmovým oddělením.

Sovětská gramofonová deska. Výstavy diagramů a kartogramů v klubech, čítárnách, na ulicích a jinde. Vylepovat vývěsky a plakáty v okolí továren, dílen, škol technického zaměření atd.

11. Společně s lidovým komisariátem práce a dalšími institucemi zavádět výrobní inspekci. Zkoordinovat její činnost s náplní výrobní propagandy, což platí i pro práci instruktorů, instruktorských vlaků, parníků apod.

12. Vyzdvihovat vzorné podniky, dělat jim širokou reklamu. Soustřeďovat dělníky, kteří získali v zahraničí zkušenosti z práce v průmyslu, ve speciálních dílnách, odděleních či buňkách atd. Zapojit je do výuky zaostálých, do odborně technického a polytechnického vzdělávání atd.

18. 11. 1920

N. Lenin

MOSKEVSKÁ GUBERNIÁLNÍ

KONFERENCE KSR(b)

20. — 22. LISTOPADU 1920¹⁸

1

NAŠE MEZINÁRODNÍ

POSTAVENÍ

A VNITŘNÍ SITUACE A ÚKOLY

STRANY

PROJEV 21. LISTOPADU

(Potlesk.) Soudružky a soudruzi! O mezinárodním postavení Sovětské republiky je přirozeně třeba mluvit především v souvislosti s polskou válkou¹⁹ a likvidací Vrangela. Myslím, že na shromáždění stranických pracovníků, kteří jistě sledovali stranický tisk a vyslechli nejeden zásadní referát k této otázce, není třeba a není ani vhodné mluvit o všech podrobnostech celé této historie a o každém jednotlivém obratu ve vývoji polské války, o charakteru našich ofenzív nebo o významu porážky u Varšavy. Předpokládám, že po této stránce je většině soudruhů dána problematika už natolik známá, že bych se vlastně opakoval, což by mezi soudruhy vzbudilo jen nespokojenost. Proto o jednotlivých epizodách a peripetiích naší války s Polskem nebudu hovořit. Budu se zabývat jen jejím výsledkem, tak jak se nám jeví dnes.

Po skvělých letních vítězstvích Rudé armády a po těžké porážce u Varšavy, po uzavření prozatímního míru s Polskem, z něhož se právě teď v Rize stává nebo se má stát mír definitivní, obrovsky vzrostly vyhlídky, že tento prozatímní mír bude skutečně mírem definitivním, vzro-

stly díky tomu, že byl Vrangel poražen. Nyní, kdy už je tato porážka zcela zřejmá, začíná imperialistický dohodový tisk odkrývat karty a přiznává to, co až dosud držel v nejpřísnější tajnosti.

Nevím, jestli jste si povšimli noticky, která se objevila v novinách dnes nebo v těchto dnech, že hlavní orgán francouzské imperialistické buržoazie, francouzský list *Le Temps*²⁰, nyní píše^[166], že Polsko nedbalo na rady Francie a uzavřelo mír. Představitelé francouzské buržoazie tu bezpochyby vyslovili pravdu, kterou by buržoazie nemírně ráda utajila a kterou se velmi dlouho pokoušela utajit. Přes nevýhodné podmínky míru s Polskem (i když jsou výhodnější než ty, které jsme sami letos v dubnu nabízeli polským statkářům, jen abychom se vůbec vyhnuli válce) — nevýhodné jsou, ale jen bereme-li v úvahu, čeho by se dalo domoci, nebýt mimořádně svízelné situace u Varšavy — podařilo se nám přece jen dosáhnout takových podmínek, které kříží velkou část celkového imperialistického plánu. Francouzská buržoazie teď přiznává, že naléhala na Polsko, aby ve válce pokračovalo, že se vyslovovala proti uzavření míru, neboť se obávala Vrangelovy porážky a hodlala podporovat novou intervenci a tažení proti Sovětské republice. Přestože situace polského imperialismu vybízela a vybízí k válce proti Rusku, plán francouzských imperialistů ztroskotat, a my tu získáváme už něco mnohem podstatnějšího než pouhý oddech.

Mezi malými státy, které byly dříve součástí bývalé Ruské říše, patřilo Polsko v minulých třech letech k těm, jež nejvíc nevrážily na velkoruský národ a dělaly si největší nároky na velkou část území neobydleného Poláky. Mír s Finskem, Estonskem a Lotyšskem²¹ jsme uzavřeli také proti vůli imperialistické Dohody, ale šlo to snadněji, neboť buržoazie ve Finsku, Estonsku a Lotyšsku neměla své vlastní imperialistické cíle, kvůli nimž by se boj proti Sovětské republice zdál nutným, zatímco polská buržoazní republika se snažila uchvátit nejen Litvu a Bě-

lorusko, nýbrž i Ukrajinu. Kromě toho ji k tomu podněcuje i dávný a po staletí trvající boj Polska, které bylo svého času velmocí a které se teď staví proti jiné velmoci — proti Rusku. Tohoto dávného a po staletí trvajícího boje nemůže Polsko zanechat ani dnes. Proto tedy bylo Polsko ve svých válečných plánech proti naší republice mnohem výbojnější a houževnatější a proto tedy je náš dnešní úspěch s uzavřením míru proti vůli Dohody závažnější. Může-li Dohoda ve svém dlouhodobém plánu vojenské intervence počítat s nějakým dosud buržoazním státem, který má společné hranice s Ruskem, pak to může být jedině Polsko, a proto mají dnes při všeobecné nenávisti buržoazních států vůči sovětské moci všichni bezprostřední zájem na tom, aby ve východní Haliči vládli polští statkáři.

Polsko si činí nároky také na Ukrajinu a Litvu. Tím nabývá tažení zvlášť vyhrocený a úporný charakter. Zásobování Polska vojenskou výzbrojí a výstrojí bylo přirozeně hlavní starostí Francie i ostatních mocností, a nedá se vůbec spočítat, jaké částky na to byly vynaloženy. Proto je konečné vítězství Rudé armády i přes porážku u Varšavy tak významné, neboť dostalo Polsko do takové situace, že už nemá žádnou sílu pokračovat ve válce. Muselo přistoupit na mír, který mu dal méně než to, co jsme nabízeli v dubnu 1920, před polskou ofenzívou, kdy jsme se nechtěli vytrhnout z hospodářské výstavby a nabízeli jsme proto hranice pro nás krajně nevýhodné. Tisk maloburžoazních patriotů, k nimž patří i naši eseři a menševici, obviňoval tehdy bolševiky, že sovětská vláda zaujímá smířlivecký a téměř tolstojovský postoj. Tento tisk nazýval tolstojovským postojem to, že jsme souhlasili s mírem na tehdejší linii Piłsudského, na linii, podle níž zůstával Polsku Minsk a hranice probíhala asi 50 a místy až 100 verst východně od dnešní. Není ovšem třeba, abych se na shromáždění stranických pracovníků zabýval tím, proč jsme souhlasili a museli souhlasit s horšími hranicemi,

jen abychom nemuseli přerušit naši hospodářskou výstavbu. Nakonec se stalo to, že Polsko, které si zachovalo buržoazní režim, způsobilo válkou krajní hospodářský rozvrat celé země, vyvolalo mimořádný růst nespokojenosti a rozpoutalo buržoazní teror, který běsní nejen proti průmyslovým, nýbrž i proti zemědělským dělníkům. Celkové postavení buržoazního Polska se stalo natolik vratké, že o pokračování ve válce nemohlo být ani řeči.

Úspěchy, kterých v tomto směru dosáhla sovětská moc, jsou obrovské. Když jsme před třemi lety hovořili o úkolech a podmínkách vítězství proletářské revoluce v Rusku, vždycky jsme jasně říkali, že toto vítězství nemůže být trvalé, nepodpoří-li je proletářská revoluce na Západě, že naši revoluci lze správně zhodnotit jedině z mezinárodního hlediska. Abychom dosáhli trvalého vítězství, musíme dosáhnout vítězství proletářské revoluce ve všech nebo alespoň v několika hlavních kapitalistických zemích; po třech letech zběsilé a urputné války vidíme, v čem se naše předpovědi nesplnily a v čem ano. Nesplnily se v tom, že se nepodařilo vyřešit tuto otázku rychle a bez komplikací. Nikdo z nás samozřejmě nečekal, že by se tak nerovný boj, jako byl boj Ruska proti všem kapitalistickým mocnostem světa, mohl vléct celé tři roky. Ukázalo se, že ani jedna, ani druhá strana, ani Sovětská ruská republika, ani celý ostatní kapitalistický svět nezískaly vítězství ani neutrpěly porážku, a zároveň se ukázalo, že i když se naše předpovědi nesplnily bez komplikací, rychle a bezprostředně, splnily se přece jen v tom hlavním, neboť hlavní bylo udržet možnost existence proletářské moci a Sovětské republiky i v případě, že se socialistická revoluce v celosvětovém měřítku pozdrží. A tady je třeba říct, že nynější mezinárodní postavení republiky se vyvinulo tak, že skvěle a zcela jednoznačně potvrdilo všechny naše předpoklady i celou naši politiku.

Není snad třeba dokazovat, že nemůže být ani řeči o nějakém porovnávání vojenských sil RSFSR s vojenský-

mi silami všech kapitalistických mocností. V tomto ohledu jsme desetkrát a stokrát slabší než ony, ale přesto jsme po tříletém válčení přinutili téměř všechny tyto státy, aby se vzdaly myšlenky na další vměšování. To, co nám před třemi lety, kdy ještě neskončila imperialistická válka, připadalo možným, totiž protahovat situaci, v níž by nepadlo definitivní rozhodnutí ve prospěch té či oné strany, k tomu opravdu došlo. Ale proč k tomu došlo? Ne proto, že jsme byli vojensky silnější a Dohoda slabší, ale proto, že dohodové státy prodělávaly po celou tu dobu intenzivní vnitřní rozklad, kdežto my jsme se naopak vnitřně upevňovali, což válka jen potvrdila a dokázala. Svými vlastními vojsky proti nám Dohoda válčit nemohla. Dělníky a rolníky v kapitalistických státech se nepodařilo přinutit, aby proti nám bojovali. Buržoazní státy stačily vyváznout z imperialistické války opět jako buržoazní. Krizi, která je přímo ohrožovala, se jim podařilo oddálit a odročit, ale v základu oslabily své postavení natolik, že si při všech svých obrovských vojenských silách musely po třech letech přiznat, že nejsou s to zardousit Sovětskou republiku, ačkoli ta nemá téměř žádné vojenské síly. Tak se stalo, že se naše politika i naše předpověď v základu plně potvrdily a našimi spojenci se skutečně staly utlačované masy v kterémkoli kapitalistickém státě, neboť tyto masy znemožnily válku. Ocitli jsme se v takové situaci, že i když jsme nedosáhli mezinárodního vítězství, vítězství pro nás jediného a trvalého, vybojovali jsme si podmínky, v nichž můžeme existovat vedle kapitalistických mocností, které jsou teď nuceny navázat s námi obchodní styky. V tomto boji jsme si vybojovali právo na samostatnou existenci.

Při celkovém pohledu na naše mezinárodní postavení tedy vidíme, že jsme dosáhli obrovských úspěchů, že máme nejen oddech, ale něco mnohem závažnějšího. Oddechem obvykle nazýváme krátký časový úsek, během něhož se imperialistickým mocnostem naskytla mnohokrát

možnost pokusit se ještě důrazněji o válku proti nám. Ani teď si nemůžeme dovolit podlehnout klamu a popírat možnost budoucího vojenského vměšování kapitalistických zemí do našich záležitostí. Musíme udržovat naši bojovou připravenost. Podíváme-li se však na podmínky, v nichž jsme zhatili všechny pokusy kontrarevoluce v Rusku a dosáhli formálního uzavření míru se všemi západními státy, bude nám jasné, že nemáme pouhý oddech, nýbrž že máme nové období, kdy už je základna naší mezinárodní existence v síti kapitalistických států vybojována. Vnitřní podmínky nedovolily ani jednomu silnému kapitalistickému státu vrhnout proti Rusku svou armádu; projevalo se v tom to, že v těchto zemích revoluce dozrála a že jim nedává možnost zvítězit nad námi tak rychle, jak by byly schopny. Během tří let se zdržovala na území Ruska anglická, francouzská i japonská armáda. Není pochyby, že by těmito třem mocnostem úplně stačilo třeba jen nepatrně napnout síly, aby nad námi během několika měsíců, ne-li týdnů, zvítězily. A jestliže se nám podařilo tento útok zadržet, pak jen díky rozkladu v řadách francouzských vojsk a vřeni, které začalo mezi Angličany a Japonci. Právě tuto rozdílnost zájmů mezi imperialistickými mocnostmi jsme celou dobu využívali. Jestliže jsme zdolali interventy, pak jen proto, že je rozdělovaly jejich vlastní zájmy, kdežto nás naše zájmy stmelovaly a posilovaly. Zabezpečili jsme tak oddech a v období brestlitevského míru²² jsme německému imperialismu zabránili, aby plně zvítězil.

Nyní, v poslední době, se tyto rozdílné zájmy ještě prohloubily, zejména v souvislosti s návrhem na uzavření koncesní smlouvy se skupinou těch nejdravějších amerických kapitalistických žraloků v čele s miliardářem, který hodlá dát dohromady celou skupinu miliardářů²³. Víme, že se teď nevyskytne téměř jediná zpráva z Dálného východu, která by nenavštěvovala tomu, že v Japonsku panuje velké rozhořčení kolem uzavření této smlouvy, pře-

baže tato smlouva dosud neexistuje, je tu zatím jen návrh. Japonské veřejné mínění se však už dostalo do varu a dnes jsem četl zprávu, podle níž Japonsko obviňuje Sovětské Rusko, že chce poštvat Japonsko proti Americe.

My jsme tuto vyhrocenou imperialistickou rivalitu správně vystihli a řekli jsme si, že musíme systematicky využívat jejich vzájemné rozpory, abychom jim ztížili boj proti nám. Politické neshody jsou už patrné ve vztazích mezi Anglií a Francií. Teď už můžeme mluvit ne o pouhém oddechu, nýbrž o reálných vyhlídkách na dlouhodobější novou výstavbu. Ve skutečnosti jsme doposud ještě neměli v mezinárodní sféře žádnou základnu. Dnes takovou základnu máme díky postoji těch malých států, které jsou vojensky i hospodářsky plně závislé na velmocích. Nyní se ukazuje, že Polsko s námi uzavřelo mír i přes nátlak Francie. Polští kapitalisté k smrti nenávidí sovětskou moc; s neslýchanou krutostí potlačují i ty nejmenší stávky. Velice prahnou po válce se Sovětským Ruskem, nicméně však dávají přece jen přednost míru s námi před plněním podmínek Dohody. Vidíme, že imperialistické mocnosti vládnu celému světu, že však přitom reprezentují jen nepatrnou část obyvatelstva zeměkoule. A skutečnost, že se objevila země, která po tři roky klade odpor celosvětovému imperialismu, značně změnila mezinárodní situaci v celém světě, a proto všechny malé státy — a ty tvoří většinu obyvatelstva zeměkoule — usilují o mír s námi.

Nejvýznamnějším činitelem, který nám dovoluje v této složité a zcela výjimečné situaci existovat, je skutečnost, že socialistická země navazuje obchodní styky s kapitalistickými zeměmi.

Měl jsem možnost vidět, jak jeden americký sociálšovinista, názorově blízký našim pravým eserům či menševikům, činitel II. internacionály a člen Socialistické strany USA²⁴ Spargo, něco jako americký Alexinskij, autor kupy knih proti bolševikům^[173], nás obviňoval a jako důkaz

úplného krachu komunismu uváděl, že mluvíme o obchodování s kapitalistickými mocnostmi. Napsal: Lepší důkaz úplného krachu komunismu a ztroskotání jeho programu si ani nedovedu představit. Řekl bych, že ti, kdo se nad věci zamyslí, řeknou opak. Není ani možné najít lepší důkaz materiálního i morálního vítězství Ruské sovětské republiky nad kapitalisty celého světa než to, že mocnosti, které kvůli našemu teroru i celému našemu zřízení rozpoutaly proti nám válku, musely proti své vůli začít s námi navazovat obchodní styky, i když věděly, že nás tím posilují. Uvádět to jako důkaz krachu komunismu by bylo možné, kdybychom byli slibovali nebo fantazírovali, že předěláme celý svět výhradně jen silami Ruska. K takovému bláznovství jsme však nikdy nedospěli, naopak jsme vždycky říkali, že naše revoluce zvítězí tehdy, až ji podpoří dělníci ve všech zemích. Dopadlo to tak, že nás podpořili napůl, neboť oslabili ruku, která se proti nám vztahovala, ale i to byla pro nás pomoc.

Nebudu se touto otázkou dále zabývat, připomenu jen, že na Kavkaze se teď vytvářejí velmi složité podmínky, takže je velice nesnadné se v nich vyznat, a přitom nám může být dnes či zítra vnucena válka. Tato válka nás však nemůže tolik ohrozit, protože mír s Polskem je téměř jistý a Vrangela jsme zlikvidovali, a i kdyby nám ji vnutili, máme naději své postavení posílit a upevnit ještě víc než dřív. Novinové zprávy o událostech v Arménii a v Turecku vám o tom dávají určitou představu.²⁵ Vytváří se neobyčejně komplikovaná situace, ale já jsem pevně přesvědčen, že se z ní dostaneme a že snad uhájíme mír na nynější, pro nás v určitém směru velmi výhodné bázi, na bázi, která nám vyhovuje a umožňuje nám hospodářsky existovat. A o to se právě ze všech sil snažíme. Je ale možné, že nám okolnosti válku přímo vnutí nebo že k ní přivedou nepřimo. Na to se můžeme dívat s naprostým klidem — bude to válka na velmi vzdáleném okrajovém území, s naprostou převahou sil na naší straně, což nám

zaručí pravděpodobně dokonce ještě větší výhru, než byla ta, kterou jsme získali v polské válce. Polská válka byla válkou na dvě fronty, jednak válkou, v níž nás ohrožoval Vrangel, a jednak válkou, o níž se nedalo tvrdit, že je to válka v okrajovém území, neboť Piłsudského linie probíhala nepříliš daleko od Moskvy. Tím končím přehled mezinárodní situace.

Přejdu k vnitřní situaci. Naše hospodářské postavení se významně zlepšilo poté, co ztroskotala celá řada pokusů o vojenské vměšování. Naše dřívější zoufalé postavení vyplývalo z faktu, že od nás, od centrálního Ruska, průmyslového Ruska, proletářského Ruska, od Petrohradu, Moskvy a Ivanova-Vožněsenska, byly odříznuty všechny nejbohatší obilnářské oblasti — Sibiř, jih a jihovýchod, že byl odříznut jeden z hlavních zdrojů paliva, totiž Doněcká pánev, že byly odříznuty zdroje ropy, a zdálo se zcela nepravděpodobné, že by se mohla republika v takové situaci fakticky udržet. Dobře víte, jak zoufalé útrapy a jak obrovská strádání, nedostatek obilí a hlad na nás dolehly, protože od nás byly odříznuty nejbohatší obilnářské i hospodářsky nejdůležitější oblasti. A zlepšení, které teď pozorujeme, je do značné míry důsledkem opětového získání těchto oblastí. Díky tomu, že se nám podařilo získat Sibiř a Kavkaz, a díky tomu, že se společenský vývoj na Ukrajině mění v náš prospěch, zajišťuje nám výkup potravin nejen to, že z nejbližší zásobovací kampaně nevyjdeme už s prázdnýma rukama jako letos, ale že budeme mít dokonce dostatek potravin pro všechny průmyslové dělníky. Je to první kampaň, kdy můžeme díky začínajícímu nespornému zlepšení v dopravě počítat s tím, že v rukou státu bude takový potravinový fond, nějakých 250 až 300 miliónů pudů* obilí, při němž nebudeme o výstavbě socialismu jenom hovořit a pramálo dělat jako teď, ale budeme fakticky operovat se skutečnými

* Pud = 16,38 kg. *Čes. red.*

pracovními armádami, budeme opravdu moci zapojit statisíce průmyslových dělníků nebo dělníků, kteří pracují v zásobování průmyslu, do neodkladné a naléhavé práce a zlepšovat tuto práci, podobně jako nám zlepšení palivové situace umožnilo obnovit textilní průmysl. Kola továren v Ivanovsko-vozněsenské gubernii se znovu roztočila. Zpočátku bylo v provozu nanejvýš čtvrt miliónu vřeten, dnes je jich už půl miliónu, asi tak 600 000, do konce roku počítáme s miliónem, a v příštím roce to míníme do táhnout na 4 milióny vřeten. Ze stavu, kdy jsme velice obtížně vyráželi klín klínem pomocí starých zásob, začneme teprve teď přecházet do situace, kdy Rusko přistupuje k obnově rozvrácené výroby a kdy bude za obilí, které dostane z venkova, dávat rolníkovi sůl, petrolej a alespoň trochu textilu. Bez toho nemůže být o výstavbě socialismu ani řeči.

Jestliže jsme v mezinárodní sféře získali základnu tím, že jsme učinili přítrž četným vojenským vpádům a vynutili si mírové smlouvy s celou řadou států, máme na hospodářském poli teprve teď možnost získat tolik chleba pro dělníky zaměstnané v průmyslu i tolik chleba pro průmysl, tj. paliva, abychom mohli přikročit k budování socialismu. A to je náš hlavní úkol, sama podstata otázky, onen přechod, o nějž jsme se už několikrát pokoušeli. Vzpomínám si, jak jsem v dubnu 1918 na zasedání Celoruského ústředního výkonného výboru sovětů mluvil o tom, že naše vojenské úkoly patrně končí, že jsme Rusko nejen přesvědčili, nejen ho vybojovali na vykořisťovatelích pro pracující, ale že teď musíme přejít k úkolům, jak spravovat Rusko v souvislosti s jeho hospodářskou výstavbou.²⁶ Tehdejší oddech byl kratičký. Válka, kterou nám vnutili a která začala povstáním Čechoslováků v létě 1918²⁷, byla velice urputná. Pokusili jsme se však o to několikrát: i na jaře 1918, i v mnohem širším měřítku letos na jaře, kdy jsme prakticky vyřešili otázku pracovních armád.²⁸ Nyní musíme znovu soustředit svou pozornost na

tento přechod a napnout všechny síly, abychom jej uskutečnili. V tom je nanejvýš důležitý úkol celého socialistického převratu z mezinárodního aspektu, z aspektu globálního vítězství nad kapitalismem. Abychom dosáhli globálního vítězství nad kapitalismem, musíme za prvé zvítězit nad vykořisťovateli a uhájit moc vykořisťovaných, což znamená svrhnout vykořisťovatele revolučními silami; za druhé tu je tvůrčí úkol, totiž úkol vybudovat nové ekonomické vztahy, dát příklad, jak se to dělá. Tyto dva aspekty úkolu, jak uskutečnit socialistický převrat, spolu nerozlučně souvisí a odlišují naši revoluci od všech předchozích, které vystačily jen s destrukční činností.

Jestliže druhý úkol nevyřešíme, nebudou nic platné žádné úspěchy ani žádná naše vítězství získaná při svržení vykořisťovatelů či při vojenském odporu vůči mezinárodním imperialistům a nevyhnutelně se navrátí staré časy. Teoreticky je to jednoznačné. Tento přechod je mimořádně prudký a svízelný, vyžaduje jiné metody, jiné rozdělování a využívání sil, jiné zaměření pozornosti, jinou mentalitu atd. Místo metod revolučního svržení vykořisťovatelů a odporu vůči násilníkům musíme použít metody obvyklé při organizování a výstavbě, musíme se projevit a obstát před celým světem nejen jako síla schopná odolat vojenskému náporu, ale jako síla schopná jít příkladem. Ve všech dílech nejvýznamnějších socialistických autorů se vždycky dalo najít upozornění na tyto dva aspekty úkolu socialistické revoluce, které se jakožto dvě stránky téhož úkolu týkají jak vnějšího světa, států, které zůstaly v rukou kapitalistů, tak i neproletářských mas vlastní země. Přesvědčili jsme rolnictvo, že mu proletariát dává lepší existenční podmínky, než mu dávala buržoazie, přesvědčili jsme ho v praxi. Když pak rolnictvo, byť i nespokojené s bolševickým režimem, porovnálo přece jen tento režim v praxi s poměry za Ústavodárného shromáždění, za Kolčaka a tak dále, dospělo k závěru, že mu bolševici zajistili lepší existenci a že ho vojensky ochráni-

li před násilím imperialistů celého světa. Polovina rolnictva však zatím žila v buržoazních podmínkách a podle buržoazních zvyklostí, jinak totiž ani žít nemohla. Nyní musí proletariát vyřešit druhý úkol, ukázat rolníkovi, že mu může dát model takových ekonomických vztahů, které budou vyšší než ty, v nichž každá rolnická rodina hospodaří na vlastní pěst, a že je může uplatnit v praxi. Rolnictvo doposud také věří jedině v tento starý pořádek, považuje ho doposud za normální. O tom není pochyby. Že by změnilo svůj postoj k životně důležitým otázkám, k ekonomice, vlivem naší propagandy, to je čirý nesmysl. Zatím vyčkává, od postoje neutrálního nepřítel přešlo vůči nám k postoji sympatizujícího neutrála. Dává nám přednost před každou jinou vládou, protože vidí, že dělnický, proletářský stát a diktatura proletariátu není hrubé násilí, uzurpace, jak mu to líčili, nýbrž že je to lepší ochránce rolnictva než kolčakovci, děnikinovci atd.

To ale nestačí, nevykonali jsme to hlavní, co je třeba udělat, totiž ukázat, že proletariát obnoví velkovýrobu a společenské hospodářství tak, aby převedl rolnictvo k vyššímu ekonomickému systému. Když jsme dokázali, že jsme schopni revoluční organizovaností čelit násilí vůči vykořisťovaným, musíme totéž dokázat v jiné oblasti a dát příklad, který by nepřesvědčoval slovy, nýbrž ukazoval by v praxi oné obrovské mase rolníků a maloburžoazním vrstvám i ostatním zemím, že proletariát, jenž zvítězil ve válce, může vytvořit komunistické zřízení, komunistický řád. Tento úkol má celosvětový význam. Abychom dosáhli druhé poloviny vítězství v mezinárodním smyslu, musíme vyřešit druhou polovinu úkolu, totiž hospodářskou výstavbu. O tom jsme mluvili na poslední konferenci strany*, a proto se domnívám, že se zde nemusím a ani nemohu podrobně zabývat jednotlivými stránkami; tento úkol zahrnuje všechno, co se týká hospo-

* Viz Sebrané spisy 41, Praha 1988, s. 319, 325. *Red.*

dářské výstavby. Stručně jsem ukázal, za jakých podmínek můžeme zajistit chléb pro dělníky zaměstnané v průmyslu a palivo pro průmysl. Tyto podmínky tvoří základ umožňující další výstavbu. Musím dodat, že na příštím sjezdu sovětů, jak jste viděli podle jeho programu uveřejněného v tisku, má být ústřední otázkou jednání právě hospodářská výstavba. Celý program jednání je uzpůsoben tak, aby se předmětem veškeré pozornosti a péče všech přítomných delegátů, všech pracovníků sovětů a strany v celé republice stala hospodářská problematika, obnovení dopravy a průmyslu, to, čemu se taktně říká »pomoc rolnickému hospodářství«, což však znamená mnohem víc — celý systém, celou řadu promyšlených opatření k tomu, aby se rolnické hospodářství, které bude existovat ještě dost dlouhou dobu, pozvedlo na patřičnou výši.

Proto byl na program sjezdu sovětů zařazen referát o elektrifikaci Ruska, aby tak byl jednotný hospodářský plán obnovy národního hospodářství, o němž jsme mluvili, konkretizován i po technické stránce. Nepřevědeme-li Rusko na jinou, vyšší technickou základnu, nemůže být o obnově národního hospodářství a o komunismu ani řeči. Komunismus je sovětská moc plus elektrifikace celé země, neboť pozvednout průmysl bez elektrifikace není možné. Je to dlouhodobý úkol, rozvržený nejméně na deset let, ovšem s podmínkou, že pro tuto práci získáme převážnou většinu techniků, kteří předloží sjezdu sovětů řadu tištěných dokumentů, v nichž bude tento plán podrobně rozpracován²⁹. Uskutečnit základy tohoto plánu, vytvořit třicet rozsáhlých oblastí s elektrárnami, které by umožnily zmodernizovat veškerý průmysl, nedokážeme dřív než za deset let. Je pochopitelné, že bez takovéto přestavby veškerého průmyslu v intencích strojové velkovýroby zůstane výstavba socialismu jen hromadou dekretů, zůstane politickým svazkem dělnické třídy s rolnictvem, zůstane záchranou rolnictva před řáděním kolča-

kovců a děnikinovců, zůstane příkladem pro všechny státy světa, ale nebude mít svou základnu. Komunismus předpokládá sovětskou moc jako politický orgán, umožňující masám utlačených rozhodovat o všech záležitostech — bez toho je komunismus nemyslitelný. A důkaz toho vidíme na celém světě, protože myšlenka sovětské moci, její program na celém světě jednoznačně vítězí. Vidíme to v každé epizodě boje proti II. internacionále, která se drží s pomocí policie, kněží a starých buržoazních byrokratů v dělnickém hnutí.

Tím je zajištěna politická stránka, avšak ekonomická stránka může být zajištěna teprve tehdy, až budou v ruském proletářském státě opravdu soustředěny všechny nitky velkého průmyslového mechanismu, vybudovaného na moderní technice, což znamená elektrifikaci, a k tomu je třeba znát hlavní podmínky pro používání elektřiny a stejně dobře rozumět průmyslu i zemědělství. Je to obrovský úkol, k jehož uskutečnění je zapotřebí mnohem delší lhůty, než ve které jsme uhájili svou existenci proti vojenskému vpádu. My se však této lhůty nebojíme, my považujeme za úspěch, že jsme získali desítky a stovky inženýrů a vědců, poplatných dosud buržoazním názorům, že jsme jim uložili reorganizovat celé hospodářství, průmysl a zemědělství, že jsme vzbudili jejich zájem a získali spoustu materiálu, který je shrnut v celé řadě brožur. O každé oblasti, která má být elektrifikována, pojednává samostatná brožura. Plán elektrifikace Severní oblasti^[83] je hotov, kdo má zájem, může ho dostat. Do zahájení sjezdu sovětů budou vydány brožury o všech oblastech^[155—161] a budou obsahovat celý plán reorganizace. Úkolem je, aby se všude, v každé stranické buňce, v každé sovětské instituci podle tohoto jednotného plánu, rozvrženého na dlouhou řadu let, soustavně pracovalo, abychom si mohli v nedaleké budoucnosti konkrétně ukázat, jaké děláme pokroky, aniž bychom propadali nějakému sebeklamu a aniž bychom skrývali potíže, které nás čeka-

jí. Tento jednotný hospodářský plán, jeho bezpodmínečné splnění je záležitostí celé republiky. Komunistická strana musí tomuto úkolu přizpůsobit veškerou svou agitací a propagandistickou činnost i stranickou práci. O tom se už nejednou teoreticky hovořilo, nikdo proti tomu nic nenamítá, ale z toho, co je třeba vykonat, se udělala sotva setina.

Je přirozené, že jsme přivykli období politického boje, všichni jsme se v politickém a vojenském boji zocelovali, a proto teď to, co vykonala nynější sovětská moc, znamená pouhý nástup k úkolu, který dnes vyžaduje přeřadit vlak na jiné koleje, a tento vlak musí táhnout desetimiliony lidí. Přeřadit takovouhle nesnadnou věc na jiné koleje, když místy vlastně ani koleje nejsou, vyžaduje soustředěnou pozornost, znalosti a velmi mnoho vytrvalosti. Vzhledem k tomu, že kulturní úroveň rolníků a dělnických mas nebyla na výši úkolu a že jsme zároveň z takových 99 % přivykli úkolům vojenskopolitickým, nastalo u nás oživení byrokratismu. To se všeobecně přiznává. Úkolem sovětské moci je zlikvidovat celý starý aparát, jako byl zlikvidován v říjnu, a předat moc sovětům; my ovšem přiznáváme už ve svém programu, že u nás nastalo oživení byrokratismu, že ještě nemáme ekonomické základy pro skutečně socialistickou společnost. Obrovská většina dělníků a rolníků nežije v kulturních podmínkách, není vzdělaná, nedosahuje vyšší kulturní úrovně. Je tomu tak proto, že vojenské úkoly odčerpávaly z řad proletariátu ty nejlepší síly. Proletariát přinesl obrovské oběti pro splnění vojenských úkolů, k nimž bylo třeba zmobilizovat desetimiliony rolníků, a tak bylo nutné zapojovat do práce i lidi s buržoazními názory, když jiní nebyli. Proto jsme také museli prohlásit v programu, v takovém dokumentu, jako je program strany^[105], že byrokratismus ožil a že je třeba proti němu soustavně bojovat.³⁰ Je pochopitelné, že když byrokratismus ožil v sovětských institucích, musel mít nutně zhoubný vliv i ve stranických

organizacích, protože vedoucí kádry ve straně jsou totožné s vedoucími kádry v sovětském státním aparátu: jsou to přece titíž lidé. Jestliže jsme si tedy uvědomili zlo, totiž starý byrokratismus, který se mohl projevit ve stranickém aparátu, je zřejmé a přirozené, že všechny symptomy tohoto zla byly už zjištěny ve stranických organizacích. A jestliže to tak je, pak byla zmíněná otázka zařazena na program sjezdu sovětů a upoutala značnou pozornost i na této konferenci, což je zcela oprávněné, protože nemoc, která zachvátila stranu a kterou přiznávají i rezoluce stranické konference³¹, nepropukla jen v Moskvě, ale šíří se po celé republice. Souvisí to s tím, že bylo nutné provádět vojenskopolitickou práci v době, kdy jsme museli získat rolnické masy a nemohli jsme být tak nároční, jak to vyžadoval širší plán spjatý s rozvíjením úrovně rolnického hospodářství i úrovně rolnických mas.

Na závěr mi dovoluji říct několik slov o situaci ve straně, o boji a o vystoupení opozice, o němž přítomní velmi dobře vědí a které si na moskevské městské i guberniální konferenci vyžádalo mnoho sil a pozornosti, možná mnohem víc, než bychom si všichni přáli. Je přirozené, že náš nynější obrovský přechod v době, kdy jsou vyčerpány síly, jež republika odňala proletariátu a straně během tří let boje, postavil do obtížné situace tváří v tvář úkolu, který ani nejsme schopni přesně odhadnout. Musíme si uvědomit, že neznáme přesný rozsah zla, že nemůžeme zjistit vzájemné vztahy a hranice mezi skupinami. Hlavní význam stranické konference je v tom, aby tuto otázku položila, aby nezatajovala existující zlo, upozornila na ně stranu a vyzvala všechny členy strany k hledání cesty, jak se tohoto zla zbavit. Je přirozené, že z hlediska ústředního výboru a myslím že i z hlediska obrovské většiny členů strany nemůže být pochyb (nakolik znám názory, jichž se zatím nikdo nezřekl), že se v opozici, která existuje nejen v Moskvě, ale i po celém Rusku, projevuje v souvislosti s krizí ve straně velmi mnoho prvků napros-

to zdravých, nutných a nevyhnutelných právě ve chvílích přirozeného růstu strany a přechodu od situace, kdy byla veškerá pozornost zaměřena na politické a vojenské úkoly, k výstavbě a organizování, kdy musíme podchytit desítky byrokratických institucí a kdy kulturní úroveň většiny proletariátu a rolníků není na výši daného úkolu. Vždyť dělnicko-rolnická inspekce existuje spíš jen jako přání a nemohla dosud zahájit svou činnost, protože nejlepší dělníci byli odvoláni na frontu a protože pro nízkou kulturní úroveň rolnických mas nebylo možné zapojit do této činnosti větší počet pracovníků.

Je přirozené, že opozici, která si vytyčuje jako heslo uskutečnit tento přechod co nejrychleji, získat co nejvíce svěžích a mladých sil a obsadit odpovědnější funkce dělníky z nižších organizací, lze přičíst k dobru mimořádně zdravé snahy, tendenci i program. Ani v ústředním výboru, ani v kruzích odpovědnějších soudruhů se o tom nepochybuje, pokud můžeme soudit podle toho, jak se vyjadřovali. Není ale pochyby ani o tom, že vedle všeho toho zdravého, které se stále sjednocuje na platformě plnění usnesení konference, jsou tu i jiné tendence. Na všech poradách, včetně předběžných, které měly víc účastníků, než má tato konference, jste nemohli zaslechnout ani dva různé názory na tuto otázku. Náš celkový program se musí uskutečnit, o tom není pochyb, a nás teď čeká perná práce. Tady se už ovšem nemůžeme omezit v podstatě jen na svržení tohoto protivníka nebo na to, že mu budeme klást odpor. Máme tu totiž co dělat s maloburžoazním živlem, který nás obklopuje desetimilióny svých příslušníků; nás je méně, nás je ve srovnání s touto maloburžoazní masou velmi málo. Musíme tuto masu vychovávat a školit, ale zatím jsme museli všechny školitele a organizátory zaměřit na jinou činnost, velmi závažnou a obtížnou, avšak velmi riskantní, na činnost spojenou s velkými oběťmi, na válku. Tak už to ve válce chodí a nelze se tomu vyhnout.

V souvislosti s touto situací si tedy musíme ujasnit, zda se strana už nadobro uzdravila, zda jsme úplně zvítězili nad byrokratismem, abychom mohli dát hospodářské výstavbě správný základ, abychom mohli uplatnit dělnicko-rolnickou inspekci ne pouze jako dekret, ale tak, že do ní opravdu zapojíme dělnické masy. Je to těžké, a tím hlavním mezi našimi stranickými úkoly musí být co nejrychleji zlikvidovat takzvanou linii opozice. Máme-li mluvit o různých náporech, o různém chápání toho, co se děje, o různých programech třeba i pozdější činnosti, musí ústřední výbor věnovat této otázce na všech poradách politického byra i na plenárních zasedáních, kde se vyskytují názory různých odstínů, maximální pozornost. Tento úkol zajistí svorná práce celé strany. Považujeme to za neobyčejně důležité. Čeká nás teď hospodářská činnost, obtížnější než vojenská, kterou jsme zvládli díky nadšení rolníků, protože rolníci dali nepochybně přednost dělnickému státu před státem Kolčaka. Úplně jiné je to dnes, kdy je třeba přeorientovat rolnické masy na výstavbu, která jim je naprosto cizí, kterou nechápou a které nemohou uvěřit. Tento úkol vyžaduje větší soustavnost, větší houževnatost i větší organizátorské schopnosti, a pokud jde o organizátorské schopnosti, je na tom ruský člověk snad nejhůř ze všech lidí. To je naše nejslabší stránka; pokud nám tedy něco v této práci překáží, musíme se vynasnažit to co nejrychleji odstranit. Opozice, která reprezentuje přechodný stupeň, má v sobě nepochybně cosi zdravého, ale stává-li se samoučelnou, je s ní bezpodmínečně třeba skoncovat. Ztratili jsme už hodně času slovní rozepří, hádkami a různicemi; musíme si říct »dost!« a vynasnažit se nějakým způsobem práci ozdravit. Udělat takové a takové ústupky, raději větší než menší, těm, kdo jsou nespokojeni, kdo si říkají opozice, ale dosáhnout svornosti v práci, protože za situace, kdy jsme obklíčeni vnějšími i vnitřními nepřáteli, jinak existovat nemůžeme.

Starých, maloburžoazních živlů, všelijakých těch drobných výrobců je nepochybně mnohem víc než nás. Jsou silnější než socialistický výrobní sektor, sjednocený podle potřeb dělníků. Každý, kdo přišel do styku s vesnicí a viděl, jak se spekuluje ve městě, velmi dobře ví, že tato společnost, založená na malovýrobě, je silnější než my, a proto je u nás nutná absolutně svorná práce, a my jí musíme stůj co stůj dosáhnout. Když jsem sledoval diskuse a boj v moskevských organizacích, když jsem pozoroval, ke kolika sporům docházelo na schůzích, jak mnoho bylo vzájemných hádek a slovních rozepří, dospěl jsem k závěru, že už je načase, aby se s tím skoncovalo a aby se všichni sjednotili na platformě konference. Je třeba říct, že nám to přišlo hodně drahé. Bylo například smutné vidět, jak na stranických schůzích ubíhaly celé hodiny v různicích třeba kolem otázky, zda přišel někdo na schůzi včas, nebo jak se ten či onen vyjádřil. Chodí se snad na schůze kvůli tomu? Na to je tu určitá komise, která posuzuje, zda se osoba zapsaná v prezenční listině vyjádřila tak či onak. Tady však jde o náplň schůze. Vezměte například takového zkušeného člena strany, jako je Bubnov. Slyšel jsem jeho projev o platformě, kterou vytyčila konference. Tato platforma požaduje větší svobodu kritiky. Ale konference byla přece v září, a teď už máme listopad. Svoboda kritiky je báječná věc, ale když jsme ji už všichni odhlasovali, nebude na škodu zabývat se i obsahem kritiky. Svobodou kritiky nás dlouho strašili menševici, eseři a jiní lidé, jenže my jsme se toho nezalekli. Znamená-li svoboda kritiky svobodu hájit kapitalismus, potlačíme ji. Teď už jsme o kus dál. Svoboda kritiky je vyhlášena, je však nutné zamyslet se nad obsahem kritiky.

Tady si musíme přiznat něco, co je dost smutné, totiž že není vidět obsah kritiky. Přijdeš na okres a přemýšlíš, oč vlastně kritice jde. Není přece možné s pomocí stranických organizací odstranit negramotnost starými byrokra-

tickými metodami. A jak jinak lze vymýtit byrokratismus než zapojením dělníků a rolníků? Na okresních schůzích se kritika zabývá malichernostmi, ale o dělnicko-rolnické inspekci jsem neslyšel ani slovo, ani hlásku. Neslyšel jsem, že by některý okres zapojoval do této práce dělníky nebo rolníky. A pracovat na skutečné výstavbě znamená uplatňovat kritiku i její obsah. V Moskvě musí mít přece své vlastní zkušenosti i každá malá domovní správa, každá velká továrna, každý závod. Chceme-li bojovat proti byrokratismu, musíme pro to získat nejširší vrstvy. Musíme vědět, jaké zkušenosti mají v té které továrně či závodě, co udělali pro to, aby vyhnali ty a ty byrokraty, jaké zkušenosti získali v komunálním hospodářství své čtvrti nebo ve spotřebním družstvu. Je třeba, aby celý hospodářský mechanismus byl co nejoperativnější, ale zatím o tom nikdo ani nehlesne, zato hádek a různic je habaděj. Takový obrovský převrat se ovšem nemohl uchránit této špíny, této pěny, která nebývá vždycky zrovna čistá. Je načase zabývat se už nejen svobodou kritiky, nýbrž i jejím obsahem. Je načase, abychom si řekli, že na základě našich zkušeností musíme udělat celou řadu ústupků, musíme si říct, že nadále už nepřipustíme sebemenší tendenci k různicím. Musíme se rozžehnat se svou minulostí a pustit se do skutečné hospodářské výstavby, do přestavby veškeré stranické práce tak, aby strana řídila sovětskou hospodářskou výstavbu a připravovala praktické úspěchy, aby prováděla propagandu spíše činy než slovy. Vždyť teď nepřesvědčíte ani dělníka, ani rolníka pouhými slovy, můžete je přesvědčit jen příkladem. Musíte je přesvědčit o tom, že dokážou zlepšit své hospodářství i bez kapitalistů, že k odstranění konfliktů nepotřebují ani policejní obušek, ani hlad jako za kapitalismu, ale že potřebují, aby je vedla strana. Toto hledisko musíme zaujmout a pak dosáhneme v další hospodářské výstavbě úspěchu, který definitivně zpečetí naše vítězství i na mezinárodním poli.

Otištěno v prosinci 1920
v brožuře *Očerednyje voprosy*
lěkuščej raboty partii,
vydal moskevský výbor KSR(b)

Podle textu brožury
porovnaného se steno-
grafickým zápisem

P R O J E V K V O L B Á M
D O M O S K E V S K É H O V Ý B O R U
2 1 . L I S T O P A D U

Soudružky a soudruzí, měl jsem velmi mnoho, snad až příliš mnoho příležitostí účastnit se voleb: voleb ve straně po boji mezi různými skupinami a směry nebo dokonce frakcemi, i voleb při nejvyhrocenějších formách boje, kdy byla vzájemná kontrola tak precizní, že v žádné stranické buňce nebylo ani jediné hlasování považováno za platné, jestliže nebyli přítomni zástupci obou frakcí s příslušnými cedulkami a nesčítali odevzdané hlasy. Nikdy se však neuplatňovala zásada poměrného zastoupení při volbách vedoucích orgánů, jako třeba petrohradského, moskevského nebo ústředního výboru. Bojují-li ve volbách dvě skupiny, dva směry nebo frakce, pak je ke svolání stranické konference jako rozhodujícího orgánu nebo sjezdu strany poměrné zastoupení nutné. Avšak k tomu, aby byl vytvořen výkonný orgán, který řídí praktickou činnost, se poměrné zastoupení nikdy neuplatňovalo a sotva to lze považovat za správné. Zdá se mi, že předchozí řečník od zásady poměrného zastoupení v tomto ohledu už sám ustoupil, neboť spolu s Ignatovem prohlásoval, že předností jejich kandidátky je, jak sám řekl, že prosazuje jedenáct kandidátů. Nemám možnost prověřit si těch jedenáct z 38 a myslím, že ústupek by měl být větší, než by požadovala přímá většina na schůzi nebo ta skupina, která se považuje za stoupence moskevského výboru. Tento názor jsem už objasnil, a teď hlavně musíme zajistit výběr osob. Většinu soudruhů uvedených na kandidátkách neznám, ale vy, kdož máte na této konferenci rozhodující hlas, jistě všechny soudruhy znáte, a já vě-

řím, že se určitě budete snažit, abyste výběrem soudruhů, které osobně znáte, vytvořili skupinu schopnou svorně pracovat, v níž by našel své uplatnění každý směr ve straně obsahující něco zdravého, ať už se zformoval, nebo nezformoval nebo je doposud v některých aspektech nevyhraněný, ale aby to jako celek byla skupina, která by řídila praktickou politiku a nezastupovala jen všechny názorové odstíny tohoto shromáždění podle poměrného zastoupení, nýbrž vedla účinný boj — boj proti našim vnitřním i vnějším nepřátelům v duchu usnesení konference tak, aby tu nebylo místo pro nesváry a nedocházelo k rozepřím. Proto musí být rozhodujícím aspektem, abyste vy, jako účastníci konference, znali osobně každého kandidáta a dali přednost vytvoření skupiny, která může zaručit svornou práci, a ne oně zásadě poměrného zastoupení, která se při volbách výkonného orgánu nikdy neuplatňovala a bylo by sotva správné uplatňovat ji právě teď.

Poprvé otištěno roku 1952

Sočiněnija V. I. Lenina

sv. 31, 4. vydání

Podle stenografického zápisu

PROJEV NA KONFERENCI
ZÁVODNÍCH VÝBORŮ
MOSKEVSKÝCH
POLYGRAFICKÝCH ZÁVODŮ
25. LISTOPADU 1920³²
STRUČNÁ NOVINOVÁ ZPRÁVA

(K prvnímu bodu programu — o mezinárodním postavení a vnitřní situaci republiky a o nejbližších úkolech dělnické třídy — přednesl obsáhlý referát soudruh Lenin, jehož všichni přítomní uvítali bouřlivými ovacemi.) Soudruh Lenin poukázal na příčiny, které zabránily světovému imperialismu uskutečnit svůj záměr — zardousit proletářskou republiku; tyto příčiny spočívají hlavně v rozkladu kapitalistického zřízení a v růstu revolučního hnutí mezi dělníky ve všech zemích. Naše Rudá armáda promluvila jazykem, který je pro dravce a lupiče nejsrozumitelnější a nejpádnejší, a oni teď s námi musí začít jednat o obchodu. Avšak vítězství Rudé armády nebude úplné a trvalé, pokud se nevyrovnáme s dalším, obtížnějším a kolosálnějším úkolem, tj. nepozvedneme-li průmysl a nelepšíme-li národní hospodářství.

Soudruh Lenin se zmínil o elektrifikaci, bez níž je obnova země nemyslitelná. Nejprve se zabýval otázkou, jak zainteresovat zahraniční kapitál, otázkou koncesí a potom přešel k úkolům polygrafie v celém národním hospodářství; na závěr vyslovil přesvědčení, že dělníci a rolníci v Rusku podají skvělý příklad vítězství na mírové frontě, jako ho už nejednou podali na válečných frontách. (Dlouhotrvající potlesk.)

P R O J E V
N A S C H Ů Z I T A J E M N Í K Ů
B U N Ě K M O S K E V S K É
O R G A N I Z A C E K S R (b)
2 6 . L I S T O P A D U 1 9 2 0 ³³
N O V I N O V Á Z P R Á V A

V prvním písemném dotazu se soudruh ptá, je-li pravda, že se všechny instituce přestěhují do Pitěru. To není přesné. Zmíněná fáma vznikla z toho, že se v moskevském sovětu vyskytl v souvislosti s bytovou krizí nápad, aby byly všechny méně důležité instituce přemístěny z Moskvy do Pitěru. Ukázalo se, že Pitěr může ubytovat až 10 000 státních zaměstnanců, ale těch je v Moskvě 200 000. K všestrannému posouzení této otázky byla vytvořena komise, která už pracuje, a její usnesení pak projedná velká rada lidových komisařů³⁴. Vidíte tedy, že fáma je do jisté míry nepřesná.

V druhém a třetím dotazu se mluví o koncesích. O tom bych, když dovolíte, promluvil obšírněji.

Americký socialista Spargo, něco na způsob našeho Alexinského, zuřivě nenávidí bolševiky, a tak v jedné své knize mluví o koncesích jako o důkazu krachu komunismu. Totéž říkají i naši menševici. To už je výzva a my jsme připraveni ji přijmout. Podívejme se na to z praktické stránky. Kdo zkrachoval — my, nebo evropská buržoazie? Ta nás tři roky pomlouvala, považovala nás za uzurpátory a bandity, snažila se nás všemi prostředky porazit, a teď je nucena přiznat, že nás neporazila, což už samo o sobě je naším vítězstvím. Menševici říkají, že prý jsme si troufali zvítězit nad světovou buržoazií vlastními silami. My jsme ale vždycky říkali, že jsme pouze jedním článkem v řetězu světové revoluce, a nikdy jsme si ne-

kladli za úkol zvítězit výlučně vlastními silami. Světová revoluce ještě nezačala, ale nás také ještě nezdolali. Militarismus je v rozkladu, kdežto my sílíme, a krach utrpěli oni, ne my.

Dnes si nás chtějí podmanit smlouvou. Dokud nevyukla revoluce, je pro nás buržoazní kapitál výhodný. Jak můžeme urychlit náš vývoj, jsme-li v situaci hospodářsky nejslabší země? Pomocí buržoazního kapitálu. Teď máme dva návrhy koncesí. Jedním z nich je návrh koncesní smlouvy o pronájmu Kamčatky na dobu deseti let. Byl tu americký miliardář, který hovořil velice otevřeně o motivech smlouvy, totiž že Amerika chce mít v Asii základnu pro případ války s Japonskem. Tento miliardář sliboval, že pokud Americe Kamčatku prodáme, bude obyvatelstvo Spojených států tak nadšeno, že americká vláda ihned uzná sovětskou vládu v Rusku; jestliže ji pouze pronajmeme, bude nadšení menší. Teď jede do Ameriky, aby tam sdělil, že Sovětské Rusko je něco úplně jiného, než si představovali.

Dosud jsme vítězili nad světovou buržoazií proto, že se nedokáže sjednotit. Rozdělovala ji brestlitevská i versailleská smlouva³⁵. Teď se vyhrocuje zvilé nepřátelství mezi Amerikou a Japonskem. My ho využíváme a nabízíme pronájem Kamčatky, místo abychom ji dali zadarmo: Japonsko nám přece už zabralo ohromný kus země na Dálném východě, když ji vojensky obsadilo³⁶. A pro nás je mnohem výhodnější neriskovat, dát Kamčatku do nájmu a dostávat odtamtud část produktů, tím spíše, že s ní ve skutečnosti stejně nedisponujeme a nemůžeme ji využít. Smlouva není ještě podepsána, ale v Japonsku se už o tom mluví se zuřivou zlobou. Touto smlouvou jsme ještě víc prohloubili rozpory mezi našimi nepřáteli.

Druhý typ koncese znamená, že v Archangelské gubernii pronajmeme několik miliónů děsatin lesa, který nemůžeme přes veškeré naše úsilí zužítkovat. Při pronájmu vytvoříme jakousi šachovnici, takže vedle pronajatých

úseků budou naše úseky, které stačíme obhospodařit. Naši dělníci se pak budou moci od sousedů učit, jak zacházet s technikou. To všechno je pro nás velice výhodné.

A nyní k poslední stránce otázky.

Koncese neznamenají mír, je to také válka, jenomže v jiné podobě, pro nás výhodnější. Předtím se válčilo tanky, děly apod., což nám bránilo v práci, teď se bude válčit na hospodářské frontě. Koncesionáři se budou možná snažit obnovit volný obchod, ale bez nás se neobejdou. Jsou rovněž povinni podřizovat se všem našim zákonům, naši dělníci se od nich mohou učit, a kdyby došlo k válce — na válku s buržoazií musíme být totiž připraveni vždycky —, zůstane veškerý majetek podle válečného práva nám. Opakuji, že koncese jsou pokračováním války v hospodářské rovině, jenomže tady už své produktivní síly neničíme, nýbrž rozvíjíme. Nepochybně se nás budou snažit podvést a obejít naše zákony, ale pro takový případ máme příslušné instituce: Celoruskou mimořádnou komisi, moskevskou a guberniální mimořádnou komisi atd., a jsme přesvědčeni, že zvítězíme.

Před půldruhým rokem jsme hodlali podepsat mír, podle něhož měla zůstat obrovská část území Děnikinovi a Kolčakovi. Ti to odmítli a přišli o všecko.³⁷ Cestu k mezinárodní revoluci jsme stanovili správně, ale tato cesta není přímá, nýbrž klikatá. Vyčerpali jsme buržoazii a ta nás vojenskou silou už nezdolá. Dříve nám zakazovali dělat komunistickou propagandu, teď to už neplatí a takový požadavek by byl jen směšný. U nich pokračuje vnitřní rozklad, což nás posiluje. Nepředstavujeme si, že nad světovou buržoazií zvítězíme pouze vojenskou silou, a menševici se marně snaží připsat nám takový názor.

Neslyšel jsem tu zprávu soudruha Kameněva o konferenci, ale mohu říct, že z konference pro nás plyne jedno poučení. Ať byl průběh boje jakýkoli, ať na něj máme jakékoli vzpomínky, je třeba se vším nadobro skoncovat; je třeba mít na paměti, že hlavním a nejdůležitějším úkolem

je semknout síly. Čeká nás přechod k úkolům hospodářské výstavby. Po šesti letech války je tento přechod obtížný a musíme postupovat svorně, podle rezolucí celoruské konference^[11], ty je nutné realizovat. Boj proti byrokratismu i hospodářská a administrativní práce vyžadují semknutost. Od nás se očekává, že budeme dělat propagandu příkladem: bezpartijním masám je třeba dát příklad. Plnit rezoluce je obtížné, je třeba soustředit síly a přejít ke konkrétní práci, a já vás k tomu vyzývám.

*Pravda, č. 269
30. listopadu 1920*

*Podle textu Pravdy
porovnaného se steno-
grafickým zápisem*

N Á V R H U S N E S E N Í
P O L I T I C K É H O B Y R A
Ú V K S R(b)³⁸

Uložit lidovému komisariátu zásobování jako vysoce závažný politický a hospodářský úkol závazně a plynule zásobovat Baku potravinami na plných 100 % přidělové normy.

Zásobovací politiku v Ázerbájdžánu zmírnit, a to tak, aby se od rolníků v Ázerbájdžánu, mimo Mugaň, vůbec nevyvíjelo obilí a v Mugani jen velmi uvážlivě.

Ihned uložit Frumkinovi, aby dvakrát měsíčně podával ústřednímu výboru a Radě obrany³⁹ přesné zprávy, zda jsou tyto směrnice opravdu důsledně a pečlivě plněny.

Vůči Gruzii, Arménii, Turecku a Persii uplatňovat maximálně smířlivou politiku, tj. politiku směřující hlavně k tomu, abychom se vyhnuli válce.

Neklást si za úkol tažení ani proti Gruzii, ani proti Arménii, ani proti Persii.

Za hlavní úkol považovat ochranu Ázerbájdžánu a trvalé ovládnutí celého Kaspického moře.

K tomu všemožně zesílit a urychlit přesun alespoň sedmi divizí do Ázerbájdžánu.

Všemožně posílit propagandu, agitaci, rozvoj výborů vesnické chudiny⁴⁰ a vůbec výstavbu orgánů sovětské moci v Ázerbájdžánu; za tím účelem uložit soudruhu Stalino-
vi, aby prostřednictvím organizačního byra získal všude co nejvíc komunistů z řad muslimů pro práci v Ázerbájdžánu.

Uložit lidovému komisariátu dopravy a Nejvyšší radě pro dopravu⁴¹, aby našly způsob, jak denně přepravit do

Baku nejméně osm vojenských vlaků, aniž by tím bylo oslabeno zásobování Ruska potravinami.

Napsáno 27. listopadu 1920

Podle rukopisu

Poprvé otištěno roku 1959

v publikaci Leninskij sbornik XXXVI

REFERÁT
NA PLENÁRNÍ SCHŮZI
ZAMOSKVOREČSKÝCH
KOMUNISTŮ

29. LISTOPADU 1920

STRUČNÁ NOVINOVÁ ZPRÁVA

Soudruh Lenin se dost podrobně zabýval otázkou boje proti byrokratismu, kterou naše takzvaná »opozice« zdůrazňuje div ne jako zásadní otázku svých neshod s většinou účastníků guberniální konference. Soudruh Lenin označil za zdravý prvek v »opozici« skutečnost, že dala tuto otázku na pořad jednání, ale zároveň opozici ostře pokáral za to, že k ní přistupuje lehkovážně. Když soudruh Lenin poukázal na příčiny oživení byrokratismu v našem sovětském státě a na kořeny, které ho teď udržují při životě, varoval soudruhy velmi energicky před myšlenkou, že proti tomuto zlu je možné bojovat jen rezolucemi, které zůstávají na papíře, pouhou bezobsažnou kritikou. Vždyť i menševici a eseři, kteří hodlají z této otázky vytěžit něco pro sebe, nám vytýkají, že nejsme s to potříit byrokratismus v našem sovětském státním aparátu. Svého času tito pánové říkali, že nedokážeme uhájit svůj sovětský stát, kdežto dnes říkají: »Ubránili ho, což o to, ale byrokratismus v sovětských institucích zůstal, přestože prý Lenin v kterémsi knížce napsal, že za vlády sovětů bude byrokratismus zlikvidován.«

A zatím to je úplně jinak.

Nejdříve se musí zlepšit celkové životní podmínky, aby dělník nemusel shánět na vlastní pěst obilí, aby statisíce a milióny pracujících prošly školou dělnicko-rolnické inspekce a naučily se spravovat stát (tomu nás přece nikdo

neučil), aby mohly nahradit ony statisíce buržoazních byrokratů.

Ještě pár slov o dělnicko-rolnické inspekci⁴². Tento orgán byl vytvořen asi tak před rokem, ale zatím se jako škola přípravy na spravování státu příliš neprojevil. V této oblasti by neškodilo, kdyby soudruzi, kteří opravdu chtějí boj proti byrokratismu urychlit, přiložili ruku k dílu a získali tak užitečná ponaučení.

Soudruh Lenin připomněl, že otázka boje proti byrokratismu je zvlášť vyhrocená právě v Moskvě, protože tady soudruzi přicházejí do styku nejen s moskevskými byrokraty, ale s byrokraty z celého Ruska, neboť tu jsou ústřední úřady. V Moskvě je 200 000 státních zaměstnanců, z nichž bude možné v nejbližší budoucnosti přestěhovat do Pitěru spolu s příslušnými institucemi jen 10 000.

Ze státního aparátu musel byrokratismus nutně proniknout i do stranického aparátu, protože oba zmíněné aparáty se úzce prolínají. Boj proti tomuto zlu je dnes možné a nutné dát na pořad dne, ne však jako kritiku pro kritiku, nýbrž jako praktické metodické pokyny k tomuto boji, nebo správněji řečeno, jako reálný boj v institucích, kde kritizující soudruzi pracují, a jako podávání informací o výsledcích a poučeních z tohoto boje.

ZÁVĚREČNÉ SLOVO

V závěrečném slovu soudruh Lenin své »opponenty« dost důrazně upozornil, že se nehodí, aby se komunisté zabývali takovouto planou kritikou a povšechným obviňováním ústředního výboru, aniž by uvedli jediný fakt, nebo aby se oháněli jmény třeba i odborníků a házeli je všechny do jednoho pytle »jako buržoazní elementy«, aniž by se pokusili zjistit, co jsou vlastně zač. Soudruh Lenin jmenoval celou řadu dělníků, kteří dokázali spolupracovat

vat s odborníky, zaujmout vůči nim správný postoj a získat od nich, co je třeba. Takoví dělníci si na odborníky nestěžují; věčnou nespokojenost projevují ti, kdo se v práci neosvědčili. Vezměme třeba soudruha Šljapnikova (jednoho z oponentů, který se prezentoval jako člen »dělnické opozice«⁴³). Ten se ze všech sil snaží, aby, jak se vyjádřil soudruh Lenin, »vypotil nějaké neshody« svými námitkami proti té části Leninova referátu⁶³], v níž se říká, že máme vůči rolnictvu dluh, a zároveň dokazuje, že v tom se prý »opozice se soudruhem Leninem rozchází«. Nebo opět týž Šljapnikov, který tvrdošíjně nechce vidět svou neúspěšnou práci a cestu do Archangelska míní vylíčit zcela jednoznačně tak, že ho tam ústřední výbor posílá do vyhnanství. Nebo soudruh Bubnov, který měl plno řečí o boji proti byrokratismu, ale neřekl nic o tom, jak on sám bojuje proti byrokratismu třeba ve své Hlavní správě textilního průmyslu, kde je tohoto byrokratismu stejně a možná i víc než v jiných institucích. Proto — varoval Vladimír Iljič zamoskvorečské soudruhy — když slyšíte takovou kritiku, bezobsažnou kritiku, kritiku pro kritiku, buďte ve střehu, podívejte se, není-li kritizující soudruh něčím uražen ve své samolibosti, zda se ho něco osobně nedotklo nebo zda ho nepodráždilo něco, co ho ponouká k bezdůvodné a samoučelné opozici.

V závěru soudruh Lenin odpovídal na písemné dotazy, přičemž se podrobně zabýval otázkou koncesí.

N Á V R H U S N E S E N Í
R A D Y L I D O V Ý C H K O M I S A Ř Ů
O P Ř Í M Ý C H D A N Í C H ⁴⁴

Čl. 1 1. Uložit komisi, aby během týdne dodatečně prouzkoumala:

za prvé, zde je možné zrušit *místní* peněžní daně a shromáždit přesné údaje jak z Petrohradské a Moskevské gubernie, tak podle možnosti i z ostatních gubernií;

za druhé, zda je nutné připravit a provést současně jak zrušení peněžních daní, tak i nahrazení povinnosti odvádět přebytky naturální daní.

Čl. 2 2. Uložit lidovému komisariátu vnitra, aby se obrátil na předsednictvo Celoruského ústředního výkonného výboru sovětů s tím, že pro sjezd sovětů je třeba od všech místních výkonných výborů získat podklady a materiály ke všem otázkám uvedeným v článku 1.

Čl. 3 3. Uložit lidovému komisariátu financí, abý podle rozhodnutí komise předložil radě lidových komisařů návrh usnesení RLK k otázkám uvedeným v článku 1.

*Napsáno 30. listopadu 1920
Poprvé otištěno roku 1945
v publikaci Leninskij sbornik XXXV*

Podle rukopisu

N Á V R H   U S N E S E N Í
H O S P O D Á Ř S K É   K O M I S E
R A D Y   L I D O V Ý C H   K O M I S A Ř Ů⁴⁵

Rada lidových komisařů považuje v souvislosti se zlepšením mezinárodního postavení a vnitřní situace RSFSR za nezbytné přenést těžiště činnosti Rady práce a obrany ve větší míře než dosud na úkoly hospodářské výstavby a žádá, aby Celoruský ústřední výkonný výbor sovětů uzákonil tato opatření:

- a) 1. Rozšířit Radu práce a obrany o lidového komisaře zemědělství.
- na- ||| 2. Uložit Radě práce a obrany, aby projednala
hra- ||| rozdělení svých zasedání na běžná a speciálně
ze- ||| hospodářská.*
no |||
- b) 3. Rozšířit kompetenci Rady práce a obrany o tyto funkce:
1. (a) koordinace veškeré činnosti hospodářských lidových komisariátů;
  2. (b) schvalování a plnění jednotného hospodářského plánu RSFSR;
  3. (c) řízení činnosti hospodářských lidových komisariátů v souladu s tímto plánem a rovněž stanovení výjimek z tohoto plánu v nutných případech.

Uložit subkomisi, aby podrobněji rozpracovala bod 6 svého návrhu (v jeho definitivním znění), pořídila přesný harmonogram pro dosavadní komise, které koordinují činnost hospodářských lidových komisariátů, se zřetelem

* Bod 2 Lenin v rukopise škrtl. *Red.*

k jejich součinnosti se všemi »speciálními komisemi«, o nichž se mluví v bodu 6, a v návaznosti na ně.

Napsáno 1. prosince 1920

Podle rukopisu

Poprvé otištěno roku 1959

v publikaci Leninskij sbornik XXXVI

TELEGRAM PŘEDSEDOVI
ARMÉNSKÉHO REVOLUČNÍHO
VOJENSKÉHO VÝBORU⁴⁶

Jerevan. Předsedovi arménského revolučního
vojenského výboru soudruhu Kasjanovi

Vášim prostřednictvím zdravím pracující sovětské Arménie, osvobozené z útlaku imperialismu. Nepochybují, že vynaložíte veškeré úsilí, abyste vytvořili bratrskou solidaritu mezi pracujícím lidem Arménie, Turecka a Ázerbájdžánu.

Předseda rady lidových komisařů
Lenin

Moskva 2. prosince 1920

Pravda, č. 273
4. prosince 1920

Podle textu Pravdy

A K T I V
M O S K E V S K É O R G A N I Z A C E
K S R (b)

6. P R O S I N C E 1 9 2 0

1

R E F E R Á T O K O N C E S Í C H

Soudružky a soudruzi, s velkým potěšením, a mám-li být upřímný, i s určitým podivem jsem shledal, že otázka koncesí vzbuzuje obrovský zájem. Odevšad, zejména zdola, se ozývají hlasy. Ptají se, co se to vlastně děje: své vlastní vykořisťovatele jsme vyhnali a cizí si sem zveme?

Proč mám z takového ohlasu radost, je pochopitelné. Je zřejmé, že když se zdola ozvaly hlasy plné obav, aby se k nám nevrátili staří kapitalisté, a jestliže se ozvaly kvůli takovému zcela druhořadému aktu, jako je dekret o koncesích^[101], znamená to, že existuje ještě značně silné vědomí toho, jak je kapitalismus nebezpečný a jak velice nebezpečné by bylo nedoceňovat boj proti němu. To je ovšem znamenité, a dokonce tím znamenitější, že obavy vycházejí, jak už jsem řekl, zdola. Co se týče dekretu, upozornil už soudruh předseda, že tento dekret nepřinesl jasný výklad otázek. Je tomu skutečně tak, jenže jasný výklad nebyl úkolem tohoto dekretu. Jeho úkolem bylo navnadit cizí pány kapitalisty. A je pochopitelné, že chceme-li je navnadit, nemůžeme hovořit tak jako na stranické schůzi. Pravda ovšem otiskla právě to, co se nemá do tisku vůbec dostat. Na stranické schůzi přece nemohu zůstat v roli předsedy rady lidových komisařů a mluvit tak, jako mluvím s cizími kapitalisty. Na stranických schůzích se říkají věci, které nemají cizí kapitalisté slyšet. Pravda se netiskne jen pro členy strany, nýbrž i pro zahraničí.

Jsem velmi povděčen soudruhu Stěpanovovi, který už stačil uveřejnit k mému projevu dementi.⁴⁷ Aby mě napříště už nikdo nemohl dostat do podobné situace, prosím, aby se to, co se říká na stranických schůzích, nedávalo do tisku, a když už, tak jen po trojnásobné cenzuře a projev ať rediguje někdo, kdo má jasnou představu, co je třeba cizím kapitalistům říct a o čem se mluvit nemá. Po tomto stručném úvodu si teď dovolím přejít k podstatě věci, totiž k otázce koncesí. Začnu politickými aspekty.

Pokud jde o politické aspekty — a zde jsou politické i ekonomické aspekty — je v otázce koncesí hlavní věcí zásada, kterou jsme si nejen teoreticky osvojili, nýbrž ji i prakticky uplatňovali a která je pro nás na dlouhou dobu, až do definitivního vítězství socialismu na celém světě, zásadou hlavní, totiž že je třeba využít protiklady a rozpory mezi dvěma imperialistickými bloky, mezi dvěma skupinami kapitalistických států, a umět je proti sobě poštvat. Dokud jsme nezvítězili na celém světě, dokud jsme hospodářsky i vojensky stále ještě slabší než ostatní, kapitalistický svět, dotud je třeba držet se zásady, že je třeba umět využívat rozpory a protiklady mezi imperialisty. Kdybychom se této zásady nedrželi, už dávno bychom se všichni k velké radosti kapitalistů houpali někde na lucernách. Hlavní zkušenosti jsme v tomto směru získali, když jsme uzavírali brestlitevskou smlouvu. Z toho není třeba dělat závěr, že smlouvy mohou být jen takové jako brestlitevská nebo versailleská. To není pravda. Je možná i smlouva třetího typu, výhodná pro nás.

Brestlitevská jednání jsou významná tím, že jsme poprvé dokázali v obrovském měřítku a za nesmírných potíží využít rozpory mezi imperialisty tak, že nakonec tím získal socialismus. V brestlitevském období existovaly dvě nesmírně silné skupiny imperialistických dravců: německo-rakouská a anglo-americko-francouzská. Vedly mezi sebou zuřivý boj, který měl pro nejbližší dobu rozhodnout o osudu světa. Jestliže jsme se dokázali udržet,

přestože jsme byli vojensky úplná nula, přestože jsme nic neměli a řítili se stále hlouběji do hospodářského rozvratu, jestliže jsme se dokázali udržet, pak se tento zázrak stal jen proto, že jsme správně využili nevraživosti mezi německým a americkým imperialismem. Udělali jsme obrovský ústupek německému imperialismu a tímto ústupkem jednomu imperialistickému bloku jsme se náraz pojistili proti pronásledování ze strany obou imperialistických bloků. Německo nemělo čas rdousit Sovětské Rusko ani hospodářsky, ani politicky, mělo jiné starosti. Dávali jsme mu Ukrajinu, odkud bylo možné vzít si obilí a uhlí, kolik libo, ovšem pokud to kdo dokázal, pokud měl dost síly, aby si to mohl vzít. Anglo-francouzsko-americký imperialistický blok proti nám útočit nemohl, protože jsme mu hned na začátku nabídli mír. Dnes vychází v Americe tlustospis od Robinse^[167], který vykládá, jak jednali s Leninem a Trockým a jak se dohodli na uzavření míru. Přestože Američané pomáhali Čechoslovákům a snažili se je zatáhnout do intervence, zasáhnout sami nemohli, protože měli starosti se svou válkou.

Vzniklo tedy zdánlivě cosi jako blok první socialistické republiky a německého imperialismu proti druhému imperialistickému bloku. My jsme s nimi ale žádný blok neuzavřeli, v ničem jsme nezašli tak daleko, že by to podřývalo nebo deformovalo socialistickou moc, nýbrž využívali jsme nevraživosti mezi dvěma imperialistickými bloky tak, že nakonec prohrály oba. Německo nezískalo brestlitevským mírem nic kromě několika miliónů pudů obilí, ale přineslo si domů rozklad vyvolávaný bolševickými idejemi. My jsme však získali čas, v němž se začala formovat Rudá armáda. Ukázalo se, že dokonce i z obrovských pohrom na Ukrajině se můžeme vzpamatovat, třebaže to bylo velmi těžké a namáhavé. To, s čím kalkulovali naši protivníci, totiž rychlé zhroucení sovětské moci v Rusku, nenastalo. Právě onu dobu, kterou nám dějiny poskytly pro oddech, jsme využili k tomu, abychom se

upevnili natolik, aby nás nebylo možné zdolat vojenskou silou. Dostali jsme se do tempa a získali jsme trochu času, jenomže jsme za to dali příliš velké území. Vzpomínám si, jak se tenkrát filozofovalo, že k tomu, aby se získal čas, je třeba obětovat prostor. A právě tato filozofická teorie o čase a prostoru byla uplatněna prakticky i politicky; prostoru jsme obětovali hodně, ale času jsme získali tolik, abychom mohli nabrat sil. Když potom proti nám hodlali všichni imperialisté zahájit velkou válku, ukázalo se, že to není možné, na velkou válku neměli totiž ani prostředky, ani síly. My jsme tenkrát neobětovali životní zájmy, obětovali jsme jen ty druhořadé, kdežto životní zájmy jsme uhájili.

Tady se mimo jiné vynořuje otázka oportunistu. Oportunismus znamená, že se pro dosažení dočasných dílčích výhod obětují životní zájmy. To je pro teoretickou definici oportunistu podstatné. Tady se mnozí mýlili. Právě při brestlitevském míru jsme obětovali patriotické zájmy Ruska, z hlediska socialismu druhořadé; přinášeli jsme obrovské oběti, ale přece jen to byly oběti druhořadé. Němci z celé duše nenáviděli Anglii. Nenáviděli také bolševiky, ale my jsme je dokázali navnadit a oni se nacyhtali. Stále ujišťovali, že tak daleko jako Napoleon oni nepůjdou, a opravdu až k Moskvě se nedostali — dostali se na Ukrajinu a tam ztroskotali. Mysleli si, že se od Napoleona mnohému přiučili, jenže ve skutečnosti to dopadlo jinak. Zato my jsme získali velmi mnoho.

Příklad brestlitevského míru nás mnohému naučil. Dnes stojíme mezi dvěma nepřáteli. Nedokážeme-li je oba porazit, musíme umět rozmístit své síly tak, aby se porvali mezi sebou, protože když se dva zloději perou, má z toho poctivý člověk vždycky užitek; jakmile ale budeme natolik silní, abychom mohli porazit kapitalismus jako celek, pak ho bez meškání pořádně skřípneme. Naše síly rostou, a to velmi rychle. Znamená-li pro nás brestlitevský mír takovou lekcí, na kterou nikdy nezapomeneme

a která je svými závěry cennější než veškerá propaganda a řečnění, vyhráli jsme dnes v tom smyslu, že jsme se postavili na vlastní nohy. Jsme obklíčeni imperialistickými státy, které hluboce nenávidí bolševiky, vynakládají obrovské peníze a využívají ideologické prostředky a síly tisku atd., a přesto nás nedokázaly během tří let vojensky zdolat, třebaže jsme vojensky i hospodářsky strašně slabí. Nemáme ani setinu síly, kterou disponují spojené imperialistické státy, a přesto nás nedokážou zardousit. Nemožou nás zardousit proto, že je neposlouchají jejich vlastní vojáci; jejich dělníci a rolníci, unavení válkou, nechťejí válčit proti Sovětské republice. Tak vypadá nynější situace a z ní je třeba vycházet. Nevíme, jak bude vypadat za několik let, protože západní mocnosti jsou každým rokem od války odpočinutější.

Po II. kongresu III. internacionály jsme získali v imperialistických zemích pevné pozice nejen ideově, nýbrž i organizačně. Ve všech zemích dnes existují skupiny, které pracují samostatně a budou v této činnosti pokračovat. To už je hotová věc. Avšak rychlost, tempo vývoje revoluce je v kapitalistických zemích mnohem pomalejší než u nás. Bylo zřejmé, že jakmile národy dostanou mír, revoluční hnutí se nevyhnutelně zpomalí. Nechceme-li se tedy pokoušet předvídat budoucnost, nemůžeme dnes spoléhat na to, že se toto tempo zrychlí. Naším úkolem je ujasnit si, co máme dělat teď. Lidé žijí ve státě a každý stát zase funguje v celé soustavě států, mezi nimiž se udržuje určitá politická rovnováha.

Vezmeme-li v úvahu, že kapitalisté na celé zeměkouli skoupili obrovskou většinu nejbohatších zdrojů surovin, nebo pokud je neskoupili, zmocnili se jich politicky, takže tu existuje rovnováha na kapitalistickém základě, musíme s tím umět počítat, musíme to umět využít. Proti dnešní Dohodě válku vést nemůžeme. Naši agitaci jsme dělali a děláme skvěle, o tom jsme přesvědčeni. Politicky musíme využít neshody mezi protivníky, a to jen ty hlu-

boké neshody, které vyplývají z nejhlubších hospodářských příčin. Pokusíme-li se využít neshody drobné či náhodné, dostaneme se do situace omezených politikářů a nejtuctovějších diplomatů. Z toho však nemůžeme získat nic seriózního. Je spousta diplomatů, kteří postupují právě takto, spekulují pár měsíců, snaží se udělat kariéru, ale pak se musí sbalit.

Existují v současném kapitalistickém světě zásadní protiklady, které je třeba využít? Existují tři hlavní protiklady a o těch bych se tu chtěl zmínit. První, který se nás bezprostředně dotýká, je vztah mezi Japonskem a Amerikou. Mezi nimi se schyluje k válce. Nemohou vedle sebe pokojně existovat na březích Tichého oceánu, třebaže jsou tyto břehy od sebe vzdáleny na 3000 verst. Tato rivalita nesporně vyplývá ze vztahů mezi japonským a americkým kapitalismem. O budoucí japonsko-americké válce existuje rozsáhlá literatura. Že se k válce schyluje, že je nevyhnutelná, o tom není pochyb. Pacifisté se snaží tuto otázku nějak obejít, zamaskovat ji všeobecnými frázemi, ale kdo studuje dějiny hospodářských vztahů a diplomacie, nemůže mít ani stín pochybnosti, že hospodářsky už válka dozrála a politicky se připravuje. Že se k válce schyluje, to je vidět z každické publikace věnované této otázce. Svět už je rozdělen. Japonsko se zmocnilo obrovských kolonií. Japonsko má 50 miliónů obyvatel a hospodářsky je poměrně slabé. Amerika má 110 miliónů obyvatel a nemá žádné kolonie, třebaže je několikanásobně bohatší než Japonsko. Japonsko obsadilo Čínu, kde žije 400 miliónů obyvatel a jsou tam nejbohatší zásoby uhlí na světě. Jak si toto sousto udržet? Je směšné si myslet, že silnější kapitalismus nevezme slabšímu kapitalismu všechno, co si nahrabal. Mohou snad Američané zůstat za takové situace lhostejní? Je snad možné ponechat silné kapitalisty vedle slabých a myslet si, že jim nic nevezmou? Zač by pak vůbec stáli? Můžeme ale za takové situace zůstat lhostejní my a jako komunisté pouze

prohlásit, že »budeme v těchto zemích propagovat komunismus«? To je sice správné, ale není to všechno. Praktickým úkolem komunistické politiky je využít toto nepřátelství a poštvat je proti sobě. Tady nastává nová situace. Vezmete-li dvě imperialistické země, Japonsko a Ameriku, uvidíte, že chtějí bojovat, že budou bojovat o prvenství ve světě, o právo loupit. Japonsko bude bojovat za to, aby mohlo dále drancovat Koreu, což dělá s neslýchanou bestialitou, v níž se spojují všechny vymoženosti moderní techniky s čistě asiatskými způsoby mučení. Nedávno jsme dostali korejské noviny, v nichž se píše, co Japonci dělají. Kombinují tam všechny metody carismu a všechny nejmodernější technické vymoženosti s typicky asiatským systémem mučení a neslýchanou bestialitou. Jenže toto lákavé korejské sousto pro sebe hodlají urvat Američané. Obrana vlasti bude v takovéto válce ovšem nejtěžším zločinem, bude znamenat zradu na socialismu. Podpora jedné země proti druhé bude ovšem zločinem spáchaným na komunismu, ale my, komunisté, musíme využít jednu zemi proti druhé. Nedopouštíme se tím ale zločinu vůči komunismu? Ne, protože to děláme jako socialistický stát, který provádí komunistickou propagandu a je nucen využít každou hodinu, kterou mu okolnosti poskytnou, aby co nejrychleji zesílil. Našich sil už přibývá, ale jde to velice pomalu. Amerika i ostatní kapitalistické země sílí hospodářsky i vojensky po čertech rychle. I kdybychom mobilizovali své síly sebevíc, bude náš růst nerosovatelně pomalejší.

Musíme využít vzniklou situaci: v tom je celá podstata koncesí na Kamčatce. Přijel k nám Vanderlip, podle toho, co sám říkal, je vzdáleným příbuzným známého miliardáře; protože však naše jinak skvěle fungující kontrarozvědka Celoruské mimořádné komise bohužel ještě nemá kontakty ve Spojených státech severoamerických, nepodařilo se nám zatím zjistit, jak jsou tito Vanderlipové spřízněni. Někdo dokonce tvrdí, že to vůbec nejsou pří-

buzní. Nemíním to tady posuzovat: moje znalosti se omezují na to, že jsem četl knížku od Vanderlipa^[178], ne od toho, který byl u nás, nýbrž od toho, kterého vždycky všichni líčí jako velmože, jehož přijímali všichni králové a ministři s mimořádnými poctami, z čehož lze usoudit, že má pořádně nabitou kapsu, kdežto on s nimi jednal takovým tónem, jakým mezi sebou mluví lidé na podobných schůzích, jako je třeba tato naše, a mluvil klidně o tom, jak postavit Evropu znovu na nohy. Jestliže s ním ministři mluvili tak uctivě, znamená to, že Vanderlip má spojení s miliardáři; jeho knížka prezentuje hledisko obchodního podnikatele, kterého kromě obchodu nic jiného nezajímá, který se rozhlíží po Evropě a říká: »Třeba z toho ani nic pořádného nebude, a pak to všechno poletí k čertu.« Tato kniha překypuje nenávisť vůči bolševismu. Zmiňuje se i o tom, jak navázat obchodní styky. Je to neobyčejně zajímavá knížka a jako agitační materiál je lepší než nejrůznější komunistické knížky, protože její konečný závěr zní: »Mám obavy, že tohoto pacienta nevyлéčíme, přestože na to máme hodně peněz i prostředků.«

Vanderlip s sebou přivezl dopis pro radu lidových komisařů. Je to velmi zajímavý dopis, neboť se v něm s neobyčejnou otevřeností, cynismem i hulvátstvím amerického zazobance říká: »V roce 1920 jsme velmi silní; v roce 1923 bude naše loďstvo ještě silnější, naší síle se však stává do cesty Japonsko a s ním se budeme muset utkat; nemůžeme ale bojovat bez petroleje a bez ropy. Prodáte-li nám Kamčatku, pak vám mohu zaručit, že nadšení amerického národa bude tak velké, že vás uznáme. Volby nového prezidenta v březnu přinesou vítězství naší straně. Jestliže nám ale Kamčatku jen pronajmete, musím prohlásit, že to nadšení už tak velké nebude.«⁴⁸ To je téměř doslovný obsah jeho dopisu. Máme tu co dělat s naprosto obnaženým imperialismem, který dokonce ani nepovažuje za nutné nějak se přiodít, protože si myslí, že je skvělý už sám o sobě. Když jsme takovýto dopis dostali, řekli

jsme si: tady toho se musíme chopit všemi deseti. Že má z ekonomického hlediska pravdu, dokazuje skutečnost, že republikánská strana v Americe stojí na prahu vítězství. Poprvé v dějinách Ameriky se na jihu našli lidé, kteří hlasovali proti demokratům. Je tedy jasné, že tu máme co dělat s ekonomicky správnou úvahou imperialisty. Kamčatka je součástí bývalé Ruské říše. To je fakt. Není ale jasné, komu patří teď. Zdánlivě je ve vlastnictví státu, který se nazývá Dálnovýchodní republika, jenže tento stát nemá ani přesně stanovené hranice⁴⁹. Připravují se k tomu sice už nějaké dokumenty, ale za prvé ještě nejsou napsány, a za druhé nejsou ještě schváleny. Dálný východ ovládá Japonsko, které si tam může dělat všechno, co si zamane. Přenecháme-li Kamčatku, která právně patří nám, ale ve skutečnosti je okupována Japonskem, Americe, je jasné, že tím získáme. To je základ mé politické úvahy, podle níž jsme se ihned rozhodli okamžitě uzavřít smlouvu s Amerikou. Musíme při tom smlouvat, protože když smlouvat nebudeme, nebude si nás žádný obchodník vážit. Proto začal soudruh Rykov smlouvat a my jsme sepsali návrh smlouvy. Když už se ale měla podepsat, prohlásili jsme: »Všichni vědí, kdo jsme my, ale kdo jste vlastně vy?« Vyšlo najevo, že Vanderlip nám nemůže dát žádné záruky, a my jsme pak prohlásili, že jsme svolní počkat. Vždyť je to jen návrh a vy sám jste řekl, že vstoupí v platnost, až vaše strana zvítězí; zatím ještě nezvítězila, a proto počkáme. Dopadlo to tak, že jsme napsali návrh smlouvy, která ještě nebyla podepsána a podle níž přenecháváme Kamčatku, tj. rozlehlé území na nejzazším východě a na severovýchodní Sibiři, na 60 let Američanům s tím, že mají právo vybudovat si válečný přístav v zátocě, která ani v zimním období nezamrzá a v jejímž okolí je ropa i uhlí.

Návrh smlouvy k ničemu nezavazuje, můžeme kdykoli prohlásit, že tu jsou nejasnosti, a od smlouvy odstoupit. V takovém případě ztrácíme pouze čas věnovaný jednání

s Vanderlipem a pár archů papíru, ale zároveň je to pro nás už teď zisk. Stačí se podívat, jaké zprávy přicházejí z Evropy, abychom viděli, co jsme získali. Z Japonska nepřijde jediná zpráva, která by nemluvila o obrovském znepokojení v souvislosti s očekávanými koncesemi. Japonsko prohlašuje: »Nestrpíme to, poškozujeme to naše zájmy.« — Prosím, uchystejte Americe porážku, proti tomu nebudeme nic namítat. Už jsme popíchlí proti sobě Japonsko a Ameriku, mám-li to říct tak normálně, a tím jsme získali výhody. Získali jsme i pokud jde o Američany.

Kdo je to Vanderlip? To jsme nezjistili, ale v kapitalistickém světě platí, že o obyčejných občanech se neposílají telegramy do celého světa. Ale když Vanderlip od nás odjížděl, telegramy se do celého světa rozletěly. Tak třeba vyprávěl, že získal výhodnou koncesi, a začal všude vychvalovat Lenina. Zní to komicky, ale dovoluňte mi, abych řekl, že i v této komicnosti je kus politiky. Když tu Vanderlip ukončil veškerá jednání, projevil přání sejít se se mnou. Poradil jsem se se zástupci příslušných resortů a zeptal jsem se, mám-li ho přijmout. Odpověděli: »Ať odjede spokojenější!« Vanderlip tedy přijde, rozmlouváme o všech těchto záležitostech, a když pak začal vyprávět, že byl na Sibiři, že Sibiř zná, že je původem dělník jako většina amerických miliardářů atd., oni že si váží jen toho, co je hodnotné z praktického hlediska, že se nejprve na vlastní oči přesvědčí a teprve potom hodnotí, odpověděl jsem mu na to: »No tak se vy, praktičtí lidé, pořádně podívejte, co to je zač, ten sovětský systém, a zaveďte si ho taky tam u vás.« Podíval se na mě, udiven takovým obratem rozhovoru, a povídá mi rusky (až dosud jsme mluvili anglicky): »Možná.« Ptám se udiveně, odkud zná rusky. — »Jakpak bych neznal, když jsem za těch pětadvacet let objel většinu Sibiře na koni.« A ještě něco komického Vanderlip poznamenal. Při loučení povídá: »Budu muset v Americe vyprávět, že mister Lenin (mister

znamená pán), že pan Lenin nemá rohy.« Nepochopil jsem to hned, protože vůbec špatně rozumím anglicky. — »Co jste to řekl? Řekněte to ještě jednou.« Vanderlip — je to takový čiperný děda — si ukazuje na spánky a povídá: »Nemáte rohy.« Byl u toho tlumočník a povídá: »Přesně tak.« V Americe jsou všichni přesvědčeni, že musím mít rohy, tj. veškerá buržoazie říká, že nosím d'áblovu znamení. »Ale teď budu muset říkat, že žádné rohy nemáte,« řekl Vanderlip. Rozloučili jsme se velice přátelsky. Vyjádřil jsem naději, že na půdě přátelských vztahů mezi oběma státy bude nejen sjednána koncese, ale že se také bude normálně rozvíjet i vzájemná hospodářská spolupráce. Celá rozmluva proběhla v takovém tónu. Ale potom začaly přicházet telegramy o tom, co vyprávěl Vanderlip po svém návratu ze zahraničí. Srovnával Lenina s Washingtonem a Lincolnem. Vanderlip mě požádal, abych mu věnoval vlastnoručně podepsanou fotografii. Odmítl jsem, protože když se dává někomu fotografie, napíše se: »Soudruhovi tomu a tomu«, ale napsat »Soudruhu Vanderlipovi«, to přece nejde. Napsat — tomu Vanderlipovi, s nímž sjednáváme koncesi, to také nejde, protože koncesi uzavře vláda, až se ujme moci. Prostě nevím, jak to tedy napsat. Bylo by nelogické, kdybych dal svou fotografii přesvědčenému imperialistovi. A přesto takové telegramy přišly: z toho je zřejmé, že v imperialistické politice hrála celá tato příhoda určitou úlohu. Harding, muž, který byl zvolen prezidentem, ale ujme se svého úřadu teprve příští rok v březnu, vydal ke zprávě o Vanderlipových koncesích oficiální dementi: »O ničem nevím, s bolševiky styky neudržuji a o žádných koncesích jsem neslyšel.« To bylo v době voleb, a přiznat se ve volbách k tomu, že máš něco s bolševiky, i kdyby to bylo v nejlepším úmyslu, znamená ztratit hlasy. Proto to oficiálně odmítl. Poslali podobná sdělení do všech novin, které napadají bolševiky a jsou vlastně všechny v rukou imperialistických stran. Politické výhody, pokud jde

o Ameriku a Japonsko, jsou pro nás naprosto jasné. Význam tohoto referátu je v tom, že konkrétně ukazuje, jaké koncese chceme uzavřít a za jakých podmínek. Ovšem v tisku se o tom vykládat nemá. O tom se dá mluvit jen na stranickém fóru: v tisku nemusíme tuto dohodu zatajovat, je pro nás výhodná, nesmíme však říct ani jediné slovo, které by její uzavření zmařilo, protože to pro nás znamená obrovský zisk a oslabení amerického i japonského imperialismu v náš prospěch.

Celá tato dohoda vlastně od nás odvádí imperialistické síly — imperialisté zatím sedí, vzdychají a čekají na příhodný okamžik, aby mohli bolševiky zardousit, ale my tento okamžik oddalujeme. Když se Japonsko dalo zatáhnout do korejského dobrodružství, říkali Japonci Američanům: »Jistě, můžeme porazit bolševiky, ale co nám za to dáte? Čínu? Tu si stejně vezmeme, ale tady musíme urazit nějakých deset tisíc verst, abychom mohli bít bolševiky, a přitom Američany máme přímo v zádech. Tak se přece politika nedělá.« Už tenkrát by nás byli Japonci během několika týdnů porazili, kdyby byla existovala dvoukolejná železnice a kdyby jim v dopravě pomohla Amerika. Nás zachránilo, že se Japonsko zahryzlo do Číny a nemohlo proto postupovat na západ, přes celou Sibiř, když mělo v zádech Ameriku a nemínilo za ni tahat kaštany z ohně.

Ještě spíš by nás zachránilo, kdyby imperialistické mocnosti začaly mezi sebou válčit. Jsme-li teď nuceni trpět takové mizery, jako jsou kapitalističtí zloději, z nichž každý si na nás brousí nůž, je přímo naší povinností zařídit to tak, aby vytáhli tyto nože jeden na druhého. Když se dva perou, třetí se směje. Druhá výhoda je čistě politická, dokonce i kdyby se koncesní smlouva neuzavřela, přinese nám prospěch už jen její návrh. Ekonomická výhoda je v tom, že nám koncese zabezpečí část produkce. A kdyby Američané začali odebírat část produktů, bylo by to výhodné. Na Kamčatce jsou tako-

vé zásoby ropy a rudy, že je určitě nejsme s to vytěžít.

Ukázal jsem vám jeden imperialistický rozpor, který jsme povinni využít, totiž rozpor mezi Japonskem a Amerikou; druhý je mezi Amerikou a celým ostatním kapitalistickým světem. Téměř celý kapitalistický svět »vítězů« na válce nesmírně vydělal. Amerika je silná, všichni jsou teď jejími dlužníky, všichni jsou na ní závislí, stále silněji ji nenávidí, neboť všechny okrádá, a to velmi originálně. Nemá žádné kolonie. Anglie získala ve válce obrovské kolonie a Francie rovněž. Anglie nabízela Americe mandát na jednu z uloupených kolonií — teď se to tak říká — ta to však nepřijala. Obchodně založení Američané zřejmě uvažují trochu jinak. Viděli, že válka jednoznačně ovlivnila jak zbídačení, tak náladu mezi dělnictvem, a dospěli k závěru, že by z takového mandátu neměli žádný prospěch. Je ovšem pochopitelné, že nepřipustí, aby měly z této kolonie užitek jiné státy. Veškerá buržoazní literatura dosvědčuje rostoucí nenávisť vůči Americe, a v Americe se stále důrazněji ozývají hlasy pro uzavření dohody s Ruskem. Amerika měla smlouvu s Kolčakem, podle níž ho uznávala a podporovala, ale s ním se už jednou dostali do maléru a měli z toho jen škodu a ostudu. Máme tu tedy nejmocnější stát světa, který bude mít do roku 1923 silnější loďstvo než Anglie, avšak tento stát naráží na stále větší nenávisť ostatních kapitalistických zemí. Tento vývoj okolností musíme mít na zřeteli. Amerika se nemůže usmířit s ostatní Evropou — to je dějinami prokázaný fakt. Nikdo nepopsal versailleskou smlouvu tak dobře, jak to udělal ve své knížce Keynes^[168], zástupce Anglie ve Versailles. Vysmál se v ní Wilsonovi i jeho úloze, kterou hrál ve versailleské smlouvě. Wilson se tam projevil jako úplný hlupák, kterým Clemenceau a Lloyd George postrkovali jako pšcem na šachovnici. Podle všeho se tedy Amerika nemůže s ostatními zeměmi dohodnout, protože jsou mezi nimi velice hluboké ekonomické rozpory, protože Amerika je bohatší než všechny ostatní země.

Proto budeme všechny otázky koncesí posuzovat z tohoto hlediska: pokud tu existuje sebemenší možnost prohloubit rozpory mezi Amerikou a ostatním kapitalistickým světem, chopme se toho oběma rukama. Amerika je nutně v rozporu s koloniemi, a jestliže se vůči nim pokusí o nějaký hlubší zásah, mnohonásobně nám tím pomůže. V koloniích to vře roztrpčením, a pokud tam nějak zasáhneš, pak ať chceš nebo ne, ať jsi bohatý nebo chudý — a čím jsi bohatší, tím lépe, ale pomůžeš nám, kdežto páni Vanderlipové dostanou vyhazov. A proto vidíme tento rozpor jako hlavní.

Třetí typ rozporů máme mezi Dohodou a Německem. Německo je poraženo a utištěno versailleskou smlouvou, má však obrovské hospodářské možnosti. Německo je co do stupně svého ekonomického rozvoje druhou zemí na světě, považujeme-li za první Ameriku. Odborníci dokonce říkají, že v elektrotechnickém průmyslu Ameriku předčí, a vy víte, že elektrotechnický průmysl má obrovský význam. Ve využívání elektřiny je Amerika všestrannější, ale Německo je zase technicky dokonalejší. A takovéto zemi vnutili versailleskou smlouvu, která jí brání žít. Německo je jednou z nejsilnějších a nejvyspělejších kapitalistických zemí, nemůže strpět versailleskou smlouvu a musí si hledat spojence proti světovému imperialismu, přestože je samo jako rovněž imperialistická země poraženo. To je situace, kterou musíme využít. Pro koncese musíme využít všechno, co prohlubuje antagonismus mezi Amerikou a ostatními dohodovými státy i mezi celou Dohodou a Německem. Proto je třeba snažit se je navnadit, proto obsahuje brožura, kterou Miljutin sliboval a kterou skutečně přinesl a nechá ji kolovat, dekrety rady lidových komisařů, napsané tak, aby byly nynější objekty koncesí vylíčeny co nejlákavěji⁵⁰. K této brožuře jsou přiloženy mapy s vysvětlivkami. Přeložíme ji do všech jazyků a nasadíme vědomě všechny páky, abychom popudili zejména Německo proti Anglii, protože pro Německo

znamená koncese spásu. Ameriku je třeba popudit proti Japonsku, celou Dohodu proti Americe, celé Německo proti Dohodě.

To jsou tři propletence rozporů, které beznadějně zamotávají celou hru imperialistů. Právě v tom je celý vtíp! A proto také je třeba z politického hlediska celou duši, nebo vlastně duši nechme stranou a řekněme celým svým rozumem, s koncesemi souhlasit.

Nyní přejdu k ekonomice. Dostali jsme se k tomu už při zmínce o Německu. Německo nemůže po versailleském míru hospodářsky existovat, a to neplatí jen o Německu, nýbrž o všech poražených zemích, jako je třeba Rakousko-Uhersko ve svých někdejších hranicích, třebaže část jeho území připadla vítězným státům, ale v podmínkách versailleské smlouvy existovat nemůže. Středoevropské státy tvoří obrovský celek s mohutným hospodářským i technickým potenciálem. Z ekonomického hlediska mají všechny svůj význam pro obnovu světového hospodářství. Pročtete-li si pozorně, a raději hned dvakrát, dekret o koncesích z 23. listopadu, uvidíte, že zdůrazňujeme význam světového hospodářství a že to děláme záměrně. To je nesporně správné hledisko. K obnově světového hospodářství je třeba využít ruské suroviny. Bez toho se nelze obejít, z hlediska ekonomiky to je správný předpoklad. Uznává to i vyložený buržoa, který studuje ekonomiku a zastává čistě buržoazní hledisko, uznává to i Keynes, autor knihy *Ekonomické důsledky míru*^[168]. I Vanderlip, který procestoval jako finanční magnát celou Evropu, i on přiznává, že hospodářství nelze obnovit, neboť na celém světě je nedostatek surovin, protože je pohltila válka. Říká, že je třeba opřít se o Rusko. A Rusko teď prohlašuje před celým světem: *Hodláme se podílet na obnově mezinárodního hospodářství — takový je náš plán.* Z ekonomického hlediska je to správné. Sovětská moc se za tuto dobu upevnila, a nejenže se sama upevnila, přichází dokonce s plánem na obnovu celého

světového hospodářství. Spojovat mezinárodní hospodářství s plánem elektrifikace^[91] je vědecky správné. Svým plánem získáváme určitě nejen sympatie všech dělníků, ale i rozumných kapitalistů, přestože podle nich jsme ti »hrozní bolševičtí teroristi« atd.; proto je náš hospodářský plán správný a veškerá maloburžoazní demokracie se začne při čtení tohoto plánu přiklánět na naši stranu, neboť imperialisté se už mezi sebou poprali, kdežto tady se předkládá plán, proti němuž nemohou technici ani ekonomové nic namítat. Přecházíme do oblasti ekonomiky a navrhujeme celému světu pozitivní program výstavby, rozvíjíme perspektivy vycházející z ekonomických hledisek, přičemž v těchto perspektivách Rusko nefiguruje jako egoisticky orientované centrum, které by rozvracelo všechny ostatní hospodářské soustavy, hospodářství ostatních zemí, jak to bývalo dříve, nýbrž navrhuje začít s obnovou hospodářství v zájmu celého světa.

Přenášíme tento problém do protikapitalistické roviny. Prohlašujeme, že hodláme vybudovat celý svět na racionálních ekonomických základech, a není pochyby, že je to tak správné. Není pochyby, že začne-li se náležitě pracovat s moderními stroji, lze za pomoci vědy neprodleně obnovit celé světové hospodářství.

Tady rozvíjíme svého druhu výrobní propagandu, když říkáme podnikatelům: »Nejste k ničemu, páni kapitalisté; zatímco vy spějete k úpadku, my sami budujeme, není proto načase, pánové, abyste se s námi dohodli?« Na to musí všichni kapitalisté na celém světě vždycky odpovědět, třebaže se přitom ošívají: »A víte, že už je opravdu načase, pojďme tedy podepsat obchodní smlouvu!«

Angličané už jeden návrh napsali a poslali nám ho⁵¹. Projednává se, čímž nastává nové období. Ve válce si už spálili prsty a teď musí bojovat v hospodářské oblasti. Pro nás to je zcela pochopitelné. Ani ve snu nás nenapadlo, že si trochu zabojujeme, pak nastane mír a socialistické jehňátko se obejme s kapitalistickým vlkem. Ne. To,

že se s námi musíte utkat v hospodářské oblasti, je obrovský pokrok. Předložili jsme vám celosvětový program, přičemž jsme o koncesích uvažovali z hlediska světového národního hospodářství. Ekonomicky je to zcela jasné. Žádný inženýr a žádný agronom, který si klade otázku, co s národním hospodářstvím, to nedokáže vyvrátit. A mnozí kapitalisté říkají: »Pevná soustava kapitalistických států nemůže existovat bez Ruska.« My však vystupujeme s takovým programem jako budovatelé světového hospodářství z jiného důvodu. Má to totiž obrovský propagandistický význam. Dokonce neuzavřou-li s námi ani jednu koncesní smlouvu, což považuji za docela dobře možné, dokonce jestli z celého toho pozdvižení kolem koncesí bude jen pár stranických schůzí a dekretů, ale vůbec žádná koncese, přece jen jsme cosi získali. Nemluvě už o tom, že jsme přišli s plánem výstavby hospodářství, získáváme na svou stranu všechny státy, které válka zbitočila. Na kongresu III., Komunistické internacionály jsem řekl, že se celý svět dělí na národy utlačované a národy vládnoucí*. Utlačované národy představují přinejmenším 70 % veškerého obyvatelstva světa. Versailleský mír k nim připojil ještě 100 nebo 150 miliónů lidí.

My teď skutečně vystupujeme nejen jako představitelé proletářů všech zemí, nýbrž i jako představitelé utlačovaných národů. Nedávno vyšel časopis Komunistické internacionály pod názvem *Narody Vostoka*⁵². Komunistická internacionála vydala pro národy Východu heslo: »Proletáři všech zemí a utlačované národy, spojte se!« Kterýsi soudruh se zeptal: »Kdypak se vlastně exekutiva rozhodla, že se mají měnit hesla?« Na to se opravdu nedokážu upamatovat. Z hlediska Komunistického manifestu⁶⁸] to ovšem správné není, ale Komunistický manifest byl napsán za zcela jiných okolností; z hlediska dnešní politiky to správné je. Vztahy se přiostrily. Vře to v celém Ně-

* Srov. Sebrané spisy 41, Praha 1988, s. 277. *Redl.*

mecku, vře to v celé Asii. Četli jste, že v Indii vzniká revoluční hnutí. V Číně panuje zuřivá nenávisť vůči Japoncům i vůči Američanům. V Německu to vře takovou nenávisť vůči Dohodě, že její hloubku pochopíme jen tehdy, všimneme-li si, jak němečtí dělníci nenávidí své vlastní kapitalisty; nakonec začali Rusko považovat za přímého představitele všech utlačovaných lidí na světě; národy se vlivem vývoje událostí učí pohlížet na Rusko jako na střed zasloužené pozornosti. Nedávno napsaly menševické noviny^[162] v Gruzii: »Na světě jsou dvě síly: Dohoda a Sovětské Rusko.« A kdo že jsou menševici? Jsou to lidé kam vítr, tam plášť. Když jsme byli na mezinárodním kolbišti slabí, křičeli: »Pryč s bolševiky!« Když jsme začali nabírat síly, volali: »My jsme neutrální!« A když jsme nepřátele odrazili, říkají: »Ano, jsou tu dvě síly.«

V dekretu o koncesích předkládáme jménem všeho lidstva ekonomicky dokonale propracovaný program obnovy hospodářských sil světa na základě využití všech surovin, ať už jsou jejich zdroje kdekoli. Pro nás je důležité, aby nikde nebyl hlad. Vy, kapitalisté, ho neumíte odstranit, kdežto my ano. Vystupujeme jménem sedmdesáti procent obyvatelstva zeměkoule. A to musí zapůsobit. Ať už to dopadne s návrhem koncesí jakkoli, o jeho ekonomické správnosti nemůže být sporu. Ekonomická stránka koncese má svůj význam dokonce i nezávisle na tom, zda bude vůbec uzavřena.

Jak vidíte, musel jsem udělat velmi obširný úvod a dokazovat výhody koncesí. Koncese jsou pro nás ovšem důležité i proto, že můžeme získat produkty. To je určitě pravda, ale jde hlavně o politický aspekt. Do sjezdu sovětů dostanete šestisetstránkový svazek — plán elektrifikace Ruska. Tento plán promysleli nejlepší agronomové a inženýři. Jeho realizaci nemůžeme urychlit bez kapitálu a výrobních prostředků ze zahraničí. Za pomoc ale musíme zaplatit. Doposud jsme s kapitalisty bojovali a oni nám říkali: Buď vás zardousíme, nebo vás donutíme za-

platit dvacet miliard. Ale zardousit nás nedokážou a dlouhy jim nezaplatíme. Zatím ještě máme určitý odklad. Pokud potřebujeme hospodářskou pomoc, jsme ochotni vám platit, tak zní otázka, a každé jiné pojetí bude ekonomicky neopodstatněné. Průmysl v Rusku je rozvrácen a situace je ve srovnání s předválečnou desetkrát, ne-li víckrát horší. Kdyby nám byl někdo před třemi roky řekl, že budeme tři léta bojovat proti celému kapitalistickému světu, neuvěřili bychom mu. Teď nám ale mohou namítnout, že obnovit hospodářství, když máme k dispozici jen desetinu předválečného národního bohatství, je ještě mnohem těžší úkol. A je to opravdu těžší než bojovat. V boji nám pomáhalo nadšení dělnických mas a rolníků, kteří se bránili proti statkářům. Teď to ale není obrana proti statkářům, teď je to obnova hospodářství za podmínek, na které nejsou rolníci zvyklí. Záruka vítězství tu není v nadšení, náporu a obětavosti, nýbrž v každodenní, jednotvárné, drobné a všední práci. A to je nesporně těžší. Kde máme vzít potřebné výrobní prostředky? Abychom zainteresovali Američany, musíme jim zaplatit -- jsou to přece v první řadě obchodníci. Ale čím zaplatíme? Zlatem? Zlatem přece nemůžeme plýtvat. Zlata nám zůstalo málo. Nemáme dost zlata dokonce ani na program elektrifikace. Inženýr, který program sestavoval, vypočetl, že k uskutečnění elektrifikace potřebujeme alespoň 1,1 miliardy ve zlatě. Tak velký zlatý fond nemáme. Surovinami platit nemůžeme, protože jsme ještě ani nenasýtili všechny u nás doma. Když se začne v radě lidových komisařů projednávat, máme-li dát 100 000 pudů obilí Italům, vystoupí lidový komisař zásobování a protestuje. Handrkujeme se o každý vlak obilí. Bez obilí se nedá rozvíjet zahraniční obchod. Ale co tedy dáme? Brak? Braku mají sami dost. Říkají: Obchodujme s obilím, ale my to obilí dát nemůžeme. Proto řešíme problém koncesemi.

Přejdu k dalšímu bodu. Koncese plodí nová nebezpečí.

Upozorňuji na to, co jsem řekl na začátku svého projevu, totiž že jsou slyšet hlasy zdola, z řad dělníků: »Nedejte se napálit od kapitalistů, ti jsou všemi mastmi mazaní!« Je příjemné to slyšet, protože vidíme, jak se šikuje obrovská masa, která bude bojovat proti kapitalistům do poslední kapky krve. V článcích soudruha Štěpanova^[130–136], které pojal výchovně (nejprve uvedu všechny argumenty proti koncesím, a pak teprve řeknu, že je třeba je přijmout — jen aby někteří čtenáři v přesvědčení, že koncese jsou zbytečné, neodložili čtení dříve, než se dostanou k té pozitivní části), jsou správné myšlenky, ale nemohu souhlasit s tím, když říká, že není nutné dávat koncese Anglii, protože přijede Lockhart. Zvládli jsme ho už tenkrát, kdy Mimořádná komise teprve vznikala a nebyla tak pevná jako dnes. A nedokážeme-li po třech letech války pochytat špióny, pak je třeba říct, že se takoví lidé nemají pouštět ani do spravování státu. Řešíme nepoměrně obtížnější úkoly. Například na Krymu dnes žije 300 000 příslušníků buržoazie. To je zdroj příštích spekulací, špionáže i všemožné pomoci kapitalistům. My se jich ale nebojíme. Říkáme, že je bereme, někam je přidělíme, podřídíme a důkladně předěláme.

Je tedy směšné tvrdit, že cizinci, kteří k nám přijedou v souvislosti s určitými koncesemi, jsou pro nás nebezpeční, nebo že bychom je nedokázali uhlídat. Pak jsme se tedy neměli pouštět do tak marné práce, neměli jsme se pouštět do spravování státu. Tady to je čistě organizační úkol a s ním se nemusíme dlouho zabývat.

Bylo by ovšem velmi hrubou chybou domnívat se, že koncese znamenají mír. Nic takového. Koncese nejsou nic jiného než nová forma války. Evropa proti nám bojovala a teď přechází válka do jiné roviny. Dříve se válčilo v oblasti, v níž byli imperialisté nesrovnatelně silnější, válčilo se zbraněmi. Spočítáme-li, kolik kanónů a kulometů máme my a kolik oni, kolik vojáků může zmobilizovat naše vláda a kolik jejich vlády, museli by nás podle

toho bezpodmínečně rozdrtit do čtrnácti dnů. My jsme ale v této oblasti obstáli a chystáme se k dalšímu boji, přecházíme k válce hospodářské. Říkáme jasně, že vedle koncesovaného dílu, vedle koncesovaného čtverce bude vždycky náš čtverec a pak zase jejich; budeme se od nich učit, jak zakládat vzorné podniky, a to tak, že budeme své podniky stavět vedle jejich. Pokud to nedokážeme, je zbytečné o tom vůbec mluvit. Vybavit podniky nejmodernější technikou je v této chvíli nesnadný úkol a je třeba se tomu učit, učit se v praxi, protože toho nelze dosáhnout žádnými školami, univerzitami či přednáškami, a proto poskytujeme koncese tak, že vytváříme jakousi šachovnici: přijďte a uče se přímo na místě.

Hospodářsky budeme mít z koncesí obrovský prospěch. Koncesionáři budou samozřejmě zakládat osady, do nichž si přenesou kapitalistické návyky, a tak budou demoralizovat rolnictvo. Je však třeba být ve střehu, čelit tomu na každém kroku naším komunistickým vlivem. I to je svého druhu válka, válečné zápolení dvou metod, dvou formací, dvou hospodářských systémů — komunistického a kapitalistického. Dokážeme, že jsme silnější. Říkají nám: »Dobrá, obstáli jste na vnější frontě, začněte budovat, budujte a uvidíme, kdo zvítězí . . .« Úkol je to samozřejmě těžký, ale my jsme říkali a říkáme, že socialismus působí silou příkladu. Násilí je namísto vůči těm, kdo hodlají obnovit svou moc. Tím se ale také význam násilí vyčerpává a dál už působí jen vliv a příklad. Význam komunismu je třeba ukázat prakticky, na příkladu. Nemáme stroje, válka nás ožebračila, válka vzala Rusku hospodářské zdroje, my se ale přesto tohoto zápolení nebojíme, protože pro nás bude po všech stránkách výhodné.

Bude to válka, v níž také nelze dělat sebemenší ústupky. Tato válka je pro nás výhodná ve všech směrech, výhodný je i přechod od staré války k této nové, nemluvě už o tom, že tu je určitá nepřímá záruka míru. Řekl jsem na oné schůzi^[58], o níž tak nezdařile referovala Pravda,

že jsme teď přešli od války k míru, ale že jsme nezapomněli, že k válce může opět dojít.* Dokud tu existuje vedle sebe kapitalismus a socialismus, nemohou spolu žít v míru: nakonec zvítězí buď ten, nebo onen. Buď zaspívají nad hrobem Sovětské republiky, nebo světovému kapitalismu. Je to jen oddálení války. Kapitalisté budou hledat záminky k válce. Přijmou-li náš návrh a přistoupí na koncese, budou to mít těžší. Na jedné straně budeme mít v případě války nejlepší podmínky my, na druhé straně ti, kdo hodlají válčit, nepřistoupí na koncese. Samy koncese jsou ekonomickým i politickým argumentem proti válce. Ty státy, které by proti nám mohly válčit, nebudou s to válčit, jestliže přistoupí na koncese, to je svazuje. My si této skutečnosti ceníme natolik, že se nebudeme bát platit, tím spíše, že platíme těmi výrobními prostředky, které my sami nemůžeme využít. Za Kamčatku platíme 100 000 pudů ropy, z nichž si vezmeme pro sebe 2 %, platíme tedy ropou. Jestliže nezaplatíme, nedostaneme ani dva pudy. Cena je to lichvářská, to ano, ale pokud existuje kapitalismus, nelze od něj žádat poctivé ceny. Avšak výhody tu jsou nesporné. Z hlediska hrozícího střetnutí mezi kapitalismem a bolševismem je třeba konstatovat, že koncese jsou pokračováním války, ale na jiném kolbišti. Budeme muset sledovat každý protivníkův krok. K tomu je zapotřebí využít všechny prostředky řízení, kontroly, vlivu i působení. Je to totéž co válka. Bojovali jsme ve větší válce, ale pro tuto válku mobilizujeme ještě víc lidí, než jsme mobilizovali pro tamtu. Do této války bude povolán naprosto každý, kdo pracuje; budeme mu říkat a vysvětlovat: »Dokáže-li kapitalismus to či ono, nesmíte vy, dělníci a rolníci, kteří jste kapitalisty svrhli, dokázat méně než oni. Jen se uchte!«

Jsem přesvědčen, že sovětská moc dohoní a předhóní kapitalisty a že to pro nás nebude jen čistě hospodářský

* Viz tento svazek, s. 63. *Red.*

zisk. Získáme ta ubohá dvě procenta, což je velmi málo, ale přece jen něco. Kromě toho se poučíme a přiučíme: žádná škola, žádná univerzita nejsou k ničemu, jakmile chybějí praktické znalosti. Z mapy přiložené k brožurce, kterou vám ukáže soudruh Miljutin, uvidíte, že koncese poskytujeme převážně v okrajových územích. Evropské Rusko má na severu lesy o rozloze 70 miliónů děsjatin. Z toho je 17 miliónů děsjatin určeno pro koncese. Naše lesní hospodářství je rozmístěno jako na šachovnici: lesy jsou v západní Sibiři a na Dalekém severu. Nemůžeme nic ztratit. Hlavní podniky jsou v západní Sibiři, jejíž přírodní bohatství je nesmírné. Za deset let z něho nedokážeme využít ani setinu. Ale s pomocí zahraničních kapitalistů, kterým dáme k dispozici jeden důl, získáme možnost těžit v našich dolech. Místa, na která budeme poskytovat koncese, vybíráme my.

Jak to udělat s dohledem nad koncesemi? Koncesionáři se pokusí demoralizovat naše rolnictvo, naše masy. Rolník jako drobný podnikatel má už v povaze, že tíhne k volnému obchodování, což my ale považujeme za přečin. Tady musí zasáhnout do boje stát. Právě tady musíme proti sobě postavit dva hospodářské systémy — socialistický a kapitalistický. Je to také válka a v té musíme energicky bojovat. Máme strašlivou neúrodu, není čím krmit, dobytek hyne a přitom obrovské plochy neobdělávané půdy leží ladem. V nejbližších dnech bude vydán dekret^[32], aby se stůj co stůj osela pokud možno všechna půda a zlepšilo se zemědělství⁵³.

Dále máme jeden milión děsjatin ladem ležící půdy, kterou neobděláme, protože nemáme tažný dobytek, nemáme nezbytné nářadí, kdežto traktorem se dá tato půda zorat do libovolné hloubky. Proto je pro nás výhodné tuto půdu pronajmout. I kdybychom dali dokonce polovinu, dokonce tři čtvrtiny produkce, bude to i tak pro nás zisk. To je tedy politika, která usměrňuje veškeré naše jednání, a mohu prohlásit, že základem jednání musí být

nejen ekonomická hlediska a konjunktura světového hospodářství, nýbrž i závažné aspekty politické. Každý jiný přístup k věci by byl nedomyšlený. Jde-li o to, zda jsou koncese hospodářsky výhodné nebo nevýhodné, pak jejich hospodářská výhodnost je nesporná. Bez koncesí nemůžeme uskutečnit svůj program^[105] a elektrifikaci země; bez nich nemůžeme obnovit naše hospodářství ani za deset let, ale jestliže ho obnovíme, budeme pro kapitál nepřemožitelní. Koncese — to není mír s kapitalismem, nýbrž válka v nové rovině. Místo války s pomocí zbraní a tanků nastupuje válka hospodářská. I ona v sobě ovšem skrývá nové obtíže a nová nebezpečí. Jsem však přesvědčen, že se z nich dostaneme. Jsem přesvědčen, že budeme-li otázku koncesí chápat takto, přesvědčíme snadno obrovskou většinu členů strany, že koncese jsou nutné, a onen instinktivní strach, o němž jsem se zmínil, je užitečný a zdravý strach a my ho změním v hybnou sílu, která umožní v nastávající hospodářské válce rychleji zvítězit.

Novinová zpráva otištěna

7. prosince 1920

v listu Krasnaja gazeta, č. 275

V plném znění poprvé otištěno roku 1923

Sobranije sočiněnij

N. Lenina (V. Uljanova), sv. XVII

Podle stenografického zápisu

Z Á V Ě Ř E Č N Ě S L O V O

K R E F E R Á T U O K O N C E S Í C H

Soudružky a soudruzi! Dostal jsem takovou spoustu písemných dotazů, že na všechny nemohu odpovědět. Kromě toho byla většina argumentů vyvrácena už v diskusi, takže nejprve uvedu své připomínky k brožuře O koncesích. Tady budu důkladnější. Předmluva soudruha Lomova^[66] podává na půldruhé stránce jen velice stručný výklad. Potom následuje vlastní dekret z 23. listopadu, v němž se rozvíjí myšlenka o zájmech světového hospodářství. »Proces obnovy produktivních sil Ruska a zároveň i celého světového hospodářství může být mnohonásobně urychlen, zapojí-li se do těžby a zpracování přírodního bohatství Ruska zahraniční státní i komunální instituce, soukromé podniky, akciové společnosti, družstva a dělnické organizace jiných států.« Má to ovšem jen propagační význam, ale z ekonomického hlediska je to nesporné. Světové hospodářství je třeba obnovit. Kapitalismus působí určitým způsobem, i my máme své návrhy, ale světové hospodářství zůstává zatím ještě kapitalistické.

Chtěli jsme navnadit cizince. Proto jsou na konci dekretu uvedeny podmínky:

První bod: »Koncesionář bude dostávat odměnu formou smluvně dohodnutého podílu z produkce a bude mít právo vyvážet tuto produkci do zahraničí.« Jinak na koncesi nepřistoupí. Jaký to bude podíl, není řečeno. O tento podíl svedeme bitvu, budeme smlouvat, budeme bojovat a každý z nás začne zvažovat výhody. Soudruzi zde říkali, že je třeba vzít rozum do hrsti, což je naprosto správné.

Druhý bod: »V případě, že bude ve velkém rozsahu použita mimořádně zdokonalená technika, poskytnou se koncesionáři obchodní výhody (například při dodávkách strojů, zvláštní smlouvy na velké zakázky atd.).« Co znamenají obchodní výhody? Určité firmě poskytneme smlouvou přednostní právo, kdežto ostatním ne. A přijme-li firma koncese, můžeme je od ní vykoupit, dáme jí třeba i příplatek. Ale nejdůležitější je, aby nám dávali stroje. Zdá se mi, že tento argument je dostatečně jasný, a navíc budeme sledovat propagační cíle.

Třetí bod: »Podle svého charakteru a podmínek budou koncese poskytovány dlouhodobě, aby byla koncesionáři zajištěna plná úhrada za riziko i za investování technických prostředků.« Tady se mluví o tom, na jak dlouho se budou koncese poskytovat. Je to lhůta zcela neurčitá, ale za jiných podmínek jsme Kamčatku dát nemohli, takže soudruzi Fedotov a Skvorcov mají pravdu, že to je zvláštní koncese a že ji poskytujeme ze závažných politických důvodů. Poskytujeme-li koncese za takových podmínek, dáváme s lehkým srdcem to, co sami nepotřebujeme, a tato ztráta pro nás nebude příliš citelná ani hospodářsky, ani politicky.

Čtvrtý bod: »Vláda RSFSR zaručuje, že majetek koncesionáře vložený do podniku nebude ani znárodněn, ani zkonfiskován, ani zrekvírován.« Nezapomněli jste snad, že máme taky ještě soud? Je to dobře promyšlená formule, na níž jsme měli velký zájem. Nejdříve jsme to chtěli uvést, pak jsme si to ale promysleli, rozebrali a rozhodli jsme se, že o tom raději pomlčíme. Mluvíme stříbro, mlčíme zlato. Konfiskovat ani rekvírovat se nebude, ale soud zůstává a je to náš soud, a pokud vím, skládají se naše soudy z lidí volených sověty. Já osobně pak nevidím vůbec tak černě, že by naše soudy snad byly špatné. A právě to také využijeme.

Pátý bod: »Koncesionář bude mít právo najímat pro své podniky v RSFSR dělníky a zaměstnance, přičemž

musí dodržovat zákoník práce^[42] nebo zvláštní smlouvu, která jim zajistí určité pracovní podmínky k ochraně jejich života a zdraví.« Na tom není nic opatrnického. Vstoupí-li totiž dělníci do stávky, která bude mít rozumný důvod, můžeme stávkující tajně podporovat. Čím vyhrožují kapitalisté? »Vyhodím tě na dlažbu, budeš mít hlad.« A tu třeba odněkud znenadání přijde stávkujícím nějaký ten příděl potravin, což přece záleží jen na nás. Můžeme a budeme jim dávat. Ale kdyby šlo o hloupou a neuváženou stávku, pak je třeba pozvat si je na sověť a tam je pořádně proprat, aby odtud vyšli s čistou hlavou. Píše se tu o zvláštní smlouvě, což je formulováno velmi opatrně. Avšak jako výjimku to budeme muset uplatnit v případě Kamčatky, protože žádné sovětské orgány tam nemůžeme vytvořit. Vanderlip tedy musel navrhnout, abychom uzavřeli zvláštní smlouvu. Ale uplatňovat naše zákony na Kamčatce jsme ještě ani my sami nezkoušeli.

Šestý bod: »Vláda RSFSR koncesionáři zaručuje, že je nepřipustné jednostranně měnit jakýmikoli vládními příkazy nebo dekrety podmínky koncesní smlouvy.« Nehodláme jednostranně měnit smluvní podmínky, protože tak by na ně nikdo nepřistoupil. To znamená, že tu musí být nějakí prostředníci. Ale kdo? Všechny neutrální státy jsou kapitalistické. Dělnické organizace? Možná že o to budeme muset požádat dělnické organizace menševického typu. Těch je v západní Evropě většina. Možná že menševici budou rozhodovat podle stanoveného pořadí: sudý počet pro bolševiky, lichý pro kapitalisty. A pokud se nedohodneme, může se smlouva zrušit. Tohle nebezpečí zůstává, ale pokud je to majetková smlouva, není to zakázáno. Z hlediska hlavních zásad mezinárodního práva je to soukromá smlouva a tu je možné zrušit, ovšem s poskytnutím náhrady. Když jsi ji zrušil, zaplať! V praxi mezinárodního práva se stávaly třeba případy, že za války byla omylem potopena cizí loď. Považovali ji za nepřátelskou, ale ukázalo se, že je neutrální. Co teď? Nahradit škodu.

Stejně tak i tady zbývá v krajním případě možnost poskytnout náhradu. Nějaké východisko z války vždycky zůstane. Válka je ovšem nakonec ten hlavní argument. Dokud však existují kapitalisté, budme samozřejmě připraveni na válku, když už máme socialistický stát. A dále, už teď si děláme plno starostí, ale zatím ještě nikdo koncesi nepřijal. Když někteří soudruzi říkají: »No, to je konec, teď se k nám všichni pohnou,« opakují, že je taky docela dobře možné, že se k tomu vůbec nikdo neodhodlá.

První část: »Koncese na těžbu dřeva v západní Sibiři.« Severní mořská cesta je volná, můžeme vyvážet, ale nemáme loďstvo. Jeden soudruh informuje, že přijeli zástupci, kteří hodlají převzít 6000 děsjatin rozmístěných jako na šachovnici. V brožuře o severních oblastech se říká, že vezmeme-li přebytečné petrohradské elektrárny, můžeme je dát k dispozici pro odvoz dřeva ze severních oblastí a zvýšit těžbu natolik, abychom ročně získali devízy v hodnotě 500 000 ve zlatě. A celá elektrifikace bude stát podle propočtu Státní komise 1,1 miliardy. Je otázka, jestli to dokážeme. Avšak koncese tento úkol usnadňují. Povede-li se nám dobře, pak koncese nabízet nebudeme, ale když hladovíme, musíme všemožně manévrovat, aby si lidé odpočinuli, a pak je třeba uvažovat jinak.

Třetí část: »Koncese na těžbu nerostného bohatství na Sibiři.« Na Sibiři jsou nesmírně bohatá naleziště mědi. Měď má ve světovém hospodářství velmi vysoký kurs a je jedním z hlavních kovů používaných při elektrifikaci. Nabízíme koncesi a nevíme, kdo ji přijme. Buď Amerika, nebo Němci. Amerika si bude myslet, že když ji nepřijme ona, přijme ji Německo.

Až provedeme elektrifikaci, budeme hospodářsky sto-krát silnější. Potom budeme mluvit jinak. Pak si pohovoříme o výkupu. Oni vědí, že socialistická společnost nejen rychle buduje Rudou armádu, ale že si může prospíšit i v leccěms jiném.

Dále k jednotlivým koncesím. Tři milióny děsjatin jsou

jen v evropské části Ruska. Z toho v bývalé oblasti Donského vojska přes 800 000 děsjatin. Sovchozy ani dobytek tam nejsou. Podél řeky Uralu jsou zpustošeny celé vesnice a výtečná, dosud neobdělaná půda tam leží ladem. I když koncesionářům přenecháme tři čtvrtiny vypěstované pšenice, jedna čtvrtina bude naše. Musíme posílit naši dopravu a můžeme si vymínit, že budeme dostávat levněji traktory.

Co je to za hospodářství, když nedokážeme obdělat tři milióny děsjatin výborné půdy, která může dávat po sto pudech pšenice? Co je to za politiku?

Italové o to mají zájem, a Itálie stojí na prahu revoluce. V Itálii je hlavním argumentem proti revoluci varování: »Neuživíme se, kapitalistické mocnosti nám nedají obilí.« Ale socialistická mocnost jim nabízí: »Mám tři milióny děsjatin půdy, mám ropu i benzín.« Je třeba pochopit, že agitovat se dá v různých rovinách, že kapitalismus už mele z posledního a že je třeba ho dorazit. Viděli jsme toho už hodně. Evropan žije přece ve stejných podmínkách jako Rus, když hledal východisko z trýznivé války v revoluci. U nich válka skončila, žijí z toho, že okrádají jiné národy. Tím je tento argument pádnější. Oni nejsou s to obnovit hospodářství, kdežto my navrhujeme začít s obnovou ihned. Tady se pojí politický argument s agitací za socialismus, jenže v jiné formě. Je třeba umět agitovat, jinak se plány národního hospodářství obrátí vnův. My ale nejsme jen agitátoři, jsme socialistická republika, která stojí proti všem kapitalistickým státům světa. Vy neumíte hospodařit, ale my ano. Zde je možné srovnávat.

РОССИЙСКАЯ
СОЦИАЛИСТИЧЕСКАЯ
ФЕДЕРАТИВНАЯ
Советская Республика.

ПРЕДСЕДАТЕЛЬ
СОВЕТА
Труда и Оборона.

— о —
Москва, Кремль.

6. XII 1920 г.
№

В передаточном
Верхос. Союзном
Заведении Удмурт-
оидеологии.

Поздравляю! В пред. совещан,
где мне удалось поговорить с вами
свободно. Прощу передать украин-
ским и украинкам мои
искренние приветствия и
пожелания лучшего успеха.
Украине счастья в парижском

První strana rukopisu V. I. Lenina Pozdrav celoruské poradě
odborů pro práci mezi ženami při guberniálních výborech strany
6. prosince 1920

Zmenšeno

POZDRAV
CELORUSKÉ PORADĚ ODBORŮ
PRO PRÁCI MEZI ŽENAMI
PŘI GUBERNIÁLNÍCH
VÝBORECH STRANY⁵⁴

Předsednictvu celoruské porady
vedoucích pracovníků odborů pro práci mezi ženami
při guberniálních výborech strany

6. 12. 1920

Soudružky a soudruzí! Hluboce lituji, že se mi nepodařilo zúčastnit se vaší porady. Tlumočte prosím všem jejím účastnicím a účastníkům mé srdečné pozdravy a přání co největších úspěchů.

Účast žen v práci strany a sovětů nabývá obrovského významu zejména nyní, kdy válka skončila a do popředí se dostala — doufám, že nadlouho — mírová organizátorská práce. A v této práci musí ženy sehrát prvořadou úlohu a ony se jí jistě s úspěchem zhostí.

Předseda rady lidových komisařů *V. Uljanov (Lenin)*

Pravda, č. 286
19. prosince 1920

Podle rukopisu

N Á V R H U S N E S E N Í
P L E N Á R N Í H O Z A S E D Á N Í
Ú V K S R (b)
O R E O R G A N I Z A C I
L I D O V É H O K O M I S A R I Á T U
Š K O L S T V Í A O S V Ě T Y⁵⁵

1. Zřídit v lidovém komisariátu školství a osvěty funkci náměstka lidového komisaře a soustředit v jeho rukou veškerou administrativu.

3. Pokládat celkovou reorganizaci lidového komisariátu školství a osvěty za nezbytnou, ale připravit ji důkladněji, zejména ji projednat na několika poradách v souvislosti se sjezdem sovětů. Tam také projednat a přesně vymezit kompetenci ústředních a místních orgánů lidového komisariátu školství a osvěty.

4. Uznat v zásadě za nutné spojit výuku na školách druhého stupně (nebo v jejich vyšších třídách) s odborně technickým vzděláváním, a to za dvou nezbytných podmínek: 1. v odborně technických školách bezpodmínečně rozšířit výuku všeobecně vzdělávacích předmětů a komunismu, 2. v praxi ihned zajistit přechod k polytechnickému vzdělávání a využít k tomu každou vhodnou elektrárnu a každý vhodný závod.

Provedení těchto změn odročit až do celkové reorganizace.

5. Náměstkem lidového komisaře jmenovat soudruha Litkense a uložit mu, aby věnoval nejméně polovinu své pracovní doby Hlavnímu výboru pro politickou osvětu, dokud tento výbor nebude mít plně dostačující počet pracovníků.

6. Organizačnímu byru se ukládá co nejdříve kádrově

doplnit Hlavní výbor pro politickou osvětu a bezpodmínečně jej v tomto ohledu plně zabezpečit.

Napsáno 8. prosince 1920

Podle rukopisu

Poprvé otištěno roku 1959

v publikaci Leninskij sbornik XXXVI

DOPLŇKY
K NÁVRHU USNESENÍ
PLENÁRNÍHO ZASEDÁNÍ
ÚV KS R(b)
O VYTVOŘENÍ
SPECIÁLNÍHO ORGÁNU
PRO VÝROBNÍ PROPAGANDU⁵⁶

1. Dát listům *Izvestija* a *Pravda* směrnicí, aby se staly orgány zabývajícími se více *výrobní problematikou* než politikou a aby tomu učily i *všechny* ostatní noviny v RSFSR;

2. přeměnit list *Bědnota* v orgán pro otázky výroby, který by závazně přinášel *konkrétní* materiály a měl za úkol sblížovat rolníky s dělníky a zemědělství s průmyslem.

Napsáno 20. prosince 1920
Poprvé otištěno roku 1959
v publikaci Leninskij sbornik XXXVI

Podle rukopisu

*VIII. CELORUSKÝ
SJEZD SOVĚTŮ⁵⁷*

22.—29. PROSINCE 1920

R E F E R Á T O K O N C E S Í C H
V E F R A K C I K S R (b)
N A V I I I . S J E Z D U S O V Ě T Ů
2 1 . P R O S I N C E ⁵⁸

Soudružky a soudruzi, myslím, že vaše rozhodnutí pohovořit si o koncesích raději nejdříve na zasedání frakce bylo zcela správné. Otázka koncesí vyvolala podle zpráv, které máme k dispozici, všude značné vzrušení, a dokonce i obavy, a to nejen ve stranických kruzích a mezi dělnickými masami, ale i v širokých vrstvách rolnictva. Všichni soudruzi konstatovali, že po vydání dekretu 23. listopadu letošního roku se na většině schůzí věnovaných různým tématům přítomní nejčastěji ústně nebo písemně dotazovali na koncese, a společným tónem těchto dotazů i debat byla obava, že jsme vlastní kapitalisty vyhnali a cizí si k nám hodláme pouštět. Myslím, že tyto obavy, tento široký zájem o koncese zdaleka nejen mezi členy strany jsou dobrým znamením, které dosvědčuje, že se moc dělníků a rolníků za tři léta nesmírně těžkého boje natolik upevnila a zkušenosti s kapitalisty natolik prohloubily, že široké masy považují tuto moc za dostatečně pevnou, aby se obešla bez koncesí, a sebe za dostatečně poučené, aby se nepřistupovalo na žádné dohody s kapitalisty, pokud to není nezbytně nutné. Takováto kontrola zdola, takovéto obavy vyvěrající z mas, takovéto znepokojení nestranických kruhů jsou svědectvím, že lidé neobyčejně pozorně sledují vztahy mezi námi a kapitalisty. Myslím, že po této stránce musíme takovéto obavy jednoznačně uvítat jako symptom smýšlení širokých mas.

Nicméně se domnívám, že všichni přece jen dospějeme k přesvědčení, že v otázce koncesí se nelze řídit pouze

tímto revolučním instinktem. Zvážíme-li všechny stránky této otázky, přesvědčíme se o správnosti politiky, pro kterou jsme se rozhodli a která spočívá v nabídnutí koncesí. Mohu stručně říct, že hlavním tématem mého referátu nebo přesněji opakováním besedy, kterou jsem měl nedávno v Moskvě s několika sty odpovědných pracovníků*, protože referát jsem si nepřipravoval, takže ho ani nemohu přednést, hlavním tématem této besedy bylo dokázat dvě teze, a to za prvé, že každá válka je jen pokračováním politiky z období míru, jenže jinými prostředky, a za druhé, že koncese, které poskytujeme, které jsme nuceni poskytovat, jsou jen pokračováním války v jiné formě, jinými prostředky. Abych dokázal tyto dvě teze, totiž přesněji jenom tu druhou, protože první žádné zvláštní důkazy nepotřebuje, začnu politickým aspektem otázky. Pozastavím se u těch vztahů mezi dnešními imperialistickými mocnostmi, které jsou podstatné pro pochopení celé současné zahraniční politiky. Má to stěžejní význam pro pochopení toho, proč jsme se pro tuto politiku rozhodli.

Američan Vanderlip se obrátil na radu lidových komisařů s dopisem, v němž napsal: »My republikáni, kteří patříme ke straně amerických republikánů, ke straně finančního velkokapitálu, k níž se vážou vzpomínky na osvobozenou válku proti Jihu, nejsme dnes u moci.« Psal to ještě před volbami, které se konaly v listopadu. »V listopadu zvítězíme ve volbách (už zvítězili) a v březnu budeme mít svého prezidenta. Naše politika nebude opakovat ty hlouposti, které zatahovaly Ameriku do evropských záležitostí, budeme si hledět svých zájmů. Naše americké zájmy nás vedou k střetnutí s Japonskem — proti Japonsku budeme válčit. Snad by vás zajímalo, že v roce 1923 bude naše loďstvo silnější než anglické. Abychom mohli válčit, musíme mít ropu, bez ropy nemůžeme vést moderní válku. Ale nestačí mít jen ropu, je rovněž třeba udělat

* Viz tento svazek, s. 74—102. *Red.*

opatření, aby nepřítel ropu neměl. V tomto ohledu je na tom Japonsko špatně. Velmi blízko u Kamčatky je jakási zátoka (zapomněl jsem její jméno), kde jsou naleziště ropy, a my nechceme, aby tuto ropu dostali Japonci. Prodáte-li nám toto území, zaručuji vám, že náš lid bude tak nadšen, že ihned uznáme vaši vládu. Neprodáte-li ho, nýbrž poskytnete-li na něj jen koncesi, nemohu říct, že bychom o tomto návrhu odmítli uvažovat, ale takové nadšení, které by zaručilo uznání sovětské vlády, slíbit nemohu.«

Vanderlipův dopis vykládal zcela otevřeně, s neslýchaným cynismem, hledisko imperialisty, který jasně vidí, že se schyluje k válce s Japonskem, a navrhuje přímo a nezastrněně: dohodněte se s námi, a pak z toho budete mít určité výhody. Šlo o to, že Dálný východ, Kamčatku a kus Sibiře ovládá teď fakticky Japonsko, protože tam operují jeho vojenské síly, neboť víte, že nás okolnosti donutily vytvořit jako nárazníkový stát Dálnovýchodní republiku, a nám je dobře známo, jak neuvěřitelné útrapy zakoušejí sibiřští rolníci od japonského imperialismu, co neslýchaných zvěrstev napáchali Japonci na Sibiři. Soudruzi ze Sibiře to znají: nedávno to podrobně vylíčili ve svých publikacích⁵⁹. Přesto ale nemůžeme proti Japonsku válčit a musíme udělat všechno, abychom se pokusili válku s Japonskem nejen oddálit, ale abychom se jí pokud možno i vyhnuli, protože je dnes z pochopitelných důvodů nad naše síly. Přitom nám však Japonsko způsobuje obrovské škody, neboť nám znemožňuje spojení se světovým obchodem přes Tichý oceán. Za takovýchto podmínek, kdy před námi uzrává konflikt, uzrává srážka mezi Amerikou a Japonskem — neboť kvůli Tichému oceánu a ovládnutí jeho pobřeží se vede už celá desetiletí mezi Japonskem a Amerikou velice úporný boj a celé dějiny diplomacie, hospodářství i obchodu, týkající se Tichého oceánu a jeho pobřeží, se jen hemží zcela jednoznačnými náznaky, že srážka uzrává a činí válku mezi Amerikou a Japonskem

nevynutelnou —, dostáváme se do stejné situace, v jaké jsme byli po celé tři roky: socialistická republika, obklíčená imperialistickými zeměmi, které jsou vojensky nepoměrně silnější než my, které roztáčejí všechna kola agitace i propagandy, aby prohloubily nenávisť vůči Sovětské republice, a nevynechají ani jedinou příležitost k vojenskému zásahu, jak samy říkají, tj. k úplnému potlačení sovětské moci.

Máme-li tohle všechno na paměti a zrekapitulujeme-li právě prožité tři roky z hlediska mezinárodního postavení Sovětské republiky, bude nám jasné, že jsme se mohli udržet a že jsme mohli porazit neslýchaně mocnou alianci dohodových mocností, podporovanou našimi bělogvardějci, jedině proto, že mezi těmito mocnostmi neexistovala jednota. Doposud jsme mohli vítězit jen díky zásadním rozbrojům mezi imperialistickými mocnostmi a jen díky tomu, že to nebyly nějaké náhodné rozbroje mezi stranami, nýbrž nepřeklenutelný antagonismus ekonomických zájmů mezi imperialistickými zeměmi, jejichž základem je soukromé vlastnictví půdy a kapitálu a které se proto nemohou vzdát své kořistnické politiky, kvůli níž vyšly naprázdno všechny pokusy spojit jejich síly proti sovětské moci. Vezmeme-li Japonsko, které ovládalo téměř celou Sibiř a které samozřejmě mohlo kdykoli pomoci Kolčakovi, pak hlavní příčina, proč to neudělalo, tkví v tom, že se jeho zájmy zásadně rozcházejí se zájmy Ameriky a že nemínilo tahat za americký kapitál kaštany z ohně. A protože jsme tuto slabinu znali, nemohli jsme přirozeně provádět žádnou jinou politiku kromě té, která si klade za úkol využít tyto protichůdné zájmy mezi Amerikou a Japonskem tak, abychom upevnili své pozice a oddálili možnou dohodu Japonska a Ameriky proti nám; že by taková dohoda byla možná, o tom už máme doklad: v amerických novinách byl uveřejněn text dohody mezi všemi zeměmi, které slíbily podporu Kolčakovi.⁶⁰

Tato dohoda sice zkrachovala, ale je docela dobře mož-

né, že se ji při první příležitosti pokusí obnovit. A čím hlubší kořeny bude zapouštět komunistické hnutí a čím hrozivější bude jeho růst, tím častěji se budou pokoušet zardousit naši republiku. A z toho vychází naše politika — využívat protichůdné zájmy mezi imperialistickými mocnostmi, abychom dohodu ztížili nebo abychom ji podle okolností dočasně znemožnili. To je hlavní linie tří let naší politiky, to ona si vynutila podepsat brestlitevský mír a vynutila si také podepsání pro nás krajně nevýhodné smlouvy o míru a příměří s Bullitem. A tatáž linie se nám nyní jeví tak, že se musíme chopit oběma rukama takového návrhu, jako jsou koncese. Přenecháme teď Americe Kamčatku, která vlastně stejně není naše, protože tam jsou japonská vojska. Na válku s Japonskem nemáme v současné chvíli dost sil. Poskytneme Americe k hospodářskému využití takové území, kde nemáme vůbec žádné námořní ani vojenské síly a kam je ani nemůžeme poslat. A tímto aktem orientujeme americký imperialismus proti japonskému a proti japonské buržoazii, která je od nás nejbližší a doposud má v moci Dálnovýchodní republiku.

Naše hlavní zájmy při jednání o koncesích byly tedy zájmy politické. A poslední události zcela jasně ukázaly, že jsme dost získali už pouhým jednáním o těchto koncesích. Ještě jsme ani koncese neposkytli a nemůžeme je poskytnout, dokud se americký prezident neujme svého úřadu, což nebude dřív než v březnu, a kromě toho si ponecháváme možnost odmítnout podepsat smlouvu i tehdy, až bude vypracována podrobněji.

Ekonomicky je tedy tato otázka zcela druhořadá a celá její podstata tkví v politickém zájmu. Že jsme získali, to dokazují všechny odezvy v tisku, které se k nám dostaly. Vanderlip sám trval na tom, aby návrh koncesí zůstal prozatím v tajnosti. Má zůstat v tajnosti, dokud nezvítězí republikánská strana. A my jsme souhlasili s tím, že ne- uveřejníme ani jeho dopis, ani celý předběžný návrh.

Ukázalo se však, že takovéto tajemství se nedá dlouho udržet. Jakmile přijel Vanderlip do Ameriky, začalo ihned ledacos proskakovat. Před volbami v Americe byl kandidátem na úřad prezidenta Harding, který mezitím už zvítězil. Tento Harding uveřejnil v novinách dementi ke zprávám, že by udržoval Vanderlipovým prostřednictvím styky se sovětskou vládou. Toto dementi bylo velmi kategorické, znělo asi takto: Vanderlipa neznám a k žádným stykům se sovětskou vládou se nepřiznávám. Je ale zcela pochopitelné, proč bylo takové dementi vydáno. Získat si v předvečer voleb v buržoazní Americe pověst stoupence dohody se sovětskou vládou by bylo pro Hardinga znamenalo možná ztrátu i několika set tisíc hlasů, a proto si pospíšil s veřejným prohlášením, že žádného Vanderlipa nezná. Ale sotva bylo po volbách, začaly k nám z Ameriky docházet zprávy úplně jiného charakteru. Vanderlip v četných novinových článcích všemožně doporučuje dohodu se sovětskou vládou a v jedněch novinách dokonce napsal, že staví Lenina naroveň Washingtonovi. Tak se stalo, že máme v buržoazních zemích propagátory dohody s námi, a není to ani sovětský vyslanec, ani nějací novináři, nýbrž jsou to představitelé těch nejhorších vykořisťovatelů, jako je Vanderlip.

Když jsem na schůzi odpovědných pracovníků vyprávěl to, co vyprávím teď,* jeden soudruh, který se vrátil z Ameriky, kde pracoval ve Vanderlipových závodech, dal najevo své zděšení a řekl, že takové vykořisťování, jaké viděl ve Vanderlipových závodech, už nikde jinde neviděl. A v tomto kapitalistickém žralokovi jsme tedy získali propagátora obchodních styků se Sovětským Ruskem, a kdybychom kromě předpokládané smlouvy o koncesích nezískali nic jiného, můžeme i tak říct, že je to pro nás zisk. Máme celou řadu informací, samozřejmě důvěrných, že se kapitalistické země nevzdaly úmyslu rozpou-

* Viz tento svazek, s. 80—84. *Red.*

tat na jaře novou válku proti Sovětskému Rusku. Máme celou řadu informací o tom, že některé kapitalistické mocnosti už podnikají přípravné kroky, a můžeme prohlásit, že bělogvardějská sebranka provádí přípravy ve všech státech. Proto je naším hlavním zájmem dosáhnout obnovení obchodních styků, a k tomu je třeba mít určitou část kapitalistů na své straně.

V Anglii už probíhá takovýto boj dávno. Získali jsme už tím, že jsme mezi představiteli nejhoršího kapitalistického vykořisťování našli lidi, kteří jsou pro politiku obnovení obchodních styků s Ruskem. Dohoda s Anglií, obchodní smlouva s Anglií ještě není podepsána. Krasin o tom teď v Londýně vede usilovná jednání. Anglická vláda nám předložila svůj návrh, my jsme odpověděli protinávrhem, ale přece jen vidíme, že anglická vláda uzavření smlouvy protahuje, že tam horlivě vyvíjí činnost reakční válkychtivá skupina, která brání uzavření obchodních smluv — zatím úspěšně. Naším bezprostředním zájmem i bezprostřední povinností je podporovat všechno, co může posílit strany a skupiny usilující o to, aby s námi byla tato smlouva uzavřena. Ve Vanderlipovi jsme takového přívržence získali, a to není pouhá náhoda, nedá se to vysvětlit pouze tím, že je Vanderlip nadmíru podnikavý, anebo že zná velmi dobře Sibiř. Tady existují mnohem hlubší příčiny, spjaté s vývojem zájmů anglického imperialismu, který vlastní neuvěřitelné množství kolonií. Kvůli těmto zájmům je mezi americkým a anglickým imperialismem veliká nevraživost a naši bezpodmínečnou povinností je toho využít.

Zmínil jsem se, že Vanderlip zná velmi dobře Sibiř. Když se naše jednání už chýlila ke konci, zdůraznil soudruh Čičerin, že Vanderlipa je třeba přijmout, protože to příznivě ovlivní jeho další jednání v západní Evropě. A třebaže perspektiva přátelsky si posedět s takovým kapitalistickým žralokem jistě nepatří zrovna k nejpříjemnějším pocitům, nemohl mě poté, co jsem musel z titulu

své funkce zdvořile besedovat dokonce i s nebožtíkem Mirbachem, zaleknout ani rozhovor s Vanderlipem. Přihodila se zajímavá věc. Když jsme se s Vanderlipem vzájemně častovali různými zdvořilůstkami a on začal žertovným tónem vykládat, že Američané jsou veskrze praktičtí lidé a nikomu neuvěří, dokud se nepřesvědčí na vlastní oči, odpověděl jsem mu rovněž položertem: »Jen se podívejte, jak je teď v Sovětském Rusku dobře, a zaveďte si to tak i u vás v Americe.« Odpověděl mi na to, už ne anglicky, nýbrž rusky: »Možná.« — »Jakže, vy dokonce umíte rusky?« A on na to: »Před mnoha lety jsem najezdil pět tisíc verst po Sibiři a Sibiř mě neobyčejně zaujala.« Tato žertovná výměna zdvořilůstek s Vanderlipem skončila tím, že mi Vanderlip už na odchodu řekl: »Ano, je třeba přiznat, že mister Lenin nemá rohy, však to budu muset povědět všem svým známým v Americe.« Nebyl by to ovšem jen pouhý žert, kdyby se v evropském tisku konečně přestaly objevovat informace, že sovětská moc je cosi nestvůrného a že s ní nelze navazovat styky. V osobě Vanderlipa, přívržence obnovení obchodních styků s námi, jsme získali možnost toto bahno trochu rozvířit.

Neexistuje jediná zpráva z Japonska, která by nesvědčila o mimořádném znepokojení v japonských obchodních kruzích. Japonské veřejné mínění prohlašuje, že nikdy neustoupí od svých zájmů, že je proti koncesím se sovětskou vládou. Zkrátka, podařilo se nám nebývale vyhrotit nepřátelství mezi Japonskem a Amerikou, čímž jsme nesporně oslabili nápor Japonska i Ameriky proti nám.

Na schůzi odpovědných pracovníků v Moskvě, kde jsem se o tomto faktu zmínil, přišel během diskuse takový dotaz: »Z toho vyplývá,« napsal jeden soudruh, »že štve Japonsko a Ameriku do války, ale bojovat v ní budou přece dělníci a rolníci. Jsou to sice imperialistické mocnosti, ale cožpak se sluší, abychom my, socialisté,

štvali do války dvě mocnosti a způsobili prolévání dělnické krve?» Odpověděl jsem na to, že kdybychom opravdu štvali do války dělníky a rolníky, byl by to zločin. Avšak veškerá naše politika a propaganda si vůbec neklade za cíl, aby štvala národy do války, ale usiluje, aby se s válkou skoncovalo. A zkušenosti dostatečně ukázaly, že východiskem z nekonečných válek je jedině socialistická revoluce. Cílem naší politiky tedy není štvat do války. Neudělali jsme nic, co by přímo či nepřímo opravňovalo k válce mezi Japonskem a Amerikou. Celá naše propaganda a všechny články v novinách se zabývají objasňováním pravdy, že válka mezi Amerikou a Japonskem bude stejnou imperialistickou válkou, jako byla válka anglické skupiny proti německé v roce 1914, že socialisté budou muset pomýšlet nikoli na obranu vlasti, nýbrž na svržení moci kapitalistů, na dělnickou revoluci. Jestliže však my, kteří děláme pro uspíšení této revoluce všechno, co je v našich silách, jsme v postavení slabé socialistické republiky, kterou ohrožují imperialističtí lupiči, je správná naše politika využívající rozbroje mezi nimi, abychom jim zabránili spojit se proti nám? Ovšemže je taková politika správná. Prováděli jsme ji čtyři roky. A hlavním faktickým projevem této politiky byla brestlitevská smlouva. Dokud kladl německý imperialismus odpor, využívali jsme rozpory mezi imperialisty a mohli jsme se tak udržet dokonce i tehdy, kdy ještě nebyla vybudována Rudá armáda.

To je situace, v níž vznikla naše politika koncesí, pokud jde o Kamčatku. Takováto koncese je dost výjimečná. Dále budu mluvit o tom, jak se utvářejí ostatní objekty koncesí. Teď se omezím na politickou stránku věci. Hodlám ukázat, že ve vztazích mezi Japonskem a Amerikou spočívá vysvětlení, proč je pro nás nabídka koncesí neboli vnadidlo koncesí výhodná. Koncese předpokládá tak či onak obnovení mírových smluv, obnovení obchodních styků, předpokládá, že budeme mít možnost přímo

a ve velkém nakupovat potřebné stroje. A my musíme vynaložit veškeré úsilí, abychom to dokázali. Zatím jsme k tomu ještě nedospěli.

Soudruh, kterého zajímá obnovení obchodních styků s Anglií, se ptá, proč vážne podepsání smlouvy s Anglií. Odpovídám: Vážne proto, že anglická vláda váhá. Většina obchodní i průmyslové buržoazie v Anglii je pro obnovení styků a jasně vidí, že podnikat kroky, které by vedly k válce, znamená mimořádně riskovat a urychlit revoluci. Pamatujete se, jak nám anglická vláda během našeho tažení na Varšavu pohrozila ultimátem a prohlásila, že dá příkaz svému loďstvu, aby vyplulo proti Petrohradu. Pamatujete se, jak po celé Anglii rychle vznikaly akční výbory⁶¹ a jak menševicky smýšlející vůdcové anglické dělnické třídy prohlásili, že jsou proti válce a že tuto válku nedopustí. Reakční část anglické buržoazie a vojenská dvorní klika jsou zase pro to, aby se ve válce pokračovalo. Není pochyby, že podepsání obchodní smlouvy vážne v důsledku jejich vlivu. Nebudu mluvit o jednotlivých peripetiích těchto obchodních styků s Anglií, této smlouvy o obchodních stycích s Anglií, protože bych se dostal příliš daleko. V ústředním výboru strany jsme se museli v poslední době touto choulostivou otázkou velmi usilovně zabývat. Vraceli jsme se k ní neobyčejně často, přičemž se tu naše politika jasně vyhranila směrem k maximální ústupnosti. Naším cílem je teď uzavřít obchodní smlouvu s Anglií, abychom zahájili pravidelnější výměnu zboží, abychom mohli pro náš obsáhlý plán obnovy národního hospodářství nakoupit co nejdřív nezbytné stroje. Čím dřív to uděláme, tím větší budeme mít předpoklady pro hospodářskou nezávislost na kapitalistických zemích. Právě teď, kdy kapitalistické země pohořely při vojenském vpádu do Ruska, nemohou okamžitě pomýšlet na obnovení války; musíme vystihnout vhodný okamžik a zaměřit všechny síly k tomu, abychom obchodní styky navázali třeba i za cenu maximálních ústupků, neboť

v trvalé obchodní styky s imperialistickými mocnostmi neuvěříme ani na okamžik: bude to jen dočasná přestávka v boji. Zkušenosti z dějin revolucí a velkých konfliktů učí, že války, celá řada válek, jsou nevyhnutelné. A taková otázka, jako existence Sovětské republiky vedle kapitalistických zemí — Sovětská republika v obklíčení kapitalistických zemí —, to je pro kapitalismus něco tak nepřipustného, že se chopí každé příležitosti, aby obnovil válku. Dnes jsou národy imperialistickou válkou unaveny a hrozí nebezpečí, že se vzbouří, bude-li válka pokračovat, není ale vyloučeno, že se kapitalistům za pár let podaří válku obnovit. Proto tedy musíme zaměřit všechny síly k tomu, abychom využili možnost, pokud se nám naskytá, a navázali obchodní styky. Mohu tady prohlásit toto (prosím nezapisovat): Podle mě tu svým pevným stanoviskem, že Komunistická internacionála není vládní instituce, nakonec zvítězíme. A to tím spíš, že rozumově musí anglická buržoazie nahlédnout, jak je pošetilé pokoušet se jít proti III. internacionále. Třetí internacionála byla založena v březnu 1919. V červenci 1920 se konal její II. kongres a po něm byly ve všech zemích otevřeně vyhlášeny moskevské podmínky⁶². Probíhá otevřený boj za připojení ke Komunistické internacionále. Organizační základy pro komunistickou stranu existují všude. Za takových okolností si nemohou dovolit zkoušet to na nás se zcela vážně míněným ultimátem — račte se vypořádat s Komunistickou internacionálou. Ale skutečnost, že o to usilují, ukazuje, kde je tlačí bota a co se jim na naší politice nelíbí. My jsme i bez toho věděli, co se jim na naší politice nelíbí. Další otázkou, o níž se dá mluvit na stranické schůzi a která znepokojuje Anglii, je Východ. Anglie chce, abychom se zavázali, že nepodnikneme nic proti jejím zájmům na Východě. Na takový závazek jsme ochotni přistoupit. Například sjezd národů Východu⁶³, sjezd komunistů, se konal v Baku, v Ázerbájdžánské nezávislé republice, a ne v RSFSR. A usvědčit nás, že pod-

nikáme něco proti zájmům Anglie, to se anglické vládě nepodaří. Protože v Anglii neznají dobře naši ústavu, směšují někdy Ázerbájdžánskou republiku s Ruskou sovětskou republikou. V tomto ohledu jsou však naše zákony přesné a jasné, falešná tvrzení anglických ministrů je možné snadno vyvrátit. Avšak neshody kolem tohoto tématu pokračují, a o těchto dvou ožehavých bodech jedná stále dokola Krasin s ministry.

V červenci, kdy Polsku hrozila úplná porážka, kdy mu hrozilo, že bude rozdraceno Rudou armádou, předložila nám Anglie úplný text smlouvy, v níž se říkalo: musíte zásadně prohlásit, že nebudete provádět oficiální propagandu a nepodniknete nic proti zájmům Anglie na Východě. To bude předmětem jednání příští politické konference, dnes však uzavíráme určitou obchodní smlouvu. Chcete ji podepsat? Odpověděli jsme, že chceme. Říkáme i teď, že tuto smlouvu podepíšeme. Politická konference přesněji vymezí zájmy Anglie na Východě. My máme na Východě rovněž určité zájmy, a když bude třeba, podrobně je vyložíme. Anglie nemůže rovnou prohlásit, že ustupuje od svého červencového návrhu. Proto jednání protahuje a zatajuje před vlastním lidem pravdu. Jednání se ještě nevyhranilo, nemůžeme se zaručit, že smlouva bude podepsána. Nejvlivnější kruhy v Anglii, jak blízké dvoru, tak vojenské, pracují proti této smlouvě. My teď ale děláme maximální ústupky a myslíme si, že je pro nás důležité uzavřít obchodní smlouvu a nakoupit co nejrychleji alespoň to nejzákladnější pro obnovení dopravy, tj. lokomotivy, i pro obnovení průmyslu a pro elektrifikaci. To je pro nás nejdůležitější. Dosáhneme-li toho, budeme za několik let o tolik silnější, že i kdyby potom přinejhorším došlo k vojenské intervenci, zkrachovala by, protože budeme silnější než dnes. V ústředním výboru orientujeme naši politiku na maximální ústupky vůči Anglii. A pokud si tito pánové myslí, že nás nachytají na nějaké sliby, prohlašujeme, že naše vláda nebude provádět žádnou oficiál-

ní propagandu a že se nikterak nehodláme dotýkat zájmů Anglie na Východě. Pokud doufají, že na tom vydělají, ať to klidně zkusí, nám to nemůže nijak uškodit.

Dostal jsem se k otázce vztahů mezi Anglií a Francií. Jsou značně spleťité. Na jedné straně jsou Anglie i Francie členy Společnosti národů⁶⁴ a jsou povinny postupovat společně, na druhé straně, ať se situace vyhrotí sebevíc, společně nepostupují. Projevilo se to jasně, když byl soudruh Kameněv v Londýně a vedl tam spolu s Krasinem jednání. Francie byla pro podporu Polska a Vrangela, kdežto anglická vláda prohlásila: »My s Francií nepůjdem.« Koncese jsou pro Anglii přijatelnější než pro Francii, neboť ta se ještě nevzdala snů o tom, že jí budou splaceny dluhy, zatímco poměrně prakticky uvažující kapitalisté v Anglii na to už přestali pomýšlet. Po této stránce je pro nás výhodné využít rozpory mezi Anglií a Francií, a proto je třeba prosazovat politický aspekt návrhu koncesí pro Anglii. Máme nyní návrh koncesní smlouvy na těžbu dřeva na Dalekém severu. Díky tomu, že mezi Anglií a Francií není politická jednota, jsme v takové situaci, že je naší povinností podstoupit dokonce určité riziko, jen když se nám podaří znesnadnit Anglii a Francii uzavření vojenského bloku proti nám. Nová válka proti nám, kterou budou Anglie a Francie podporovat, nám způsobí (dokonce i když ji skončíme úplným vítězstvím, jako jsme teď skoncovali s Vrangelem) obrovské potíže, ztíží rozvoj našeho hospodářství a zhorší postavení dělníků a rolníků. Proto musíme přistoupit na všechno, co nám způsobí menší ztráty. A že ztráty z koncesí neznamenaají nic ve srovnání s tím, jak by se zdržela výstavba našeho hospodářství a kolik tisíc dělníků a rolníků by zahynulo, pokud by se nám nepodařilo čelit bloku imperialistů, to je jasné. Jedním z takových prostředků, jak mu čelit, je jednat s Anglií o koncesích. To je ten politický aspekt otázky.

A konečně posledním aspektem je postoj Anglie a celé

Dohody vůči Německu. Německo je vedle Ameriky nejvypělejší zemí. V elektrifikaci ji po technické stránce dokonce ještě předčí. A tato země, spoutaná versailleskou smlouvou, žije v podmínkách, v nichž se nedá existovat. Taková situace nutí přirozeně Německo ke spojení s Ruskem. Když se ruská vojska blížila k Varšavě, celé Německo vřelo. Spojenectví této země s Ruskem, země, která nemůže pomalu ani vydechnout, byla by však schopna uvést do chodu obrovské produktivní síly — tato situace způsobila, že v Německu nastal politický zmatek: němečtí reakcionáři šli ze sympatií k ruským bolševikům se spartakovci⁶⁵. A je to zcela pochopitelné, protože to vyplývá z hospodářských příčin, je to základ celé hospodářské situace a naší zahraniční politiky.

Pokud jsme sami a kapitalistický svět je silný, spočívá naše zahraniční politika především v tom, že musíme využívat neshody (nejpříjemnější by ovšem bylo porazit všechny imperialistické mocnosti, ale to nebudeme ještě dlouho schopni udělat). Naše existence závisí jednak na tom, že mezi imperialistickými mocnostmi existují zásadní rozdíly, a jednak na tom, že vítězství Dohody a versailleský mír uvrhly obrovskou většinu německého národa do situace, v níž prostě nemůže žít. Versailleský mír navodil takovou situaci, že Německo nemůže ani pomyslet na oddech, nemůže ani pomyslet na to, že by ho přestali drancovat, nebrali mu existenční prostředky a neodsuzovali jeho obyvatele k hladovění a vymírání — na to všechno Německo pomýšlet nemůže, a je tedy přirozené, že jediný spásný prostředek vidí pouze ve spojení se Sovětským Ruskem, kam také upírá svůj zrak. Imperialistické mocnosti zběsile štvou proti Sovětskému Rusku, nenávidí bolševiky, střílejí komunisty ve vlastních zemích jako praví bělogvardějci. Německá buržoazní vláda zuřivě nenávidí bolševiky, ale vzhledem k mezinárodní situaci je nucena proti své vlastní vůli uzavřít mír se Sovětským Ruskem. To je, soudruzi, druhý pilíř naší meziná-

rodní, naší zahraniční politiky: dokázat národům, které si uvědomují, jak je buržoazie utlačuje, že je nezachrání nic než Sovětská republika. A jestliže Sovětská republika dokázala po tři roky odolávat náporu imperialistů, dosvědčuje to, že na světě existuje jedna země, pouze jedna země, která tomuto útlaku imperialismu úspěšně čelí. Ať si je to třeba země »násilníků«, »zlodějů«, »banditů«, bolševiků atd., dobrá, ale bez této země se hospodářská situace přece jen nedá zlepšit.

V takové situaci dostává otázka koncesí ještě další rozměr. Tato brožura, kterou držím v ruce, je dekret o koncesích, schválený 23. listopadu^[165]. Rozdáme ji všem účastníkům sjezdu. Chystáme se vydat brožuru o koncesích v zahraničí^[75] v několika jazycích⁶⁶. Naším cílem je udělat neprodleně všechno, abychom vzbudili zájem o koncese u obyvatelstva co největšího počtu zemí, a to hlavně těch, které jsou nejvíce utlačovány. Zájmy Japonska a Ameriky se velmi příkře rozcházejí. Nemohou se dohodnout, jak si rozdělit Čínu, četné ostrovy atd. Protičůdné zájmy Německa a Dohody jsou jiného rázu. Německo nemůže existovat za podmínek, které mu Dohoda vytvořila. Lidé tam umírají, protože Dohoda jim bere motory i dobytek. Taková situace Německo nutí, aby se sblížilo se Sovětským Ruskem. Neznám podrobnosti smlouvy mezi Německem a Dohodou, ale v každém případě je známo, že tato smlouva zakazuje přímé obchodní styky mezi Německem a Sovětským Ruskem. Takže pokud jsme dojednali nákup německých lokomotiv, udělali jsme to tak, že naším kontrahentem není Německo, nýbrž Švédsko. Německo sotva stačí obnovit s námi přímé obchodní styky dřív než v dubnu 1921. Avšak kroky, které podnikáme k navázání obchodních styků s Německem, pokračují rychleji než s Dohodou. Existenční podmínky nutí celý německý národ, včetně německých reakcionářů a kapitalistů, aby usilovali o navázání styků se Sovětským Ruskem. Německo už s námi obchodní spojení do jisté

míry navázalo. Toto spojení mezi námi a Německem se může ještě prohloubit, protože mu nabízíme koncesi na produkci potravin. Je tedy jasné, že musíme navrhnout koncese jako ekonomický nástroj, a to nezávisle na tom, jak dalece se podaří takový návrh uskutečnit. Zájem o koncese je tak zřejmý, že i kdyby se nám nepodařilo poskytnout ani jednu koncesi nebo kdyby se neuskutečnila dokonce ani jedna naše smlouva (což je zatím docela dobře možné), i kdyby to dopadlo takto, přece jen bychom tím získali. A tuto politiku provádět musíme, protože tím znesnadňujeme tažení imperialistických zemí proti nám.

Nezávisle na tom jsme povinni apelovat na všechny utlačované národy a upozorňovat je, což vyplývá z versailleské smlouvy, že hrstka zemí rdousí ostatní národy, a tyto národy se k nám otevřeně nebo zastřeně, vědomě či bezděky obracejí o pomoc a přivýkají tak vědomí, že uzavřít spojení se Sovětským Ruskem proti mezinárodnímu imperialismu je ekonomická nutnost. Proto se koncese na produkci potravin vymykají rámci starých buržoazních koncesí, nepodobají se už starým kapitalistickým koncesím. Zůstávají kapitalistickými, protože říkáme německým kapitalistům: přivezte tolik a tolik traktorů a my vám dáme vynikající, dosud neobdělanou půdu a obilí. Lákáme kapitál na obrovské zisky. V tomto ohledu zůstává koncese čistě kapitalistickou záležitostí, ale nabývá nepoměrně většího významu, protože Německo jako národ a stejně tak Rakousko i další země nemohou existovat, protože potřebují pomoc při zajišťování potravin a protože všichni lidé, lhostejno, zda z toho má kapitalista zisk sto nebo dvě stě procent, protože všichni lidé vidí, bez ohledu na předsudky proti bolševismu, že bolševici vytvářejí úplně jiné mezinárodní vztahy, které umožňují všem utlačovaným národům vymanit se z imperialistického útlaku. Proto úspěch naší zahraniční politiky v uplynulých třech letech bude v příštím roce představovat ještě větší úspěch. Naše politika přitahuje k Sovětské

republice ty kapitalistické země, které imperialismus rdousí. A proto má tento návrh koncesí význam nejen pro kapitalisty, proto je to ruka, kterou podáváme nejen německým kapitalistům se slovy »Přivezte nám stovky traktorů a vezměte si třeba tři sta procent z rublu«, ale také ruka, kterou podáváme i utlačovaným národům, je to spojenectví utlačovaných mas, spojenectví, které je jedním z faktorů blížící se proletářské revoluce. Pochybnosti a obavy, vyskytující se ještě ve vyspělých zemích, které tvrdí, že se Rusko mohlo odvážit rizika socialistické revoluce, protože je veliké a má vlastní existenční prostředky, kdežto my, evropské průmyslové země, to podniknout nemůžeme, protože nemáme spojence, jsou nepodložené, neboť my říkáme: »Už máte spojence — Sovětské Rusko.« A pokud se nám podaří uskutečnit koncesi, bude to právě onen svazek, který upevní spojenectví proti světovému imperialismu. Tuto tezi nelze opomíjet, zdůvodňuje naši politiku koncesí a ukazuje, že je nutné tyto koncese uzavřít.

Dále několik čistě ekonomických úvah. Přejdu teď k ekonomickým aspektům a přečtu několik ustanovení zákona, i když si myslím, že přítomní soudruzi a soudružky tento zákon z 23. listopadu četli. Přece ho však ve stručnosti připomenu; praví se v něm, že koncesionáři budou dostávat odměnu ve formě smluvně dohodnutého podílu z produkce, že jsme ochotni, pokud bude použito obzvláště zdokonalené techniky, poskytnout obchodní výhody, že koncese budou podle svého rozsahu a charakteru nákladů poskytovány na kratší či delší dobu. Zaručujeme, že majetek koncesionáře investovaný do podniku se nebude konfiskovat ani rekvírovat.

Bez takových záruk s námi soukromý kapitál a soukromý vlastník ovšem styky udržovat nemůže. Je tu ale vypuštěna otázka soudů, o níž byla zpočátku v návrhu smlouvy zmínka. Potom jsme zjistili, že je to pro nás nevhodné. Soudní pravomoc na našem území tedy zůstane

v našich rukou. Dojde-li ke konfliktu, budou spor řešit naši soudci. Nebude to rekvizice, nýbrž uplatnění zákoných práv našich soudních orgánů.

Pátý bod mluví o zákoníku práce^[42]. Podle původního návrhu smlouvy bylo s Vanderlipem dohodnuto, že zákoník práce se nebude uplatňovat v krajích, kde žijí jakési málo vyspělé kmeny. V těchto končinách není zákoník práce nic platný. Výjimka bude záležet v tom, že místo zákoníku práce bude uzavřena speciální smlouva o zárukách pro dělníky.

Poslední je bod, v němž koncesionáři zaručujeme, že nepřipustíme jednostranné změny. Jinak nepřichází udělení koncesí vůbec v úvahu. Co však znamená nepřipustit jednostranné změny, zůstává otevřenou otázkou. Závisí to na znění smlouvy pro každou jednotlivou koncesi. Je možné zavést arbitráž prostřednictvím nějakých neutrálních mocností. To je bod, který může zavdat důvod k neshodám a ponechává určitý prostor při stanovení konkrétních podmínek koncese. Je třeba podotknout, že například menševicky orientovaní vůdcové dělníků jsou v kapitalistickém světě považováni za spolehlivé lidi. Bývají členy buržoazních vlád a pro buržoazní vlády je až příliš těžké odmítnout takové prostředníky neboli arbitry, jako jsou menševici nebo sociálzrádci v evropských zemích. Naše praktické zkušenosti ale mezitím ukázaly, že nastane-li jakékoli vážnější zostření situace, počínají si tyto páni američtí i evropští menševici stejně jako menševici v Rusku, tj. nevědí, jak si vlastně počínat, a třebaže zůstávají odpůrci revoluce, musí se podřídit náporu revolučních mas. To je otevřená otázka a my ji nemíníme řešit předčasně.

Z těchto podmínek, které jsem vám přečetl, vidíte, že ekonomické vztahy mezi kapitalistickými koncesionáři a socialistickou republikou nejsou ani zdaleka trvalé a pevné. Je pochopitelné, že kapitalista, který zachovává soukromé vlastnictví a vykořisťovatelské vztahy, musí být

v socialistické republice nutně cizím tělesem. Odtud vyplývá to, co je hlavním předmětem mého referátu: že koncese jsou pokračováním války, jenže v jiné formě. Hned se tím budu zabývat podrobněji, nejdřív však chci vyložit tři hlavní druhy čili objekty koncesí.

V této brožuře jsme uvedli seznam hlavních objektů koncesí a soudruzi z Nejvyšší národohospodářské rady, kteří dodali pro tuto brožuru materiál a zredigovali ji, přiložili k ní své mapy, na nichž jsou tyto objekty koncesí názorně vyznačeny. Z těchto map je patrné, že se objekty koncesí dělí na tři hlavní druhy: koncese na těžbu dřeva na Dalekém severu, to za prvé, koncese na produkci potravin — za druhé, a za třetí koncese na těžbu nerostného bohatství na Sibiři.

Zřejmý hospodářský význam pro nás mají koncese na těžbu dřeva na nejzazším severu evropského Ruska, kde jsou desetimilióny a stamilióny děsjetin lesa, jenže my vůbec nejsme s to zde těžít, protože nemáme dopravní spoje ani výrobní prostředky a nemůžeme dovážet tamějším dělníkům potraviny, kdežto stát mající silné loďstvo tam může pravidelně těžít a vyvážet obrovské množství dřeva.

Chceme-li směnu zboží se zahraničím, a my ji chceme, neboť chápeme, že je nutná, je naším hlavním zájmem získat od kapitalistických zemí co nejdříve ty výrobní prostředky (lokomotivy, stroje, elektrické přístroje), bez nichž nedokážeme a někdy ani nemůžeme podstatněji obnovit náš průmysl, poněvadž nemáme potřebné stroje pro naše továrny. Kapitalismus je třeba podplatit pořádným ziskem. Kapitalista shrábne jistě mimořádný zisk — spánembohem, ať si ho má — a my dostaneme to hlavní, co nám pomůže upevnit se, postavit se konečně na vlastní nohy a ekonomicky nad ním zvítězit. Abychom získali lepší stroje atd., musíme platit. Čím platit? Zůstalo nám několik miliónů ze zlatého fondu. V speciálním plánu elektrifikace Ruska^[91] uvidíte, že tento plán, rozvrže-

ný i s dodatečnými pracemi na obnově průmyslu na několik desítek let, si podle přibližného propočtu vyžádá nutně náklady v částce asi 17 miliard zlatých rublů. Jen sama elektrifikace bude stát přes miliardu zlatých rublů. Uhradit to naším zlatým fondem nemůžeme, vyvážet potraviny je pro nás krajně nežádoucí a nebezpečné, protože je nemůžeme plně zajistit ani pro náš průmysl, ale jeho potřeby pokrýt musíme. A tady neexistuje pro nás ekonomicky výhodnější objekt, než jsou lesy na nejzazším severu, kterých máme neuvěřitelné množství, které tam trouchnivějí a propadají zkáze, protože nejsme ekonomicky dost zdatní, abychom je mohli těžit. Dřevo se ale na mezinárodním trhu vysoko cení. V tomto ohledu je pro nás nejzazší sever výhodný i politicky, protože to je odlehlé, okrajové území. Tato koncese je pro nás výhodná politicky i ekonomicky a my ji musíme přednostně prosazovat. Na poradě, která se konala v Moskvě a o které jsem vás už informoval⁶⁷, Miljutin oznámil, že jednání s Anglií o této koncesi v severní oblasti evropského Ruska zdárně pokračuje. Jde o několik desítek miliónů děsjatin lesa. Přenecháme-li koncesionářům tři nebo pět miliónů děsjatin lesa v šachovnicovém uspořádání, čímž si vytvoříme možnost využívat zmodernizované podniky i příležitost učit se, protože si vymíníme možnou účast našich techniků, získáme pro sebe mnoho a znesnadníme kapitalistickým mocnostem, které s námi navázaly obchodní styky, podniknout proti nám válečné akce, protože válka by všechno anulovala, ve válce případnou objekty, zařízení i dopravní spoje nám. Tím se znesnadňují akce případných nových Kolčaků, Děnikinů a jiných proti nám.

Druhým typem jsou koncese na produkci potravin. S výjimkou západní Sibíře, kde je obrovská plocha výtečné půdy, vzdálené od všech dopravních spojů natolik, že je pro nás nedostupná, jsou pouze v evropském Rusku a podél řeky Uralu — náš komisariát zemědělství totiž vyhlásil příslušný úkol a zjistil množství půdy, kterou ne-

dokážeme obdělávat; podél řeky Uralu to jsou nejméně tři milióny děsjatin, které nechali kozáci po vítězném ukončení občanské války, kdy se vyhlidnily celé kozácké stanice, ležet ladem. Tam je výtečná půda, kterou je třeba obdělávat, ale my ji obdělávat nedokážeme, protože nemáme dost dobytka a naše produktivní síly jsou oslabeny.

V sovchozech Donské oblasti nemůžeme obdělávat asi 800 000 děsjatin, neboť k jejich obdělávání bychom potřebovali obrovské množství dobytka nebo celé traktorové kolony, ale ty nejsme schopni dát dohromady, ovšem některé kapitalistické země, včetně takového Rakouska, Německa a Čech, které potřebují potraviny jako sůl, by je dohromady dát mohly a sklidily by v letních žních prvotřídní pšenici. Nevíme, jak dalece se nám to podaří realizovat. Teď jsou u nás v provozu dva traktorové závody, v Moskvě a v Petrohradě, jenže vzhledem k ztíženým podmínkám nemohou vyrobit větší počet traktorů. Mohli bychom si usnadnit situaci, kdybychom větší počet traktorů koupili. Traktory jsou velmi důležitý prostředek pro radikální přeměnu starého způsobu hospodaření i pro rozšíření výměry orné půdy. Těmito koncesemi můžeme mnoha zemím ukázat, že jsme s to přispět v obrovské míře k rozvoji světového hospodářství.

Kdyby naše propaganda a naše nabídka nebyly korunovány úspěchem, kdyby naše nabídka nebyla přijata, zůstane z ní nejen politický prospěch, ale přinese užitek i věci socialismu. To, co se děje v kapitalistickém světě, není jen mrhání bohatstvím, nýbrž šílenství a zločin, protože v jedněch zemích mají nadbytek potravin, ale nemohou je prodávat pro valutové otřesy, neboť peníze v mnoha poražených zemích ztratily svou hodnotu. Obrovská kvanta potravin se kazí, zatímco desetimilióny obyvatel v takových zemích, jako je Německo, doslova hynou hladem. Tyto absurdity, tyto zločiny kapitalismu jsou už zřejmé všem kapitalistickým zemím i malým zemím, které sousedí s Ruskem. Přichází Sovětská republika a říká:

»My máme statisíce děsjatin výtečné půdy a tu je možné obdělávat traktory, vy máte zase traktory, máte benzín a vyškolené techniky; navrhujeme tedy všem národům, včetně národů kapitalistických zemí, aby se zaměřily především a hlavně na obnovu národního hospodářství a záchranu všech národů před hladem.« Jestliže to kapitalisté nechápou, je to jen důkaz prohnilsti, šílenství a zločinnosti kapitalistického řádu. To bude mít nejen propagandistický význam; bude to komunistická výzva k revoluci, neboť ukazuje s určitostí, která proniká stále hlouběji do povědomí všech národů, že se kapitalismus rozpadá, že nemůže uspokojit potřeby lidí. Nepatrná menšina imperialistických zemí bohatne, kdežto celá řada ostatních zemí stojí doslova na pokraji záhuby. Světové hospodářství potřebuje reorganizaci. A Sovětská republika přichází s tímto plánem reorganizace, s tímto naprosto věcným, jednoznačným a reálným návrhem: »Vy umíráte za kapitalismu hladem i přes fantastické bohatství techniky, my máme možnost vyřešit krizi spojením vaší techniky s našimi surovinami, ale překážejí tomu kapitalisté. Navrhujeme jim, aby to udělali, ale oni to brzdí a maří.« To je druhý typ koncesí, týkající se potravin anebo traktorů.

Třetím typem jsou koncese na těžbu nerostného bohatství. Jsou uvedeny na mapě Sibiře, kde je podrobně vyznačeno každé místo, o němž je v koncesi řeč. Nerostné bohatství Sibiře je nezměrné, a my bychom z něj nedokázali během několika let, ani v nejlepším případě, ani kdybychom byli velice úspěšní, vytěžit třeba jen pouhou setinu. Toto bohatství se nachází v podmínkách, které vyžadují co nejdokonalejší stroje. Jsou zde takové suroviny jako měděná ruda, kterou kapitalistické země a elektrárenský průmysl potřebují jako sůl, protože po těchto surovinách je doslova hlad. Budou-li s námi navázány normální styky, bude možné obnovit světové hospodářství a povznést světovou techniku.

Tyto koncese je ovšem těžké realizovat, to znamená, že

se při nich vyskytuje více potíží než při koncesích na těžbu dřeva nebo na produkci potravin. Při těchto koncesích na produkci potravin je třeba využít krátkodobě traktory. Ani koncese na těžbu dřeva není tak obtížné realizovat, tím spíše, že to je objekt pro nás nedostupný, ale koncese na těžbu nerostného bohatství se budou realizovat jednak v místech nepřilíš vzdálených od železnice, jednak v hustě osídlených místech, a tady hrozí velké nebezpečí, proto budeme pečlivěji zvažovat, máme-li je poskytovat; budeme si klást určité podmínky, neboť není nejmenší pochyby, že koncese představují novou formu války. Kapitalisté k nám přicházejí zahájit novou válku, neboť už sama existence kapitalistů znamená válku proti okolnímu socialistickému světu. Kapitalistické podniky v socialistickém státě, to je z ekonomického hlediska válka za volný obchod, proti politice povinného odvádění přebytků, válka za soukromé vlastnictví, proti republice, která toto vlastnictví zrušila. A z tohoto ekonomického základu vyrůstá celá řada vzájemných vztahů (něco jako válečný stav mezi »sucharevkou«⁶⁸ a našimi institucemi). Mohou nám namítnout: »Sucharevku« v Moskvě zavíráte, ale tím, že sem pouštíte kapitalisty, otvíráte plno dalších »sucharevek«. My si to nezastíráme a říkáme: Jestliže jsme až dosud vítězili, i když naši nepřátelé nasadili všechny páky, aby zmařili naše podnikání, i když takovouto podvratnou činnost prováděli zároveň zvenčí i zevnitř, dokážeme si jistě poradit a ohlídat to na určitých úsecích, budeme-li mít stanoveny určité podmínky a vztahy. Máme praktické zkušenosti z boje proti vojenské špionáži i proti sabotážím kapitalistů. Bojovali jsme, když se nepřátelé schovávali přímo v našich institucích — cožpak si s tím nedokážeme poradit teď, když k nám budou kapitalisté přicházet podle přesných seznamů a na základě přesně stanovených podmínek? Víme ovšem, že nebudou tyto podmínky dodržovat, ale proti takovému počínání budeme bojovat. Koncese na kapitalistických základech

— to je, soudružky a soudruzi, válka. Dokud není svržen kapitál v ostatních zemích, dokud je mnohem silnější než my, je schopen kdykoli poslat proti nám své síly, znovu zahájit proti nám válku. Proto se musíme vynasnažit, abychom byli silnější, a k tomu je třeba rozvinout velký průmysl a zdokonalit dopravu. Když to děláme, riskujeme, je to opět válečný stav, opět boj, a budou-li kapitalisté podryvat naši politiku, budeme proti nim bojovat. Bylo by velkou chybou myslet si, že mírová smlouva o koncesích se rovná mírové smlouvě s kapitalisty. Je to smlouva o válce, avšak smlouva pro nás méně nebezpečná, méně těžká i pro dělníky a rolníky, méně těžká než ve chvílích, kdy proti nám posílali nejlepší tanky a děla, a proto musíme použít všechny prostředky a dosáhnout toho, abychom za cenu hospodářských ústupků rozvinuli své hospodářské síly a usnadnili obnovu našeho hospodářství. Kapitalisté ovšem nebudou smlouvy dodržovat, jak říkají soudruzi, kteří mají z koncesí strach. Rozumí se samo sebou, že je absolutně nemožné dělat si iluze, že kapitalisté budou smlouvu dodržovat. Bude to válka, a poslední argument, který je vůbec ještě argumentem ve vztazích socialistické republiky, je právě válka.

Tato válka nyní hrozí každou hodinu. Vedeme mírová jednání s Polskem a máme všechny vyhlídky, že bude podepsán mír, nebo alespoň, abych byl přesnější, velmi reálné vyhlídky na podepsání tohoto míru. Je však nesporné, že se Savinkovové a francouzští kapitalisté přičiňují, aby tuto smlouvu zmařili. Ne-li dnes, pak zítra mohou kapitalisté zahájit válku, a oni by ji velmi rádi zahájili už teď, kdyby je byly nepoučily zkušenosti tří let. Koncese znamenají do jisté míry riziko, koncese znamenají újmu; koncese znamenají pokračování války. To je nesporné, ale tato válka je pro nás výhodnější. Až získáme určité minimum výrobních prostředků, lokomotiv a strojů, nebudeme už hospodářsky tím, čím jsme byli dosud, a imperia- listické země nám pak budou ještě méně nebezpečné.

Říkali nám, že koncesionáři vytvoří pro své dělníky mimořádné podmínky, dovezou pro ně nejlepší ošacení, nejlepší obuv i nejlepší potraviny. To bude jejich propaganda mezi našimi dělníky, kteří teď musí snášet nedostatek a budou jej snášet ještě dlouho. Budou tu tedy vedle sebe socialistická republika, v níž trůu dělníci bídu, a kapitalistický ostrov, kde se dělníkům daří báječně. Podobné obavy můžeme velmi často slyšet na našich stranických schůzích. Takovéto nebezpečí tu ovšem je a ukazuje, že koncese znamenají pokračování války, a ne mír, ale jestliže jsme zakoušeli mnohem větší útrapy, a přesto jsme viděli, že dělníci z kapitalistických zemí jdou přece jen k nám, třebaže vědí, že hospodářské podmínky, které je v Rusku čekají, jsou mnohem horší, nedokážeme se snad proti takové propagandě ubránit naší propagandou, nedokážeme snad podat dělníkům důkaz, že kapitalismus může jistě vytvořit pro určité skupiny svých dělníků lepší podmínky, ale že se tím nikterak nezlepší podmínky pro všechny ostatní dělnické vrstvy? Konečně, proč jsme měli ze všech styků s buržoazní Evropou a Amerikou vždycky zisk my, a ne oni? Proč se dosud bojí posílat k nám své delegace, kdežto my k nim nikoli? Doposud se nám vždycky podařilo získat z delegací, které k nám poslali, alespoň nevelkou část na naši stranu, přestože se tyto delegace skládaly převážně z menševicky orientovaných živlů a přestože to byli lidé, kteří k nám přijížděli jen na krátkou dobu. A my bychom se měli bát, že nedokážeme dělníkům vysvětlit pravdu?! Bylo by to s námi moc špatné, kdybychom se toho báli, kdybychom dali takovým argumentům přednost před oním bezprostředním zájmem, který je v koncesích tím nejcennějším.

Situace našich dělníků a rolníků je stále těžká. Je třeba ji zlepšit. O tom nemůžeme mít žádné pochyby. Myslím, že se shodneme v tom, že politika koncesí je také politika pokračování ve válce, ale naším úkolem je udržet existenci osamocené socialistické republiky obklíčené kapitalis-

tickými nepřáteli, uchránit republiku, která je nepoměrně slabší než kapitalističtí nepřátelé kolem ní, vzít tak nepřátelům možnost, aby se spojili k boji proti nám, mařit jejich politiku, znemožnit jim vítězství; naším úkolem je zajistit pro Rusko nezbytné nástroje a prostředky k obnově hospodářství, neboť získáme-li je, bude naše pozice tak pevná, že se nebudeme bát žádných kapitalistických nepřátel. A to je právě hledisko, kterým jsme se řídili v naší koncesní politice, a toto hledisko jsem tu vyložil.

*Otištěno koncem prosince 1920
v brožuře: V. Lenin, O koncesijach
(Doklad na frakcii RKP
VIII-go sjezda Sovětov)
Moskva, Gosizdat*

*Podle stenografického
zápisu porovnaného
s Leninovou sloupcovou
korekturou brožury*

Z Á V Ě R E Č N Ě S L O V O
K R E F E R Á T U O K O N C E S Í C H^[55]
V E F R A K C I K S R (b)
N A V I I I . S J E Z D U S O V Ě T Ů
2 1 . P R O S I N C E

Soudružky a soudruzí! Mám tu celou řadu písemných dotazů a budu stručně odpovídat na ty, které ještě nebyly zodpovězeny. Nejdřív však přečtu ještě jeden lístek informativního charakteru, který mi rovněž připadá typický:

Na újezdním sjezdu v Arzamasu v Nižněnovgorodské gubernii se jeden bezpartijní rolník vyjádřil o koncesích tak výstižně, že vám to musím napsat: »Soudruzí! Posíláme vás na celoruský sjezd a prohlašujeme, že my, rolníci, budeme raději ještě tři roky hladovět, mrznout a odvádět naturální daně, jenom neprodávejte matičku Rus za konce-se!«

Myslím, že bude velmi užitečné i nutné ocitovat tento lístek v oficiálním referátu^[52] na sjezdu*, protože ukáže onu stránku věci, kterou kapitalisté neberou v úvahu a o níž nemáme žádný důvod tajit, že obsahuje nebezpečí a že se před tímto nebezpečím musíme mít na pozoru. Že tyto připomínky zvyšují pozornost dělníků a rolníků, o tom jsem už mluvil, a přicházejí-li takové připomínky z řad rolnictva, kde převládá negramotnost, je to zvlášť závažné, neboť to jen zdůrazňuje úkol, který má v současné době mimořádný význam, protože na tomto sjezdu budeme muset projednat návrhy zákonů o pomoci rolnickému hospodářství, které mají být předloženy radě lidových komisařů. Je třeba umět přesvědčit bezpartijní rol-

* Viz tento svazek, s. 155. *Red.*

níky, získat je na naši stranu a přimět je, aby byli iniciativní. Citovaný lístek ukazuje, že zde máme plnou možnost dosáhnout obrovského úspěchu, a my jej dosáhneme.

Nyní takovýto dotaz:

Nepopudí kapitalističtí koncesionáři dělnické proletářské masy proti sovětské moci tím, že vinou naší hospodářské krize a rozvratu nebudeme s to zásobit dělníka tak, jak to dokážou kapitalisté?

Říkal jsem už, že ve vyspělých zemích, ve většině z nich, jsou dělníci zásobováni lépe než u nás, a přitom to ruského dělníka táhne ze všech vyspělých zemí mocně zpět do Sovětského Ruska, i když si nikterak nezastírá, jak tu dělníci strádají.

Neobjeví se tu spolu s anglickými a americkými kapitalisty i ruští Rjabušinští a ostatní sebranka?

To je třeba uvést do souvislosti s dotazem, budou-li mít koncesionáři právo exteritoriality. Samozřejmě že ne, právo exteritoriality jim v žádném případě neposkytneme. Právo exteritoriality se poskytuje pouze velvyslancům, a to za určitých podmínek. Pokud si Rjabušinskij myslí, že se mu podaří se před příslušnými orgány schovat, pak je podle mého názoru na omylu.

Dále vám, soudružky a soudruzí, přečtu, co píše soudruh Ležava: »Vanderlip se prokázal pověřením od celé desítky velkých syndikátů. Naše zvláštní orgány to prověřily. Potvrdil to už Krasin z Londýna, který tam rovněž prověřil, jak dalece seriózní jsou skupiny, které daly Vanderlipovi plné moci.«

Soudruhům, kteří se dotazují, proč nebyla smlouva zveřejněna, opakují, že zveřejnění smlouvy je pro nás nevýhodné, protože kapitalističtí rivalové si myslí, že tam ve smlouvě vypadají mnohé věci hůř. To dokazuje rozruch, který nastal v tisku. Ať si to myslí, my jim to rozhodně nemíníme rozmlouvat. A ten, kdo se chce s touto smlouvou seznámit, má všechny možnosti to udělat. Kro-

mě toho jsem upozornil, že smlouva může vstoupit v platnost teprve tehdy, až se nový prezident Spojených států amerických ujme svého úřadu. Sjezd naší strany bude až v únoru ⁶⁹. Strana má tedy plnou možnost všechno potřebné zkontrolovat a rozhodnout.

Prosím o vysvětlení, pokud je to možné, za kolik byla pronajata Kamčatka (nebo za kolik má být pronajata) a bude-li z toho mít RSFSR kromě politických i hospodářské výhody a jaké?

Kamčatku jsme dosud nepronajali a dřív než v březnu ji pronajmout nemůžeme. Hospodářsky to bude výhodné proto, že podle návrhu smlouvy jsou koncesionáři povinni dávat nám část nerostného bohatství, které tam budou těžit.

Nepřiznáváme udělováním koncesí, že kapitalistické státy budou ještě dlouho existovat, a nepovažujeme snad naši tezi o brzkém nástupu světové revoluce za nesprávnou?

Na to odpověděl Bucharin. Nejde o to, že jim snad přiznáváme ještě dlouhou existenci, ale o to, že je obrovské síly tlačí k propasti. Naše existence a rychlejší překonání kritické situace a hladu je obrovská síla a silnější revoluční činitel — díváme-li se na to z hlediska světového hospodářství — než ty halíře, co od nás dostanou. Každá stovka a každý tisíc strojů a lokomotiv navíc mají pro nás obrovský význam, neboť obnovu dopravy, kterou Trockij propočítal nejdřív na čtyři a půl roku a potom jen na tři a půl roku, můžeme takto zkrátit ještě o další rok. A zkrátit hospodářský rozvrat a hlad o rok — to má pro nás obrovský význam.

A co když Japonsko, aby nám znemožnilo pronajmout Kamčatku Američanům, ji zabere samo, obsadí ji svými vojsky a prohlásí ji za své území?

Japonsko je pánem na Kamčatce fakticky už dnes, a kdyby to mohlo udělat, udělalo by to, ale nemůže, protože se bojí Ameriky.

Řekněte, odkud vezme kapitalista pracovní síly? Přiveze je s sebou? To sotva. Bude-li zaměstnávat ruské dělníky, způsobí to kromě toho, že se ruští dělníci dostanou do drápů kapitalistovi, i zmatky na našem trhu pracovních sil, což zase naruší jednotný hospodářský plán.

Nechápu, jak by se mohl narušit hospodářský plán jen proto, že tam ke koncesionářům půjdou pracovat naši dělníci. Koncesionáři přece nebudou mít možnost obejít naše odbory, naše hospodářské organizace, naši stranu. Dělníci z předních kapitalistických podniků budou v náš prospěch učit naše dělníky lepším výrobním metodám. Naši dělníci sice přistoupí na kapitalistické pracovní podmínky, ale bude pro ně platit náš zákoník práce nebo speciální smlouvy, které tyto podmínky omezují. Budou-li pracovní podmínky špatné, nebudou se bát odtud odejít. Budou-li nevýhodné, dělníci odejdou. Jedni soudruzi se obávají, že podmínky budou dobré, druzí, že budou špatné. Budeme se na to dívat tak jako naši dělníci a rolníci a podnikat náležitá opatření.

Když budou koncese poskytnuty a koncesionáři začnou pracovat, může KSR zakládat komunistické buňky mezi pracujícími na území koncesní smlouvy legálně nebo jen ilegálně?

To je nesprávná představa o koncesích a koncesionářích. Koncesionář nepředstavuje žádnou moc. Nedostává žádné území kromě území pro svou hospodářskou činnost. Všechny orgány moci, všechny soudy zůstávají jen v rukou RSFSR.

Jestliže nezaměstnanost v Americe urychluje revoluci, pak koncesemi umožňujeme Americe překonat krizi, to znamená zadržet revoluci.

Tento argument vyvrátil už soudruh Bucharin.

Jestliže mezinárodní buržoazie uzná taktiku sovětské moci ohledně koncesí, jaké bude potom postavení sovětské moci? Nepoškodí nás to?

Naopak, o koncesích věděli v Evropě všichni a rozruch, který to tam vyvolalo, dokazuje, že buržoazie je znepokojena. Začíná mít strach, že přijde pozdě. Všichni

kapitalisté, kteří nechtějí riskovat styky s Ruskem, už pocítili, že zůstali pozadu, kdežto ti podnikavější prosperují. A my využíváme rozpory mezi kapitalisty.

Existují plány nebo návrhy koncesí na velké průmyslové podniky v Moskvě a vůbec v centrálním Rusku? Mluví se například o třech takových koncesích v Moskvě, Jaroslavl a Ljubercích.

O těchto koncesích nic nevím. V Ljubercích je americký závod, který není znárodněn a nikdy ani znárodněn nebyl, ale žádná koncese tam není. Jedinou koncesí v centrálním Rusku, která by podle soudruhů z Nejvyšší národohospodářské rady snad přicházela v úvahu, je poskytnutí koncese německým chemikům; ti by měli vybudovat továrny na výrobu barviv a jednu takovou továrnu by měli v nájmu. V radě lidových komisařů se všichni shodli na tom, že to možné je, ale k žádnému praktickému výsledku toto jednání nedospělo.

Německo má před naší zemí takový předstih, že se během imperialistické války ocitly v nesnázích dokonce i vyspělé země, když jim přestal německý chemický průmysl dodávat své výrobky. A pokud chceme pozvednout chemický průmysl, nesmíme se rozpakovat dát německým chemikům víc než pouhý plat. Předat Němcům jednu z továren podle koncesní smlouvy, to je nejlepší způsob, jak se učit. Žádné školy ani přednášky tu nepomohou tak jako konkrétní práce v továrně, kde můžeme dělníky za půl roku zaučit a pak je přimět, aby vedle postavili druhou takovou továrnu. Bát se, že nám Němci s tou jednou továrnou při svém mezinárodním postavení nějak uškodí, je k smíchu. V radě lidových komisařů nebyly námitky, v zásadě to možné je. Prakticky nebyla tato otázka bohužel vyřešena. Musím zdůraznit, že o koncesích velmi mnoho mluvíme, ale zatím se nám nepodařilo ani jednu uplatnit. Budeme považovat za velký úspěch, uplatníme-li aspoň jednu, a pak uvidíte, jak vypadají konkrétní podmínky koncese.

Dále.

Kterým zemím je možné poskytovat koncese? Mohou se poskytovat i Polsku?

Jsme toho názoru, že je možné poskytnout koncese všem, tedy i Polsku.

Nemohou kapitalisté využít koncese k tomu, aby se vyhnuli krizím ve svých zemích a oddálili tak sociální revoluci?

Kdyby kapitalisté dokázali odvracet krize ve svých zemích, byl by kapitalismus věčný. Imperialistická válka však dokázala, že jsou vždycky jen slepě poslušnými figurkami v celkovém mechanismu. Každý měsíc přináší důkazy, že se krize kapitalismu prohlubuje, že rozklad v celém světě stále pokračuje a že jedině v Rusku začal obrat k trvalému a pronikavému zlepšení.

Koncesionáři mohou poskytnout svým dělníkům lepší podmínky, aby vyvolali mezi dělníky rozbroje.

Rozbroje mezi našimi tím nevzniknou, jsme teď už mnohem silnější.

Budou se na území vyhrazeném koncesionářům zakládat odborové buňky?

Koncesionáři dostávají právo rozvíjet hospodářskou činnost, správní orgány a zákony zůstávají výhradně sovětské.

Můžete nám vyjmenovat záruky, které nás ochrání před nebezpečím deformace sovětského státního zřízení a zaváděním kapitalistických poměrů?

Jsou to zákony RSFSR. Pokud je smluvní strana poruší, máme právo smlouvu zrušit.

Co je podstatou předběžného návrhu smlouvy s americkými imperialisty o udělení koncese na využívání Kamčatky?

Řekl jsem, že koncese má být udělena na 50—60 let. My budeme dostávat část produktů, oni získají právo po-

stavit si v zátoce, v jejíž blízkosti jsou ložiska ropy, vojenskou a námořní základnu.

Říkáte, že poskytnutí koncesí kapitalistům utlačovaných zemí, jako je třeba Německo, má větší význam než poskytnutí koncesí jiným zemím. Jaký je ale váš názor na to, že kapitalisté utlačovaných zemí pozvednou díky koncesím hospodářství své země, což u nich může oddálit revoluci?

Pokud jde o revoluci, točí se mezinárodní situace kolem boje Sovětského Ruska proti ostatním, kapitalistickým zemím. Hlavní je upevnit Sovětské Rusko a dosáhnout, aby bylo nepřemožitelné, a to je spojeno s bojem utlačovaných a koloniálních zemí.

Jakou úlohu má v koncesích turkestánská bavlna?

O poskytnutí koncese na turkestánskou bavlnu se zatím nemluví, tato otázka se ještě neprojednávala.

Budou poskytnuty koncese na obnovení průmyslových podniků a budou koncesionářům postoupeny i železnice?

Tyto úvahy jsou bezpředmětné, železnice představují jednotný, ucelený podnik.

Nemluvalo se o koncesích na stavbu jatek?

O tom jsem neslyšel.

Protesty proti koncesím, které přicházejí z různých míst, nejsou vůbec projevem zdravého smýšlení, nýbrž vlastenčením silné maloburžoazní vrstvy na vesnici a městské maloburžoazie.

Vlastenectví člověka, který bude raději tři roky hladovět, než by vydal Rusko cizincům, to je skutečné vlastenectví, bez něhož bychom se nebyli udrželi celé tři roky. Bez tohoto vlastenectví bychom nedokázali ubránit So-

větskou republiku, odstranit soukromé vlastnictví a dospět k tomu, že teď dostaneme 300 miliónů pudů z povinného odvádění všech přebytků potravin. To je nejlepší revoluční vlastenectví. A že by to byli právě kulaci, kdo jsou odhodláni tři roky hladovět, jen aby k nám nepustili cizí kapitalisty, od kterých může kulak ledacos získat, to není pravda. Tady nejde o kulaky, nýbrž o bezpartijního středního rolníka.

Není snad namísto obava, že by Japonsko mohlo v souvislosti s předpokládanou válkou mezi Amerikou a Japonskem doopravdy napadnout naše Sovětské Rusko? Co potom? Budeme se snad bránit proti Japonsku ve spolku s imperialistickou Amerikou a využijeme jako reálnou sílu její pomoc?

Ovšemže se tak budeme bránit a říkali jsme už nejednou, že k upevnění socialistické republiky není spojenectví s jedním imperialistickým blokem proti druhému zásadně ničím nepřípustným. Podniknout útok proti Sovětskému Rusku je dnes pro Japonsko mnohem obtížnější než před rokem.

Vysvětlete politiku Dohody vůči Turecku a naše vzájemné vztahy.

V oficiálním referátu nebude samozřejmě vhodné mluvit o této otázce otevřeně, protože tady jde o mimořádně komplikované vztahy. Všechno závisí na složité hře vztahů v buržoazní Gruzii, která je na pokraji katastrofy. Jsem přesvědčen, že pro soudruhy, kteří se o to zajímají, bude velmi prospěšné, když si se zájmem vyslechnou referát soudruha Meščerjakova, redaktora Pravdy, který se vrátil z Gruzie, kde strávil několik týdnů, ne-li měsíců, a nasbíral tam velice zajímavý materiál o vládě menševiků. Gruzie je na pokraji katastrofy. Turecký útok byl namířen proti nám. Dohoda nám kopala jámu a sama do ní spadla, protože jsme získali sovětskou Arménii.

V Turecku mají hlavní slovo lidé typu kadetů, okřa-

bristů a nacionalistů, kteří jsou ochotni zaprodat nás Dohodě. To je ale nesmírně těžké, protože turecký lid je pobouřen tím, jak krutě ho Dohoda utlačuje, a sympatie k Sovětskému Rusku rostou tím víc, čím vydatněji pomáháme nezávislé Ázerbájdžánské republice doopravdy osvobodit muslimské rolníky, kteří vyhnali statkáře, bojí se však zabrat si půdu, ale za nějakou dobu se bát přestanou. A až si půdu zaberou, neudrží se dlouho ani turecký statkář.

My osobně jsme byli a budeme na Kavkaze neobyčejně mírumilovní a kavkazským soudruhům bychom chtěli dát na vědomí, že nedopustíme, aby nás sebemenší neopatrnost mohla zatáhnout do války. Naše mírová politika je doposud natolik úspěšná, že Dohoda ztrácí nervy a podniká proti nám energická opatření, ale má z toho jen škodu.

Co bude dál s Gruzii?

To snad neví ani sám islámský bůh Alláh, ale budeme-li vytrvalí, můžeme, aniž bychom něco riskovali, le-dacos získat.

Jsou tu dotazy, zda se kromě Kamčatky jednalo ještě o dalších koncesích. S Vanderlipem jsme o žádných jiných koncesích nejednali.

Ještě o distribuci materiálů. Nelze je distribuovat za prvé proto, že tiskárny mají jinou práci, a za druhé proto, aby se tento materiál náhodou nedostal do zahraničí, kde jsou snahy naše podnikání zmařit. Zatím jsme však nezískali ani jednu koncesi, nemáme dosud ani jednu smlouvu; nejdřív musíme uzavřít smlouvu a pak teprve můžeme mluvit o nějakém nebezpečí. Zatím ale ještě nic nemáme a pracujeme pololegálně.

Co bude s koncesemi a rovněž s pracemi a objekty, které koncesionáři provedou a postaví, v případě, že a) poruší zákony RSFSR, b) vypukne válka se státem, který koncesionář zastupuje, a c) s jinými státy?

V případě porušení smlouvy budou koncesionáři postaveni před soud podle zákonů RSFSR. V případě války se koncesní smlouva ruší a majetek přechází podle válečného práva do vlastnictví RSFSR.

Ruská buržoazie, která utekla do ciziny, se může podílet na koncesích svým kapitálem. Nemůže se stát, že by se pod firmou zahraničního kapitálu vrátili staří majitelé?

Jestliže se starý majitel projede pod firmou zahraničního kapitálu po severských lesích evropského Ruska, nestane se ještě nic tak hrozného. Takových starých majitelů se najde hodně i přímo v Moskvě. Budeme-li mít seznam všech příjíždějících cizinců, můžeme se takové možnosti obávat tisíckrát méně než majitelů, kteří působí v našich podnicích a které bohužel ještě nemáme v evidenci.

Ukázal jste a zdůraznil politický význam koncesí. To je pochopitelné. Avšak venkov znepokojuje nejvíc toto: budou koncese, budou obchodní styky. Jak dalece se tím republika vystavuje nebezpečí, že by sovětské zřízení mohlo být rozloženo a vyvráceno zevnitř (dejme tomu růstem spekulace atd.), a co proti tomu dělat?

O tom jsem už mluvil. Spekulace pro nás představovala obrovské nebezpečí jakožto »sucharevka«, proti níž jsme neustále bojovali. Jsme si samozřejmě vědomi, že spekulace zůstala i poté, co jsme Sucharevku zlikvidovali, a že zůstala všude, kde je drobný podnikatel, a takových podnikatelů máme desetimilióny. Právě odtud hrozí skutečné nebezpečí, a ne od velkokapitálu, který u nás bude pod speciální a všestrannou kontrolou. A nesmíme také zapomínat na to, že budeme mít smlouvu, kterou můžeme kdykoli zrušit, přičemž nám hrozí nanejvýš to, že zaplatíme odškodné.

Povězte, jak to vypadá s carskými dluhy, přistoupí Dohoda na nějaké transakce bez zaplacení dluhů?

Anglie je už teď svolná nevymáhat od nás dluhy, protože jsme jim předložili návrh obchodní smlouvy. Podle tohoto návrhu se má teď začít obchodovat a také podle něho nejsme povinni platit dluhy. Říkám, že Anglie souhlasí, ale Francie ne. Francii tedy říkáme, že v zásadě nejsme proti. O přesné výši plateb budeme mluvit na konferenci, na níž hodláme prohlásit, že oni jsou zase odpovědní za všechny ztráty, které nám způsobili svou intervencí. Touto otázkou se zabývá zvláštní komise, jejíž předběžný odhad zní na 10 miliard ve zlatě.

*Poprvé otištěno roku 1963
v časopisu Kommunist, č. 6*

Podle stenografického zápisu

Z P R Á V A
 C E L O R U S K É H O Ú S T Ř E D N Í H O
 V Ý K O N N É H O V Ý B O R U
 A R A D Y
 L I D O V Ý C H K O M I S A Ř Ů
 O Z A H R A N I Č N Í
 A V N I T Ř N Í P O L I T I C E
 2 2 . P R O S I N C E

(Volání z pléna: »Ať žije soudruh Lenin!« Bouřlivý potlesk a ovace.) Soudružky a soudruzi, mám vám přednést zprávu o zahraniční a vnitřní politice vlády. Domnívám se, že úkolem mé zprávy není podat výčet návrhů zákonů a opatření dělnické a rolnické vlády, i když jsou velmi významné a důležité. Myslím, že by vás ani nezajímalo a nemělo pro vás podstatný význam, kdybych vám tu vyprávěl o událostech, které se za tu dobu sběhly. Myslím si, že je třeba pokusit se zobecnit hlavní poučení, které jsme získali v tomto roce, a ten nebyl na prudké politické zvraty o nic chudší než minulá léta revoluce, a vyvodit pak ze zobecněných poučení za uplynulý rok nejnaléhavější politické i hospodářské úkoly, které nás čekají a do nichž sovětská vláda vkládá prostřednictvím svých návrhů zákonů, které máte projednat a schválit, i celého souboru svých opatření největší naděje, příkládá jim mimořádný význam a očekává, že jejich splněním dosáhneme závažných úspěchů v naší hospodářské výstavbě. Proto mi dovoluňte, abych se omezil jen na stručné poznámky o mezinárodním postavení republiky a o hlavních výsledcích zahraniční politiky v uplynulém roce.

Všichni samozřejmě víte, jak nám polští statkáři a kapitalisté pod nátlakem západoevropských — a nejen západoevropských — kapitalistických zemí vnutili válku. Víte, jak jsme letos v dubnu nabízeli polské vládě mír za podmínek, které pro ni byly nesrovnatelně výhodnější než nynější podmínky, a jen pod tlakem krajní nutnosti, po úplném nezdaru našich jednání o příměří s Polskem jsme se museli odhodlat k válce, která i přes těžkou porážku našich nesporně vyčerpaných vojsk u Varšavy skončila mírem pro nás výhodnějším, než byl mír, který jsme nabízeli Polsku v dubnu. Předběžný mír s Polskem byl už podepsán a nyní se vedou jednání o podepsání definitivního míru. Nezasťiráme si ani dost málo nebezpečí, které představuje nátlak některých nejzarputilejších kapitalistických zemí a rovněž nátlak určitých kruhů ruských bělogvardějců, aby tato jednání nevedla k uzavření míru. Musíme však říct, že politika Dohody zaměřená na vojenskou intervenci a potlačení sovětské moci vojenskou silou se stále zřetelněji hroutí a že pro naši mírovou politiku získáváme stále více států zaujímajících vůči sovětské moci nepokrytě nepřátelské stanovisko. Přibývá států, které mírovou smlouvu podepsaly, a je velmi pravděpodobné, že definitivní mírová smlouva s Polskem bude podepsána v nejbližší době, což bude další velmi těžká rána pro spojené síly kapitalistů, které se nám pokoušejí vyrvat moc vojenskou cestou.

Víte samozřejmě i to, soudružky a soudruzi, že naše dočasné neúspěchy ve válce s Polskem a naše svízelné postavení v některých chvílích války zavinila skutečnost, že jsme museli bojovat proti Vrangelovi, kterého oficiálně uznala jedna imperialistická mocnost⁷⁰ a který dostával obrovskou materiální, vojenskou i jinou pomoc. A aby- chom ukončili válku co nejdříve, museli jsme rychle soustředit vojska k rozhodujícímu úderu proti Vrangelovi. Jistě je vám známo, jaké neobyčejné hrdinství projevila Rudá armáda, když překonala překážky i opevnění, které

pokládali za nedobytné dokonce i vojenští odborníci a vojenské kapacity. K nejskvělejším stránkám v dějinách Rudé armády patří právě ono úplné, rozhodující a pozoruhodně rychlé vítězství nad Vrangellem. Válka, kterou nám vnutili bělogvardějci a imperialisté, byla tedy zlikvidována.

Můžeme se teď s mnohem větší jistotou a odhodláním pustit do hospodářské výstavby, do práce, která je nám blízká, která je nutná a už dávno nás přitahuje, pustit se do ní s jistotou, že se pánům kapitalistům nepodaří zmařit tuto práci tak snadno, jako se jim to dařilo dřív. Musíme být samozřejmě ve střehu. V žádném případě nemůžeme říct, že nám válka už nehrozí. A že to nemůžeme říct, to vůbec nevyplývá ze skutečnosti, že jsme ještě oficiálně neuzavřeli mírové smlouvy. Víme dobře, že zbytky Vrangelovy armády nejsou zničeny, nýbrž že se poschovávaly nepřiliš daleko a pod záštitou a ochranou kapitalistických mocností a s jejich pomocí se dávají zase dohromady, víme, že organizace ruských bělogvardějců se horlivě pokoušejí znovu zformovat nějaké vojenské jednotky a spolu s Vrangelovými silami je ve vhodné chvíli připravit k novému náporu na Rusko.

Proto musíme v každém případě zachovat vojenskou pohotovost. Nesmíme spoléhat na to, že imperialismus už od nás utrpěl rány, a musíme udržet naši Rudou armádu stůj co stůj v plné bojové pohotovosti a zvýšit její bojeschopnost. Tomu ovšem nebude na překážku, jestliže určitou část armády rozpustíme a rychle ji demobilizujeme. Počítáme s tím, že obrovské zkušenosti, které ve válce získala Rudá armáda a její velitelé, nám teď pomohou zlepšit její kvality. A určitě se nám podaří i přes snížení početního stavu armády zachovat její základ, její jádro, jehož vydržování nebude republiku neúměrně zatěžovat; zároveň si i při nižším početním stavu armády lépe než dříve zajistíme možnost v případě potřeby znovu postavit a zmobilizovat ještě větší vojenskou sílu.

Jsme přesvědčeni, že všechny sousední státy, které utrpěly citelné škody už jen svou podporou bělogvardějských spiknutí proti nám, se dostatečně poučily z těchto zkušeností a patřičně ocenily naši snahu dohodnout se o míru, kterou si všichni vykládali jako naši slabost. Po zkušenostech tří let se už musely přesvědčit, že když se vytrvale snažíme dosáhnout míru, jsme zároveň připraveni i po vojenské stránce. A každý pokus rozpoutat proti nám válku bude znamenat pro státy, které se do ní zapletou, zhoršení podmínek, které by mohly mít bez války nebo před válkou, ve srovnání s podmínkami, které budou mít v důsledku války a po válce. To už bylo dokázáno na příkladu několika států. A to je náš úspěch, jehož se nevzdáme a s nímž bude muset počítat každý stát, který s námi sousedí nebo který s Ruskem udržuje politické styky. Díky tomu vytrvale zlepšujeme naše vztahy se sousedními státy. Víte, že byl podepsán definitivní mír s celou řadou států, které sousedí s Ruskem na jeho západních hranicích; dříve totiž byly tyto státy součástí bývalé Ruské říše a sovětská vláda uznala v souladu s hlavními zásadami naší politiky jejich bezvýhradnou nezávislost a svrchovanost. Mír uzavřený na těchto základech má všechny vyhlídky, že bude trvalejší, než by si to kapitalisté i některé západoevropské státy přály.

Pokud jde o lotyšskou vládu, musím říct, že nám jeden čas hrozilo určité zhoršení vztahů a šlo to až tak daleko, že se pomýšlelo na přerušení diplomatických styků. Avšak právě poslední zpráva našeho zástupce v Lotyšsku naznačuje, že už došlo ke změně politiky a že byla odstraněna četná nedorozumění i oprávněné důvody k nespokojenosti. Můžeme vážně doufat, že v nejbližší době navážeme těsné hospodářské styky s Lotyšskem, které pro nás bude mít při směně zboží se západní Evropou pochopitelně ještě větší význam než Estonsko a ostatní státy sousedící s RSFSR.

Musím, soudružky a soudruzí, také konstatovat, že i na

Východě dosáhla naše politika v letošním roce velkých úspěchů. Musíme uvítat vznik a upevnění Bucharské, Ázerbájdžánské a Arménské sovětské republiky, které nejen obnovily v plném rozsahu svou nezávislost, ale v nichž také převzali moc dělníci a rolníci. Existence těchto republik dokazuje a potvrzuje, že ideje a principy sovětské moci jsou srozumitelné a okamžitě uskutečnitelné nejen v průmyslově vyspělých zemích, nejen v zemích, jejichž sociální oporu tvoří proletariát, nýbrž i v zemích, jejichž hlavní základnu představuje rolnictvo. Myšlenka rolnických sovětů zvítězila. Moc v rukou rolníků je zajištěna tím, že mají půdu i výrobní prostředky. Přátelské vztahy mezi republikami, v nichž vládou rolnické sověty, a Ruskou socialistickou republikou jsou už upevněny praktickými výsledky naší politiky.

Můžeme rovněž uvítat, že brzy bude podepsána smlouva s Persií⁷¹; zárukou našich přátelských vztahů s touto zemí jsou totožné životní zájmy všech národů strádajících útlakem imperialismu.

Dále musíme konstatovat, že se stále více rozvíjejí a upevňují naše přátelské vztahy s Afghánistánem a ještě více s Tureckem. Pokud jde o tuto mocnost, podnikaly dohodové země všechno, co bylo v jejich silách, aby zneemožnily navázat alespoň trochu normální vztahy mezi Tureckem a západoevropskými zeměmi. Tato okolnost vede v souvislosti s upevněním sovětské moci stále výrazněji k tomu, že se přes veškerý odpor a intriky buržoazie a přestože se kolem Ruska udržely buržoazní státy, upevňuje spojenectví a přátelské vztahy mezi Ruskem a utlačovanými východními národy, neboť nejzávažnějším faktem v celé politice je násilí imperialistů vůči národům, které neměly štěstí dostat se mezi vítěze; tato politika imperialismu vede na celém světě k sblížení, spojenectví a přátelství mezi všemi utlačovanými národy. Úspěch, kterého jsme v tomto ohledu dosáhli i na Západě vůči evropeizovanějším státům, dokazuje, že dnešní základy

naší zahraniční politiky jsou správné a že zlepšení našeho mezinárodního postavení spočívá na pevné základně. Jsme přesvědčeni, že budeme-li pokračovat ve své mírumilovné politice a dělat určité ústupky (a ty musíme dělat, abychom se vyhnuli válce), přes všechny intriky a záměry imperialistů, kteří ovšem vždycky dokážou znesvářit s námi některý stát, přes to všechno se prosadí základní linie naší politiky i hlavní zájmy, jež nám diktuje sama podstata imperialistické politiky, a budou RSFSR stále víc nutit, aby navazovala těsnější styky s neustále větším počtem sousedních států. A v tom je záruka, že se budeme moci i důkladně věnovat hospodářské výstavbě, že budeme moci delší dobu klidně, usilovně a s jistotou pracovat.

Musím rovněž oznámit, že v současné době jednáme s Anglií o podepsání obchodní smlouvy^[172]. Tato jednání trvají bohužel mnohem déle, než bychom si přáli, ale vlna absolutně není na naší straně. Už v červenci, kdy nám anglická vláda v okamžiku největšího úspěchu sovětských vojsk oficiálně předložila text smlouvy^[169], otevírající možnost obchodních styků, jsme odpověděli, že plně souhlasíme, ale později tuto záležitost zbrzdil zápas mezi různými směry v anglické vládě a v celém státě. Vidíme, že anglická vláda kolísá a vyhrožuje, že s námi okamžitě přeruší styky a neprodleně vyšle loďstvo proti Petrohradu. To jsme viděli, ale zároveň jsme viděli i to, jak po celé Anglii vznikaly jako odpověď na tuto hrozbu »akční výbory«. Viděli jsme, jak nejkrajnější stoupenci oportunistického směru a jejich vůdcové museli pod nátlakem dělníků nastoupit onu cestu zcela »neústavní« politiky, kterou sami ještě včera odsuzovali. Ukázalo se, že síla nátlaku a uvědomělosti širokých pracujících vrstev se přes všechny ty předsudky menševického charakteru, které až dosud převládaly v anglickém odborovém hnutí, prosadila do té míry, že ulomila hrot útočné politice imperialistů. A teď tedy pokračujeme ve své mírové politice a vy-

chážíme z onoho červencového návrhu, který předložila anglická vláda. Jsme ochotni podepsat obchodní smlouvu okamžitě, a jestliže nebyla dosud podepsána, jsou tím vinny jedině ony směry a proudy v anglických vládnoucích kruzích, které chtějí obchodní smlouvu zmařit, které chtějí mít proti vůli většiny nejen dělníků, ale dokonce i proti vůli většiny anglické buržoazie opět volné ruce k útoku proti Sovětskému Rusku. To je jejich dílo.

Čím déle budou některé vlivné anglické kruhy, kruhy finančního kapitálu a imperialistů, pokračovat v takové politice, tím víc vyhrotí tato politika finanční situaci, tím více oddálí onu napůl sjednanou smlouvu mezi buržoazní Anglií a Sovětskou republikou, a tím spíš dožene imperialisty k tomu, že budou muset souhlasit ne už s napůl sjednanou, nýbrž s úplnou smlouvou.

Soudružky a soudruzí, musím říct, že s touto obchodní smlouvou s Anglií souvisí otázka, která je v naší hospodářské politice jednou z nejdůležitějších, a to je otázka koncesí. K nejdůležitějším zákonům, které sovětská vláda v uplynulém období schválila, patří zákon o koncesích z 23. listopadu letošního roku. Vy všichni jistě znáte znění tohoto zákona. Všichni také víte, že jsme teď uveřejnili dodatečné materiály, které by mohly všem účastníkům sjezdu sovětů poskytnout co nejúplnější informace k této otázce. Vydali jsme zvláštní brožuru, v níž je nejen text tohoto dekretu, ale i seznam nejdůležitějších objektů koncesí, a to na produkci potravin, na těžbu dřeva a nerostného bohatství. Podnikli jsme kroky, aby byl text tohoto dekretu co nejdřív zveřejněn i v západoevropských státech, a doufáme, že se naše koncesní politika dočká i praktických úspěchů. Nikterak si nezastíráme různá nebezpečí, která jsou s touto politikou spojena v socialistické Sovětské republice, v zemi ještě k tomu slabé a zaostalé. Pokud bude naše Sovětská republika osamělou výspou v celém kapitalistickém světě, bude směšným fantazírováním a utopismem pomýšlet na naši úplnou hospodářskou

nezávislost a na to, že pominou i různá nebezpečí. Je samozřejmé, že dokud tu jsou takové zásadní protiklady, zůstávají i různá nebezpečí a nikam před nimi neutečeme. Abychom je přežili, musíme mít pevnou půdu pod nohama, musíme umět rozlišovat větší a menší nebezpečí a volit raději to menší.

Nedávno jsme dostali zprávu, že na arzamaském újezdním sjezdu sovětů v Nižněnovgorodské gubernii se jeden bezpartijní rolník vyjádřil o koncesích takto: »Soudruzi! Posíláme vás na celoruský sjezd a prohlašujeme, že my, rolníci, budeme raději ještě tři roky hladovět, mrznout a odvádět naturální daně, jenom neprodávejte matičku Rus za koncese!« Mám z takových názorů, které jsou velice rozšířené, obrovskou radost. Myslím, že je pro nás příznačné právě to, že v bezpartijních masách pracujících, nejen mezi dělníky, nýbrž i mezi rolníky, uzrály za tři roky takové politické i hospodářské zkušenosti, které jim dovolují a nutí je nade všechno si vážit toho, že se zbavili kapitalistů, nutí je, aby sledovali trojnásob bedlivě a nanejvýš nedůvěřivě každý krok, který by mohl znamenat nové nebezpečí návratu kapitalismu. Takovým prohlášením věnujeme jistě veškerou pozornost, ale zároveň musíme prohlásit, že se vůbec nejedná o prodej Ruska kapitalistům, že jde o koncese, přičemž je každá smlouva o koncesích podmíněna určitou lhůtou a zajištěna všemi zárukami, které už byly pečlivě promyšleny a které se budou ještě nejednou společně s vámi zvažovat a projednávat na tomto sjezdu i na různých dalších poradách; tyto dočasné smlouvy se vůbec nepodobají prodeji. Nemají nic společného s prodáváním Ruska, ale znamenají určitý ekonomický ústupek kapitalistům, který nám má umožnit získat co nejdřív ony nezbytné stroje a lokomotivy, bez nichž nemůžeme obnovit naše hospodářství. Nemáme právo opomíjet nic, co může třeba jen trochu přispět k zlepšení situace dělníků a rolníků.

Je třeba udělat maximum toho, co je v našich silách, pro rychlé obnovení obchodních styků. A tato jednání nyní probíhají pololegálně. Objednáváme lokomotivy a stroje v množství, které nám zdaleka nestačí, ale aspoň jsme už s objednávkami začali. Až povedeme jednání legálně, rozvineme tyto možnosti v obrovském měřítku. S pomocí průmyslu dosáhneme leccého, a přitom v kratší lhůtě, ale i když budeme velmi úspěšní, bude to trvat léta, řadu let. Je třeba mít na paměti, že i když jsme nyní vojensky zvítězili a vydobyli mír, dějiny nás učí, že se žádný velký problém, žádná revoluce neřešily jinak než řadou válek. A na toto ponaučení nezapomeneme. Dnes jsme už hodně silných mocností odnaučili válčit proti nám, ale nemůžeme zaručit, na jak dlouho. Musíme být připraveni na to, že při sebemenší změně situace se na nás imperialističtí dravci znovu vrhnou. Musíme být na to připraveni. Proto je především třeba obnovit hospodářství, je třeba postavit ho na pevný základ. To nemůžeme udělat rychle, pokud ho nevybavíme zařízením a stroji z kapitalistických zemí. A nesmí nám být líto, že přitom kapitalisté shrábnou vedlejší zisky, hlavně že obnovíme hospodářství. Je třeba, aby dělníci a rolníci smýšleli tak jako ti bezpartijní rolníci, kteří prohlásili, že se nebojí obětí a strádání. Protože si uvědomují nebezpečí kapitalistické intervence, nedívají se na koncese sentimentálně, ale vidí v nich pokračování války, která nelítostný boj pouze přesouvá do jiné roviny, vidí možnost nových pokusů maloburžoazie o obnovení starého kapitalismu. To je báječné, to nám zaručuje, že kontrola a ochrana našich zájmů nebudou jen záležitostí orgánů sovětské moci, nýbrž každého dělníka a rolníka. Jsme přesvědčeni, že pak dokážeme ochránit naše zájmy i při plnění koncesních smluv takovým způsobem, že návrat moci kapitalistů bude nemyslitelný. Dosáhneme toho, že toto nebezpečí snížíme na minimum, že bude menší než nebezpečí války, že to znesnadní návrat k válce a usnadní nám možnost

obnovit a rozvinout naše hospodářství v kratší lhůtě, za méně let (jde o dost dlouhou řadu let).

Soudružky a soudruzi, hospodářské úkoly, hospodářská fronta vyvstávají teď před námi stále znovu jako to nejhlavnější a základní. Když jsem zkoumal legislativní materiál, o němž vám mám teď podat zprávu, přesvědčil jsem se, že obrovskou většinu opatření a usnesení rady lidových komisařů i Rady obrany představují dnes dílčí, podrobná a povětšinou drobná opatření, spojená s touto hospodářskou činností. Jistě ode mě nečekáte, že budu tato opatření vyjmenovávat. Bylo by to strašně nudné a naprosto nezajímavé. Chtěl bych jen připomenout, že to není zdaleka poprvé, co vyzdvihujeme do popředí pracovní frontu. Připomeňme si rezoluci Celoruského ústředního výkonného výboru sovětů z 29. dubna 1918^[112]*. To byla doba, kdy brestlitevský mír, k němuž jsme byli donuceni, Rusko jako hospodářský celek rozkouskoval a neslýchaně kořistnická smlouva nás uvrhla do mimořádně těžké situace. Tehdy se ukázalo, že můžeme počítat s oddechem, který by nám poskytl podmínky pro obnovení mírové hospodářské činnosti, a — třebaže teď už víme, že ten oddech trval jen velmi krátce — CÚVV soustředil v rezoluci z 29. dubna veškerou svou pozornost na tuto hospodářskou výstavbu. Tato rezoluce, která nebyla zrušena a zůstává v platnosti jako zákon, nám dává správné perspektivy k zhodnocení toho, jak jsme k tomuto úkolu přistupovali a čemu teď musíme v zájmu naší práce a jejího zdárného dokončení věnovat větší pozornost.

Z rozboru rezoluce je zřejmé, že mnohé otázky, jimiž se dnes musíme tolik zabývat, byly formulovány zcela jasně, pevně a dost rezolutně už v dubnu 1918. Vzpomínáme si na to a říkáme, že opakování je matka moudrosti. A nemrzí nás, že si teď musíme tyto hlavní zásady hospo-

* Viz Sebrané spisy 36, Praha 1988, s. 298—301. *Red.* 1

dářské výstavby opakovat. Budeme je opakovat ještě mnohokrát, ale všimněte si rozdílu mezi oním vyhlášením abstraktních zásad v roce 1918 a hospodářskou činností, s níž jsme prakticky už začali. A přes obrovské potíže i přes to, že naši činnost ustavičně cosi maří, blížíme se stále víc a konkrétněji k vytyčení praktických hospodářských úkolů. Opakovat se budeme ještě mnohokrát. Při výstavbě se neobejdeme bez velmi častého opakování, bez určitého návratu zpět, bez ověřování, bez určitých korekcí, bez nových metod a usilovného přesvědčování zaostalých a nezpracovaných lidí.

Hlavní podstatou dnešní politické situace je skutečnost, že právě prožíváme období přelomu a přechodu, období určitých výkyvů, období, v němž přecházíme od války k hospodářské výstavbě. Bývalo to tak i dříve, ale ne v takovém rozsahu. To nám musí opětovně připomínat, jaké jsou obecné politické úkoly sovětské moci, v čem je specifická zvláštnost tohoto přechodu. Diktatura proletariátu měla úspěch proto, že dovedla spojovat donucování s přesvědčováním. Diktatura proletariátu se nebojí donucovat a ostře, energicky a nesmlouvavě k tomu využívat státní aparát, protože progresivní třída, kterou kapitalismus nejvíce utlačoval, má právo uplatňovat takové donucování, neboť ho uplatňuje v zájmu všech pracujících a vykořisťovaných a má k donucování a přesvědčování po ruce takové prostředky, jaké neměla žádná z dřívějších tříd, třebaže měly pro propagandu i agitaci nerosovatelně víc materiálních prostředků než my.

Položíme-li si otázku, jaká je bilance našich zkušeností za tři roky (neboť v některých zásadních bodech je těžké bilancovat za jeden rok), položíme-li si otázku, čím se dají koneckonců vysvětlit naše vítězství nad mnohem silnějším nepřítelem, musíme odpovědět: tím, že se při budování Rudé armády skvěle uplatnila důsledná a pevná vedoucí úloha proletariátu ve svazku dělníků a pracujících rolníků proti všem vykořisťovatelům. Jak k tomu mohlo

dojít? Proč na to obrovské masy rolníků tak ochotně přistoupily? Protože byly přesvědčeny, ačkoli šlo v drtivé většině o bezpartijní, že není jiné záchrany než podporovat sovětskou moc. A přesvědčily je o tom samozřejmě nikoli knížky nebo propaganda, ale zkušenosti. Přesvědčily je zkušenosti z občanské války, zejména pak spojenecké svazky našich menševiků a eserů, v nichž je určitá spřízněnost se základními rysy drobného rolnického hospodářství. Zkušenosti se spojenectvím těchto stran drobných vlastníků se statkáři a kapitalisty a rovněž zkušenosti s Kolčakem a Děnikinem přesvědčily rolnické masy, že žádná střední cesta není možná, že přímočará politika sovětské moci je správná, že pevné vedení proletariátu je jediný prostředek, který rolníka zachraňuje před vykořisťováním a násilím. A jedině proto, že jsme o tom dokázali přesvědčit rolníka, jedině proto měla naše politika donucování, vycházející z tohoto pevného a vytrvalého přesvědčování, tak obrovský úspěch.

Nyní si musíme uvědomit, že při přechodu na pracovní frontu vyvstává před námi stejný úkol v nové situaci a v širším měřítku, ale že je to též úkol, který jsme museli řešit ve válkách proti bělogvardějcům, kdy jsme byli svědky takového nadšení a takového vzepětí energie dělnických a rolnických mas, jaké v jiných státech v žádné válce nikdy nebyly a být nemohly. Bezpartijní rolníci podobně jako onen arzamaský rolník, jehož slova jsem tu před chvílí citoval, skutečně došli na základě svých pozorování a životních zkušeností k přesvědčení, že vykořisťovatelé jsou nelítostní nepřátelé a že k jejich potlačení je zapotřebí tvrdé moci. A my jsme získali pro uvědomělý postoj k válce i pro její aktivní podporu takovou spoustu lidí jako dosud nikdy. Žádný politický režim ještě nezažil ani desetinu toho, co se podařilo sovětské moci, totiž aby stranicky organizovaní i bezpartijní dělníci a rolníci (drtivá většina rolníků přece není ve straně) souhlasili takřka všichni do jednoho s válkou a chápali ji. V tom byla hlav-

ní příčina, proč jsme nakonec porazili tak silného nepřítele. Potvrzuje se tu jedna z nejzávažnějších a současně i ta nejjednodušší a nejpochoptitelnější marxistická teze. Čím větší dosah a širší rozsah mají historické události, tím víc lidí se na těchto událostech podílí, a naopak, čím hlubší je přeměna, kterou hodláme uskutečnit, tím víc je třeba vzbudit o ni zájem i uvědomělý postoj k ní, přesvědčit o její nutnosti další a další milióny a desetimilióny. Ostatně naše revoluce daleko předčila všechny ostatní revoluce proto, že prostřednictvím sovětské moci zapojila do aktivní účasti na výstavbě státu desetimilióny lidí, kteří dříve neměli o tuto výstavbu žádný zájem. Podívejme se teď z této stránky na problematiku nových úkolů, které před námi vyvstaly, které před námi za tu dobu defilovaly v desítkách a stovkách jednotlivých nařízeních sovětské moci, které tvořily devět desetin pracovní náplně Rady práce a obrany (o tom se zmíním později) a představovaly určitě víc než polovinu činnosti rady lidových komisařů — na problematiku hospodářských úkolů: sestavit jednotný hospodářský plán, zreorganizovat samy základy ekonomiky Ruska, samy základy drobného rolnického hospodářství. To jsou úkoly, které vyžadují zapojit všechny členy odborů bez výjimky do tohoto zcela nového díla, které jim bylo za kapitalismu cizí. Položme si teď otázku, je-li zde onen předpoklad pro rychlé a bezpodmínečné vítězství, který se vytvořil za války, předpoklad, že se do práce zapojí masy. Jsou členové odborů i většina politicky neorganizovaných přesvědčeni, že naše nové metody, naše velké úkoly hospodářské výstavby jsou nezbytně nutné, jsou přesvědčeni o tom všem tak pevně, jako byli přesvědčeni, že je nezbytně nutné dát všechno pro válku, obětovat všechno pro vítězství na válečné frontě? Zeptáme-li se takto, musíte si odpovědět: Rozhodně ne. Ani zdaleka o tom nejsou přesvědčeni tak, jak je třeba.

Válka byla po celá staletí a tisíciletí čímsi pochopitel-

ným a obvyklým. Násilí a bestialita statkářů byly odedávna tak do očí, že bylo snadné přesvědčovat, a dokonce i rolnictvo z typicky obilnářských okrajových území, které mělo minimální kontakty s průmyslem, dokonce i toto rolnictvo bylo snadné přesvědčit, že vedeme válku za zájmy pracujících, a tak vzbudit téměř všeobecné nadšení. Těžší bude dosáhnout toho, aby rolnické masy a členové odborů pochopili tyto úkoly právě teď, aby pochopili, že postaru se žít nedá a že i když kapitalistické vykořisťování zapustilo za ta dlouhá desetiletí kořeny velmi hluboko, je třeba ho překonat. Je třeba dosáhnout, aby všichni pochopili, že Rusko patří nám, že my, dělnické a rolnické masy, že jen my můžeme svou aktivitou a svou přísnou pracovní kázní přetvořit staré hospodářské podmínky své existence a uskutečnit velký hospodářský plán. Jiné záchrany není. Zaostáváme a budeme zaostávat za kapitalistickými mocnostmi; budeme poraženi, nedokážeme-li obnovit naše hospodářství. A proto staré pravdy, které jsem vám právě připomněl, staré pravdy o důležitosti organizačních úkolů, o pracovní kázní, o nesmírně veliké úloze odborů, která je v tomto ohledu zcela mimořádná — neboť nemáme jinou takovou organizaci, která by sdružovala široké masy — tyto staré pravdy musíme nejen opakovat, ale musíme si v plném dosahu uvědomit, že nastal přechod od vojenských úkolů k úkolům hospodářským.

Dosáhli jsme naprostého úspěchu ve vojenské oblasti a teď musíme zajistit stejný úspěch při řešení těžších úkolů, které vyžadují nadšení a obětavost od obrovské většiny dělníků a rolníků. Musíme přesvědčit o nových úkolech stamilióny lidí, kteří žili po celé generace v otroctví a útlaku, kdy byla potlačována veškerá jejich iniciativa; milióny dělníků, kteří jsou odborově organizovaní, avšak politicky ještě neuvědomělí, nezvyklí považovat se za hospodáře; musíme je zorganizovat ne proto, aby se stavěli proti moci, nýbrž aby opatření své dělnické moci

podporovali a rozvíjeli, aby je důsledně uplatňovali. Tento přechod je spojen s obtížemi, není to nový úkol, pokud bychom měli na mysli jen formulaci. Je to však nový úkol v tom smyslu, že se tu poprvé vytyčuje hospodářský úkol v tak obrovském měřítku, a my si musíme uvědomit a mít na paměti, že válka na hospodářské frontě bude těžší a delší; abychom na této frontě zvítězili, musíme u mnoha dělníků a rolníků vypěstovat iniciativnost, aktivitu a oddanost věci. A toho dosáhnout můžeme, jak o tom svědčí naše zkušenosti z hospodářské výstavby, protože masy si hluboce uvědomují, že nouze, zima, hlad i všelijaké to strádání souvisí s nedostatečně rozvinutými produktivními silami. Teď musíme zaměřit svou pozornost na to, abychom veškerou agitaci a propagandu přeorientovali z politických a vojenských zájmů na hospodářskou výstavbu. Mnohokrát jsme to prohlašovali, ale ještě ne dost důrazně, a já se domnívám, že mezi opatřeními, která sovětská moc udělala v letošním roce, má zvláštní význam zřízení ústředního byra pro výrobní propagandu při Celoruské ústřední radě odborů⁷² a spojení jeho činnosti s prací Hlavního výboru pro politickou osvětu, založení dalších novin v souladu s výrobním plánem, které mají nejen zaměřit pozornost na výrobní propagandu, ale také ji v celostátním měřítku organizovat.

Nutnost organizovat výrobní propagandu v celostátním měřítku vyplývá ze všech zvláštních momentů současné politické situace. Je to nutné jak pro dělnickou třídu, tak pro odbory i pro rolnictvo; je to nejnaléhavější poslání našeho státního aparátu, který jsme pro tento účel ještě ani zdaleka dostatečně nevyužili. O tom, jak je třeba řídit průmysl, jak zainteresovat masy, máme tisíckrát víc teoretických znalostí, než jich dokážeme v praxi uplatnit. Musíme dosáhnout toho, aby doslova všichni členové odborů byli zainteresováni na výrobě a aby měli na paměti, že Sovětské Rusko dokáže zvítězit jen tehdy, když rozšíří výrobu a zvýší produktivitu práce. A jedině

tak si Sovětské Rusko o deset let zkrátí ty strašlivé podmínky, v nichž žije, ten hlad i zimu, které teď snáší. Jestliže tento úkol nepochopíme, může se stát, že všichni zahyneme, protože náš aparát je tak slabý, že budeme muset ustupovat, neboť kapitalisté mohou kdykoli znovu začít válku, jen co si trochu odpočinou, a my pak nebudeme schopni v této válce pokračovat. Nebudeme pak schopni vyburcovat k náporu naše miliónové masy a budeme v této poslední válce poraženi. A právě o to jde — až dosud rozhodovala o osudu všech revolucí, všech velikých revolucí, dlouhá řada válek. Takovou velikou revolucí je i naše revoluce. Ukončili jsme jedno údobí válek a musíme se připravovat na další; kdy ale začne, to nevíme, a musíme to zařídit tak, abychom byli, až začne, na patřičné úrovni. Nesmíme se tedy zříkat donucovacích opatření; a to nejen proto, že zachováváme proletářskou diktaturu, kterou už pochopily i rolnické masy a bezpartijní dělníci, ti všichni znají naši diktaturu proletariátu a nebojí se jí, neděsí je, vidí v ní oporu i sílu, tj. to, co mohou postavit proti statkářům a kapitalistům a bez čeho nelze zvítězit.

Toto vědomí, toto přesvědčení, které už přešlo rolnickým masám do krve při řešení vojenských a politických úkolů, je třeba uplatnit i při řešení hospodářských úkolů. Tento přechod se možná nepodaří naráz. Neobejde se možná ani bez určitého kolísání a recidiv dřívější nekázně a maloburžoazní ideologie. Je třeba pustit se do této práce s ještě větším úsilím a horlivostí a mít přitom na paměti, že bezpartijní rolníky a nepřiliš uvědomělé členy odborů přesvědčíme, neboť pravda je na naší straně, neboť nelze vyvrátit, že v druhém údobí válek své nepřátele neporazíme, jestliže neobnovíme hospodářský život; vynasnažme se tedy, aby miliónové masy zaujaly uvědomělejší postoj k válce na hospodářské frontě. To je úkol ústředního byra pro výrobní propagandu, to je úkol Celoruské ústřední rady odborů, to je úkol všech stranic-

kých pracovníků, to je úkol celého aparátu sovětské moci, to je úkol veškeré naší propagandy, s níž jsme dosáhli světových úspěchů, neboť naše propaganda říkala dělníkům a rolníkům na celém světě vždycky pravdu, kdežto každá jiná propaganda jim lže. Musíme teď přeorientovat naši propagandu na to, co je mnohem obtížnější, na to, co se týká každodenní práce dělníků v dílně, třebaže jsou podmínky této práce přetěžké a vzpomínky na včerejší kapitalistický řád, který živil mezi dělníky a rolníky nedůvěru k státní moci, velice silné. Dělníky a rolníky je třeba přesvědčit, že z onoho bahna, z oné propasti hospodářského rozvratu, na jejímž pokraji teď stojíme, nevyvázneme bez nového semknutí sil, bez nových forem státní jednoty, bez nových forem spojených s tímto donucováním. A přece jsme se už z toho začali dostávat.

Přejdu teď, soudružky a soudruzi, k některým faktům naší hospodářské politiky a k našim hospodářským úkolům, které jsou podle mě charakteristické pro nynější politickou situaci i pro celý přechod, před nímž stojíme. Především musím uvést náš návrh agrárního zákona, návrh zákona rady lidových komisařů o upevnění a rozvoji zemědělské výroby a o pomoci rolnickému hospodářství^[32]. Tento návrh byl uveřejněn letos 14. prosince a všichni místní funkcionáři byli s jeho hlavními zásadami seznámeni už dříve prostřednictvím zvláštního radio-telegramu, v němž byla vlastně podstata tohoto návrhu vysvětlena.

Je nutné ihned zařídit, aby byl tento návrh zákona na sjezdu co nejpečlivěji projednán z hlediska místních zkušeností (z nichž ostatně také vychází) — dole si to už uvědomili — a aby ho projednali i zástupci místních výkonných výborů a jejich příslušných oddělení. Dnes se už jistě nenajde ani jeden soudruh, který by pochyboval, že je nutné udělat mimořádná a nanejvýš energická opatření, která by nejen podněcovala, nýbrž i donucovala k zvýšení zemědělské výroby.

Byli jsme a zůstali jsme maloroľnickou zemí, takže přechod ke komunismu je pro nás nepoměrně těžší než v jakýchkoli jiných podmínkách. Má-li se tento přechod uskutečnit, je zapotřebí, aby přímá účast roľníků na tomto přechodu byla desateronásobně větší než ve válce. Válka si mohla a musela vyžádat část dospělého mužského obyvatelstva. Ale naše země, roľnická a stále ještě vyčerpaná, musí zmobilizovat všechno dělnické a roľnické obyvatelstvo do posledního muže či ženy. Není nic těžkého přesvědčit nás, komunisty, pracovníky zeměděľských odborů, že je třeba plnit povinnosti vůči státu. O tom, jak doufám, se mezi vámi nevyskytne ani náznak zásadních neshod, až tu budete projednávat návrh zákona ze 14. prosince. Je třeba ujasnit si, že je tu totiž — totiž nutnost přesvědčit bezpartijní roľníky. Roľníci nejsou socialisté. A sestavovat naše socialistické plány tak, jako by socialisty byli, znamená stavět na písku, nechápat naše úkoly, znamená, že jsme se za ty tři roky nenaučili uvádět naše programy i naše konání do souladu s naší ubohou, někdy dokonce až žalostnou skutečností, v níž žijeme. Tady je třeba plně si ujasnit úkoly, které nás čekají. Prvním úkolem je sjednotit komunisty, kteří pracují v zeměděľských odborech, zobecnit jejich zkušenosti, zjistit, co se v jednotlivých místech udělalo, a vtělit to do návrhů zákonů, které se budou vydávat v ústředí jménem státních institucí i jménem celoruského sjezdu sovětů. A my doufáme, že to spolu s vámi dokážeme. To je ale teprve první krok. Druhým krokem je totiž přesvědčit bezpartijní roľníky, právě bezpartijní, protože ti představují masy a protože vykonat to, co je v našich silách, můžeme jen tehdy, podaří-li se nám v těchto masách, které jsou samy sebou aktivní a iniciativní, prohloubit vědomí, že je nutné pustit se do této práce. Roľnické hospodářství už nemůže žít postaru. Jestliže jsme mohli vyváznout z prvního údobí válek, vyváznout z druhého takového údobí už tak snadné nebude, a proto je třeba věnovat tomuto aspektu zvláštní pozornost.

Je třeba, aby tuto nespornou pravdu pochopil každý bezpartijní rolník, a my jsme přesvědčeni, že ji pochopí. Neprožil nadarmo celých těch šest trýznivých a těžkých let. Nepodobá se už předválečnému mužikovi. Těžce strádal, hodně přemýšlel a prodělal tolik politických i hospodářských útrap, že ho to donutilo zapomenout na mnohé, co bylo za starých časů. Myslím, že už sám chápe, že postaru se žít nedá, že je třeba žít jinak, a my musíme všechny prostředky naší propagandy, všechny možnosti, které nám stát dává, veškeré naše vzdělávání, všechny prostředky a síly naší strany, to všechno musíme důrazně zaměřit na to, abychom bezpartijního rolníka přesvědčili, a teprve tím vytvoříme reálný základ pro náš návrh agrárního zákona, který doufám jednomyslně schválíte, samozřejmě s patřičnými opravami a doplňky. Teprve pak bude tak pevný, jako je pevná naše politika, až přesvědčíme a získáme pro tuto věc většinu rolníků, protože jak správně napsal soudruh Kurajev^[48] v jednom článku o zkušenostech z Tatarské republiky, pracující střední a chudí rolníci jsou přáteli sovětské moci, kdežto lajdáci jsou jejími nepřáteli. To je skutečná pravda, v níž není nic po vítce socialistického, ale která je tak nesporná a zřejmá, že na každém vesnickém shromáždění, na každé schůzi bezpartijních rolníků pronikne do vědomí a stane se přesvědčením drtivé většiny rolnického pracujícího obyvatelstva.

To je právě ono, soudružky a soudruzí, co bych vám chtěl teď, když jsme se dostali od údobí válek k hospodářské výstavbě, především zdůraznit. V malorolnické zemi je naším hlavním a základním úkolem umět přejít k donucování prostřednictvím státních orgánů, abychom povznesli rolnické hospodářství, a začít naprosto nezbytnými a neodkladnými opatřeními, která jsou pro rolníka plně srozumitelná a pochopitelná. A toho budeme moci dosáhnout jedině tehdy, dokážeme-li přesvědčit další milióny, které k tomu nejsou ještě připraveny. Na to je třeba

ba vynaložit všechny síly a postarat se o to, aby oživený a posílený donucovací aparát dostal základnu i prostor pro intenzívnější přesvědčování, a pak toto válečné tažení zakončíme vítězstvím. Nyní začíná válečné tažení proti pozůstatkům zlostnatělosti, zaostalosti a nedůvěry mezi rolnickými masami. Starými prostředky se tu nezvítězí, ale propagandou, agitací a organizovaným působením, kterému jsme se naučili, dobudeme vítězství a dosáhneme nejen toho, že budou schváleny dekrety, zřízeny instituce a popsány stohy papíru — nestačí, že začnou na všechny strany lítat příkazy, ale je třeba, aby na jaře bylo všechno zaseto lépe než předtím, aby v hospodářství drobného rolníka nastalo určité zlepšení, třeba jen to nejzákladnější, neboť čím budeme opatrnější, tím lépe, ale toto zlepšení musí stůj co stůj nastat v masovém měřítku. Pochopíme-li správně náš úkol a zaměříme veškerou pozornost na bezpartijního rolníka, soustředíme-li na to všechnen svůj um i zkušenosti, získané během tří let, pak zvítězíme. Nedosáhneme-li tohoto vítězství, nezlepšíme-li prakticky v masovém měřítku hospodářství drobných rolníků, není pro nás záchrany: jakákoli hospodářská výstavba je bez této základny nemožná a i ty nejvelkolepější plány jsou bez ní jen mýdlovou bublinou. Ať to mají soudruzi na paměti a snaží se to všítipit bezpartijním rolníkům; ať řeknou arzamaským bezpartijním rolníkům, a takových máme deset či patnáct miliónů, že nemůžeme donekonečna hladovět a mrznout, protože jinak nás v příštím údobí válek svrhnou. Jde tu o státní zájem, o zájem našeho státu. Kdo tady projevuje sebemenší slabost, sebemenší nekázeň, ten se dopouští obrovského zločinu na dělnicko-rolnické moci, pomáhá statkáři a kapitalistovi, a statkář a kapitalista mají svou armádu v záloze, mají ji připravenou, aby se na nás mohla vrhnout, jakmile zpozorují, že slábneme. A zesílit nemůžeme jinak, než že pozvedneme naši hlavní oporu, zemědělství a průmysl ve městech, a to se dá udělat jen tak, že o tom přesvědčí-

me bezpartijního rolníka, zmobilizujeme mu na pomoc všechny síly a tuto pomoc mu skutečně poskytneme.

Uznáváme, že stojíme před rolníkem jako dlužníci. Brali jsme od něho obilí za papírové peníze, brali jsme od něho na dluh, a tento dluh musíme vrátit a my ho vrátíme, jakmile obnovíme náš průmysl. Abychom jej však mohli obnovit, potřebujeme přebytky zemědělské produkce. Proto má náš návrh agrárního zákona nejen ten význam, že potřebujeme dosáhnout praktických cílů, ale že se kolem něj jako kolem ohniska soustředí i stovky dalších nařízení a návrhů zákonů sovětské vlády.

Přejdu teď k tomu, jak se dnes u nás vytváří základna pro výstavbu našeho průmyslu, základna, na níž bychom mohli začít obnovovat hospodářský potenciál Ruska. A tady vás musím upozornit, abyste si v té spoustě zpráv, které jste ve všech komisariátech dostali nebo v nejbližší době dostanete, všimli především jednoho místa ve zprávě našeho komisariátu zásobování. Každý komisariát vám poskytne v nejbližších dnech spoustu konkrétních materiálů o své činnosti. Je jich tolik, že si jimi budete připadat až zavaleni, ale je třeba vybrat si z nich to nejpodstatnější pro dosažení byť velmi skrovného úspěchu, to, co tvoří základ pro uskutečnění celého našeho hospodářského plánu, pro obnovu našeho národního hospodářství a našeho průmyslu. A jedním z takových základů je právě stav našeho výkupu potravin. V této malé brožurce, kterou jste dostali — je to zpráva o činnosti komisariátu zásobování za poslední tři roky — je tabulka, z níž přečtu jen souhrnná čísla, a to zaokrouhleně, protože čísla se špatně čtou a ještě hůře poslouchají. Jsou to čísla o výsledcích výkupu za jednotlivé roky. Od 1. srpna 1916 do 1. srpna 1917 jsme vykoupili 320 miliónů pudů, další rok 50, potom 100 a 200 miliónů pudů. Tato čísla — 320, 50, 100 a 200 — poskytují základní údaje o hospodářských dějinách sovětské moci, o činnosti sovětské

moci v hospodářské oblasti, ukazují, jak si připravujeme základnu, po jejímž vybudování můžeme začít s opravdovou výstavbou. Oněch předrevolučních 320 miliónů pudů představuje přibližné minimum, bez něhož nemůžeme budovat. V prvním roce revoluce to bylo 50 miliónů, což znamenalo veliký hlad, zimu a bídu; druhý rok to bylo 100 miliónů, třetí 200 miliónů. Tedy každý rok dvojnásobek. Podle údajů, které mi dal včera Sviděrskij^[129], máme k 15. prosinci 155 miliónů. S nevídaným vypětím, s neslýchanými potížemi se poprvé stavíme na vlastní nohy, často se musíme při opatřování potravin obejít bez Sibíře, bez Kavkazu i bez jižních oblastí. Teď, když už máme pohromadě přes půldruhého sta miliónů, můžeme bez nadsázky prohlásit, že jsme tento úkol i přes obrovské potíže přece jen vyřešili. Budeme mít k dispozici přibližně 300miliónový fond a možná i větší, neboť bez takového fondu není možné obnovit průmysl země, není možné pomýšlet na obnovu dopravy, není ani možné pustit se do velkých úkolů elektrifikace Ruska. Žádná socialistická země nemůže existovat jako stát s dělnicko-rolnickou mocí, nemůže-li spojeným úsilím dělníků a rolníků shromáždit takový potravinový fond, aby zajistila výživu dělníkům zaměstnaným v průmyslu, aby měla možnost poslat desetitisíce a statisíce dělníků tam, kde je sovětská moc potřebuje. Jinak to budou jen plané řeči. Skutečným základem hospodářství je potravinový fond. A tady jsme dosáhli obrovského úspěchu. Na základě těchto úspěchů, tohoto fondu můžeme zahájit obnovu národního hospodářství. Víme, že těchto úspěchů jsme dosáhli za cenu obrovského strádání rolníků, za cenu hladovění i nedostatku krmiva, což se může ještě i zhoršit. Víme, že suchý rok neslýchaně znásobil útrapy a strádání rolníků. Proto považujeme opatření na pomoc rolníkům, která jsou uvedena ve zmíněném návrhu zákona, za prvořadá. Považujeme tento potravinový fond pro obnovu průmyslu za fond pro pomoc rolníkům. Bez tohoto fondu je

státní moc ničím. Bez takového fondu zůstane socialistická republika jen pouhým přáním.

Musíme mít na paměti, že s výrobní propagandou, kterou jsme se pevně rozhodli provádět, souvisí i jiný typ působení, totiž poskytování prémie v naturáliích. Jedním z nejzávažnějších dekretů a nařízení rady lidových komisařů a Rady obrany byl právě zákon o poskytování prémie v naturáliích^[18]. Jeho vydání zdaleka nebylo snadné. Od dubna, když se na to pozorně podíváte, vzniká celý dlouhý řetěz usnesení a nařízení, a tento zákon jsme vydali teprve tehdy, až když se nám podařilo díky obrovskému úsilí naší dopravy vytvořit půlmiliónový potravinový fond. Půl miliónu pudů je velmi skrovné číslo. Zprávy^[98], které jste si jistě přečetli ve včerejších Izvěstijích, uvádějí, že z těchto 500 000 pudů se už 170 000 spotřebovalo. Vidíte tedy, že je to fond dosti neutěšený a zdaleka ne dostačující, ale my jsme přece jen tuto cestu nastoupili a budeme v ní pokračovat. Je to důkaz, že k novým metodám práce nepřejdeme jen pouhým přesvědčováním. Rolníkům a dělníkům nestačí říkat: upevňujte pracovní kázeň. Je třeba jim kromě toho i pomoci, je třeba odměnit ty, kteří i po nevýslovných útrapách projevují své hrdinství na pracovní frontě. Fond jsme vytvořili, ale ještě ho neumíme uspokojivě využívat: v radě lidových komisařů máme celou řadu signálů, že poskytování prémie v naturáliích znamená často jen příplatek ke mzdě. Tady musíme vykonat ještě pořádný kus práce. A vedle porad a koncipování doplňovacích návrhů v ústředí musíme provádět i tu nejdůležitější práci, totiž pracovat v nižších člancích a mezi širokými masami. Pochopit, že stát nejen přesvědčuje, nýbrž i poskytuje dobrým pracovníkům jako odměnu lepší životní podmínky, není nic těžkého, a aby to člověk pochopil, nemusí být socialistou, tady si můžeme být už předem jisti sympatiemi širokých vrstev bezpartijních dělníků a rolníků. Musíme jen tuto myšlenku víc po-

pularizovat a líc práci zorganizovat v nižších orgánech.

Přejdeme-li teď k otázce paliv, uvidíte v tezíh soudruha Rykova^[128] čísla svědčící o zlepšení, jehož jsme dosáhli, a to nejen pokud jde o dříví, ale i o ropu. Teď, když dělníci v Ázerbájdžánské republice projevují tak obrovské nadšení, když jsme s nimi navázali přátelské vztahy a když nám Národohospodářská rada dala schopné vedoucí kádry, vypadá to s ropou dobře; začínáme se stavět na vlastní nohy, i pokud jde o palivo. Měsíční těžbu doněckého uhlí zvyšujeme z 25 miliónů na 50 miliónů pudů — díky činnosti zplnomocněné komise, kterou jsme vyslali do Donbasu v čele se soudruhem Trockým a která rozhodla, aby tam byli posláni na práci odpovědní a zkušenější pracovníci. Teď tam byl poslán jako vedoucí pracovník soudruh Pjatakov.

Pokud jde o palivo, provedli jsme tedy určitá opatření, abychom dosáhli úspěchu. Doněcká pánev, jedna z největších základen, je už v našich rukou. V protokolech rady lidových komisařů a Rady obrany můžeme najít usnesení o Donbasu. Mluví se v nich o tom, že jsou do jednotlivých míst vysílány komise s nejvyšší pravomocí, složené ze zástupců ústředních mocenských orgánů a pracovníků nižších orgánů. Musíme nutně zvyšovat úroveň práce v nižších člancích, a já se domnívám, že se to těmto komisím podaří. Takové komise budeme organizovat i nadále, a vy výsledky jejich práce uvidíte. Potřebujeme vyvinout určitý tlak na hlavní odvětví našeho průmyslu, na palivo.

Musím říct, že pokud jde o palivo, je jedním z našich největších úspěchů hydraulický způsob těžby rašeliny. Rašelina je palivo, kterého máme dost a dost, ale zatím jsme ho nemohli využívat, protože jsme při jeho těžbě až dosud museli pracovat v nesnesitelných podmínkách. A teď nám tento nový způsob těžby pomůže zbavit se nedostatku paliva, který představuje jedno z hrozivých nebezpečí na naší hospodářské frontě. Zůstaneme-li při starém způsobu hospodaření, neobnovíme-li průmysl a do-

pravu, nepodaří se nám ještě po dlouhou řadu let dostat se z této slepé uličky. Pracovníci našeho Výboru pro rašelinu pomohli dvěma ruským inženýrům dokončit tento nový vynález a ti pokročili tak daleko, že jejich nové řešení bude už brzy dokončeno. Stojíme tedy na prahu významné revoluce, která pro nás bude po hospodářské stránce znamenat velkou oporu. Nesmíme zapomínat, že máme nevyčerpatelná ložiska rašeliny. Nemůžeme ji však těžit, protože nemůžeme posílat lidi na takovou galejnicovou dřinu. Za kapitalistického zřízení mohli být na takovou dřinu posíláni. Za kapitalistického státu tam šli lidé pracovat z hladu, ale v socialistickém státě na takové galeje nikoho posílat nemůžeme a dobrovolně tam nikdo nepůjde. Za kapitalistického zřízení se všechno dělalo jen pro horní vrstvy. O ty dole se nikdo nestaral.

Je třeba zavádět všude víc strojů, přecházet k co nejširšímu používání strojové techniky. Těžba rašeliny hydraulickým způsobem, kterou Nejvyšší národohospodářská rada tak zdárně uspíšila, umožňuje těžit obrovské množství paliva, aniž musíme získávat pro tuto práci kvalifikované dělníky, protože při těžbě tímto způsobem mohou pracovat i nekvalifikovaní dělníci. Už jsme tyto stroje vyrobili a já bych radil soudruhům delegátům, aby zhlédli film o těžbě rašeliny, který běžel v Moskvě a může být promítnut i delegátům sjezdu. Získají konkrétní představu o tom, kde je jeden ze základních předpokladů našeho vítězství nad nedostatkem paliva. Vyrobili jsme stroje, které používáme při tomto novém způsobu těžby, ale vyrobili jsme je nekvalitně. Služební cesty našich lidí do zahraničí nám spolu s rozvíjející se směnou zboží se zahraničím — i když jde zatím jen o polooficiální obchodní styky — pomohou, abychom měli tyto stroje, zkonstruované našimi vynálezci, v prvotřídním provedení. A počet těchto strojů, výsledky práce Hlavního výboru pro rašelinu a Nejvyšší národohospodářské rady v této oblasti budou měřítkem všech našich hospodářských úspěchů,

protože nezvítězíme-li nad nedostatkem paliv, nemůžeme zvítězit ani na hospodářské frontě. S tím souvisí i životně důležité úspěchy při obnovování dopravy.

Viděli jste už ostatně z tezí soudruhů Jemšanova a Trockého^[30], že v této oblasti máme co dělat se skutečným plánem, rozpracovaným na mnoho let. Výnos č. 1042^[103] počítal s pěti lety⁷³, a během pěti let můžeme obnovit naši dopravu i snížit počet porouchaných lokomotiv. A snad jako nejobtížnější bych chtěl zdůraznit to, o čem se zmiňuje 9. teze, totiž že jsme tuto lhůtu už zkrátili.

Když se však objevují rozsáhlé plány, propočtené na mnoho let, najdou se často skeptici, kteří říkají: Proč dělat plány na tolik let, kdybychom udělali alespoň to, co potřebujeme už dnes. Je třeba umět, soudružky a soudruzi, spojovat obojí; nemůžeme pracovat bez dlouhodobého plánu, který zaručuje úspěch. Že je to doopravdy tak, ukazuje nesporné zlepšení dopravy. Upozorňuji vás na ono místo v 9. tezi, kde se říká, že lhůta pro obnovení dopravy byla stanovena na pět let, ale že už byla zkrácena, protože překračujeme pracovní normy; nová lhůta se stanoví na tři a půl roku. Tak je třeba pracovat i v ostatních hospodářských odvětvích. A to se stává stále důrazněji praktickým, reálným úkolem Rady práce a obrany. Musíme sledovat poznatky vědy i praxe a přitom na všech konkrétních pracovištích vytrvale usilovat o splnění plánu před stanoveným termínem, aby masy viděly, že ono dlouhé období, které nás dělí od úplné obnovy průmyslu, mohou získané zkušenosti zkrátit. To záleží na nás. Snažme se lépe hospodařit v každé dílně, v každém depu, v každé oblasti, a pak tuto lhůtu zkrátíme. A my ji už vlastně zkracujeme. Nebojte se plánů rozvržených na dlouhou řadu let: bez nich hospodářství neobnovíme, a proto se na všech pracovištích usilovně snažme, aby se splnily.

Je nutné plnit hospodářské plány podle určitého pro-

gramu a překračování tohoto programu hodnotit a odměňovat: masy musí nejen vědět, ale i cítit, že možnost zkrátit období hladovění, zimy a bídy závisí plně na tom, jak rychle ony samy splní naše hospodářské plány. Všechny plány pro jednotlivá výrobní odvětví musí být přísně koordinovány, propojeny a musí společně tvořit jednotný hospodářský plán, který tolik potřebujeme.

V souvislosti s tím musíme vyřešit úkol, jak sloučit hospodářské lidové komisariáty v jednotný hospodářský ústřední orgán. K tomuto úkolu jsme přistoupili a předložili jsme vám k projednání usnesení rady lidových komisařů a Rady práce a obrany o reorganizaci Rady práce a obrany.

Projednejte tento návrh a já doufám, že ho po nutných úpravách jednomyslně schválíte. Co do obsahu je velmi skromný, ale má nemalý význam, protože potřebujeme orgán, který by přesně znal svou kompetenci a koordinoval veškerou hospodářskou činnost, neboť ta se teď dostává do popředí.

Stejným úkolem se v rámci předsjezdových materiálů zabýval soudruh Gusev ve své brožuře^[24], která se mu — mimochodem řečeno — už tak nepovedla jako ta předešlá⁷⁴. V této brožuře^[25] byl velmi obsírný plán na vytvoření Rady práce a obrany, kam mělo přejít hodně vynikajících pracovníků, čteme mezi nimi i jména Trockého a Rykova. Řekl bych, že bychom měli v takovém fantazírování trochu přibrzdit. Nemůžeme se naráz zbavit aparátu, který se vytvářel celé tři roky. Známe jeho obrovské nedostatky a budeme o nich na tomto sjezdu podrobně hovořit. Tato otázka je na programu jednání jako jedna z nejdůležitějších. Mám na mysli otázku, jak zlepšit sovětský státní aparát. Teď ale musíme postupovat opatrně a měnit náš aparát jen v případě nutnosti a na základě praktických zkušeností. Soudruh Gusev vtipkuje o našem návrhu a říká, že navrhujeme připojit k Radě práce a obrany lidový komisariát zemědělství. Ano, opravdu to

navrhujeme. V návrhu vyhradjeme Radě práce a obrany velmi skrovné místo, má se z ní stát komise práce a obrany při radě lidových komisařů. Doposud jsme pracovali v Radě práce a obrany bez jakéhokoli statutu. Kompetence rady lidových komisařů a Rady práce a obrany byla vymezena jen nejasně; někdy jsme svou kompetenci překračovali a jednali jako zákonodárné instituce. Z tohoto důvodu však nedošlo ani k jedinému konfliktu. Řešili jsme takové případy tak, že jsme je vždycky okamžitě přenesli do rady lidových komisařů. Když se pak ukázalo, že je nutné vytvořit z Rady práce a obrany orgán, který by účinněji koordinoval hospodářskou politiku, vyvstala před námi otázka, jak dát těmto vztahům zákonnou formu. Máme před sebou dva plány: za prvé vymežit kompetenci rady lidových komisařů a Rady práce a obrany. K tomu bychom sice museli zaměstnat mnoho kodifikátorů a popsat spousty papíru, ale přesto bychom neměli záruku, že se vyvarujeme chyb.

Zvolíme jinou cestu. Rada práce a obrany byla považována za instituci takřka rovnocennou radě lidových komisařů. Vzdejme se této myšlenky. Ať je z ní komise při radě lidových komisařů. Odstraníme tak spoustu třenic a získáme více prostoru pro konkrétní práci. Je-li některý člen rady lidových komisařů nespokojen, ať to radě sdělí, vždyť ji přece můžeme svolat během několika hodin. Odstraníme tím třenice mezi resorty a uděláme z Rady práce a obrany pružný orgán. Snadný úkol to není. Souvisí s reálným vypracováním jednotného hospodářského plánu. Úkol, pro který jsme už přece jen něco vykonali a který byl připravován dva roky, spočívá v tom, abychom sloučili hospodářské lidové komisariáty. Právě proto vás upozorňuji na tento návrh zákona o Radě práce a obrany a doufám, že jej s nezbytnými doplňky schválíte. Toto slučování hospodářských lidových komisariátů pak půjde snáze, rychleji, důrazněji a rozhodněji.

Pohovořím ještě o posledním bodu — o otázce elektri-

fikace, která je zařazena na program sjezdu jako zvláštní bod, a vy si k ní vyslechnete referát. Myslím, že tady jsme svědky velice závažného přelomu, který je každopádně důkazem počátku velkých úspěchů sovětské moci. Z tribuny celoruských sjezdů budou napříště promlouvat nejen politikové a pracovníci státní správy, ale také inženýři a agronomové. Je to počátek té nejšťastnější epochy, kdy bude stále méně politiky, kdy se o politice nebude mluvit tak často a tak dlouho, ale kdy se ke slovu budou víc dostávat inženýři a agronomové. Chceme-li doopravdy zahájit hospodářskou výstavbu, musíme s touto praxí začít na celoruském sjezdu sovětů a zavést ji shora dolů ve všech sovětech a organizacích, ve všech novinách, ve všech orgánech propagandy a agitace i ve všech institucích.

Politice jsme se zřejmě naučili, v té nás nikdo nesplete, tady už máme svou základnu. Ale s hospodářstvím to vypadá špatně. Odedneška bude nejlepší politikou právě méně politiky. Prosazujte víc inženýry a agronomy, uče se od nich, kontrolujte jejich práci, nepovažujte sjezdy a porady za schůzovací orgány, nýbrž za orgány kontrolující hospodářské úspěchy, za orgány, kde bychom se mohli skutečně učit, jak budovat hospodářství.

Uslyšíte zprávu Státní komise pro elektrifikaci, která byla ustavena na základě usnesení Celoruského ústředního výkonného výboru sovětů ze 7. února 1920. Definitivní rozhodnutí o složení této komise podepsalo 21. února předsednictvo Nejvyšší národohospodářské rady a hned poté se do práce naplno zapojila celá řada nejlepších odborníků v čele s pracovníky Nejvyšší národohospodářské rady, celkem přes sto lidí, a k nim se přidaly nejlepší síly z lidového komisariátu dopravy a lidového komisariátu zemědělství. Ve zmíněném svazečku, který vám bude dnes nebo zítra rozdán, máme už výsledky práce Státní komise pro elektrifikaci Ruska shrnuty^[21]. Doufám, že se tohoto svazečku nezaleknete. Myslím, že vás snadno pře-

svědčím o jeho mimořádném významu. Podle mě je to náš druhý program strany. Máme program strany, o němž podali tak vynikající výklad soudruzi Preobraženskij a Bucharin v knížce sice tenčí, ale nanejvýš cenné^[7]. Je to program politický, je to výčet našich úkolů, je to vysvětlení vztahů mezi třídami a masami. Musíme však mít na paměti, že už je načase nastoupit tuto cestu doopravdy a posoudit její konkrétní výsledky. Náš program strany nemůže zůstat jen programem pro stranu. Musí se změnit v program výstavby našeho hospodářství, jinak nemá cenu ani jako program strany. Musí být doplněn druhým programem strany, plánem prací na obnově celého národního hospodářství a k jeho převedení na moderní technickou úroveň. Bez plánu elektrifikace nemůžeme zahájit skutečnou výstavbu. Mluvíme-li o obnově zemědělství, průmyslu a dopravy, o jejich harmonickém sepětí, musíme nutně mluvit i o velmi obsáhlém hospodářském plánu. Musíme dospět ke schválení určitého plánu, což ovšem bude teprve první přibližná varianta tohoto plánu. Tento program strany nebude tak neměnný jako náš skutečný program, který mohou měnit jen sjezdy strany. Nikoli, tento program se bude každý den, v každé dílně i v každé volosti zlepšovat, rozpracovávat, zdokonalovat i pozměňovat. Potřebujeme ho jako první koncept, který bude před tvářmi celého Ruska figurovat jako veliký hospodářský plán, propočtený alespoň na deset let a ukazující, jak převést Rusko na reálnou hospodářskou základnu nezbytnou pro komunismus. Co bylo jedním z oněch mocných podnětů, které zesateronásobily naše síly i naši energii, když jsme bojovali a úspěšně vítězili na válečné frontě? Vědomí nebezpečí. Všichni si kladli otázku, je-li možné, aby se do Ruska vrátili statkáři a kapitalisté. A odpovídali, že to možné je. Proto jsme nescísněkrát napínali své síly, napnuli jsme je a zvítězili.

Vezměte si hospodářskou frontu a položte si otázku, zda je ekonomicky možné, aby se do Ruska vrátil kapita-

lismus. Bojovali jsme proti »sucharevce«. V těchto dnech, před zahájením Celoruského sjezdu sovětů, moskevský sovět dělnických a rudoarmějských zástupců tuto nepřítelš potěšitelnou instituci zrušil^[100]. (Potlesk.) »Sucharevka« je zrušena, jenže nebezpečná není ta »sucharevka«, která byla zrušena. Zrušena byla bývalá »sucharevka« na Sucharevském náměstí, to byla snadná záležitost. Nebezpečná je ta »sucharevka«, která žije v mysli a konání každého drobného vlastníka. Tuto »sucharevku« je třeba zrušit. Tato »sucharevka« je základnou pro kapitalismus. Dokud existuje, mohou se kapitalisté do Ruska vrátit a mohou se stát silnějšími než my. To je třeba si jasně uvědomit. To musí být hlavním podnětem v naší práci i podmínkou a měřítkem našich skutečných úspěchů. Dokud žijeme v maloroľnické zemi, má v Rusku kapitalismus pevnější ekonomickou základnu než komunismus. To je třeba mít na paměti. Každý, kdo pozorně sledoval život na vesnici a porovnával jej s životem ve městě, ví, že jsme kořeny kapitalismu nevyrváli a fundament, základnu vnitřního nepřítelš nepodkopali. Ten se drží díky malovýrobě a k tomu, abychom ho ochromili, existuje jediný prostředek — převést hospodářství včetně zemědělství na novou technickou základnu, na technickou základnu moderní velkovýroby. Takovou základnu je jedině elektrina.

Komunismus — to je sověťská moc plus elektrifikace celé země. Jinak zůstaneme zemí drobných roľníků, a to si musíme jasně uvědomit. Jsme slabší než kapitalismus nejen ve světovém měřítku, ale i uvnitř vlastní země. To je všeobecně známo. My jsme si to uvědomili a vynasnažíme se, aby se hospodářská základna přeměnila z maloroľnické ve velkopřumyslovou. Teprve pak, až bude země elektrifikována, až průmysl, zemědělství i doprava budou mít k dispozici technickou základnu moderní průmyslové velkovýroby, teprve pak bude naše vítězství definitivní.

Vypracovali jsme už předběžný plán elektrifikace ze-

mě; na tomto plánu se podílelo dvě stě našich nejlepších vědeckých a technických pracovníků. Byl vypracován plán, který obsahuje materiální i finanční rozpočet na dlouhé období, nejméně na deset let. Tento plán ukazuje, kolik miliónů sudů cementu a kolik miliónů cihel potřebujeme k uskutečnění elektrifikace. Pokud jde o finanční stránku, bylo spočítáno, že ke splnění úkolů elektrifikace potřebujeme 1—1,2 miliardy rublů ve zlatě. Víte, že celou tuto částku nemůžeme naším zlatým fondem ani zdaleka pokrýt. Ani náš potravinový fond není velký. Proto musíme tyto výdaje uhradit z koncesí podle plánu, o němž jsem mluvil. Uvidíte z rozpočtu, jak se na tomto základě plánuje obnovení našeho průmyslu i naší dopravy.

Docela nedávno jsem se zúčastnil jedné rolnické slavnosti v odlehlé končině Moskevské gubernie, ve volokolamském újezdu, kde rolníci už svítí elektrinou.⁷⁵ Na násvi se konalo shromáždění a jeden rolník tam vystoupil a pronesl řeč, v níž uvítal tuto novotu v životě rolníků. Pravil, že my, rolníci, jsme žili ve tmě, ale teď se u nás objevilo světlo, »nepřirozené světlo, které si posvítí na naši rolnickou zaostalost«. Já osobně se vůbec takovým slovům nedivím. Pro bezpartijní rolnické masy je elektrické světlo samozřejmě světlem »nepřirozeným«, kdežto pro nás je nepřirozená ta skutečnost, že rolníci a dělníci mohli žít sta a tisíce let v takové zaostalosti a bídě, pod útlakem statkářů a kapitalistů. Této zaostalosti se hned tak nezbavíme. V dané chvíli však musíme dosáhnout toho, aby se každá elektrárna, kterou postavíme, stala skutečnou oporou osvětové práce, aby vzdělávala masy takříkajíc prostřednictvím elektriny. Je třeba, aby všichni věděli, proč tyto malé elektrárny, kterých už máme několik desítek, souvisejí s obnovením průmyslu. Máme vypracovaný plán elektrifikace, ale plnění tohoto plánu je rozvrženo na řadu let. Musíme tento plán stůj co stůj uskutečnit, a to v kratší lhůtě. Musí se tady stát totéž, co se stalo s jedním z našich prvních hospodářských plánů, s plá-

nem na obnovu dopravy — s výnosem č. 1042, který byl rozvržen na pět let, ale už teď je zkrácen na tři a půl roku, protože se při jeho plnění překračují normy. K realizaci plánu elektrifikace budeme možná potřebovat deset nebo dvacet let, abychom uskutečnili přeměny, které přetnou kořeny možného návratu ke kapitalismu. A to bude dosud nikde na světě nevidaný příklad rychlého rozvoje společnosti. Musíme tento plán stůj co stůj uskutečnit, a to ve zkrácené lhůtě.

Poprvé přistupujeme k práci na hospodářském poli tak, že kromě dílčích plánů, které vznikaly v jednotlivých odvětvích našeho průmyslu, jako například v dopravě, a které se promítaly do ostatních průmyslových odvětví, máme též celkový plán, rozvržený na dlouhou řadu let. Je to práce plná obtíží, je to práce směřující k vítězství komunismu.

Je ale třeba vědět a mít na paměti, že elektrifikaci nemůžeme provést, pokud máme negramotné lidi. Nestačí, že se naše komise bude snažit negramotnost zlikvidovat. Vykonala mnoho vzhledem k tomu, co bylo, ale málo vzhledem k tomu, co je zapotřebí. Kromě znalosti čtení a psaní potřebujeme, aby pracující byli kulturní, uvědomělí a vzdělaní, potřebujeme, aby si většina rolníků dovedla jasně představit úkoly, které máme řešit. Tento program strany se musí stát základní učebnicí pro všechny školy. Budete v ní mít kromě všeobecného plánu elektrifikace i speciální plány pro každou oblast Ruska. A každý soudruh, který pojede na práci ven, bude mít k dispozici konkrétní plán elektrifikace v dané oblasti, plán přechodu od zaostalosti k normálnímu životu. A je možné a nutné, soudružky a soudruzi, abyste na místě srovnávali, rozpracovávali a prověřovali směrnice, které jste dostali, a zároveň se snažili, aby v každé škole, v každém kroužku odpovídali na otázku, co je to komunismus, nejen tak, jak to stojí v programu strany, nýbrž aby hovořili také o tom, jak vybědnout ze zaostalosti.

Nejlepší pracovníci, naši hospodářští odborníci, splnili svěřený úkol a vypracovali plán elektrifikace Ruska a obnovy jeho hospodářství. Nyní je třeba dosáhnout toho, aby dělníci a rolníci věděli, jak veliký a obtížný je tento úkol, jak je k němu třeba přistoupit a jak se do něj pustit.

Je třeba dosáhnout toho, aby se každá továrna, každá elektrárna stala ohniskem osvěty, a vznikne-li v Rusku hustá síť elektráren a výkonných technických zařízení, stane se naše komunistická hospodářská výstavba vzorem pro budoucí socialistickou Evropu i Asii. (Bouřlivý, dlouhotrvající potlesk.)

*Otištěno roku 1921 v knize
Vosmoj Vserossijskij sjezd
Sovětov rabočich, krest'janskich,
krasnoarmejskich i kazač'jich deputatov.
Stenografičeskij otčet*

*Podle textu knihy porovnaného
se stenografickým zápisem.*

PROJEV VE FRAKCI KSR(b)
 NA VIII. SJEZDU SOVĚTŮ,
 PŘEDNESENÝ V SOUVISLOSTI
 S PROJEDNÁVÁNÍM ZPRÁVY
 CELORUSKÉHO ÚSTŘEDNÍHO
 VÝKONNÉHO VÝBORU SOVĚTŮ
 A RADY LIDOVÝCH KOMISAŘŮ
 O ZAHRANIČNÍ
 A VNITŘNÍ POLITICE
 22. PROSINCE⁷⁶

Soudružky a soudruzi, dovolte mi, abych začal některými připomínkami řečníků a probíral ty nejzávažnější písemné dotazy. Z kritiky soudruha Korzinova jsem vybral jeho myšlenku o inženýrech a agronomech. Musíme vychovat víc inženýrů a agronomů z řad dělníků a rolníků. To je zcela zřejmé a sovětská vláda k tomu podniká příslušné kroky, nemůžeme však počítat s velmi rychlým úspěchem, a i když to nebude trvat tak dlouho jako elektrifikace, vyžádá si to v každém případě několik let; proto tedy není správný Korzinovův návrh, aby se se vším počkalo, až budeme mít své agronomy. Musíme hned teď vyhledat a zaměstnat nejlepší agronomy, zvat je na naše schůze, žádat od nich, aby skládali účty ze své práce, a oddělovat tak svědomité a fundované od těch ostatních.

Soudruh Korzinov dělá opozici pro opozici, když říká, že dekret o koncesích se měl uveřejnit dříve. Charakter práce v naší radě lidových komisařů i v Radě práce a obrany nás však nutí reagovat okamžitě, a pokud ne-

jsou v ÚV a v radě lidových komisařů žádné názorové neshody, je zvykem schvalovat usnesení ihned. Je-li dekret o koncesích nesprávný, je třeba navrhnout, aby byl zrušen, protože ta nejdůležitější koncese s Vanderlipem nenabude platnosti oficiální smlouvy dřív než v březnu příštího roku.

Když jsme tento dekret vydávali, bylo naším hlavním cílem stejně jako dnes uspíšit možnost uzavření obchodní smlouvy a navnadit kapitalisty na koncese. Touto politikou stránkou věci jsem se bezprostředně zabýval v referátu na zasedání frakce; žádné námítky jsem tam neslyšel, a proto mě udivilo, když soudruh Ignatov prohlásil, jen aby mohl nějak oponovat, že s Vanderlipem jsme udělali chybu, že jsme si neujasnili, co je vlastně zač. Přečetl jsem vyjádření náměstka lidového komisaře zahraničního obchodu, že všechny informace o skupině, kterou Vanderlip zastupuje, byly ověřeny, byly potvrzeny ze zahraničí a nikdo je nevyvrátil. Vanderlip sám uvedl, že dokud se neujme úřadu kandidát republikánské strany, dokud nenastoupí úřad nový prezident, nelze smlouvu uzavřít, protože při ní nelze obejít americkou vládu.

Podle této smlouvy se americké vládě poskytuje vojenská základna. I kdyby tedy tento Washington Vanderlip, o němž začal soudruh Rjazanov vykládat jakési podrobnosti, které s touto smlouvou vůbec nesouvisejí, což ostatně dělává dost často, i kdyby Vanderlip dokonce vůbec nikoho nezastupoval a byl to jen obyčejný podvodník, tj. kdyby návrh smlouvy směřoval k tomu, že vláda USA získá námořní základnu proti Japonsku, nemůžeme být při tom nijak podvedeni, protože v Americe bude prezidentem Spojených států opravdu představitel republikánské strany. Po Vanderlipovi si budeme schopni udělat o této obchodní smlouvě konečný úsudek. Veškerá Ignatovova kritika je úplně vedle, nevěnuje zkrátka a dobře pozornost tomu, co bylo už řečeno na naší poradě.

Soudruh Korzinov řekl, že informace o Polsku se měla

objevit dříve. Zde je situace mimořádně svízelná, a byla i chvíle, kdy naše vojska postupovala a ústřední výbor si právem myslel, že přejdeme-li do protiútoků, můžeme hodně získat i přes komplikovanou situaci.

Jaký by mělo smysl svolávat stranické schůze a projednávat tuto otázku v době, kdy se od nás po Curzonově nótě z 11. července⁷⁷ požadovala odpověď během několika dnů? Každý soudruh přece ví, že kdybychom byli mohli ve vhodném okamžiku přejít k útočné válce, nikdy bychom se takové možnosti nevzdali. A nikde a nikdy bychom tu nenarazili na opozici. Byli jsme svědky právě opačné opozice, když nás obviňovali z nedostatečně aktivní zahraniční politiky. Je nesporné, že jsme se tu dopustili chyb, ale stejně nesporné je i to, že úvahy o těchto chybách jsou dnes bezpředmětné, protože nemáme důvod zabývat se naší někdejší činností. Naši chybu dokážeme plně zvážit až po určitém časovém odstupu, až budou shromážděny dokumenty a materiály. Proto nevidím v diskusním příspěvku soudruha Korzinova rozhodně nic jiného než snahu být stůj co stůj v opozici. Podruhé, až budeme ve výhodné situaci, využijeme své úspěchy zrovna tak. A dokud to strana nezakáže, přejdeme při každé příležitosti do útoku. Myslím, že strana, že ani jeden její člen na žádné schůzi opačnou politiku nenavrhne.

K připomínce soudruha Guseva musím poznamenat, že svou chybu vidím v tom, že jsem vnesl do oficiálního referátu polemiku, a proto jsem už navrhl vypustit tuto část z oficiálního textu referátu a rovněž připojit pozdrav sovětské Arménii, který jsem neodpustitelným nedopatřením opomněl do svého referátu zařadit.

Soudruh Gusev tady zbytečně podotýká, že jsem se vychloubal svou skromností; tady šlo o něco jiného, a sice o to, že se při přechodu k opravdovějšímu praktickému sblížení hospodářských lidových komisariátů a k zavedení jednotného hospodářského plánu musíme obávat jakési plánomanie.

Soudruh Gusev říká, že jsem nekritizoval jeho brožuru jako celek. Avšak jejím stěžejním bodem přece je, že vyzývá soudruha Trockého a soudruha Rykova, aby opustili své resorty a stali se členy Rady obrany, která si jako mimoresortní orgán vytvoří nový aparát. Nechápu, jak je možné přijít po třech letech sovětské moci s takovým návrhem a ještě ho tu podporovat. Nenacházím dost slov k vyjádření svého údivu, jak je naprosto neseriózní chtít zlikvidovat resort na jednom místě a jinde ho vytvořit. Znamená to nemít vůbec představu o tom, jak náš aparát vypadá. Nevím, podařilo-li se soudruhu Popovovi vytisknout leták, který mi dal. Obsahuje některé výsledky sčítání lidu v roce 1920. Víte, že toto sčítání bylo provedeno solidně a přináší spoustu velmi cenného materiálu o počtu pracovníků sovětských orgánů v Moskvě. Už jednou jsme takové sčítání udělali v roce 1919, teď jsou jeho výsledky ucelenější. Je to přinejmenším 230 000 pracovníků sovětských orgánů, z toho v nejdůležitějších komisariátech — 30 000, ne-li více; v kompetenci moskevského sovětu 70 000⁷⁸. Představte si tato čísla, zamyslete se nad nimi a pak si jistě řeknete: jestliže vezmeme vlivného soudruha s velkou autoritou, který ve svém resortu zavedl určitý styl práce, vytrhneme ho z jeho resortu a pověříme ho, aby sloučil několik resortů, co jiného z toho může vzniknout než chaos? Máme snad takto chápat boj proti byrokratismu? To je naprosto neseriózní postoj k věci, úplná neschopnost vidět věci tak, jak jsou. Chápu, že byrokratismus představuje vážné nebezpečí, ale my jsme si v programu naší strany nekladli za úkol ho odstranit. To není otázka sjezdu, to je otázka celé epochy, a vy máte o této otázce k dispozici speciální referát.

Můžeme snad předpokládat, že škrtnutím pera, převedením soudruhů, kteří dali do pořádku ten či onen z nejdůležitějších resortů, do Rady práce a obrany, dostanete nový resort s nevymezenou kompetencí, který nebude hospodářsky nic sdružovat? Když se dostala v Radě práce

a obrany na přetřes otázka, co má a co nemá hospodářský charakter, tvrdil nejen lidový komisariát zahraničního obchodu, ale i lidový komisariát financí, že je komisariátem hospodářského zaměření. A lze snad vykonávat hospodářskou činnost bez lidového komisariátu zdravotníků? Podaří-li se nám ovšem dosáhnout významných úspěchů v hospodářské přestavbě, pak se poměr mezi hospodářskými a nehospodářskými komisariáty možná změní, jen co dosáhneme opravdu významných úspěchů v přestavbě základů naší ekonomiky. Teď ale nic takového není. Proto je naprosto nesprávné stavět se k otázce resortů tak lehkomyšlně, jak to dělá Gusev, který ostatně v jiných částech své brožury opakuje výborné myšlenky ze svého předchozího spisku.

Nebudu mluvit o projevu Rjazanova, neboť jej dostatečně vyvrátil Kameněv. Připomenu jenom, že jak Rjazanov, tak Gusev, který se dal strhnout špatným příkladem, začali vykládat, že prý kdesi, snad ode mě, slyšeli, že jsem se chtěl v radě lidových komisařů — podle jednoho jít utopit, podle druhého zastřelit. Budou-li mě soudruzi chytat za každé zlostné slovo, které člověk řekne, když je velice unavený, a budou mě nutit, abych o tom mluvil před tisícem lidí, pak myslím, že tím jednou provždy podkopou veškerou důvěru v serióznost svých vlastních výroků. (Potlesk.)

Dost možná že se v radě lidových komisařů opravdu zabýváme spoustou podružných záležitostí. Jestliže z toho udělal Maximovskij téma pro své opoziční projevy a zvláště to zdůraznil, pak musím říct, že není a nemůže být taková státní instituce, v níž by se neprojednávaly podružné záležitosti. Zapomněl jste dodat, že ústřední výbor řešil otázky politického charakteru. Dokud bude mít vládnoucí strana v rukou řízení, dokud musí tato strana řešit všechny otázky kolem obsazování různých funkcí, nesmíte připustit, aby nejdůležitější státní funkce obsazoval někdo jiný než vedoucí strana. Koneckonců není dů-

ležité, jakou politiku má kdo provádět. Neřeší snad ústřední výbor podružné záležitosti? Celé hory! Cožpak nebývá na programu třeba několik desítek otázek, po jejichž projednání člověk řekne nejen to, že by se šel nejraději utopit, ale třeba i něco horšího? Opakuji, že není těžké přistihnout mě při nějakém takovém výroku, je ale neseriózní vystupovat s tím tady, brát si to jako záminku k opozičním projevům a řečnit proti projednávání podružných záležitostí.

Kdybychom se pokusili v orgánu, který stanoví, obecně řečeno, jen zásady, zřídit orgán pro řešení drobných praktických a podružných záležitostí, všechno bychom pokazili. Odtrhli bychom totiž zobecňování od faktů a odtrhovat zobecňování od faktů znamená fantazírovat a počínat si neseriózně. V ústředním výboru nelze dělit otázky na zásadní a podružné, protože v každé takové podružnosti se může projevit i zásadní stránka.

Nejde tu o Ivana Sidoroviče ani o Sidora Karpoviče. Nejde o to, abychom na místo Ivana posadili Karpa nebo naopak. A co když to nebudou chtít? A co když jsou Ivan i Karp lidovými komisaři, co pak? Ústřední výbor má svůj sekretariát, má organizační byro, má politické byro, koneckonců scházejí se i plenární zasedání ústředního výboru a velice často se dostávají i na plenární zasedání ústředního výboru ty nejmalichernější a nejbanálnější otázky, dokonce i takové, nad nimiž člověk prosedí několik hodin a nejraději by se z toho šel utopit. Avšak rozdělovat otázky na podružné a zásadní znamená podkopávat veškerý základ demokratického centralismu. Zároveň však nelze tvrdit, že ústřední výbor zavaluje ostatní instituce podružnými záležitostmi. Prozatím jsme ještě nedokázali změnit ústavu a pracovali jsme autonomně. A jestliže jsme se o některých otázkách dohodli, kdežto kolem jiných vznikaly pře, je to při aparátu, který máme, na-prosto nevyhnutelné. Jestliže se ústřední výbor stává kontrolním orgánem a jestliže připadá na soudruha Kalinina

při celkovém rozdělení práce, aby sledoval agitaci, prováděl kontrolu a tlumočil přinejmenším svůj osobní dojem z cest a ze své pracovní činnosti, pak není rozhodně třeba kvůli tomu vykřikovat, že se všechny otázky přesunují z rady lidových komisařů do ústředního výboru a naopak. Znamená to vyvolávat další zmatky a nepořádky, ale podstata věci se tím nezmění. Nejvyšší orgány jsou nutné pro kontrolu a pro to, aby některé otázky zamítaly.

Někteří tady říkali a stěžovali si, že je předsednictvo Celoruského ústředního výkonného výboru sovětů zavaleno vyřizováním různých záležitostí, a přestože to je náš nejvyšší orgán, je zavaleno záležitostmi čistě podružnými. Zeptal bych se ale všech přítomných, kolik z vás si přečetlo desítky protokolů o této naší činnosti. Kdo je přečetl od začátku až do konce? Určitě nikdo, protože je to tak nudné, že se to nedá dočíst. Musím říct, že každý člen naší strany a každý občan republiky má právo přijít i s tou nejmalichernější otázkou, i s tou nejbanálnější záležitostí až na CÚVV. Taková otázka se dostane úřední cestou přes byro atd. až do předsednictva CÚVV, kde bude projednána. A tak to bude až do úplné komunistické převýchovy pracujících, což u nás nastane za několik desítek let, po úplném dokončení elektrifikace. V tomto směru se změny nebojíme.

Nyní přejdu k některým písemným dotazům. Soudruh Minkin píše:

Jestlipak soudruh Šljapnikov informoval radu lidových komisařů o nešvarech v lidovém komisariátu zahraničního obchodu, nebo se to nechávalo až na sjezd? Jestliže ji informoval, co se podniklo k nápravě?

Abych mohl odpovědět na tento dotaz, obrátil jsem se na soudruha Serebrjakova, který je lépe informován než já. Ústřední výbor ho jmenoval do komise, jejímiž členy byli kromě něho soudruzi Dzeržinskij, Krestinskij a Ležava; tato komise měla učinit opatření k zlepšení vztahů mezi lidovým komisariátem zahraničního obchodu a lido-

vým komisariátem vnitra, neboť naši zástupci v zahraničí měli zprávy, že tyto vztahy nejsou ani zdaleka uspokojivé. Na mou žádost odpovídá Serebrjakov na písemný dotaz delegáta Minkina takto: »Soudruh Minkin prohlašuje . . .« (čte).

Po komisi byla ustavena ještě subkomise. Je velmi snadné hrát si na opozici, protože nešvary se u nás vyskytují v každém komisariátě; nešikovná zmínka o zárukách a o 30 000 zaměstnanců v technickém vydavatelství komisariátu je velmi příznačná v tom smyslu, že tady vždycky najdete ty nejkřiklavější nešvary. Totéž najdete v každé divizi Rudé armády, a přesto naše Rudá armáda vždy zvítězila.

Jde jen o to, že je nutné obrátit se včas na příslušnou instituci, která má zjednat nápravu, a nevykládat o tom tady, kde si nemůžeme opatřit přesné informace, jak soudruh Rjazanov zaslechl cosi o nějakém soudruhovi, nic z toho si však neověřil a nic přesného nezjistil. To má být demokratický centralismus? Ne, to vůbec není demokratický a vůbec ne centralismus, ale nešvar a vyvolávání chaosu. Stížnosti je třeba podávat stranickým orgánům. Pokud svou povinnost nesplní, ať se z toho přísně zodpovídají.

Z dalších otázek je třeba se zmínit o snížení početního stavu armády. Soudruh Trockij o tom podá zvláštní zprávu a vy se rozhodněte, přejete-li si vyslechnout tuto otázku dnes nebo na některém z dalších zvláštních zasedání frakce. Mohu oznámit, že po ustavení zvláštní komise pro demobilizaci v čele s Trockým a Dzeržinským bylo v ústředním výboru rozhodnuto zahájit demobilizaci a ta už je v proudu. Řídí ji vojenská správa a dostanete o tom přesnou informaci.

Počítá se s Radou práce a obrany jako s prozatímním orgánem, který má sloučit hospodářské lidové komisariáty a pak bude zrušen, nebo je to základ budoucího jednotného hospodářského plánu? A dále, o jaký aparát se Rada práce a obrany opírá v nižších člancích?

Tato otázka není vyřešena a my se domníváme, že řešit ji dnes znamená zbytečnou práci. Teď máme na programu kontrolu organizace komisariátu. Rada lidových komisařů zřídila poradní orgán pro organizační otázky, který má přezkoumat aparát lidových komisariátů z hlediska jejich úkolů a v souvislosti s tím řešit otázku systemizace. Dokud není vyřešena elektrifikace, není možné zrušit Radu práce a obrany a začít budovat jiný aparát. Budou vám teď rozdány různé materiály o elektrifikaci a Rada práce a obrany bude muset přihlížet k tomu, co vyplyne z posouzení těchto materiálů a z referátů. Máme teď orgán, který nutně potřebujeme, s kterým jsme — ať už špatně nebo dobře — přece jen pracovali a vyrovnávali se s našimi úkoly. A nemíníme pouštět se do nějaké reorganizace dříve, než v praxi vyzkoušíme, jak se bude plnit jednotný hospodářský plán. Tady platí přísloví »Dvakrát měř, jednou řež«.

Kdo bude uzavírat koncese na Dálném východě — my, nebo nárazníkový stát, a v obou případech — proč?

To je, soudružky a soudruzí, choulostivá otázka. Nárazníkový stát — tady je těžké rozhodnout, když se nás ptají: Vy, nebo nárazníkový stát? Na jedné straně je nárazníkový stát, kdežto na druhé příslušné stranické byro KSR. Nárazníkový stát je dobrý k tomu, abychom získali čas a potom porazili Japonce. Nevím, komu patří Kamčatka, fakticky patří Japoncům, kterým není po chuti, že ji hodláme přenechat Američanům. Přicházejí nám dotazy, berou v úvahu naše směrnice a nikdo proti našemu jednání s Vanderlipem neprotestoval, žádná skupina straníků nepokládala tuto záležitost za tak závažnou, aby požadovala její zařazení na program plenárního zasedání CÚVV a prošetření v kontrolní komisi. Na to má právo každý člen strany, ale nikdo toto právo nevyužil. Kdo se seznámí s důvody, pro které se uzavření smlouvy odkládá

až na březen, ten se vůbec nebude snažit toto své právo uplatnit.

Jak se v dané situaci v souvislosti s koncesemi díváte na odbory? Je pravda, že jste pro založení odborového svazu rolníků?

Musím říct, že se v programu strany mluví o nutnosti hledat nové formy odborových organizací, které by sdružovaly nejchudší část rolnictva⁷⁹. Úkol je stanoven v programu strany a já jsem nejednou upozorňoval, že i když je dnes řešení tohoto úkolu nad naše síly, nemůžeme se ho vzdávat. Nemůžeme se omezovat jen na činnost Svazu pracovníků v zemědělství⁸⁰, který je tak slabý, že v něm nemohou vyrůst pracovníci velkého formátu. V situaci, kdy mezi rolnictvem probíhá nivelizace, vyrovnávání a sjednocování pracujícího rolnictva, nekulacké části rolnictva, musí tento úkol zůstat na programu výstavby socialismu. Posílit činnost odborů znamená rozšířit ji nejen na vesnický proletariát, nýbrž i na veškeré pracující rolnictvo. Jak na to jít, to ještě nevíme. Zakotvili jsme tento úkol v programu strany, budeme se k němu mnohokrát vracet a usilovat o to, aby se k jeho řešení v praxi přistupovalo z různých stran. Víc k tomu říct nemohu.

Až budou sjednány koncese, připadne odborům přirozeně zvlášť odpovědný úkol prověřovat, kontrolovat a být ve spojení s našimi dělníky, kteří budou v koncesovaných podnicích pracovat. Jak bude tento úkol vypadat v praxi, to v této chvíli nevím. Nebylo by účelné zabývat se tím už dnes, protože odbory mají před sebou závažnější úkoly.

V našem boji proti byrokratismu nutně potřebujeme pomoc odborů, musíme se o ně opřít. V podstatě je to řečeno už v programu strany⁸¹. Z toho je vidět, jak dlouho budeme muset bojovat a kolik soustavné práce nás čeká. Až dostaneme konkrétní zprávy o tom, že v té a v té dělnické kolonii je dohled zorganizován tak a tak a že tam bylo dosaženo určitých výsledků, kdežto v jiné čtvrti,

újezdu atd. že to vypadá jinak, až tohle všechno budeme zvažovat, bude se nám práce dařit, a nebude to jen povídání o »bramborové agitaci«, naopak, povede to k tomu, že prověříme své praktické kroky a podle nich uplatníme taková praktická opatření, která se už osvědčila.

*Otištěno poprvé,
podle stenografického zápisu*

Z Á V Ě R E Č N É S L O V O
 K E Z P R Á V Ě
 C E L O R U S K É H O Ú S T Ř E D N Í H O
 V Ý K O N N É H O V Ý B O R U S O V Ě T Ů
 A R A D Y L I D O V Ý C H K O M I S A Ř Ů
 O Z A H R A N I Č N Í
 A V N I T Ě R N Í P O L I T I C E
 2 3 . P R O S I N C E

(Potlesk.) Soudružky a soudruzi, budu se muset omezit na několik málo poznámek k projevům a prohlášením, které jste právě vyslechli. V jednom z písemných dotazů, které jsem dostal, vyslovuje pisatel pochybnosti a ptá se, jaký užitek může mít sjezd sovětů z toho, že takovým prohlášením a projevům naslouchá. Myslím, že většina z vás s tímto názorem nesouhlasí. Je nesporné, že nemůže být na škodu, připomeneme-li si, k čemu vedou některá — dnes možná dost populární — slova v naší politické situaci v interpretaci těch stran, jejichž představitelé tu dnes přednesli svá prohlášení. Vezměte například úvahy představitele strany menševiků^[26], nebo správněji určité části této strany. Není to naše vina, že strana menševiků a strana eserů, i když si dosud ponechávají svůj název, představují takové uskupení nesourodých složek, které se mezi sebou neustále přelévají, že se z nich chtě nechtě, vědomě či nevědomě stávají přísluhovači mezinárodního imperialismu. Je to zřejmé z jejich prohlášení a projevů, které už sjezd vyslechl.

Mně například vytýkali, že jsem přišel s novou teorií o nadcházejícím novém období válek. Nemusím se ani

vracet daleko do historie, abych ukázal, z čeho moje slova vycházela. Právě jsme skoncovali s Vrangellem, ale Vrangellova vojska existují kdesi ne příliš daleko od hranic naší republiky a čekají na svou příležitost. Kdo proto zapomíná na stálé nebezpečí, které nám hrozí, a nepřestane nám hrozit, dokud existuje světový imperialismus, kdo na to zapomíná, ten zapomíná, že naše republika je státem pracujících. Říkat nám, že děláme tajnou diplomacii, říkat nám, že musíme vést pouze obrannou válku, když nad námi stále ještě visí meč, když s námi dosud ani jedna velmoc neuzavřela mír, přestože jsme to stokrát nabízelí a jsme ochotni k neslýchaným ústupkům —, říkat nám to znamená jen opakovat staré fráze maloburžoazního pacifismu, které už dávno ztratily smysl. Kdybychom měli takovým silám, které proti nám neustále vyvíjejí aktivní nepřátelskou činnost, slíbit, jak nám to někteří navrhují, že nikdy nepřikročíme k určitým akcím, které by se mohly ve vojenskostrategickém smyslu projevit jako útočné, pak bychom byli nejenom hlupáci, ale dokonce zločinci. Právě k tomu nás vedou tyto pacifistické fráze a rezoluce. Vedou k tomu, že hodlají sovětskou moc, obklíčenou nepřáteli, neprodyšně spoutat a vydat napospas světovým imperialistickým dravcům.

Když se potom mluví o jednotě proletariátu, o tom, že ji narušujeme, nelze při tom potlačit úsměv. My jsme u nás o jednotě proletariátu často slyšeli a teď jsme se v praxi přesvědčili, že jednotu proletariátu může v epoše sociální revoluce uskutečnit jedině radikální revoluční marxistická strana, a to jedině nelítostným bojem proti všem ostatním stranám. (Bouřlivý potlesk.)

Dále nás vybízejí a přitom donekonečna omílají staré, buržoazně demokratické heslo, abychom ozbrojili celý národ, ačkoli u nás zuří třídní boj, v němž jde o všechno.

Včera jsem měl to potěšení zúčastnit se, bohužel jen krátce, nevelké neoficiální porady bezpartijních delegátů našeho sjezdu — rolníků — a odnesl jsem si mnoho cen-

ného z jejich diskuse o nejpálčivějších otázkách vesnického života, o zásobování, zbídačování i nouzi, což všichni dobře znáte.⁸² Z této diskuse mě nejvíc upoutalo, jak zásadní je boj mezi chudým rolníkem, který skutečně pracuje, a mezi kulakem a povalečem. Největší význam naší revoluce tkví v tom, že jsme nejširším vrstvám na vesnici, politicky nejméně uvědomělým masám, masám bezpartijního rolnictva, pomohli položit si tuto zásadní otázku sociální revoluce nejen teoreticky, nýbrž i v široké praxi. Dnes si ve všech vesnicích a osadách nedozírného Sovětského Ruska lidé ujasňují, prodebatovávají a přesvědčují se, komu naše politická a hospodářská opatření přinášejí užitek; všude, i v těch nejzapadlejších koutech si ujasňují, jak je to s pracujícím rolnictvem a s kulakem. Někdy se navzájem obviňují až příliš horlivě a vášnivě, ale v každém případě už si uvědomují a chápou, že je naprosto nezbytné pomoci pracujícímu rolníkovi, postavit ho na nohy a odrazit všechny zuřivé výpady kulaků.

Na vesnici, přímo v rolnických masách se třídní boj stal skutečností, a my jsme dělali a děláme všechno pro to, aby to byl boj uvědomělý. A když potom vystoupí na scénu vůdcové jakési zvláštní »internacionály«⁸³ a promlouvají o ozbrojení národa, připadáš si jako školáček louskající abecedu marxismu a socialismu. Zapomenout na třídní boj, který vře po celém světě, znamená mimoděk pomáhat imperialistům celého světa proti bojujícímu proletariátu. Heslem našich nepřátel je ozbrojit národ, kdežto my trváme na ozbrojení určitých tříd, s tím jsme vítězili a budeme vždycky vítězit. (Bouřlivý potlesk.)

Zástupci menševiků a eserů nám tady vyčítali, jak prý můžeme připustit něco takového, jako jsou koncese, bez zvláštní všelidové diskuse, a ptali se nás, proč v naší hospodářské politice nevycházíme ze zásady rovnosti práce (v rezoluci eserů byla tato rovnost práce nazvána »vládou práce«, kdežto menševická rezoluce to parafrázovala a nazvala rovností pracujících měst i venkova). Ale co ji-

ného znamenají tyto fráze o »vládě práce« než agitaci za nezávislost odborů na třídní proletářské moci? O tuto »nezávislost« odborů projevuje spolu s menševiky a esery péči a oplakává ji západoevropský buržoazní tisk.

Když se Martov objevil na sjezdu nezávislých* v Halle a mluvil tam, bez obav z diktatury bolševiků, která je mu tolik nepřijemná, o všem, co se mu zachtělo, co z toho nakonec bylo? To, že se celý Martovův projev objevil po několika dnech jako lahůdka v nejreakčnějším a výrazně proimperialistickém anglickém tisku. Tento tisk vyslovoval občanu Martovovi (mimochodem, tam se neříká občanu, nýbrž panu) uznání za to, že odhalil záměry bolševiků^[170]. Pokud se takové projevy objevují za situace, kdy proti nám bojuje celý svět, jsou snad něčím jiným než součástí politiky Dohody? Můžete ovšem říct, že takovýto výklad vaší ideje o vládě práce apod., je maloburžoazní nesmysl, ale opakují, že ve skutečnosti to není nic jiného než součást politiky Dohody. Je-li tu přítomen zástupce Dohody, dostane se tento váš projev do všech kapitalistických zemí a tam ho zítra vytisknou v miliónovém nákladu, aby vašim projevem, občane Dane, oklamali a napálili část neuvědomělých evropských dělníků.

Podle občana Dana hájím ve svých výročích o pracovní kázni jen donucování; zástupce strany eserů byl přesnější a řekl, že hájím donucování založené na přesvědčování. Na to dává jasnou odpověď celá naše politika. Naprosto netvrdíme, že neděláme chyby, ale ukažte nám prosím ty chyby, ukažte nám, jak to dělat jinak, jenže o tom jsme tu nic neslyšeli. Ani menševici, ani eseri neříkají: »Tady je nouze, tady trou dělníci a rolníci bídu, a tady je cesta, jak z té bídy ven.« Ne, nic takového neříkají. Říkají pouze, že to, co děláme my, je donucování. Ano, to se nedá popřít. Ale my se vás, občane Dane, ptáme: Jste pro, nebo proti? V tom je celá podstata, celý vtíp. Odpo-

* — Nezávislé sociálně demokratické strany Německa. *Čes. red.*

vězte konkrétně: Ano, nebo ne? »Ani ano, ani ne.« Jak vidíte, přejí si jen povykládat o vládě práce, o tom, že saháme na svobodu rolníků. Ale kdo to jsou rolníci? Cožpak se v naší sovětské ústavě neříká, že rolníci jsou pracující, že jsou to lidé práce? Takových rolníků si vážíme a považujeme je za plnoprávné bratry dělníků. Bez takových rolníků bychom se v naší sovětské politice nezmohli ani na jediný krok. Mezi pracujícím rolníkem a dělníkem existuje bratrská smlouva v naší ústavě^[45]. Je tu však ještě i jiná vrstva rolníků, totiž vrstva, z níž se skládá mnohamiliónová »sucharevka«. Doufám, že to dokáže pečlivě rozlišit každá schůze, dokonce i schůze politicky neorganizovaných. Jsou snad ti rolníci, kteří spekulují, představiteli pracujících? V tom právě je celá podstata hospodářských problémů na vesnici. Rolníci, drobní podnikatelé a dělníci, to jsou různé třídy, a rozdíl mezi nimi odstraníme tehdy, až odstraníme základy malovýroby a vytvoříme nové základy pro obrovskou strojovou velkovýrobu, jak jsem už ukázal ve zprávě. To je ekonomicky nevyhnutelné a menševici a eseři, kteří tu dnes mluvili, bezmocně brebtají o jakési rovnosti práce mezi všemi dělníky a rolníky. Ale vždyť to jsou jen slova, a k tomu ekonomicky nepodložená, která vědecký marxismus vyvrací. Vezměte si naši revoluci na Sibiři nebo v Gruzii, vezměte si zkušenosti mezinárodní revoluce a přesvědčíte se na vlastní oči, že tato bombastická slova o rovnosti práce jsou lež. Vyjadřují jen politiku buržoů proti nám a nic jiného v nich není.

Dan tady říkal, že prý v kanceláři Celoruské mimořádné komise je dokument, podle něhož se na menševiky nevztahuje říjnová amnestie, a občan Dan z toho vyvozuje, že Celoruská mimořádná komise mentoruje předsednictvo CÚVV a dává mu příkazy. Můžeme tomu snad my, kteří jsme u moci, uvěřit? Cožpak těch 70—80 % komunistů, kteří jsou zde přítomni, neví, že v čele Celoruské mimořádné komise stojí člen ústředního výkonného

výboru sovětů a ústředního výboru strany soudruh Dzeržinskij a v předsednictvu CÚVV je šest členů ústředního výboru naší strany? Myslit si, že za takových podmínek předsednictvo Celoruské mimořádné komise nebo její operativní oddělení mentorují předsednictvo ústředního výkonného výboru a dávají mu příkazy, je nesmysl; je to prostě k smíchu. Na tom není pochopitelně nic zajímavého a zástupce strany menševiků nám tu prostě jen sehrál divadýlko. Přál bych si, abyste za pár dní prolistovali některý buržoazní západoevropský nebo americký deník s půlmiliónovým nebo miliónovým nákladem, a pak uvidíte, že tam bude obrovskými, palcovými písmeny vytištěno, jak občan Dan odhalil, že Celoruská mimořádná komise dává předsednictvu CÚVV pokyny a příkazy.

*Otištěno 29. prosince 1920
v bulletinu VIII sjezd Sovětů,
Ježedněvnyj bjulleť sjezda, č. 9*

*Podle textu bulletinu
porovnaného se stenografickým
zápisem*

PROJEV PŘI PROJEDNÁVÁNÍ
NÁVRHU ZÁKONA
RADY LIDOVÝCH KOMISAŘŮ
O OPATŘENÍCH K UPEVNĚNÍ
A ROZVOJI
ROLNICKÉHO HOSPODÁŘSTVÍ
VE FRAKCI KSR(b)
NA VIII. SJEZDU SOVĚTŮ
24. PROSINCE⁸⁴

Soudružky a soudruzi, především řeknu pár slov k nesprávnému výkladu otázky násilí. Abych tuto nesprávnost dokázal, přečtu tři řádky z protokolu VIII. sjezdu⁸⁵.

Všechno, co se řeklo proti násilí, souviselo nějak s komunou. Myslím, že v této oblasti je i sebemenší násilí škodlivé. Jsou pokusy vykládat tento projev, který se týkal komuny, poukazem na nesmyslnost násilí při zakládání komun, jsou pokusy aplikovat jej na otázku přesvědčování a donucování obecně. To je zcela zjevně přitaženo za vlasy a je to nesprávné. K našemu návrhu zákona a k započaté výměně názorů musím říct, že formulace, která chce být levější, mi připadá méně věcná. V návrhu soudruha Chanova, který o sobě říkal, že patří ke krajní levici, jsem nic konkrétního a věcného neviděl. Radu soudruha Šlichtera, aby se tento návrh neuzákoňoval, ale aby ho schválilo příští zasedání CÚVV, jsem považoval za velmi škodlivou. V radě lidových komisařů jsme se snažili dát tomuto návrhu zákona co nejdokonalejší formu, aby sjezd sovětů, na němž bude nejvíc zástupců

z venkova, stačil schválit jeho znění. Hrozí nám nebezpečí, že se s touto kampaní na venkově opozdíme. Potřebujeme k ní mít instrukce. Instrukce je nutné vypracovávat alespoň dva až tři týdny. Není nic škodlivějšího než rada, kterou dal Šlichter ve svém projevu k druhému bodu sjezdového jednání, k právům guberniálních výkonných výborů. Podstatou návrhu zákona je přistoupit okamžitě k praktickým opatřením na pomoc převládajícímu individuálnímu rolnickému hospodářství a tato pomoc by neměla spočívat jen v povzbuzování, nýbrž i v donucování.

Musím říct, že se tu v návrhu zákona jasně uvádí, jaká opatření máme na mysli. Nejdůležitější, 11. článek říká, že guberniální osevnický výbor může pod vedením a kontrolou lidového komisariátu zemědělství vydávat »závazné směrnice, týkající se hlavních způsobů mechanizovaného obdělávání polí a meliorace luk, osevu a metod udržování přirozené úrodnosti půdy«. Kde ale tyto závazné směrnice vzít? Dále se říká, že to mají být především způsoby, které používají snaživí zemědělci. Jaké způsoby máme uzákoňovat? Uzákoňovat a popularizovat je třeba známé způsoby, takové, které vedou ke zdokonalování zemědělství. Na konci čteme: »Zakazuje se vydávat směrnice a klást požadavky: 1. které by způsobily zásadní změnu v rolnickém hospodaření, pokud nejsou takové směrnice zaváděny na návrh vlastních sjezdů nebo nezajišťuje-li stát pro daný kraj dokonalejší nářadí a výrobní prostředky, 2. požadavky, které mohou středně zámožná hospodářství splnit jen s obtížemi, a 3. požadavky spojené s určitým rizikem.«

Tady soudruh shledal, že nedostatkem referátu soudruha Osinského jsou přespříliš praktické, konkrétní pokyny, což prý je v rozporu se správným pojetím otázky. Naopak, nejcennější v referátu soudruha Osinského bylo právě to, že dokázal vzít věc za správný konec, že vás vyzýval, abyste tu projednávali konkrétní otázky — co bude s osivem, nemůžeme přece dopustit, že by se osivo

mohlo zkonsumovat. Právě v evropském Rusku to bude mnohem těžší než ve velmi bohatém altajském kraji, kde zřejmě nařizování nečiní žádné potíže. A když se tam tak snadno nařizuje, dosáhnete nařizováním praktických úspěchů. V takovém případě si každý guberniální zemědělský odbor — altajský či jiný — zaslouží co největší podporu.

Ani zdaleka to tak bohužel nevypadá v mnohem chudších guberniích evropského Ruska. Zde spočívá celý úkol zmíněné kampaně stejně jako celý úkol našeho sjezdu v tom, abychom se dostali dál od všech těch všeobecných úvah, k nimž nás vyzývali Šlichter i jiní soudruzi. Chtěl bych vás vyzvat, abyste přistupovali ke všem otázkám praktičtěji a konkrétněji, a vítám návrh, s nímž přišel Osinskij. Pohovořme si o tom, co bude s osivem. Sní se. Musíme ho proto zachránit. Jak si v tomto případě počínat co nejpraktičtěji? Je třeba vzít osivo do společné sýpky a rolníka ujistit a přesvědčit, že se toto osivo nestane obětí byrokratických tahanic a nesprávného rozdělování, nýbrž že naším dnešním cílem je vzít pod státní ochranu všechno osivo nezbytně nutné k osetí všech polí. O tom středního rolníka zcela jistě přesvědčíme, protože to je naprosto zřejmá nutnost. Pokud nám někdo namítne, že nemůžeme dělat na Cjurupu, a bude-li ho líčit jako nějaké dravé zvíře, řekneme: »Nechte si ty vtipy a odpovězte bez vytáček, jak chcete obnovit průmysl?« Dejte rolníkovi zemědělské náradí a inventář. Má-li mít stát úplný fond ke krytí všech nezbytných státních potřeb i veškerý zemědělský a technický inventář, musíme k tomu mít neustále rostoucí fond, my se však jen pomalu pomaličku blížíme k okamžiku, kdy u nás takový fond vznikne. Právě proto považuji za nesprávné řeči o tom, že se tu pletou dohromady úkoly sovchozů a kolchozů. Otázka kolchozů není tak aktuální. Víím, že v kolchozech to zatím ještě neklape a že jsou v tak žalostném stavu, že se jim právem říká chudobinec. Nejsem proti tomu, aby delegáti VIII.

celoruského sjezdu upozornili radu lidových komisařů nebo CÚVV, že je třeba učinit zvláštní opatření k zlepšení práce Celoruského svazu pracovníků v zemědělství a lesním hospodářství. V tomto ohledu je tento svaz velmi důležitou oporou, jen kdyby sdružoval skutečné polo-proletářské živly, schopné pomoci nám, abychom se stali opravdovými hospodáři. Proti tomu vůbec nic nemám.

Avšak úkol, který vytyčuje uvedený návrh zákona, je jiný. Stav sovchozů je dnes v obrovské většině případů podprůměrný. Je třeba se opírat o individuálně hospodařícího rolníka, brát ho takového, jaký je, a v nejbližší době ani jiný nebude, a tak zatím není namístě blouznit o přechodu k socialismu a kolektivizaci. Od obecných úvah je třeba přejít k tomu, jak udělat první praktický krok bezpodmínečně už na jaře a v žádném případě ne později, neboť jen takovéto pojetí otázky bude věcné. Abychom to dokázali, je třeba schválit návrh zákona hned teď, protože rada lidových komisařů jej už připravila, provést v něm ihned příslušné úpravy a změny, tedy v žádném případě tuto záležitost neprotahovat.

Pokud jde o zespolečenštění inventáře, máte zřejmě lepší představu, jaké všeobecně závazné směrnice je možné jménem státu stanovit. Já bych před tím varoval. Zákon opravňující zespolečenšťovat inventář zámožných rolníků⁸⁴ už máme.⁸⁶ V místech, kde to lze úspěšně provést, zajišťuje tento zákon plnou svobodu municipalizace. Ale zdaleka ne všude a zdaleka ne vždy je důsledně stanoven způsob, jak to udělat. Vtělovat to tedy do zákona, jehož bezprostřední cíl je jiný, znamená vytvářet nebezpečí, že roztrháme své síly a nedokážeme je soustředit na to, do čeho je třeba se opřít především a kde bude možná nátlak nutný. Soustředme raději všechny síly na to, co je absolutně neodkladné, na to, abychom stůj co stůj shromáždili dostatek osiva, aby nikde nezůstalo nic neoseto a aby se ke zkvalitňování zemědělství, ověřenému praxí, přistoupilo hromadně a v masovém měřítku všude tam,

kde převážnou většinu pracujících tvoří chudí a střední rolníci. To je to hlavní. Čím méně takových opatření dnes navrhne, tím lépe, protože tím, že budeme důsledně provádět jen několik opatření, postavíme celý mechanismus, který má povznést zemědělství, na správné koleje a upevníme, utvrdíme přesvědčení rolníků, že jdem správnou cestou. Vezmeme-li si ale větší sousto, než na jaké stačíme, jen se tím v očích rolníků zkompromitujeme. Jsou-li takové gubernie, které mohou jít v nařizování dále, nezakazuje se jim to. V návrhu zákona se přece říká: zvaž svou zkušenost rolníka, zvaž, co jsi schopen udělat, pokud jde o shromažďování živého i mrtvého inventáře. Jestliže zůstal v gubernii nezbytný zemědělský inventář v dobrém stavu, bude to tam mít úspěch. Rozšířili-li se zákon na gubernie, kde je po této stránce žalostnější situace a rolník to nebude schopen splnit, zůstane nařízení na papíře, ztratí reálný podklad, rolníci nepochopí důležitost této cesty a místo toho budou rozčarováni; a právě toho se obávám pro budoucnost ze všeho nejvíc, proto musíme začít především tím, co je absolutně nezbytné, tj. záchranou osiva.

Přejdeme nyní k opatřením týkajícím se zlepšení drobného rolnického individuálního hospodářství. Tato opatření jsou zcela možná a musíme je neprodleně projednat, projednat je do všech podrobností a hned je nadekretovat, uzákonit závaznými směrnici a závazně přitom uplatňovat donucování i požadavek náročnosti, tak aby bylo to, o čem jsme po několikerém projednávání rozhodli, stůj co stůj splněno. Navrhoval bych, abychom se hned teď rozdělili do sekcí a neodkládali to až po referátu na plenárním zasedání sjezdu, kdy bude možné tyto sekce vytvořit i formálně. Tuto neformální sekci, kterou můžeme vytvořit ihned nebo v každém případě ještě dnes, budeme moci potom formálně ustavit, bylo by však nesprávné, kdybychom to o den či o půl dne odložili. Máme tu přece celkem dva a půl tisíce delegátů a já se

domnívám, že asi desetina z nich tuto otázku po několika letech práce fakticky zvládla; a máme-li dvě stě padesát lidí, tj. víc než dvacet pět lidí na kraj, protože naše republika se dělí na devět zemědělských krajů, pak si myslím, že s tímto počtem zástupců můžeme ihned začít projednávat praktickou otázku, projednávat konkrétní opatření, k nimž musíme přejít.

Jaká opatření pro zlepšení zemědělství a v kterém kraji je vlastně třeba přijmout a uzákonit? V jednom kraji je možné třeba podniknout kroky k povinnému osevu, jinde připravit půdu pro energičtější nařízení, asi takové, o jakém mluvil soudruh, který se teprve na jaře seznámil s Altajskou gubernií. A v třetím kraji jsou třeba možná opatření týkající se včasné orby a vláčení polí a pro to je třeba získat agronomy a bezpartijní rolníky. Myslím, že je třeba ihned vytvořit sekce a rozdělit kraje na oblasti, neboť není možné provést stejná opatření v různých oblastech, a věnovat půl dne či den projednávání otázek, o nichž se v dekretu přímo nemluví, které však představují nejpodstatnější část návrhu zákona. Tento návrh zákona ukládá: připravujte důkladně přesvědčovací akce mezi bezpartijními rolníky, a pokud jsme v tomto ohledu zaostali, opřeme se o masovou agitaci, kterou rozvíjíme a budeme rozvíjet ještě v stokrát větším rozsahu a důrazněji než dosud, opřeme se o ni a dokážeme pak vypracovat pro každý kraj i každou gubernii opatření, jejichž úspěšné provedení pak budeme prosazovat s obrovským úsilím, se stejným úsilím, jaké jsme dokázali vyvinout při provádění zásobovací politiky. Tam nebyl úkol tak složitý, od rolníků se požadovalo, aby se vzdali určitého množství produktů, kdežto tady se od rolníků žádá, aby ve svém vlastním hospodářství prováděli změny, které celostátní moc uznala za nezbytné. Hlavní je nenadělat chyby při stanovení těchto změn. To je právě to nejdůležitější. V tom, že soudruh Kurajev tyto otázky formuloval konkrétně, vidím správnou tendenci, ale přecházet od to-

ho k úvahám o celkovém plánu kolektivizace, o úloze sovchozů, úloze někdy dost negativní, o marxistické metodě přístupu k výkupu — znamená táhnout nás zpět od bezprostřední praktické práce k obecným úvahám, které snad mohou být i užitečné, ale ne na sjezdu sovětů, neboť ten má vypracovat mimořádně závažný státní akt. Abychom tento krok připravili, musíme velmi pečlivě promyslet, jaká má být úloha a činnost vesnických sovětů. Je třeba dobře uvážit, není-li dnes předseda vesnického sovětu osobou, která mezi rolnictvem provádí převážně opatření, o nichž se s ním můžeme radit. Bude užitečné spojit v jedné osobě funkci předsedy vesnického sovětu a předsedy výboru na pomoc organizaci zemědělské výroby? Na tomto místě dělám otazník. Chtěl bych, aby soudruzi, kteří znají práci na venkově, věnovali této otázce pozornost. Je třeba, aby výbory na pomoc organizaci zemědělské výroby projednaly, jaká opatření je třeba uzákonit. Při tomto projednávání se není třeba bát ani názoru bezpartijních. Všechny jejich návrhy zvážíme a budeme konkrétně vědět, kdo je pro nás a kdo proti nám. Je nezbytné zjednat jasno v každé volosti, v každé vesnici. Vždyť navrhované požadavky jsou skutečně splnitelné a při určitém úsilí mohou být uskutečněny už letos na jaře. Navrhoval bych teď poradu frakce skončit. Pokud považujete všeobecnou diskusi za ukončenou, je třeba vytvořit sekce podle krajů a přistoupit hned teď k projednávání otázky v sekcích podle jednotlivých krajů, které se liší těmi nebo oněmi zvláštnostmi svého zemědělství. Prakticky to bude správné a zaručuje to úspěch navrhovaného zákona.

*Poprvé otištěno roku 1930
Sočiněnija V. I. Lenina
sv. XXVI, 2. a 3. vydání*

Podle stenografického zápisu

PROJEV O DOPLŇCÍCH
 K NÁVRHU ZÁKONA
 RADY LIDOVÝCH KOMISAŘŮ
 O OPATŘENÍCH K UPEVNĚNÍ
 A ROZVOJI
 ROLNICKÉHO HOSPODÁŘSTVÍ
 VE FRAKCI KSR(b)
 NA VIII. SJEZDU SOVĚTŮ
 27. PROSINCE

Soudružky a soudruzi, ústřední výbor dnes projednal rozhodnutí frakce vypustit slova »individuálně hospodařících rolníků« v tom bodu rezoluce o zemědělství, kde se mluví o jeho zlepšení a o odměňování. ÚV schválil toto usnesení a pověřil mě jeho obhajobou.⁸⁷ (Čte.) To byl, soudružky a soudruzi, text usnesení ústředního výboru. Dovolte mi nyní, abych zdůvodnil, proč jsme se v žádném případě nemohli s rozhodnutím frakce ztotožnit. Nepochybovali jsme o tom, a na zasedání ústředního výboru bylo zvláště zdůrazněno, že hlavním důvodem, který vedl frakci k rozhodnutí odmítnout prémiování individuálně hospodařících rolníků, byly obavy, že budeme premiovat kulaka, a přání přednostně premiovat především zemědělská družstva, volosti, pracovní kolektivy, zkrátka společnou, a nikoli individuální práci. S tím plně souhlasíme. Máme však za to, že není možné z těchto naprosto správných, pro každého marxistu zásadně nesporných, nepochybných a pro rolníky zvláště závažných důvodů zacházet tak daleko, že bychom úplně odmítali premiovat individuálně hospodařící rolníky.

Dovolte mi, abych vám ve stručnosti připomněl, jak tento zákon vznikal. Sledoval jsem dost pozorně, jak se projednával u nás v radě lidových komisařů, a musím říct, že v původním návrhu, který předložil komisariát zásobování, se vcelku počítalo hlavně se snaživým hospodářem. Podstatou návrhů, které předložil soudruh Sereďa, byla naopak myšlenka, že není správné orientovat se na snaživého hospodáře, ale že je třeba spoléhat na zemědělské družstvo, na pracovní kolektiv. K této otázce zaujala rada lidových komisařů nebo alespoň já osobně toto stanovisko: tady je třeba zeptat se místních činitelů a pak zvážit všechna pro i proti. Odmítat prémiování individuálně hospodařícího rolníka se mi zdálo opravdu nesprávné, ale myšlenka, že je třeba postavit na první místo zemědělské družstvo, je možná správná, pokud místní činitelé ze své praxe potvrdí, že to je možné a nutné. Z boje těchto dvou hledisek pak vzešla formulace, která byla pojata do návrhu zákona rady lidových komisařů: ponechat obojí a stanovit určité vazby mezi oběma způsoby prémiování. Při další práci na tomto návrhu se pak přirozeně vynořily úvahy, ke kterým se už vyslovila rada lidových komisařů v tom smyslu, že patří do směrnic. V usnesení rady lidových komisařů se praví, že lidový komisariát zemědělství má v určitém, přesně stanoveném termínu vypracovat směrnici a konzultovat ji s lidovým komisariátem zásobování; pak má tuto směrnici schválit rada lidových komisařů. Pokud jde o výjimku z obecné zásady, podle níž schvaluje směrnice pouhým nařízením jen příslušný lidový komisař, trvali jsme v tomto případě kromě kontroly za účasti dvou lidových komisařů i na zvláštním dodatku, že rada lidových komisařů žádá, aby jí byla směrnice předložena k schválení. Z toho je zřejmé, že na směrnici závisí příliš mnoho.

Když nám soudruzi podali určité vysvětlení, pochopili jsme vaše usnesení, aby nebyla prémiována individuální hospodářství. Ústřední výbor pochopil, oč tu v podstatě

jde. Šlo totiž o to zabránit nespravedlivému prémiování, aby nedostal odměnu kulak. Je pochopitelné, že nejlépe hospodaří zámožní rolníci a kulaci, a těch ovšem zůstalo na vesnici ažaž, o tom ani na okamžik nepochybujeme. Jestliže nás při odměňování za svědomité hospodaření nebude zajímat, jak se této svědomitosti v hospodaření dosahuje, pak je přirozené, že podle hospodářských výsledků bude jako nejsvědomitější hospodář vyhodnocen kulak. A pomineme-li otázku, za jakou cenu hospodaří lépe, nespravedlivě kulaka zvýhodníme. Dáme-li mu za odměnu výrobní prostředky, tj. to, co slouží k rozšíření hospodářství, budeme se nepřímou, a možná že ani ne tak docela nepřímou podílet na prosperitě kulackých živlů, neboť budeme-li odměňovat snaživého hospodáře bez ohledu na to, zda nedosáhl dobrých výsledků kulackými metodami, a dávat mu za odměnu takové věci jako výrobní prostředky, tj. to, čím může dále upevňovat svůj vliv, dostaneme se tím samozřejmě do rozporu s hlavními zásadami nejen zemědělské, nýbrž i veškeré politiky sovětské moci a porušíme hlavní zásadu — podporovat zájmy pracujících proti zájmům kulaků. Tím bychom vlastně podkopali princip i základy veškeré politiky sovětské moci, a ne pouze její zemědělské politiky.

Hodláte-li však z toho vyvodit, že nemáme premiovat individuálně hospodařící rolníky, vezměte si takovýto případ: dáváme prémie jednotlivým dělníkům v továrnách a závodech, kde kolektivnost práce a její zespolečnění dosáhly nesrovnatelně vyššího stupně než v zemědělství. A jak to tedy má být, pokud jde o rolnické hospodářství? V zemi, kde je převaha rolníků, kde z devíti desetin nebo spíše z 99 % převládá individuální, samostatná práce rolníků, kde máme 20 miliónů rolnických hospodářství, chceme tato hospodářství pozvednout, a to musíme udělat stůj co stůj. Víme, že jejich práci můžeme pozvednout teprve po několika letech, po více letech zásadní technické reformy. Za tři roky naší praktické činnos-

ti jsme se už něčemu naučili. Víme, jak zajistit základy komunismu v zemědělství — toho lze dosáhnout jen obrovským rozvojem techniky. Umíme si jasně představit tento hotový plán s rozmístěním elektráren, známe minimální program, program na nejbližších deset let, ale v této knize o elektrifikaci máme i maximální program, kde je naplánována gigantická práce na dlouhou řadu let. Teď však máme 20 miliónů individuálních hospodářství, která hospodaří samostatně a ani jinak hospodařit nemohou; nebudeme-li je tedy odměňovat, abychom zvýšili jejich produktivitu, bude to zásadně nesprávné, bude to zjevný extrém a nechuť vidět do očí bijící skutečnost, s níž je třeba počítat a z níž je třeba vycházet. Bylo by ovšem žádoucí pozvedávat hospodářství na zásadě kolektivnosti, najednou v celých volostech, v družstvech atd. Je ale třeba zvážit, jak dalece je to dnes možné. Jestliže vy, kteří pracujete na venkově, podpoříte takovýto vzestup, jestliže povznesete celé družstvo nebo celou volost, bude to výborné; potom jim dávejte všechno to nejlepší, co umožňují prémie. Jste ale přesvědčeni, že se vám to podaří, není to snad jen fantazie, která povede v praxi k nejhrušším chybám?

A proto vám předkládáme poslední část rezoluce ústředního výboru, kterou by bylo možné snad v přepracované nebo pozměněné podobě, podle toho, jak se k ní vysloví lidé z praxe, vtělit do rezoluce sjezdu sovětů, abyste o této otázce rozhodli vy sami, abyste zde řekli, že se odměňování a prémiování individuálně hospodařících rolníků připouští, ale za těchto tří podmínek. Za prvé dávat prémie především zemědělským družstvům a teprve pak, z toho, co zbude, odměňovat individuálně hospodařící rolníky; s tím souhlasíme. Druhý bod říká — neodměňovat ty individuálně hospodařící rolníky, kteří dosáhli hospodářského úspěchu kulackými metodami, nechápat to tak, že prémie musí dostat každý, kdo úspěšně hospodařil. Nikoli, pokud někdo dosáhl úspěchu v hospodaře-

ní, ale za použití kulackých metod, ať už to byla půjčka, odpracování či spekulace — někdy se používají kulacké metody i tak, že se přitom obchází zákon — pokud si někdo počínal třeba jen seabeměně jako kulak a dosáhl úspěchu v hospodaření, nemá nárok na žádnou prémii. To je druhé omezení, které ještě víc odpovídá vašemu principiálnímu stanovisku bojovat s kulaky a podporovat pracujícího středního a chudého rolníka. Třetí omezení se týká toho, co se má dávat jako premie. Je možné dávat výrobní prostředky, to, co pomáhá rozšiřovat a zlepšovat hospodářství, totiž náradí a stroje; je možné dávat spotřební předměty, to, co má zpříjemňovat domácí prostředí, co dělá život doma krásnějším a pohodlnějším. Říkáme: »Dávejte individuálně hospodařícím rolníkům jen spotřební předměty a potřeby pro domácnost a samozřejmě vyznamenání.« Tady jste už schválili Řád rudého praporu práce⁸⁸. Z výrobních prostředků lze pak dávat individuálně hospodařícím rolníkům jen takové a jen za takových předpokladů, aby je nemohli využívat jako kulaci. Stroje nedávat, i kdyby šlo o toho nejsnaživějšího hospodáře, i kdyby dosáhl úspěchu bez seabeměního uplatnění kulackých metod. Stroje se nesmějí dávat proto, že jejich použití přímo vyžaduje kolektivní práci, kdežto individuálně hospodařící rolník by takový stroj nemohl sám dostatečně využít.

To jsou aspekty, kterými se ústřední výbor řídil a na jejichž základě jsme vás požádali, abyste ještě jednou zvážili své rozhodnutí, prodiskutovali ho, a uznáte-li to za možné, změnili ho v tom smyslu, že při dodržení zmíněných tří podmínek je možné premiovat individuálně hospodařící rolníky. Pokud to neschválíme, může se stát, že nedosáhneme potřebných výsledků, neboť ve vyčerpané a zbídačené zemi nelze zlepšit hospodářství bez mimořádného úsilí, a proto je třeba zvlášť snaživé pracovníky odměňovat. Každou usilovnou práci, pokud se při ní nepoužívají kulacké metody, je třeba odměňovat. A proto

si myslím, že až vyslechnete tyto argumenty, budete souhlasit, aby bylo povoleno prémiování s dodržením tří výše uvedených podmínek, které jsou v zájmu výstavby našeho hospodářství opravdu nutné.

*Poprvé otištěno roku 1959
v publikaci Leninskij sbornik XXXVI*

Podle stenografického zápisu

ODPOVĚDI NA DOTAZY
VE FRAKCI KSR(b)
NA VIII. SJEZDU SOVĚTŮ
27. PROSINCE

Dříve než odpovím na písemné dotazy, musím naprosto jasně říct, zda se frakce a ústřední výbor formálně rozcházejí. K prvním řečníkům: Ve snaze bojovat proti kulakům jsme schválili určité usnesení, jenže vy jste tehdy ještě neznali způsoby boje, které jsme uvedli ve třech doplňcích. Co zde řekli soudruzi, kteří mluvili proti těmto doplňkům? V podstatě nic. Vystoupil zde jeden soudruh rudoarmějec, rolník⁸⁹, a řekl, že kulacké živly existují, že kulaků přibývá, ale my jasně říkáme, že pokud to jsou kulaci, žádnou odměnu nedostanou. Doporučuje se vám, abyste to dali do zákona. Kromě toho, jestliže individuálně hospodařící střední rolník dostává nějaké nové nářadí, které však může využít k tomu, aby se stal kulakem, zakazuje se v takovém případě dávat prémii. Jaký argument byl tady uveden proti našemu stanovisku? Žádný. Opakují, že kulak nesmí dostávat odměnu. Ale s tím my přece souhlasíme.

Teď přejdu k písemným dotazům, které jsem dostal. První:

1. Co bude kritériem pro vymezení pojmů »snaživý kulak« a »snaživý střední rolník«?

2. Dejme tomu, že zde toto kritérium najdeme, že vypracujeme plán, ale jak jej dokážeme realizovat na vesnici, zejména tam, kde hraje ještě dnes vedoucí úlohu kulaci?

3. Podle čeho budeme určovat, zda máme premiovat celý kolektiv, nebo individuálně hospodařícího rolníka, nebo snad premiovat jeho i kolektiv?

Za první. Rolníci to vědí líp. Jestliže zákon zakazuje odměňovat toho, kdo používá kulacké metody, má tato teze širší význam než pojem kulak. Kulak je ten, kdo používá kulacké metody ve všem, avšak kulacké metody použije občas v jednotlivém případě téměř každý střední rolník. To znamená, že zakazujeme dávat prémie nejen kulakům, ale i všem středním rolníkům, kteří používají kulacké metody, tyto metody jsou však nekonečně rozmanité. Nemusí to být vždycky tak okaté, jako že si někdo koupil za pět pudů* koně.⁹⁰ A dostane snad takový kulak prémii? Proč si myslíte, že se nad tím na vesnici přimhouří oči? A jestliže se ptáte, kde je kritérium pro vymezení pojmů snaživý kulak a snaživý střední rolník, pak na venkově je to všem dokonale jasné. Nehodláme k tomu vydávat zákon, protože by to znamenalo sepsat celý svazek na téma, jak lidé uplatňují kulacké metody, zatímco na venkově to všichni velmi dobře znají.

Za druhé. Cožpak u vás nemáte újezdní výbory strany, cožpak se taková věc neprojednává v zemědělském družstvu, ve volostním zemědělském odboru nebo ve stranicové buňce? K čemu hovořit na venkově o boji s kulakem, když tam nejsou buňky pro vedení takového boje. Tento argument nechápu.

Za třetí. V zákoně se říká, že se má premiovat především kolektiv a teprve pak individuálně hospodařící rolník. Podrobnější rozlišení stanoví každý újezdní výbor strany spolu s ostatními místními orgány.

Druhý dotaz:

Chápe ústřední výbor svůj pozměňovací návrh jako politické opatření, které má zainteresovat »snaživé rolníky« na zvelebení zemědělství a veškeré výroby, aby bylo po určité době snazší zavést společné obdělávání půdy? Můžete-li, odpovězte.

Předně tady máte důkaz, že v této otázce není nic speciálně politického, co by bylo třeba zatajovat před bez-

* Pud = 16,38 kg. *Čes. red.*

partijními rolníky. Proto považují za naprosto správné a myslím, že je to i třeba navyknout si zvat k projednávání takových otázek na zasedání frakce nestraníky. Rozhodovat ve frakci nebudou, ale proč bychom se s nimi neporadili? Naše hospodářská praxe ukázala, že je třeba postupovat od individuální práce ke kolektivní, ale když už jsme vyzkoušeli, co to znamená, neměli bychom nad tím jen mávnout rukou; naopak, je třeba pochopit, že takto se postupovat musí, a to čím pomaleji, tím lépe.

Třetí dotaz:

Myslím, že je třeba se zeptat zastánců prémiování družstev, mají-li k dispozici dostatek pluhů a jiného nářadí, aby mohli dát družstvu prémii. Jestliže nemají, je snad zbytečné o tom mluvit.

To není správný argument. Předmětů pro prémiování máme vůbec málo, a pluhů dokonce tak málo, že je jako výrobní prostředek nebudeme dávat jednotlivcům, nýbrž pouze celým družstvům. Ale proč bychom, bude-li to možné, nedali pluh rolníkovi, který vynaložil hodně úsilí na zvýšení produktivity? A kdo rozhoduje o tom, zda je to kulacký živel či nikoli? Je třeba dát na to, co se říká mezi lidmi.

Další dotaz:

Je-li to možné, odpovězte mi prosím ihned na rubu tohoto lístku na mou otázku. Svjatokrestovskému újezdu v Stavropolské gubernii, kde pracuji, bylo uloženo odevzdat do 1. prosince 1920 celkem 10 000 000 pudů obilí. Bylo odevzdáno 3 200 000 pudů. Protože jsme odevzdali tak málo, konfiskujeme velice často majetek kulackým živlům, a proto prosím ještě jednou o odpověď, jak postupovat dál? Konfiskovat, nebo jen v krajním případě, abychom nerozvraceli hospodářství?

To se nevztahuje k zákonu, o kterém tu mluvíme. Postupujte tak, jako jste postupovali až dosud. V naprosté shodě s dekretem sovětské vlády a vašeho komunistického svědomí postupujte klidně i napříště tak jako dosud.

Další dotaz:

Jak odlišit od pojmu »snaživý rolník« pojem »snaživý kulak«?

To všechno máme v našem zákoně, a jestliže se tady na ptáte, je to jen zneužívání práva dotazu.

Dále je tu dotaz:

Kdo a jak může určit, kdo je snaživý rolník, například někde na vesnici? Budou-li to dělat volení nebo zplnomocnění zástupci na vesnici, může to znamenat překračování jejich pravomoci.

Říkal jsem už, že je do toho třeba zapojit naši stranu, máme také výbory vesnické chudiny a na Ukrajině výbory chudých rolníků.

1. Prosím, aby se zvážilo toto. Individuálně hospodařící rolníci dostávali v roce 1920 prémie za dodávky konopí. Tím se stalo, že dostávali až 100 aršínů* textilu, zatímco vesnická chudina nedostala v roce 1920 ani jeden aršín.

2. Nezapomíná se na to, že prémiování individuálně hospodařících rolníků je brzdou pro kolektivizaci a zčásti opět posiluje rozbořené pilíře kapitalismu v zemědělství?

Soudružky a soudruzi, vy víte, že naše individuální rolnická hospodářství jsou takřikajíc pilíři kapitalismu. O tom není sporu, a já jsem na to upozornil ve svém referátu, když jsem otevřeně řekl, že není nebezpečná ta »sucharevka«, která se odehrávala na Sucharevském náměstí nebo někde potají i na jiném náměstí, nýbrž ta »sucharevka«, která sedí v duši každého individuálně hospodařícího rolníka.** Můžeme se toho za rok či dva zbavit? Nemůžeme. Hospodářství je však třeba zlepšit ihned. Řídíte se tou nejlepší komunistickou snahou, ale chcete skočit z prvního stupínku až na nejvyšší; my však říkáme, že se to nepodaří, že musíte jednat opatrněji a postupovat jen krok za krokem.

* Aršín — 0,71 m. *Čes. red.*

** Viz tento svazek, s. 133. *Red.*

Dále.

Proč komisariát zásobování a ostatní instituce neuvolňují potravinářské zboží k prémiování dělnických úderníků z třetí skupiny podniků?

Nevím proč, ale je to myslím proto, že máme pro prémiování strašně málo potravinářského zboží.

Buďte tak laskav a odpovězte, jak se ústřední výbor KSR dívá na prémiování zámožnějších rolníků, tj. těch, kteří vlastní větší pozemky a sami je obdělávají? A zároveň jak na tom budou drobní rolníci, kteří nemají možnost ukázat, co dovedou, protože mají k dispozici jen málo půdy?

Proč má někdo větší pozemky? To není spravedlivé, proč mu je družstvo a zemědělský odbor nevezmou? Protože ostatní nejsou schopni je obdělat. Proč tedy někoho trestat, když se přičiňuje? A jestliže se přičiňuje jako kulak, nedávejte mu nic, jestli vlastní půdu neprávem, vezměte mu ji a dejte jiným, těm, kdo budou dobře hospodařit, ale neútočte proti někomu jen proto, že má hodně půdy. V Rusku neexistuje soukromé vlastnictví, půdu rozdělujete vy sami a společnost. V Rusku jsou lidé, kteří mají velké množství půdy. Pokud o tom stranický výbor a sovětské orgány vědí a nic proti tomu nepodnikají, je třeba je rozehnat, a ne upírat lidem prémie.

Poslední dva dotazy. První:

Bude se tento článek návrhu zákona uplatňovat i na Ukrajině?

Myslím, že ano, a velice lituji, že se tady k tomu nevy-slovil ani jeden ze soudruhů, kteří pracují v ukrajinských výborech vesnické chudiny, a proto považují předčasné ukončení diskuse za velkou chybu.

Druhý:

Jestliže frakce zamítne usnesení ústředního výboru, zachováme se jako správní členové KSR, nebo tím jen ukážeme, že dovedeme být tvrdohlaví?

Na tento dotaz odpovídám dokumentem, který se nazývá Stanovy Komunistické strany Ruska^[153]. V článku 62 tohoto dokumentu čteme: »V otázkách svého vnitřního života a běžné práce je frakce autonomní.«⁹¹ Všichni členové frakce tedy mají právo a povinnost hlasovat podle svého svědomí, a ne podle pokynů ústředního výboru. Budete-li hlasovat podle svého svědomí a schválíte jiné usnesení proti návrhu ústředního výboru, pak jsme podle přesného znění článku 62 povinni svolat a ihned také svoláme ústřední výbor a vy na jeho zasedání pošlete své zástupce. Takovou závažnou otázku je lépe projednat dvakrát nebo třikrát, abychom se pokusili odstranit podstatné neshody mezi námi. Tak se věci mají a tak je třeba postupovat. Teď je třeba hlasovat ne proto, že nejvyšší stranická instituce k tomu dala pokyn, ale proto, jestli jsme vás tu přesvědčili, nebo ne.

Říkalo se tu neprávem, že to vypadá s návrhem špatně, když poslali soudruha Lenina, aby ho obhajoval.⁹² Není to pravda, protože stanovy strany jasně vymezily naše práva. To za první. A za druhé to není pravda proto, že se v ústředním výboru nevyskytl ani jeden odlišný názor na tuto otázku, ale hned se řeklo: Dali jsme se unést bojem proti kulackým živlům, ale zapomněli jsme na jeho rozsah. Ujasněme si tedy rozsah tohoto boje.

Ústřední výbor pověřil dva soudruhy, protože se tito dva členové ÚV účastnili projednávání návrhu častěji než ostatní a sami též diskutovali. Posuzoval jsem všechny návrhy a stejně tak Preobraženskij. Proto bylo třeba, abychom byli pověřeni oba.

*Otištěno poprvé,
podle stenografického zápisu*

N Á V R H R E Z O L U C E K R E F E R Á T U O E L E K T R I F I K A C I

VIII. celoruský sjezd sovětů

vyslechl zprávu předsedy Státní komise pro elektrifikaci a vyslovuje poděkování za vypracování plánu elektrifikace Ruska především předsednictvu Nejvyšší národohospodářské rady, dále lidovému komisariátu zemědělství a lidovému komisariátu dopravy a zejména pak komisi pro elektrifikaci Ruska.

Sjezd ukládá Celoruskému ústřednímu výkonnému výboru sovětů, radě lidových komisařů, Radě práce a obrany a předsednictvu Nejvyšší národohospodářské rady, jakož i všem lidovým komisariátům, aby tento plán dopracovaly a schválily, a to bezpodmínečně v co nejkratší lhůtě.

Sjezd dále ukládá vládě a žádá Celoruskou ústřední radu odborů a celoruský sjezd odborů, aby udělaly veškerá opatření k co nejrozsáhlejší propagaci tohoto plánu a seznámily s ním nejširší masu ve městech i na venkově. Studium tohoto plánu musí být zavedeno na všech školách v republice bez výjimky; každá elektrárna a každý alespoň trochu obstojně vybavený závod a sovchoz se musí stát střediskem, kde se lidé budou seznamovat s elektřinou a s moderním průmyslem, střediskem, které bude propagovat plán elektrifikace a soustavně ho vysvětlovat. Všichni, kdo mají dostatečné teoretické či praktické znalosti, musí být do jednoho zmobilizováni, aby propagovali plán elektrifikace a šířili poznatky nutné k jeho pochopení.

Sjezd vyjadřuje pevné přesvědčení, že všechny sovět-

ské instituce, všechny sověty zástupců, všichni dělníci a pracující rolníci napnou veškeré síly a nezaleknou se žádných obětí, aby plán elektrifikace Ruska uskutečnili stůj co stůj a navzdory všem překážkám.

Napsáno mezi 21. a 29. prosincem 1920   Podle rukopisu

Poprvé otištěno roku 1930

Sočiněnija V. I. Lenina

sv. XXVI, 2. a 3. vydání

N Á V R H R E Z O L U C E
F R A K C E K S R (b)
N A V I I I . S J E Z D U S O V Ě T Ů

Uložit všem členům KSR, aby do X. sjezdu KSR (6. 2. 1921):

1. seznámili se podle svých maximálních možností s plánem elektrifikace;

2. učinili opatření umožňující co nejdříve a nejpodrobněji prostudovat plán pro každý kraj přímo na místě;

3. připravili pro X. sjezd KSR praktické návrhy, jak co nejlépe seznámit všechny pracující s plánem elektrifikace

a jak začít neprodleně a po všech liniích tento plán uskutečňovat.

Napsáno mezi 21. a 29. prosincem 1920   Podle rukopisu

Poprvé otištěno roku 1930

Sočiněnija V. I. Lenina

sv. XXVI, 2. a 3. vydání

D O P L N Ě K K R E Z O L U C I O Z E M Ě D Ě L S K Ě O T Á Z C E [76]

Prémiování individuálně hospodařících rolníků je nutné za prvé, odsunout za prémiování celých družstev a kolektivů vůbec;

za druhé, prémiovat a vůbec odměňovat individuálně hospodařící rolníky jedině tehdy, bude-li přísně dodržena podmínka, že individuální hospodářství dosáhla dobrých hospodářských výsledků bez jakéhokoli uplatňování kulackých metod;

za třetí, prémiovat individuálně hospodařící rolníky řády a vyznamenáními, předměty osobní spotřeby, předměty pro domácnost apod.; prémiovat individuálně hospodařící rolníky výrobními prostředky je přípustné pouze tehdy, bude-li přísně dodržena podmínka, že jako prémie budou vydávány jen takové výrobní prostředky a jenom tehdy, jestliže je nebude možné použít k tomu, aby se z hospodáře stal kulak.⁹³

*Napsáno 27. prosince 1920
Poprvé otištěno roku 1959
v publikaci Leninskij sbornik XXXVI*

Podle rukopisu

D O P I S
K R A S N O P R E S E Ň S K Ý M
D Ě L N Í K Ů M

Před patnácti lety pozdvihl moskevský proletariát prapor povstání proti carismu.⁹⁴ Bylo to vyvrcholení první dělnické revoluce proti carismu. Dělníci byli poraženi a Presna zalita rudou dělnickou krví. Nezapomenutelné hrdinství moskevských dělníků se stalo příkladem boje pro masy pracujících v Rusku. Avšak tyto masy byly tehdy ještě příliš neuvědomělé, příliš izolované, nepodpořily tedy hrdiny z Presni a z celé Moskvy, kteří povstali se zbraní v ruce proti carské a statkářské monarchii.

Po porážce moskevských dělníků utrpěla porážku celá první revoluce. Zběsilá, bestiální statkářská reakce mučila po dvanáct dlouhých let všechny dělníky a rolníky, všechny národy Ruska.

Hrdinství preseňských dělníků nebylo marné. Jejich oběti nebyly zbytečné. Carská monarchie dostala první trhlinu, která se pomalu, leč nezadržitelně šířila a oslabovala starý, středověký řád.

Mezi pracujícími masami ve městech i na vesnicích vyvolalo hrdinství moskevských dělníků hluboké vření, jehož stopy i přes veškeré represálie už nezmizely.

Před ozbrojeným povstáním v prosinci 1905 nebyl lid v Rusku schopen vést masový, ozbrojený boj proti vykořisťovatelům.

Po prosinci to už byl jiný lid. Přerodil se. Prodělal bojový křest. Zocelil se v povstání. Připravil šiky bojovníků, kteří pak zvítězili v roce 1917 a kteří teď přes všechny neuvěřitelné potíže překonávají muka hladu a hospodář-

ského rozvratu, zaviněná imperialistickou válkou, a bojují za vítězství socialismu na celém světě.

Ať žijí krasnopreseňští dělníci, předvoj světové dělnické revoluce!

*Otištěno 25. prosince 1920
v bulletinu VIII. sjezd Sovětov.
Ježedněvnyj bjulleteň sjezda, č. 5
Podepsán N. Lenin*

Podle textu bulletinu

O ODBORECH,
SOUČASNÉ SITUACI
A CHYBÁCH
SODRUA TROCKÉHO⁹⁵
PROJEV NA SPOLEČNÉM ZASEDÁNÍ
DELEGÁTŮ
VIII. SJEZDU SOVĚTŮ,
ČLENŮ CELORUSKÉ
ÚSTŘEDNÍ RADY ODBORŮ
A MOSKEVSKÉ MĚSTSKÉ ODBOROVÉ RADY —
ČLENŮ KSR(b)
30. PROSINCE 1920

Soudružky a soudruzí, především se musím omluvit, že nedodržuji obvyklý postup, neboť chci-li se zúčastnit diskuse, měl bych si samozřejmě vyslechnout referát, koreferát i diskusní příspěvky. Cítím se bohužel natolik nemocen, že to nemohu splnit. Měl jsem však včera možnost přečíst si hlavní tištěné dokumenty a připravit si poznámky. Porušení obvyklého postupu, o němž jsem mluvil, bude pro vás přirozeně nepříjemné: budu se možná opakovat, protože nevím, co tu už říkali jiní, a možná neodpovím na to, nač by se odpovědět mělo. Avšak jinak jsem to udělat nemohl.

Hlavním materiálem, který mám k dispozici, je brožura soudruha Trockého O úloze a úkolech odborů^[148]. Když jsem porovnával tuto brožuru s tezemi^[147], které Trockij předložil na zasedání ústředního výboru, a když jsem se do ní pozorně začel, překvapilo mě, co je v ní teoretických chyb a nehorázných omylů. Jak se mohlo stát, že když už se někdo odhodlal k široké stranické diskusi o této otázce, dal dohromady tak nepodařenou věc, místo aby přišel s něčím maximálně promyšleným? Uká-

žu ve stručnosti hlavní body, v nichž jsou podle mě obsaženy základní a zásadní teoretické chyby.

Odbory jsou nejen historicky nutné, ale jsou i historicky nevyhnutelnou organizací průmyslového proletariátu, která jej za diktatury proletariátu sdružuje téměř v plném počtu. To je hlavní aspekt, ale soudruh Trockij na něj neustále zapomíná, nevychází z něj a nedoceňuje ho. Vždyť téma, které si zvolil, totiž Úloha a úkoly odborů, je nesmírně široké.

Už z toho, co jsem řekl, vyplývá, že úloha odborů je krajně důležitá v celém procesu uskutečňování diktatury proletariátu. Jaká je to však úloha? Když posuzuji tuto otázku — jednu ze základních teoretických otázek —, dospívám k závěru, že je to úloha neobyčejně specifická. Tím, že odbory sdružují a organizují veškeré průmyslové dělníky, jsou jednak organizací vládnoucí, panující třídy, třídy, která je u moci, třídy, která uskutečňuje diktaturu, třídy, která provádí donucování prostřednictvím státních orgánů. Není to však organizace státní, organizace donucovací, je to organizace, která vychovává, organizace, která má získávat a učit, je to škola, škola řízení, škola hospodaření, škola komunismu. Je to škola neobvyklého typu, neboť tu nejsou učitelé a žáci, nýbrž jakási velmi specifická kombinace toho, co zůstalo a nutně muselo zůstat po kapitalismu, a toho, co vychází z řad revolučně vyspělých oddílů, řekl bych, co vyrůstá z revolučního předvoje proletariátu. Mluvit tedy o úloze odborů a ne dbat těchto pravd znamená nevyhnutelně dospět k řadě nesprávných závěrů.

Pokud jde o místo odborů v systému diktatury proletariátu, stojí tato organizace, dá-li se to tak vyjádřit, mezi stranou a státní mocí. Při přechodu k socialismu je nevyhnutelná diktatura proletariátu, ale tuto diktaturu neuskutečňuje masová organizace všech průmyslových dělníků. Proč? To si můžeme přečíst v tezích II. kongresu Kominterny o úloze politické strany vůbec.^[115] Zde to ne-

budu rozvádět. Nastává situace, kdy strana, abych tak řekl, vstřebává předvoj proletariátu a tento předvoj uskutečňuje diktaturu proletariátu. Bez takové základny, jako jsou odbory, nelze uskutečňovat diktaturu, nelze vykonávat státní funkce. Ty je totiž třeba vykonávat prostřednictvím řady zvláštních institucí, a to opět jakéhosi nového typu, totiž prostřednictvím sovětského státního aparátu. V čem je specifičnost tohoto stavu, pokud jde o praktické závěry? V tom, že odbory zprostředkovávají *spojení* předvoje s masami, že svou každodenní prací přesvědčují masy, masy té třídy, která jediná je schopna dovést nás od kapitalismu ke komunismu. To je jedna stránka věci. Druhou stránkou je to, že odbory jsou »rezervoárem« státní moci. Tak tedy vypadají odbory v období přechodu od kapitalismu ke komunismu. Tento přechod nelze vůbec uskutečnit, nestojí-li v čele třída, kterou jako jedinou vychoval kapitalismus pro velkovýrobu a které jediné jsou cizí zájmy drobných vlastníků. Diktaturu proletariátu však nelze uskutečnit prostřednictvím jeho masové organizace. Neboť nejen u nás, v jedné z nejzaostalejších kapitalistických zemí, ale i ve všech ostatních kapitalistických zemích je proletariát stále ještě tak roztržštěný, tak zdeptaný a leckde i tak zkorumpovaný (a korumpuje ho právě imperialismus v jednotlivých zemích), že taková masová organizace proletariátu nemůže prosadit jeho diktaturu přímo sama. Diktaturu může prosazovat a uskutečnit jedině předvoj, který do sebe vstřebal revoluční energii třídy. Vzniká tedy jakýsi systém ozubených kol. Takový je totiž mechanismus samotné základny diktatury proletariátu, samotné podstaty přechodu od kapitalismu ke komunismu. Už z toho je zřejmé, že když soudruh Trockij poukazuje na »ideový zmatek« a mluví v první tezi speciálně o krizi, a to právě o krizi odborů, je tu hned od základu cosi zásadně nesprávného. Má-li se už mluvit o krizi, může se o ní mluvit teprve po rozboru současné politické situace. »Ideový zmatek« nastává totiž

u Trockého, protože právě on v hlavní otázce úlohy odborů v období přechodu od kapitalismu ke komunismu pustil ze zřetele a opomněl, že jde o složitý systém několika ozubených kol a že tady jednoduchý systém existovat nemůže, neboť diktaturu proletariátu nelze uskutečňovat prostřednictvím masově organizovaného proletariátu. Diktaturu proletariátu nelze uskutečňovat bez několika »převodových pák« od předvoje k masám pokrokové třídy a od ní k masám pracujících. V Rusku jsou tyto masy rolnické, v jiných zemích takové masy nejsou, ale i v těch nejvyspělejších zemích existují neproletářské nebo ne výhradně proletářské masy. Už z toho ve skutečnosti vzniká ideový zmatek, jenomže Trockij z něj zbytečně obviňuje ostatní.

Uvažují-li o úloze odborů ve výrobě, pokládám u Trockého za zásadně nesprávné to, že o tom stále mluví »v zásadě«, jako o »obecné zásadě«. Ve všech jeho tezích se vychází z hlediska »obecné zásady«. Už proto je jeho pojetí od základu nesprávné. A to už nemluvím o tom, že o úloze odborů ve výrobě jednal dostatečně, nebo víc než dostatečně IX. sjezd strany⁹⁶. Nemluvím o tom, že sám Trockij cituje ve svých vlastních tezích naprosto jasná prohlášení Lozovského^[65] a Tomského^[142], kteří mu mají posloužit, jak říkají Němci, za »fackovacího panáka« nebo za objekt, na němž je možné se cvičit v polemice. Zásadní neshody tu nejsou a Tomskij a Lozovskij, kteří napsali věci, jež cituje i sám Trockij, jsou k tomu zvoleni nevhodně. I kdybychom hledali sebeusilovněji, žádnou opravdu zásadní neshodu tu nenajdeme. Obrovská chyba vůbec, zásadní chyba, tkví v tom, že když soudruh Trockij vytyčuje dnes otázku »zásadně«, tlačí stranu i sovětskou moc zpět. Přešli jsme sláva bohu od zásad k praktické, činorodé práci. Ve Smolném jsme klábosili o zásadách, a to určitě víc, než bylo třeba. Teď, po třech letech, máme ke všem aspektům výrobní problematiky, k celé řadě složek této problematiky, dekrety — tyhle dekrety jsou vůbec

taková zapeklitá věc —, které se podepisují, ale pak na ně my sami zapomínáme a neuplatňujeme je. Potom se složitě uvažuje o zásadách, vymýšlejí se zásadní názorové neshody. Později se zmíním o dekretu, který se týká otázky úlohy odborů ve výrobě*, o dekretu, na který všichni zapomněli, včetně mě, k čemuž se musím kajícím přiznat.

Skutečné a opravdu existující názorové neshody se vůbec netýkají obecných zásad, kromě těch, které jsem uvedl. Musel jsem ovšem poukázat na uvedené »neshody« mezi mnou a soudruhem Trockým, neboť soudruh Trockij tím, že si zvolil široké téma Úloha a úkoly odborů, zabředl podle mého názoru do celé řady chyb souvisejících přímo s podstatou otázky diktatury proletariátu. Ponecháme-li to však stranou, naskýtá se otázka, proč se nám vlastně nedaří svorně pracovat, když to tolik potřebujeme? Protože se rozcházíme v otázce, jak *přistupovat* k masám, jak získávat masy, jak *navázat spojení* s masami. V tom je celá podstata věci. A v tom je právě specifická odlišnost odborů jako instituce vytvořené za kapitalismu, která je při přechodu od kapitalismu ke komunismu nevyhnutelná, ale co s ní bude v budoucnu, to je otázka. Je věcí daleké budoucnosti, že se odbory stanou problematickými; o tom si podebatují třeba naši vnukové. Teď však jde o to, jak se přiblížit k masám, jak je získat, jak s nimi navázat spojení, jak dobře zorganizovat složité převodní páky práce (práce na uskutečňování diktatury proletariátu). Všimněte si, že když mluvím o složitých převodních pákách práce, nemám tím na mysli sovětský státní aparát. Všechny ty složitosti převodních pák, které se potom vyskytnou — to je kapitola sama pro sebe. Mluvím zatím pouze abstraktně a zásadně o vztahu mezi třídami v kapitalistické společnosti; je tam proletariát, jsou tam neproletářské vrstvy pracujících, je tam maloburžoazie a buržoazie. Už z tohoto hlediska, i kdyby v aparátu sovětské

* Viz tento svazek, s. 247. *Red.*

moci neexistoval byrokratismus, stávají se převodní páky neobyčejně složitými v důsledku situace, kterou navodil kapitalismus. A na to je třeba především myslet, ptáme-li se, v čem je obtížnost »úkolů« odborů. Opakuji, že skutečný rozpor není vůbec tam, kde ho vidí soudruh Trockij, nýbrž v otázce, jak získat masy, jak k nim přistupovat, jak s nimi navázat spojení. Musím říct, že kdybychom poněkud podrobněji zkoumali alespoň naši vlastní praxi a naše zkušenosti, vyhnuli bychom se stovkám zbytečných »neshod« a zásadních chyb, kterými se brožura soudruha Trockého jen hemží. V této brožuře jsou například celé teze věnovány polemice se »sovětským tradeunionismem«. Aby se to nepletlo, vymysleli jsme si zase nového strašáka! A kdo že ho vlastně vymyslel? Soudruh Rjazanov. Zním soudruha Rjazanova už dobrých dvacet let. Vy ho tak dlouho neznáte, ale z práce ho znáte stejně dobře jako já. Velmi dobře víte, že k jeho nesporně silným stránkám rozhodně nepatří zvažování hesel. A my budeme prezentovat v tezích jako »sovětský tradeunionismus« to, co kdysi ne zcela vhodně řekl soudruh Rjazanov! Je tohle vůbec seriózní? Jestliže ano, pak budeme mít »sovětský tradeunionismus«, »sovětské antiuzavření míru« a kdovíco ještě. Není jediná věc, k níž by se nedal vymyslet nějaký ten sovětský »ismus«. (Rjazanov: »sovětský antibrestismus«.) Ano, zcela správně, »sovětský antibrestismus«.

Avšak při tomto neseriózním počínání dělá soudruh Trockij hned sám chybu. Dospívá k závěru, že úlohou odborů v dělnickém státě není hájit hmotné a duchovní zájmy dělnické třídy. To je chyba. Soudruh Trockij mluví o »dělnickém státě«. Dovolte, to je abstrakce. Když jsme psali o dělnickém státě v roce 1917, bylo to pochopitelné; když se nám ale nyní říká: »Proč hájit a před kým hájit dělnickou třídu, když buržoazie neexistuje a stát máme dělnický?«, dělá se tu zjevně chyba. Háček je v tom, že stát není úplně dělnický. A v tom právě tkví jedna z hlav-

ních chyb soudruha Trockého. Od obecných zásad jsme teď přešli ke konkrétní diskusi a k dekretům, avšak od hájení praktické a konkrétní činnosti nás tlačí zpět. To nejde. Ve skutečnosti nemáme stát dělnický, nýbrž dělnicko-rolnický — to za první. A z toho vyplývá velmi mnoho. (Bucharin: »Jaký? Dělnicko-rolnický?«.) A přestože soudruh Bucharin tam vzadu vykřikuje: »Jaký? Dělnicko-rolnický?«, nebudu mu na to odpovídat. Kdo chce, ať si vzpomene na sjezd sovětů, který právě skončil, a tam už najde odpověď.

To však není všechno. Z programu naší strany vysvítá^[105], a to je dokument, který autor Abecedy komunismu^[7] zná velmi dobře, už z tohoto programu vysvítá, že stát máme dělnický, *ale s byrokratickými deformacemi*. A touto politováníhodnou — jak bych to jen řekl? — nálepkou nebo čím, jsme ho museli označit. To je ta realita přechodu. Když tedy už takovýto stát prakticky vznikl, nemají snad odbory co hájit, můžeme se snad bez nich obejít při obhajobě hmotných a duchovních zájmů organizovaného proletariátu? To je teoreticky naprosto nesprávná úvaha. Přenáší nás do oblasti abstrakce nebo ideálu, kterého dosáhneme za patnáct či dvacet let, nejsem si ovšem jist ani tím, že ho dosáhneme přesně za tuto dobu. Před námi je přece skutečnost, kterou dobře známe, pokud nepodléháme opojení, pokud se nenecháváme unášet intelektuálským povídáním nebo abstraktními úvahami či tím, co někdy vypadá jako »teorie«, ale ve skutečnosti je to chyba, nesprávné pochopení zvláštností přechodu. Náš dnešní stát je takový, že masově organizovaný proletariát se musí bránit, a my musíme tyto dělnické organizace využívat k obraně dělníků před vlastním státem i k obraně našeho státu dělníky. Ta i ona obrana jsou výsledkem svérázné kombinace našich státních opatření a naší dohody, »srůstání« s našimi odbory.

O tomto srůstání budu muset ještě pohovořit. Ale už samo toto slovo ukazuje, že udělat si zde nepřítel v po-

době »sovětského tradeunionismu« znamená dopustit se chyby. Pojem »srůstání« totiž znamená, že tu jsou *různé* věci, o jejichž srůstání *je* teprve *třeba* se přičinit; k pojmu »srůstání« patří to, že je třeba umět využít opatření státní moci k obhajobě hmotných i duchovních zájmů proletariátu sdruženého v masových organizacích *před* touto státní mocí. Ale jakmile místo srůstání už dosáhneme *srůstu* a *splynutí*, pak se sejdeme na sjezdu, na němž se budou konkrétně projednávat praktické zkušenosti, a ne zásadní »neshody« nebo abstraktní teoretické úvahy. Pokus najít zásadní neshody se soudruhem Tomským a soudruhem Lozovským, kteří u soudruha Trockého figurují jako odborářští »byrokraté« — o tom, u koho se v tomto sporu projeví byrokratické tendence, budu mluvit později — nevede rovněž k ničemu. Velmi dobře víme, že podléhá-li soudruh Rjazanov někdy slabůstce vymyslet si stůj co stůj heslo, a to téměř vždycky zásadní, pak zrovna tento hřích se nevyskytuje mezi četnými prohřešky soudruha Tomského. Proto se mi zdá, že zahájit v této věci proti soudruhu Tomskému zásadní boj (jak to dělá soudruh Trockij) je už přespříliš. Přímo mě to udivuje. Byly doby, kdy jsme se všichni dopouštěli kolem frakčních, teoretických i všelijakých jiných neshod mnoha chyb, přičemž jsme ovšem udělali i ledacos užitečného a jaksi jsme od těch dob vyrostli. Teď je načase přejít od vymýšlení a zveličování zásadních neshod ke konkrétní práci. Nikdy jsem neslyšel, že by byl Tomskij především teoretik, že by si Tomskij dělal nárok na titul teoretika; třeba je to jeho nedostatek, ale to už je jiná otázka. Že však Tomskij, který se šzil s odborovým hnutím, musí reagovat, ať už vědomě či bezděky — ale to už je otázka jiná, neříkám, že to dělá vždycky vědomě —, že musí ve svém postavení reagovat na tento složitý přechod, a jestliže masy něco trápí a ony samy nevědí, co je trápí, a on také neví, co je trápí (potlesk, smích), a jestliže přitom naříká, pak tvrdím, že je to zásluha, a ne nedostatek. Víím docela jistě,

že dílčích teoretických chyb se u Tomského najde mnoho. A pokud my všichni zasedneme a budeme s rozmyslem psát rezoluci nebo teze, všechno to opravíme, a možná ani nic opravovat nebudeme, protože tvořit něco konkrétního je zajímavější než napravovat malicherné teoretické neshody.

Nyní přejdu k »výrobní demokracii«; je to vlastně kvůli Bucharinovi. Velmi dobře víme, že každý člověk má nějaké ty slabůstky, že takové slabůstky mívá i velký člověk, tedy i Bucharin. Jakmile se vyskytne nějaká slovní kudrlinka, musí se toho hned chytit. Psaní rezoluce O výrobní demokracii na plenárním zasedání ústředního výboru 7. prosince mu působilo takřka rozkoš. A čím víc se nad touto »výrobní demokracií« zamýšlím, tím zřetelněji vidím, jak je to teoreticky pochybené, jak je to nepromyšlené. Jenom zmatek, nic víc. A k tomuto příkladu je třeba alespoň na stranickém shromáždění znovu říct: »Soudruhu N. I. Bucharine, méně těch slovních kudrlinek, a bude to ku prospěchu Vám, teorii i republice.« (Potlesk.) Výroba je nutná vždycky. Demokracie je jednou z výhradně politických kategorií. Nelze nic namítat proti tomu, aby se toto slovo používalo v projevu či článku. Článek si volí a důkladně objasňuje jeden aspekt a dost. Ale když z toho děláte tezi, když z toho chcete udělat heslo, které by mělo sjednotit ty, kdo »souhlasí«, i ty, kdo nesouhlasí, když někdo říká jako Trockij, že strana bude muset »volit mezi dvěma tendencemi«, pak už to zní divně. Budu se ještě zabývat tím, zda strana bude muset »volit« a čím je to vina, že strana byla vmanipulována do situace, kdy musí »volit«. Pokud už k tomu došlo, musíme říct: »V každém případě volte méně takových teoreticky nesprávných, nic kromě zmatku neobsahujících hesel, jako je „výrobní demokracie“.« Ani Trockij, ani Bucharin si tento termín důkladně teoreticky nepromysleli a dostali se na scestí. »Výrobní demokracie« vzbuzuje myšlenky, které jsou úplně mimo okruh idejí, jimiž se dali unést. Chtěli zdůraznit

výrobu, soustředit na ni víc pozornosti. Zdůrazňovat něco v článku či v projevu, to je jedna věc, ale když se z toho dělají teze a když strana musí volit, říkám: Odmítněte to, protože je to zmatek. Výroba je nutná vždycky, demokracie ne vždycky. Výrobní demokracie plodí řadu v zásadě nesprávných myšlenek. Není to tak dávno, co hlásali zásadu řízení jednou osobou. Nelze dělat zmatek a vytvářet tak nebezpečí, že si to lidé popletou: kdy má být demokracie, kdy řízení jednou osobou, kdy diktatura. V žádném případě není třeba zříkat se ani diktatury — slyším, jak tam vzadu Bucharin vrčí: »Zcela správně.« (Smích. Potlesk.)

Dále. Od září mluvíme o přechodu od preferování k uplatňování zásady rovnosti, mluvíme o tom v rezoluci celostranické konference^[88], schválené ústředním výborem.⁹⁷ To je těžká otázka. Rovnost a preferování je třeba tak či onak spojovat, a přitom se oba tyto pojmy vzájemně vylučují. My jsme se ale přece jen trochu učili marxismu, učili jsme se, jak a kdy je možné a nutné spojovat protiklady, a hlavně jsme v naší revoluci za tři a půl roku protiklady už nejednou v praxi spojovali.

K otázce je zřejmě třeba přistupovat velmi obezřetně a promyšleně. Vždyť jsme o těchto zásadních otázkách mluvili už na oněch nešťastných plenárních zasedáních ÚV*, kde vznikaly sedmičlenné a osmičlenné skupiny a pověstná »nárazníková skupina« soudruha Bucharina⁹⁹; tam jsme také už konstatovali, že přechod od preferování k zásadě rovnosti není nic snadného. Abychom tedy splnili usnesení zářijové konference, musíme trochu přiložit ruku k dílu. Tyto protikladné pojmy lze přece spojovat tak, že z toho vznikne kakofonie, ale i tak, že z toho vznikne symfonie. Preferovat znamená dávat mezi všemi

* Jde o listopadové a prosincové plenární zasedání ÚV v roce 1920. Viz texty schválených rezolucí v 255. čísle Pravdy z 13. 11. 1920 a v 281. čísle ze 14. 12. 1920 a rovněž výklad v 26. čísle listu Izvěstija CK RKP⁹⁸ z 20. 12. 1920. *Red.*

nezbytnými výrobními odvětvími přednost jednomu odvětví, protože je klíčové. V čem dávat přednost? Jak dalece lze dávat přednost? To je těžká otázka a musím říct, že k jejímu řešení nestačí jen poctivá snaha, nestačí na to ani hrdinství člověka, který má možná mnoho skvělých vlastností, jenže ob stojí pouze na svém místě; tady je třeba umět správně přistoupit k velmi specifické otázce. A máme-li tedy řešit otázku preferování a rovnosti, musíme k ní přistupovat především s rozmyslem, a právě to v práci soudruha Trockého nevidíme; čím déle přepracovává své původní teze, tím víc nesprávných tvrzení se u něj vyskytuje. V jeho posledních tezích čteme:

»Pokud jde o *spotřebu*, tj. o podmínky osobní existence pracujících, je nutné uplatňovat zásadu rovnosti. Pokud jde o *výrobu*, zůstane pro nás ještě nadlouho rozhodující zásada preferování . . .« (brožura Trockého, teze 41, s. 31).

Teoreticky je to dokonalá motanice. Je to úplně nesprávné. Preferovat znamená dávat přednost, jakmile se však nedává přednost ve spotřebě, není to žádné preferování. Budou-li mi dávat přednost tak, že budu dostávat osminku chleba, pak jim za takovou přednost pěkně poděkuju. Dávat přednost ve smyslu preferování výroby znamená dávat přednost i ve spotřebě. Bez toho je preferování jen pouhý klam a mam, ale my jsme přece materialisté. Rovněž dělníci jsou materialisté; když mluvíš o preferování, dej taky chleba, šaty i maso. Jedině tak jsme tyto otázky chápali a chápeme, když jsme o nich v Radě obrany stokrát jednali v konkrétních případech; když si jeden bere boty se slovy »Můj resort je preferovaný«, a druhý říká »Boty dostanu já, jinak tvoji preferovaní dělníci nevydrží a máš po preferenci.«

A nám z toho vyplývá, že pokud jde o rovnost a preferování, je tato otázka formulována v tezích zásadně nesprávně. Navíc se tu ustupuje od toho, co už bylo v praxi

ověřeno a čeho bylo dosaženo. Tak to dělat nejde a nic dobrého z toho vzejít nemůže.

Dále je tu otázka »srůstání«. V současné době by bylo nejsprávnější o »srůstání« pomlčet. Mluvití stříbro, mlčetí zlato. Proč? Protože srůstáním jsme se už začali zabývat v praxi; nemáme ani jedinou významnou guberniální národohospodářskou radu, ani jediný významný resort Nejvyšší národohospodářské rady a lidového komisariátu dopravy atd., kde by srůstání *prakticky* neprobíhalo. Jsou ale výsledky plně uspokojující? V tom je právě ten háček. Prozkoumejme *praktické zkušenosti*, jak srůstání probíhalo a čeho se tím dosáhlo. Dekretů, které v té či oné instituci srůstání zaváděly, je tolik, že je nikdo nespočítá. Ale konkrétně prozkoumat, co z toho vzešlo, co přineslo takovéto srůstání určitému průmyslovému odvětví, kdy ten a ten člen guberniálního odborového svazu zastával tu a tu funkci v guberniální národohospodářské radě a k čemu to vedlo, kolik měsíců napomáhal tomuto srůstání atd. — vážně prostudovat naše vlastní praktické zkušenosti, to jsme zatím nedokázali. Dokázali jsme navymýšlet kolem srůstání zásadní názorové neshody a udělat přitom chybu, v tom jsme mistři, ale prostudovat své vlastní zkušenosti a ověřit je — na to nás neužije. A až se u nás budou konat sjezdy sovětů, na nichž budou kromě sekcí pro průzkum, jak se v zemědělských oblastech aplikuje zákon o povznesení zemědělství, i sekce pro zkoumání výsledků srůstání v mlynářském průmyslu Saratovské gubernie, v kovodělném průmyslu Petrohradu, v uhelném průmyslu Donbasu atd., a až tyto sekce shromáždí stohy materiálů a pak prohlásí: »Prozkoumali jsme to a to,« pak řeknu: »Ano, začali jsme konkrétně pracovat, už jsme vyrostli z dětských střívků!« Jestliže se nám ale poté, co jsme vynaložili tři roky na srůstání, předkládají »teze«, v nichž se vymýšlejí zásadní názorové neshody kolem srůstání, může být ještě něco ubožejšího a chybnějšího? Nastoupili jsme cestu srůstání a já nepochybuji, že jsme ji nastoupili

správně, ale ještě jsme patřičně neprostudovali výsledky našich zkušeností. Proto jedinou rozumnou taktikou v otázce srůstání je — mlčet.

Musíme prostudovat praktické zkušenosti. Podepisoval jsem dekrety a nařízení obsahující pokyny, jak uskutečnit srůstání v praxi, a praxe je stokrát důležitější než veškerá teorie. Proto když někdo říká: »Pohovořme si o „srůstání“,« odpovídám: »Prozkoumejme to, co jsme udělali.« Nepochybně jsme nadělali hodně chyb. Stejně tak se může stát, že velkou část našich dekretů bude třeba změnit. S tím souhlasím, nemám totiž sebemenší slabost pro dekrety. Ale v tom případě podejte praktické návrhy: To a ono je třeba předělat. To pak bude praktický přístup k věci. To pak nebude zbytečná práce a nepovede to k byrokratické plánomanii. Nahlédnu-li v Trockého brožuru do VI. kapitoly nazvané Praktické závěry, vidím, že se praktické závěry prohřešují právě touto chybou. Říká se tam totiž, že Celoruská ústřední rada odborů a předsednictvo Nejvyšší národohospodářské rady musí mít třetinu až polovinu členů společných a kolegia dokonce polovinu až dvě třetiny atd. Proč? Prostě jen tak, »od oka«. V našich dekretech se podobné proporce ovšem nejednou stanoví právě »od oka«, ale proč je to v dekretech nevyhnutelné? Nejsem zastáncem všech dekretů a nemíním je prohlašovat za lepší, než ve skutečnosti jsou. Tam jsou takové relativní veličiny jako polovina, třetina společných členů apod. soustavně stanovovány od oka. Pokud se v dekretu něco takového říká, znamená to: zkuste to tak udělat a my pak zvážíme výsledek vaší »zkoušky«. Potom posoudíme, co z toho vyšlo. A až to posoudíme, půjdeme dál. Srůstání uskutečňujeme a budeme uskutečňovat stále lépe, protože naše činnost stoupá a vyznáme se už lépe v praxi.

Zdá se mi ale, že jsem se vlastně začal zabývat »výrobní propagandou«. Co se dá dělat! Když se debatuje o úloze odborů ve výrobě, je nutné dotknout se i této otázky.

Přejdu tedy k problematice výrobní propagandy. Je to opět otázka konkrétní praxe a my ji konkrétně formulujeme. Existují už dříve vytvořené státní orgány pro výrobní propagandu. Nevím, jsou-li špatné či dobré; je třeba je vyzkoušet, ale vůbec není třeba psát k této problematice »teze«.

Má-li se mluvit celkově o úloze odborů ve výrobě, pak pokud jde o demokracii, není zapotřebí ničeho kromě obvyklého demokraticismu. Chytrácké výmysly jako »výrobní demokracie« jsou nesprávné a nevzejde z nich nic kloudného. To za prvé. Za druhé je tu výrobní propaganda. Orgány už byly vytvořeny. Trockého teze se zmiňují o výrobní propagandě. Zbytečně, protože »teze« jsou tu už zastaralá věc. Zatím nevíme, jsou-li tyto orgány dobré či špatné. Vyzkoušíme je v praxi a pak se k tomu vyjádříme. Začneme se zkoumáním a dotazováním. Dejme tomu, že se na sjezdu ustaví deset sekcí po deseti lidech: »Zabýval ses výrobní propagandou? Jak jsi to dělal a jaké byly výsledky?« Až to prozkoumáme, odměníme ty nejúspěšnější a špatné zkušenosti zavrhneme. Máme už praktické zkušenosti, sice chabé, nevelké, ale máme je, a od nich nás chtějí tlačit zpět, k »zásadním tezím«. To je spíš »reakční« hnutí než »tradeunionismus«.

Dále, za třetí, prémie. To je úloha a úkol odborů ve výrobě: prémiovat *v naturáliích*. S tím se už začalo. Ta věc se začala rozvíjet. Bylo na to vyčleněno pět set tisíc pudů obilí; sto sedmdesát tisíc už bylo vydáno. Jestli jich bylo použito dobře a správně, to zatím nevím. Rada lidových komisařů upozornila, že pokud nebudou rozděleny správně, vznikne z toho místo prémie příplatek ke mzdě; poukazovali na to jak odboráři, tak pracovníci lidového komisariátu práce. Jmenovali jsme komisi, aby věc prozkoumala, ale zatím to ještě neudělala. Bylo rozděleno sto sedmdesát tisíc pudů obilí, je však třeba dávat obilí tak, abychom odměnili toho, kdo jako hospodář projevil hrdinství, svědomitost, schopnosti a oddanost, zkrátka ty

vlastnosti, které opěvuje Trockij. Teď však nejde o chvalo-
lozpevné teze, ale o to, aby lidé dostali obilí a maso. Ne-
bylo by lépe vzít dejme tomu maso určité kategorii dělní-
ků a dát ho jako prémii jiným dělníkům, dělníkům
z »preferovaných podniků«? Takové preferování neodmí-
táme. Takové preferování je potřebné. Praktické zkušeo-
nosti s preferováním budeme pečlivě zkoumat.

Za čtvrté tu máme disciplinární soudy. Úloha odborů
ve výrobě, »výrobní demokracie« — ať se na mě soudruh
Bucharin za tato slova nezlobí — to všechno jsou jen
prázdné fráze, pokud nevyužíváme disciplinární soudy.
Ale ve vašich tezích o tom nic není. Z toho tedy o Trocké-
ho tezích a Bucharinově stanovisku vyplývá zásadní, teo-
reticky i prakticky jediný závěr: zbav nás ode všeho zlé-
ho!

A k tomuto závěru dospívám tím spíš, když si říkám,
že neformulujete otázku marxisticky. Nejen to, že je v te-
zích řada teoretických chyb. Přístup k hodnocení »úlohy
a úkolů odborů« je nemarxistický proto, že k tak široké-
mu tématu nelze přistupovat, aniž bychom řádně pro-
mysleli zvláštnosti nynější situace z jejího politického as-
pektu. Přece jsme se soudruhem Bucharinem nepsali na-
darmo v rezoluci IX. sjezdu KSR o odborech, že politika
je nejkonzentrovanejší výraz ekonomiky.

Rozebíráme-li nynější politickou situaci, mohli by-
chom říct, že prožíváme přechodné období v přechod-
ném období. Celá diktatura proletariátu je přechodné ob-
dobí, ale teď máme takřikajíc celou řadu nových pře-
chodných období. Demobilizace armády, konec války,
možnost mnohem delšího mírového oddechu než dřív, tr-
valejšího přechodu z válečné fronty na frontu práce. Už
pouze tím, a jedině tím se mění vztah třídy proletariátu
k třídě rolnictva. Jak se mění? K tomu je třeba bedlivě
přihlížet, což ale z vašich tezí nevyplývá. Dokud jsme to
nevzali v úvahu, musíme umět vyčkávat. Lid je strašlivě
unaven, mnohé zásoby, které bylo třeba dát některým

preferovaným výrobním odvětvím, jsou už spotřebovány, vztah proletariátu k rolnictvu se mění. Pociťuje se obrovská únava z války, potřeby vzrostly, ale výroba se nezvýšila, nebo se zvýšila jen nepatrně. Naproti tomu jsem už ve svém referátu na VIII. sjezdu sovětů^[52] ukazoval na to, že správně a úspěšně jsme používali donucování tenkrát, když jsme napřed dokázali všechny spolehlivě přesvědčit, že je to nutné.* Musím říct, že tento velmi důležitý aspekt nevzali Trockij a Bucharin vůbec na vědomí.

Provedli jsme dostatečně širokou a solidní přesvědčovací kampaň kolem všech nových výrobních úkolů? Nikoli, s tím jsme sotva začali. Masy jsme ještě nezískali. A mohou snad masy přejít k těmto novým úkolům naráz? Nemohou, protože dejme tomu otázku, máme-li svrhnout statkáře Vrangela, máme-li se rozpakovat přinést kvůli tomu oběti, takovou otázku už není třeba nijak zvlášť propagandisticky vysvětlovat. Avšak pokud jde o otázku úlohy odborů ve výrobě, máme-li na zřeteli nikoli »zásadní otázku«, nikoli úvahy o »sovětském tradeunionismu« a podobné nesmysly, máme-li na mysli věčnou stránku této otázky, pak jsme ji teprve začali propracovávat a vytvořili jsme teprve orgán pro výrobní propagandu; zkušenosti dosud nemáme. Zavedli jsme prémie v naturáliích, ale zkušenosti s tím dosud nemáme. Ustavili jsme disciplinární soudy, ale výsledky dosud neznáme. Avšak z politického hlediska je právě výchova mas to nejdůležitější. Bylo snad po této stránce vše připraveno, prostudováno, promyšleno a zváženo? Zdaleka ne. A v tom je hlavní, nejzávažnější a nebezpečná politická chyba, protože v této věci je třeba víc než v kterékoli jiné otázce postupovat podle zásady: »Dvakrát měř, jednou řež.« Tady se však někdo pustil do řezání, aniž vůbec něco měřil. Tvrdí se, že »strana musí volit mezi dvěma tendencemi«,

* Viz tento svazek, s. 158. *Red.*

ale ještě ani jednou se neměřilo a vymyslelo se dokonce falešné heslo »výrobní demokracie«.

Význam tohoto hesla je třeba pochopit zejména v takové politické situaci, kdy byrokratismus vyvstal před masami ve své konkrétní podobě a kdy jsme o něm začali naléhavě jednat. Soudruh Trockij v tezích říká, že pokud jde o dělnickou demokracii, zbývá sjezdu »pouze ji jednomyslně zakotvit«. To je nesprávné. Zakotvit ji nestačí; zakotvit něco znamená zpevnit to, co je už plně zváženo a změřeno, kdežto otázka výrobní demokracie není dosud ani zdaleka plně zvážena, není vyzkoušena ani ověřena. Zamyslete se nad tím, jak si to mohou vyložit masy, když se vyrukuje s heslem »výrobní demokracie«.

»My, řadoví agitátoři, kteří pracujeme mezi masami, říkáme, že je třeba nahradit, napravit nebo vyhnat byrokraty, ale vy nás hodláte vodit za nos, prý — starejte se o výrobu, prokažte demokracii v úspěších výroby, ale já se chci pustit do výroby s jiným vedením než s takovým byrokratickým konglomerátem různých správ, hlavních výborů apod.« Nenechali jste masy, aby si o věci pohovořily, aby do všeho pronikly a promyslely si to, neumožnili jste straně získat nové zkušenosti, ale už pospícháte, přeháníte, konstruuje teoreticky nesprávné formule. A o kolik tuto chybu ještě zveličí přespříliš horliví vykonavatelé? Politický vedoucí je odpovědný nejen za to, jak vede, nýbrž i za to, co dělají ti, které vede. Jenže on to někdy ani neví, často s tím ani nesouhlasí, ale odpovědnost padá na jeho hlavu.

Přejdu teď k listopadovému (9. listopadu) a prosincovému (7. prosince) plenárnímu zasedání ústředního výboru, kde se všechny tyto chyby projeví už ne jako logické kategorie, hypotézy a teoretické úvahy, nýbrž přímo v praxi. V ústředním výboru vypukl zmatek na druhou; stalo se to poprvé v dějinách naší strany za revoluce, a to je nebezpečné. Nejzávažnější bylo to, že jsme se rozdělili na dvě skupiny, že vznikla »náravníková« skupina Bucha-

rina, Preobraženského a Serebrjakova, která natropila nejvíc škod a nadělala největší zmatky.

Vzpomeňte si, jak to bylo s Hlavním politickým odborem lidového komisariátu dopravy¹⁰⁰ a s ústředním výborem Jednotného odborového svazu pracovníků železniční a vodní dopravy (Cektran). V rezoluci IX. sjezdu KSR z dubna 1920 se říká, že se ustavuje Hlavní politický odbor lidového komisariátu dopravy jako »dočasný« orgán, přičemž je nutné přejít »v co nejkratší době« k normálnímu stavu.¹⁰¹ V září čtete: »Přejdeme k normálnímu stavu.«* V listopadu (9. listopadu) se koná plenární zasedání a Trockij předkládá své teze, své úvahy o tradeunionismu. Přestože jeho jednotlivé výroky o výrobní propagandě byly velice pěkné, bylo třeba říct, že to všechno sem vůbec nepatří, že nemluví k věci, že je to krok zpět a že se tím teď ústřední výbor nemůže zabývat. Bucharin říká: »Je to velmi dobré.« Možná že je to opravdu velmi dobré, ale to není odpověď na otázku. Po vášnivých debatách je schválena deseti hlasy proti čtyřem rezoluce, v níž se slušnou a soudružskou formou říká, že Cektran sám »už dal na program« »prohloubení a rozvíjení metod proletářské demokracie uvnitř svazu«. Říká se v ní dále, že Cektran se musí »aktivně podílet na veškeré činnosti Celoruské ústřední rady odborů a být jejím členem se stejnými právy jako ostatní odborová sdružení«.

Co je hlavní myšlenkou tohoto usnesení ústředního výboru? To je jasné: »Soudruzi z Cektranu, neplňte usnese-

* Viz Izvěstija CK RKP, č. 26, s. 2, rezoluce zářijového plenárního zasedání ÚV, bod 3: »Ústřední výbor dále soudí, že těžká situace svazů pracovníků v dopravě, která vedla k vytvoření Hlavního politického odboru lidového komisariátu dopravy a Hlavního politické správy vodní dopravy¹⁰² jako dočasných převodních pák, které měly podněcovat a organizovat práci, se teď značně zlepšila. Proto je v současné době možné a nutné přikročit k začlenění těchto organizací do svazu jako svazových orgánů, které se přizpůsobí svazovému aparátu a postupně s ním splynou.«

ní sjezdu a ÚV jen formálně, nýbrž doopravdy, abyste svou prací pomáhali všem svazům, aby tu nebyla ani stopa po byrokratismu, preferování a chvástání, na způsob — my jsme lepší než vy, bohatší než vy, dostáváme větší pomoc.«

Poté přecházíme ke konkrétní práci. Ustavuje se komise, je zveřejněno její složení. Z komise odchází Trockij, maří její činnost, nemíní v ní pracovat. Proč? Z jediného důvodu. Lutovinov si často hraje na opozici. Osinskij ovšem také. To je po pravdě řečeno nepřijemná zábava. Ale je to snad důvod? Osevní kampaň prováděl Osinskij skvěle. Mělo se s ním spolupracovat bez ohledu na jeho »opoziční kampaň«, ale takové metody, jako je maření činnosti komise, jsou byrokratické, nesovětské, nesocialistické, nesprávné a politicky škodlivé. V okamžiku, kdy je třeba v »opozici« oddělit zdravé od nezdravého, je taková metoda trojnásob nesprávná a politicky škodlivá. Když Osinskij provádí »opoziční kampaň«, říkám mu: »Je to škodlivá kampaň,« ale když provádí osevní kampaň, radost pohledět! Nikdy nebudu popírat, že Lutovinov dělá stejně jako Iščenko a Šljapnikov chybu svou »opoziční kampaní«, ale kvůli tomu nelze přece mařit činnost komise.

Ostatně, co znamenala tato komise? Znamenala přechod od intelektuálních debat o zbytečných názorových neshodách ke konkrétní práci. O výrobní propagandě, o prémiech, disciplinárních soudech — o tomhle se mělo mluvit a na tom měla komise pracovat. V momentě, kdy soudruh Bucharin, hlava »náravníkové skupiny«, a Preobraženskij se Serebrjakovem viděli, že v ÚV došlo k nebezpečnému rozdělení na dvě skupiny, začali vytvářet nárazník, takový nárazník, že mohu těžko najít nějaký umírněný výraz, jímž bych tento nárazník popsal. Kdybych uměl kreslit karikatury tak jako soudruh Bucharin, nakreslil bych soudruha Bucharina jako člověka s konví petroleje, který přilévá tento petrolej do ohně, a pod to

bych napsal: »Nárazníkový petrolej«. Soudruh Bucharin chtěl něco vytvořit; není pochyby, že jeho přání bylo na-prosto upřímné, neseno snahou »vytvořit nárazník«. Nárazník se ale nevydařil a vyšlo z toho, že Bucharin nezážil politickou situaci a kromě toho nadělal politické chyby.

Bylo však zapotřebí dávat všechny takové spory na přetřes v široké diskusi? Ubíjet takto neúčinně čas? Promarnit pro nás tak potřebné týdny před stranickým sjezdem? Za tu dobu jsme mohli vypracovat a prostudovat otázku premií, disciplinárních soudů i srůstání. Právě tyto otázky bychom byli konkrétně řešili v komisi ústředního výboru. Hodlal-li soudruh Bucharin vytvořit nárazník a nedostat se do situace člověka, který »se trefil vedle«, pak měl žádat, aby soudruh Trockij zůstal v komisi, a trvat na tom. Kdyby to totiž řekl a udělal, mohli jsme se pustit do konkrétní práce, zabývali bychom se v této komisi tím, jak se v praxi uplatňuje řízení jednou osobou, jak je to s demokracií, jmenovanými vedoucími pracovníky atd.

Dále. V prosinci (plenární zasedání 7. prosince) už došlo ke srážce s pracovníky vodní dopravy, která konflikt prohloubila, a v důsledku toho bylo v ústředním výboru už osm hlasů proti našim sedmi. Soudruh Bucharin narychlo sepsal »teoretickou« část rezoluce prosincového plenárního zasedání ve snaze »dosáhnout smíru« a uplatnit »nárazník«, z čehož ovšem nemohlo nic vzejít, protože komise už nebyla schopna pracovat.

V čem vlastně byla chyba Hlavního politického odboru lidového komisariátu dopravy a Cektranu? Vůbec ne v tom, že používaly donucování. Naopak, to byla jejich zásluha. Chybou bylo to, že nedokázaly včas a bez konfliktů přejít, jak to požadoval IX. sjezd KSR, k běžné odborářské práci, nedokázaly se patřičně přizpůsobit odborovým svazům, nedokázaly jim pomoci, jakmile se dostaly do rovnoprávného postavení s nimi. Z války máme

cenné zkušenosti: hrdinství, svědomitost a jiné. Máme i špatné zkušenosti s nejhoršími vojenskými vlastnostmi: s byrokratismem a prázdným naparováním. Třebaže si to Trockij neuvědomoval a nechtěl to, jeho teze podporovaly ne ty nejlepší, nýbrž ty nejhorší vlastnosti, jak je známe z války. Je třeba mít na paměti, že politický vedoucí neodpovídá jen za svou politiku, nýbrž i za to, co dělají ti, které vede.

Poslední, co jsem vám chtěl říct a za co jsem si včera musel vynadat do hlupáků, je to, že jsem přehlédl teze soudruha Rudzutaka. Rudzutak má ten nedostatek, že nedovede promluvit řádně nahlas, působivě a hezky. Jeho slov si člověk skoro nevšimne, jdou jaksi mimo. Protože jsem se včera nemohl zúčastnit zasedání, probíral jsem se svými materiály a našel jsem v nich leták, vydaný k V. celoruské konferenci odborů, která se konala 2.—6. listopadu 1920. Tento leták je nadepsán Úkoly odborů ve výrobě. Přečtu vám ho celý, není dlouhý.

K V. CELORUSKÉ KONFERENCI ODBORŮ

Úkoly odborů ve výrobě

(TEZE REFERÁTU SOUDRUHA RUDZUTAKA)

1. Bezprostředně po Říjnové revoluci se ukázalo, že odbory jsou *téměř jedinými* orgány, které se mohly a měly současně s uplatňováním dělnické *kontroly* ujmout organizování a *řízení výroby*. Státní aparát pro řízení národního hospodářství v prvním období existence sovětské moci ještě nefungoval, zatímco sabotáž prováděná majiteli podniků a vyšším technickým personálem postavila před dělnickou třídu naléhavý úkol zachránit průmysl a obnovit normální chod celého hospodářského aparátu země.

2. V dalším období činnosti Nejvyšší národohospodářské rady, kdy značná část této činnosti byla věnována likvidaci soukromých podniků a zavádění státní správy, *prováděly odbory tuto práci současně a společně se státními orgány pro řízení hospodářství*.

Takový *paralelismus* nejen vysvětlovala, nýbrž i ospravedlňovala slabost státních orgánů; historicky ho ospravedlňovala skutečnost, že

byl navázán dokonalý kontakt mezi odbory a orgány pro řízení hospodářství.

3. Řídící činnost státních hospodářských orgánů, jejich postupné ovládní výrobního a řídicího aparátu a koordinace jednotlivých složek tohoto aparátu — to všechno *přesunulo těžiště práce při řízení průmyslu* a vypracovávání výrobního programu do *těchto orgánů*. Proto se činnost odborů při organizování výroby omezila na *účasť při vytváření kolegií hlavních výborů, ústředí a vedení závodů*.

4. Dnes se pro nás znovu stala aktuální otázka navazování těsnějšího spojení mezi hospodářskými orgány Sovětské republiky a odbory, neboť je nutné stůj co stůj účelně využít každou pracovní jednotku, získat pro uvědomělou účast ve výrobním procesu masu výrobců jako celek. V situaci, kdy se státní aparát pro řízení hospodářství, postupně stále mohutnější a složitější, změnil v neúměrný, ve srovnání se samotnou výrobou obrovský byrokratický mechanismus, jsou odbory podněcovány k bezprostřední účasti na organizování výroby nejen osobním zastoupením v hospodářských orgánech, ale též jako organizace vcelku.

5. Jestliže Nejvyšší národohospodářská rada přistupuje k vypracování celkového výrobního programu podle toho, *jaké materiální prvky výroby jsou k dispozici* (suroviny, palivo, stav strojů apod.), musí odbory k této otázce přistupovat *z hlediska organizace práce* pro plnění výrobních úkolů a účelné využívání práce. Proto *musí být celkový výrobní program v jednotlivostech i jako celek sestaven nutně za účasti odborů*, aby se tak co nejúčelněji spojilo využití materiálních zdrojů výroby a práce.

6. Zavedení skutečné pracovní kázně, úspěšný boj proti vyhýbání se práci atd. jsou myslitelné jedině tehdy, *budou-li se na plnění těchto úkolů uvědoměle podílet* všichni pracovníci ve výrobě. Toho nelze dosáhnout *byrokratickými metodami a příkazy shora*, nýbrž je nezbytné, aby každý pracovník ve výrobě pochopil nutnost a účelnost výrobních úkolů, které plní, aby každý pracovník ve výrobě plnil nejen úkoly přicházející shora, ale aby se aktivně podílel na nápravě všech technických i organizačních nedostatků.

Odborům připadají v této oblasti obrovské úkoly. Musí naučit *své členy v každé dílně a v každé továrně, aby zjišťovali a vedli v patrnosti všechny nedostatky při využívání pracovní síly, vyplývající z nesprávného využívání technických prostředků nebo z neuspokojivé administrativní práce. Všechny zkušenosti z jednotlivých podniků a výroby je pak třeba využít k energickému boji proti průtahům, lajdáctví a byrokratismu.*

7. Abychom zvláště zdůraznili závažnost těchto výrobních úkolů, musí jim být organizačně vyhrazeno určité místo v konkrétní běžné práci. *Hospodářská oddělení, zřizovaná při odborových svazech na zá-*

kladě usnesení III. celoruského sjezdu, musí při rozvíjení své činnosti postupně objasňovat a určovat charakter veškeré odborové práce. Tak například v současných společenských podmínkách, kdy je veškerá výroba zaměřena přímo na uspokojování potřeb pracujících, *musí být mzdové sazby a prémiování velmi úzce spjaty a musí být závislé na plnění výrobního plánu*. Prémiování v naturáliích i částečné vyplácení mzdy v naturáliích se musí postupně změnit v *systém zásobování dělníků* podle stupně produktivity práce.

8. Takové pojetí práce odborů musí jednak skoncovat s existencí *paralelních orgánů (politických oddělení apod.)*, jednak obnovit těsné spojení mas s orgány pro řízení hospodářství.

9. Po III. sjezdu se odborům nepodařilo výrazněji realizovat svůj program, pokud jde o jejich účast při budování národního hospodářství, jednak proto, *že byla válka*, jednak pro vlastní *organizační slabost* a odtrženost od řídicí i praktické činnosti hospodářských orgánů.

10. V souvislosti s tím si musí odbory vytyčit tyto nejbližší praktické úkoly: a) co neaktivněji se podílet na řešení otázek výroby a řízení; b) spolu s příslušnými hospodářskými orgány se bezprostředně účastnit *zřizování kompetentních řídicích orgánů*; c) pečlivě si všímat různých *typů řízení* a ovlivňovat jimi výrobu; d) povinně se podílet na sestavování a zavádění hospodářských *plánů* a výrobních programů; e) *organizovat práci* podle důležitosti hospodářských úkolů; f) *organizovat rozsáhlou výrobní agitaci a propagandu*.

11. Hospodářská oddělení při *odborových svazech* a odborových orgánech je nutné skutečně přeměnit v rychle fungující a účinné páky plánovité účasti odborů při organizování výroby.

12. Pro plánovité hmotné zabezpečení dělníků musí odbory přenést svůj *vliv na nižší i ústřední distribuční orgány komisariátu zásobování*, konkrétně a iniciativně se podílet na práci všech distribučních orgánů, *kontrolovat* je a věnovat přitom zvláštní pozornost činnosti ústředních a guberniálních *komisí pro zásobování dělníků*.

13. Protože se z takzvaného preferování v důsledku úzce resortních snah jednotlivých hlavních výborů, ústředí atd. už nadobro vytratila systematicklost, musí odbory vždy a všude obhajovat skutečné preferování v hospodářství a dožadovat se revize dosavadního systému uplatňování této zásady podle důležitosti výrobního odvětví a stavu materiálních zdrojů země.

14. Zvláštní pozornost je třeba soustředit na takzvanou vzornou skupinu podniků a udělat z nich opravdu vzorné podniky vytvořením kompetentní správy, zaváděním pracovní kázně a rozvíjením činnosti odborové organizace.

15. Při organizování práce se musí odbory kromě zavádění uceleného systému mzdových opatření a všestranné prověrky pracovních

norem pevně a v celém rozsahu věnovat boji proti jednotlivým *formám vyhýbání se práci* (absencím, pozdním příchoďům atd.). Z disciplinárních soudů, kterým nebyla doposud věnována patřičná pozornost, se musí stát účinný prostředek boje proti porušování proletářské pracovní kázně.

16. Plnění uvedených úkolů musí být stejně jako sestavení konkrétního plánu výrobní propagandy a vypracování četných opatření k zlepšení hospodářského postavení dělníků uloženo hospodářským oddělením. Proto je nutné uložit hospodářskému oddělení Celoruské ústřední rady odborů, aby v nejbližší době svolalo speciální *celoruskou poradou hospodářských oddělení* k praktickým otázkám hospodářské výstavby v souvislosti s prací státních hospodářských orgánů.

Doufám, že už chápete, proč jsem si musel vynadat. Tohle je přece platforma, platforma stokrát lepší než to, co napsal po dlouhém rozvažování soudruh Trockij, i než to, co napsal bez jakéhokoli rozvažování soudruh Bucharin (rezoluce plenárního zasedání ze 7. prosince). My všichni členové ústředního výboru, kteří jsme už mnoho let nepracovali v odborovém hnutí, bychom se měli poučit od soudruha Rudzutaka a měli by se od něho poučit i soudruzi Trockij a Bucharin. Odbory tuto platformu schválily.

Na disciplinární soudy jsme všichni zapomněli, ale »výrobní demokracie« bez prémie v naturáliích, bez disciplinárních soudů je pouhý žvást.

Porovnávám Rudzutakovy teze^[127] s tezemi, které předložil ústřednímu výboru Trockij. Na konci 5. teze čteme:

» . . . je třeba ihned začít s reorganizací odborů, tj. především začít vyhledávat vedoucí kádry právě z tohoto hlediska . . . «

Tady vidíte pravý byrokratismus! Trockij a Krestinskij budou vyhledávat »vedoucí kádry« odborů!

Opakuji: tady máte vysvětlení chyby Cektranu. Jeho chyba není v tom, že používal nátlaku; to je jeho zásluha. Chyba je v tom, že nedokázal správně řešit společné úkoly všech odborových svazů, že nedokázal přejít k správnějšímu, rychlejšímu a úspěšnějšímu uplatňování sou-

družských disciplinárních soudů a nedokázal v tom pomoci ani všem ostatním svazům. Když jsem si v tezích soudruha Rudzutaka přečetl pasáž o disciplinárních soudech, napadlo mě, že k tomu už určitě máme dekret. A ukázalo se, že máme. *Výnos* o dělnických disciplinárních soudech byl vydán 14. listopadu 1919 (Sbírka zákonů, č. 537).

V těchto soudech mají velmi důležitou úlohu odbory. Jsou-li tyto soudy dobré, nakolik úspěšně fungují, a fungují-li vždycky, to nevím. Kdybychom zkoumali své vlastní praktické zkušenosti, bylo by to miliónkrát prospěšnější než všechno to, co napsali soudruzi Trockij a Bucharin.

Končím. Shrnu-li všechno, co se týká této otázky, musím říct, že se stala obrovská chyba, když byly tyto názorové neshody předloženy široké stranické diskusi a stranickému sjezdu. Je to chyba politická. Jedině v komisi bychom mohli konkrétně věc projednat a pohnout se dopředu, kdežto teď jdeme zpátky a ještě několik týdnů půjdeme zpátky k abstraktním teoretickým tezím, místo abychom přistoupili ke konkrétnímu řešení úkolu. Pokud jde o mě, mám toho až po krk a s největší radostí bych toho nechal, nejen proto, že jsem nemocný; byl bych ochoten jít kamkoli.

Závěrem: v tezích Trockého a Bucharina je spousta teoretických chyb. Řada zásadních omylů. Politicky je celý přístup k věci zcela netaktický. »Teze« soudruha Trockého jsou politicky škodlivé. Jeho politika je vlastně politikou byrokratického šikanování odborů. Jsem přesvědčen, že náš stranický sjezd tuto politiku odsoudí a odmítne. (Bouřlivý, dlouhotrvající potlesk.)

*Vyšlo jako brožura
roku 1921 v Petrohradě*

*Podle textu brožury
porovnaného se steno-
grafickým zápisem, který
opravil V. I. Lenin*

POZNÁMKY O ELEKTRIFIKACI

1

Význam elektrifikace

1. Moderní technika.
2. Obnovení produktivních sil. Jejich rozvíjení.
3. Centralizace — maximum.
4. Komunismus = sovětská moc + elektrifikace.
5. Společný a jednotný plán: soustředění pozornosti a sil lidu.
6. Zvyšování kulturní úrovně (pracujících).
7. Ne pouhá gramotnost.

2

K elektrifikaci

1. Dekret o schválení plánu . . .
2. Mobilizace technických sil.
  - { Získávání jak elektrotechnických,
      tak i pracovních sil.
  - { Využití elektráren.
  - { Agitace a propaganda.
  - { Popularizování teoretických
      i praktických poznatků o elektřině.
3. Dekret o GOELRO.
4. Dekret o vědeckotechnickém odboru . . .
5. Dekret o celoruském sjezdu elektrotechniků.
6. Petrohrad. Uhlí ze zahraničí přes Murmansk.

Napsáno v prosinci 1920

Podle rukopisu

Poprvé otištěno: 1. část roku 1942
v publikaci *Leninskij sbornik XXXIV*;
2. část roku 1945
v publikaci *Leninskij sbornik XXXV*

O P O L Y T E C H N I C K Ě M
V Z D Ě L Á V Á N Í
P O Z N Á M K Y K T E Z Í M
N A D Ě Ž D Y K O N S T A N T I N O V N Y ¹⁰³

(Soukromé. Koncept. Nezveřejňovat.
Ještě si to párkrát promyslím.)

O polytechnickém vzdělávání nelze psát *takto*: působí to abstraktně, jako pro vzdálenou budoucnost, *nevychází se* ze současné, naléhavé, žalostné skutečnosti.

Je třeba

1. přidat jednu či dvě teze o *zásadním* významu polytechnického vzdělávání

{ *podle Marxe*
  podle našeho programu KSR^[104] }

2. Jasně říct, že nemůžeme nikterak upustit od zásady a *v mezích možnosti* od okamžitého zavedení právě polytechnického vzdělávání.

Tezi 17 *vypustit*.

O druhém stupni (12—17) říct:

Krajně těžká hospodářská situace republiky vyžaduje v dané době bezpodmínečně a ihned

sloučit* druhý stupeň s odbornými technickými školami,

přeměnit* druhý stupeň v odborné technické školy, *aby se v nich však nevyučovalo jen řemeslnické rutině*, je třeba zároveň stanovit tyto přesné zásady:

1. vyvarovat se specializace v nižších ročnících; vypracovat k tomu směrnici;

2. rozšířit ve *všech* odborných technických školách výuku *všeobecně vzdělávacích* předmětů.

* (Opravit: neslučovat celý druhý stupeň, nýbrž až od 13, 14 let, *podle pokynů a rozhodnutí pedagogů*.)

Vypracovat učební osnovy pro jednotlivé ročníky:

(Pokud takové
osnovy dosud
neexistují,
pověsit
Lunačarského)

}	komunismus	zeměpis
	všeobecné dějiny	literatura
	dějiny revolucí	atd.
	„ revoluce 1917	

3. *bezpodmínečně* začít *okamžitě* přecházet k *polytechnickému* vzdělávání, nebo přesněji řečeno *okamžitě* realizovat řadu už uskutečnitelných *kroků k polytechnickému vzdělávání*, jako například:

společně
s GOELRO

- exkurze do nejbližší elektrárny s řadou přednášek doplněných pokusy; *řada praktických prací*, které lze provádět jen s pomocí elektřiny: vypracovat ihned podrobné programy (pro jednu exkurzi; pro kurs o pěti a deseti přednáškách; na jeden či dva měsíce atd.),
- totéž v *každém slušně* fungujícím *sovchozu*,
- totéž v *každém slušně* fungujícím *závodě*,
- mobilizovat *všechny* inženýry a agronomy i všechny absolventy matematicko-fyzikální fakulty (pro přednášky o elektřině a polytechnickém vzdělávání, pro vedení praktických cvičení, exkurzí apod.),
- zakládat malá muzea s tematikou polytechnického vzdělávání, organizovat agitací vlaky, parníky aj.

společně
s GOELRO

To je nesmírně důležité. Jsme úplní žebráci. Potřebujeme truhláře, zámečníky, *ihned. Bezpodmínečně. Všichni* se musí stát truhláři, zámečníky apod., *avšak* s určitým minimem všeobecného i polytechnického vzdělání.

Úkolem škol druhého stupně (přesněji: nejvyšších tříd druhého stupně) (12—17) je vychovat mladé lidi, kteří budou dokonale ovládat svou profesi, kteří budou schopni a prakticky připraveni stát se mistry

truhláři,

tesaři,

zámečníky apod.,

ale zároveň aby tito »řemeslníci« měli

široké všeobecné vzdělání (aby si osvojili minimální základy určitých vědních oborů; uvést přesně jakých);

aby to byli komunisté (uvést přesně, co musí znát);

aby měli přehled o různých technických oborech a základy (elementární znalosti) polytechnického vzdělání,

zejména:

(aa) *základní znalosti o elektřině* (stanovit přesně jaké),

(bb) o použití elektřiny ve *strojním průmyslu,*

(cc) totéž v *chemickém,*

(dd) totéž o plánu elektrifikace RSFSR,

(ee) navštívili **minimálně 1—3krát** elektrárnu, závod, sovchoz,

(ff) znali *ty a ty* základy agronomie atd.

Vypracovat *podrobně minimum znalostí.*

(Hriňko se zřejmě úplně zbláznil, když *odmítá* polytechnické vzdělání (částečně asi i O. J. Šmidt).¹⁰⁴ *Dát to do pořádku.*)

Napsáno koncem roku 1920

Poprvé otištěno roku 1929 v časopise

Na puťach k novoj škole, č. 2

Podle rukopisu

N Á V R H U S N E S E N Í
P L E N Á R N Í H O Z A S E D Á N Í
Ú V K S R (b)
O L I D O V É M K O M I S A R I Á T U
Z E M Ě D Ě L S T V Í ¹⁰⁵

Uložit soudruhu Osinskému a celému kolegiu lidového komisariátu zemědělství, aby vypracovali a předložili radě lidových komisařů a nejbližšímu zasedání Celoruského ústředního výkonného výboru sovětů jednak výnos o lidovém komisariátu jako celku, jednak speciálně o širším a soustavnějším zapojování zemědělských odborníků do práce.¹⁰⁶

Napsáno 4. ledna 1921

Podle rukopisu

Poprvé otištěno roku 1959

v publikaci Leninskij sbornik XXXVI

Коллеги м.
Осиринскому
вместе со всей
коллекцией НК

представителю
и введет в НК
и Института Сел.
свои документы

Как положено
о марканизме в
целом так и сущно-
стью о более ин-
формации и сущности
теории вхождении
в марк. сущно-
бытия.

První strana rukopisu V. I. Lenina
Návrh usnesení plenárního zasedání ÚV KSR(b)
O lidovém komisiariátu zemědělství
4. ledna 1921
Zmenšeno

Předsjezdová diskuse se už široce rozvinula. Z drobných nesrovnalostí a neshod vyrostly velké, jak tomu bývá vždycky, trvá-li někdo na malé chybě a brání se ze všech sil ji napravit nebo chytí-li se malé chyby jednotlivce či několika lidí ti, kdo se pak dopouštějí velké chyby.

Takto vždycky vzrůstají neshody a prohlubují se rozkoly. Takto jsme i my »dorostli« od malých neshod až k syndikalismu, který znamená úplný rozchod s komunismem a nevyhnutelný rozkol ve straně, pokud strana neprojeví dostatek zdravé vitality, aby se ze své nemoci rychle a radikálně vyléčila.

Je třeba mít odvalu podívat se trpké pravdě zpříma do očí. Strana churaví. Stranou lomcuje horečka. Jde jen o to, zachvátila-li choroba pouze »přespříliš horké hlavy špiček« a i to snad jen výlučně v Moskvě, nebo zda je chorobou zachvácen celý organismus. A zda je tento organismus v takovém případě schopen vyléčit se úplně během několika týdnů (do sjezdu strany a na sjezdu strany) a znemožnit recidivu nebo zda se choroba stane vleklou a nebezpečnou.

Co je třeba dělat, abychom se co nejrychleji a nejspolehlivěji vyléčili? Je třeba, aby *všichni* členové strany přikročili s naprosto chladnou hlavou a co nejpečlivěji *ke zkoumání* 1. podstaty neshod a 2. vývoje boje uvnitř strany. Obojí je nutné, neboť podstata neshod se vyjevuje, vyjasňuje a konkretizuje (a bez ustání též mění) v *průběhu boje*, který prochází různými etapami a který má v každé etapě vždy *jiné* složení a *jiný* počet účastníků bo-

je, *jiné* pozice v boji atd. Je třeba *zkoumat* obojí a bezpodmínečně vyžadovat velice přesné dokumenty, uveřejněné tak, aby je každý mohl ověřit. Kdo věří pouhým slovům, je nenapravitelný hlupák, kterého nikdo nebere vážně. *Nejsou-li* k dispozici dokumenty, je zapotřebí vyslechnout svědky z *obou* nebo z několika stran, a musí to být »výslech na tělo« a výslech před svědky.

Pokusím se načrtnout, jak chápu podstatu neshod i střídání etap boje já.

1. etapa. V. celoruská konference odborů ve dnech 2.—6. listopadu. Začátek boje. Trockij a Tomskij jako jediná »bojovníci« z řad členů ústředního výboru. Trockij vyrukoval s »okřídleným slovem« o »prosívání« odborů. Tomskij byl ostře proti. Většina členů ÚV jen pasívně přihlíží. Jejich obrovskou chybou (a především mou) byla skutečnost, že jsme »přehlédli« Rudzutakovy teze o »úkolích odborů ve výrobě«, schválené V. konferencí. To je *nejdůležitější* dokument v *celém* sporu.

2. etapa. Plenární zasedání ÚV 9. listopadu^[118]. Trockij předkládá »koncept tezí«: Odbory a jejich další úloha^[147], v němž se prosazuje politika »prosívání«, *zastíraná* nebo *přikrášlovaná* úvahami o »velice těžké krizi« odborů a o nových úkolech a metodách. Tomskij, kterého horlivě podporuje Lenin, považuje za těžiště sporů právě »prosívání«, spojené s přehmaty a přebujelým byrokratismem v ústředním výboru Jednotného odborového svazu pracovníků železniční a vodní dopravy (Cektran). Lenin se přitom dopouští v tomto sporu určitých zjevně přehnaných, a proto i chybných »výpadů«, takže je nezbytné utvořit »nárazníkovou skupinu«, a ta také vzniká z deseti členů ÚV (patří do ní i Bucharin a Zinovjev, ale nepatří k ní ani Trockij, ani Lenin). »Nárazník« se usnáší »nepředkládat názorové neshody k široké diskusi«, *odvolává Leninův referát* (pro odbory) a jmenuje referentem Zinovjeva, jemuž ukládá »připravit konkrétní referát, který by nevedl k polemice«.

Российская Социалистическая Федеративная Советская Республика
Пролетарии всех стран, соединяйтесь!

Н. Ленин

КРИЗИС ПАРТИИ

С приложением тезисов тов. Рудзутака
о производственных задачах профсоюзов

ГОСУДАРСТВЕННОЕ ИЗДАТЕЛЬСТВО
1921

Obálka Leninovy brožury Krize ve straně. Leden 1921

Trockého teze jsou zamítnuty. Přijaty jsou teze Leniny. V definitivním znění je rezoluce schválena deseti hlasy proti čtyřem (Trockij, Andrejev, Krestinskij, Rykov). Také v této rezoluci se obhajují »zdravé vojenské metody práce«, odsuzuje se v nich »degenerace centralismu a vojenských metod práce v byrokratismus, povýšectví, zkostnatělost« atd. Cektran dostává pokyn, aby se »aktivněji podílel na celkové práci Celoruské ústřední rady odborů a stal se jejím členem se stejnými právy, jaká mají ostatní odborová sdružení«.

Ústřední výbor volí odborovou komisi a jmenuje do ní soudruha Trockého. Trockij v ní odmítá pracovat, a *teprve* tento krok zveličuje původní chybu soudruha Trockého natolik, že později vede k frakční činnosti. Bez tohoto kroku by byla chyba soudruha Trockého (návrh nesprávných tezí) docela nepatrná, taková, jaké se leckdy dopouštěli všichni členové ÚV bez výjimky.

3. etapa. Konflikt pracovníků vodní dopravy s Cektranem v prosinci. Plenární zasedání ústředního výboru 7. prosince. Hlavními »bojovníky« nejsou už Trockij a Lenin, nýbrž Trockij a Zinovjev. Zinovjev jako předseda odborové komise zkoumal prosincový spor zaměstnanců vodní dopravy s Cektranem. Plenární zasedání ústředního výboru 7. prosince. Zinovjev podává konkrétní návrh, aby bylo okamžitě změněno složení Cektranu. Proti tomu se vyslovuje většina ÚV. Rykov přechází na Zinovjevovu stranu. Je schválena Bucharinova rezoluce, která se v praktické části vyslovuje ze tří čtvrtin pro pracovníky vodní dopravy, kdežto v úvodu odmítá »přestavbu« odborů »shora« (článek 3) a schvaluje tak pověstnou »výrobní demokracii« (článek 5). Naše skupina členů ústředního výboru zůstává v menšině, neboť se staví proti Bucharinově rezoluci, a to hlavně proto, že považuje »nárazník« za ryze formální záležitost, protože neúčast Trockého v odborové komisi fakticky znamená, že boj pokračuje a přesáhl už rámeček ústředního výboru. Podáváme návrh

svolat sjezd strany na 6. února 1921. Souhlas. Odklad na 6. března byl proveden později na žádost organizací z odlehlých okrajových území.

4. etapa. VIII. sjezd sovětů. Dne 25. prosince vystupuje Trockij s »brožurou-platformou« Úloha a úkoly odborů^[148]. Z hlediska formálního demokratismu měl Trockij plné právo vystoupit s platformou, neboť ústřední výbor povolil 24. prosince svobodnou diskusi. Z hlediska revoluční účelnosti to byla už mnohem hrubší chyba — *utvoření frakce* na základě chybné platformy. Brožura cituje z rezoluce ÚV ze 7. prosince pouze to, co se týká »výrobní demokracie«, a *necituje* to, čím se argumentuje proti »přestavbě shora«. Nárazníkovou skupinu, kterou 7. prosince vytvořil za podpory Trockého Bucharin, Trockij 25. prosince rozbil. Celý obsah brožury je od začátku až do konce proniknut duchem »prosívání«. Ale »nové« »úkoly a metody«, které měly přikrášlit, zastříit nebo ospravedlnit »prosívání«, se v brožuře *nepodařilo* ukázat, pomineme-li strojená intelektuálská slova (»výrobní atmosféra«, »výrobní demokracie«), která jsou teoreticky nesprávná, a pokud jde o jejich věcnou stránku, jsou obsažena v pojmu, úkolech i v rámci výrobní propagandy.

5. etapa. Diskuse před tisíci odpovědných stranických pracovníků z celého Ruska, ve frakci KSR na VIII. sjezdu sovětů 30. prosince. Spory se rozbíhají na plné obrátky. Na jedné straně Zinovjev a Lenin, na druhé straně Trockij a Bucharin. Bucharin hodlá »fungovat jako nárazník«, ale řeční jen proti Leninovi a Zinovjevovi, proti Trockému ani slovo. Bucharin čte kousek svých tezí (uveřejněných 16. ledna), ale *jen* ten kousek, kde není ani zmínky o rozchodu s komunismem a o přechodu k syndikalismu. Šljapnikov vyhlašuje (jménem »dělnické opozice«) syndikalistickou platformu, kterou už předtím napadř rozbil soudruh Trockij (16. teze v jeho platformě) a kterou (zčásti pravděpodobně právě z tohoto důvodu) nebere nikdo vážně.

Já osobně považuji za jádro celé diskuse z 30. prosince vyhlášení Rudzutakových tezí. Vždyť ani soudruh Bucharin, ani soudruh Trockij se proti nim nejen nezmohli na sebenepatrnější námitku, ale vybájili dokonce smyšlenku, že prý »tu lepší polovinu« oněch tezí vypracovali *cektranovci* Golcman, Andrejev a Ljubimov. A proto Trockij velmi vesele a roztomile vtipkoval o nepodařené »diplomacii« Lenina, který prý chtěl »zamezit či zmařit« diskusi, hledal »hromosvod« a »náhodou mu padl do ruky nikoli hromosvod, nýbrž Cektran«.

Tuto smyšlenku vyvrátil hned 30. prosince Rudzutak, když upozornil, že Ljubimov nemá »nic společného s Celoruskou ústřední radou odborů«, že Golcman v jejím předsednictvu hlasoval proti Rudzutakovým tezím^[125] a že je připravovala komise ve složení Andrejev, Cyperovič a Rudzutak.¹⁰⁷

Připusťme však na chvíli, že smyšlenka soudruhů Bucharina a Trockého odpovídá skutečnosti. Nic jim nemůže způsobit tak totální porážku jako podobná alternativa. Neboť jestliže »cektranovci« vznesli své »nové« myšlenky do Rudzutakovy rezoluce, jestliže je Rudzutak přijal, jestliže tuto rezoluci schválily všechny odborové svazy (2.—6. prosince!!), jestliže proti ní Bucharin a Trockij nemohou nic namítnout, co z toho potom vyplývá?

Vyplývá z toho, že Trockij si všechny neshody vymyslel, že ani on, ani »cektranovci« *nemají žádné* »nové úkoly a metody«, že všechno věcné a podstatné už odbory řekly, schválily a *rozhodly*, a to *ještě dříve, než se o této otázce začalo jednat v ÚV*.

Je-li už třeba někomu pořádně vynadat a někoho »prosít«, pak ani ne tak Celoruskou ústřední radou odborů, nýbrž ústřední výbor KSR za to, že »přehlédl« Rudzutakovy teze^[125] a touto svou chybou zavinil, že se rozvinula zcela zbytečná a jalová diskuse. Není tedy čím *zastříit* chybu cektranovců (v podstatě nevelkou, docela obvyklou chybu, spočívající v určitém přehánění byrokratismu).

A vlastně ji není třeba zastírat, přikrášlovat či ospravedlňovat, nýbrž napravit. To je vše.

Podstatu Rudzutakových tezí^[126] jsem vyjádřil 30. prosince ve čtyřech bodech^[56]*: 1. obvyklý demokratismus (bez jakéhokoli přehánění, bez toho, aby se ústřední výbor jakkoli vzdával práva »jmenovat« apod., ale i bez tvrdošíjného obhajování chyb a výstřelků některých »jmenovaných osob«, které volají po nápravě); 2. výrobní propaganda (sem patří všechno konkrétní z neobratných, směšných a teoreticky pochybených »formulací«, jako »výrobní demokracie«, »výrobní atmosféra« apod.). Zřídili jsme *sovětský státní orgán*: Celoruské byro pro výrobní propagandu. Je třeba ho všemožně podporovat, a ne mařit práci ve prospěch výroby *výrobou . . . nesprávných tezí*. A to je všechno; 3. prémie v naturáliích a 4. disciplinární soudružské soudy. Bez bodů 3 a 4 jsou všechny řeči o »úloze a úkolech ve výrobě« apod. jen prázdné intelektuálské žvásty, a Trockij v »brožuře-platformě« právě na tyto dva body zapomněl, kdežto Rudzutak je má.

Když mluvíme o diskusi z 30. prosince, musím napravit ještě jednu svou chybu. Řekl jsem: »Ve skutečnosti nemáme stát dělnický, nýbrž dělnicko-rolnický.« Soudruh Bucharin ihned zvolal: »Jaký?«. A já jsem mu odpověděl tím, že jsem se odvolal na právě skončený VIII. sjezd sovětů.** Když si teď pročítám zápis diskuse, vidím, že jsem neměl pravdu já, ale soudruh Bucharin. Měl jsem říct: »Dělnický stát je abstrakce. Ve skutečnosti máme dělnický stát za prvé s tou zvláštností, že v zemi nepřevládá dělnické, nýbrž rolnické obyvatelstvo, a za druhé máme dělnický stát, ale s byrokratickými deformacemi.« Čtenář, který si bude chtít přečíst celý můj projev, uvidí, že tato oprava nemění ani sled mé argumentace, ani moje závěry.

* Viz tento svazek, s. 232—238. *Red.*

** Viz tento svazek, s. 230. *Red.*

6. etapa. Vystoupení petrohradské organizace s »provoláním ke straně«^[80] proti Trockého platformě a protiakce moskevského výboru (Pravda z 13. ledna).¹⁰⁸

Přechod od boje frakcí, vytvářených shora, k zásahu organizací zdola. Velký krok vpřed k ozdravení. Je zvláštní, že si moskevský výbor všiml »nebezpečné« stránky toho, že *petrohradská organizace* vystoupila s platformou, ale nebyl ochoten povšimnout si *nebezpečné stránky* toho, že soudruh Trockij vytvořil 25. prosince frakci!!! Šprýmaři říkají takové slepotě (na jedno oko) »nárazníková« . . .

7. etapa. Odborová komise končí svou práci a vydává platformu (brožura nazvaná Návrh usnesení X. sjezdu KSR o úloze a úkolech odborů^[106])¹⁰⁹ ze 14. ledna, podepsaná devíti členy ústředního výboru: Zinovjevem, Stalinem, Tomským, Rudzutakem, Kalininem, Kameněvem, Petrovským, Arťomem, Leninem a členem komise Lozovským; soudruzi Šljapnikov a Lutovinov »dezertovali«, zřejmě k »dělnické opozici«. Dodatečně ji ještě podepsali Šmidt, Cyperovič a Miljutin a byla otištěna 18. ledna v Pravdě^[107].

V Pravdě se 16. ledna objevují platformy^[8]: Bucharinova (podepsaná »Z pověření skupiny soudruhů Bucharin, Larin, Preobraženskij, Serebrjakov, Sokolnikov, Jakovlevová«) a Sapronovova (podepsaná »Skupina soudruhů zastávajících platformu demokratického centralismu^[4], Bubnov, Boguslavskij, Kamenskij, Maximovskij, Osinskij, Rafail, Sapronov«)¹¹⁰. Na rozšířeném zasedání moskevského výboru 17. ledna vystupují představitelé těchto platform a »ignatovovci«¹¹¹ (teze uveřejněné v Pravdě 19. ledna^[37]) s podpisy Ignatov, Orechov, Korzinov, Kuranovová, Burovcev a Maslov).*

* Strana musí ostatně požadovat, aby »platformy« byly předkládány s plnými podpisy všech soudruhů, odpovědných za tu kterou platformu. Tomuto požadavku vyhovují »ignatovovci« a »sapronovovci«, nevyhovují mu však ani »trockisté«, ani »bucharinovci«, ani »šljapnikovci«, kteří se odvolávají na nejmenované soudruhy, údajně odpovědné za příslušnou platformu.

Vidíme zde, že se jednak prohlubuje jednota (neboť platforma devíti členů ÚV se plně shoduje s usnesením V. celoruské konference odborů), jednak roztržičnost a rozklad. Vrcholem *ideového* rozkladu jsou přitom teze Bucharina a spol. Zde byl proveden takový »obrat«, o jakém marxisté kdysi dávno žertem prohlašovali: »Je to obrat ani ne tak historický, jako spíše hysterický.« V 17. tezi čteme: » . . . v současné době je nezbytné učinit tyto kandidatury *závaznými*« (totiž kandidatury odborů do příslušných »hlavních správ a ústředních institucí«).

To znamená úplný rozchod s komunismem a přechod na pozice syndikalismu. Je to v podstatě opakování Šljapnikovova hesla »poodborářštit stát«, což znamená postupně předat aparát Nejvyšší národohospodářské rady do rukou příslušných odborových svazů. Říct »předkládám *závazné* kandidatury« nebo říct »jmenuji« je jedno a totéž.

Komunismus učí: předvoj proletariátu, komunistická strana, vede bezpartijní masy dělníků, přičemž tyto masy uvědomuje, připravuje, učí a vychovává (»škola« komunismu), nejdříve dělníky a pak i rolníky, aby mohli dosáhnout a aby dosáhli toho, že ve svých rukou soustředí řízení celého národního hospodářství.

Syndikalismus předává masám bezpartijních dělníků, rozptýlených podle jednotlivých výrobních odvětví, řízení průmyslových odvětví (»hlavní správy a ústřední instituce«), čímž úplně popírá nezbytnost strany; přitom nevyvíjí dlouhodobou činnost, ani pokud jde o výchovu mas, ani pokud jde o to, aby se v *jejich* rukou *skutečně* soustředilo řízení *celého národního hospodářství*.

Program KSR říká^[105]: »Odbory . . . *musí dosáhnout toho*« (tedy ještě nedosáhly a ani se k tomu ještě nepřiblížily), »aby ve svých rukou fakticky soustředily« (ve *svých*, tj. v rukou odborů, tj. v rukou plně sjednocených *mas*; každý vidí, jak daleko máme dokonce jen k prvním projektům takového *faktického* soustředění) . . . soustředily co?

»celé řízení celého národního hospodářství jako jednotného hospodářského celku« (tedy nikoli jednotlivých průmyslových odvětví a nikoli průmyslu, nýbrž průmyslu *plus* zemědělství atd. Máme snad už blízko k tomu, abychom skutečně soustředili v rukou odborů řízení zemědělství?). A další věty programu KSR mluví o »spojení« mezi »ústřední státní správou« a »širokými masami pracujících«, o »účasti odborů na řízení hospodářství«. ¹¹²

Jestliže správu průmyslu budou jmenovat (»závazné kandidatury«) odbory, tj. z devíti desetin bezpartijní dělníci, k čemu potom potřebujeme stranu? To, k čemu až se ve svých projevech dopracoval Bucharin, znamená logicky, teoreticky i prakticky rozkol ve straně, přesněji rozchod syndikalistů se stranou.

Doposud byl »protagonistou« boje Trockij. Teď ho daleko »předběhl« a úplně »zastínil« Bucharin, vytvořil úplně nový poměr sil v boji, neboť se dopracoval k chybě stokrát větší, než jsou všechny Trockého chyby dohromady.

Jak to, že se Bucharin dopracoval až k tomuto rozchodu s komunismem? Známe dobře mírnou povahu soudruha Bucharina, jednu z vlastností, pro kterou ho všichni mají a musí mít tak rádi. Víme, že se o něm nejednou žertem řeklo, že je »měkký jako vosk«. Ukazuje se, že do tohoto »vosku« může psát každý »bezzásadový« člověk, každý »demagog«, co se mu zachce. Tyto ostré výrazy v uvozovkách použil, a právem, soudruh Kameněv^[41] v diskusi 17. ledna. Ale ani Kameněva, ani nikoho jiného samozřejmě nenapadne *vysvětlovat* to, co se stalo, bezzásadovou *demagogií* a svádět všechno na ni.

Naopak. Existuje objektivní logika frakčního boje, která přivádí i ty nejlepší lidi, pokud trvají na svém nesprávném stanovisku, nevyhnutelně do situace, která se od bezzásadové demagogie fakticky ničím neliší. Tomu nás učí celá historie frakčních bojů (například aliance »vperjodovců« a menševiků proti bolševikům¹¹³). Právě proto

je třeba zkoumat nejenom abstraktní podstatu neshod, nýbrž i jejich konkrétní vývoj a modifikace během různých etap boje. Diskuse ze 17. ledna vyjádřila výsledek tohoto vývoje.¹¹⁴ Nelze už obhajovat ani »prosívání«, ani »nové úkoly ve výrobě« (protože všechno podstatné a věcné obsahují Rudzutakovy teze^[127]). Zbývá buď v sobě najít, abychom použili Lassalova obratu, »fyzickou sílu rozumu« (a charakteru) a přiznat chybu, napravit ji a obrátit tuto stránku dějin KSR, nebo . . . nebo se chytat zbylých spojenců, ať už je to kdokoli, a »nedbat« žádných zásad. Zbyli až nepřítelští zastánci »demokracie«. A Bucharin k nim sklouzává, sklouzává k syndikalismu.

Zatímco my si pomalu osvojujeme to, co bylo v »demokratické« »dělnické opozici« zdravé, chytá se Bucharin jen toho, co v ní bylo *nezdravé*. Soudruh Bumažnyj, významný cektranovec čili trockista, vyjadřuje 17. ledna ochotu přijmout Bucharinovy syndikalistické návrhy. »Sapronovovci« dospěli tak daleko, že v téže tezi (č. 3) rozumují o »hluboké krizi« a »byrokratické zkostnatělosti« odborů a zároveň navrhují jako »absolutně« nutné »rozšířit práva odborů ve výrobě . . .«, snad kvůli té jejich »byrokratické zkostnatělosti«? Cožpak je možné brát takovou skupinu vážně? Slyšeli něco povídat o *úloze* odborů ve výrobě, a aby překřičeli ostatní, honem plácli: »rozšířit práva« kvůli »byrokratické zkostnatělosti«. Stačí si přečíst první řádky jejich »praktických« návrhů: »Předsednictvo Nejvyšší národohospodářské rady je navrhováno plenárním zasedáním Celoruské ústřední rady odborů a definitivně schvalováno Celoruským ústředním výkonným výborem sovětů«, a dál už číst ani nepotřebujeme. Ale co jejich »zásadní« *demokratické* stanovisko? Poslechněte si: (2. teze) »Oni (Zinovjev a Trockij) ve skutečnosti vyjadřují dva směry jedné a téže skupiny *bývalých zastánců zavádění vojenského režimu do hospodářství*«!!

Vezmeme-li to vážně, je to ten nejhorší menševismus a eserovština. Avšak Sapronova, Osinského a spol. nelze

brát vážně, když tito — podle mého názoru velice schopní — pracovníci prodělávají před každým sjezdem strany (»dycky na tom samým místě«) jakýsi horečnatý záchvat, pokoušejí se stůj co stůj všechny překříčet (frakce »křiklounů nad křiklouny«) a pak se se vši slávou ocitnou v bryndě. »Ignatovovci« tíhnou k »sapronovovcům«. Je samozřejmě dovoleno, aby různé skupiny (zejména před sjezdem) vytvářely bloky (a také aby si sháněly hlasy). Je ale třeba dělat to v intencích komunismu (a ne syndikalismu) a dělat to tak, aby to nebudilo smích. Kdo dá víc? Všichni, kdo slibujete více »práv« bezpartijním, spojte se u příležitosti sjezdu KSR . . .

Dosud bylo naší platformou: byrokratické extrémny není třeba obhajovat, je třeba je napravovat. Boj proti byrokratismu je zdoluhavá dřina. Napravovat extrémny je možné a nutné okamžitě. Autoritu vojenských pracovníků a jmenovaných funkcionářů nepodryvá ten, kdo upozorňuje na škodlivé extrémny a napravuje je, nýbrž ten, kdo se takové nápravě brání. Právě do takových extrémů upadali někteří cektranovci, kteří ale budou (a byli) cennými a užitečnými pracovníky. Není třeba šikanovat odbory a uměle vyhledávat neshody s nimi, když všechno nové, praktické a konkrétní o úkolech odborů ve výrobě už odbory samy uznaly a vyřešily. Pusťme se s chutí a svorně do konkrétní práce na tomto základě.

Nyní přibylo k naší platformě toto: je třeba bojovat proti ideové roztržštěnosti a proti těm *nezdravým* opozičním žvlům, které ve svých projevech zacházejí až k odmítání jakéhokoli »zavádění vojenského režimu do hospodářství« a k odmítání nejen té »metody jmenování«, jaká se až dosud převážně praktikovala, nýbrž i jakéhokoli »jmenování« vůbec, tj. nakonec i vedoucí úlohy *strany* vůči bezpartijním. Je třeba bojovat proti syndikalistické úchylce, která stranu zahubí, jestli se z ní definitivně nevyličíme.

Nemoc naší strany se nepochybně pokusí využít jak

dohodoví kapitalisté k novému vpádu, tak i eseři k různým spiknutím a povstáním. My se toho nebojíme, neboť se semkneme v pevné jednotě, protože se nebojíme přiznat si nemoc, ale uvědomujeme si, že vyžaduje od každého a na každém místě víc kázně, víc důslednosti i víc rozhodnosti. Do zahájení březnového X. sjezdu KSR i po něm nebude strana slabší, nýbrž silnější.

19. ledna 1921

*Pravda, č. 13
21. ledna 1921
Podepsán N. Lenin*

*Podle textu Pravdy
porovnaného s textem
brožury N. Lenin,
Krizis partii, 1921*

II. CELORUSKÝ SJEZD

HORNÍK Ů¹¹⁵

25. LEDNA—2. ÚNORA 1921

1

REFERÁT O ÚLOZE A ÚKOLECH ODBORŮ NA ZASEDÁNÍ KOMUNISTICKÉ FRAKCE SJEZDU

23. LEDNA

Nezdravý charakter, který teď má problematika úlohy a úkolů odborů, se vysvětluje tím, že tato otázka příliš brzy vyústila ve frakční boj. K této otázce, k otázce nemírné a nekonečné šíře, nelze přistupovat tak ukvapeně, jako se to stalo u nás, a největší vinu na tomto ukvapeném postupu a přílišné uspěchanosti má podle mého soudu Trockij. Každému z nás se už stalo a ještě stane, že předloží ústřednímu výboru nedostatečně připravené teze, protože všechna práce se u nás dělá v největším spěchu. To by nebyla velká chyba, neboť každý z nás měl občas naspěch. Je to chyba sama o sobě běžná, které se nezbavíte, protože objektivní podmínky dnešní situace jsou příliš svízelné. Avšak tím opatrněji je třeba stavět se k otázkám frakčního charakteru, k otázkám, které jsou sporné. Protože tady zabředne do podobných bludů velice snadno dokonce i člověk nepřilíš vznětlivý, což o svém oponentovi říct nemohu. Abych to tedy ukázal názorně a přešel ihned k podstatě věci, přečtu vám teď z Trockého tezí ty hlavní^[148].

Na konci 12. teze své brožury soudruh Trockij například píše:

»Pozorujeme, že úměrně tomu, jak se dostávají do popředí hospodářské úkoly, mnozí odboráři vystupují stále ostřeji a nesmiřitelněji proti perspektivě „srůstání“ a proti závěrům, které z toho vyplývají pro praxi. K těmto odborářům patří soudruzi Tomskij a Lozovskij.

A nejen to. Mnozí odboráři, kteří se distancují od nových úkolů a metod, vytvářejí mezi sebou ovzduší stavovské uzavřenosti, nevráživosti vůči novým pracovníkům povolávaným na určitý hospodářský úsek a tím fakticky podporují přežitky cechařství mezi odborově organizovanými dělníky.«

Takových pasáží z Trockého brožury bych mohl uvést mnoho. Ptám se, pokud jde o jeho frakční vystoupení: Slušelo se na člověka s takovou autoritou, na tak významného vůdce, aby se takto choval vůči svým soudruhům? Jsem přesvědčen, že 99 % soudruhů, kromě těch, kteří si právě vjeli do vlasů, řekne, že takovéto chování je nemožné.

Kdyby se soudruzi Tomskij a Lozovskij provinili nebo kdyby je snad někdo podezříval, že se provinili, například tím, že najednou odmítli podepsat brestlitevský mír nebo že najednou odmítli vést válku, pak bych takové vystoupení chápal. Revoluční účelnost je nadřazena formálnímu demokratismu. Ale přijít v takové chvíli s něčím tak nepředloženým je zásadní chyba. To nejde. V uvedené pasáži se říká, že mnozí odboráři vytvářejí mezi sebou ovzduší nevráživosti a uzavřenosti. Co to znamená? Co je to za řeč a jaký je to tón? Cožpak je možné stavět se k tomu tímto způsobem? Jestliže jsem dříve řekl, že se mi snad podaří »zafungovat jako nárazník« a nevystupovat v diskusi proto, že je škodlivé prát se s Trockým, protože je to škodlivé pro nás, škodlivé pro stranu, škodlivé pro republiku, pak teď, kdy vyšla tato brožura, jsem řekl, že je nutné vystoupit.

Trockij píše, že »mnozí odboráři vytvářejí v daném prostředí ovzduší nevráživosti vůči novým pracovníkům«

— jak je to tedy? Jestliže mnozí odboráři skutečně vytvářejí mezi sebou »ovzduší nevráživosti vůči novým pracovníkům«, pak je nutné ukázat na ty, kdo toto ovzduší nevráživosti vytvářejí. Jestliže se však na ně neukazuje, pak je to prosívání, je to byrokratický přístup k věci. Dokonce i kdyby tam ovzduší nevráživosti vůči novým pracovníkům bylo, nemá se takto mluvit. Trockij obviňuje Lozovského a Tomského z byrokratizmu. Já bych ale řekl pravý opak. Dál se to už ani nedá číst, poněvadž všechno zkazil svým pojetím, ukápl tu kapku jedu, a teď ať se snaží sebevíc, je už všechno zkaženo.

Kdo je tedy vinen, že mnozí odboráři vytvářejí ovzduší nevráživosti vůči novým pracovníkům? Člen nárazníkové skupiny nebo cektranovec ovšem řekne, že odboráři.

Ale ve skutečnosti je tu nachumeleno páté přes deváté, jak to s sebou nese dnešní vánice — samé výmysly a žvásty. V tom se však, soudruzi, musíme zorientovat a vyhmátnout podstatu. A podstata je v tom, že celá řada netaktních akcí vyvolává v masách ovzduší nevráživosti. Můj oponent tvrdí, že se vyskytli lidé, kteří vytvářeli ovzduší nevráživosti. To ukazuje, že otázka je v samé své podstatě nesprávná. Je tedy třeba se v tom zorientovat. V listopadu se sešla celoruská konference a na ní padlo ono slovo »prosívání«. Trockij udělal chybu, že to řekl. Z politického hlediska je jasné, že takový přístup vyvolá rozkol a svrhne diktaturu proletariátu.

Je třeba mít na paměti, že odbory nejsou takový ústřední orgán jako lidové komisariáty, nýbrž že je to všechn sjednocený proletariát, že je to specifický orgán a že se k němu nemůže přistupovat tímto způsobem. A když vyvstala problematika nesprávného přístupu, hrozího rozkoem, řekl jsem: »Nevykládejte tu zatím o širokých diskusích, jděte do komise a tam si to důkladně vysvětľujte.« Ale soudruzi říkají: »Ne, to nejde, to je přece porušování demokratismu.« Soudruh Bucharin to se svým řečením dopracoval dokonce tak daleko, že začal

mluvit o »posvátném hesle dělnické demokracie«. Tak to doslova řekl. Přečetl jsem si to a . . . div jsem se nepokřižoval. (Smích.) Tvrdím, že každá chyba je zpočátku maličká a teprve pak narůstá. Neshody vždycky začínají maličkostí. Každému se někdy stalo, že se trochu poranil, ale začne-li takové poranění hnisat, může to skončit smrtí. A tohleto je právě takové hnisání menší ranky. V listopadu se mluví o prosívání, a v prosinci už je z toho velká chyba.

Prosincové plenární zasedání ústředního výboru bylo proti nám. Na plenárním zasedání ÚV v prosinci se většina připojila k Trockému a byla schválena rezoluce Trockého a Bucharina[¹²⁴], kterou jste jistě četli. Ale i ti členové ústředního výboru, kteří s námi nesympatizovali, museli přiznat, že pravdu mají spíš pracovníci vodní dopravy než Cektran. To je fakt. A jestliže se ptám, v čem byla vina Cektranu, musím odpovědět, že ne v tom, že jste vyvinuli nátlak, to je vaše zásluha, ale v tom, že jste dopustili, aby došlo k byrokratickému extrému.

Jestliže jste si však tento extrém uvědomili, pak je třeba jej napravit, a ne se stavět proti nápravě. To je všechno. Boj proti byrokratismu potrvá celá desetiletí. Je to přetěžký boj a každý, kdo vám bude tvrdit, že se byrokratismu zbavíme naráz, schválíme-li protibyrokratické platformy, je jenom šarlatán, libující si v pěkných slovech. Byrokratické extrémy je třeba napravovat ihned. Je třeba je důsledně odhalovat a napravovat a neprohlašovat přitom, že špatné je dobré a černé bílé. Dělníci a rolníci chápou, že se sami teprve musí naučit řídit, ale chápou velmi dobře i to, že existují také byrokratické extrémy a že ten, kdo je nemíní napravovat, nese dvojnásobnou vinu. Je třeba napravovat extrémy včas, jak na to upozorňovali pracovníci vodní dopravy, a ne teprve tehdy, až na ně poukážou jiní.

I vynikající pracovníci se občas dopouštěli chyb. V Cektranu jsou skvělí pracovníci a my je budeme pově-

řovat funkcemi a budeme napravovat jejich byrokratické extrémy. Soudruh Trockij říká, že soudruzi Tomskij a Lovzovskij se jako odborářští pracovníci provinili tím, že vytvářejí ovzduší nevraživosti vůči novým pracovníkům. Ale to je přece úplná obłudnost. Říká-li někdo něco podobného, musí to být buď nemocný člověk, nebo ztřeštěnec, který nezná pravou míru věcí.

Taková ztřeštěnost pak vede k tomu, že se lidé hádají, přicházejí s platformami, píšou, kdo je vinen, a nakonec se všechno nadobro zkazí.

Znáte to, když se lidé pohádají, proberou nejdéle do dvou dnů všechny své příbuzné až do desátého kolena a začnou o nich vykládat. Ptáme se: »Proč jste se vlastně pohádali?« — »Když on má takovou a takovou tetu a ten zas takového a takového dědu!« — »Nejde přece o to, co je teď, ale tenkrát, proč jste se tenkrát pohádali?« Ukazuje se, že všechny ty rozbroje stačili nadělat za pouhé dva dny.

V Cektranu přestřelili mnohokrát a ke škodě věci, připustili tam zbytečný byrokratismus. Přestřelků se dopouštějí všude. Jsou úřady, které mají jen v Moskvě třicet tisíc zaměstnanců. To není žádná maličkost. Zkuste se s tím vypořádat, prorazit takovou zeď. Je třeba nebát se, nelámat si hlavu, zda někdo někoho neurazil nebo zda se někdo nenaštval. Zahájí-li se frakční boj a řekne se, že vinen je Tomskij, který vytvářel v masách ovzduší nevraživosti vůči cektranovcům, úplně to zkreslí celou záležitost, poškodí to zásadně veškerou práci a od základu naruší celý vztah k odborům. Ale odbory jsou přece masově organizovaný proletariát. Trvat na tom a hlasovat o této věci podle platform, to by vedlo k pádu sovětské moci.

Dochází-li k rozkolu mezi stranou a odbory, je tím vinná strana, a to znamená jistou záhubu sovětské moci. Nemáme jinou oporu kromě miliónů proletářů, kteří jsou neuvědomělí, téměř všichni zaostalí, nevyspělí a nevzdělaní, kteří však jako proletáři jdou za svou stranou. Dva-

cet let ji považovali za svou stranu. A pak je tu třída, která není naší třídou, která půjde možná s námi, jestliže budeme moudří a jestliže budeme v řadách své třídy provádět správnou politiku. Dospěli jsme k nejzávažnějšímu momentu své revoluce, přiměli jsme masy proletářů, přiměli jsme masy vesnické chudiny, aby nás uvědoměle podporovaly. To neudělala žádná revoluce. Neexistuje třída, která by nás mohla svrhnout: většina proletářů i vesnické chudiny je pro nás. Nemůže nás zahubit nic kromě našich vlastních chyb. Všechno to závisí na onom »jestliže«. Jestliže vyvoláme rozkol, na němž ponese vinu, půjde všechno k čertu, protože odbory jsou nejen instituce, ale zdroj, z něhož vyvěrá veškerá naše moc. Je to ta třída, z které kapitalistická ekonomika vytvořila ekonomického jednotícího činitele a která svým průmyslem sjednocuje milióny roztržštěných, rozptýlených rolníků. A proto je jeden proletář silnější než dvě stovky rolníků.

A právě proto je celý tento Trockého přístup k věci nesprávný. Mohl bych vzít libovolnou tezi a rozebrat ji, ale k tomu bych potřeboval ne hodinu, ale deset hodin, a všichni by utekli, jaká by to byla nuda. V každé tezi najdete stejný, zásadně nesprávný přístup: »Mnozí odboráři vytvářejí ovzduší nevraživosti.« V mnoha odborových svazech se vytvořilo ovzduší nevraživosti vůči nám vinou chyb a vinou byrokratismu, který jsme připustili my na hoře, z čehož nevyjímám ani sebe, protože já osobně jsem jmenoval Hlavní politický odbor lidového komisariátu dopravy. Co teď? Napravit to? Extrémy Cektranu je nutné napravit, když jsme si uvědomili, že strana je pevná a dělná, pokud stojí na vlastních nohou a řídí se vlastním rozumem. Nezříkáme se ani zásady jmenování kádrů, ani diktatury. Dělník, který prodělal dvacetiletou školu v Rusku, na to nepřistoupí. Jestliže budeme tuto chybu podporovat, půjdeme určitě k čertu, a to je to zlo, to je kořen problému.

Trockij říká, že Lozovskij a Tomskij se distancují od

nových úkolů. Pokud by se to dokázalo, vypadala by celá věc jinak. V čem spočívají nové úkoly?

Tady se nám říká: »výrobní atmosféra«, »výrobní demokracie«, »úloha ve výrobě«. Upozorňoval jsem hned na začátku, už v diskusi z 30. prosince^[56], že to jsou plané řeči, které dělník nechápe, a že to všechno patří k úkolům výrobní propagandy.* Nezříkáme se ani diktatury, ani zásady řízení jednou osobou, tyto zásady zůstávají a já je budu podporovat, ale nebudu přece podporovat hlouposti a extrémů. »Výrobní atmosféra« je směšné slovo, kterému se dělníci vysmějí. Mluv prostěji a jasněji — to všechno je výrobní propaganda. K tomu však byla zřízena zvláštní instituce.

Na zvýšení úlohy odborů ve výrobě jsem reagoval 30. prosince, upozornil jsem v tisku, že existuje rezoluce soudruha Rudzutaka, která byla schválena na konferenci 5. listopadu. Soudruzi Trockij a Bucharin říkali, že tuto rezoluci napsal Cektran. Tato skutečnost byla sice vyvrácena, ale přesto se chci zeptat, jestliže ji napsali oni, kdo se tedy distancuje? Odbory ji schválily, Cektran ji napsal. Pak je tedy všechno v pořádku, dětičky se nemusejí škorpit a vyvolávat frakční neshody. Ohlásil soudruh Trockij nové úkoly? Nikoli. A pokud má něco nového, je to jen k horšímu. O to právě jde. Soudruh Trockij vede válku, aby přiměl stranu odsoudit ty, kdo se distancují od nových úkolů, a za největší hříšníky označuje Tomského a Lozovského.

Rudzutak říká všechno jasněji a prostěji, nemluví ani o »výrobní atmosféře«, ani o »výrobní demokracii«^[127]. Píše tam jasně, že každý člen odborů musí zaujmout uvědomělé stanovisko k faktu, že je naprosto nezbytné zvýšit v zemi produktivitu. Je to napsáno prostě a srozumitelně. O všem hovoří lépe a úplněji než Trockij, protože nepomíjí ani prémie v naturáliích a disciplinární soudy. Bez

* Viz tento svazek, s. 232—238. *Red.*

toho jsou všechny řeči o tom, že zdokonalíme dopravu a dosáhneme zlepšení, jen planá slova. Zřizujeme komise, zřizujeme disciplinární soudy. V Cektranu v tom šli až do extrému. Navrhujeme, aby se říkalo, že extrémny jsou extrémny, a obhajovat je novými úkoly je marné, musíme je napravit. Donucování se nezříkáme. Žádný zdravě uvažující dělník nedospěje k závěru, že by teď bylo možné obejít se bez donucování nebo že je teď možné rozpustit odbory nebo jim předat celou výrobu. To jen soudruh Šljapnikov mohl plácnout něco podobného.

V celém projevu soudruha Šljapnikova je jedno výtečné místo, kde řekl, že u nich v Sormově udělali pokus, a absence se snížila o 30 %. Říká se, že to je pravda, ale já už jsem takový nedůvěřivý, a tak trvám na tom, aby byla vyslána komise, která by to prozkoumala a provedla srovnání Nižního Novgorodu s Petrohradem. To se nedá udělat na schůzi, nýbrž v pracovní komisi. Trockij říká, že chtějí čelit srůstání. To je úplný nesmysl. Soudruh Trockij říká, že je třeba jít kupředu; je-li stroj v pořádku, je třeba jet kupředu, ale pokud se porouchal, je třeba se vrátit. I to je pro stranu užitečné, protože je třeba poučit se ze zkušeností.

Výroba nám nefunguje, ale pustili jsme se do vyrábění špatných tezí. Taková práce vyžaduje studium a zkušenosti. Vy odboráři, vy horníci, konáte svou práci. Proším, když jste se do této práce pustili, dotazujte se, vyžádejte si čísla, dvacetkrát si všechno ověřte, nevěřte ani jedinému slovu a pak řekněte, jak to dopadlo. Dopadlo-li to dobře, jděte kupředu, dopadlo-li to špatně, vraťte se. To je práce, a ne řečnění. To se mělo udělat na stranických schůzích.

Na VIII. sjezdu sovětů jsem řekl^[52], že by u nás mělo být méně politiky.* Když jsem to řekl, myslel jsem, že nebudeme dělat politické chyby, a my zatím tři roky po

* Viz tento svazek, s. 176. *Red.*

sovětské revoluci mluvíme o syndikalismu, což je ostuda. Kdyby mi byl před půl rokem někdo řekl, že budu psát o syndikalismu, byl bych raději napsal něco o Donbasu. Teď však odvádějí naši pozornost a tlačí stranu zpět. Z chybičky vyrůstá velká chyba. Teď přejdu k soudruhu Šljapnikovovi. Soudruh Trockij v 16. bodu svých tezí správně definuje Šljapnikovovu chybu.

Bucharin se ve své snaze dělat nárazníkovou politiku chytil Šljapnikova, ale udělal by lépe, kdyby se chytil stébla. Slibuje odborům závazné kandidatury. To znamená, že odbory jmenují osoby do funkcí. Je to totéž, co říká Šljapnikov. Proti syndikalismu bojovali marxisté na celém světě. Přes dvacet let vedeme boj ve straně, dokázali jsme dělníkům skutky, a ne slovy, že strana je něco specifického, co vyžaduje uvědomělé lidi, schopné obětovat se, že dělá chyby, ale že je napravuje, že vede a vybírá takové lidi, kteří vědí, jaký kus cesty máme ještě před sebou, jaké překážky musíme ještě překonat. Neklame dělníky. Nedává sliby, které nemůže splnit. A jestliže přeskočíte odbory, obrátíte vniveč veškerou naši práci posledních tří let, všechno zpochybníte. Soudruh Bucharin, s nímž jsem o této chybě mluvil, říká: »Vy se, soudruhu Lenine, chcete mermomocí hádat.«

Chápu závazné kandidatury tak, že budou předkládány podle směrnic ústředního výboru. A jaká tedy poskytujeme práva? Takhle nemůžeme vytvořit žádný blok. Dělníci a rolníci, to jsou dvě různé třídy. Když se zavede elektřina v celé zemi, všude, dokážeme-li to za dvacet let, bude to nevídaná rychlost. To se nedá udělat rychle. Ale teprve pak mluvmе o předávání práv odborům, do té doby je to totiž klamání dělníků. Diktatura proletariátu je tou nejpevnější na světě proto, že důvěra mas byla vybojována činy, a proto, že strana přísně dbala na to, aby neztratila svůj vyhraněný charakter.

A co to znamená?

Ví snad každý dělník, jak řídit stát? Lidé z praxe vědí,

že to jsou pohádky, že milióny našich odborově organizovaných dělníků prožívají to, o čem jsme říkali, že odbory jsou školou komunismu a řízení. Stráví-li tato léta ve škole, naučí se to, ale jde to pomalu. Dosud jsme ještě nezlíkvidovali ani negramotnost. Víme, jak dělníci spjatí s rolnickým prostředím podléhají neproletářským heslům. Kdo z dělníků se podílel na řízení? V celém Rusku jich nebylo víc než několik tisíc. Řekneme-li, že ne strana, nýbrž odbory samy navrhují kandidáty a řídí, bude to znít velice demokraticky, lze tím možná získat hlasy, ale ne nadlouho. Pro diktaturu proletariátu je to zhoubné.

Přečtěte si usnesení II. kongresu Kominterny.¹¹⁶ Jeho rezoluce a usnesení obletěly celý svět. Nedávný sjezd socialistů ve Francii ukázal, že v této zemi, proslulé svým šovinismem, jsme my, socialisté, získali většinu, rozštěpili stranu a vyhnali zkorumpované vůdce; a to jsme dokázali proti syndikalistům.¹¹⁷ A všichni přijali naši teorii, všichni nejlepší dělníci, všichni nejlepší vůdcové. Dokonce i syndikalisté na celém světě, revoluční syndikalisté, jdou k nám. Sám jsem viděl americké syndikalisty, kteří nás navštívili a teď říkají: »Je to pravda, proletariát nelze vést bez strany.« Vy to znáte z praxe. A vrhat se do náruče syndikalismu, mluvit o závazných kandidaturách na »celoruské sjezdy výrobců« se pro proletariát naprosto nehodí. Je to nebezpečné, podrývá to vedoucí úlohu strany. Dnes je v zemi jen nepatrné procento organizovaných dělníků. A většina rolníků půjde za stranou proto, že politika strany je správná, proto, že strana dokázala v nejtěžším období brestlitevského míru přistoupit na dočasné oběti a ústupky, což se ukázalo jako správné. Dá se to snad všechno jen tak zahodit? Byla to snad všechno jen náhoda? Je to výsledek úsilí, které vyvíjela strana celá desetiletí. Bolševikům, kteří prošli dvacetiletou stranicou školou, věří všichni na slovo.

K řízení je třeba mít armádu zocelených komunistických revolucionářů a ta existuje, říká se jí strana. Celý

ten syndikalistický nesmysl, závazné kandidatury výrobců — to vše patří do koše. Dát se touto cestou znamená fakticky odsunout stranu na vedlejší kolej, ve skutečnosti znemožnit diktaturu proletariátu v Rusku. A to je stanovisko, které jsem jako člen strany považoval za svou povinnost vám tlumočit, které je podle mého názoru vyloženo formou praktických tezí v platformě Návrh usnesení X. sjezdu KSR^[106], podepsané Leninem, Zinovjevem, Tomským, Rudzutakem, Kalininem, Kameněvem, Lozovským, Petrovským, Sergejevem a Stalinem. Lozovskij, který není členem ÚV, je mezi podepsanými proto, že pracoval v odborové komisi, z níž bohužel odešli Šljapnikov a Lutovinov. Dělníci posoudí, udělal-li Šljapnikov dobře, že odešel. Jestliže to byl nedobrý krok, odsoudí ho za to. Jsem přesvědčen, že všichni uvědomějí dělníci přijmou tuto platformu a nynější neshody v naší straně zůstanou jen horečnatým onemocněním špiček. Dělníci však neshody napraví, zůstanou na svém místě, uhájí stranickou kázeň a za všech okolností zvýší svornou, praktickou, konkrétní a pečlivou práci výrobu a zajistí nám úplné vítězství. (Dlouhotrvající potlesk.)

*Otištěno 25. ledna 1921
v publikaci Bjulleť 2-go Vserossijskogo
sjezda gornorabočich, č. 1*

Podle textu publikace

Z Á V Ě R E Č N Ě S L O V O
 K R E F E R Á T U
 O Ú L O Z E A Ú K O L E C H O D B O R Ů
 N A Z A S E D Á N Í
 K O M U N I S T I C K Ě F R A K C E
 S J E Z D U [34]
 2 4 . L E D N A

Chtěl jsem, soudružky a soudruzi, začít svůj projev právě o tom, kdo koho zastrašuje, a hovořit i o soudruhu Šljapnikovovi, který nás velmi postrašil. Všichni tu říkali, že Lenin straší syndikalismem. Říkat, že Lenin chce někoho zastrašovat, znamená zesměšňovat se, neboť názor, že syndikalismus je jen jakési strašidlo, je směšný. Domnívám se, že musíme především vyjít z našich programů, pročíst program komunistické strany^[105] a podívat se, co se v něm říká. Soudruzi Trockij a Šljapnikov připomínají oba totéž místo z komunistického programu a toto místo je právě v jeho 5. článku. Přečtu vám ho tady v plném znění:

»5. Organizační aparát zespolečenštěného průmyslu se musí opírat především o odbory. Ty se musí stále více vymaňovat z cechovní omezenosti a stávat se velkými výrobními svazy, které budou zahrnovat většinu a postupně vůbec všechny pracující příslušného výrobního odvětví.«

To uváděl ve svém projevu soudruh Šljapnikov. Byla-li však čísla správná, bylo pracovníků řídicích organizace 60 % a těchto 60 % tvořili dělníci. Dále. Chce-li se někdo odvolávat na program, musí se na něj odvolávat patřič-

ným způsobem, musí mít na paměti, že členové strany ho znají celý, nestačí tedy přečíst jen jeden kousek a dost, jako to dělají Trockij a Šljapnikov. Soudružky a soudruzi, je historicky dokázáno, že se dělníci nemohou sdružovat jinak než podle výrobních odvětví. Proto všichni na celém světě dospěli k myšlence výrobních svazů. To je ovšem prozatím. Mluví se o nutnosti zbavit se cechovní omezenosti. A co myslíte, zbavili se jí někde třeba jen z desetiny? Každý, kdo hodlá být upřímný, ovšem řekne, že ne, že se jí nezbavili. Proč tedy na to zapomínat?

A kdo říká odborům: »Ještě jste se nezbavili cechovní omezenosti, ale zbavit se jí musíte?« Říká to Komunistická strana Ruska ve svém programu. Čtete tento program. Odchylovat se od toho znamená odchylovat se od programu směrem k syndikalismu. Ať si sebehorlivěji přitakávají, že Lenin hodlá někoho zastrašovat, je tu přece jen program. Ocitovat první část a zapomínat na druhou znamená odchýlit se. Kam? — K syndikalismu. Čtu dále:

»Odbory, které jsou podle zákonů Sovětské republiky a ustálené praxe zastoupeny ve všech místních i ústředních orgánech pro řízení průmyslu, musí dosáhnout toho, aby ve svých rukou soustředily veškeré řízení celého národního hospodářství jako jednotného hospodářského celku.«

Na to se všichni odvolávají. Co se zde říká? Naprosto nesporná věc: »musí dosáhnout«. Neříká se, že toho už dosahují. Není tu žádná nadsázka, která by sama o sobě mohla vést k nesmyslu. Je tu řečeno: »Dosáhnout.« Čeho? Řízení a faktického soustředění. Kdy toho budete moci dosáhnout? K tomu je zapotřebí výchovy. Vychovat lidi tak, aby každý z nich uměl řídit a věděl, jak to dělat. Můžete teď s čistým svědomím říct, že odbory mohou dodat do vedoucích funkcí vždy a v libovolném počtu vhodné řídicí kádry? Vždyť do vedoucích funkcí potřebujeme nikoli šest miliónů, ale dejme tomu šedesát nebo snad sto tisíc lidí. Dokážou je sehnat? Každý, kdo se nedá zlákat

formulemi a tezemi nebo těmi největšími křiklouny, řekne, že ne, že to nedokážou, že to zatím ještě nejde. Stranu čekají celé roky výchovné práce, od likvidace negramotnosti až po veškerou práci strany v odborech. Práce v odborech je spousta a my k ní musíme zvolit patřičný přístup. Ostatně je to tak i řečeno: »Musí dosáhnout toho, aby ve svých rukou skutečně soustředily veškeré řízení celého národního hospodářství.« Není tu řečeno průmyslových odvětví, jak říká Trockij ve svých tezích^[148]. V jedné z prvních tezí se cituje přesně. Ale v jiné se říká — organizace průmyslu. Promiňte, ale takhle se citovat nesmí. Jestliže píšete teze, jestliže se chcete odvolávat na program, přečtěte si ho až do konce. A každý, kdo si tento 5. článek přečte od začátku až do konce, trochu popřemýšlí, věnuje tomu nějakých deset minut, uvidí, že Šljapnikov se od programu uchýlil o krok, kdežto Trockij o celý skok. Dočtěte si tento 5. článek až do konce:

»Odbory zajišťující tak nerozborné spojení mezi ústřední státní správou, národním hospodářstvím a širokými masami pracujících musí v co nejširší míře získávat pracující pro bezprostřední řízení hospodářství. Účast odborů na řízení hospodářství a získávání širokých mas pro toto řízení je zároveň hlavním prostředkem boje proti byrokratizaci hospodářského aparátu sovětské moci a umožňuje zavést skutečnou kontrolu lidu nad výsledky výroby.«

Všimněte si, nejprve musíte dosáhnout toho, abyste řízení skutečně soustředili ve svých rukou. A co vlastně dnes zajišťujete? — Spojení mezi ústřední státní správou — to za prvé. To je úplný kolos. Vy jste nás nenaučili, jak ho zvládnout. Tedy zajistit spojení za prvé mezi ústřední státní správou, za druhé mezi národním hospodářstvím a za třetí mezi masami. Zajistili jsme toto spojení? Co myslíte, mohou odbory řídit? Vždyť se tomu bude smát každý, komu je přes třicet a má už své každodenní zkušenosti s výstavbou sovětských státních orgánů. Čtěte:

»Účast odborů na řízení hospodářství a získávání širokých mas pro toto řízení je zároveň hlavním prostředkem boje proti byrokratizaci hospodářského aparátu sovětské moci a umožňuje zavést skutečnou kontrolu lidu nad výsledky výroby.«

První je zajistit spojení mezi ústředními státními orgány. My tuto bolest nezastíráme, ale v programu jsme zdůraznili — zajistíte spojení s masami, a za druhé účast odborů na řízení hospodářství. To nejsou nabubřelá slova. Dokážete-li snížit absenci ne o 30 %, ale třeba jen o 3 %, pak řekneme, že to je skvělá, užitečná a cenná věc. »Účast odborů na řízení hospodářství a získávání širokých mas« — tak je to řečeno v posledním programu. Žádné sliby, žádná nabubřelá okázalost, nic takového, jako že vy sami volíte — to program neřekl. Nepouští se do demagogie a říká, že tu jsou nevzdělané a zaostalé masy, že tu jsou odbory, které jsou tak silné, že za sebou vedou veškeré rolnictvo a samy jdou pod vedením strany, která prošla dvacetiletou školou boje proti carismu. Žádná země toho neprožila tolik jako Rusko. To je celý ten zázrak, proč se držíme. Proč se to považuje za zázrak? Proto, že v rolnické zemi mohou pouze odbory ekonomicky sjednotit milióny izolovaných hospodářství, jestliže samy šestimiliónové masy věří své straně a jdou za svou stranou tak jako doposud. To je celý ten zázrak, který nás drží. Jak takový zázračný mechanismus pracuje, to je politická otázka. Proč může menšina řídit obrovskou rolnickou zemí a proč zůstáváme klidní? Po tříletých zkušenostech nás nemůže zlomit nikdo na světě, ani vnější, ani vnitřní síly; pokud nevyvedeme nějakou nebetyčnou hloupost, která by vedla až k rozkolům, udržíme své postavení, jinak poletíme ke všem čertům. Proto když soudruh Šljapnikov ve své platformě říká a píše:

»Celoruský sjezd výrobců volí orgány pro řízení národního hospodářství,«

říkám vám: přečtěte si celý článek 5, který jsem vám citoval z našeho programu, a uvidíte, že ani Lenin, ani nikdo jiný nezastrašují.

Šljapnikov v závěru svého projevu řekl: »Skoncujeme s byrokratismem ve státním aparátu i s byrokratismem v národním hospodářství.« Já tvrdím, že to je demagogie. Byrokratismem se zabýváme už od července minulého roku. V červenci minulého roku, po IX. sjezdu KSR, se zeptal i Preobraženskij, zda se u nás nevyskytují byrokratické extrémny. Dávejte dobrý pozor! V srpnu schvaluje ústřední výbor Zinovjevův dopis — bojujte proti byrokratismu. V září se sešla stranická konference a schválila to. Lenin si tedy novou cestu nevymyslel, jak poznamenává Trockij, nýbrž strana řekla: »Objevilo se další bolavé místo, dávejte dobrý pozor!« V červenci předkládá tuto otázku Preobraženskij, v srpnu tu je Zinovjevův dopis, v září se koná konference strany, v prosinci je na sjezdu sovětů obsáhlý referát o byrokratismu. Objevilo se tedy další bolavé místo. Roku 1919 jsme napsali v programu, že u nás existuje byrokratismus. Kdo vám navrhuje skoncovat s byrokratismem, je demagog. Šljapnikov byl vždycky takový jako dnes — s tím už se musí počítat. Jestliže před vás někdo předstupuje a říká »skoncujeme s byrokratismem«, je to demagogie. Je to hloupost. Proti byrokratismu budeme bojovat dlouhá léta, a kdo si to představuje jinak, je šarlatán a demagog, protože ke zdo-lání byrokratismu jsou zapotřebí stovky opatření, je zapotřebí, aby všichni lidé byli vzdělaní, kulturně vyspělí a podíleli se na činnosti dělnicko-rolnické inspekce. Šljapnikov byl lidovým komisařem práce, byl lidovým komisařem obchodu a průmyslu. A skoncoval snad s byrokratismem? Kiseljov byl v Hlavní správě textilního průmyslu. A skoncoval snad s byrokratismem?

Říkám ještě jednou, že až se budou všechny naše sjezdy dělit na sekce a shromažďovat fakty o srůstání u mlynářských dělníků a donbaských havířů, pak už budeme

dospělí. Ale jestliže jsme napsali celou řadu nevhodných a zbytečných platforem, dokazuje to, že nejsme hospodáři. Opakují, že nás nikdo nezlomí, ani vnější, ani vnitřní síla, pokud to sami nedopracujeme k rozkolu. Říkám, že nejen klacek, ale i takovéto přehánění dovedly ústřední výbor Jednotného odborového svazu pracovníků železniční a vodní dopravy k rozkolu. Přehnaný byrokratismus se projevuje u všech a ústřední výbor o tom ví a je za to odpovědný. V tomto směru se soudruh Trockij dopustil chyby tím, že všechny své teze napsal v opačném duchu. Všechny napsal v duchu »prosívání«, a všechny dovedly svaz až k rozkolu. Nejde o to, aby soudruh Trockij dostal špatnou známku, nejsme přece školáci a není nás třeba známkovat, ale je třeba konstatovat, že teze soudruha Trockého jsou celým svým obsahem nesprávné a že je proto nutné je odmítnout.

*Otištěno 26. ledna 1921
v publikaci Bjulleteň 2-go Vserossijskogo
sjezda gornorabočich, č. 2*

Podle textu publikace.

O VYTVOŘENÍ PODMÍNEK
PRO VĚDECKOU PRÁCI
AKADEMIKA I. P. PAVLOVA
A JEHO SPOLUPRACOVNÍKŮ

USNESENÍ RADY
LIDOVÝCH KOMISAŘŮ

Rada lidových komisařů přihlédla k zcela mimořádným vědeckým zásluhám akademika I. P. Pavlova, majícím obrovský význam pro pracující celého světa, a usnesla se:

1. Utvořit na návrh petrohradského sovětu zvláštní komisi s rozsáhlou pravomocí v tomto složení: soudruh M. Gorkij, vedoucí petrohradských vysokých škol soudruh Kristi a člen kolegia správního oddělení petrohradského sovětu soudruh Kaplun. Uložit této komisi, aby v nejkratší době vytvořila co nejpříznivější podmínky pro zajištění vědecké práce akademika Pavlova a jeho spolupracovníků.

2. Uložit Státnímu nakladatelství, aby připravilo v nejlepší tiskárně republiky reprezentační vydání vědeckého díla akademika Pavlova, shrnující výsledky jeho vědecké práce za posledních dvacet let, a ponechat přitom akademiku I. P. Pavlovovi autorské právo na toto dílo v Rusku i v zahraničí.

3. Uložit komisi pro zásobování dělníků, aby poskytla akademiku Pavlovovi a jeho ženě zvláštní přiděl, rovnající se svou kalorickou hodnotou dvěma přidělům stanoveným pro akademiky.

4. Uložit petrohradskému sovětu, aby zajistil profesoru Pavlovovi a jeho ženě doživotní užívání jejich dosa-

vadního bytu a aby byt i laboratoř akademika Pavlova
zařídil co nejkomfortněji.

Předseda rady lidových komisařů
V. Uljanov (Lenin)

Moskva, Kreml
24. ledna 1921

*Otištěno 11. února 1921
v listu Izvěstija VCIK, č. 30*

*Podle strojopisné kopie
podepsané V. I. Leninem*

JEŠTĚ JEDNOU
O ODBORECH,
SOUČASNÉ SITUACI
A CHYBÁCH SOUDRUHA
TROCKÉHO A BUCHARINA¹¹⁸

Diskuse ve straně a frakční boj před sjezdem, tj. před volbami a v souvislosti s blížícími se volbami delegátů na X. sjezd KSR, jsou v plném proudu. Po prvním frakčním vystoupení, totiž po vystoupení soudruha Trockého jménem »celé řady odpovědných pracovníků« s »brožurou-platformou« (Úloha a úkoly odborů^[148]), předmluva má datum 25. prosince 1920), následovalo ostré (čtenář dále uvidí, že oprávněně ostré) stanovisko petrohradské organizace KSR (Provolání ke straně^[80], uveřejněné 6. ledna 1921 v listu Petrogradskaja pravda¹¹⁹ a pak 13. ledna 1921 v ústředním orgánu strany, v moskevské Pravdě). Nato vystoupil proti petrohradské organizaci moskevský výbor^[113] (téhož dne v Pravdě). Dále vyšel stenografický zápis diskuse na velké a velmi významné stranické schůzi, totiž na zasedání frakce KSR na VIII. sjezdu sovětů dne 30. prosince 1920; zápis vydalo byro frakce KSR při Celoruské ústřední radě odborů. Tento stenografický zápis nese název O úloze odborů ve výrobě^[77] (předmluva^[85] má datum 6. ledna 1921). To ovšem není ani zdaleka všechen materiál z diskuse. Stranické schůze projedávající sporné otázky se totiž konají téměř všude. Já jsem vystoupil 30. prosince 1920*^[56] za podmínek, kdy »jsem nedodržel obvyklý postup«, jak jsem se vyjádřil, neboť jsem se nemohl zúčastnit diskuse, nemohl jsem vyslechnout ani řečníky, kteří mluvili přede mnou, ani ty, kteří

* Viz tento svazek, s. 224. *Red.*

mluvili po mně. Dnes se pokusím obvyklý postup dodržet a promluvit »podle pořadí«.

NEBEZPEČÍ FRAKČNÍCH VYSTOUPENÍ PRO STRANU

Je brožura soudruha Trockého Úloha a úkoly odborů frakčním vystoupením? Je v takovém vystoupení, bez ohledu na jeho obsah, nějaké nebezpečí pro stranu? Tuto otázku zvláště rádi zamlčují (samozřejmě kromě soudruha Trockého) členové moskevského výboru, kteří vidí frakční tendence u soudruhů z Petrohradu, a soudruh Bucharin, který nicméně ve svém projevu 30. prosince 1920 považoval za nutné prohlásit jménem »nárazníkové frakce«:

» . . . jestliže existuje určitá možnost železniční katastrofy, jsou nárazníky u vlaku docela dobrá věc« (záznam diskuse z 30. prosince 1920, s. 45).

Určitá možnost katastrofy tu tedy je. Je ale myslitelné, že by se uvědoměli členové strany nezajímali o to, kde, v čem a jak tato možnost vznikla?

Trockého brožura začíná prohlášením, že »je plodem kolektivní práce«, že na ní spolupracovala »celá řada odpovědných pracovníků, zejména odborových (členové předsednictva Celoruské ústřední rady odborů, ústředního výboru Svazu kovodělníků, ústředního výboru Jednotného odborového svazu pracovníků železniční a vodní dopravy /Cektran/ a dalších orgánů)« a že je to »brožura-platforma«. Ale na konci 4. teze čteme, že »blížící se sjezd strany bude muset *volit* (kurzíva Trockého) mezi dvěma tendencemi v odborovém hnutí«.

Není-li toto vytváření frakce jedním členem ústředního výboru, není-li toto »určitá možnost katastrofy«, ať se potom soudruh Bucharin nebo kdokoli z jeho stoupenců

pokusí straně vysvětlit, jaký jiný smysl mají v ruštině slova »frakční tendence« a »možnost katastrofy« ve straně?? Je vůbec možné představit si podivnější slepotu, než je slepota lidí, kteří hodlají »fungovat jako nárazník« a *zavírají oči před takovouto* »možností katastrofy«??

Jen si to rozvažte: po dvou plenárních zasedáních ústředního výboru (9. listopadu a 7. prosince), věnovaných nezvykle podrobnému, zdlouhavému a bouřlivému projednávání původního konceptu tezí soudruha Trockého^[147] a celé jím obhajované politiky strany v odborech, zůstává jeden člen ústředního výboru *jediným z devatenácti*, který dává dohromady skupinu mimo ústřední výbor a »kolektivní« »práci« této skupiny prezentuje jako »platformu«, přičemž navrhuje sjezdu strany, aby »volil mezi *dvěma* tendencemi«!! A to už ani nemluvím o tom, že soudruh Trockij 25. prosince 1920 svým prohlášením o existenci dvou a jediné dvou tendencí, třebaže Bucharin vystoupil už 9. listopadu jako »mluvčí nárazníku«, názorně odhaluje skutečnou úlohu Bucharinovy skupiny jako přísluhovače nejhoršího a nejškodlivějšího frakcionářství. To jen tak mimochodem. Ptám se však kteréhokoli člena strany: není snad takový nátlak a tvrdé vymáhání »volby« mezi dvěma tendencemi v odborovém hnutí až udivující svou naléhavou uspěchaností? Není to zarážející, když se po třech letech diktatury proletariátu mohl ve straně vyskytnout být jediný její člen, který je schopen *takto* »vyrukovat« s otázkou dvou tendencí v odborovém hnutí?

To ale není všechno. Všimněte si frakčních výpadů, jimiž je tato brožura vyšperkována. Hned v 1. tezi čteme strašlivou »výhrůžku« »některým pracovníkům v odborovém hnutí«, zaháněným »zpět k tradeunionismu, který už strana dávno zásadně zlikvidovala« (stranu tu zřejmě reprezentuje pouze jeden člen ÚV z devatenácti). V 8. tezi se velice vzletně odsuzuje »odborářský konzervatismus vedoucí vrstvy odborových pracovníků« (všimněte si ono-

ho vpravdě byrokratického zaměření pozornosti na »vedoucí vrstvu«!). Na začátku 11. teze je podivuhodně taktovní, průkazná a konkrétní . . . jak to říct co nejdvořileji? . . . »narážka« na to, že »většina odborářů« »uznává formálně, tj. slovy«, rezoluci IX. sjezdu KSR^[109].

Jsou tu ale autoritativní osoby, které soudí, že většina (!!)

V 12. tezi čteme:

» . . . mnozí odboráři vystupují stále ostřeji a nesmiřitelněji proti perspektivě srůstání . . . K těmto odborářům patří soudruzi Tomskij a Lozovskij. A nejen to. Mnozí odboráři, kteří se distancují od nových úkolů a metod, vytvářejí mezi sebou ovzduší stavovské uzavřenosti, nevraživosti vůči novým pracovníkům povolávaným na určitý hospodářský úsek, a tím fakticky podporují přežitky cechařství mezi odborově organizovanými dělníky.«

Ať si čtenář tyto úvahy pozorně přečte a důkladně se nad nimi zamyslí. Je až překvapující, co se tu najde všelijakých »perliček«. Za prvé zhodnoťte tento projev co do jeho frakčního charakteru! Představte si, co by řekl a jak by vystoupil Trockij, kdyby Tomskij uveřejnil platformu a obvinil v ní Trockého a »mnohé« vojenské pracovníky, že vytvářejí ovzduší byrokratismu, podporují přežitky surovosti apod.? Jaká je »role« Bucharina, Preobraženského, Serebrjakova a dalších, kteří *zde* nevidí — dokonce ani netuší, vůbec netuší ony ostré výrazy a frakční tendence, nevidí, že je v tom mnohem víc frakcionářství než ve vystoupení petrohradských soudruhů?

Za druhé. Zamyslete se nad tímto přístupem k věci: mnozí odboráři »vytvářejí mezi sebou ovzduší« . . . Přístup veskrze byrokratický. Jak tedy vidíte, záleží všechno na tom, jaké »ovzduší« vytvářejí »mezi sebou« Tomskij a Lozovskij, a vůbec nezáleží na úrovni vývoje a na životních podmínkách miliónových mas.

Za třetí. Soudruh Trockij tu nechtěně vyjádřil *podstatu* celého sporu, kterou tak pečlivě obchází a zastírá jak on, tak i »tvůrci nárazníku« Bucharin a spol.

Je snad podstata celého sporu a příčina boje v tom, že se mnozí odboráři distancují od nových úkolů a metod a vytvářejí mezi sebou ovzduší nevraživosti vůči novým pracovníkům?

Nebo v tom, že masy odborově organizovaných dělníků právem protestují a naléhavě prohlašují, že jsou odhodlány rázně odmrstit ty nové pracovníky, kteří nehodlají napravit zbytečné a škodlivé byrokratické extrémny?

Je snad podstata sporu v tom, že někdo nechce pochopit »nové úkoly a metody«?

Nebo v tom, že někdo planým řečením o nových úkolech a metodách nezdařile maskuje obranu některých zbytečných a škodlivých byrokratických extrémů?

Ať si čtenář zapamatuje tuto *podstatu* celého sporu.

FORMÁLNÍ DEMOKRATISMUS A REVOLUČNÍ ÚČELNOST

»Dělnická demokracie neuznává fetiše,« píše soudruh Trockij ve svých tezích, které jsou »plodem kolektivní práce«. »Zná jen revoluční účelnost« (23. teze).

S těmito tezemi soudruha Trockého se přihodila nepřijemná věc. To, co je v nich správné, nejenže není nové, ale obrací se dokonce *proti* Trockému. A to, co je v nich nové, je úplně nesprávné.

Vypsal jsem si správné teze soudruha Trockého. Obrací se proti němu nejen v otázce, o níž je zmínka v 23. tezi (o Hlavním politickém odboru lidového komisariátu dopravy), nýbrž i v jiných otázkách.

Z hlediska formální demokracie *měl* Trockij *právo* vystoupit s frakční platformou třeba i proti celému ústřednímu výboru. To je nesporné. Nesporné je i to, že ústřední výbor potvrdil toto formální právo svým usnesením o svobodě diskuse z 24. prosince 1920. Toto formální právo přiznává tvůrce nárazníku Bucharin Trockému,

avšak nepřiznává ho petrohradské organizaci, patrně proto, že Bucharin dospěl ve svém projevu 30. prosince 1920 až k »posvátnému heslu dělnické demokracie« (stenoграфický zápis, s. 45) . . .

No, a co revoluční účelnost?

Najde se alespoň jediný seriózní člověk, nezaslepený frakční samolibostí »cektranovské« nebo »nárazníkové« frakce, který by při zdravém rozumu a dobré paměti shledal *revolučně účelným takové* vystoupení v otázkách odborového hnutí *takového* autoritativního vůdce, jako je Trockij??

Lze snad popřít, že i kdyby Trockij uměl prezentovat »nové úkoly a metody« tak dokonale správně, jak je naprosto nesprávně prezentuje ve skutečnosti (o tom dále), škodil by už jen takovým přístupem sobě, straně, odborovému hnutí, výchově miliónů členů odborů i republice??

Dobrák Bucharin a jeho skupina si říkají »nárazník« pravděpodobně proto, že se pevně rozhodli *nemyslet* na to, jaké povinnosti jim tento název ukládá.

POLITICKÉ NEBEZPEČÍ ROZKOLŮ V ODBOROVÉM HNUTÍ

Každý ví, že velké neshody někdy vyrůstají ze zcela malých, zpočátku dokonce nepatrných diferencí. Každý ví, že nepatrná ranka nebo třeba i škrábnutí, jakých každý utržil v životě desítky, se může změnit ve velmi nebezpečné a někdy i neodvratně smrtelné zranění, *jestliže* se ranka zanítila, *jestliže* nastává otrava krve. Tak tomu bývá při různých, dokonce i čistě osobních konfliktech. A tak tomu bývá i v politice.

Každá i nepatrná diference se může stát politicky nebezpečnou, je-li tu možnost, že se rozroste v rozkol, a přitom právě v takový rozkol, který je schopen otrást celou politickou stavbou a zničit ji, způsobit, máme-li

užít metafory soudruha Bucharina, železniční katastrofu.

Je jasné, že v zemi s diktaturou proletariátu je rozkol v řadách proletariátu nebo mezi proletářskou stranou a masami proletariátu už nejen nebezpečný, ale dokonce maximálně nebezpečný, zvláště tvoří-li proletariát v této zemi nevelkou menšinu obyvatelstva. A rozkoly v odborovém hnutí (které, jak jsem se snažil ze všech sil zdůraznit ve svém projevu 30. prosince 1920, je hnutím téměř v plném počtu odborově organizovaného proletariátu*) znamenají rozkoly právě v proletářských masách.

Proto tedy, když se na V. celoruské konferenci odborů ve dnech 2.—6. listopadu 1920 »strhla mela« (a ta se strhla právě na ní), když se hned po této konferenci . . . ne, to se mylím, *během* této konference objevil v politickém byru neslýchaně rozčilený soudruh Tomskij a za plné podpory naprosto klidného soudruha Rudzutaka začal vyprávět, jak soudruh Trockij mluvil na této konferenci o »prosívání« odborů a jak s ním on, Tomskij, polemizoval, když se tohle stalo, řekl jsem si hned a zcela jednoznačně, že podstatou sporu je právě politika (tj. politika strany vůči odborům) a že soudruh Trockij se svou politikou »prosívání« nemá v tomto sporu proti soudruhu Tomskému absolutně pravdu. Neboť politika »prosívání«, *dokonce i kdyby k ní částečně opravňovaly* »nové úkoly a metody« (Trockého 12. teze), je v této chvíli a za dané situace naprosto nepřipustná jakožto politika skrývající v sobě nebezpečí rozkolu.

Soudruhu Trockému se teď zdá, že připisuje-li se mu politika »prosívání shora«, »je to pouhopouhá karikatura« (L. Trockij, Odpověď petrohradským soudruhům^[145] v 9. čísle Pravdy z 15. ledna 1921). Avšak slovo »prosívání« je vskutku »okřídleným slovem« nejen proto, že jakmile ho soudruh Trockij vyslovil na V. celoruské konferenci odborů, stačilo už »obletět«, abych tak řekl, stranu

* Viz tento svazek, s. 225. *Red.*

i odbory. Je to ještě jinak. Zůstává bohužel až dosud výstižné v mnohem hlubším smyslu. Jedině ono totiž vyjadřuje v té nejstručnější formě *celého ducha, celou tendenci* brožury-platformy Úloha a úkoly odborů. Celá tato brožura-platforma soudruha Trockého je od začátku až do konce prodchnuta právě duchem politiky »prosívání shora«. Stačí vzpomenout na obviňování soudruha Tomského nebo »mnohých odborářů«, že »vytvářejí mezi sebou ovzduší nevraživosti vůči novým pracovníkům«!

Jestliže se však na V. celoruské konferenci odborů (2.—6. listopadu 1920) atmosféra skrývající nebezpečí rozkolů začínala teprve vytvářet, byl na počátku prosince 1920 rozkol v Cektranu už faktem.

Tato událost je pro hodnocení politické podstaty našich sporů základní, hlavní a stěžejní; soudruzi Trockij a Bucharin se marně domnívají, že jim tu nějak pomůže zamlčování! Zamlčování v tomto případě »nefunguje jako nárazník«, nýbrž jen ještě více jitří, protože otázku dal na pořad dne nejen sám život, ale zdůraznil ji také soudruh Trockij ve své brožure-platformě. Právě v této brožure se totiž mnohokrát na místech, která jsem citoval, zejména v 12. tezi, klade otázka: Je snad podstata v tom, že »mnozí odboráři vytvářejí mezi sebou ovzduší nevraživosti vůči novým pracovníkům«, nebo v tom, že »nevraživost« *mas* je oprávněná v důsledku některých zbytečných a škodlivých extrémů byrokratismu, například v Cektranu?

Soudruh Zinovjev hned ve svém prvním projevu 30. prosince 1920 plným právem vytyčil tuto otázku přímo, když řekl, že k rozkolu to dopracovali »příliš horliví stoupenci soudruha Trockého«. Že by za to nazval soudruh Bucharin projev soudruha Zinovjeva hanlivě »žvaněním«? Avšak o neoprávněnosti této výtky se teď může přesvědčit každý člen strany, pokud si přečte stenografický zápis diskuse z 30. prosince 1920 a shledá, že přesné fakty cituje a o přesné fakty se opírá právě soudruh Zinovjev, kdežto intelektuálské »plané řečnění« bez ja-

kýchkoli faktů převládá právě u Trockého a Bucharina.

Když soudruh Zinovjev řekl: »Cektran stojí na hliněných nohou, už se rozpadl na tři části,« přerušil ho soudruh Sosnovskij výkřikem:

»Vždyť vy jste to podporovali« (Stenografický zápis, s. 15).

To už je vážné obvinění. Kdyby se to dokázalo, pak by ovšem ti, kdo se provinili *podněcováním rozkolu* třeba jen v jediném odborovém svazu, nemohli zůstat ani v ústředním výboru, ani v řadách KSR, ani v odborech naší republiky. Naštěstí toto vážné obvinění vznesl neseřízní formou soudruh, který se bohužel už nejednou vyznamenal svým neseřízním polemickým »zápalem«. Soudruh Sosnovskij dokázal někdy okořenit dokonce i své výborné články, například o výrobní propagandě, takovou »kapkou jedu«, která znehodnotila i všechny klady výrobní propagandy. Najdou se takové šťastné povahy (jako například Bucharin), které si i za nejurputnějšího boje dovedou při svých výpadech odpustit jedovatosti; bývají ale i takové nepřilíš šťastné povahy, které při svých výpadech jedovatostmi zas tak často nešetří. Soudruhu Sosnovskému by prospělo, kdyby se v tomto ohledu kontroloval a kdyby požádal dokonce i své přátele, aby na něho občas dohlédli.

Někdo ale může namítnout, že tu bylo přece jen vysloveno obvinění. Třebaže neseřízní, nevhodnou a zjevně »frakční« formou. Jde-li však o vážnou věc, je lépe říct pravdu nevhodnou formou než o ní pomlčet.

Věc je nesporně závažná, neboť zde je, opakuji, *podstata* celého sporu obsažena víc, než si kdo myslí. A my máme naštěstí dostatečně přesvědčivé a dostatečně objektivní fakty, abychom mohli *zásadně* odpovědět na otázku, kterou nadhodil soudruh Sosnovskij.

Za prvé. Na téže stránce stenografického zápisu čteme prohlášení soudruha Zinovjeva, který nejenže odpověděl soudruhu Sosnovskému: »To není pravda!«, ale také se

přesně odvolal na rozhodující fakty. Soudruh Zinovjev upozornil, že se soudruh Trockij nepokoušel vznést (k čemuž dodávám, že to bylo zjevně ve frakčním zápalu) takové obvinění, s jakým přišel soudruh Sosnovskij, ale hodlal obvinít soudruha Zinovjeva, že prý svým *vystoupením na zářijové celoruské konferenci KSR*^[20] napomáhal rozkolu nebo dokonce rozkol vyvolal. (V závorce poznamenávám, že toto obvinění je neudržitelné už proto, že Zinovjevovo zářijové vystoupení schválily v podstatě jak ústřední výbor, tak strana a nikdo proti němu ani jednou formálně neprotestoval.)

A soudruh Zinovjev odpověděl, že soudruh Rudzutak na zasedání ústředního výboru s protokolem v ruce dokázal, že »tato otázka (otázka některých zbytečných a škodlivých byrokratických extrémů v Cektranu) byla zkoumána na Sibiři, v Povolží, na severu i na jihu země už *dlouho před* jakýmikoli mými (tj. Zinovjevovými) vystoupeními a dlouho před celoruskou konferencí«.

To je dokonale jasné, přesné a fakty podložené prohlášení. Učinil ho soudruh Zinovjev ve svém prvním projevu k tisícům členů KSR, kteří zastávají odpovědné funkce, přičemž Zinovjevova fakty podložená tvrzení *nevyrátil* ani soudruh Trockij, který mluvil *dvakrát po* tomto Zinovjevově projevu, ani soudruh Bucharin, který mluvil *rovněž po* tomto Zinovjevově projevu.

Za druhé. Obvinění soudruha Sosnovského vyvrací ještě přesněji a oficiálněji *rezoluce plenárního zasedání ÚV KSR o konfliktu mezi komunisty pracujícími ve vodní dopravě a komunistickou frakcí na poradě Cektranu*^[123], která byla schválena 7. prosince 1920 a je obsažena ve zmíněném stenografickém zápisu. V části této rezoluce věnované Cektranu se říká:

»V souvislosti s konfliktem mezi Cektranem a pracovníky vodní dopravy se ústřední výbor usnesl: 1. Vytvořit ve sjednoceném Cektranu sekci pracovníků vodní dopravy. 2. Svolat v únoru sjezd pracovníků železniční a vodní dopravy a provést na něm řádné volby do nové-

ho Cektranu. 3. Do té doby ponechat ve funkci staré složení Cektranu. 4. Bezodkladně zrušit Hlavní politickou správu vodní dopravy a Hlavní politický odbor lidového komisariátu dopravy a všechny jejich pracovní síly a prostředky předat odborové organizaci podle zásad běžného demokraticismu.«

Z toho čtenář vidí, že tu nejen není řečeno nic, co by odsuzovalo pracovníky vodní dopravy, ale že naopak ve všem podstatném dostali *za pravdu oni*. Ve skutečnosti pro tuto rezoluci *nehlasoval ani jeden z členů ÚV* (kromě Kameněva), kteří podepsali společnou platformu 14. ledna 1921 (O úloze a úkolech odborů)^[105]. Návrh usnesení X. sjezdu KSR, který předložila ústřednímu výboru skupina členů ÚV a členů odborové komise. Z nečlenů ÚV byl na ní podepsán Lozovskij, který však byl členem odborové komise, dále jsou podepsáni Tomskij, Kalinin, Rudzutak, Zinovjev, Stalin, Lenin, Kameněv, Petrovskij a Arťom (Sergejev).

Tato rezoluce byla prosazena *proti* uvedeným členům ÚV, tj. proti naší skupině. Neboť my bychom hlasovali proti dočasnému ponechání Cektranu ve starém složení. Trockého přinutila hlasovat pro Bucharinovu rezoluci skutečnost, že se už rýsovalo vítězství naší skupiny; jinak by bylo prošlo naše usnesení. Soudruh Rykov, který byl v listopadu *pro* Trockého, se v prosinci účastnil v odborové komisi projednávání konfliktu mezi pracovníky vodní dopravy a Cektranem a přesvědčil se, že pracovníci vodní dopravy jsou v právu.

Z toho vyplývá, že prosincovou (7. prosince) většinu ÚV tvořili soudruzi Trockij, Bucharin, Preobraženskij, Serebrjakov atd., tj. ti členové ústředního výboru, které nebude nikdo podezírat ze zaujatosti *vůči* Cektranu. A tato většina odsoudila vlastně svým usnesením nikoli pracovníky vodní dopravy, nýbrž Cektran, a odmítla pouze jeho okamžité odvolání. Tím je tedy dokázáno, že obvinění, s nímž přišel Sosnovskij, je neopodstatněné.

Aby nemohly vzniknout nějaké nejasnosti, je třeba

zmínit se ještě o jednom bodu. V čem se vlastně projevovaly »některé zbytečné a škodlivé byrokratické extrém«, o nichž jsem se několikrát zmínil? Nebylo a není snad *to-to* obvinění vlastně nepodložené a přehnané?

A zase: odpověď dal soudruh Zinovjev hned ve svém prvním projevu 30. prosince 1920, a to odpověď zcela a nepochybně jasnou. Soudruh Zinovjev uvedl výňatek z otištěného rozkazu soudruha Zofa pro vodní dopravu (z 3. května 1920), kde se prohlašuje, že »končí moc výborů«¹²⁰. Soudruh Zinovjev to správně nazval zásadní chybou. To je vskutku ukázka zbytečného a škodlivého byrokratického extrému a »jmenování shora«. Soudruh Zinovjev zároveň ihned poznamenal, že mezi jmenovanými kádry jsou i »mnohem méně osvědčení a mnohem méně zkušené soudruzi« než soudruh Zof. Slyšel jsem v ústředním výboru hodnotit Zofa jako velice schopného pracovníka a moje vlastní pozorování v Radě obrany toto hodnocení plně potvrzuje. Nikdo nemá v úmyslu ani podrývat autoritu takových soudruhů, ani z nich dělat »obětní beránky« (takové podezření vyslovil soudruh Trockij ve svém referátu na straně 25, aniž k tomu měl sebemenší důvod). Autoritu »jmenovaných pracovníků« nepodrývá ten, kdo napravuje jejich chyby, nýbrž ten, kdo by si záměnil hájit je tehdy, když se chyb dopouštějí.

Vidíme tedy, že nebezpečí rozkolů v odborovém hnutí nebylo vymyšlené, nýbrž reálné. Stejně názorně vidíme, v čem vlastně byla nezveličená podstata neshod: v boji za to, aby se některé zbytečné a škodlivé byrokratické extrém a jmenování shora neobhajovaly a neospravedlňovaly, nýbrž napravovaly. A to je vše.

O ZÁSADNÍCH NESHODÁCH

Někdo nám může říct: Jestliže existují podstatné a hluboké zásadní neshody, neopravňuje to snad i ty nejostřejší

a frakční projevy? Je-li třeba říct něco nového, co se dosud málo chápe, neopravňuje to někdy dokonce i rozkol?

Ovšemže opravňuje, jsou-li neshody skutečně velice hluboké a není-li možné zkorigovat nesprávné zaměření politiky strany nebo dělnické třídy jiným způsobem.

Kámen úrazu je však právě v tom, že takové neshody tu nejsou. Soudruh Trockij se je snažil prokázat, ale nemohl. A bylo-li *před* vyjitím jeho brožury (25. prosince) možné — a nutné — mluvit jaksi konvenčně nebo smířlivě («takto nelze přistupovat k otázce dokonce ani tehdy, jsou-li tu nepochopené nové úkoly, jsou-li tu neshody»), pak *po* vyjití této brožury bylo třeba říct: V tom, co říká soudruh Trockij nového, nemá zásadně pravdu.

Nejzřetelněji je to vidět ze srovnání tezí soudruha Trockého s tezemi Rudzutakovými^[125], které schválila V. celoruská konference odborů (2.—6. listopadu). Uvedl jsem je v projevu 30. prosince a 21. ledna vyšly v Pravdě.* Tyto teze jsou správnější a úplnější než teze Trockého. V tom, čím se teze Trockého od tezí Rudzutakových liší, nemá Trockij pravdu.

Začněme nejprve proslulou »výrobní demokracií«, kterou soudruh Bucharin honem vtělil do rezoluce ústředního výboru ze 7. prosince^[124]. Bylo by samozřejmě směšné chytat se tohoto neobratného a intelektuálsky vyumělkovaného («strojeného») termínu, kdyby se ho použilo v projevu nebo v článku.

Jenže Trockij a Bucharin se dostali do takové komické situace proto, že *trvají v tezích* právě na tomto termínu, který odlišuje jejich »platformy« od Rudzutakových tezí, schválených odbory!

Tento termín je teoreticky nesprávný. Každá demokracie, jako každá politická nadstavba vůbec (nevyhnutelná, dokud není dokončeno odstranění tříd a dokud se nevytvořila beztřídní společnost), slouží koneckonců výrobě

* Viz tento svazek, s. 244—247. Red.

a je také určována výrobními vztahy v dané společnosti. Oddělování »výrobní demokracie« od každé jiné demokracie proto nic neříká. Způsobuje jen zmatek, je to jen bezobsažná fráze. To za prvé.

Za druhé. Podívejte se, jak tento termín vysvětluje sám Bucharin, autor rezoluce plenárního zasedání ÚV ze 7. prosince. Bucharin napsal: »Proto musí být metody dělnické demokracie metodami výrobní demokracie. To znamená« — všimněte si: »to znamená«! Bucharin začíná výzvu k masám tak podivným termínem, že jej musí *zvlášť vysvětlovat*; podle mého to je z hlediska demokraticismu *nedemokratické*, když se píše pro masy, je třeba psát bez takových nových termínů, které vyžadují zvláštní vysvětlení; z hlediska »výrobního« je to škodlivé, neboť to nutí plýtvat zbůhdarma časem na vysvětlování nepotřebného termínu — »to znamená, že všechny volby, navrhování kandidátů, jejich podporování atd. se musí provádět nejen podle jejich politické spolehlivosti, ale i podle jejich schopnosti vyrovnat se s hospodářskými úkoly, podle administrativní praxe, organizátorských kvalit a reálně projevované péče o hmotné i duchovní zájmy pracujících mas«.

Tato úvaha je zřejmě přitažená za vlasy a nesprávná. Demokracie neznámá jen »volby, navrhování kandidátů, jejich podporování atd.«. To na jedné straně. A na druhé straně není nutné, aby se všechny volby prováděly podle politické spolehlivosti a schopnosti vyrovnat se s hospodářskými úkoly. V miliónové organizaci, přestože Trockij má jiný názor, musí být nutně také určité procento právních zástupců a byrokratů (bez schopných byrokratů se neobejdeme ještě mnoho let). Nemluvíme však o demokracii pro »právní zástupce« nebo pro »byrokraty«.

Za třetí. Není správné sledovat jen volené kádry, jen organizátory, administrativní síly apod. To je pořád jen menšina důležitých kádrů. Je třeba sledovat obyčejné li-

di, masy. Rudzutak^[127] to vyjádřil nejen prostěji a srozumitelněji, ale i teoreticky správněji (6. teze):

» . . . je nezbytné, aby každý pracovník ve výrobě pochopil nutnost a účelnost výrobních úkolů, které plní, aby každý pracovník ve výrobě plnil nejen úkoly přicházející shora, ale aby se aktivně podílel na nápravě všech technických i organizačních nedostatků.«

Za čtvrté. »Výrobní demokracie« je termín, který umožňuje nesprávný výklad. Lze ho chápat jako odmítání diktatury a zásady řízení jednou osobou. Lze ho vykládat jako odklad nebo zřeknutí se obvyklé demokracie. Oba výklady jsou škodlivé, a chceme-li se jim vyhnout, neobejdeme se bez speciálních a dlouhých komentářů.

Jednoduchý výklad těchto myšlenek je u Rudzutaka správnější a zároveň se vyhýbá všem těmto úskalím. A Trockij ve svém článku Výrobní demokracie^[146] v Pravdě z 11. ledna existenci takových nesprávností a úskalí nejen nevyvrací (obchází celou tuto otázku, nersrovnává své teze s Rudzutakovými), ale potvrzuje naopak nevhodnost a nesprávnost svého termínu právě tím, že uvádí jako jeho paralelu »válečnou demokracii«. Naštěstí jsme nikdy, pokud se pamatuji, frakční spory pro podobný termín nevyvolávali.

Ještě méně zdařilý je Trockého termín »výrobní atmosféra«. Zinovjev se mu právem vysmál. Trockij se náramně rozzlobil a namítal: »Válečná atmosféra u nás už byla . . . Teď se musí vytvořit mezi dělníky, v jejich nejširších masách, ne pouze na povrchu, atmosféra výrobní, tj. stejné úsilí, zájem o věc a taková pozornost k výrobě, jakou měly tyto masy k událostem na frontách . . .« A o to právě jde, že »k dělníkům, k jejich nejširším masám« je třeba mluvit tak, jak se mluví v Rudzutakových tezích, a ne používat slova jako »výrobní atmosféra«, která vyvolávají jen rozpaky nebo úsměv. Termínem »výrobní atmosféra« vyjadřuje soudruh Trockij vlastně tutéž myšlenku, kterou vyjadřuje pojem výrobní propaganda. Ale prá-

vě mezi dělníky, v jejich nejširších masách je třeba provádět výrobní propagandu tak, že se budeme podobným výrazům vyhýbat. Tento výraz může sloužit za příklad, jak se výrobní propaganda mezi masami provádět *nemá*.

POLITIKA A EKONOMIKA. DIALEKTIKA A EKLEKTICISMUS

Je to divné, že se musíme znovu zabývat tak elementární, základní otázkou. Trockij a Bucharin nás k tomu bohužel nutí. Oba mi vytýkají, že »zaměňuji« otázkou, nebo že k ní přistupuji z »politického«, kdežto oni z »hospodářského« hlediska. Bucharin to dokonce vtělil do svých tezí a pokoušel se »povznést nad« obě sporné strany: já prý spojuji to i ono.

To je teoreticky tak nesprávné, že to až křičí. Politika je koncentrovaný výraz ekonomiky — opakoval jsem ve svém projevu, neboť tuto naprosto nemístnou a v ústech marxisty zcela neodpustitelnou výtku za svůj »politický« přístup jsem slyšel už dříve. Politika nemůže nemít prvenství nad ekonomikou. Uvažovat jinak znamená zapomínat na nejvlastnější základy marxismu.

Možná že je moje politické hodnocení nesprávné. Pak to ale řekněte a dokažte. Říkat však (nebo třeba jen nepřímou připouštět myšlenku), že se politické hledisko rovná »hospodářskému«, že je možné přijmout »to i ono«, znamená zapomínat na nejvlastnější základy marxismu.

Nebo jinak. Politické hledisko znamená: budeme-li přistupovat k odborům nesprávně, zahubíme sovětskou moc a diktaturu proletariátu. (Rozkol mezi stranou a odbory by za podmínky, že by strana neměla pravdu, v takové rolnické zemi, jako je Rusko, určitě způsobil pád sovětské moci.) Tuto úvahu je možné (a nutné) důkladně ověřovat, tj. analyzovat, pronikat do ní a rozhodovat, je-li dané hledisko správné či nesprávné. Říkat ale: »vá-

žím si« vašeho politického hlediska, »*ale*« je pouze politické, kdežto my potřebujeme »*také* hospodářské«, je to též jako říct: »vážím si« vaší úvahy, že si při určitém kroku zlámete vaz, *ale* uvažte i to, že být sytý a oblečený je lepší než být hladový a nemít co na sebe.

Bucharin zabředl v teorii do *eklektiky*, neboť hlásá spojení politického a hospodářského hlediska.

Trockij a Bucharin líčí situaci tak, že oni prý se starají o růst výroby, kdežto my jen o formální demokracii. To je nesprávná interpretace, neboť otázka zní (a marxisticky *může* znít) *pouze* takto: bez správného politického přístupu ke konkrétní práci daná třída neudrží svou hegemonii, a *proto* nedokáže vyřešit ani *svůj úkol ve výrobě*.

Konkrétně. Zinovjev říká: »Dopouštíte se politické chyby, když to ženete až k rozkolům v odborech. O růstu výroby jsem přece mluvil a psal už v lednu 1920 a uváděl jsem jako příklad výstavbu lázní.« Trockij odpovídá: »No to se vám povedlo (s. 29), napsat brožuru s příkladem o lázních, a přitom jste se tam „ani slovem“, „ani jediným slovem“ (s. 22) nezmínil o tom, co mají dělat odbory.«

To není pravda. Příklad s lázněmi vydá, promiňte mi to přirovnání, za deset »výrobních atmosfér« i s několika »výrobními demokraciemi« navrch. Příklad s lázněmi říká jasně a prostě právě masám, právě »nejširším masám«, co mají dělat odbory, kdežto »výrobní atmosféry« a »demokracie« fungují jen jako smítko v oku, které dělnickým masám *znesnadňuje* vidět věc ve správném světle.

Mně soudruh Trockij také vytýkal, že »Lenin neřekl ani slovo« (s. 66) o tom, »jakou úlohu hrají a mají hrát ty páky, kterým se říká aparát odborů«.

Promiňte, soudruhu Trockij, ale když jsem si přečetl celé Rudzutakovy teze a dal jim plně za pravdu, pověděl jsem o tom *víc, zevrubněji, správněji, prostěji a jasněji* než všechny vaše teze i váš referát či koreferát a závěrečné slovo. Neboť, opakuji, prémie v naturáliích a disciplinár-

ní soudružské soudy znamenají pro zvládnutí hospodářství, pro řízení průmyslu i pro zvýšení úlohy odborů ve výrobě stokrát víc než zcela abstraktní (a proto prázdná) slova o »výrobní demokracii«, o »srůstání« apod.

Pod záminkou zdůrazňování »výrobního« aspektu (Trockij), nebo překonávání jednostranného politického pojetí a spojování tohoto pojetí s hospodářským (Bucharin) nám názorně ukázali, že:

1. zapomněli marxismus, což se projevilo v teoreticky nesprávné a eklektické definici vztahu politiky k ekonomice;

2. obhajují nebo zastírají onu politickou chybu, která se projevila v politice prosívání a kterou je úplně prozáklá *celá* Trockého brožura-platforma. A tato chyba, pokud si ji neuvědomíme a nenapravíme ji, *vede* k pádu diktatury proletariátu;

3. dělají krok zpět v čistě výrobních, hospodářských otázkách, v otázkách, jak zvýšit výrobu; jmenovitě krok zpět od Rudzutakových *věcných* tezí, které vytyčují konkrétní, praktické a aktuální úkoly pro život (rozvíjejte výrobní propagandu, učte se co nejlépe rozdělovat prémie v naturáliích a správněji uplatňovat donucování formou soudružských disciplinárních soudů), k abstraktním, nekonkrétním, »jalovým«, teoreticky nesprávným a intelektuálsky stylizovaným všeobecným *tezím*, v nichž *se zapo- míná* na to nejkonkrétnější a pro praxi nejdůležitější.

Takový je tedy ve skutečnosti vzájemný vztah mezi Zinovjevem a mnou na jedné straně a Trockým a Bucharinem na straně druhé, pokud jde o politiku a ekonomiku.

Nemohl jsem proto jinak než s úsměvem číst námitku, kterou proti mně vznesl 30. prosince soudruh Trockij: »Soudruh Lenin ve svém závěrečném slovu na VIII. sjezdu sovětů k referátu o naší situaci řekl, že potřebujeme méně politiky a víc se věnovat hospodářství, ale v otázce odborů stavěl na první místo politickou stránku věci« (s. 65). Soudruhu Trockému připadala tato slova »velmi

výstižná«. Ve skutečnosti jsou výrazem nejzoufalejšího matení pojmů a doslova bezmezného »ideového zmatku«. Ovšemže jsem si vždycky přál, přeji si a budu si přát, abychom se zabývali méně politikou a víc hospodářstvím. Není však těžké pochopit, že ke splnění takového přání je třeba, aby tu nehrozilo politické nebezpečí a *politické chyby*. Politické chyby, které napáchal soudruh Trockij a prohloubil i znásobil soudruh Bucharin, *odvádějí* naši stranu od hospodářských úkolů, od »výrobní« činnosti, *nutí nás bohužel ztrácet čas* napravováním těchto chyb, ztrácet čas spory se syndikalistickou úchylkou (která vede k pádu diktatury proletariátu), spory s nesprávným pojetím odborového hnutí (s pojetím, které vede k pádu sovětské moci), spory o všeobecných »tezích« místo věčného, praktického a »hospodářsky prospěšného« sporu o to, kdo lépe a úspěšněji poskytoval prémie v naturáliích, svolával soudy, prováděl srůstání podle Rudzutakových tezí, schválených 2.—6. listopadu na V. celoruské konferenci odborů: zda saratovští mlynářští dělníci, donbaští havíři nebo petrohradští kováci atd.

Uvažme, jaký užitek měla »široká diskuse«. Tady také uvidíme, jak nás politické chyby odvádějí od hospodářských úkolů. Byl jsem proti takzvané »široké« diskusi a považoval jsem a považuji za chybu, za politickou chybu soudruha Trockého, že zmařil práci odborové komise, kde se mělo diskutovat opravdu k věci. Za politickou chybu nárazníkové skupiny s Bucharinem v čele považuji to, že nepochopili úkoly nárazníku (i tady nahradili dialektiku eklekticismem); právě jakožto »nárazník« měli přímo s nezakrotnou energií vystoupit proti široké diskusi a požadovat přenesení diskuse do odborové komise. Podívejte se, jak to dopadlo.

Dne 30. prosince Bucharin dokonce řekl: Vyhlásili jsme nové posvátné heslo dělnické demokracie, které znamená, že se mají všechny otázky projednávat nikoli v úzkých kolegiích, nikoli na nepočetných schůzích, nikoli

v nějakém vlastním sdružení, nýbrž že se všechny otázky mají předkládat na masových shromážděních. Tvrdím totiž, že předkládáme-li otázku úlohy odborů na tak velkém shromáždění, jako je to dnešní, neděláme tím krok zpět, nýbrž kupředu« (s. 45). A tento člověk obviňoval Zinovjeva, že jen žvaní a přehání to s demokracií! Právě toto je vyložené žvanění a »plácání«, naprosté nepochopení toho, že formální demokratismus musí být podřízen revoluční účelnosti.

O nic lepší to není ani s Trockým. Ten mě obviňuje: »Lenin chce diskusi o podstatě otázky stůj co stůj zarazit a zmařit« (s. 65). Prohlašuje: »V ústředním výboru jsem řekl jasně, proč jsem nepracoval v komisi: dokud mi nebude dovoleno tak jako všem ostatním soudruhům, abych s těmito otázkami v plném rozsahu vystoupil ve stranickém tisku, do té doby neočekávám žádný užitek z projednávání těchto otázek za zavřenými dveřmi, a tedy ani z práce v komisi« (s. 69).

A výsledek? Ještě neuplynul ani měsíc od onoho 25. prosince, kdy Trockij zahájil »širokou diskusi«, a stěží se najde jeden ze sta odpovědných stranických pracovníků, který by už neměl této diskuse plné zuby a neuvědomoval si její neúčinnost (ne-li něco horšího). Trockij totiž okradl stranu o čas sporem o slova, o špatné teze, a hanlivě nazval projednáváním »za zavřenými dveřmi« právě *konkrétní* projednávání hospodářských problémů v komisi, která by si vytkla za úkol prostudovat a ověřit praktické zkušenosti tak, abychom se z nich mohli učit a *postupovat* v opravdové »výrobní« činnosti *kupředu*, a *ne zpět*, od živé práce k mrtvé scholastice všelijakých »výrobních atmosfér«.

Vezměte třeba ono proslulé »srůstání«. Radil jsem 30. prosince, aby se o něm pomlčelo, protože jsme *neprostudovali* naše vlastní praktické zkušenosti, a bez této podmínky spory o srůstání nutně vyúsťují ve žvanění, v zbytečné odvádění sil strany *od* hospodářské činnosti. Troc-

kého teze jsem nazval byrokratickou plánomání kvůli bodu, v němž se navrhuje, aby v národohospodářských radách tvořili $\frac{1}{3}$ až $\frac{1}{2}$ a $\frac{1}{2}$ až $\frac{2}{3}$ zástupci odborů.*

Za to se na mě velice rozzlobil Bucharin, který mi, jak vidím na 49. stránce zprávy, důkladně a podrobně dokazoval, »že když se lidé scházejí a o něčem hovoří, nemají se přitom tvářit jako hluchoněmí« (doslova tak je to na uvedené stránce vytištěno!). Rozzlobil se i Trockij a zvolal:

»Žádám vás všechny, abyste si poznamenali, že tohle nazval soudruh Lenin tehdy a tehdy byrokratismem, ale já si dovoluji tvrdit, že to bude za několik měsíců vzato v úvahu a schváleno jako směrnice, aby v Celoruské ústřední radě odborů a v Nejvyšší národohospodářské radě, v ústředním výboru Svazu kovodělníků a v odboru kovů byla jedna třetina až jedna polovina společných pracovníků . . .« (s. 68).

Když jsem si to přečetl, požádal jsem soudruha Miljutina (místopředsedu Nejvyšší národohospodářské rady), aby mi poslal zprávy o srůstání, *které vyšly tiskem a jsou k dispozici. Myslel jsem si: začnu aspoň pomaličku studovat naše praktické zkušenosti, protože zabývat se »povšechnými stranickými debatami« (Bucharinův výraz na s. 47, který se patrně stane stejně »okřídleným slovem« jako proslulé »prosívání«) jen tak naprázdno, bez podkladů a faktů a přitom si vycucávat z prstu neshody, definice a »výrobní demokracie« je neskonale nudné.*

Soudruh Miljutin mi poslal několik publikací, mezi nimi i Zprávu Nejvyšší národohospodářské rady VIII. celoruskému sjezdu sovětů^[87] (Moskva 1920; předmluva^[2] má datum 19. prosince 1920). Na s. 14 je tam uvedena tabulka o zastoupení dělníků v řídicích orgánech. Uvedu tuto nevelkou tabulku (zahrnuje pouze část guberniálních národohospodářských rad a podniků):

* Viz tento svazek, s. 236. *Red.*

Řídící aparát:	Celkový počet	dělníků	%	Z toho odbor- níků	%	úřed- níků apod.	%
Předsednictvo NNHR a guberniálních národohospodářských rad	187	107	57,2	22	11,8	58	31,0
Kolegia hlavních správ, odborů, ústředí a hlavních výborů	140	72	51,4	31	22,2	37	26,4
Závody řízené kolektivním orgánem nebo jednou osobou	1143	726	63,5	398	34,8	19	1,7
<i>Celkem</i>	1470	905	61,6	451	30,7	114	7,7

Průměrná účast dělníků na řízení činí tedy už teď 61,6 %, tj. spíše dvě třetiny než polovinu! *Tím je vlastně dokázáno*, že to, co o tom napsal v teziích soudruh Trockij, je byrokratická plánomanie. Mluvit, přít se a psát platformy » $\frac{1}{3}$ až $\frac{1}{2}$ « nebo » $\frac{1}{2}$ až $\frac{2}{3}$ «, to všechno jsou jen bezobsažné »povšechné stranické debaty«, odvádění sil, prostředků, pozornosti a času od výrobní činnosti, pouhé politikaření bez seriózního obsahu. Ale v komisi, kde by se našli zkušení lidé, kde by nebyli ochotni psát teze bez předchozího prostudování faktů, tam by bylo možné ve prospěch věci ověřovat zkušenosti — třeba tak, že by se dotázali několika desítek lidí (z tisíce »společných pracovníků«), že by porovnali jejich dojmy a závěry s objektivními statistickými údaji a pokusili se vypracovat konkrétní, praktické směrnice pro budoucnost: je-li možné za takových a takových zkušeností postupovat ihned vpřed stejným směrem, nebo zda směr, metody a přístup k věci trochu pozměnit a jak, anebo se v zájmu věci zastavit, znovu prověřit zkušenosti, možná i něco předělat atd. apod.

Skutečný »hospodářský pracovník«, soudruzi (dovolte mi, abych se i já trochu zabýval »výrobní propagandou«!), ví, že kapitalisté a organizátoři trastů se dokonce i v těch nejvyspělejších zemích zabývali mnoho let, někdy deset let i více, studiem a ověřováním svých (i cizích) praktických zkušeností, přičemž vylepšovali a předělávali to, co už začali, vraceli se zpět a mnohokrát opravovali, aby dospěli k plně vyhovujícímu systému řízení, aby si našli vyšší i nižší kádry pro administrativu atd. Tak tomu bylo za kapitalismu, který se ve své hospodářské činnosti opíral na celém civilizovaném světě o *staleté zkušenosti a zvyky*. My ale budujeme na novém základě, který vyžaduje velice zdlouhavou, houževnatou a trpělivou práci při odvykání mnohému, co jsme zdědili po kapitalismu a co se dá změnit jen velice pomalu. Přístupovat k problému tak, jak to dělá Trockij, je zásadně nesprávné. »Mají snad,« vykřikoval ve svém projevu 30. prosince, »mají snad naši dělníci, straničtí a odboroví pracovníci, výrobní průpravu? Ano, nebo ne? Já tvrdím, že ne« (s. 29). Přístupovat k podobnému problému takto je směšné. To je, jako kdybyste se ptali: Mají v určité divizi dostatečný počet válenek? Ano, nebo ne?

Pravděpodobně ještě i za deset let budeme muset konstatovat, že všichni straničtí a odboroví pracovníci dostatečnou výrobní průpravu nemají. Stejně jako nebudou mít za deset let všichni pracovníci strany, odborů a vojenské správy ani dostatečnou vojenskou průpravu. Ale *základ* výrobní průpravy jsme už vytvořili tím, že se asi tisíc dělníků, členů a zástupců odborů, podílí na řízení nebo řídí podniky, hlavní správy i vyšší instituce. Hlavní princip »výrobní průpravy«, průpravy *nás samých*, starých ilegálních pracovníků a novinářů z povolání, spočívá v tom, abychom sami začali velice pozorně a velice podrobně studovat naše vlastní praktické zkušenosti podle zásady: »Dvakrát měř, jednou řež« a měli k tomu i ostatní. Musíme vytrvale, postupně, opatrně, konkrétně

a se znalostí věci ověřovat to, co už těch tisíc lidí vykonalo, ještě obezřetněji a činoroději vylepšovat jejich práci a jít kupředu jedině tehdy, až se plně prokáže, že se určitá metoda, určitý systém řízení, určitá proporce, určitý výběr lidí osvědčily jako prospěšné. To je ono hlavní, základní a bezpodmínečné pravidlo »výrobní průpravy«, a právě toto pravidlo soudruh Trockij všemi svými teze- mi, celým svým přístupem k problému nerespektuje. Právě všechny teze, celá brožura-platforma soudruha Troc- kého, způsobily, že svými chybami odvedly pozornost i síly strany od konkrétní »výrobní« činnosti k prázdným a bezobsažným sporům o slova.

DIALEKTIKA A EKLEKTICISMUS.

»ŠKOLA« A »APARÁT«

K četným velmi cenným vlastnostem soudruha Buchari- na patří jeho schopnost teoreticky myslet a snaha dopídit se teoretických kořenů každé otázky. To je velmi cenná vlastnost, neboť žádnou chybu, tedy ani politickou, si plně neujasníme, nedopátráme-li se teoretických kořenů chyby u toho, kdo ji dělá na základě určitých tezí, které vědomě schvaluje.

Veden touto svou snahou o teoretické prohloubení otázky, převádí soudruh Bucharin, počínaje diskusí 30. prosince, ne-li dříve, spor právě do této oblasti.

»Považuji za naprosto nezbytné,« řekl soudruh Bucharin 30. pro- sence — v tom je teoretická podstata toho, čemu se zde říká „nárazní- ková frakce“ nebo její ideologie — »a jeví se mi jako naprosto nesporné, že nelze odvrhnout ani tento politický, ani tento hospodářský aspekt . . .« (s. 47).

Teoretická podstata chyby, které se zde soudruh Bu- charin dopouští, tkví v tom, že dialektický vztah mezi poli- tikou a ekonomikou (kterému nás učí marxismus) nahra-

zuje eklecticismem. »I to, i ono«, »na jedné straně, i na druhé straně« — to je Bucharinovo teoretické stanovisko. A právě to je eklecticismus. Dialektika vyžaduje všestranně uvážit vzájemné vztahy v jejich konkrétním vývoji, a ne vytrhávat ze všeho kousek. Ukázal jsem to už na příkladu politiky a ekonomiky.

Stejně nepochybné je to s příkladem »nárazníku«. Nárazník je užitečný a potřebný, hrozí-li stranickému vlaku katastrofa. To je nesporné. Bucharin formuloval úlohu »nárazníku« eklecticky, protože vzal kousek od Zinovjeva a kousek od Trockého. Jako »stoupenec« nárazníku by měl Bucharin samostatně určit, kde, kdy a v čem dělá ten či onen chybu, zda chybu teoretickou, nebo dopouští-li se chyby politickou netaktností či frakčním zabarvením svého vystoupení, zveličováním apod., a měl by *ze všech sil* na každou takovou chybu vždycky zaútočit. Bucharin tuto svou úlohu »nárazníku« nepochopil. Jeden názorný důkaz:

Frakce komunistů petrohradského byra Cektranu (ÚV Svazu železničářů a pracovníků vodní dopravy), organizace, která sympatizuje s Trockým a přímo prohlašuje, že podle jejího názoru »jsou stanoviska soudruhů Trockého a Bucharina v hlavní otázce, v otázce úlohy odborů ve výrobě, jen variantami téhož hlediska«, [⁸⁶] vydala v Petrohradu jako brožurku koreferát soudruha Bucharina, přednesený 3. ledna 1921 v Petrohradu (N. Bucharin, O úloze odborů^[5], Petrohrad 1921). V tomto koreferátu čteme:

»Původní formulace soudruha Trockého zněla tak, že je třeba změnit vedení odborů, vyhledat vhodné soudruhy apod.; předtím byl dokonce pro „prosívání“, od čehož nyní upustil, je proto zcela nehorázné uvádět toto „prosívání“ jako argument proti soudruhu Trockému« (s. 5).

Nebudu se zabývat četnými faktickými nepřesnostmi tohoto výkladu. (Slovo »prosívání« použil Trockij na V. celoruské konferenci odborů ve dnech 2.—6. listopadu. O »vyhledávání vedoucích kádrů« mluvil Trockij v 5.

bodě svých tezí, které předložil ústřednímu výboru 8. listopadu a které mimochodem někdo z jeho stoupenců vydal jako leták. Celá Trockého brožura Úloha a úkoly odborů z 25. prosince je přímo prošycena tímž způsobem myšlení, tímž duchem, což jsem konstatoval už dřív. Kde a v čem se projeví, že od něčeho »upustil«, není vůbec známo.) Já mám teď ale jiné téma. Je-li »náravník« eklektický, pomíjí jedny chyby a připomíná jiné; mlčí o chybách z 30. prosince 1920 v Moskvě, jejichž svědkem byly tisíce funkcionářů z celého Ruska, ale mluví o chybách z 3. ledna 1921 v Petrohradu. Je-li »náravník« dialektický, útočí ze všech sil na každou chybu, kterou u obou stran nebo u všech stran postřehne. A to je právě to, co Bucharin nedělá. Dokonce se ani nepokouší rozebrat Trockého brožuru z hlediska politiky prosívání. *Prostě o ní mlčí*. Není divu, že plní-li náravník svou úlohu takto, je všem pro smích.

Dále. V témž Bucharinově petrohradském projevu na s. 7 čteme:

»Chyba soudruha Trockého je v tom, že nedostatečně hájí aspekt školy komunismu.«

Při diskusi 30. prosince uvažuje Bucharin takto:

»Soudruh Zinovjev řekl, že odbory jsou školou komunismu, kdežto Trockij řekl, že to je administrativně technický aparát pro řízení výroby. Nevidím žádné logické důvody, které by dokazovaly, že není správné první nebo druhé; správné jsou obě tyto zásady i spojení obou těchto zásad« (s. 48).

Tatáž myšlenka je v 6. tezi Bucharina a jeho »skupiny« neboli »frakce«: » . . . na jedné straně jsou (odbory) školou komunismu . . . , na druhé straně jsou — a to stále větší měrou — součástí hospodářského aparátu a aparátu státní moci vůbec . . . « (Pravda 16. ledna).

A v tom je právě hlavní teoretická chyba soudruha Bucharina, totiž nahrazování marxistické dialektiky eklekti-

cismem (v čemž si libují zejména autoři různých »mód-ních« a reakčních filozofických systémů).

Soudruh Bucharin mluví o »logických« důvodech. Celá jeho úvaha ukazuje, že — snad i nevědomky — zastává hledisko formální neboli scholastické logiky, a nikoli logiky dialektické neboli marxistické. Abych to objasnil, začnu tím nejjednodušším příkladem, který si zvolil sám soudruh Bucharin. V diskusi 30. prosince řekl:

»Soudružky a soudruzi, na mnohé z vás dělají spory, které se tu odehrávají, asi takovýto dojem: sejdou se dva lidé a jeden se ptá druhého, co je to vlastně pohár, který stojí na řečnickém stole. Jeden říká: „Je to skleněný válec a budiž proklet každý, kdo tvrdí, že tomu tak není.“ Druhý říká: „Pohár je nádoba k pití a budiž proklet každý, kdo tvrdí, že tomu tak není!“ (s. 46).

Jak čtenář vidí, chtěl mi Bucharin tímto příkladem populárně objasnit, jak škodlivá je jednostrannost. Beru toto objasnění s díky na vědomí, a abych prokázal svou vděčnost skutkem, odpovídám populárním vysvětlením, co to je eklecticismus na rozdíl od dialektiky.

Skleněný pohár je nesporně skleněný válec i nádoba k pití. Skleněný pohár však nemá pouze tyto dvě vlastnosti či kvality nebo stránky, nýbrž nekonečné množství dalších vlastností, kvalit a stránek, styčných bodů a »zprostředkujících momentů« ve vztahu k ostatnímu světu. Pohár je těžký předmět, kterým se dá házet. Pohár může sloužit jako těžítka, jako schránka pro chyceného motýla, pohár může mít estetickou hodnotu jako předmět zdobený uměleckou rytinou nebo kresbou, a to naprosto nezávisle na tom, hodí-li se k pití, je-li zhotoven ze skla, má-li tvar válce nebo nějaký jiný tvar atd. atd.

A dále. Pokud teď potřebuji pohár jako nádobu k pití, není pro mě vůbec důležité vědět, má-li tvar dokonalého válce a je-li opravdu zhotoven ze skla, ale zato je důležité, aby neměl prasklé dno a abych si při použití tohoto poháru neporanil rty apod. Jestliže nepotřebuji pohár k pití, nýbrž k takovému účelu, k němuž se hodí jakýkoli

skleněný válec, pak se mi hodí i pohár s prasklým dnem nebo dokonce vůbec bez dna atd.

Formální logika, s níž se vystačí ve školách (a musí se s ní vystačit, s určitými úpravami, v nižších třídách), pracuje s formálními definicemi, přičemž si všímá toho, co je nejobvyklejší nebo co bývá nejnápadnější, a o víc se nezajímá. Berou-li se při tom dvě nebo i víc různých definic a spojují-li se naprosto náhodně (i skleněný válec, i nádoba na pití), dostáváme z toho eklektickou definici, která poukazuje na různé stránky předmětu, ale nic víc.

Dialektická logika vyžaduje, abychom šli dále. Máme-li předmět skutečně poznat, je třeba obsáhnout a prostudovat všechny jeho stránky, všechny vztahy a všechny »zprostředkující momenty«. Nikdy toho nedosáhneme úplně, ale požadavek všestrannosti nás uchrání před chybami a ustrnutím na mrtvém bodě. To za první. Za druhé, dialektická metoda vyžaduje, abychom brali předmět v jeho vývoji, »v samopohybu« (jak říká někdy Hegel), ve změně. Pokud jde o pohár, není to na první pohled tak jasné, ale ani pohár nezůstává neměnný, mění se totiž zejména funkce poháru, jeho upotřebením, jeho *spojitost* s okolním světem. Za třetí, do úplné »definice« předmětu musí být zahrnuta lidská praxe jako kritérium pravdy i jako praktický činitel určující spojitost předmětu s tím, co člověk potřebuje. Za čtvrté, dialektická logika učí, že »abstraktní pravda neexistuje, pravda je vždy konkrétní«, jak rád opakoval po Hegelovi zesnulý Plechanov. (Považuji za vhodné poznamenat v závorce pro mladé členy strany, že se *nelze* stát uvědomělým a *opravdovým* komunistou bez prostudování — ano, *prostudování* všeho, co napsal Plechanov o filozofii, neboť je to to nejlepší v celé mezinárodní marxistické literatuře.*)

* Ostatně si můžeme jen přát, za první, aby v právě vycházejících Plechanových spisech byly všechny jeho filozofické stati zařazeny do zvláštního svazku nebo do zvláštních svazků s velice podrobným rejstříkem atd. Neboť tyto stati se musí zařadit mezi povinné učebnice

Pojem dialektické logiky jsem pochopitelně nevyčerpал, ale zatím to stačí. Můžeme přejít od příkladu s pohárem k odborům a k Trockého platformě.

»Na jedné straně škola, na druhé aparát,« říká Bucharin a píše to ve svých tezích. Chyba Trockého je v tom, že »nedostatečně hájí aspekt školy« . . . , u Zinovjeva se projevuje nedostatek, pokud jde o »aspekt« aparátu.

Proč je tato Bucharinova úvaha mrtvý a bezobsažný eklekticismus? Protože se Bucharin ani v nejmenším nepokouší provést samostatně, z vlastního hlediska, analýzu jak celé historie daného sporu (marxismus, *to jest* dialektická logika, to bezpodmínečně vyžaduje), tak i celého přístupu k otázce, celého pojetí, nebo chcete-li celého zaměření pojetí otázky v dané době, za určitých konkrétních podmínek. Ani náznak, že by se o to Bucharin hodlal pokusit! Přistupuje k problému, aniž by něco konkrétního vůbec prostudoval, spokojuje se s pouhými abstrakcemi a bere kousek od Zinovjeva a kousek od Trockého. A to je právě eklekticismus.

Abych to vysvětlil ještě názorněji, uvedu příklad. Nevím vůbec nic o povstalcích a revolucionářích v jižní Číně (kromě dvou nebo tří Sunjatsenových statí^[141] a několika knih a novinových článků, které jsem četl před mnoha lety). Jsou-li tam povstání, je pravděpodobné, že tam jsou i spory mezi Číňanem č. 1, podle něhož je povstání produkt krajně vyhroceného třídního boje, který už zachvátil celý národ, a mezi Číňanem č. 2, podle něhož je povstání druh umění. Aniž bych o tom věděl něco víc, mohu napsat takové teze jako Bucharin: »Na jedné straně . . . na druhé straně.« Jeden nepřihlédl dostatečně k »aspektu« umění, druhý k »aspektu zostření« atd. Bude z toho mrtvý a bezobsažný eklekticismus, neboť se tu

komunismu. Za druhé, dělnický stát má podle mého názoru vyžadovat od profesorů filozofie, aby znali Plechanovův výklad marxistické filozofie a dovedli jej tlumočit studentům. Ale to už se dostávám od »propagandy« k »administrování«.

konkrétně nezkoumá *daný* spor, daná otázka, dané pojetí otázky atd.

Odbory jsou za první škola, za druhé aparát, za třetí organizace pracujících, za čtvrté organizace takřka výlučně průmyslových dělníků, za páté organizace podle výrobních odvětví* atd. atd. U Bucharina není ani stopy po nějakém zdůvodnění, po nějaké samostatné analýze, abych dokázal, proč je třeba vzít první dvě »stránky« otázky nebo předmětu, a ne třetí, čtvrtou, pátou atd. Proto jsou i teze Bucharinovy skupiny jedna vedle druhé jen prázdný eklekticismus. Bucharin formuluje celou otázku vzájemného vztahu »školy« a »aparátu« od základu nesprávně, eklekticky.

Chceme-li tuto otázku správně formulovat, musíme přejít od prázdných abstrakcí ke konkrétnímu, tj. danému, tj. ke sporu. Vezměte tento spor jak chcete, buď tak, jak vznikl na V. celoruské konferenci odborů, nebo tak, jak ho nastolil a *nasměroval* sám Trockij svou brožurou-platformou z 25. prosince, a uvidíte, že *celý* přístup Trockého, celé jeho zaměření jsou nesprávné. Trockij nepochopil, že je nutné a možné chápat odbory jako školu i tehdy, zabýváme-li se tématem sovětského »tradeunionismu«, i tehdy, mluvíme-li o výrobní propagandě vůbec, i tehdy, přicházíme-li *tak* jako Trockij s otázkou »srůstání«, účasti odborů na řízení výroby. A v této poslední otázce, tak jak je pojata v celé brožure-platformě Trockého, je nesprávné to, že Trockij nepochopil, že odbory jsou *školou administrativně technického řízení výroby*. Nikoli »na jedné straně škola, na druhé něco jiného«, ale *po všech stránkách*, jde-li o daný spor, konkrétně o Trockého pojetí otázky, *jsou odbory školou*, školou sdružování, školou solidarity, školou obhajování vlastních zájmů, školou

* Trockij dělá ostatně chybu i zde. Domnívá se, že výrobní svaz je svaz, který má ovládnout výrobu. To není pravda. Výrobní svaz organizuje dělníky podle výrobních odvětví, což je při současné úrovni techniky a kultury (v Rusku i v celém světě) nevyhnutelné.

hospodaření a školou řízení. Soudruh Bucharin místo aby tuto základní chybu soudruha Trockého pochopil a opravil, vtělil sem směšný a nanicovatý doplněk: »na jedné straně, na druhé straně«.

Přístupme k otázce ještě konkrétněji. Podívejme se, co jsou dnešní odbory jako »aparát« řízení výroby. Viděli jsme, že podle neúplných údajů řídí výrobu asi 900 dělníků, členů a delegátů určitých odborových svazů. Znásobte tento počet, chcete-li, třeba i desetkrát nebo dokonce stokrát, připusťme dokonce i tak nepravděpodobně rychlý »pokrok« pro nejbližší dobu, abychom vám udělali ústupek a objasnili vaši základní chybu, a přesto nám vyjde, že ve srovnání s šesti milióny členů odborů je těch, kdo bezprostředně řídí, jen nepatrný počet. A z toho je ještě zřejmější, že zaměřovat veškerou pozornost na »vedoucí vrstvu«, jako to dělá Trockij, mluvit o úloze odborů ve výrobě a o řízení výroby a nepřihlížet k tomu, že 98,5 % *se učí* (6 000 000 — 90 000 = 5 910 000 = 98,5 % z celkového počtu) *a bude se muset dlouho učit*, znamená dopouštět se zásadní chyby. Nikoli škola *a* řízení, nýbrž *škola řízení*.

Když se soudruh Trockij 30. prosince přel se Zinovjevem a zcela bezdůvodně a neprávem jej obviňoval, že odmítá »jmenování shora«, tj. právo a povinnost ústředního výboru jmenovat kádry, prořekl se mimoděk krajně charakteristickým protimluvem:

»Zinovjev,« řekl, »přistupuje ke každé praktické, konkrétní otázce příliš propagandisticky a zapomíná, že to je nejen materiál k agitaci, nýbrž také otázka, kterou je třeba řešit administrativně« (s. 27).

Hned podrobně vysvětlím, jak *by mohl* vypadat administrativní přístup k dané otázce. Avšak zásadní chyba soudruha Trockého je právě v tom, že *k otázkám*, které ve své brožuře-platformě sám vytyčil, přistoupil (správněji vrhl se na ně) jako *úředník*, zatímco k *těmto* otázkám mohl a měl přistoupit *výhradně jako propagandista*.

No řekněte, co je u Trockého dobré? Nesporně dobrá a užitečná, ale ne v jeho tezí, nýbrž v jeho *projevech*, zvláště když zapomene na svou nešťastnou polemiku s údajně »konzervativním« křídlem odborových pracovníků, je *výrobní propaganda*. Při praktické »hospodářské« činnosti v odborové komisi, v projevech i člancích, které by přednesl nebo napsal jako člen a pracovník Celoruského byra pro výrobní propagandu, by soudruh Trockij nesporně přinesl (a nesporně přinese) nemalý prospěch věci. Chybné jsou »teze-platforma«. Jako červená nit se jimi vine administrativní přístup ke »krizi« v odborové organizaci, k »dvěma tendencím« v odborech, k výkladu programu KSR^[105], k »sovětskému tradeunionismu«, k »výrobní průpravě« a k »srůstání«. Vyjmenoval jsem tím všechna hlavní témata Trockého »platformy«, a právě k těmto tématům je možné v dnešní době a s materiálem, který Trockij má, přistupovat výhradně propagandisticky.

Stát, to je oblast donucování. Bylo by šílenstvím říkat se donucování, zvláště v období diktatury proletariátu. »Administrování« a administrativní přístup k věci jsou zde nutné. Strana je bezprostředně vládnoucí předvoj proletariátu, jeho vůdkyně. Vyloučit ze strany, a ne donucovat, to je specifický prostředek, jak působit na předvoj, jak jej očistovat a zocelovat. Odbory jsou rezervoárem státní moci, školou komunismu, školou hospodaření. V této oblasti *není* tím specifickým a hlavním řízení, *nýbrž »spojení« »mezi ústřední«* (a ovšemže i místní) »státní správou, národním hospodářstvím a *širokými masami pracujících«* (jak se praví v programu naší strany, v 5. článku ekonomické části pojednávající o odborech).

Jako červená nit se vine celou Trockého brožurou-platformou nesprávné pojetí této otázky, nepochopení těchto vzájemných vztahů.

Představte si, že by Trockij toto nechvalně proslulé »srůstání« zpracoval v souvislosti s ostatními tématy své

platformy tak, že by k celé otázce přistoupil úplně opačně. Představte si, že by celá jeho brožura byla věnována výhradně úkolu podrobně prozkoumat dejme tomu 90 z 900 případů »srůstání«, případů, kdy se slučují funkce v Nejvyšší národohospodářské radě při řízení průmyslu a funkce určované výsledky voleb v odborech, kdy tyto funkce současně vykonávají členové odborů a stálí pracovníci odborového hnutí. Představte si, že by bylo těchto 90 případů analyzováno spolu s údaji výběrového statistického průzkumu, spolu s referáty a zprávami revizorů a instruktorů dělnicko-rolnické inspekce a příslušných lidových komisariátů, tj. analyzováno podle údajů administrativních institucí, analyzováno z hlediska závěrů a výsledků práce, výrobních úspěchů apod. Takový přístup k věci by byl administrativně správný a plně by opravňoval linii »prosívání«, tj. zaměření pozornosti na to, koho odvolat, koho přeložit, koho jmenovat, jaké okamžité požadavky předložit »vedoucí vrstvě«. Řekl-li Bucharin 3. ledna v Pitěru ve svém projevu, který vydali členové Cektranu tiskem, že Trockij dříve zastával hledisko »prosívání«, kdežto teď od něho upustil, zabředá Bucharin i zde do prakticky směšné a pro marxistu teoreticky zcela nepřijatelné eklektiky. Bucharin chápe otázku abstraktně, neboť konkrétně se k ní přiblížit nedovede (nebo nechce). Pokud se my, ústřední výbor strany a celá strana, budeme zabývat administrativními záležitostmi, tj. řídit stát, nikdy se nezřekneme a nemůžeme se zříct »prosívání«, tj. odvolávání, přemísťování, jmenování, uvolňování z funkcí apod. Ale v Trockého brožure-platformě se tento materiál vůbec nevyskytuje, vůbec se tam nemluví o »praktické, konkrétní otázce«. Není to »praktická, konkrétní otázka«, o niž se přeli Zinovjev a Trockij, o niž se přeme my s Bucharinem, o niž se pře celá strana, nýbrž otázka *tendencí* v odborovém hnutí« (závěr 4. Trockého teze).

To je otázka svou podstatou politická. Napravit Trockého chybu nicotnými eklektickými opravami a doplňky,

jak to chce Bucharin, který překypuje samozřejmě těmi nejhumnějšími city a úmysly, je pro samu podstatu věci dané, konkrétní »věci« nemožné.

Řešení zde může být pouze jedno.

Vyřešit správně politickou otázku »tendencí v odborovém hnutí«, otázku vzájemného vztahu tříd, vzájemného vztahu politiky a ekonomiky, specifické úlohy státu, strany a odborů — »školy« a aparátu apod. To za prvé.

Za druhé: na základě správného politického řešení provést — správněji provádět — dlouhodobou, systematickou, důraznou, trpělivou, mnohostrannou a stále stejnou výrobní propagandu, provádět ji v celostátním měřítku, pod hlavičkou a vedením státního orgánu.

Za třetí: nesměšovat »praktické, konkrétní otázky« s oněmi spory o tendence, které (spory) jsou namíště při »všeobecné výměně názorů ve straně« a při širokých diskusích, ale projednávat je konkrétně, v pracovních komisích, dotazovat se přitom svědků, studovat referáty, zprávy a statistiky a na základě toho všeho — jedině na základě toho všeho a jedině takto — jedině podle rozhodnutí příslušného sovětského státního nebo stranického orgánu nebo obou takových orgánů »prosívat«.

Avšak Trockému a Bucharinovi se podařilo zplodit motanici z politických chyb v pojetí věci, z přerušení převodového spojení, hnacích řemenů kdesi uprostřed, z výpadu nebo útoku na bezúčelné a prázdné »administrování«. »Teoretický« zdroj chyby — když už Bucharin nadhodil svým »pohárem« problém teoretického zdroje — je jasný. Bucharinova teoretická — v daném případě gnozeologická — chyba spočívá v tom, že nahrazuje dialektiku eklektikou. Tím, že pojal otázku eklekticky, dostal se Bucharin do úzkých a dospěl až k syndikalismu. Chybou Trockého je jednostrannost, přílišné zaujetí, přehánění a umíněnost. Trockého platforma spočívá v tom, že pohár je nádoba k pití, ačkoli právě tento pohár nemá dno.

Zbývá mi ještě stručně se zmínit o některých bodech, protože kdybych o nich pomlčel, mohlo by to zavdat příčinu k nedorozuměním.

V 6. tezi své »platformy« ocitoval soudruh Trockij 5. článek ekonomické části programu KSR pojednávající o odborech. O dvě stránky dál, v 8. tezi, soudruh Trockij prohlásil:

»Když odbory ztratily starou základnu své existence, třídní hospodářský boj (to není správné, je to ukvapené zveličování: odbory ztratily takovou základnu, jako je *třídní* hospodářský boj, avšak ani zdaleka neztratily a bohužel ještě dlouhá léta nebudou s to zbavit se takové základny, jako je *netřídní* »hospodářský boj«, chápaný jako boj proti byrokratickým deformacím ve státním aparátu, jako obhajoba hmotných a duchovních zájmů pracujících metodami a prostředky pro tento aparát nedostupnými, apod.), »odbory vlivem četných okolností nestačily shromáždit ve svých řadách nezbytné síly a vypracovat nezbytné metody, aby byly schopny vyřešit nový úkol, který jim vytyčila proletářská revoluce a který formuloval i náš program: *organizovat výrobu*« (kurzíva Trockého, 8. teze, s. 9).

Je to zase jen ukvapené zveličování, obsahující zárodek hrubé nepřesnosti. V programu taková formulace není a ani se tam odborům neukládá takový úkol jako »organizovat výrobu«. Proberme si krok za krokem každou myšlenku, každou tezi programu naší strany v tom pořadí, jak jsou uvedeny v jeho textu.

1. «Organizační» (ne každý) »aparát zespolečenštěného průmyslu se musí opírat především« (a ne výhradně) »o odbory«. 2. »Ty se musí stále více vymaňovat z cechovní omezenosti« (jak se vymaňovat? pod vedením strany a za výchovného i jiného nejrůznějšího působení proletariátu na neproletářské pracující masy) »a stávat se velký-

mi výrobními svazy, které budou zahrnovat většinu a postupně všechny pracující příslušného výrobního odvětví . . .«

To je první část oddílu, který je v programu strany věnován odborům. Jak vidíte, tato část hned na začátku klade pro budoucnost velmi »přísné« podmínky, vyžadující velmi zdlouhavou práci. A dále se praví:

»Odbory, které jsou už podle zákonů Sovětské republiky a ustálené praxe zastoupeny . . .« (jak vidíte, je to tu řečeno velmi opatrně: pouze zastoupeny) »ve všech místních i ústředních orgánech pro řízení průmyslu, musí dosáhnout toho, aby ve svých rukou skutečně soustředily veškeré řízení celého národního hospodářství jako jednotného hospodářského celku . . .« (všimněte si: musí dosáhnout toho, aby ve svých rukou skutečně soustředily řízení nikoli průmyslových odvětví a nikoli průmyslu, nýbrž celého národního hospodářství, a to jako jednotného hospodářského celku; tuto podmínku, jakožto ekonomickou podmínku, je možné považovat za skutečně splněnou teprve tehdy, až malovýrobci v průmyslu i v zemědělství nebudou tvořit polovinu počtu obyvatelstva a až se nebudou ani z poloviny podílet na produkci národního hospodářství). »Odbory musí takovým způsobem zajišťovat . . .« (výslovně »takovým způsobem«, kterým se postupně realizují všechny uvedené podmínky) »pevné spojení mezi ústřední státní správou, národním hospodářstvím a širokými masami pracujících a musí je v co nejširší míře zapojovat . . .« (tj. masy, tj. většinu obyvatelstva) »přímo do řízení hospodářství. Účast odborů na řízení hospodářství a získávání širokých mas pro toto řízení je zároveň také hlavním prostředkem boje proti byrokratizaci hospodářského aparátu sovětské moci a umožňuje zavést skutečnou kontrolu lidu nad výsledky výroby«.

V poslední větě se tedy zase velmi opatrně říká: »účast na řízení hospodářství«; opět se tu poukazuje na získávání širokých mas jako na hlavní (ne však jediný) prostře-

dek boje proti byrokratismu a v závěru se velice opatrně podotýká: »*umožňuje*« zavést kontrolu »*lidu*«, tj. dělnicko-rolnickou, vůbec ne výhradně proletářskou »*kontrolu*«.

Dělat z toho všeho závěr, že program naší strany »formuloval« úkol odborů tak, že mají »organizovat výrobu«, je zjevně nesprávné. A pokud se na tomto nesprávném tvrzení trvá, pokud se objevuje v tezích-platformách, nemůže z toho vzejít nic jiného než protikomunistická, syndikalistická úchylna.

Abych nezapomněl. Soudruh Trockij píše ve svých tezích, že »jsme se za poslední dobu k cíli stanovenému v programu nepřiblížili, ale vzdálili se od něho« (6. teze, s. 7). Toto tvrzení je zcela neodůvodněné a podle mého nesprávné. Nelze ho zdůvodňovat tak, jako to dělal v diskusích Trockij, když se dovolával toho, že tento fakt uznávají »samy« odbory. Pro stranu to není poslední instance. A takové tvrzení se dá vůbec dokázat jen velice seriózním objektivním studiem velkého množství faktů. To za první. A za druhé, i kdyby bylo dokázáno, zůstávala by tu stále ještě otevřená otázka, proč jsme se vzdálili. Proto, že »mnozí odboráři« »se distancují od nových úkolů a metod«, jak soudí Trockij, nebo proto, že »my« »jsme ještě nestačili shromáždit ve svých řadách potřebné síly a vypracovat potřebné metody k tomu«, abychom zamezili některým zbytečným a škodlivým extrémům byrokratismu a napravili je.

V souvislosti s tím bude vhodné zmínit se o výtce, kterou nám adresoval soudruh Bucharin 30. prosince (a kterou zopakoval včera, 24. ledna, Trockij v diskusi naší komunistické frakce na II. sjezdu horníků^[34]), totiž o výtce, že se »zříkáme linie, kterou vytyčil IX. sjezd strany« (záznam diskuse z 30. prosince, s. 46). Lenin prý na IX. sjezdu obhajoval zavádění vojenských metod práce a vysmíval se odvolávkám na demokracii, ale nyní se toho »zřekl«. Soudruh Trockij v závěrečném slovu 30. prosince tuto výtku takříkajíc patřičně okořenil: »Lenin bere

v úvahu skutečnost, že v odborech probíhá . . . seskupování opozičně naladěných soudruhů« (s. 65); Lenin k tomu přistupuje »z diplomatického hlediska« (s. 69); »lavírování mezi skupinami ve straně« (s. 70) apod. Takový výklad věci vyznívá ovšem velice lichotivě pro soudruha Trockého a více než nelichotivě pro mě. Ale podívejme se na fakty.

V téže diskusi z 30. prosince soudruzi Trockij a Krestinskij konstatují, že »soudruh Preobraženskij přišel už v červenci (1920) na ÚV s názorem, že musíme převést vnitřní život našich dělnických organizací na nové koleje« (s. 25). V srpnu píše soudruh Zinovjev návrh dopisu a ústřední výbor schvaluje *dopis ÚV* o boji proti byrokratizmu a o rozšíření demokratismu. V září se tato otázka dostává na pořad jednání konference strany a usnesení konference schvaluje ústřední výbor. V prosinci jedná o boji proti byrokratizmu VIII. sjezd sovětů. To znamená, že celý ústřední výbor, celá strana i celá dělnicko-rolnická republika uznaly za nutné jednat o byrokratizmu a o boji proti němu. Vyplývá z toho, že jsme se »zřekli« linie IX. sjezdu KSR? Ne. Vůbec jsme se jí nezřekli. Usnesení o zavádění vojenských metod práce atd. jsou plně odůvodněná a já nemám sebemenší důvod odvolávat, že jsem se vysmíval těm, kdo měli proti těmto usnesením námitky a vymlouvali se přitom na demokratismus. Z toho vyplývá jedině to, že budeme v dělnických organizacích prohlubovat demokratismus, aniž bychom z něho dělali nějaký fetiš; že budeme věnovat zvlášť bedlivou pozornost boji proti byrokratizmu; že budeme zvlášť pečlivě napravovat všechny zbytečné a škodlivé byrokratické extrémny, ať už na ně upozorní kdokoli.

Ještě jednu a už poslední poznámku k celkem nevýznamné otázce preferování a zásadě rovnosti. V diskusi 30. prosince jsem řekl, že formulace 41. teze soudruha Trockého k tomuto bodu je teoreticky nesprávná, protože dospěl k názoru, že ve spotřebě má platit zásada rovnosti,

kdežto ve výrobě zásada preferování. Preferovat znamená dávat přednost, odpověděl jsem, a přednost bez spotřeby neznamena nic. Soudruh Trockij mě za to kárá a vytýká mi i to, že jsem »velice zapomnětlivý« a že »terorizuju« (s. 67 a 68) — divím se jen, že mi nevytýká též lavírování, diplomatické úskoky apod. On, Trockij, dělal »ústupky« mému prosazování zásady rovnosti, a já prý na něj útočím.

Čtenář, který se zajímá o záležitosti strany, má přece k dispozici přesné stranické dokumenty: listopadovou rezoluci plenárního zasedání ÚV^[121], bod 4, a Trockého teze-platformu, tezi 41. I kdybych byl »sebezapomnětlivější«, i kdyby měl soudruh Trockij sebelepší paměť, zůstává faktem, že 41. teze je teoreticky nesprávná, což nelze říct o rezoluci ústředního výboru z 9. listopadu. Tato rezoluce říká: »Ústřední výbor uznává, že při provádění hospodářského plánu je třeba zachovávat zásadu preferování, ale má za to, v naprostém souladu s usnesením poslední (tj. zářijové) celoruské konference, že je nezbytné postupně, ale vytrvale přecházet k vytváření rovnosti v postavení různých skupin dělníků a příslušných odborových svazů a neustále přitom upevňovat odbory jakožto jednotnou organizaci.« To je zcela jasně namířeno proti Cektranu a přesný smysl této rezoluce nelze vyložit jinak. Zásada preferování se neruší. I nadále se dává přednost prosperujícímu (při plnění hospodářského plánu) podniku, odborovému svazu, trustu nebo resortu, avšak vedle toho »linie rovnosti«, kterou zastával nikoli »soudruh Lenin«, *nýbrž ji schválila stranická konference a ústřední výbor, tj. celá strana*, jasně požaduje: *přecházet* postupně, ale vytrvale k vytváření rovnosti. Že Cektran tuto listopadovou rezoluci ústředního výboru nesplnil, je vidět z prosincového usnesení ÚV (které prosadili Trockij a Bucharin), kde se znovu připomínají »zásady normálního demokratismu«. Tato 41. teze je teoreticky nesprávná proto, že se v ní říká: ve spotřebě rovnost, ve

výrobě preferování. To je ekonomicky absurdní, neboť to znamená odtrhávat spotřebu od výroby. O ničem takovém jsem nemluvil a ani mluvit nemohl. Pokud nějaký závod nepotřebujeme, je třeba ho zavřít. Zavřít všechny závody, které absolutně nutně nepotřebujeme. Z absolutně nutných dávat přednost těm, které jsou klíčové. Řekněme, dát přednost dopravě. O tom nemůže být sporu. Ale aby toto dávání přednosti nebylo přehnané, a protože v případě Cektranu přehnané bylo, dala strana (a ne Lenin) směrnici: *přecházet postupně*, ale vytrvale k vytváření rovnosti. Vystupuje-li Trockij po listopadovém plenárním zasedání, které schválilo přesné a teoreticky správné usnesení, s frakční brožurou o »dvou tendencích« a navrhuje-li v 41. tezi svou formulaci, která je ekonomicky nesprávná, ať potom nařiká sám na sebe.

Dnes, 25. ledna, je to právě měsíc, co přišel soudruh Trockij se svým frakčním vystoupením. Že byla strana tímto formálně neúčelným a obsahově nesprávným vystoupením vytržena z konkrétní, praktické, hospodářské a výrobní činnosti, neboť musela napravovat politické i teoretické chyby, to je dnes už naprosto jasné. Ale staré přísloví nadarmo neříká, že všechno zlé je pro něco dobré.

Říká se, že prý kolovaly strašlivé pověsti o vnitřních neshodách v ústředním výboru. U opozice začali hledat (a nepochybně stále ještě hledají) útočiště menševici a eseři, kteří zveličují pověsti, přidávají k nim záštiplné formulace, vymýšlejí si báchorky, jen aby stranu všemožně potupili a pošpinili, vyhrotili konflikty a zmařili její práci. To je politická metoda buržoazie, včetně maloburžoazních demokratů, menševiků a eserů, kteří nepřičetně soptí proti bolševikům a ze zcela pochopitelných důvodů ani nic jiného dělat nemohou. Každý uvědomělý člen strany tuto politickou metodu buržoazie zná a dovede ji patřičně ohodnotit.

Neshody v ÚV nás donutily obrátit se ke straně. Diskuse názorně ukázala podstatu i rozsah těchto neshod. Skoncovalo se s pověstmi a pomluvami. Strana se učí a zoceluje v boji proti nové (nové proto, že jsme na ni po říjnovém převratu zapomněli) nemoci, proti frakcionářství. V podstatě je to stará nemoc, jejíž recidivy budou pravděpodobně ještě několik let nevyhnutelné, ale teď se z ní můžeme a musíme rychleji a snáze uzdravovat.

Strana se učí nezveličovat neshody. Tady se hodí opakovat správné připomínky soudruha Trockého na adresu soudruha Tomského: »I ve velmi ostré polemice se soudruhem Tomským jsem vždycky říkal, že je mi absolutně jasné, že našimi vedoucími kádry v odborech mohou být jen lidé se zkušenostmi a s autoritou, a tyto vlastnosti soudruh Tomskij má. Řekl jsem to na zasedání frakce na V. konferenci odborů, řekl jsem to v těchto dnech i v Ziminově divadle. Ideový boj ve straně neznamená, že se budeme navzájem zatracovat, ale znamená, že na sebe budeme vzájemně působit«¹²¹ (záznam diskuse z 30. prosince, s. 34). Rozumí se samo sebou, že strana uplatní tento správný názor i vůči soudruhu Trockému.

Syndikalistická úchylka se projevila během diskuse zejména u soudruha Šljapnikova a jeho skupiny, u takzvané »dělnické opozice«. Protože je to zjevná úchylka od linie strany, od komunismu, budeme se s ní muset zvlášť vypořádat, zvlášť o ní diskutovat, budeme muset věnovat zvláštní pozornost propagandistické práci a vysvětlování toho, jak jsou tyto názory mylné a škodlivé. Soudruh Bucharin, který to ve svých projevech^[6] dopracoval až k syndikalistické frázi o »závazných kandidaturách« (odborů do správních orgánů), se dnes v Pravdě velmi nezdařile a zřejmě nesprávně obhajuje. Vždyť přece v ostatních bodech mluví o úloze strany! A jak taky jinak! Jinak by to znamenalo odchod ze strany. Jinak by to nebyla pouze *chyba*, kterou je třeba napravit a jejíž náprava je snadná. Mluví-li se o »závazných kandidaturách« a hned

se nedodá, že *nej*sou závazné pro stranu, je to syndikalistická úchylka, je to *neslučitelné* s komunismem, *neslučitelné* s programem KSR. Jestliže se dodá, »*nej*sou závazné pro stranu«, budou bezpartijní dělníci klamáni vidinou jakéhosi rozšíření svých práv, třebaže oproti nynějšímu stavu nenastane sebemenší změna. Čím déle bude soudruh Bucharin hájit svou teoreticky zjevně nesprávnou a politicky klamnou úchylku od komunismu, tím žalostnější budou plody jeho umíněnosti. Avšak obhájit to, co obhájit nelze, se nepodaří. Strana není v zásadě proti jakémukoli rozšíření práv bezpartijních dělníků, ale stačí trochu popřemýšlet, abychom pochopili, jakou cestou při tom můžeme postupovat a jakou nikoli.

V diskusi komunistické frakce na II. celoruském sjezdu horníků^[33, 34] utrpěla Šljapnikovova platforma porážku, přestože ji hájil soudruh Kiseljov, který má v tomto svazu zvlášť velkou autoritu. Pro naši platformu bylo 137 hlasů, pro Šljapnikovovu 62, pro Trockého platformu 8 hlasů. Syndikalistická úchylka musí být vyléčena a bude vyléčena.

Petrohrad, Moskva i řada provinčních měst už za pouhý měsíc ukázaly, že strana reagovala na diskusi a zamítla převážnou většinou chybnou linii soudruha Trockého. Třebaže se »nahore« i »dole«, ve výborech i institucích, nesporně projevilo kolísání, vyslovovaly se masy řadových členů strany, masy stranicky organizovaných dělníků ve své většině proti této chybné linii.

Soudruh Kameněv mě informoval, že soudruh Trockij při diskusi 23. ledna v Zamoskvorečském obvodu Moskvy prohlásil, že svou platformu odvolává a sjednocuje se na nové platformě s Bucharinovou skupinou. Ani 23., ani 24. ledna jsem o tom bohužel neslyšel jediné slovo od soudruha Trockého, který se mnou polemizoval na zasedání komunistické frakce na sjezdu horníků. Nevím, zdali se úmysly a platformy soudruha Trockého opět změnilly nebo dá-li se tato věc vysvětlit nějak jinak. Ale prohlášení

soudruha Trockého z 23. ledna rozhodně svědčí o tom, že strana, třebaže ještě ani nestačila zmobilizovat všechny své síly a vyslovila zatím jen názory Petrohradu, Moskvy a menší části vzdálenějších provinčních center, přece jen ihned, pevně, rázně, rychle a nesmlouvavě napравила chybu soudruha Trockého.

Nepřátelé strany jásali nad svým vítězstvím zbytečně. Nedokázali a nedokážou využít neshody ve straně, které bývají někdy nevyhnutelné, aby poškodili stranu a diktaturu proletariátu v Rusku.

25. ledna 1921

*Otištěno 25. a 26. ledna 1921
jako brožura nákladem
tiskového odboru moskevského
sovětu dělnických, rolnických
a rudoarmějských zástupců
Podepsán N. Lenin*

*Podle textu brožury
porovnaného s rukopisem*

N Á V R H U S N E S E N Í
P O L I T I C K É H O B Y R A
Ú V K S R (b) K P R O H L Á Š E N Í
P R A C O V N Í K Ů C E K T R A N U¹²²

Protože celá záležitost je naprosto jasná, doporučuji omezit se jen na dotázání členů ústředního výboru. Navrhuji rezoluci:

»Tak krátkou dobu před sjezdem (před sjezdem Cektranu i sjezdem KSR) je naprosto nemožné a nepřípustné uvolňovat někoho z funkce. Sebe-
menší projev „rozeštvávání“, tj. polemiky, která
přerůstá v útoky a *narušuje kázeň*, čímž poškozují
dopravu, ústřední výbor přísně potrestá a žádá, aby
mu byly takové případy hlášeny.«

31. 1.

Lenin

Napsáno 31. ledna 1921

Podle rukopisu

Poprvé otištěno roku 1959

v publikaci Leninskij sbornik XXXVI

P R O J E V
N A M O S K E V S K É R O Z Š Í Ř E N Ě
K O N F E R E N C I K O V O D Ě L N Í K Ů
4. Ú N O R A 1 9 2 1¹²³

Omlouvám se, že se nemohu zúčastnit jednání konference a že tu pouze vyložím svůj názor.

Z toho, co zde právě řekli někteří soudruzi, jsem vyrozuměl, že vás velice zajímá osevnická kampaň. Velmi mnoho lidí se domnívá, že v politice sovětské moci vůči rolníkům se skrývá nějaké chytračení. Naše politika v této oblasti je taková, že ji vždycky otevřeně vykládáme nejširším masám. Stěžejní problém sovětské moci spočívá v tom, že po našich vítězstvích zatím nenásledovala vítězství v ostatních zemích. Přečtete-li si pozorně naši ústavu^[45], uvidíte, že neslibujeme hory doly, ale mluvíme o nutnosti diktatury, protože proti nám stojí celý buržoazní svět.

Říká se nám: Rolníci nemají stejné podmínky jako dělníci, tedy chytračíte. Ale my toto chytračení naprosto otevřeně přiznáváme.

Kdo si jen trochu v klidu promyslel, jaký je poměr našich sil vůči silám buržoazie, ten ví, že buržoazie je silnější než my, a přesto se jí ani za celé tři roky nepodařilo nás rozdrtit. To není zázrak, na ten my nevěříme. Jde prostě o to, že buržoazní země se nedokážou sjednotit a hádají se kvůli rozdělení kořisti. Většina utlačovaných zemí jsou kolonie, menšina žije z práce těchto kolonií jako na sopce.

Jsou silnější než my, jenže i u nich se už dávají věci do pohybu. Vojensky jsou kapitalisté silnější než my, avšak nevyšlo jim to, a my říkáme: To nejtěžší už máme za sebou, ale nepřítel se ještě nevzdal svých pokusů. Všichni Evropané, kteří navštívili naši zemi, neříkají, že by

u nich nebyli otrhaní lidé a »fronty« a že Anglie by se po šesti letech války neocitla ve stejné situaci.

Je třeba zaměřit veškeré úsilí na to, abychom dali do pořádku vztahy mezi dělníky a rolníky. Rolníci jsou jiná třída; socialismus budeme mít tehdy, až zmizí třídy, až budou všechny výrobní prostředky v rukou pracujících. U nás ještě třídy zůstaly, jejich odstranění si vyžádá velmi mnoho let, a pokud někdo slibuje, že se to udělá brzo, je to šarlatán. Rolník žije izolovaně, hospodaří si na svém a má i své obilí: tím si může všechny podrobit. Na nás číhá ozbrojený nepřítel, a aby nás neporazil, musíme dát do pořádku vzájemné vztahy mezi dělníky a rolníky.

Porovnáme-li dělníky a rolníky, uvidíme, že rolníků je víc. Buržoazie tvrdí, že u ní vládne demokracie a dělníci a rolníci mají stejná práva. Dokud jdou rolníci za buržoazií a dokud jsou dělníci osamoceni, budou vždycky poraženi. Jestliže na to zapomeneme, kapitál nás rozdrtí. Rovnost neslibujeme, ta u nás není. Nemůže být, dokud má jeden obilí, co hrdlo ráčí, kdežto druhý nemá nic.

Kapitalisté správně postřehli, že továrna se rozdělit nedá, ale že se dá rozdělit půda. Máme diktaturu proletariátu, to slovo rolníky děsí, je to však jediný prostředek, jak rolníky sjednotit a přimět je, aby se dali vést dělníky. Myslíme si, že to je správné řešení, dělnická třída rolníky sjednotí. Teprve pak se otevře další úsek cesty, teprve pak budeme moci přikročit k odstraňování tříd.

Jakou politiku dělají kapitalisté v Americe? Rozdávají zadarmo půdu a rolníci jdou za nimi a kapitalisté je chlácholí slovy o rovnosti¹²⁴. Buď naletět na tento podvod, nebo jej prokouknout, spojit se s dělníky a vyhnat kapitalisty.

Taková je naše politika a můžete ji najít v naší ústavě. Řekli jste mi tady, že je třeba podívat se znovu na osevňovací kampaň. Víím, že situace rolníků je letos na jaře velmi těžká. Dělníci mají už to nejtěžší za sebou. My jsme nikomu rovnost neslibovali: chceš-li jít s dělníky, pojď s ná-

mi, přidej se k socialistům, nechceš-li, jdi si k bílým. Neslibovali jsme, že za naší vlády to bude lehké: tato vláda nás ale vymanila z područí statkářů a kapitalistů. Dělníci tyto tři roky hladověli a mrzli a dostali továrny, v nichž byl zastaven provoz. Dostali však do rukou moc. Rozdíl mezi mocí dělníků a mocí Děnikina pochopili dokonce i rolníci v úrodných oblastech a rozhodli se. Jestliže jsme porazili Děnikina, nestalo se tak zázrakem, ale proto, že i bohatí rolníci poznali, co se ve skutečnosti vyklubalo z Ústavodárného shromáždění; rolník začal uvažovat a ověřovat si všechno na vlastních zkušenostech.

Rolníci pochopili, že čím víc území bílí zabrali, tím víc rolníků povolávali do armády, a když už jich tam bylo hodně, svrhli Děnikina.

Neslibujeme hojnost všeho, ale tam slibují rovnost a dosazují statkáře. Právě proto jsme zvítězili.

Doporučuje se nám podívat se znovu na osevní kampaň. Odpovídám na to, že nikdo nezkusil tolik jako dělník. Rolník v té době dostal půdu a mohl se zásobit obilím. V letošní zimě se rolníci dostali do bezvýchodné situace a je pochopitelné, že jsou nespokojeni.

Podívejme se znovu na vztahy dělníků k rolníkům. Mluvili jsme o tom, že dělníci přinesli neslýchané oběti; teď nastal rok, kdy se v nejtěžší situaci ocitli rolníci, a my tuto situaci známe. Nejsme proti přezkoumání těchto vztahů. Co je hlavním úkolem osevní kampaň? Aby se osela veškerá půda, jinak se nevyhneme záhubě. Víte, kolik obilí se letos rolníkům odebralo? Přibližně tři sta milionů pudů, ale co by si dělnická třída jinak počala? I tak žila o hladu! Víme, že situace rolníků je těžká, ale jiná cesta k nápravě není. Teď v třinácti guberniích úplně zastavujeme povinné odvádění všech přebytků. Loni jsme vydali na osev osm milionů pudů a ze sklizně jsme dostali zpět šest milionů, kdežto nyní jsme vydali asi tak patnáct milionů. Zrušit osevní kampaň je totéž jako skočit ze čtvrtého patra. Nemůžeme slibovat rolníkům, že jim

okamžitě pomůžeme z bídy, k tomu je zapotřebí, aby se v továrnách vyrábělo stokrát víc.

Kdybychom nepodporovali dělníky ani tím hubeným přídělem, zastavili bychom celý průmysl.

Je pravda, že dělníci nedostávali po tři roky nic. Ale najít na to okamžitě lék není možné, takový lék ani neexistuje.

Dělnická třída se za tři roky vyčerpala a pro rolníky nastalo zatím nejtěžší jaro. Ale pomozte nám zvládnout osevní kampaň, osít všechna pole, a pak se dostaneme z obtíží.

V Maďarsku rolníci nepomohli maďarským dělníkům a dostali se do područí statkářů.

Tak tedy vypadá vaše volba. Jak se dostat z této obtížné situace? — Dát všechny síly na pomoc osevní kampaň, odhalovat všechny chyby a pomáhat je napravovat, jinak se z obtíží nedostaneme.

Novinová zpráva otištěna 8. února 1921

v listu Kommunističeskij trud, č. 264

V plném znění otištěno roku 1926

Sobranije sočiněnij N. Lenina

(V. Uljanova), sv. XX, část II

*Podle strojopisné kopie
protokolárního zápisu*

P R O J E V
N A I V. C E L O R U S K Ě M S J E Z D U
D Ě L N Í K Ů A D Ě L N I C
O D Ě V N Í H O P R Ů M Y S L U
6. Ú N O R A 1 9 2 1¹²⁵

(Dlouhotrvající potlesk.) Soudružky a soudruzi, jsem velmi rád, že mohu pozdravit váš sjezd jménem ústředního výboru naší strany i jménem rady lidových komisařů. A ještě víc mě těší, že po nemalém úsilí, které muselo částečně vynaložit i politické byro ústředního výboru naší strany, a po velké námaze vás všech se nám přece jen podařilo ukončit konflikt, srážky a třenice, k nimž mezi vámi došlo, zdárným smírem a vašim včerejším jednomyslným usnesením. Jsem přesvědčen, soudruzi, že toto menší střetnutí a jeho úspěšné vyřešení bude teď pro nás zárukou, že dokážete jako členové odborového svazu i jako členové strany v další práci vyřešit všechny ty nemalé obtíže a úkoly, které nás ještě čekají.

Máme-li zde mluvit, soudružky a soudruzi, o postavení naší republiky vůbec, o zahraničním i vnitřním postavení sovětské moci, pak naše největší potíže se přirozeně týkaly zahraničního postavení naší republiky. Největší potíže celé proletářské revoluce v Rusku spočívaly v tom, že jsme v důsledku imperialistické války a předchozího vývoje první revoluce v roce 1905 museli zahájit socialisticou revoluci jako první, a tato iniciativa přinesla nám i naší zemi neslýchané a nevídané těžkosti. Vy všichni ovšem víte — ve vašem průmyslovém odvětví je vám to myslím ještě jasnější než dělníkům v ostatních průmyslových odvětvích — vy všichni víte, jak výraznou mezinárodní silou je kapitál, jak silně jsou na celém světě mezi sebou spjaty největší kapitalistické továrny, podniky

a obchody a jak z toho samozřejmě jasně vyplývá, že kapitál v samé jeho podstatě nelze definitivně porazit v jediné zemi. Je to síla mezinárodní, a aby mohl být definitivně poražen, k tomu jsou zapotřebí společné akce všech dělníků i v mezinárodním měřítku. A my jsme vždycky, už od dob, kdy jsme bojovali proti buržoazně republikánským vládám v Rusku v roce 1917, od dob, kdy jsme koncem roku 1917 nastolili moc sovětů, vždycky a nejednou dělníky upozorňovali, že stěžejním, hlavním úkolem a hlavní podmínkou našeho vítězství je rozšířit revoluci alespoň do několika nejvyspělejších zemí. Naše největší potíže, s nimiž jsme se potýkali celé čtyři roky, spočívaly také v tom, že se západoevropským kapitalistům podařilo ukončit válku a oddálit tak revoluci.

V Rusku jsme všichni zvláště názorně viděli, že postavení buržoazie bylo nejlabilnější za imperialistické války; pak jsme se dozvídali, že ve všech ostatních zemích právě konec války, kdy lid měl v rukou zbraně, znamenal především politickou krizi v těchto státech, a právě v této chvíli by se byl mohl proletariát jediným úderem vypořádat s kapitalisty. Západoevropským dělníkům se to z mnoha příčin nepodařilo, takže musíme hájit své postavení už čtvrtý rok jen vlastními silami.

Tím dolehly na Sovětskou republiku nesmírné potíže, protože vojenské síly kapitalistů celého světa učinily všechno pro podporu našich statkářů; jejich vojenský potenciál samozřejmě mnohonásobně převyšuje náš. A jestliže se z toho po více než třech letech dostáváme tak, že jsme překonali všechny jejich vojenské útoky, můžeme plným právem a bez sebemenší nadsázky, vědomi si plně těch neslýchaných potíží, těžkostí, strádání a útrap, které během té doby dolehly na dělnickou třídu Ruska, můžeme plným právem říct, že největší potíže už máme za sebou. Jestliže se světové buržoazii při její obrovské vojenské převaze nepodařilo za tři roky zdolat slabou a zaostalou zemi, pak jedině proto, že tato země přešla k diktatu-

ře proletariátu, jedině proto, že tato země měla zajištěny sympatie pracujících na celém světě, dá se říct ve všech zemích bez výjimky. Jestliže se kapitalistům celého světa nezdařil tento úkol, který pro ně nebyl obtížný, protože měli obrovskou vojenskou převahu, pak můžeme říct, že z mezinárodního hlediska máme v tomto nejnebezpečnějším bodu celé sovětské revoluce, a to opakují, největší potíže už za sebou.

Nebezpečí ovšem ještě neminulo, stále ještě trvají zdlouhavá jednání o definitivním míru, a podle některých příznaků nastává v těchto jednáních právě dost těžký okamžik, neboť zejména francouzští imperialisté se stále ještě pokoušejí zatáhnout Polsko do nové války a rozšiřují nejrůznější lživé zprávy o tom, že Sovětské Rusko mír nechce.

My jsme udělali opravdu všechno, abychom dokázali, že si přejeme mír: před několika měsíci jsme podepsali předběžné podmínky, podmínky takového obsahu, že naše ústupnost vzbudila všeobecný údiv. Od těchto podmínek v ničem neustupujeme, ale nemůžeme přece v žádném případě souhlasit s tím, že bychom měli pod záminkou rozdělení majetku, který patřil za carismu polskému i ruskému lidu, utlačovanému tehdy carismem, připustit, abychom na rozdělení majetku znovu doplatili. To nemůžeme v žádném případě připustit. Spravedlivě rozdělit majetek, který je třeba uznat za společný, a částečně i vybavení železnic, a navrátit polskému lidu všechny kulturní hodnoty, které pro něj mají zvlášť velký význam a které byly za carismu uloupeny a odvezeny do Ruska, navrácení toho všeho pokládám za samozřejmou věc, o tom není třeba diskutovat. Vždycky jsme počítali s tím, že se při urovnávání těchto záležitostí vyskytnou velké problémy; pokud si však Poláci pod nátlakem francouzských imperialistů záměrně vyvolat konflikt a zmařit mír stůj co stůj, nemůžeme jim v tom zabránit. Ke smíru je zapotřebí dobrovolný souhlas obou stran, a ne pouze jedné stra-

ny. Přitom je úplně jedno, jde-li o velmi závažný konflikt uvnitř jednoho bloku nebo o velmi závažný konflikt a střetnutí mezi dvěma státy. Podlehnu-li Poláci znovu nátlaku francouzských imperialistů, pak, znovu opakují, může být mír zmařen. Všichni jistě víte, kolik nových potíží na nás dolehne, jestliže se francouzským imperialismům podaří tento mír zmařit; z mnoha zpráv a pramenů víme, že se takové pokusy podnikají a že se na to vynakládá obrovské úsilí, že zahraniční kapitalisté vyhazují už teď další a další milióny na to, aby do jara připravili nové tažení proti Sovětskému Rusku. Po více než třech letech máme už zkušenosti, jak se takové tažení připravuje. Víme, že bez pomoci sousedního státu nemají zahraniční kapitalisté základnu pro přípravu významnějšího tažení, takže nějaké ty milióny, které strkají různým skupinám, v jejichž čele stojí Savinkov, nebo skupině eserů, kteří si v Praze vydávají noviny¹²⁶ a občas vystupují jménem Ústavodárného shromáždění — víme, že těch několik miliónů vyhodí nadarmo a že z toho nebude nic než papír, zbuhdarma potištěný v různých pražských tiskárnách.

Jsou tu však ještě takové státy jako Rumunsko, které se nepokusilo bojovat proti Rusku, a takové jako Polsko, kde vládne vojenská klika dobrodruhů a třída vykořisťovatelů. Víme, že proti nám nemohou dát dohromady velké síly, ale víme také, že pro nás je cennější udržet mír a plně věnovat všechny síly obnově hospodářství, a proto musíme být nadmíru opatrní. Můžeme si právem říct, že už máme hlavní obtíže mezinárodní politiky za sebou, ale byli bychom příliš lehkomyšní, kdybychom zavírali oči před tím, že nějaké nové pokusy nejsou vyloučeny. Když už jsme úplně zlikvidovali Vrangelovu frontu, když se Rumunsko pro něho v příhodné chvíli neodhodlalo k válce, je teď už méně pravděpodobné, že se k ní odhodlá; není ale radno zapomínat, že vládnoucí třída v Rumunsku i v Polsku je v situaci, která nemá daleko k tomu, aby mohla být označena za naprosto zoufalou. Obě země jsou

se vším všudy rozprodané zahraničním kapitalistům. Vězí až po krk v dluzích a nemají je čím splácet. Bankrot je nevyhnutelný. Revoluční hnutí dělníků a rolníků pořád roste. Stávalo se nejednou, že se buržoazní vláda v podobné situaci vrhla slepě do zcela nesmyslných a neuvážených dobrodružství, což je možné vysvětlit jedině její zoufalou a bezvýchodnou situací. A proto je třeba i dnes počítat s tím, že nové pokusy o vojenský vpád nejsou vyloučeny.

To hlavní, co nám dává jistotu nejen v tom, že tyto pokusy budou odraženy, ale že i situace kapitalistických mocností je, všeobecně řečeno, na celém světě vratká — to je prohlubování hospodářské krize ve všech zemích a růst komunistického dělnického hnutí. Revoluce v Evropě se dala jinou cestou než revoluce u nás. Jak už jsem uvedl, v západoevropských zemích se nepodařilo využít konec války, kdy zbraně byly v rukou dělníků a rolníků, k rychlé a nejméně bolestivé revoluci, ale imperialistická válka otřásla postavením těchto států natolik, že tam krize doposud nejen neskončila, nýbrž naopak, právě s nastávajícím jarem se hospodářská krize všude bez výjimky, i v těch nejbohatších vyspělých zemích, neustále prohlubuje. Kapitál je mezinárodní zlo, ale právě proto, že je to zlo mezinárodní, jsou všechny země už tak navzájem spjaté, že záhuba jedněch strhne s sebou do propasti i všechny ostatní.

Bohaté země se obohatily, totiž jejich kapitalisté se za války obohatili, ale v důsledku úplného ožebračení nejen Ruska, nýbrž i takové země, jako je Německo, v důsledku deprese a znehodnocení peněz byly obchodní vztahy v obrovské většině evropských zemí přece jen podlomeny a narušeny; nejbohatší země jsou zavaleny svými průmyslovými výrobky, protože nemají možnost je prodávat, neboť peníze jsou znehodnoceny, nezaměstnanost ve všech zemích neslýchaně roste a na celém světě se prohlubuje nevídaná hospodářská krize.

Zároveň dělnická třída, podplacená vlastní buržoazií,

kteřá dávala slušnou část svých zisků představitelům horních vrstev dělnické třídy, aby ji odvrátila od revoluce, tato dělnická třída se po třech a půl letech války proti Sovětskému Rusku probouzí ve všech zemích ze své zaslepenosti a komunistické hnutí postupuje na celém světě nejen v politických stranách, ale i v odborech vytrvale, neochvějně a výrazně, třebaže ne tak rychle, jak bychom si přáli. Vládnoucí třídy na celém světě se obávají zejména změn, k nimž dochází v odborovém hnutí. Stranu, která by mohla vést revoluční proletariát, jako tomu bylo v ruské revoluci, kdy se z ilegální strany stala během několika měsíců či dokonce týdnů strana, která mohla vést všecken lid a za kterou jdou milióny, neviděli v Evropě už celá desetiletí a nebojí se jí. Ale odbory vidí každý kapitalista a ví, že sdružují milióny, že bez odborů, pokud je kapitalisté neovládají prostřednictvím vůdců, kteří si říkají socialisté, ale prosazují politiku kapitalistů, že bez odborů se celá kapitalistická mašinérie zhroutí. Oni to vědí a takřka hmatatelně cítí. Například v Německu je snad nejcharakterističtější to, že mimořádnou zuřivost veškerého buržoazního tisku a veškerého tisku sociálzrádců, kteří zasedají v II. internacionále a říkají si socialisté, i když ve skutečnosti slouží tělem i duší kapitalistům, že tam mimořádnou zuřivost vzbudila ani ne tak Zinovjeova návštěva, jako spíš návštěva ruských odborářů v Německu, protože nikdo neotřásl německými odbory tolik jako ruští dělničtí odboráři svou napoprvé nevelkou cestou po Německu; tato zběsilá zloba všech buržoazních německých novin, všech kapitalistů, kteří nenávidí komunismus, ukazuje, jak je jejich postavení vratké a nejisté. V mezinárodním měřítku se rozpoutal na celém světě boj o vliv na odbory, které dnes sdružují ve všech civilizovaných státech milióny dělníků, a na nich závisí celá tato na první pohled neviditelná práce uvnitř země; o osudu kapitalistických států se nutně rozhoduje ve spojitosti s narůstající hospodářskou krizí.

Pokus německé monarchistické strany o převrat ztroskotal na odporu německých dělnických odborů, kdy všichni dělníci, kteří dosud šli za Scheidemannem, za vrahy Liebknechta a Luxemburgové, povstali a porazili vojenské síly. Totéž se teď děje v Anglii a do značné míry i v Americe tím rychleji, čím rychleji narůstá hospodářská krize. Právě proto nám především mezinárodní situace dává nejen tak velkou naději, ale i jistotu, že vnitřní situace kapitalistických mocností navždy podlamuje jejich síly a že naše mezinárodní postavení, které bylo včera těžké a přes obrovské úspěchy zůstává těžké i dnes, se bude nepochybně zlepšovat v náš prospěch a že budeme schopni věnovat všechny síly řešení našich vnitřních úkolů. Nemíním o těchto úkolech dlouze mluvit, protože vám všem, kteří znáte výrobu, jsou tyto úkoly samozřejmě mnohem bližší a pochopitelnější než mně, a bylo by tedy zbytečné se o nich šířit.

Slyšel jsem prve poznámku, kterou pronesl v závěru svého projevu předchozí řečník, a mohu mu jen dát plně za pravdu, že teď od každého člena především požadujeme, aby zaměřil svou pozornost na ty praktické úkoly výroby a hospodářské výstavby, před nimiž stojíme. Odbory dnes sdružují téměř všechny průmyslové dělníky, sdružují třídu, na jejíž bedra dolehla během tří let největší tíže. Dělnická třída uskutečňuje v Rusku diktaturu, je vládnoucí třídou v zemi, v níž mají dělníci menšinu, ale právě proto, že dělnická třída vládne, proto, že dělník pocítil na vlastní kůži všechny útrapy kapitalistického vykořisťování, právě proto má dělnická třída zajištěny sympatie i podporu všech pracujících rolníků, všech, kdo nežijí na úkor cizí práce. A právě proto se stalo to, co nemůže pochopit nejen buržoazie, ale ani socialisté, kteří setrvávají v nepřátelství k III. internacionále, to, co se jim jeví jako chytračení naší vlády, nechápou, jak mohla dělnická třída vést celé tři roky tak těžký boj a zvítězit nad nimi. Ale právě proto, že došlo poprvé v dějinách k tomu, že se

pracující dostali k moci, že se moci chopila nejvíce vykořisťovaná třída, právě proto nemůže většina rolníků nepodporovat dělnickou třídu, neboť vidí, že je v právu, a nesympatizuje s buržoazií. Slovo buržoazie považují rolníci za potupné; slyšel jsem to od jednoho rolníka, který si stěžoval na nynější poměry a zjevně nesympatizoval s politikou sovětské vlády v zásobování i v mnoha dalších otázkách a který byl pohoršen, že mu vesnická chudina říká »buržoust«. Nemohu se smířit s tím, říká, že vůči mně užívají takové potupné slovo; a skutečnost, že rolníci — dokonce i zámožnější střední rolníci, pokud sami pracují a vědí, co znamená vydělávat si na živobytí vlastní prací, a pokud poznali, jak umí statkář a kapitalista vykořisťovat, a to poznali všichni — musí toto slovo nutně považovat za potupné, tato skutečnost říká všechno. Je na tom založena naše propaganda, agitace i působení dělnické třídy prostřednictvím státních orgánů. A právě touto podporou rolnických mas si může být dělnická třída jista i přes odpor zámožných a spekulantských vrstev. Právě proto u nás odbory vystupují nejen jako organizace pracujících, nejen jako budovatelé našeho hospodářství — v tom je jejich hlavní úkol, ale vystupují jako státo- tvorné síly, které budují nový stát bez statkářů a kapitalistů a které mohou, třebaže jsou v menšině, vybudovat novou komunistickou společnost a také ji vybudují, protože jsme si zajistili podporu desetimiliónů lidí, všech, kteří se vždy živili prací svých rukou. Proto mohu při této příležitosti, kdy zdravím váš sjezd, vyjádřit přesvědčení, že své úkoly i přes všechny potíže, které nás ještě čekají, úspěšně dokončíme. (Dlouhotrvající potlesk.)

*Poprvé otiskáno roku 1922
v knize Četvortyj Vserossijskij sjezd
rabočich švejnoj promyšlennosti
(1—6 fevralja 1921 g.)
(Stenografičeskij otčet),
Petrohrad*

*Podle textu knihy porovnaného
s protokolárním zápisem
psaným na stroji*

S M Ě R N I C E
Ú S T Ř E D N Í H O V Ý B O R U
K O M U N I S T Ů M P R A C U J Í C Í M
V L I D O V Ě M K O M I S A R I Á T U
Š K O L S T V Í A O S V Ě T Y

1. Protože strana bezpodmínečně zastává stanovisko vytčené v programu KSR, pokud jde o polytechnické vzdělávání (viz zejména článek 1 a 8 v oddílu programu^[105] věnovaném školství a osvětě), musí pokládat snížení věkové hranice pro všeobecné i polytechnické vzdělávání ze 17 na 15 let výhradně za dočasnou, praxí diktovanou nutnost, vyplývající z bídy a zrušení země válkami, které nám vnutila Dohoda.

»Návaznost« odborného vzdělávání pro osoby starší 15 let na »všeobecné polytechnické znalosti« (článek 8 v uvedeném oddílu programu KSR) je třeba, pokud je to alespoň trochu možné, všude bezpodmínečně a závazně zajistit.

2. Hlavním nedostatkem lidového komisariátu školství a osvěty je malý zájem o konkrétní praxi, nedostatečné respektování a ověřování praktických zkušeností, zcela nesystematické využívání závěrů z těchto zkušeností, převaha obecných úvah a abstraktních hesel. Lidový komisař i kolegium musí soustředit hlavní pozornost na boj proti těmto nedostatkům.

3. V lidovém komisariátu školství a osvěty vůbec a zejména v Hlavní správě odborných škol je nesprávně organizováno zapojování odborníků do činnosti ústředních institucí, tj. zapojování pedagogů s teoretickou a dlouholetou praktickou přípravou a osob, které mají takovou přípravu v oblasti odborného technického (včetně agromického) vzdělávání.

Je třeba neprodleně zavést evidenci takových pracovníků, zjistit počet jejich služebních let, prověřit jejich pracovní výsledky a soustavně je zapojovat do odpovědných funkcí v místních a zejména ústředních institucích. Bez vyjádření těchto odborníků a bez jejich stálé účasti se nesmí provádět žádné důležité opatření.

Při zapojování odborníků je třeba samozřejmě dodržet dvě nezbytné podmínky: za prvé, odborníci-nekomunisté musí pracovat pod kontrolou komunistů. Za druhé, náplň výuky, pokud jde o všeobecně vzdělávací předměty, zejména pak o filozofii, společenské vědy a komunistickou výchovu, musí stanovit jedině komunisté.

4. Kolegium a lidový komisař musí vypracovat a schválit učební osnovy pro školy základních typů, jakož i pro kursy, přednášky, četbu, besedy a praktická cvičení.

5. Odbor pro jednotnou pracovní školu a zejména pak Hlavní správa odborných škol musí věnovat zvýšenou pozornost širšímu a soustavnějšímu zapojování všech schopných techniků a agronomů do odborného technického a polytechnického vzdělávání; k tomu je třeba využít každý slušně fungující průmyslový a zemědělský podnik (sovchoz, zemědělskou pokusnou stanici, dobře prosperující hospodářství apod., elektrárny atd.).

Formy a způsob využívání hospodářských podniků a zařízení k polytechnickému vzdělávání je třeba stanovit po dohodě s příslušnými hospodářskými orgány tak, aby to nenarušovalo normální chod výroby.

6. Je nutné vypracovat konkrétní, maximálně stručné, avšak jasné a přesné formuláře výkazů, aby bylo možné evidovat a prověřovat rozsah i výsledky práce. V tomto ohledu je činnost lidového komisariátu školství a osvěty krajně neuspokojivá.

7. Krajně neuspokojivě je organizována i distribuce novin, brožur, časopisů a knih pro školní i ostatní knihovny a čítárny. Tím se stává, že si noviny a knihy rozebere úzká vrstva zaměstnanců sovětských orgánů,

kdežto do rukou dělníků a rolníků se toho dostane velice málo. Celý tento systém je třeba od základu zreorganizovat.

Pravda, č. 25
5. února 1921

Podle rukopisu

O P R Á C I
L I D O V Ě H O K O M I S A R I Á T U
Š K O L S T V Í A O S V Ě T Y

V 25. čísle Pravdy z 5. února byly uveřejněny *Směrnice* ústředního výboru KSR komunistům pracujícím v lidovém komisariátu školství a osvěty (v souvislosti s reorganizační komisariátu)^[51].

V prvním bodu se bohužel vyskytla třikrát za sebou tisková chyba, která zkreslila jeho smysl: místo »polytechnické« vzdělávání bylo vytištěno »politické«!!

Chtěl bych soudruhy na tyto směrnice upozornit a podnítit diskusi k některým zvláště důležitým bodům.

V prosinci 1920 se konala stranická porada o otázkách školství a osvěty. Zúčastnilo se jí 134 delegátů s rozhodujícím hlasem a 29 delegátů s hlasem poradním. Rokovali pět dní. Zprávu o této poradě^[89] obsahuje Příloha k bulletinu VIII. sjezdu sovětů, věnovaná stranické poradě k otázkám školství a osvěty^[104] (vydal CÚVV 10. ledna 1921). Z rezolucí porady^[110], ze zprávy o ní, ze všech článků uveřejněných ve zmíněné Příloze k bulletinu^[74] — kromě úvodního článku soudruha Lunačarského a článku soudruha Hriňka^[150] — je zřejmé nesprávné pojetí problematiky polytechnického vzdělávání, onen nedostatek, k jehož ráznému odstranění zaměřují směrnice ústředního výboru »hlavní pozornost« lidového komisaře i kolegia, totiž »záliba« ve všeobecných úvahách a abstraktních heslech.

Řešení problematiky polytechnického vzdělávání přinesl v podstatě náš program strany, článek 1 a 8 v oddílu věnovaném školství a osvětě.^[105] A právě na tyto články programu se odvolává směrnice ÚV. V článku 1 se mluví

o *polytechnickém vzdělávání* do 17 let, v článku 8 o nutnosti »široce rozvíjet odborné vzdělávání osob starších 17 let *ve spojení se všeobecnými polytechnickými znalostmi*«.

Program strany formuluje tedy otázku zcela jasně. Úvahy o tom, zda »*polytechnické* či »*monotechnické* vzdělání«^[95] (právě tato slova, která jsem dal do uvozovek a podtrhl, nacházíme v celé jejich neuvěřitelné nejasnosti na 4. straně zmíněné Přílohy k bulletinu!) — tyto úvahy jsou zásadně nesprávné a pro komunistu přímo nepřipustné; svědčí jak o neznalosti programu, tak o nanejvýš povrchní »zálibě« v abstraktních heslech. Jsme-li už nuceni *dočasně* snížit věkovou hranici (pro přechod od všeobecného polytechnického vzdělávání k odbornému polytechnickému) ze 17 na 15 let, pak »*musí strana pokládat*« toto snížení věkové hranice »výhradně« (1. bod směrnic ÚV) za nutnost diktovanou praxí, za dočasné opatření, vynucené »*bídou a zpusťšením země*«.

Křečovitě obecné úvahy, které se snaží »zdůvodnit« takové snížení, jsou holý nesmysl. Přestaňme si už hrát na obecné úvahy a rádobyteoretizování! Celé těžiště práce musí být přeneseno na »respektování a ověřování *praktických zkušeností*«, na »*systematické využívání závěrů z těchto zkušeností*«.

I když máme velmi málo schopných, vzdělaných a v pedagogické *praxi* zkušených lidí, přece jen se jich u nás pár najde. Náš nedostatek je v tom, že je neumíme najít, postavit je na příslušná vedoucí místa, že se neumíme spolu s nimi *učit z praktických zkušeností z budování sovětského státu*. Právě to jsme postrádali na stranické poradě v prosinci 1920, a jestliže jsme to postrádali na poradě 163 — sto šedesáti tří! — pracovníků z oblasti školství a osvěty, je zcela nepochybné, že tu existuje určitý celkový, základní nedostatek v pojetí práce, nedostatek, kvůli němuž bylo nutné vydat zvláštní směrnici ústředního výboru strany.

V komisariátu školství a osvěty jsou dva — pouze dva — soudruzi pověřeni mimořádnými úkoly. Je to lidový komisař soudruh Lunačarskij, který řídí celý resort, a náměstek soudruh Pokrovskij, který zajišťuje vedení za prvé jako náměstek lidového komisaře, za druhé jako stálý poradce (a vedoucí) pro vědecké otázky a pro otázky marxismu vůbec. Nikdo ve straně, která zná dobře soudruha Lunačarského i soudruha Pokrovského, nepochybuje samozřejmě o tom, že v těchto funkcích jsou oba v lidovém komisariátu školství a osvěty svého druhu »odborníky«. Z ostatních pracovníků nemůže být takovým »odborníkem« nikdo. »Odborností« všech ostatních pracovníků musí být schopnost zapojovat do práce odborné pedagogy, správně organizovat jejich práci a soustavně využívat poučení z praktických zkušeností. O tom mluví směrnice ústředního výboru v bodě 2, 3 i 5.

Na poradě stranických pracovníků je třeba vyslechnout odborníky, pedagogy, kteří už mají nějakých deset let praxe a můžou nám všem říct, co se udělalo a dělá v určité oblasti, například v oblasti odborného vzdělávání, jak se to odráží v budování sovětského státu, jakých dobrých výsledků se dosáhlo, jsou-li příklady takových dobrých výsledků (takové příklady se určitě najdou, třebaže jich je velice málo), jak se kde konkrétně poukazuje na hlavní nedostatky a jak se tyto nedostatky odstraňují.

Na poradě stranických pracovníků *se neprojevílo*, že by se takto respektovaly *praktické zkušenosti*, neozvaly se zde hlasy pedagogů, kteří tyto zkušenosti určitým způsobem uplatňují, ale byly tu pochybné křečovité pokusy o »obecné úvahy« a hodnocení »abstraktních hesel«. Je třeba, aby si tento nedostatek uvědomila celá strana, všichni pracovníci lidového komisariátu školství a osvěty a abychom se ho společnými silami pokusili odstranit. Je třeba, aby si pracovníci místních institucí vyměňovali v tomto ohledu své zkušenosti a aby pomohli straně vytipovat vzorné gubernie nebo újezdy, nebo okresy, nebo

školy, nebo vzorné pedagogy, kteří dosáhli dobrých výsledků v poměrně úzkém, místním nebo oborovém měřítku. Na základě těchto praxí už ověřených výsledků musíme rozvíjet činnost tak, že po náležitém ověření budeme rozšiřovat místní zkušenosti po celém Rusku, přerazovat nadané nebo prostě jen schopné pedagogy na odpovědnější funkce s širším okruhem působnosti atd.

Úspěšnost práce komunisty, který pracuje v oblasti (a v institucích) školství a osvěty, je třeba posuzovat především podle toho, jak toto získávání odborníků organizuje, jak je dovede vyhledávat, jak je dovede využívat, jak dovede skloubit spolupráci odborného pedagoga s komunistou ve vedoucí funkci, jak dovede prověřit, co a jak se *dělá v praxi*, jak dovede jít kupředu — i kdyby značně pomalu a ve velmi skromném měřítku, ale jenom na *konkrétním* podkladě, na podkladě *praktických* zkušeností. Budeme-li ovšem mít v lidovém komisariátu školství a osvěty i nadále nadbytek uchazečů o »komunistické řízení«, ale pusto a prázdno v praktické oblasti, budeme-li mít málo odborníků nebo vůbec žádné pro praxi, nebudeme-li je umět prosadit, vyslechnout a přihlédnout k jejich zkušenostem, nehneme se z místa. Komunista ve vedoucí funkci musí dokázat, že má právo řídit, jedině tím, že si *dokáže najít hodně* a hodně pomocníků mezi zkušenými pedagogy, že *jim dovede* pomoci v jejich práci, že je dovede prosadit, ukázat *jejich* zkušenosti a přihlížet k nim.

V tomto smyslu musíme razit jediné heslo: *méně* »řídit« a víc se věnovat praktické činnosti, tj. méně obecných úvah, víc faktů, a to ověřených faktů, které ukazují, v čem, za jakých podmínek a o kolik postupujeme kupředu, stojíme na místě nebo se vracíme zpět. Komunista ve vedoucí funkci, který upravil učební osnovy zkušených pedagogů, který sestavil zdařilou učebnici, který dosáhl třeba i nepatrného, ale *prakticky uskutečnitelného* zlepšení v náplni práce, v pracovních podmínkách *deseti, sta, tisíce*

odborných pedagogů, to je skutečný vedoucí. Ale komunista, *který medituje* o »řízení« a *nedovede* zapojit odborníky do praktické činnosti, nedovede se postarat o to, aby *jejich* práce měla v praxi úspěch, nedovede využít praktické zkušenosti mnoha set učitelů, takový komunista není k ničemu.

Stačí prolistovat velmi dobře napsanou brožurku Lidový komisariát školství a osvěty. 1917 — říjen — 1920. Stručná zpráva^[149], abychom viděli, že veškerá práce lidového komisariátu školství a osvěty trpí právě zmíněným nedostatkem. Soudruh Lunačarskij je si toho vědom, když hovoří v předmluvě (s. 5) o »zřejmé odtrženosti od praxe«. Bude však zapotřebí ještě nemálo houževnaté práce, aby si to uvědomili všichni komunisté v lidovém komisariátu školství a osvěty a aby opravdu dokázali uvést poznané pravdy do života. Zmíněná brožurka ukazuje, že známe málo, tuze málo faktů; neumíme je shromážďovat; nevíme, kolik je vlastně otázek, které je třeba klást a na něž je možné (při naší kulturní úrovni, při našich zvyklostech a komunikačních prostředcích) očekávat odpověď; neumíme shromážďovat praktické zkušenosti a zobecňovat je; zabýváme se jalovými »obecnými úvahami a abstraktními hesly«, ale nedovedeme využívat zkušené učitele vůbec, a zejména zkušené inženýry a agronomy pro technické vzdělávání, nedovedeme využívat závody, sovchozy, slušně fungující hospodářství a elektrárny pro polytechnické vzdělávání.

Přes tyto nedostatky dělá Sovětská republika ve školství a osvětě nesporně pokroky. »Zdola«, tj. z těch vrstev pracujících, kterým kapitalismus bránil — otevřeně, násilím, i pokrytectvím a podvodem — vzdělávat se, vychází obrovská snaha o poznání a vzdělání. Můžeme být právem hrdi, že tomuto úsilí pomáháme a sloužíme mu. Bylo by však přímo zločinem zavírat oči před nedostatky v naší práci, před tím, že jsme se ještě nenaučili správně *organizovat* státní osvětový aparát.

Všimněme si ještě otázky distribuce novin a knih, tj. otázky, které je věnován poslední, sedmý bod směrnic ÚV.

Dne 3. listopadu 1920 byl vydán dekret rady lidových komisařů O centralizaci knihovnictví^[27] (článek 439 Sbírky zákonů, 1920, č. 87), týkající se vytvoření *jednotné sítě knihoven v RSFSR*.

Uvedu několik faktických údajů, které se mi k této otázce podařilo získat od soudruha Malkina z Ústřední agentury pro distribuci tisku a od soudruha Modestova z knihovnické sekce OŠOM (odboru školství a osvěty moskevského sovětu). V centrálních oblastech Sovětského Ruska (bez Sibiře a Severního Kavkazu) to v 38 guberniích a 305 újezdech vypadalo takto:

Knihovny ústřední	342
městské obvodní	521
volostní	4 474
pojízdné	1 661
Čítárny	14 739
Ostatní (vesnické a dětské knihovny, knihovnická informační střediska, knihovny různých institucí a organizací)	12 203
<hr/>	
<i>Celkem</i>	33 940

Soudruh Modestov se na základě svých zkušeností domnívá, že asi tři čtvrtiny knihoven existují skutečně, ostatní pouze na papíře. Údaje Ústřední agentury pro distribuci tisku uvádějí v Moskevské gubernii 1223 knihoven, kdežto podle údajů soudruha Modestova jich je 1018; z toho je 204 knihoven ve městě a 814 po celé gubernii, nepočítaje v to knihovny odborářské (pravděpodobně 16) a vojenské (asi 125).

Pokud můžeme soudit z porovnání údajů o jednotlivých guberniích, nejsou tato čísla příliš spolehlivá — jen aby to nebylo ve skutečnosti ještě méně než těch 75 %!

Například ve Vjatecké gubernii jsou 1703 čítárny, ve Vladimírské 37, v Petrohradské 98, v Ivanovsko-vozněsenské 75 apod. »Ostatních« knihoven je v Petrohradské gubernii 36, ve Voroněžské 378, v Ufské 525, v Pskovské 31 atd.

Tyto údaje zřejmě ukazují právě na to, že snaha širokých vrstev dělníků a rolníků získávat vědomosti, že snaha vzdělávat se a zřizovat knihovny je obrovská, v pravém slova smyslu »lidová«. My však ještě ani zdaleka neumíme tuto snahu lidu naplnit, usměrnit, dát jí správnou podobu a patřičně ji uspokojit. Vybudování skutečně *jednotné sítě* knihoven nám dá ještě velmi mnoho usilovné práce.

Jak to u nás vypadá s distribucí novin a knih? Podle údajů Ústřední agentury pro distribuci tisku bylo během roku 1920 distribuováno 401 miliónů výtisků novin a 14 miliónů knih (za 11 měsíců). Uvádím údaje o distribuci tří listů (k 12. lednu 1921), jak je zjistila sekce periodického tisku Ústřední komise pro evidenci a distribuci tisku při Státním nakladatelství ¹²⁷ (čísla znamenají *tisíce* výtisků):

	Izvěstija	Pravda	Bědnota
Střediska Ústřední agentury pro distribuci tisku	191	139	183
Vojenská správa pro distribuci literatury v divizích	50	40	85
Železniční organizace, železniční oddělení Ústřední agentury pro distribuci tisku, agitační střediska	30	25	16
Moskevské instituce a organizace	65	35	8
Vojenská správa v Moskvě	8	7	6
Soubory pro osobní vlaky	1	1	1
Výtisky pro nástěnky a soubory	5	3	1
<i>Celkem</i>	350	250	300

Překvapivě málo výtisků se ponechává pro nástěnky, tj. pro nejširší masy. Překvapivě mnoho pro »instituce«

v hlavním městě apod. — zřejmě aby si je mohli ke svým byrokratickým účelům rozebrat »sovětští byrokraté« v uniformách i v civilu.

Ještě několik čísel ze zpráv místních středisek Ústřední agentury pro distribuci tisku. Voroněžské guberniální středisko této agentury dostalo během září 1920 noviny dvanáctkrát (to znamená, že osmnáctkrát ze 30 dnů v září noviny nedošly). Došlé noviny se rozdělovaly takto: Izvěstija střediskům Ústřední agentury pro distribuci tisku: újezdním 4986 výtisků (4020; 4310)*; okresním 7216 (5860; 10 064); volostním 3370 (3200; 4285); stranickým organizacím 447 (569; 3880); státním úřadům 1765 (1641; 509) — všimněte si, že Pravdy dostaly státní úřady téměř třikrát víc než stranické organizace! Dále: oddělení agitace a osvěty komisariátu vojenství 5532 (5793; 12 332); agitačním střediskům 352 (400; 593); čítárnám *nic*. Předplatitelům 7167 (3080; 764). »Předplatitelům« tedy ve velmi hojném počtu, ve skutečnosti ovšem »sovětským byrokratům«. Na nástěnky 460 výtisků (508; 500). Celkem 32 517 (25 104; 37 237).

V Ufské gubernii dostali noviny v listopadu 1920 25krát, tj. noviny nebyly pouze v pěti dnech. Rozděleny byly takto: stranickým organizacím 113 (1572; 153); státním úřadům 2763 (1296; 1267); oddělení agitace a osvěty komisariátu vojenství 687 (470; 6500); volostním výkonným výborům 903 (308; 3511); čítárnám 36 (8 — 8 výtisků Pravdy! — 2538); předplatitelům *nic*; »různým újezdním organizacím« 1044 (219; 991). Celkem 5841 (4069; 15 429).

A konečně zpráva pustošenské volostní agentury ze sudogodského újezdu Vladimírské gubernie za prosinec 1920. Stranickým organizacím 1 (1; 2); státním úřadům 2 (1; 3); oddělení agitace a osvěty komisariátu vojenství 2 (1; 2); volostním výkonným výborům 2 (1; 3); poštovním

* První číslo v závorkách se týká Pravdy, druhé listu Bědnota.

a telegrafním úřadům 1 (1; 1); uršelskému závodnímu výboru 1 (1; 2); obvodnímu oddělení sociálního zabezpečení 1 (0; 3). Celkem 10 (6; 16).

A co z těchto kusých údajů vyplývá? Podle mě to, co vyjádřil náš stranický program slovy^[105]: »V dané situaci . . . se dělají teprve první kroky k přechodu od kapitalismu ke komunismu.«¹²⁸

Kapitalismus dělal z novin předmět kapitalistického podnikání, nástroje obohacování, informací a zábavy pro boháče, nástroje klamání a ohlupování mas pracujících. My jsme tyto nástroje obohacování a klamání rozbili. *Začali jsme* dělat z novin nástroje šíření osvěty mezi masami, které je měly naučit, jak žít a budovat své hospodářství *bez* statkářů a bez kapitalistů. Ale s tím jsme teprve sotva začali. Za víc než tři roky jsme toho udělali dost málo. Musíme udělat ještě velmi mnoho, ujit ještě velký kus cesty. Méně politického humbuku, méně obecných úvah a abstraktních hesel, v nichž si libují nezkušení komunisté, kteří ještě nepochopili své úkoly, více výrobní propagandy, a především konkrétně a promyšleně, se zřetelem k celkové úrovni mas využívat praktické zkušenosti.

V distribuci novin (o knihách údaje nemám, ale vypadá to s nimi pravděpodobně ještě hůř) jsme zrušili předplatné. To je krok vpřed od kapitalismu ke komunismu. Ale kapitalismus nelze zničit naráz. Ožívá znovu v podobě »sovětských byrokratů«, sovětské byrokracie, která si pod různými záminkami noviny přivlastňuje. Nedá se spočítat, kolik výtisků si takto přivlastní, ale je to zřejmě mnoho. Je třeba vytrvale a soustavně usilovat o to, aby byrokracie »dostávala přes prsty«, zabraňovat tomu, aby si přivlastňovala noviny a knihy, omezovat její podíl, neustále snižovat početní stavy »sovětských byrokratů«. Nejsme bohužel s to snížit tyto početní stavy na desetinu či na setinu — slibovat to za dané úrovně naší vzdělanosti by se rovnalo šarlatánství — ale můžeme a musíme je

snižovat soustavně a neustále. Komunista, který to nedělá, je komunistou jen slovy.

Je třeba vytrvale usilovat o to, aby se noviny a knihy zdarma přidělovaly zásadně *jen* knihovnám a čítárnám, jejich *síti*, která řádně slouží celé zemi, všem dělníkům, vojákům a rolníkům. Pak bude lid projevovat stokrát důrazněji, rychleji a úspěšněji svůj zájem o vzdělání, osvětu a vědění, a osvěta začne postupovat sedmimílovými kroky.

Pro příklad si uveďme asi takovýto počet — 350 000 výtisků listu Izvěstija a 250 000 výtisků Pravdy pro celé Rusko. Jsme chudí. Není papír. Dělníci mrznou a hladovějí, nemají si co obléct a obout. Stroje jsou opotřebované. Budovy se rozpadají. Představme si, že máme na celou zemi, pro více než 10 000 volostí, 50 000 knihoven a čítáren, ale ne pouze na papíře, nýbrž doopravdy. Alespoň tři pro každou volost a bezpodmínečně po jedné v každém závodě nebo továrně, v každé vojenské jednotce. Představme si, že už umíme udělat ne pouze »první krok od kapitalismu ke komunismu«, ale i druhý a třetí. Představme si, že jsme se naučili přidělovat pravidelně po třech výtiscích novin každé knihovně a čítárně, z toho dejme tomu dva na »nástěnku« (za předpokladu, že jsme už udělali čtvrtý krok od kapitalismu ke komunismu, připouštím, odhodlávám se připustit, že místo barbarského »vylepování«, jímž se noviny ničí, připevňujeme je dřevěnými hřebíky — železné totiž nejsou, železa budeme mít nedostatek i při »čtvrtém kroku«! — na hladkou desku, aby se daly pohodlně číst a aby se neničily). Tedy po dvou výtiscích pro 50 000 knihoven a čítáren na »nástěnku«, a jeden výtisk do zásoby. Představme si dále, že jsme se naučili rozdávat noviny zbůhdarma »sovětským byrokratům« jen v *přiměřeném* množství, dejme tomu jen pár tisíc výtisků pro zhýčkané »hodnostáře« v celé Sovětské republice.

Za těchto odvážných předpokladů postačí 160 000 ne-

bo dejme tomu 175 000 výtisků pro celou zemi pětkrát vydatněji než dnes. Všichni budou mít možnost čerpat informace z novin (budou-li náležitě fungovat »pojízdné knihovny«, které podle mého názoru tak úspěšně v těchto dnech hájila soudružka F. Doblerová v Pravdě¹²⁹). Celkem 350 000 výtisků dvou listů. Nyní je to 600 000, které rozkradou »sovětští byrokraté«, roztahají je pro nic za nic »na cigaretky« apod., prostě jen pod vlivem svých kapitalistických manýrů. Ušetřilo by se 250 000 výtisků. Jinými slovy: ušetřili bychom si i přes svou bídu na dva deníky, každý o 125 000 výtisků. A v každém takovém listě bychom mohli poskytovat lidu denně závažnou a hodnotnou literaturu, to nejlepší z klasické beletrie, všeobecně vzdělávací učebnice, učebnice z oboru zemědělství, učebnice z oboru průmyslu. Jestliže se francouzští buržoové ještě před válkou naučili vydávat kvůli svým finančním ziskům romány pro lid ne jako přepychové knížky v ceně tři a půl franku, ale jako sešitové vydání dostupné proletářům po deseti centimech (tj. 35krát levněji, podle předválečného kursu za 4 kopějky), proč bychom se my, na svém druhém kroku od kapitalismu ke komunismu, nenaučili dělat totéž? Proč bychom se stejným způsobem nemohli naučit dosáhnout toho, abychom dali do roka — i při dnešní bídě — lidu, a to vždy dva výtisky pro každou z 50 000 knihoven a čítáren, všechny nutné učebnice i všechny nezbytné klasiky světové literatury, moderní vědy i moderní techniky?

Jistěže se to naučíme.

7. února 1921

Pravda, č. 28

9. února 1921

Podepsán N. Lenin

Podle textu Pravdy

PŘEDBĚŽNÝ KONSPEKT TEZÍ O ROLNÍCÍCH¹³⁰

1. Vyhovět přání bezpartijních rolníků a nahradit odváděcí povinnost (tj. odvádění všech přebytků) obilní daň.
2. Tuto daň oproti loňskému povinnému odvádění všech přebytků snížit.
3. Schválit zásadu, že výměru daně bude ovlivňovat snazivost zemědělce, a to tak, že snaživějším bude předepsána nižší daň.
4. Pokud zemědělec odvede včas celou daň, povolit mu, aby mohl všechny své zbývající přebytky volně nabídnout v místním hospodářství.

*Napsáno 8. února 1921
Poprvé otištěno 26. června 1930
v Pravdě, č. 174*

Podle rukopisu

D O P I S O K O N C E S Í C H N A T Ě Ž B U R O P Y

Členům politického byra a soudruhu Rykovovi
Stalinovi
Bucharinovi
Kameněvovi
Krestinskému
Rykovovi

Na dotaz politického byra ohledně koncesí na těžbu ropy došly odpovědi jak od Krasina (a Bogdaťjana), tak od předsedy Hlavní správy ropného průmyslu Dossera a jeho čtyř odborníků.

Tyto odpovědi posílám zároveň se zprávou O stavu ropného průmyslu koncem roku 1920 (Baku 1920)^[96] soudruhu Stalinovi a žádám všechny členy politického byra, aby mu zatelefonovali a dohodli se s ním tak, aby si mohli tyto materiály od něho včas převzít a pročíst je. (V tištěné zprávě se stačí dokonce jen podívat na pasáže, které jsem označil modrou tužkou; stránky jsem vypsal na obálce, tj. na stránce před vlastním textem.)

Tyto materiály je nutné přečíst rychle, protože na zasedání politického byra (pondělí 14. února v 8 hodin večer) by bylo zapotřebí schválit usnesení.

Tyto materiály plně dokazují,

- (a) že hrozí katastrofa, a to *v brzké době*;
- (b) že je nutné vynasnažit se ze všech sil poskytnout koncese (tj. najít koncesionáře) v Baku;
- (c) že předseda Hlavní správy ropného průmyslu je neobyčejně hloupý. A hloupost u tak vysoce postavené osoby je nebezpečná.

Stručně ke všem těmto třem bodům:

- (a) Katastrofa se blíží. To zvláště jasně dokazují *odbor-*

níci z *Hlavní správy ropného průmyslu*. Hlupák Dosser se ve svém »hlášení« snaží nebezpečí *bagatelizovat*. To je zvlášť hloupé. Je třeba pročíst posudky *všech odborníků* Hlavní správy ropného průmyslu a porovnat je s Dosserovým učeným závěrem.

(b) »Užitečnost získání koncesionáře je problematická,« tak formuluje svůj závěr Dosser. Jako opravdový loajální hlupák zřejmě vystrašil své odborníky průpovídou, že »se na sovětského člověka sluší, aby byl jednoznačně proti koncesím«!! Vskutku medvědí služba!!*

Ve skutečnosti je ze zpráv odborníků Hlavní správy ropného průmyslu (zpráv věcných a jednoznačně potvrzených tištěnou zprávou »do konce roku 1920«) nad slunce jasnější, *jaké podmínky* musíme koncesionáři předložit.

Je ovšem »problematické«, zda se najde koncesionář, který na tyto podmínky přistoupí. Ale na to by se nikdo z politiků, pokud mají zdravý rozum, nevyptával ani Dossera, ani odborníků.

Naší věcí je vynaložit veškeré úsilí, aby se takoví koncesionáři našli.

Nenajdou-li se, tím hůř pro nás.

Nedokážeme-li vynaložit veškeré úsilí, abychom koncesionáře našli, bude to pro nás znamenat bankrot.

Je třeba urychleně vypracovat podmínky.

Je třeba neprodleně zahájit boj proti velice škodlivému předsudku, kterým se může snadno dát strhnout část dělníků a který musíme stůj co stůj překonat. Tento předsudek spočívá v »myšlence«, že »nehodláme pracovat pro kapitalisty«, nebo v její variantě: »Nechceme pracovat pro kapitalisty, jestliže vedle nás jsou dělníci, kteří pro kapitalisty nepracují.«

Škodlivost takového předsudku (který vyvrací náš pro-

* Leninova narážka na Krylovovu bajku Medvědí služba. In: I. A. Krylov, *Člověk a stín*, Praha 1976, s. 59. *Čes. red.*

gram KSR^[105] i marxismus vůbec) je zřejmá z následujícího přibližného propočtu, který názorně shrnuje závěry ze zpráv odborníků.

Těžíme 100 a ropy.

Těžba klesá.

Hrozí nebezpečí katastrofálních záplav.

Získáme-li koncesionáře, který pomůže těžit 100 a + 100 b ropy, a zaplatíme-li mu za to 98 b , naše těžba by' pomalu ($100a + 2b$) stoupne, místo aby ještě dále poklesla.

Naskytá se otázka, zdali dělníci, kteří odevzdají 98 b ze 100 b koncesionáři, pracují »pro kapitalisty« nebo pro sovětskou moc?

Odpověď není těžká.

Důtklivě žádám, abyste si co nejrychleji prohlédli přiložené materiály a zprávy, tak aby bylo možné dospět co nejrychleji k rozhodnutí. Otálet s tím je krajně nebezpečné.

12. 2. 1921

Lenin

*Poprvé otištěno roku 1945
v publikaci Leninskij sbornik XXXV*

Podle rukopisu

N Á V R H U S N E S E N Í
R A D Y L I D O V Ý C H K O M I S A Ř Ů
O P L Á N U D O V O Z U¹³¹

1. Rada lidových komisařů předložený plán dovozu neschvaluje, protože je přinejmenším pětinasobně nadsazený.*

2. Rada lidových komisařů ukládá Radě práce a obrany, aby okamžitě ustavila celostátní plánovací komisi s účastí expertů a uložila jí (nebo její subkomisi) snížit tento plán a zrevidovat jej podle toho, jak se dá nakoupené zboží v našich současných hospodářských podmínkách prakticky využít. Předložit ke konečnému schválení Radě práce a obrany.

3. Dokud nebude tento plán zrevidován, nesmí lidový komisariát zahraničního obchodu překročit v žádné ze 71 hlavních objednávek jednu pětinu dosavadního plánu; pro vojenskou správu jednu desetinu; to vše pod nezbytnou podmínkou, že mají být uspokojeny především potřeby palivového a hutního průmyslu. Výjimky povoluje Rada práce a obrany.

*Napsáno 15. února 1921
Poprvé otištěno roku 1959
v publikaci Leninskij sbornik XXXVI*

Podle rukopisu

* Bod 1 Lenin v rukopisu škrtl a nahoru napsal »Patří Krasinovi«.
Red.

N Á V R H
H L A V N Í H O B O D U U S N E S E N Í
R A D Y P R Á C E A O B R A N Y
O C E L O S T Á T N Í
P L Á N O V A C Í K O M I S I ¹³²

Členům Rady práce a obrany osobně od soudruha Lenina

Protože zítra (18. února) dostane Rada práce a obrany návrh usnesení o celostátní plánovací komisi, předkládám — pro informaci — návrh hlavního bodu usnesení a předběžný seznam členů (sestavený po poradě se soudruhy Rykovem a Kržižanovským)*. Připravte prosím pro zasedání Rady práce a obrany dne 18. února pozměňovací návrhy nebo protinávrh.

Při Radě práce a obrany se zřizuje celostátní plánovací komise, která má za úkol vypracovat na základě plánu elektrifikace, schváleného VIII. celoruským sjezdem sovětů^[16], jednotný celostátní hospodářský plán a sledovat, jak se tento plán plní.

Prvořadé hospodářské úkoly a hlavně ty, které je třeba plnit v nejbližší době, zejména během roku 1921, musí celostátní plánovací komise nebo její subkomise vypracovat co nejpodrobněji a přihlížet přitom plně ke konkrétním podmínkám vyplývajícím z naší hospodářské situace.

Vapsáno 17. února 1921

Poprvé otištěno roku 1932

publikaci Leninskij sbornik XX

Podle strojopisu

* Viz Leninskij sbornik XX, s. 24. *Red.*

O JEDNOTNÉM HOSPODÁŘSKÉM PLÁNU

Články a debaty na toto téma působí skličujícím dojmem. Podívejte se na články L. Kricmana^[47] v listu *Ekonomičeskaja žizň*¹³³ (první ze 14. prosince 1920; druhý z 23. prosince; třetí z 9. února; čtvrtý ze 16. února; pátý z 20. února). Samé tlachy. Novinářské fráze. Nechuť vzít na vědomí konkrétní výsledky v této oblasti a zkoumat je. Místo studia údajů a faktů — v rozvleklých pěti člancích! — úvahy o tom, jak k takovému studiu přistoupit.

Vezměte teze Miljutina^[70] (*Ekonomičeskaja žizň* z 19. února) nebo Larina^[49] (*Ekonomičeskaja žizň* z 20. února), sledujte pozorně, co říkají »odpovědní« soudruzi. Tytéž zásadní nedostatky jako u Kricmana. Velenudná scholastika včetně žvástů o zákonu řetězové reakce apod., hned taková scholastika, v jaké si libují publicisté, hned zase byrokratického zabarvení, ale nic konkrétního.

A to ještě není to nejhorší. Povýšenecky byrokratická netečnost ke všemu konkrétnímu, co se už udělalo a v čem je třeba pokračovat. Znovu a znovu nic neříkající »vyrábění tezí« nebo hesla a návrhy, které si vycucávají z prstu, místo aby se pozorně a pečlivě seznamovali s našimi vlastními praktickými zkušenostmi.

Jediná seriózní práce k problematice jednotného hospodářského plánu je Plán elektrifikace Ruska^[91], zpráva GOELRO (Státní komise pro elektrifikaci Ruska) pro VIII. sjezd sovětů, vydaná v prosinci 1920 a rozdaná delegátům sjezdu. V této knize je vyložen jednotný hospodářský plán, který vypracovaly — samozřejmě jen v přibližné podobě — z pověření nejvyšších orgánů nejlepší

vědecké síly naší republiky. A boj proti ignorantské domýšlivosti hodnostářů, proti intelektuálské domýšlivosti komunistických publicistů je třeba začít od nejjednodušší věci, od prostého vyličení historie této knihy, jejího obsahu i jejího významu.

Ve dnech 2.—7. února 1920, tj. před více než rokem, se konalo zasedání Celoruského ústředního výkonného výboru sovětů, které schválilo rezoluci o elektrifikaci^[116]. V této rezoluci čteme:

»Zároveň s nejbližšími, nejnaléhavějšími, neodkladnými a prvořadými úkoly při organizování dopravy, odstraňování palivové a zásobovací krize, v boji proti epidemiím a při vytváření disciplinovaných pracovních armád má Sovětské Rusko poprvé možnost přistoupit k plánovité hospodářské výstavbě, k vědecky podloženému vypracování a důslednému uskutečňování státního plánu pro celé národní hospodářství. CÚVV má na zřeteli prvořadý význam elektrifikace . . . oceňuje význam elektrifikace pro průmysl, zemědělství, dopravu . . . atd. atd. . . , a usnáší se proto uložit Nejvyšší národohospodářské radě, aby společně s lidovým komisariátem zemědělství vypracovala plán vybudování sítě elektráren . . .«

Není to snad jasné? »Vědecky podložené vypracování státního plánu pro celé národní hospodářství« — je možné nepochopit tato slova, toto usnesení našeho nejvyššího mocenského orgánu? Pokud publicisté a hodnostáři, holdbající se před »odborníky« svým komunismem, toto usnesení neznají, nezbyvá než jim připomenout, že neznalost našich zákonů není přece argument.

Za účelem splnění tohoto usnesení CÚVV schválilo předsednictvo Nejvyšší národohospodářské rady dne 21. února 1920 komisi pro elektrifikaci^[21], vytvořenou při oddělení pro využití elektřiny, a Rada obrany pak schválila výnos o Státní komisi pro elektrifikaci Ruska^[97], jejíž složení měla stanovit a schválit Nejvyšší národohospodářská rada v dohodě s lidovým komisariátem zemědělství. Státní komise pro elektrifikaci Ruska vydala už 24. dubna 1920 1. číslo svého Bulletinu¹³⁴, kde byl uveden velmi podrobný program prací a seznam odpovědných

osob, vědců, inženýrů, agronomů a statistiků, kteří jsou členy různých subkomisí, řídí práci v jednotlivých oblastech a převzali různé přesně specifikované úkoly. Pouhý seznam těchto prací a osob, které se k nim zavázaly, zabírá v 1. čísle Bulletinu deset tiskových stran. Do práce byly zapojeny všechny nejlepší síly, o nichž Nejvyšší národohospodářská rada, lidový komisariát zemědělství i lidový komisariát dopravy věděly.

Výsledkem prací Státní komise pro elektrifikaci Ruska byla zmíněná objemná a mimochodem vynikající vědecká práce. Spolupracovalo na ní přes 180 odborníků. Komise od nich dostala přes 200 příspěvků. Máme tu především přehled těchto prací (první část zmíněného svazku, mající přes 200 stran): a) elektrifikace a státní hospodářský plán; dále b) zásobování palivem (s podrobně vypracovaným »palivovým rozpočtem« RSFSR *na nejbližších deset let*, s propočtem potřebného množství dělníků); c) vodní energie; d) zemědělství; e) doprava a f) průmysl.

Plán je rozvržen přibližně na deset let a uvádí počet dělníků a výkonnost (v tisících k). Je to samozřejmě plán pouze přibližný, předběžný, v hrubých obrysech a s chybami, plán »v přibližné podobě«, ale je to plán na opravdu vědeckém podkladě. Máme tu přesné výpočty odborníků pro všechny základní problémy. Máme tu jejich výpočty pro všechna průmyslová odvětví. Máme tu — abych uvedl alespoň malý příklad — výpočet rozsahu výroby kůže a obuvi po dvou párech na osobu (300 miliónů párů) atd. Nakonec tu máme materiálovou i finanční (v zlatých rublech) bilanci elektrifikace (asi 370 miliónů pracovních dnů, tolik a tolik sudů cementu, kusů cihel, pudů železa, mědi aj., taková a taková výkonnost turbo-generatorů atd.). Bilance počítá (»podle velmi hrubého odhadu«), že zpracovatelský průmysl vzroste za deset let o 80 %, kdežto těžební průmysl o 80—100 %. Schodek bilance zlata (+ 11 miliard — 17, celkem schodek asi 6

miliard) »může být uhrazen koncesemi a úvěrovými operacemi«.

V plánu se uvádí, kde má být v první etapě postaveno 20 parních a 10 vodních oblastních elektráren, a podrobně se popisuje hospodářský význam každé elektrárny.

Po všeobecném přehledu obsahuje tentýž svazek v samostatně stránkovaném oddílu práce věnované jednotlivým oblastem: severní oblasti, centrální průmyslové oblasti^[160] (tato dvě pojednání jsou obzvláště zdařilá, přesná, podrobná a opírají se o velmi bohatý vědecký materiál), jižní oblasti^[161], povolžské^[157], uralské^[159], kavkazské^[156] (Kavkaz se bere jako celek za předpokladu, že bude dosaženo hospodářské dohody mezi různými republikami), západní Sibiři^[155] a Turkestánu^[158]. Pro každou oblast máme rozpočet nejen pro elektrárny první etapy; máme i takzvaný »A program GOELRO«, tj. plán co nejrationálnějšího a nejhospodárnějšího využívání *už existujících* elektráren. Ještě jeden malý příklad: Pokud jde o severní (petrohradskou) oblast, bylo vypočítáno, že sloučení petrohradských elektráren by mohlo přinést následující úsporu: přibližně polovinu kapacity (zpráva o severní oblasti, s. 69) by bylo možné přesunout do těch míst na severu, kde se plaví dříví, do Murmanska, Archangelska atd. Zvýšení těžby dřeva a jeho vývozu do zahraničí by mohlo za takových podmínek vynést »v nejbližší době až půl miliardy devizových rublů ročně«.

»Každoroční tržba za dřevo ze severu může už v nejbližších letech dosáhnout výše našich zásob zlata« (tamtéž, s. 70), dokážeme-li ovšem přejít od diskuse o plánu ke studiu a *uplatňování* reálného plánu, který vypracovali vědci.

Je třeba ještě dodat, že v řadě otázek (samozřejmě ani zdaleka ne ve všech) máme vypracovaný i kalendářní plán, tj. nejen celkový plán, nýbrž rozpočet na každý rok, na léta 1921—1930, kolik elektráren uvést do provozu

a jak zvýšit výkon dosavadních elektráren (opět za zmíněné podmínky, kterou není možné vinou našich intelektuálskopublicistických a hodnostářskobyrokratických manýrů tak snadno uskutečnit).

Abychom mohli v plném rozsahu zhodnotit, jak obrovskou a cennou práci vykonala Státní komise pro elektrifikaci Ruska, podívejme se na Německo. Tam se takové práce ujal vědec Ballod. Vypracoval vědecký plán socialistické přestavby celého národního hospodářství v Německu.¹³⁵ V kapitalistickém Německu zůstal plán pouhou fikcí, zůstal na papíře, zůstal prací jednotlivce. My jsme zadali státní úkol, zmobilizovali stovky odborníků a získali za deset měsíců (pravda, ne za dva podle původního předpokladu) jednotný, vědecky podložený hospodářský plán. Můžeme být na tuto práci právem hrdi; je jen třeba *pochopit, jak se jí dá využít*, a právě proti nesprávnému chápání *tohoto úkolu* je teď třeba bojovat.

V rezoluci VIII. sjezdu sovětů^[16] se praví: »Sjezd . . . *schvaluje práci Nejvyšší národohospodářské rady* atd. a zejména Státní komise pro elektrifikaci Ruska *na vypracování plánu elektrifikace Ruska . . . hodnotí tento plán jako první krok velkého hospodářského podnikání*, ukládá Celoruskému ústřednímu výkonnému výboru sovětů atd., *aby tento plán dokončil a schválil*, a to bezpodmínečně v co nejkratší lhůtě . . . Ukládá mu, aby udělal veškerá opatření k *co nejširší propagaci* tohoto plánu . . . Studium tohoto plánu musí být zavedeno *na všech školách v republice bez výjimky*«¹³⁶ atd.

Nic necharakterizuje tak výstižně bolavá místa v našem aparátu, zejména v nejvyšších instancích, bolavá místa ve smyslu byrokratizmu i intelektuálního přístupu, jako stanovisko k této rezoluci, s nímž se setkáváme v Moskvě, pokusy »vykládat« ji veskrze falešně, a dokonce pokusy nějak se z ní vykroutit. Publicisté nepropagují vypracovaný plán, ale píšou teze a jalové úvahy, jak přistupovat k vypracování plánu. Hodnostáři bazírují čistě

byrokraticky na nutnosti »schválit« plán a nemyslí tím stanovení konkrétních úkolů (postavit to a to, tedy a tedy, nakoupit v zahraničí to a to apod.), ale chápou to úplně nelogicky, zhruba v tom smyslu jako sestavení *nového* plánu! Nepochopení této věci je až obludné; ozývají se takovéto řeči: než postavíme něco nového, měli bychom alespoň částečně obnovit staré; elektrifikace se podobá elektrofikci; proč ne plynofikace; ve Státní komisi pro elektrifikaci Ruska sedí buržoazní odborníci a je tam málo komunistů; GOELRO má připravit kádry expertů, a ne členy celostátní plánovací komise apod.

Právě tyto zmatené názory jsou nebezpečné, neboť odhalují, že neumíme pracovat, že tu nad skutečnou prací převládá intelektuálská a byrokratická nadutost. Vtipkování o fantastičnosti plánu, dotazy na plynofikaci apod. prozrazují nadutost ignorantů. Znevažovat tak lehkověžně práci stovek nejlepších odborníků, odbývat ji banálními vtípky, holedbat se svým právem »neschválit« — cožpak to není hanebné?

Je přece třeba naučit se vážit si vědy, odmítat »komunistickou« nadutost diletantů a byrokratů, je přece třeba naučit se pracovat systematicky a využívat přitom své vlastní zkušenosti, svou vlastní praxi!

»Plány« jsou ovšem už svou podstatou taková věc, že je možné donekonečna o nich mluvit a diskutovat. Není ale třeba připouštět všeobecné plané řečnění a spory o »zásadách« (sestavení plánu), když se musíme pustit do studia hotového, jedině vědecky podloženého plánu a opravit jej na základě zkušeností z *praxe* a na základě podrobnějšího studia. Hodnostář či hodnostáři budou mít samozřejmě vždycky právo »schvalovat« či »neschvalovat«. Chápeme-li toto právo rozumně a vykládáme-li rozumně také usnesení VIII. sjezdu o plánu, který sjezd schválil a doporučil k co nejširší propagaci, pak je třeba chápat schválení jako řadu požadavků a příkazů: to a to tedy a tedy tam a tam nakoupit, to a to začít stavět, takový

a takový materiál sehnat a dovézt apod. Vykládáme-li to jako byrokraté, pak »schválení« znamená nadutou svévoli hodnostářů, vleklé papírování, hraní si na kontrolní komise, zkrátka typické ubíjení konkrétní živé práce úředními průtahy.

Podívejme se na tuto věc ještě z jiné stránky. Vědecky podložený plán elektrifikace je zvláště nutné uvést do souvislosti s běžnými konkrétními plány a jejich skutečným plněním. To je samozřejmě zcela nesporné. Ale jak to uvést do souvislosti? Abychom si to zjistili, je třeba, aby ekonomové, publicisté a statistikové nemluvili o plánu jen tak všeobecně, ale aby podrobně zkoumali, jak se naše plány plní, jakých chyb se při této praktické činnosti dopouštíme a jak můžeme tyto chyby napravovat. Bez takového studia jsme slepí. Při takovém studiu, zároveň s ním a za předpokladu, že budeme studovat praktické zkušenosti, zbývá ještě zcela nepatrná otázka techniky administrativní práce. Plánovacích komisí máme habaděj. Máme je spojit tak, že vezmeme dva lidi z resortu svěřeného Ivanu Ivanyči a jednoho člověka z resortu svěřeného Palu Palyči, anebo je máme spojit se subkomisí celostátní plánovací komise? Je zřejmé, že to vlastně není nic jiného než pouhá technika administrativní práce. A není snad ani nutné mluvit o tom, že je třeba vyzkoušet to i ono a vybrat si to nejlepší.

Podstata věci je v tom, že naši lidé nedovedou chytit věc za správný konec a živou práci nahrazují intelektuálskou a byrokratickou plánování. Měli jsme a máme operativní plány pro zásobování potravinami a opatřování paliva. V jedněch i druhých jsme se zřejmě dopustili chyby. Na to nemohou být dva různé názory. Zdatný ekonom se místo bezobsažných frází pustí do studia faktů, čísel a údajů, rozebere důkladně naše vlastní praktické zkušenosti a řekne: tam a tam se stala chyba, tak a tak je třeba ji napravit. Zdatný administrativní pracovník na základě takového rozboru navrhne nebo sám provede ká-

drové změny, změny ve vedení výkazů, reorganizaci aparátu apod. Avšak ani takový, ani jiný věcný a konkrétní přístup k jednotnému hospodářskému plánu u nás nevidíme.

Naše zranitelné místo je právě v tom, že neumíme správně chápat vztah komunisty vůči odborníkům, vedoucího pracovníka vůči vědcům a publicistům. Jako každý jiný problém má i jednotný hospodářský plán takové stránky — a takové nové stránky se mohou objevit vždycy —, které si vyžadují, aby je řešili pouze komunisté anebo aby byly řešeny čistě administrativně. To je nesporné. Je to však holá abstrakce. Dnes totiž u nás k danému problému přistupují chybně právě komunističtí publicisté a komunističtí vedoucí pracovníci, kteří nemohou pochopit, že v tomto případě je třeba učit se více od buržoazních odborníků a vědců a méně si hrát na úředníky. Žádný jiný jednotný hospodářský plán kromě toho, který už vypracovala Státní komise pro elektrifikaci Ruska, neexistuje a existovat nemůže. Ten je třeba doplnit, rozšiřovat ho, vylepšovat a realizovat na základě pečlivě přezkoumaných praktických zkušeností. Opačný názor je pouze, řečeno slovy programu naší strany^[105], »zdánlivě radikální, ale ve skutečnosti ignorantsky domýšlivý«¹³⁷. Stejnou ignorantskou domýšlivost demonstruje myšlenka, že by snad v RSFSR mohla být kromě Státní komise pro elektrifikaci Ruska ještě jiná celostátní plánovací komise, čímž se ovšem nepopírá eventuální prospěšnost částečných konkrétních změn v jejím složení. Budovat cokoli seriózního, ve smyslu zlepšení celkového plánu našeho národního hospodářství, je možné jen na tomto základě, jedině tak, že budeme pokračovat v započatém díle, protože jinak to bude jen nekonečná hra na úředníky čili jednodušeji řečeno projev samolibé panovačnosti. Úkolem komunistů ve Státní komisi pro elektrifikaci Ruska je méně komandovat, či spíše vůbec nekomandovat, ale přistupovat k vědeckým a technickým odborníkům (»přesto-

že jsou ve většině případů plně v zajetí buržoazního světového názoru a buržoazních návyků«, jak se praví v programu KSR) velice pozorně a taktně, učit se od nich a pomáhat jim rozšiřovat jejich obzor. Přitom je třeba vycházet z úspěchů a poznatků příslušného vědního oboru a mít na paměti, že inženýr *nedospěje* ke komunismu *tak*, jak k němu dospěl při své ilegální práci propagandista nebo publicista, *nýbrž na základě poznatků svého vědního oboru*, že *jinak* dospěje ke komunismu agronom, jinak lesník atd. Komunista, který nedokázal, že umí koordinovat a taktně řídit práci odborníků, protože se snažil pochopit podstatu věci a podrobně ji zkoumá, takový komunista nadělá často hodně škody. Takových komunistů je u nás hodně a já bych jich vyměnil celé tucty za jednoho buržoazního odborníka, který svědomitě rozšiřuje své vědomosti a ovládá svůj obor.

Komunisté, kteří nejsou členy Státní komise pro elektrifikaci Ruska, mohou pomoci při vytváření a plnění jednotného hospodářského plánu dvojím způsobem. Pokud to jsou ekonomové, statistici a publicisté, musí nejprve prostudovat naše vlastní praktické zkušenosti a teprve na základě podrobného studia příslušných faktů doporučit, jak odstranit chyby a zlepšit práci. Studium je záležitostí vědce, a protože u nás nejde už dávno o obecné zásady, nýbrž právě o praktické zkušenosti, má pro nás zase desetkrát větší cenu třeba buržoazní, ale své věci znalý »odborník ve vědě a technice« než nafoukaný komunista, který je ochoten napsat v kteroukoli denní či noční hodinu »teze«, vytyčit »hesla« nebo naservírovat prázdné abstrakce. Hlubší znalost faktů a méně slovních pŕetek, které chtějí vypadat jako projev komunistické zásadovosti.

Na druhé straně, pracuje-li komunista v administrativě, je jeho první povinností vystříhat se záliby v koman-dování, umět nejprve přihlédnout k tomu, čeho už věda dosáhla, zeptat se nejprve, byly-li fakty ověřeny, prosadit nejprve, aby se (v referátech, v tisku, na schůzích atd.)

zkoumalo, kde konkrétně jsme udělali chybu, a jedině na tomto základě opravovat to, co neděláme dobře. Uplatňovat méně manýry Tita Tityče* («když budu chtít, tak to schválím, a když nebudu chtít, tak to neschválím») a více zkoumat naše chyby v praxi.

Už dávno bylo konstatováno, že nedostatky lidí většinou nějak souvisejí s jejich přednostmi. Takové jsou i nedostatky mnoha komunistů na vedoucích místech. Desítky let jsme konali veliké dílo, hlásali jsme svržení buržoazie, učili jsme nedůvěřovat buržoazním odborníkům, odhalovali jsme je, brali jim moc a potlačovali jejich odpor. Bylo to veliké, světodějně dílo. Ale stačí to jen trochu přehnat, a už se potvrzuje pravda, že od velikého k směšnému je pouze krok. Rusko jsme přesvědčili, Rusko jsme vybojovali z rukou vykořisťovatelů pro pracující lid, vykořisťovatele jsme potlačili, a teď se musíme naučit Rusko spravovat. K tomu je třeba naučit se skromnosti a úctě ke konkrétní práci »odborníků ve vědě a technice«, k tomu je třeba naučit se konkrétně a pozorně analyzovat naše četné chyby *v praxi* a postupně, ale vytrvale je napravit. Méně uplatňovat přehnané intelektuálské a byrokratické sebevědomí, více zkoumat to, co nám přináší její zkušenosti z praxe nahoře i dole, i to, co nám už přinesla věda.

21. února 1921

Pravda, č. 39
22. února 1921
Podepsán N. Lenin

*Podle textu Pravdy
porovnaného se sloupcovými
obtahy, které korigoval
V. I. Lenin*

* Tit Tityč — postava z komedie A. N. Ostrovského *Z cizí viny kocovina* (Praha 1962), typ nevzdělaného, panovačného a tupého nafoukance. *Čes. red.*

PROJEV
NA SCHŮZI STRANICKÉHO
AKTIVU V MOSKVĚ

24. ÚNORA 1921¹³⁸

Poněkud mě udivuje charakter dnešní diskuse. Zdá se mi, že k tomu teď není vhodná politická situace. Je třeba potýkat se se současným stavem, který se zhoršil uvnitř země i v mezinárodních vztazích. Mír s Polskem nebyl dosud uzavřen, v zemi se rozmáhá banditismus a propukají kulacká povstání. S potravinami a palivem je to teď mnohem horší. Loni jsme vydali v prvním pololetí asi tak 15 miliónů pudů* obilí, v druhém pololetí asi 8 miliónů, letos jsme v prvním pololetí spotřebovali 25 miliónů pudů, teď však musíme snížit příděl, přičemž vůbec nemáme jistotu, že i tento příděl budeme moci vydávat pravidelně. Chyba je zřejmě v tom, že jsme v prvním pololetí rozdělovali obilí nesprávně; neměli jsme zvyšovat jeho spotřebu až na 25 miliónů pudů. Ze Sibiře se teď nic nedovází, protože železniční dopravu přerušili kulačtí povstalci. Naši sibiřští soudruzi hovořili o možnosti kulackého povstání, ale je velmi těžké určit jeho rozsah. To není válka, v níž lze odhadnout síly. Sibiřské rolnictvo si doposud nezvyklo na těžkosti, třebaže jich má méně než rolníci v evropském Rusku; spojení se Sibiří je přerušeno a přísun se zastavil. Zhruba od 1. do 10. března se zásobování nezlepší. Nenechali jsme si žádnou rezervu. Teď se musíme zaměřit výhradně na to, abychom vydrželi, abychom tento stav přečkali s co nejmenšími otřesy. Poněkud se zlepšil dovoz z Kavkazu, ale je možné, že se to zase zhorší. Povstání v Arménii se zřejmě uklidní¹³⁹, ale

* Pud = 16,38 kg. *Čes. red.*

dovoz z Kavkazu nám nemůže v žádném případě nahradit to, co se nám nepodaří dovézt ze Sibiře, i když tlačíme na Jihovýchodní dráhu, abychom nahradili ztráty. Jsou to smutné zprávy, ale nedá se nic dělat.

V banditismu se projevuje vliv eserů. Jejich hlavní síly jsou v zahraničí, každé jaro podléhají iluzím, že svrhnou sovětskou moc. Nedávno o tom psal Černov v jedněch ruských novinách vycházejících v zahraničí. Eseři mají spojení s místními podněcovateli nepokojů. Toto spojení je patrné i z toho, že povstání propukají právě v těch oblastech, odkud bereme obilí. Prosadit povinné odvádění přebytků bylo nepředstavitelně těžké. Na Sibiři mají rovněž povinnost odvádět přebytky, jenže tam jsou ještě zásoby z minulých let.

Zhoršení nastalo i v palivech. Tady nemáme přesná čísla, nemůžeme udělat jasný závěr a nemůžeme ani zjistit příčiny palivové krize.

Dospěli jsme k závěru, že panuje všeobecná nespokojenost. Tuto nespokojenost je třeba podchytit zdola, a nejde-li to rychle prostřednictvím aparátu sovětů, pak přímo prostřednictvím aparátu strany.

Kromě stížností na byrokratismus jsou tu chyby i v plánu. Když se plán sestavuje, je třeba ho projednávat v tisku i na schůzích, a tak ho prověřovat. Jsme nuceni zastavovat podniky, a tím narušujeme práci i v těch továrnách, které palivo mají. V čem to vězí? Je jasné, že kromě chyb jsou v plánu i takové věci, které by se mohly stát podkladem pro soudní stíhání. Do institucí je třeba dosadit proletářské kádry.

Před zamrznutím řek se nepochybně z palivové krize nedostaneme. V rámci možností je třeba využít k dopravě saně a co nejvíce dřeva splavit. Palivová krize se projevila i v textilních podnicích, takže nejsou s to splnit ani minimální plán.

K tomu přistupují těžkosti způsobené banditismem a přerušением spojení se Sibiří. Ve Smirnovově zprávě se

říká, že se tam s banditismem vypořádají, ale neručí za to, že se zlepší přísun obilí. Proto nemá smysl mluvit donekonečna o celkové situaci, nýbrž musíme soustředit úsilí na to, abychom se z této situace dostali.

Několik slov o tom, jak to vypadá v moskevské organizaci. Někteří soudruzi obviňují z hádek většinu moskevského výboru. Je-li menšina nespokojena, může se proti usnesení konference odvolat k ústřednímu výboru. Nevím, jak ústřední výbor o této otázce rozhodne, ale já osobně jsem toho názoru, že vinu nese menšina. Rezoluce celoruské konference říká, že názor menšiny je třeba respektovat a že ve straně je nutná výměna názorů a diskuse.¹⁴⁰ V listopadu byl na guberniální konferenci zvolen v duchu této platformy moskevský výbor.¹⁴¹ Zasedalo se ve dvou oddělených místnostech, což už samo o sobě signalizuje nějaké neshody, avšak trpět něco takového dál už nelze. Připustili jsme kritiku nikoli pro kritiku, nýbrž proto, aby se dospělo k správným rozhodnutím. Moskva překonala rekord v diskusích. V listopadu se mluvilo o nesprávné linii moskevského výboru a tento názor získal 120 hlasů. Během diskuse, kdy každý formuloval svou platformu, bylo hlasů proti moskevskému výboru už méně. Jakápak je to demokracie, nemůže-li konference zvolit moskevský výbor? Po tříměsíčních diskusích nesou vinu na hádkách nespokojenci. Ovšemže existuje formální právo odvolat se proti usnesení, ale povinností revolucionáře je usilovat v těžkých chvílích o jednotu, a ne zneužívat formálního práva na odvolání.

V 67 ruských listech vycházejících v zahraničí čteme, jak eseri a jiní počítají s tím, že se na jaře pokusí znemožnit nás na konferencích nestraníků. A v takové chvíli se říká: odvoláme se proti usnesení konference. Je třeba dobře vědět proč, kdy a jak dalece je možné se odvolávat. Dali jsme všem možnost, aby vyslovili svůj názor, uspořádali jsme diskusi — ať rozhodne sjezd, ale teď musíme neochvějně plnit své povinnosti. Je třeba se semknout

a pochopit, že stačí už jen jeden krok v diskusi a přestane být stranou. Vůbec nepopírám právo na odvolání, když tvrdím, že jsme i bez diskusí splnili svou povinnost a že si i teď této povinnosti musíme být vědomi. Je třeba poslat komunisty do všech organizací nestraníků, aby tam tuto těžkou situaci vysvětlili.

*Otištěno poprvé,
podle protokolárního zápisu
psaného na stroji*

POZDRAV
V. CELOUKRAJINSKÉMU
SJEZDU SOVĚTŮ¹⁴²

Soudružky a soudruzi, posílám srdečný pozdrav V. celoukrajinskému sjezdu sovětů. Jsem hluboce přesvědčen, že svazek chudých rolníků a ukrajinských dělníků upevní sovětskou Ukrajinu a posílí Ukrajinskou republiku, navzdory všem překážkám i úkladům nepřátel.

Prosím soudruha Petrovského, aby Vám tlumočil mé hluboké politování, že nemohu přijmout pozvání sjezdu a dostavit se osobně. Přesto ale doufám, že se mi v brzké budoucnosti podaří navštívit sovětskou Ukrajinu. Přeji sjezdu úspěch při upevňování moci dělníků a rolníků i při obnově hospodářství.

Váš *Lenin*

Kommunist (Charkov), č. 45
27. února 1921

Podle listu Kommunist

U S N E S E N Í
R A D Y P R Á C E A O B R A N Y
O Z L E P Š E N Í Z Á S O B O V Á N Í
D Ě L N Í K Ů¹⁴³

28. 2. 1921

Rada práce a obrany se usnáší přijmout okamžitá a mimořádná opatření k lepšímu zásobování dělníků, kteří trpí nedostatkem potravin a předmětů denní potřeby, založit k tomuto účelu fond ve výši asi *deseti* miliónů *zlatých* rublů a poslat do zahraničí delegaci, aby tam okamžitě nakoupila příslušné zboží — v delegaci musí být i zástupci Celoruské ústřední rady odborů.

Předseda Rady práce a obrany *V. Uljanov (Lenin)*

*Poprvé otištěno roku 1932
v publikaci Leninskij sbornik XX*

Podle rukopisu

P R O J E V
N A P L E N Á R N Í M Z A S E D Á N Í
M O S K E V S K É H O S O V Ě T U
D Ě L N I C K Ý C H
A R O L N I C K Ý C H Z Á S T U P C Ů
2 8 . Ú N O R A 1 9 2 1¹⁴⁴

(Dlouhotrvající potlesk.) Dříve než přejdu k vnitřní situaci, která vyvolává přirozeně velký zájem i velké obavy, dovoluji mi, abych se stručně zmínil alespoň o nejdůležitějších novinkách v mezinárodní oblasti. Pro stručnost se zmíním jen o třech: první z nich je skutečnost, že tady v Moskvě byla zahájena konference s tureckými delegáty.¹⁴⁵ Tento fakt je třeba zvlášť uvítat, protože přímé jednání mezi námi a delegací turecké vlády naráželo na spoustu překážek; jsme přesvědčeni, že dnes, kdy se zde naskytá možnost dohodnout se, bude položen mimořádně pevný základ ke sblížení a přátelství, čehož se ovšem nedosáhne diplomatickou lstí (v tom jsou naši nepřátelé mnohem silnější než my, což se nebojíme přiznat); dosáhne se toho proto, že oba národy za poslední léta neslýchaně a nevídaně mnoho utrpení vinou imperialistických mocností. Jeden z předchozích řečníků tu hovořil o tom, jak je škodlivá izolovanost (odtrženost) od imperialistických zemí. Ale když vlk ohrožuje ovci, jaksi se nehodí říkat jí, aby se neizolovala od vlka. (Smích a potlesk.) A jestliže národy Východu byly dosud před imperialistickým vlkem pouhými ovečkami, ukázalo Sovětské Rusko jako první, že i když je mimořádně vojensky slabé, není tak snadné brousit si na ně zuby. Tímto příkladem Sovětského Ruska se nakazilo velmi mnoho národů, dokonce i bez ohledu na to, zda sympatizovaly či nesympatizovaly s »bolševickými našeptávači«. O těchto »našeptá-

vačích« se hodně mluví po celém světě, a pokud jde o Turecko, nazývají nás dokonce zlovolnými našeptávači. Doposud jsme ovšem v tomto ohledu nestihli nic podniknout, a přesto se tureckým dělníkům a rolníkům podařilo ukázat, že odpor dnešních národů proti kořistnictví je fakt, s nímž se musí počítat, takže drancování, k němuž odsoudily Turecko imperialistické vlády, vyvolalo odpor, který přinutil nejsilnější imperialistické mocnosti dát ruce pryč. A právě proto je třeba považovat toto jednání s tureckou vládou za velmi významný úspěch. Naším cílem není chytračit. Víím, že tato jednání proběhnou ve velmi skromném rámci; jsou však významná tím, že i přes ty nejkrkolomnější překážky sblížení dělnických a rolnických pracujících mas všech národů neustále pokračuje, a na to nesmíme při hodnocení našich dnešních potíží zapomínat.

Druhou věcí, o které je třeba se zmínit, mluvíme-li o mezinárodní situaci, je stav mírových jednání v Rize.¹⁴⁶ Vííte, že v zájmu uzavření alespoň trochu trvalého míru děláme vůči všem státům, které dříve patřily k Ruské říši, maximum možných ústupků. Je to pochopitelné, neboť jednou z hlavních sil, která vyvolává nenávisť vůči imperialistům a stmeluje proti nim národy, je národnostní útlak, a ve světě se najde jen málo států, které se v tomto ohledu provinily tolik jako stará Ruská říše a buržoazní republika Kerenského, menševiků a eserů ve spolku s buržoazií. Proto jsme právě vůči těmto státům velice ústupní. Souhlasíme s takovými mírovými podmínkami, za něž nám někteří eseri málem nadávali do tolstojovců. Takové výtky posuzujeme s naprostým klidem, neboť vůči těmto státům musíme projevovat co největší ústupnost, abychom v nich rozptýlili odvěkou nedůvěru, kterou zplodil dřívější útlak, a abychom začali budovat svazek dělníků a rolníků různých národů, které kdysi společně trpěly vinou carismu a ruských statkářů a nyní trpí vinou imperialismu. V případě Polska mařili tuto politiku pře-

devším ruští bělogvardějci, eseři a menševici, kteří mají »svobodu tisku«, »svobodu slova« a jiné skvělé »svobody« a zároveň mimořádně širokou svobodu pro francouzské i jiné kapitalisty, kteří svobodně skoupili většinu polského území a nanejvýš svobodně tam rozvíjeli svou agitaci, aby zatáhli Polsko do války proti nám. Teď kapitalisté zaměřují veškeré úsilí na to, aby zmařili už uzavřený mír. Jednou z příčin, proč nemůžeme provést tak rozsáhlou demobilizaci naší armády, jak bychom si přáli, je skutečnost, že musíme počítat s válkou v mnohem větším rozsahu, než si někteří myslí. Mýlí se ti, kdo říkají, že bychom nemuseli věnovat tolik sil vojenským záležitostem. Mýlí se proto, že naši nepřátelé dnes naplno rozehrávají všemožné pikle a intriky, jen aby zmařili definitivní mír s Polskem, s nímž jsme už předběžný mír podepsali. V poslední době začala tato jednání vážnout, a třebaže to před několika týdny dospělo až tak daleko, že bylo třeba obávat se vážné krize v těchto jednáních, rozhodli jsme se v poslední době udělat některé další ústupky, a to ne proto, že bychom to považovali za správné, ale proto, že jsme považovali za důležité překazit intriky ruských bělogvardějců, eserů a menševiků ve Varšavě a dohodových imperialistů, kteří usilují především o to, aby znemožnili uzavření míru. Mír není ještě podepsán, ale mohu říct, že máme právo být v tomto ohledu velmi optimističtí, že mír v nejbližší době podepsán bude a že se nám podaří zmařit intriky proti jeho uzavření. Myslím, že nás všechny tato okolnost potěší, i když je to zatím jen předpoklad. Avšak nechvalme dne před večerem. A proto ani na okamžik a ani trochu své vojenské síly nesnížíme a neoslabíme, zároveň se však nebudeme bát udělat víc ústupků buržoaznímu Polsku, jen abychom odtrhli polské dělníky a rolníky od Dohody a dokázali jim, že dělnicko-rolnická moc se národnostními různicemi nezabývá. Tento mír budeme bránit i za cenu obětí, které nebudou vždy lehké.

Třetí mezinárodní otázkou jsou události na Kavkaze. Tam došlo v poslední době k významným událostem, jejichž podrobnosti dnes neznáme, ale v podstatě můžeme konstatovat, že stojíme na pokraji velké války. Srážka mezi Arménií a Gruzii nás nemohla nechat v klidu, neboť tyto události vedly k tomu, že arménsko-gruzínská válka přešla v povstání, jehož se zúčastnila i určitá část ruských vojsk. A skončilo to tím, že plány arménské buržoazie proti nám se alespoň doposud obracejí proti ní, a to tak, že podle posledních dosud neověřených zpráv byla v Tiflisu nastolena sovětská moc. (Potlesk.) Víme, že povstání začalo v Arménii právě v onom neutrálním pásmu, které leží mezi Gruzii a Arménií a které Gruzie obsadila se souhlasem dohodových imperialistů. Kdykoli menševici, a zejména gruzínští menševici, pronášejí úvahy o škodlivé izolovanosti od západních zemí, mají ve zvyku chápat to tak, že se má důvěřovat dohodovým imperialistům, protože ti jsou ze všech nejsilnější. Ale na to, že prosperující kapitalisté také nejvíce podvádějí, někteří bělogvardějci zapomínají, protože si myslí: co je Arménie, arménští rolníci a ostatní, co je zbídačená Sovětská republika proti všem spojeným imperialistickým mocnostem světa? Prosperující kapitalisté — to jsou představitelé civilizovaného světa: obraťme se k nim. Tak ospravedlňují svou nečistou obhajobu kapitalistů gruzínští menševici. Klíč k zásobování arménskému rolnictvu po jediné železnici měli v rukou právě gruzínští menševici.

Nikdo nebude mít tolik trpělivosti, aby přečetl všechny telegramy, prohlášení a protesty, které jsme si s Gruzii o této otázce vyměnili. Kdybychom měli s Gruzii mírovou smlouvu, museli bychom to protahovat co nejdéle. Uvažte však, že arménské rolnictvo mělo na smlouvu jiný názor, a dopadlo to tak, že začátkem února vypuklo hrozivé povstání, které se úžasně rychle rozšířilo a zachvátilo nejen arménské, nýbrž i gruzínské obyvatelstvo. Zprávy se odtamtud dostávaly jen s obtížemi; poslední zpráva,

kteřou jsme dostali, potvrzovala náš předpoklad. Velmi dobře víme, že se gruzínská buržoazie a gruzínští menševici neopírají o pracující masy, ale o kapitalisty ve své zemi, a tito kapitalisté hledají záminku, aby mohli zahájit vojenské akce, my se však už tři roky spoléháme a až do posledního dechu se budeme spoléhat na pracující masy, i když v zaostalé a utlačené zemi. A koneckonců třebaže jsme velice opatrní a věnujeme všechny své síly na upevnění Rudé armády, přesto vynaložíme veškeré úsilí, abychom uhasili požár, který vzplanul na Kavkaze. A to, co se nám podařilo předvést v západní části země — totiž to, že tam, kde existuje sovětská moc, není místa pro národnostní útlak — to předvedeme i v její východní části. Na tom koneckonců závisí celý boj, a nakonec se ukáže, že síla dělníků a rolníků značně převyšuje sílu kapitalistů, protože dělníků a rolníků je mnohem víc než kapitalistů.

Po těchto poznámkách o zahraniční politice přejdu k vnitřní politice. Nemohl jsem zde bohužel vyslechnout celý referát soudruha Brjuchanova. Slyšeli jste od něj už všechny podrobnosti a dostali přesné informace, takže není samozřejmě třeba, abych vám je opakoval. Chtěl jsem se zabývat tím hlavním, tím, co nám snad ukáže příčiny naší strašlivé krize. Budeme si muset vytknout úkol a zvolit k jeho řešení cestu. Tato cesta existuje, my jsme ji našli, nemáme však ještě dost síly, abychom po ní kráčeli tak vytrvale a tak důsledně, jak to vyžadují nynější těžké podmínky, které nám zůstaly jako dědictví po válce. Máme velkou nouzi o všechno, ale přesto nejsme na tom hůř než dělníci ve Vídni. Vídeňští dělníci umírají a hladovějí, jejich děti také umírají a hladovějí, ale oni nemají to nejpodstatnější, co máme my: nemají naději. Umírají pod jařmem kapitalismu, jsou v takové situaci, že přinášejí oběti, ale ne tak, jak je přinášíme my. My přinášíme oběti pro válku, kterou jsme vyhlásili celému kapitalistickému světu. V tom se liší situace petrohradských a moskev-

ských dělníků od situace vídeňských dělníků. Teď na jaře se naše zásobovací svízele opět zhoršily, třebaže jsme nedávno pozorovali v zásobovací situaci dokonce jisté zlepšení. Dopadlo to tak, jak jsme nepředpokládali. Když byl sestaven plán povinného odvádění všech přebytků, vypadalo to, že jeho úspěch bude znamenat možnost dalšího zlepšení. Lid už zakusil tolik hladu, že bylo třeba zlepšit jeho situaci stůj co stůj. Bylo třeba nejen pomoci, ale hlavně zlepšit situaci. Neuvážili jsme, že uděláme-li něco pro dobrý účel hned, bude nám ke konci těžko, a to byla právě chyba, kvůli níž teď musíme čelit zásobovací krizi. Stejnou chybu jsme udělali i jinde. Udělali jsme takovou chybu v polské válce a tutéž chybu jsme udělali i v otázce paliva. Zásobování, palivo, uhlí, ropa, dříví — to všechno jsou různé pracovní úseky a ve všech třech jsme nadělali stejné chyby. Když jsme hladověli a mrzli, přeceňovali jsme vlastní síly a neuvážili jsme je správně. Neuvážili jsme, že jsme naráz vyčerpali své zásoby, neuvážili jsme ony zásoby, které jsme měli v záloze, a nenechali jsme si nic na zlé časy. Je to úplně jednoduchá zásada a tuto zásadu chápe každý rolník ve svém nesložitém každodenním hospodaření. Jenže ve státním měřítku jsme byli celou dobu v takovéto situaci: jaképak zásoby, jen když přežijeme dnešek, a tak když jsme se poprvé museli zabývat zásobami a měli je prakticky využít, nedokázali jsme to zařídit tak, aby nám tyto zásoby zůstaly na zlé časy.

V polské válce jsme měli energickou a statečnou Rudou armádu, ale postoupili jsme o něco dále, než bylo třeba — až k branám Varšavy, a pak jsme horempádem ustupovali skoro až k Minsku. Totéž se stalo i v zásobování. Je pravda, že z války jsme vyšli vítězně. V roce 1920 jsme navrhli polským statkářům a buržoazii mír za podmíněk, které pro ně byly výhodnější než ty, které navrhuje dnes. Dostali lekci, celý svět dostal lekci, jakou dřív nikdo nečekal. Když mluvíme o svém postavení, ří-

káme pravdu, spíš to děláme trochu horší, než je třeba. V dubnu 1920 jsme říkali: Doprava upadá, nejsou potraviny. Psali jsme o tom otevřeně v našich novinách, mluvili jsme o tom k tisícům účastníků schůzí v nejlepších moskevských a petrohradských sálech. Špióni z celé Evropy o tom honem rozesílali telegramy a tam, na druhé straně, si mnuli ruce: »Do toho, Poláci, vidíte, jak je to s nimi špatné, teď je rozdrátíme!«, ale my jsme říkali pravdu a někdy to i zbytečně dělali horší. Jen ať dělníci a rolníci vědí, že potíže neskončily. A když polská armáda pod dozorem francouzských, anglických i jiných odborných instruktorů vytáhla za jejich kapitál a s jejich výzbrojí do boje, byla rozdracena. A teď, když říkáme, že je u nás zle, když naši vyslanci hlásí, že všechen buržoazní tisk píše o »konci sovětské moci«, když i Černov řekl, že sovětská moc určitě padne, teď prohlašujeme: »Jen si křičte z plna hrdla, k tomu je přece svoboda tisku za kapitalistické peníze; této svobody máte, kolik je vám libo, ale my se ani trochu nebudeme bát říkat hořkou pravdu.« Ano, letos zjara se situace opět zhoršila a v našich novinách je teď plno zpráv, které přiznávají, že to vypadá špatně. Ale zkuste se, vy kapitalisté z druhé strany, menševici, eseri, savinkovovci, nebo jak vám ještě říkají, zkuste se na tom nějak přiživit a spadnete ještě hůř, dál a do větší hloubky. (Potlesk.) Je zřejmé, že bylo těžké dostat se z úplné bídy, ve které jsme se ocitli v letech 1918—1919, kdy nikdo nemohl ani pomyslet na zásoby nebo rozdělování po celý rok, ale mohli jsme myslet, že jde jen o tři nebo dva týdny, a ten třetí týden že to »nějak dopadne«. Je zřejmé, že bylo těžké dostat se z tohoto stavu ke stavu v roce 1920, kdy jsme shledali, že máme větší armádu než Poláci, obilí že máme dvakrát víc než loni, že i paliva — doněckého a sibiřského uhlí — máme jedena-půlkrát víc. Nedokázali jsme to rozdělit v celostátním měřítku. Je třeba mít na paměti, že roční rozpočty vyžadují zvláštní přístup i zvláštní podmínky. Že bude jaro

horší než podzim, to jsme věděli, ale o kolik bude horší, to jsme vědět nemohli. Nejde o čísla, nejde o rozdělování, ale o to, kolik hladu dělníci a rolníci už zakusili, jak dalece jsou schopni obětovat se pro společnou věc všech dělníků a rolníků. Kdo tohle spočítá? Ať ten, kdo nám to dává za vinu, a právem — neboť je to naše chyba a nikoho ani nenapadne, aby to skrýval, stejně jako chybu v polské válce —, ať nám ten, kdo na tuto chybu poukazuje, předloží rozpočet, podle něhož je možné v celostátním měřítku předem stanovit, kolik obilí ze zásob na první pololetí je třeba uschovat, abychom měli dost pro zlé časy v druhém pololetí. Takové rozpočty nikdo neudělal. Dělalí jsme je poprvé v roce 1920 a přepočítali jsme se. Revoluce je v určitém slova smyslu zázrak. Kdyby nám byl v roce 1917 někdo řekl, že dokážeme tři roky válčit s celým světem a že válka vyžene do zahraničí dva milióny ruských statkářů, kapitalistů a jejich dětí a my že zvítězíme, nikdo z nás by tomu neuvěřil. Stal se zázrak, protože se z dělnických a rolnických řad pozvedla proti vpádu statkářů a kapitalistů taková síla, že to ohrozilo i všemocný kapitalismus. Právě proto, že se tu stal zázrak, odvykli jsme si plánovat na delší období. Proto stále velmi silně pokulháváme. Nadcházející sjezd strany se bude konat dříve, protože potřebujeme zevrubně zhodnotit tyto nové zkušenosti. Při obraně moci dělníků a rolníků se stal zázrak, ne však nějaký nebeský zázrak, ne že by nám něco spadlo odněkud shůry, ale zázrak v tom smyslu, že revoluce našla stokrát víc síly než v kterémkoli bohatém, civilizovaném a vyspělém státě právě mezi dělníky a rolníky, i když sebevíc utlačovanými, zdeptanými, zbídačenými a ztýranými — právě proto, že šla s dělníky. S takovými návyky se ale nelze pustit do hospodaření. Při hospodaření je nutné určité »skrblictví« — třebaže to není zrovna to nejvýstižnější slovo. A právě »skrbilit« jsme se ještě jaksí nenaučili. Je třeba mít na paměti, že buržoazii jsme porazili, že ale buržoazie u nás zůstala a že nám

zůstal i boj. A jedním z prostředků, kterými proti nám buržoazie bojuje, je šíření paniky. V tom jsou mistři, na to nesmíme zapomínat. Mají noviny, třebaže ne tištěné, mají však bezvadnou distribuci a přitom dělají z komára dokonce ještě něco víc než velblouda . . . V žádném případě však nesmíme podléhat panice. Naše situace se přiostrčila tím, že jsme udělali chyby na všech úsecích práce. Ale nebudeme se přece těchto chyb bát, nebudeme se bát je přiznat, nebudeme se navzájem obviňovat; abychom uměli na všech pracovních úsecích využít všechny síly a vyvinout maximum energie, musíme umět sestavit rozpočet, sestavit ho tak, abychom se stali hospodáři celé naší republiky, protože jen takový rozpočet nám zjedná přehled o velkém množství obilí a paliva. Podle střízlivého úsudku každého člověka budeme mít obilí málo, ale víc ho mít naráz nemůžeme. Nebude stačit jen tehdy, neuděláme-li si zásoby, ale bude stačit, uděláme-li správný rozpočet, tak aby se dávalo těm nejpotřebnějším a odebíralo raději těm, kdo mají velké přebytky, než těm, kdo v posledních třech letech dávali snad i těch posledních pár hrstek. Pochopili takovýto rozpočet sibiřští a ukrajínští rolníci? Zatím ještě ne. Mají a měli takové přebytky, jaké ve středním Rusku nikdy nebyly. Ti takovou situaci ještě nezažili. Takovou bídu, jakou měli po tři roky rolníci u nás v Moskevské a Petrohradské gubernii (a dostávali mnohem méně než ukrajinský mužik), takovou bídu a hlad ani ukrajinský, ani sibiřský rolník, ani severokavkazský rolník vůbec nikdy nepoznali. Měli obvykle stovky pudů přebytků a zvykli si počítat s tím, že za takové přebytky musí ihned dostat zboží. Kde ho ale vzít, když továrny stojí? Vždyť k tomu, aby začaly znovu pracovat, je zapotřebí času a přípravy, je zapotřebí dělníků. Své neslýchané oběti nepřinášíme ze zoufalství, ale v boji, který nese vítězství. A tento rozdíl mluví za všechno.

To je to hlavní, co jsem vám tu chtěl zdůraznit, ne na základě přesných údajů, s nimiž vás seznámili soudruzi

odpovědní za zásobování potravinami a palivem, nýbrž z hospodářského a politického aspektu, abyste pochopili, čím se liší chyby posledních let od těch dřívějších, a že tyto chyby, třebaže jsou jiného druhu, mají přece jen společné to, že jsme se pokusili vystoupit o dva schůdky, i když bylo v našich silách postoupit jen o jeden. Ale přece jen jsme už trochu výš. To je dobře. Letos bude naše palivová bilance vypadat přece jen mnohem lépe než loni. A pokud jde o zásobování potravinami, zmíním se už jen na závěr o telegramu, který mi poslal zástupce vrchního velitele všech ozbrojených sil republiky na Sibiři. Telegrafuje, že spojení bylo obnoveno a že do Moskvy jede sedm zvláštních vlaků s obilím. Jeden čas propukaly nepokoje a kulacká povstání. V této souvislosti se ovšem dá vtipkovat o našeptávačích, je ale třeba chápat, že jsme se v třídním boji přece jen něčemu naučili. Víme, že nás carská vláda nazývala našeptávači, když ale my mluvíme o eserech a menševicích jako o našeptávačích, pak mluvíme o jiné třídě, mluvíme o těch, kdo jdou za buržoazií, o těch, kdo vždycky využívají každé těžké situace, vydávají letáky a říkají: »Jen se podívejte, berou vám tři sta pudů přebytků, jen to všechno hezky odevezdejte a dostanete za to pár barevných papírků.« Neznáme snad takové našeptávače? Z jaké jsou třídy? Jsou to stále ti samí statkáři, ať si říkají jak chtějí: eseri, stoupenci svobody, vlády lidu, Ústavodárného shromáždění atd. Vyslechli jsme všechno, co kdy říkali, a naučili jsme se tomu rozumět. Tato povstání znamenají, že mezi rolnictvem jsou vrstvy, které se nehodlají smířit ani s povinným odváděním všech přebytků, ani s daní. Jeden z přítomných zde hovořil o dani. Řekl spoustu rozumných slov, jenže zcela bezdůvodně zapomněl dodat, že v Pravdě, která je ústředním orgánem Komunistické strany Ruska, už předtím, než jsme to řekli z této tribuny, byly na jejích stránkách navrhovány daně¹⁴⁷ a že tam byli podepsáni nejen příležitostní spolupracovníci, nýbrž i odpovědní pracovníci lis-

tu. Když nám bezpartijní rolník říká: »Tak upravte rozpočet podle toho, jak to potřebuje drobný rolník; ten musí mít jistotu: tolik a tolik odevzdám a s tím ostatním si mohu hospodařit po svém,« odpovídáme: »Ano, to by šlo, to je rozumné a odpovídá to plně místním podmínkám, a dokud nemáme stroje a dokud rolník nebude chtít sám přejít od malého hospodářství k hospodaření ve velkém, jsme ochotni s touto myšlenkou počítat a za týden tuto otázku předložíme sjezdu strany, projednáme ji a najdeme řešení, které uspokojí bezpartijního rolníka a uspokojí i široké masy. V našem aparátu je ovšem ještě mnoho nedokonalého i mnoho nešvarů, protože do něj proniklo značně moc byrokratismu. A cožpak v naší Rudé armádě podobné chyby a nedostatky nebyly? Nemohla se jich zbavit naráz, ale s pomocí dělníků a rolníků nad nimi přece jen zvítězila. To, k čemu došlo v Rudé armádě, se třeba v jiné formě vyskytne ve všech oblastech, a z těchto byrokratických nešvarů, na něž si všichni stěžují a na něž ustavičně hubují, protože jsou projevem našich chyb a útrap, z těch se vyléčíme usilovnou prací, když nepodlehne panice a nebudeme předstírat, že nevidíme, kdo se těmito chybami pokouší zopakovat Kolčakovo a Děnikinovo dobrodružství. Na Ukrajině se vyskytuje nespočet takových nešvarů, jako je rozkrádání zásob uhlí, jehož nedostatkem tu tolik trpíme. Jedna vláda tam střídala druhou a zámožní rolníci jsou demoralizováni. Nemohou pochopit, že existuje dělnicko-rolnická vláda, a bere-li obilí, pak proto, aby ulehčila postavení dělníků a rolníků. Dokud se nám tam nepodaří dokonale vysvětlit všechny tyto otázky, budeme stále dostávat zprávy o výtržnostech, bandách a povstáních. To je nevyhnutelné, neboť nevyhnutelná je i zaostalost, izolovanost a zatrpkllost jednotlivě hospodařících rolníků, kteří nám tu zůstali jako dědictví po kapitalismu a které musíme dlouhá léta převychovávat. To se děje každé jaro a ještě dlouho se to tak vždycky na jaře bude dít.

Jinak to je s jihovýchodními železnicemi. Vždyť letos jsme žili hlavně ze zdrojů, které poskytovala Sibiř a severní Kavkaz. Tady mám rozpis za pět dnů. Od 1. února osm vagónů denně. Druhý takový rozpis — 32 vagónů, třetí — 60, čtvrtý — 109, a to jsme měli dostávat 200 vagónů denně a teprve za posledních pět dnů od 20. do 24. února jsme dosáhli 120 vagónů. To jsou tři zvláštní vlaky, ale dnes soudruh Fomin oznamuje, že jsme za poslední dva dny dostali už čtyři zvláštní vlaky. V Donbasu to vypadá tak, jak to líčil jeden soudruh: obilí není, protože není uhlí, a uhlí není proto, že není obilí. Tady je třeba tento prokletý řetězec už někde přetrnout vlastní energií, důrazným nátlakem a pracovním hrdinstvím, aby se rotočily všechny stroje. Zažili jsme obrovské potíže, ale začínáme se z nich dostávat. Pomalu svítá. Já vás, soudružky a soudruzi, naprosto nemíním chlácholit sliby a nehodlám prohlašovat, že údobí obtíží už skončilo. Nic takového! Jsou tu příznaky zlepšení, ale období je i nadále mimořádně obtížné, a ve srovnání s loňským podzimem by ani nemuselo být tak obtížné, jako je teď, přestože jsme odříznuti od západní Evropy. Abychom od ní nebyli odříznuti, museli jsme přistoupit na koncese: tady máš 500 % zisku, ale dej nám víc obilí, petroleje atd. A my na tyto koncese přistupujeme a budeme na ně přistupovat. Bude to znamenat nový boj, protože 500 % a možná i víc jim nedáme bez smlouvání, avšak pustit se do tohoto boje, to je totéž, jako přeradit všechny vlaky na nové koleje.

K tomu je třeba, aby se kapitalisté přesvědčili, že válkou s námi nic nesvedou. Naše rozhodnutí o politice koncesí je už definitivní. Víte, že jsme o tom měli hodně diskusí s dělníky i rolníky, víte, že dělníci říkali: »Vlastní buržoazii jsme vyhnali a cizí si sem budeme pouštět?« Vysvětlili jsme jim, že nemůžeme naráz přejít od situace, kdy nebylo nic, k situaci, kdy bude všechno, a abychom si tento přechod usnadnili, abychom získali nezbytné množství obilí a textilu, musíme umět přinést různé obě-

ti. Ať kapitalisté ukojí svou chamtivost, jen když zlepšíme postavení dělníků a rolníků. Avšak uzavírat koncese je nesnadná záležitost. Vydali jsme o tom dekret už v provincii, ale dosud nebyla uzavřena ani jedna koncese. Tady se ovšem projevuje vliv bělogvardějského a menševického tisku. Neexistuje přece na světě jediná země, kde by dnes nevycházely ruské noviny, a ve všech brojí menševici proti koncesím, upozorňují, že v Moskvě je neklid, že sovětská moc proto brzo padne, a vy, páni kapitalisté, jim nevěřte a neobchodujte s nimi. My se však tohoto boje nevzdáme, kapitalisty jsme porazili, ale nezničili, přesedli jen na jinou židli, sedí ve Varšavě, která byla kdysi ohniskem boje proti ruskému samoděržaví a teď dává dohromady bělogvardějce proti Sovětskému Rusku, jenže my budeme proti nim bojovat na všech vnějších i vnitřních frontách.

Mám tu telegram od soudruha Zinovjeva z Petrohradu; říká se v něm, že při zatýkání se u jednoho zadrženého našel leták, z něhož je zřejmé, že pracuje jako agent pro cizí kapitalisty. Kromě toho se objevil leták kontrarevolučního obsahu, nadepsaný Věrným. Soudruh Zinovjev dále oznamuje, že v Petrohradu byly vylepeny letáky, v nichž menševici vyzývají ke stávkám, a tady v Moskvě se šíří pověsti o jakési demonstraci. Nějaký provokatér tu opravdu vystřelil a zabil jednoho komunistu. To je jediná oběť těchto neblahých dní. Když stál Děnikin u Orlu, bělogvardějské noviny psaly, že se blíží rychlostí div ne sto verst za hodinu. Nás tyto noviny nemohou ničím překvapit. Díváme se na věci střízlivě, potřebujeme se, soudružky a soudruzi, pevně semknout, neboť co jiného nám zbývá. Máme snad znovu zkusit »koaliční« vládu Kerenského či Kolčaka? Dejme tomu, že Kolčak už není, ale není-li Kolčak, přijde někdo jiný. Ruských generálů je habaděj, stačí na pořádnou armádu. Musíme mluvit pravdu a nebát se novin, které vycházejí ve všech světových metropolích. Jsou to jen žvásty, kvůli tomu nebude-

me zamlčovat naši těžkou situaci. Řekneme však, že my, soudružky a soudruzi, vedeme celý tento těžký a krvavý boj, a nemohou-li teď proti nám vyrazit se zbraněmi v ruce, jsou jejich zbraní lži a pomluvy, přičemž využívají každého případu nouze a bídy, aby tím pomohli našim nepřítelům. To všechno, opakuji, jsme už zakusili a prodělali. Přežili jsme už mnohem větší potíže, tohoto nepřítele dobře známe, ale ještě letos na jaře nad ním zvítězíme, a zvítězíme nad ním proto, že budeme úspěšněji a rozvážněji pracovat. (Potlesk.)

*Pravda, č. 46
2. března 1921*

*Podle textu Pravdy
porovnaného se
stenografickým zápisem*

D O P I S
G . K . O R D Ž O N I K I D Z E M U

2. 3. 1921

Sergovi Ordžonikidzemu

Tlumočte gruzínským komunistům a speciálně všem členům gruzínského revolučního výboru můj vřelý pozdrav sovětské Gruzii. Velmi je prosím, aby mi sdělili, zdali se s nimi plně shodujeme ve třech otázkách:

První: je třeba okamžitě vyzbrojit dělníky a chudé rolníky a vytvořit tak silnou gruzínskou Rudou armádu.

Druhá: vůči gruzínské inteligenci a drobným obchodníkům musíme nutně uplatňovat zvláštní politiku ústupků. Je třeba pochopit, že vůči nim nemůžeme neuváženě uplatňovat politiku znárodnění, ale že musíme přinést dokonce určité oběti, aby se zlepšilo jejich postavení a ponechala se jim možnost obchodovat v malém.

Třetí: je nesmírně důležité hledat přijatelný kompromis pro vytvoření bloku s Žordanijou nebo gruzínskými menševiky jeho typu, kteří se jistě před povstáním nestavěli absolutně nepřátelsky k myšlence zavést v Gruzii za určitých podmínek sovětské zřízení.

Prosím, aby se nezapomínalo na to, že vnitřní i mezinárodní podmínky Gruzie vyžadují od gruzínských komunistů, aby šablonovitě nenapodobovali Rusko, nýbrž aby obratně a pružně vytvářeli specifickou taktiku větších ústupků vůči všelijakým maloburžoazním živlům.

Prosím o odpověď.

Lenin

Stalinovi. Prosím odeslat, a pokud máte námitky, zatelefonujte.

Lenin

*Pravda Gruzii, č. 5
6. března 1921*

Podle rukopisu

MEZINÁRODNÍ DEN PRACUJÍCÍCH ŽEN

V bolševismu a v ruské Říjnové revoluci je nejdůležitější skutečnost, že zapojuje do politického života právě ty, kdo byli za kapitalismu nejvíce utiskováni. Kapitalisté je rdousili, podváděli a okrádali je v monarchiích i v buržoazně demokratických republikách. Tento útlak, toto podvádění a vydírání práce lidu kapitalisty byly nevyhnutelné, dokud existovalo soukromé vlastnictví půdy, továren a závodů.

Podstatou bolševismu, podstatou sovětské moci je odhalit proľhanost a pokrytectví buržoazního demokratismu, zrušit soukromé vlastnictví půdy, továren a závodů a soustředit tak veškerou státní moc v rukou pracujících a vykořisťovaných mas. Samy tyto masy začínají řídit politiku, to jest budování nové společnosti. Je to nesnadné dílo, masy jsou otupělé a zdeptané kapitalismem, avšak jiné východisko z námezdního, kapitalistického otroctví není a nemůže být.

Nelze však zapojit do politického života masy, nezapojí-li se do něj ženy. Ženská polovina lidského rodu je totiž za kapitalismu vystavena dvojnásobnému útlaku. Pracující dělnické a rolnické ženy utlačuje kapitál a kromě toho jsou i v těch nejdemokratičtějších republikách za prvé neplnoprávné, protože jim zákon nedává stejná práva jako mužům; za druhé, což je nejpodstatnější, žijí stále ještě v »domácím otroctví«, jako »domácí otrokyně«, neboť jsou ubíjeny tou nejnepříjemnější, nejhrubší, nejtěžší a strašlivě otupující prací kolem kuchyně, domácnosti a rodiny.

Bolševická, sovětská revoluce ničí kořeny útlaku a nerovnosti žen do takové hloubky, jak se to neodvážila udělat ani jedna strana a ani jedna revoluce na světě. Po nerovnosti mezi mužem a ženou před zákonem nezbylo u nás, v Sovětském Rusku, ani stopy. Sovětská moc úplně odstranila zvlášť odpornou, ničemnou a pokryteckou nerovnost v manželském a rodinném právu i nerovnost ve vztahu k dítěti.

To je teprve první krok k osvobození ženy. Ale žádná z buržoazních, dokonce nejdemokratičtějších republik se neodvážila udělat ani tento první krok. Neodvážila se toho ze strachu před »posvátným soukromým vlastnictvím«.

Druhým a hlavním krokem je zrušení soukromého vlastnictví půdy, továren a závodů. Tím a pouze tím se otevírá cesta k úplnému a skutečnému osvobození ženy, k jejímu osvobození od »domáčího otroctví«, přechodem od drobné individuální práce v domácnosti k velkému společenštěnému hospodářství.

Je to obtížný přechod, neboť tu jde o překonání nejhlouběji zakořeněných, vžitých, strnulých a zkostnatělých »pořádků« (po pravdě řečeno nepořádků a barbarství, a nikoli »pořádků«). Tento přechod však už začal, hnulo se s tím, nastoupili jsme novou cestu.

O Mezinárodním dnu pracujících žen se ve všech zemích světa na nespočetných shromážděních pracujících žen budou ozývat pozdravy na adresu Sovětského Ruska, které se pustilo do neslýchaně obtížného a namáhavého, avšak velkého, ve světovém měřítku významného a vskutku osvoboditelského díla. Budou se ozývat optimistické výzvy, aby nikdo neklesal na duchu tváří v tvář sveřepé a často bestiální buržoazní reakci. Čím »svobodnější« nebo »demokratičtější« je buržoazní země, tím sveřepěji a bestiálněji útočí banda kapitalistů proti revoluci dělníků; příkladem je demokratická republika Spojených států severoamerických. Avšak dělníci ve své drtivé většině už

PŘÍPRAVNÉ
MATERIÁLY

K O N C E P T
N Á V R H U R E Z O L U C E
Ú K O L Y O D B O R Ů
A M E T O D Y J E J I C H P L N Ě N Í*

1. Uskutečňovat všude, i v odborovém hnutí postupný, ale důsledný přechod od zásady preferování k zásadě rovnosti.

2. Uplatnit to zejména vůči Cektranu**, pokud jde o jeho vztah k Celoruské ústřední radě odborů a k celému odborovému hnutí.

3. Zastavit neúměrné posilování Cektranu (kádry a materiálními prostředky) ve srovnání s ostatními svazy.

4. Vypracovat podrobný plán posilování (pracovníky, novinami, finančními prostředky atd.) Celoruské ústřední rady odborů a její činnosti v celém odborovém hnutí.

5. Považovat za naprosto neodkladný úkol prohloubení metod dělnické demokracie a demokratismu v odborech a podrobně tento úkol rozpracovat.

6. Vypracovat podle jednotlivých bodů (postupů, metod a způsobů) zevrubnou instrukci k rozšíření účasti odborů na řízení výroby.

7. Totéž o odbornících, o jejich rozdělení do tří nebo více kategorií, o jejich správném zapojování, soustavném využívání atd.

Vypracovat instrukci.

*Napsáno nejpozději 8. listopadu 1920   Podle rukopisu
Poprvé otištěno roku 1959
v publikaci Leninskij sbornik XXXVI*

* Viz tento svazek, s. 29—30. *Red.*

** — ústřední výbor Jednotného odborového svazu pracovníků železniční a vodní dopravy. *Čes. red.*

K T E Z Í M

O V Ý R O B N Í P R O P A G A N D Ě *

1. *Izvěstija a Pravda*.
2. *Jednotný list pro výrobní propagandu*.
3. Brožury a letáky.
4. Filmy a diagramy.
5. Gramofonové desky (výrobní propaganda).
6. Divadlo?
7. Přednášky . . .
8. Referáty . . .
9. Přehledné zprávy o zlepšovacích návrzích . . .
- ||| Využívání učitelů . . .
- + výrobní inspekce.

1. Výrobní propaganda musí být postavena do popředí.**
2. *Izvěstija a Pravda*; orgány pro celkové řízení.
3. Jednotná výrobní propaganda řízená jedním kolegiem.
4. Toto kolegium = redakce *Bědnoty*, populárního listu »pro výrobu«.
5. Toto kolegium = 5 lidí: 1. Nejvyšší národohospodářská rada; 2. Celoruská ústřední rada odborů; 3. lidový komisariát zemědělství; 4. Hlavní výbor pro politickou osvětu; 5. ústřední výbor.

* Viz tento svazek, s. 34—36. *Red.*

** Tento bod a všechny následující Lenin v rukopise škrtl. *Red.*

ad 11

- 7)) 4. Přibližně: $\frac{1}{6}$ — $\frac{1}{4}$ politika; $\frac{1}{2}$ — $\frac{1}{3}$ průmyslová výrobní propaganda; zemědělská $\frac{1}{4}$; zbytek korespondence s čtenáři.
5. Výběr, přetiskování materiálů podle jednotlivých výrobních odvětví v brožurách a letácích; pro každou továrnu; pro každou knihovnu.
6. Zlepšit distribuci novin (i ostatních tiskovin) do *všech* knihoven.
7. Do organizované účasti na výrobní propagandě povinně zapojit všechny učitele, agronomy, inženýry atd., všechny »inteligentní« a vzdělané lidi.
8. Filmy pro tento účel. Filmové oddělení.
9. Diagramy a kartogramy v knihovnách, klubech, na ulicích a jinde.
10. Gramofonové desky.
- ad 7
11. Přednášky, besedy, referáty.
12. Výrobní inspekce; instruktoři, instruktorské vlaky etc.

*Napsáno nejdříve 16. a nejpozději
18. listopadu 1920*

Poprvé otištěno roku 1959

v publikaci Leninskij sbornik XXXVI

Podle rukopisu

N Á V R H U S N E S E N Í Ú S T Ř E D N Í H O V Ý B O R U*

Reorganizaci celého lidového komisariátu školství a osvěty odložit, otázku důkladněji projednat.

Ihned provést toto opatření:

1. Zřídit funkci *náměstka lidového komisaře*, pověřit ho vedením veškeré administrativy a podříditi mu v tomto ohledu všechny odbory a oddělení lidového komisariátu.

2. Jmenovat do této funkce a zároveň za člena kolegia lidového komisariátu školství a osvěty soudruha Litkense a uložit mu, aby nadále pracoval v Hlavním výboru pro politickou osvětu a věnoval této práci nejméně polovinu své pracovní doby; Hlavnímu výboru pro politickou osvětu ihned uložit, aby vyhledal Litkensova zástupce pro práci v tomto výboru a uvedl ho do funkce.

3. Uložit soudruhu Litkensovi, aby připravil návrh přesné směrnice o funkcích a právech náměstka lidového komisaře.

Napsáno v listopadu 1920

Poprvé otištěno roku 1945

v publikaci Leninskij sbornik XXXV

Podle rukopisu

* Viz tento svazek, s. 106—107. *Red.*

K VYPRACOVÁNÍ NÁVRHU
DEKRETU O OPATŘENÍCH
K UPEVNĚNÍ A ROZVOJI
ROLNICKÉHO
HOSPODÁŘSTVÍ
POKYNY PRO ČLENY KOMISE

1. Zvýšit počet zástupců rolnických výborů na pomoc organizaci zemědělské výroby . . .

2. Při stanovení účasti rolnických výborů na pomoc organizaci zemědělské výroby vzít za základ znění bodu 6 lidového komisariátu zemědělství.

3. Omezit práva osevních výborů vydávat závazná nařízení v tom smyslu, že navrhovaná opatření mají být předem projednána na poradách rolnických výborů na pomoc organizaci zemědělské výroby jak v újezdním a guberniálním, tak v oblastním měřítku.

4. Bod o zabavování osiva vypustit a místo toho uložit místním orgánům, aby stanovily způsob ochrany osivových fondů.

5. Vypustit část VII — o trestech . . .

6. Větší část návrhu přenést do instrukce.

Napsáno 4. prosince 1920

Poprvé otištěno roku 1945

publikaci Leninskij sbornik XXXV

Podle rukopisu

OSNOVA ZPRÁVY
VIII. CELORUSKÉMU
SJEZDU SOVĚTŮ*

Osнова zprávy

Téma:

(A)	(B)	
<p>Zpráva o zahraniční a vnitřní politice. Ne výčet, ne vyprávění, nýbrž poučení ze zkušeností a úkoly, které z nich vyplývají.</p>	<p> téma osnova (nebo charakter nebo způsob) jeho zpracování.</p>	
I. (A) <i>Zahraniční politika.</i>		
<p>1. Válka s Polskem. (Mír vs** válka, náš mírový návrh a jeho nezdar.)</p>	<p> Válka s Polskem a poučení z ní.</p>	
<p>2. Porážka u Varšavy: únava. (<i>Po- učení: potřebujeme oddech. Ne stále to zoufale rychlé tempo.</i>)</p>	<p> </p>	
<p>3. Vrangel.</p>	<p> Vrangel.</p>	
<p>4. <i>Rozbroje uvnitř Dohody.</i></p>	<p> Poučení:</p>	
<p>5. Zbytky Vrangelovy armády se do- sud drží.</p>	<p> mír není zajištěn.</p>	
<p>6. Smlouva s Anglií: proč ji potřebuje- me?</p>	<p> Lotyšsko Buchará + Persie Arménie # Závěr na základě zkuše- ností ze vztahů se světo- vým imperialismem.</p>	

* Viz tento svazek, s. 148—181. *Red.*

** — versus — proti. *Red.*

7. *Koncese*^[75] (zákon z 23. XI. 1920) ((NB: varování **bezpartijního** rolníka)).

Lotyšsko,
 Buchara a Ázerbájdžán,
 # Persie — *smlouva*,
 Arménie. Přátelské vzta-
 hy s Afghánistánem
 a zejména s Tureckem.

II. (B)

8. { Přístup a přechod k pracovní frontě, }
 { k *vnitřní politice*. }
9. Vnitřní politika = přechod na pracovní frontu.
10. Srov. 29. IV. 1918: rezoluce CÚVV^[64]*.
11. { ... bod 2: organizační úkol
 ... bod 5: zvýšení pracovní kázně
 a zvláště produktivity práce . . od-
 bory . . .
 ... bod 6: podřízení se diktátor-
 ské pravomoci. } »opaková-
 ní = matka
 moudrosti«.
12. Srov. boj proti byrokratismu. }
 Organizační porada 11. XII. } přechod
 k obtížnějším
 úkolům.
13. Pracovní fronta > těžší. Ergo: *přesvědčováním*
 k *donucování*. Víc *přesvědčovat*.
14. Výrobní propaganda. Ústřední byro. Noviny.
15. Úloha odborů.
16. Návrh agrárního zákona^[32] (napsán 14. XII. 1920).
 { »Regulování?«
Přesvědčováním.
 Masy (»Umfang der Aktion«**).
 Bezpartijní rolníci = to hlavní.
17. Hospodářský plán? Základ: výkup potravin
 (320—50—100—200—?300).

* Viz Sebrané spisy 36, Praha 1988, s. 298—301. *Red.*

** »Rozsah, rozmach akce«. V. I. Lenin se zde odvolává na známou pasáž ze Svaté rodiny^[69]: »S hloubkou a šíří dějinné akce . . .«
 (K. Marx—B. Engels, Spisy 2, Praha 1957, s. 99.) *Red.*

18. Prémie v naturálních $\left\{ \begin{array}{l} \text{zásada 20. IV. 1920} \\ \text{dekret 23. X. 1920}^{[18]} \end{array} \right\}$ Fond — 500 000 pudů; vydáno 172 000 (XI. + XII.).
19. Zlepšení v průmyslu a v *palivech* $\left\{ \begin{array}{l} \text{dříví} \\ \text{uhlí} \\ \text{ropa} \end{array} \right\}$
20. »Správa pro hydraulickou těžbu rašeliny«.
{ 21. rašelina }
21. Zlepšení dopravy (zejména 4½ a 3½ roku). |||
teze 9.
22. Z Rykovových tezí^[128] o plánu *na několik let* ((poznámka)).
23. Sloučení hospodářských *lidových komisariátů* (RPO).
(Gusevova nepovedená brožura^[24].)
24. Hospodářský *entuziasmus* (α) politický; β) vojenský; γ) hospodářský).
25. Elektrifikace: méně politiků, více inženýrů a agronomů.
Komunismus = sovětské zřízení + elektrifikace.
Elektrifikace jako základna »demokracie«.
Jednotný hospodářský plán. Významný plán.
Nadšení mezi rolníky: »nepřirozené světlo«.
Může se Rusko vrátit ke kapitalismu?
Zrušila se Sucharevka.
Sucharevka žije v myslích a *konání* miliónů lidí.
26. $\sum \sum^* =$ Všechno na hospodářskou frontu!!!

* Suma sumárum — celkem, úhrnem. *Red.*

Elektrifikace.

Výnos CÚVV vyšel 7. II. 1920.

Usnesení předsednictva Nejvyšší národohospodářské rady 21. II. 1920^[21].

Výnos **Rady obrany** o GOELRO^[97] (bulletin č. 1^[9], 24. IV. 1920).

Práce: *svazek*.

2. *program*

strany...

*Víc inženýrů a agronomů
než politiků.*

Rozvrhnout reorganizaci průmyslu na 10 let...

Program Σ = 191 stran. **17 miliard**

materiální rozpočet

30 oblastních elektráren

{ zemědělství
palivo
zpracovatelský a těžební průmysl
doprava

Může se

vrátit

{ Elektrifikace + sovětská
moc = komunismus. kapitalismus?

{ Elektrifikace jako zá-
kladna demokracie. Sucharevka?

{ »Nepřirozené světlo« ... Ano, **zatím**

{ **ještě**

může.

Na *všech* školách: náš program:

polytechnické vzdělávání + všestranný
přístup k práci.

Napsáno mezi 13. a 22. prosincem 1920 Podle rukopisu

Poprvé otištěno roku 1942

v publikaci Leninskij sbornik XXXIV

POZNÁMKY PRO ČLENY ÚV A LIDOVÉ KOMISAŘE

Pro informaci členům ústředního výboru
a lidovým komisařům

Tyto poznámky k diskusi a prohlášením na poradě bezpartijních rolníků sestavil Lenin a žádá, abyste se s nimi seznámili.

Na schůzi bezpartijních:

Z Běloruska (Minská gubernie).

Sůl, železo a všechno, co je zapotřebí k osetí *veškeré* půdy. Je to třeba poskytnout. Víc k tomu nemám co říct.

Z Ukrajiny.

Příděly (krmiva pro dobytek i potravin pro lidi) jsou nízké. Přesto nenecháme nic neoseto.

Z Tverské gubernie.

Letos se nám nedaří. Není jetelové semeno. Od kolektivních hospodářství rolník nic nedostává.

Z Ivanovsko-vozněsenské gubernie.

? Při povinném odvádění všech přebytků se předpisují stejné dodávky lajdákovi i snaživému, což je krajně nespravedlivé.

Kováři mají opravovat za pevně stanovené ceny (tesaři také). Ale ve skutečnosti kováři a tesaři vymáhají 4000 rublů a 5 funtů, doslova odírají.

Z Jekatěrinoslavské gubernie.

Blíž k životu a k srdci chudých rolníků . . .

Obilí, železo, uhlí — to je to, co potřebujeme. Potřebujeme nářadí.

Z Kurské gubernie.

Je třeba, aby se chudí učili od svědomitých . . .

To jsou jen hezké řeči, co říká Osinskij o tom, že v kursech proškolíme 120 000 . . .

Svědomité je třeba podpořit . . .

Donbas.

Žádáme 35 000 osiva. Lidé totiž jen sedí ve funkcích, ale zatím ještě nic neudělali. Když nemůžete vy, dovolte nám, abychom se postarali sami . . .

? Z Čerepovecké gubernie.

Stává se, že se o někom říká, že je lajdák. A on vlastně nemá ani pluh, ani brány. Na chudása nelze svádět kdeco a všechno od něho vymáhat.

V zákoně zdůraznit, že chudého rolníka je třeba podporovat.

Donucování je bezpodmínečně nutné.

Výkřiky: Stačí. NB

Z Tulské gubernie.

Kulaci teď už nejsou (výkřiky: Ale jsou). Aby člověka neoznačili za hanebného kulaka, to už je lepší vůbec nepracovat. Pracant si mohl vydělat, lenoch ne.

Dneska budeš dřít, a zítra to dostane bůhvídko.

Z išimského újezdu.

Osev provedeme, ale s 18 pudy ovsa se toho moc neoseje. Je třeba zvýšit přiděly krmiva pro dobytek. Osinskij Sibiř nezná: já chodím za pluhem už 38 let, ale to Osinskij nezná.

Z Novgorodské.

Dát do pořádku nářadí. Opravit ho. Berou nám moc dobytka. Vybírají se dávky za mletí. Dávky od rodin, kde někdo dezertoval. Snížit neúnosné dávky.

Z Penzské gubernie.

Propaganda je potřebná. Jedině propagandou něco dokážeme. Ty, kterým rozvrátila hospodářství válka, za lajdáky nepovažujeme.

V komisi je to samé přítelíčkování. Měla by být ještě vyšší komise.

Z Kostromské gubernie.

Rolníka je třeba zainterесovat. Jinak z toho nic nebude. Řezat dříví můžu třeba z donucení. Ale hospodařit v zemědělství z donucení, to nejde.

Dávat přednost tomu, kdo pracuje, a ne tomu, kdo dělá, jen co se mu líbí.

Z Novgorodské gubernie.

Na jaře se ztrácí čas novým rozdělováním půdy. Postarejte se, aby se to nedělalo tak často.

Osivo je bezpodmínečně třeba vést v evidenci. Přidělit ho chudému rolníkovi.

Tři roky jsme doháněli ostatní.

Jak zainterесovat? Jednoduše: jedno procento obilí povinně odvádět, jako u dobytka . . .

Lajdáky pořádně prohnat . . . 10 pudů ponechat na osivo — zasij a odevzdej, kolik je třeba.

Z býv. Kazaňské gubernie, carevokokšajského újezdu.

Lesy. Málo půdy. Žito k setí nestačilo. Máme vysoký předpis pro povinné odvádění přebytků. Postarejte se nám o lepší normu, jinak sníme poslední osivo na jarní setí.

Z Rjazaňské gubernie (od VII. armády).

Válka končí, čeká se na nové, spravedlivé rozdělování půdy.

Bude se čachrovat i s osivem ze společné sýpky. Rozčiluje mě, když se o rolnících říká, že to jsou darebáci. Můj otec má 35 děsjatin. Lajdáky jsem neviděl. Chudina tře bídu. Kulaci (stejně jako dezertéři) *existují* (bouřlivý potlesk).

Z Vjatecké gubernie.

Nové rozdělování půdy je ke škodě. Dělat ho tak jednou za 6 let, ne častěji. Pokud jde o dobytek . . . šetřit . . .

Z Petrohradské gubernie.

Nedělat žádné radikální změny v užívání půdy. Povinné odvádění všech přebytků: u nás byl takový *nátlak*, že přikládali lidem revolvery ke spánku. Lidé jsou pobouření . . .

Pracovní povinnost . . . Pokud se jejich situace zlepší, budou se snažit.

Nejsou boty, není náradí, ale vyhánějí lidi násilím. Těm, co vyhořeli, se nepomáhá.

Děti nedostaly k říjnovým oslavám to, co se slibovalo.

Z děmjanského újezdu Novgorodské gubernie.

Máme kulaky. Obilí zakopali. Sám jsem kopal jámy a bral obilí. Jsem pro ochranu chudého rolníka . . . * ukázali se. Kulaka vysídlili. Nestrpme, aby se mezi námi schovávali bohatí rolníci.

Z Permské gubernie.

Má-li se zemědělství povznést, je třeba zbavit ho karabáce. Karabáč = rekvírování potravin.

* Jedno slovo v rukopise se nepodařilo rozluštit. *Red.*

Členy výborů na pomoc organizaci zemědělské výroby musí být lidé z praxe. Je třeba i karabáč, ale aby nám pomáhal.

Aby snaživý přitlačil na liknavce.

Ze Samarské gubernie.

Potřebujeme staré železo na opravy. Jinak si neporadíme. Odměny za dobře obdělaná pole.

Pořádat výstavy. Zavést půjčovny.

Z Černigovské gubernie.

Lajdáky u nás nemáme, chudí rolníci pracují. Všechno osít.

Z Donské oblasti.

Bandy rozvrátily veškerou dopravu. Hospodářský rozvrat. Je třeba budovat život ve státě.

Kirgizská republika.

Obilí jsme sklidili do posledního zrnka. Nic nezůstalo. Je třeba pomoci chovatelům dobytka. Hospodářství rozvrátila válka. Propaganda je potřebná.

Z Tulské gubernie.

Návrh zákona je třeba schválit. Bude to užitečné. Nejsou hnojiva. Je málo dobytka. V 10 guberniích není osivo (centrální gubernie). Dát osivo. Koncese za strojená hnojiva.

Z Kurské gubernie.

Přidat 100 koní a kola. Sůl je. Nejsou brány. Petrolej nepotřebujeme.

Z Caricynské gubernie.

Byla to produkující gubernie. Teď je spotřebitelská. Jen kdyby se stačilo všechno osít. Poškodila nás kontrarevoluce.

Z Jenisejské gubernie.

Jsme novousedlíci. Je tam zima. Obilí vymrzá. Máme bídu. Je třeba přesídlit do vhodnějších míst.

Napsáno 22. prosince 1920

Podle rukopisu

Poprvé otištěno roku 1945

v publikaci Leninskij sbornik XXXV

POZNÁMKY O ÚKOLECH HOSPODÁŘSKÉ VÝSTAVBY

Hlavní úkoly hospodářské výstavby

Vztah k rolnictvu: daň + prémie. (Potrav.) . . .*

Daň = povinné odvádění všech přebytků.

Id.** palivo.

Idem suroviny.

Obilí a palivo. Potraviny a palivo.

Jednotný hospodářský plán a *GOELRO* . . . Poměr **mi-
nimum a maximum**. Hutnictví.

Napsáno koncem prosince 1920

Podle rukopisu

Poprvé otištěno roku 1942

v publikaci Leninskij sbornik XXXIV

* Slovo v závorkách se nepodařilo rozluštit. *Red.*

** Idem — totéž. *Red.*

K O N C E P T
 P R O J E V U O O D B O R E C H,
 S O U Č A S N É S I T U A C I
 A C H Y B Á C H
 S O U D R U H A T R O C K É H O *

Odbory = historicky nevyhnutelná a v současných podmínkách

1. téměř masová organizace průmyslového proletariátu.
2. Z toho — jejich velice závažná úloha a úkol při uskutečňování diktatury proletariátu.

Specifičnost této úlohy = na jedné straně organizace vládnoucí, panující třídy, třídy, která je u moci, ne

3. však organizace donucovací, ne organizace státní. Na druhé straně organizace, která vychovává, získává a vzdělává, škola, škola řízení, škola hospodaření, *škola komunismu*.

Místo odborů je takřikajíc mezi komunistickou stranou a státní mocí. Jejich specifičnost spočívá v tom,

4. že odbory v sobě spojují dva rysy: přesvědčování *mas* a rezervoár moci. Spojení s masami (diktatura proletariátu = předvoj proletariátu, *který je u moci*. Odbory zajišťují spojení s masami).

5. { Rezervoár pro politickou a vojenskou činnost. Proto oslabení odborů. Naprostá nesprávnost hlavní teze Trockého o krizi jako *specifickém* jevu v odborech. »Ideový zmatek« v bodu 1 u Trockého^[148].

»Úlohu odborů ve výrobě« schválil IX. sjezd KSR.¹⁴⁸
 Citáty (u Trockého) z Tomského^[142] a Lozovského^[65].

* Viz tento svazek, s. 224—248. *Red.*

6. »V zásadě« nesprávné pojetí otázky u Trockého, protože *tlačí zpět* od praktického provádění k »zásadám«. »Obecná zásada« bod 9 u Trockého; bod 24;
7. Skutečný rozdíl v metodách přístupu, *získávání mas, spojení s masami*. »Sovětský tradeunionismus« bod 14 u Trockého
8. Rjazanova? Není pravda. Kus pravdy u Rjazanova (obhajoba hmotných zájmů). »Obhajoba hmotných zájmů«
- Odbory v »dělnickém státě«? a co v dělnicko-rolnickém státě?
9. A co v dělnickém státě s *byrokratickými deformacemi*? Je před kým se bránit!
10. »Polotradeunionismus« u Tomského a jiných? Není pravda. Vyjádření hlediska mas, spojení s nimi, stanovení tempa práce a metod spojení.
11. »Výrobní demokracie«. Výroba bude vždycky, demokracie pomine, zmizí. Až nebude demokracie, budou výrobu řídit všichni. [Bucharin a »vyumělkovaná slova«]
- Volit z »výrobního« hlediska? *Není pravda*: nejen volit, nýbrž i jmenovat.*
12. Preferování a zásada rovnosti. Trockij je nesprávně hodnotí. bod 41 s. 31 u Trockého.
13. »Srůstání«? s napůl byrokratickým aparátem *opatrně a s rozumem*. O srůstání méně mluvit a víc prověřovat v praxi jeho konkrétní výsledky (jsou totiž už dávno a všude).
14. Plánománie, »byrokratismus«, normování nebo návrhy Trockého: $\frac{1}{3}$ až $\frac{1}{2}$ apod. Správnější bude 1 až 100 %!

* Místo poslední věty Lenin v rukopise napsal (a poté přeškrtl) toto: »Není pravda: úřadování. Styk s lidmi. Práce administrativních sil v kancelářích a účtárnách: volit z ‚výrobního‘ hlediska? Není pravda.« *Red.*

15. Úloha ve výrobě a *výrobní propaganda*.

Právě v otázce »úlohy ve výrobě« závisí nejméně na donucování, na řízení, na úřadování, nejvíce na *materiálních prostředcích* (strava, oděv, obuv) a *přesvědčování*.

Výrobní propaganda* se provádí konkrétně *bez* zdánlivě zásadních neshod. Tak a jedi- ně tak je možné a nutné jed- nat s odbory v otázce jejich celkové úlohy ve výrobě.

}	(α) normální, obvyklýdemo- kratismus
	(β) výrobní pro- paganda
	(γ) prémie
	(δ) discipli- nární soudy

16. Nynější politická situace. Bez jejího zhodnocení je celý Trockého přístup protimarxistický. Politika = koncentrovaná ekonomika.

Přechod od válečného období k hospodářskému, od

17. naléhavé práce ve vojenské oblasti k naléhavé práci v hospodářství.

Demobilizace armády.

Všichni čekají, že něco dostanou.

Přehnané očekávání nejširších vrstev (proleta- riátu i rolnictva), které jsou strašlivě unaveny — a zdrojů je málo.

Krize *všude*. *Zdravé a nebezpečné* v »opozici«.

V takové chvíli je nejdůležitější soudružská spoluprá-

18. ce v řadách *proletariátu*, v jeho masách (včetně od- borového hnutí). Je chybou vnášet sem boj, pokud to není krajně nutné.

Nebylo to nutné; stanovisko Trockého k boji je chybné.

19. Přechodné období v přechodném období = $\sum\sum^{**}$ současné situace.

* V rukopisu následuje text, který Lenin přeškrtl: »(Gudok¹⁴⁹ a je- 10 nesprávné rozdělování sil: jednostranně pouze dopravě)«. *Red.*

** Suma sumárum — celkem, úhrnem. *Red.*

Z toho = otázka boje proti byrokratismu na prvním místě; promyslet, zažít, nové lidi, nové vrstvy se-
20. známit se státním mechanismem, přitom volit nové, odvolávat, obnovovat.

Boj proti byrokratismu a obranu demokratismu na-
21. hrazují, zastírají povídáním o »úloze ve výrobě« — taková je *objektivní* podstata Trockého stanoviska.

Důkaz: konec teze č. 23 u Trockého:

Hlavní politický odbor lidového komisariátu dopravy vs* Cektran.

22. »Vypořádal« se snad?

{	IX. sjezd KSR	(IV. 1920	}	150
	zářijová rezoluce ÚV	IX. 1920		
	listopadová rezoluce ^[121]	XI. 1920		
	prosincová rezoluce ^[122]	XII. 1920		
	lednové svolání	I. 1921		

XI. 1920 *plenární zasedání*.

Rezoluce proti tezím Trockého^[147] (ještě *svárlivějším* než teď).

23. **Komise a její rozpad.**

XII. 1920. Výbuch: pracovníci vodní dopravy a Cektran.

Chyby Iščenka
apod.?

24.

Ne. Usnesení
8 proti 7.

Bucharin + Preobraženskij + Serebrjakov nárazník nebo zmatek?

Odstoupení Trockého.

Ne mír, nýbrž zostření boje.

25.+ Rudzutakovy teze na V. odborové konferenci.

26.+ Přejít mnoha »válečných komunistů« na práci v odborech.

»Vedoucí kádry«? (staré Trockého teze, č. 5) nebo zdola?

* Versus — proti. *Red.*

Krach Cektranu. Chyby celé řady válečných komunistů, kteří nepochopili zvláštnosti odborového hnutí.

Stanovisko Trockého objektivně = podpoře *toho nejhoršího*, předsudků, trapných návyků *komunistů ve vojenském prostředí, a ne toho nejlepšího*.

Výsledky tohoto boje?

27. (1) Teoretické chyby Trockého
- (2) Id.* Bucharina (výrobní demokracie).
- (3) Řada nesprávností u Trockého v přístupu k odborovému hnutí. Teoreticky chybný, řada zásadních chyb, politicky netaktický a škodlivý.
- (4) Boj uvnitř Cektranu = krach *jeho úlohy*, jeho metod v **odborovém hnutí**. Vyvolal hněv, rozkol a odstoupil. $\Sigma\Sigma$ byrokratické šikanování, stranický sjezd odsoudí a zavrhne.
- (5) Náravník soudruha Bucharina? Nic nebrzdí, žádný náravník, jen »fňukání« a přilévání oleje do ohně.
- (6) Od konkrétní práce zpět k »tezím« a »zásadním« sporům o to, co bylo už dávno vyřešeno. *Zpětný pohyb*.
28. (7) **Stranický sjezd** musí
- (α) odmítnout teoretické chyby . . .
- (β) napravit zásadní chyby . . .
- (γ) odstranit škodlivé nesváry

* Idem — totéž. *Red.*

- (δ) zastavit zpětný pohyb: do práce
- (ε) nárazník, který neplní svou funkci, brzdu, která nebrzdí, odstranit.

Napsáno 29. prosince 1920

Podle rukopisu

Poprvé otištěno roku 1959

v publikaci Leninskij sbornik XXXVI

K O N C E P T
Z Á V Ě R E Č N Ě Č Á S T I
Č L Á N K U K R I Z E V E S T R A N Ě*

Komunismus a syndikalismus

Komunismus *vede* masy bezpartijních a vychovává je (škola) k řízení *celého národního hospodářství*.
Syndikalismus *předává* masám bezpartijních řízení *průmyslu* podle odvětví.

Program KSR^[105].

K čemu je strana? Rozkol . . .

Bucharin^[8] »zastínil« Trockého.

»Měkký jako vosk« . . . *Bezzásadová demagogie*.

Logika frakčního boje.

{ Šljapnikovova frakce — syndikalistická.
Frakce »křiklounů nad křiklouny«
(»práva odborů«).
Kolísání ignatovovců

všichni se spojíme, možná že pak získáme hlasy . . .
Kdo víc?

Samé plácání (u Bucharina)

{ cf.** minimum jmenování (XI, bod 2; XII, bod 2)

{ vs. žádné jmenování (Bucharin, bod 15, 2)

Bucharin není Šljapnikov: vůdce syndikalistů? »Ninočka«? »Fyzická síla rozumu« (Lassalle) a *charakteru*?

* Viz tento svazek, s. 257—270 *Red.*

** Confer — srovnej. *Red.*

Neobhajovat extrémny byrokratizmu

a jmenování

{ kdo kompromituje Rudou armádu?
a jmenování?

Nesepisovat nesmysly o »nových úkolech«, ale svorně
pracovat *podle Rudzutakových tezí.*

Anarchismus + syndikalismus.

Krize ve straně: *Dohoda a eseři*, semknout řady ve straně
i mimo ni — kázeň — každý na svém místě — sou-
středit pozornost, kontrola etc. *Zbavit se nemoci
do sjezdu strany.*

Napsáno nejpozději

19. ledna 1921

Poprvé otištěno roku 1959

v publikaci Leninskij sbornik XXXVI

Podle rukopisu

MATERIÁL K BROŽUŘE
JEŠTĚ JEDNOU O ODBORECH,
SOUČASNÉ SITUACI
A CHYBÁCH
SOUDRUHA TROCKÉHO
A BUCHARINA *

1

POZNÁMKY
K TROCKÉHO BROŽUŘE
ÚLOHA A ÚKOLY ODBORŮ^[148]

Trockij:

Předmluva ^[144] <i>frakce:</i>	Trockij Úloha a úkoly odborů 1. výsledek kolektivní práce 2. »celá řada« 3. brožura-plat-forma	(srov. tezi 4 i.f.**)
Celá I. část grund-sch!****	teze 1. a limine*** ne-správná. »Zpět« ne oni (nýbrž Trockij), ne tam	{ ale k tezím od praxe k byrokra-tismu od demokracie }
teze 4. (i. f.) »volit mezi 2	tendencemi (Frak-	

* Viz tento svazek, s. 290—332. *Red.*

** In fine — na konci. *Red.*

*** A limine — v zásadě. *Red.*

**** Od základu nesprávná. *Red.*

ce!) . . . v odborovém hnutí«

teze 5. »Největší rozpor uvnitř dělnického státu«
Není pravda!!!

teze 6. Program^[105]: »dosáhnout, aby ve svých rukou *fakticky* soustředily celé řízení *celého* národního hospodářství jako jednotného hospodářského celku« (tedy i zemědělství!!) »V praxi . . . jsme . . . se vzdálili«??? *Není pravda.*

teze 6:
program

teze 7 (i. f. s. 8): »odpadl« »třídní hospodářský boj«.
Není pravda!

teze 7 (i. f. s. 9): »stále > okleštěné, nesoustavné«???
Není pravda.

teze 8. »odborářský konzervatismus vedoucí vrstvy«

teze 8 skok

»složení vedoucích orgánů«???
frakční útoky

NB:
+ byrokratické zaměření pozornosti na »špičky«

teze 8 i. f. úkol: »organizovat výrobu« (kurzíva) = program
{ *Teoreticky* }
{ *nesprávné* }

Není pravda.

Nerovná se.

(»Dosáhnout« toho, aby *fakticky* soustředily . . .)

Teze 9. (s. 10): . . . »bezprostředně« (nesmysl!)

Teze 9 (i. f.) »nemohou existovat« odborníci pro organizaci výroby a pro odborové hnutí
(nesmysl! Mohou!!).

Teze 10. »soustředit v rukou odborů celé řízení výroby« (= program). **Ne. Nesprávné.**

(program = »dosáhnout toho, aby ve svých rukou *fakticky* soustředily, a *nikoli* výrobu) . . . (každé průmyslové odvětví« teze 10 i. f.)

YY

NB

(*ne toto*)

teze 11. »Toto hledisko uznává formálně, tj. *slovy*, větší na odborářů. Tak třeba s. **Tomskij** . . .«
Citát u **Lozovského**^[65] . . .

δδ frakční
útok
»slovy«

(NB)

100krát
rozum-
nější

» . . . V důsledku **procesu** . . .
podle *postupu* . . . (*bis*) vytvářejí společně . . .«
(i *srůstání* i *splývání* u *Lozovského* správně).

teze 12. »Stále ostřeji proti *srůstání*«
Tomskij a *Lozovskij*

εε frakční
útok

teze 12 i. f. »vytvářejí ovzduší stavovské uzavřenosti«
»*nevraživosti* vůči novým pracovníkům«
. . . »podporují přežitky cechařství« . . .

Teze 14. Rjazanov ponechává odborům »obranu či obhajobu jejich hmotných a duchovních zájmů«
»sovětský tradeunionismus«.

Nesmysl. Tady *má pravdu Rjazanov*.

teze 15. (... »zavrhuje ... *vůd-
ce...*«

ζζ frakční útok »zavrhuje«	}	Byrokra- tické hledis- ko: vůdcové CÚRO jsou vinni.
-------------------------------------	---	---

teze 15 (i. f.) Tomskij se začíná po-
dobat Rjazanovovi nesmysl!

teze 16. i. f. »hlavní úkol: přeskupe-
ní, přestavba, převýchova
odborů«
(v souladu s úkoly organi-
zace výroby)
((NB převýchova odborů
nebo převýchova 6 1/2 mili-
ónu? NB))

byrokra- tismus: předělat špičky!
----

teze 17. »*ne* obhájce, *nýbrž* organi-
zátor« (nesmysl! **Obojí**)

contra 18 (z rezoluce ÚV 7. XII.) ¹⁵¹

»odborový svaz
zvyšuje její
(práce)
mechanizaci«

(zaujetí pro
syndikalismus)
(srov. Šljapnikov)

teze 19. »výrobní převýchova ...
především na odborové
pracovníky ... *ozdravit* ...
Vedoucí kádry« ...

byrokratické hledisko <i>ozdravit</i> špičky
----

teze 20. *Výrobní propaganda* (»sou-
částí (?) výrobní *průpravy*
(?)« ... »se musí stát **nejzá-
važnější** složkou náplně ži-
vota a práce odborů«

Nesprávné! Ne »nejzá- važnější«, ale jednou ze zá- važných
----

teze 20 i. f. dělnické »masy« musí
»uznávat« hospodářského

pracovníka a »obnovit,
upevnit vůči němu důvě-
ru«.

v. v.*, subjekt nesprávně pocho-
pený. On musí získat je, a ne
ony jeho

teze 21. Snaha »některých odboro-
vých pracovníků« prezen-
tovat »nynější ideový boj«
(?) jako boj za jmenování
proti demokracii

{ »zaměňování«
otázky? }

»je zásadně chybná«.

A nesprávně uplatňova-
né jmenování?

»Jmenování« = nutný
doplňek »nemohouc-
nosti výroby«?

teze 22. Dělnická demokracie *pouze*
jako výrobní demokracie.

nesmysl! za-
pomnělo se
na kulturní
úroveň
a 1000 dal-
ších věcí.

teze 23. »Výrazným příkladem for-
málně demokratického po-
jetí« — *Hlavní politický od-
bor lidového komisariátu do-
pravy* »někteří odboroví
pracovníci« — »odsuzu-
jí« . . .

{ »zaměňování«
otázky? }

(za co?? *opatření*, a ne
»zásada« . . .)

* Vice versa — naopak. *Red.*

- teze 24. Donucování se musí to je ono! { opírat se!
 »opírat« o ... všech- opatření!
 ny > a > rozsáhlou patřičný { ale vy
 práci při získávání přístup! { jste se
 » organizování přístupu! { neopřeli }
 » vzestupu cel-
 kové kulturní
 úrovně... }
- teze 24. »Konzervativní křídlo odbo- {
 rové organizace« ... { ηη
 »Tomskij«? { frakční
 útok }
- teze 25. »Pracovat po vojensku« zna- Znamenité!
 mená »i přesvědčováním« A opatření?
 A přístup?
- teze 26. Boj proti byrokratismu ...
 především »součást« práce
 odborů? (Plácá!)
*Ani ne tak hromadění kon-
 trolních orgánů, spíše
 usměrňování. (Velmi dobře!
 Pro dělnicko-rolnickou inspek-
 ci!)*
- teze 28. Námitka, že není třeba forsí- Chacha!!
 rovat, že je třeba počítat V tom to vě-
 s úrovní, »se nestrefila« ... zí ...
*Tempo může být různé (ce-
 lá chyba s. Trockého je chybné
 tempo: moc spěchal!)* NB
- teze 28 i. f. »Je třeba { To je ono! Ja-
 držet směr ká »situace«?
 a nedělat kro- *Konflikt*
 ky zpět, vyža- *mezi Cek-*
 duje-li situace *tranem* { $\Sigma\Sigma =$
 NB =
 Kompro-
 mitování
 správného }

rozhodně kro- ky vpřed«	{ a pracovní- ky vodní dopravy? }	{ kursu — extrém- y a naru- šení tem- pa! }
----------------------------	---	---

29 i. f. »Konzervativní část odborářské byrokracie se staví proti novému kursu ve výrobě«

UU frakční útok
----

teze 29: »Masy«!! masy reálné hos- podářské úspě- chy« ...	{ Pro Trockij pro hos- podářské úspěchy, Lenin pro poli- tiku }	{ chacha!! srov. Troc- kého závě- rečné slo- vo }
---	--	---

VI. Praktické závěry

teze 30. ... »Řada organizač- ních opatření« ... »která mají odstranit inertnost odborů« ... $\frac{1}{3}$ až $\frac{1}{2}$ ... a $\frac{1}{2}$ až $\frac{2}{3}$ ...	{ Chacha! Byro- krat! }	{ A to jsou praktické závěry? }
---	-------------------------------	---------------------------------------

teze 30. (s. 26): »pokud má pracov- ník plnou důvěru odboro- vého svazu« ...	{ vida, kde je to hlavní! Skrýto v pokud!! }
--	--

teze 33. Konflikty řeší »výlučně odborní«??	{ Není pravda! Opačný extrém. Syndikalismus. }
--	--

teze 35. »Musí vymizet« otázka zasahování odborů do řízení« (?? kdy?)	{ sama kdy? tempo!! A to jsou »prak- tické závěry«?? }
---	---

- teze 38. »Dospějeme« . . . k situaci, kdy odborový svaz, který obsáhne dané výrobní odvětví . . . bude »*saturovat ze svých řad* (??) (??) celý administrativní a hospodářský aparát« . . .
- teze 39. . . . »**Tempo** nelze určit předem . . . světová revoluce . . . *pružná* politika«
- teze 40. Reorganizace odborů =
1. dát jim cíl
(!! Výrobní propaganda)
  2. posílit je *pracovníky*
  3. zajistit aparát
- teze 41. Spotřeba — zásada rovnosti.
Výroba — preferování. (Nesprávné.)
- teze 43. »Dostatečně široké možnosti zlepšit situaci v bydlení, odívání, zásobování« . . .

Není pravda!
Ne celý,
Syndikalismus!

video meliora
proboque,
deteriora
sequor . . .*

práce zdola,
a ne shora?
rezoluce^[124] ze
7. XII. 1920?

to právě jsou *obhájci!!* NB NB
to právě je »*obhajoba hmotných a duchovních zájmů*«.
Srov. tezi 14
proti
Rjazanovovi

* — vidím a schvaluji lepší, horším však dávám se vést.^[82] Red.

»*Frakční útoky*« v tezích:

»zpět« (1); »odborářský konzervatismus vedoucí vrstvy« (8); »CÚRO úplně stranou hlavní hospodářské činnosti« (9); »méně personálních změn ve vedoucích orgánech« (8);

αα(t. 6); ββ(út. 8); γγ(t. 10); δδ(t. 11 začátek);
εε(t. 12 i. f.); ζζ(t. 15 i. f.); ηη(t. 24); (t. 29 i. f.)

K O N S P E K T Y B R O Ž U R Y
J E Š T Ě J E D N O U O O D B O R E C H,
S O U Č A S N Ě S I T U A C I
A C H Y B Á C H
S O U D R U H A T R O C K Ě H O
A B U C H A R I N A

*Ještě jednou o odborech, současné situaci
a chybě soudruha Trockého*

α Teoretické neshody.

β »Dvě tendence« a Trockého frakce (»zaměňování otázky«) »cektranovský jed« (+ »Zaměření a tempo«) γ »Ani slovo« vs »srůstání« »4 body«	{ + Moje »lavírování« a moje »válka« } <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; margin: 5px 0;"> + »Byrokratický« přístup u Trockého </div> <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; margin: 5px 0;"> + přístup hospo- dářského pracov- níka </div>
---	---

δ Zřeknutí se IX. sjezdu KSR

Jmenování shora, ano či ne?

Zinovjevovo »obojetnictví«

(Trockij^[148], 27).

ε Nesmí se přehánět.

ζ Všechno zlé je pro něco dobré.

»Témata« (ne kapitoly) jsou:

Naše neshody (α)

Trockého frakční tendence a jeho záliba ve frakční činnosti (β + γ)

Zřeknutí se IX. sjezdu KSR (δ)

Nebezpečí zveličování neshod (ε)
Všechno zlé je pro něco dobré (ζ)

1. *Frakční* charakter vystoupení Trockého 25. XII. = nebezpečí pro stranu.*
2. Rozkol v Cektranu = politické nebezpečí.
3. Zdroj tohoto dvojího nebezpečí:
8. XI. Plenární zasedání¹⁵² a zmaření práce komise.
4. Snad k tomu opravňuje hloubka a závažnost neshod?
Podstata neshod — teoretický rozbor tezí atd.
5. Politický a (vs) hospodářský přístup eklektika.
6. Škola a (vs) »součást aparátu« eklektika.
7. »Výrobní demokracie«?
8. »Sovětský tradeunionismus«? »Obhajoba hmotných a duchovních zájmů«? obhájci?
9. Program strany^[105] a jeho plnění nebo prohlubování?
10. *Preferování a zásada rovnosti?*
11. »Srůstání«. Proč o něm mlčet?
»Zinovjev a Lenin ani slovo«?

kolektivní práce
2 tendence
frakční útoky
prosívání

Formální demokratis-
mus vs Hlavní politic-
ký odbor lidového ko-
misariátu dopravy
»Zof«

+ 3 bis náraz-
ník?

+ 5 bis: Poli-
tické lavírování
a (vs)
hospodářské
zlepšení

* Body 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 11, 12, 12 bis, 15 a 16 Lenin v rukopisu přeškrtl. *Red.*

12. Čtyři body v mém projevu 30.
XII.^{[56]*}

- α) obvyklý demokratismus
- β) výrobní propaganda —
vs demokratická »atmosfé-
ra«
- γ) prémie v naturáliích
- δ) disciplinární soudy.

+ 12 bis
»Cektranský
jed«
(Incident s
Rudzutakovými
tezemi^[127])
Zof a »obětní
beránci«

13. »Zřeknutí se« IX. sjezdu KSR
Zinovjevovo »obojetnictví«.
Jmenování shora, ano či ne?

14. Zaměření, tempo, situace u Trockého
propagandistický a administrativní přístup.

15. Konflikty mají řešit odbory? Zaujetí pro syndikalis-
mus.

16. **Zpět** od praktické a konkrétní činnosti k tezím (ztrá-
cet čas politikou)
přístup a situace

17. Není třeba přehánět neshody
(ne »zatracovat«).

18. »Všechno zlé je pro něco dobré«.
Nárazník a »špinavé prádlo«.

19. $\Sigma\Sigma =$
Moje »platfor- ma«:	}	Frakční vystoupení
		nebezpečí pro stranu.
		Rozkol v Cektranu
		politické nebezpečí.
		Teoretické chyby
		a nesprávná tendence.
		Zpět od konkrétní a praktické činnosti
		k »tezím« a »zásadám«
		4 »body«.

* Viz tento svazek, s. 226—239. Red.

- α Teoretické neshody $\left(\begin{array}{l} \text{»politika«} \\ \text{a »ekonomika«} \\ \text{»škola«} \\ \text{a »aparát«} \end{array} \right) \left(\begin{array}{l} \text{hledisko} \\ \text{»nárazníku«} \end{array} \right)$
1. politický a hospodářský přístup (nebo hledisko)
  2. eklektika nebo dialektika?
  3. »výrobní demokracie«. Formální demokraticismus vs Hlavní politický odbor lidového komisariátu dopravy (teze 23) . . . Trockij, 67, Bucharin
  4. sovětský tradeunionismus nebo nesprávné hodnocení »tempa« a situace
  5. program strany a jeho zjednodušení a zhoršení Trockým. »Obhajoba hmotných a duchovních zájmů« a »pohřební obřady«. Bucharin a Trockij, s. 48.

Frakce (25. XII. 1920 založena Trockým). Ne nadlouho (8 frakčních útoků).

»Dvě tendence« kvůli úloze ve výrobě nebo kvůli přístupu k masám?

Nárazníková skupina a hledisko nárazníku (eklektika a dialektika)*

zmařit diskusi
Trockij, 65

Není třeba přehánět neshody (nebo difference?)

»zatracování«
Trockij, 34

$\left. \begin{array}{l} \text{Všechno zlé} \\ \text{je pro něco} \\ \text{dobré.} \\ \left(\begin{array}{l} \text{»špinavé} \\ \text{prádlo} \\ \text{ÚV«?} \end{array} \right) \end{array} \right\} + \text{»nárazníková skupina«} \\ \text{původce všeho?}$

Trockij, 31

* Text od slova »Frakce« až po slovo »dialektika« Lenin v rukopisu přeškrtl. Red.

Jak se Lenin omylem chytil »Cektranu jako hromosvodu« a jak mě Trockij usvědčil*

»Cektranský jed«
(a incident se Zofem)

Cektran . . .
»Připustíme, že
chyba«
Trockij, 24

»Srůstání« a proč o něm raději pomlčet

{ 1. bez faktů nemá význam }
{ 2. není proč zbytečně strašit* }

Trockij, 32
ne jako sporné
strany, ale jako
účastníci společ-
né práce

Přístup propagandisty a administrativního pracovníka

»škola«
správy

»propagandista« a
administrativní
pracovník
(Trockij, s. 27)

»zvláštní otázka«
podle Trockého,
22

Zaměření (teze 28) a tempo (teze 39) a »situace« (teze 28 i. f.)

Zinovjevovo
»obojetnictví«
(Trockij, 27)

α 6. Zásada rovnosti a preferování

(Trockij, 67)

Konflikty budou řešit odbory (teze 33)?

Příklad zaujetí, přehánění.

* Tuto větu Lenin v rukopisu přeškrtl. *Red.*

Byrokratické hledisko u Trockého

{ $\frac{1}{3}$ a $\frac{1}{2}$
posilovat špičky}

Jmenování, ano či ne? Trockij, 25

»Obětní beránci«. Trockij, 25

(cf.* tezi 24: o co se má opírat donucování)

* Confer — srovnej. *Red.*

HLAVNÍ TEZE OSNOVY ČÁSTÍ
 POLITIKA A EKONOMIKA.
 DIALEKTIKA
 A EKLEKTICISMUS
 A DIALEKTIKA
 A EKLEKTICISMUS.
 »ŠKOLA« A »APARÁT«

1. Eklettika nárazníku
2. dialektika a eklettika
3. škola a aparát

(*na jedné straně a na druhé straně*)

4. i jako aparát, ony = škola
 $1500 \times 5 = 7500 \times = 37\,500$
 $37,5 \text{ vs } 6\,000\,000 < 1\%^{153}$
5. Bucharin^[5] 3. I. v *Pitěru*
6. Trockij^[148] *prosívání*
 »vytváří se ovzduší nevráživosti«
 administrativní pracovník vs propagandista (Trockij,
 27)
7. stát — donucování
 strana — vylučování
 odbory — škola.

1. Široká diskuse
 Kdo ji chtěl?

2. »Srůstání«

spor o ně?

Kdo začal?*

»Skleněný pohár«: 2 »stránky«, a proč ne 222? k čemu?
kdy? komu? v souvislosti s čím?

Logika formální a dialektická

α) všestranně

β) ve vývoji

γ) lidská praxe *y compris***

Σ = δ) »abstraktní pravda neexistuje«.

»Pravda je vždy konkrétní«.

Od poháru k

odborům: škola a aparát . . .

obecně? Ano!

V období diktatury proletariátu — »prvních kroků od kapitalismu ke komunismu« (program KSR^[105])
aparát = až splynou (nebudou ani odbory, ani stát)
dnes ale škola i jako výchova ke komunismu = škola
i jako aparát = *škola aparátu*, škola = »škola administrativního a technického řízení výroby«
ne na jedné straně škola, na druhé aparát, ale na obou stranách a po všech stránkách *škola*.

Ještě konkrétněji.

Aparát? *Ano*. $1500 \times 5 = 7,5$; $7,5 \times 5 = 37,5$ vs 6 000 000
< 1 %

k tomuto aparátu (1 %) jako *administrativní pracovník* (cf. Trockij, s. 27)

k *odborům* jako »propagandista«.

Stát = donucování. *Administrativní činnost*. Rovněž vůči odborářům (menšina, špičky).

Strana = vylučování

(špičky jiného typu).

* Tento text, který Lenin napsal tužkou, nebyl přeškrtnut, ale přes něj bylo napsáno předcházejících sedm bodů. *Red*.

** — včetně. *Red*.

Odbory = masy. Škola. Propagandista.

Výsledek 2 $\Sigma\Sigma$.
Nepostupovat takto.

Ještě konkrétněji.

Teze 12 Trockého

vytváří se ovzduší nevraživosti. Špičky? Sesadit? masy? α) udělat pořádek v Cektranu

β) učit, vychovávat masy. *Nejlepší je slovo, propaganda.*

Výsledek a $\Sigma\Sigma$ = nepostupovat tak jako teze 12 Trockého.

Proč jako propagandista, a ne jako pracovník správního aparátu?

1. protože zpočátku vůbec nutné jako propagandista — nyní zvlášť nutné — v případě odborů obzvlášť nutné — v případě takových témat nanejvýš nutné
2. stát (správní aparát) — strana (vylučování) — odbory
{ škola, }
{ spojení }
3. kdyby měl Trockij jiné téma:
90 »prosívání«*

Ještě konkrétněji teze 12.

»musí přijít — organizovat výrobu«.

Trockij o úloze v hospodářství: Zinovjev »ani jediné slovo« (Trockij, 22). Lenin »ani slovo« (Trockij, 66).**

»Zaměňování otázky« u Zinovjeva (Trockij, 25)

Výrobní *propaganda* vs výrobní atmosféra (Trockij, 29)
(převýchova apod.)

(cf. teze 16 i. f.)

Je to
výchova?

* Viz tento svazek, s. 322. *Red.*

** Tuto větu Lenin v rukopisu přeškrtl. *Red.*

Ano, či ne?
(Trockij, 29)*

Přístup hospodářského pracovníka

Šljapnikov

Nogin

Zinovjev a Lenin

(lázně)

mé 4 body { obvyklý demokratismus
výrobní propaganda
prémie v naturáliích
disciplinární soudy.** }

Ztráta času (proč politicky (Trockij, 65), a ne jako inženýr? Protože si soudruh Trockij vzal slovo.

Svou politickou chybou zatlačil Trockij stranu zpět).

Moje »lavírování« a válka.

»Zřeknutí se« IX. sjezdu KSR (Bucharin, s. 46).

1. politika a ekonomika

není pravda

2. volby?

jenže volby koho?

3. špičky a nejširší členské masy.

{ »Vážím si« politického hlediska, — ale podstatné je
{ obilí, šatstvo

Trockij, 70 }

* Tuto větu Lenin v rukopisu přeškrtl. *Red.*

** Text ve složených závorkách a slova »mé 4 body« Lenin v rukopisu přeškrtl. *Red.*

OSNOVA ZÁVĚRU

Závěr

- (1) Program strany.*
- (2) Preferování a zásada rovnosti.
- (3) *Zřeknutí se IX. sjezdu KSR*
teze 9 (?) »Vzdálili jsme se«? teze 7.
- (4) *Nezveličovat.*
- (5) *Všechno zlé je pro něco dobré.*

* První bod Lenin v rukopisu přeškrtl. *Red.*

K O N C E P T O B S A H U B R O Ž U R Y

Místo úvodu	s. 1
Nebezpečí frakčních projevů pro stranu	s. 3
Formální demokratismus a revoluční účelnost	s. 8
Politická nebezpečnost rozkolů v odborovém hnutí	s. 10
O zásadních neshodách	s. 20
výrobní demokracie	
Politika a ekonomika	s. 25
»srůstání«	
Dialektika a eklektika. Škola a aparát	s. 38
<i>Závěr</i>	56 až 70
s. 3 vložit ironickou poznámku na adresu Preobra- 22. I. ženského	
s. 9 usnesení ÚV z 24(?). XII. ¹⁵⁴	

*Napsáno před 25. lednem 1921
Poprvé otištěno roku 1959
v publikaci Leninskij sbornik XXXVI*

Podle rukopisu

OSNOVA SMĚRNIC
ÚSTŘEDNÍHO VÝBORU
KOMUNISTŮM PRACUJÍCÍM
V LIDOVÉM KOMISARIÁTU
ŠKOLSTVÍ A OSVĚTY*

O lidovém komisariátu školství a osvěty:

1. Vztah mezi polytechnickým a odborným vzděláním.

2. Využití elektráren

továren a závodů

sovchozů

kolchozů

dobře prosperujících hospodářství

pokusných stanic.

3. Přednášky a kursy

technické

agronomické.

4. Přesné podávání výkazů

počet přednášek

počet kursů

» účastníků kursů

» návštěv

» absolventů kursů

+ zejména

likvidace

negramotnosti

atd. o výsledcích práce.

5. Soustavné a rozsáhlé zapojování odborníků (vzdělá-
ných a zkušených pedagogů).

* Viz tento svazek; s. 346—348. *Red.*

- 6: Kvalifikační záznamy a řada analogických opatření k prověřování a zapojování pracovníků z místních institucí do práce v ústředních institucích.
7. Hlavním nedostatkem lidového komisariátu školství a osvěty je malý zájem o praxi, nedostatečné respektování a ověřování praktických zkušeností, převaha všeobecných úvah a abstraktních hesel. S tímto nedostatkem je třeba stůj co stůj skoncovat.
8. Knihovny. Síť. Správná organizace sítě knihoven a jejího využívání.
9. Distribuce knih a učebnic v 600 (přibližně) újezdech a 10 000 (přibližně) volostech.
10. Stručné, ale jasné a přesné výkazy

{	včetně počtu vyučujících a zaměst-	}
{	nanců podle oddělení, sekcí atd.	}
11. Učební *osnovy*.

1
7
5. 6
11
2. 3
4. 10
8. 9 ¹⁵⁵

Napsáno mezi 2. a 5. únorem 1921   Podle rukopisu
Poprvé otištěno roku 1959
v publikaci Leninskij sbornik XXXVI

M A T E R I Á L K Č L Á N K U
O P R Á C I
L I D O V Ě H O K O M I S A R I Á T U
Š K O L S T V Í A O S V Ě T Y *

1

K 1. XII. 1920

	Knihovny	Počet knihoven
Údaje z 38 gubernií	Ústřední	342
305 újezdů	Městské obvodní	521
	Volostní	4 474
	Pojízdné	1 661
	Čítárny	14 739
	Ostatní**	12 203
	<hr/>	<hr/>
	Celkem	33 940

33 940	
+ 305	Sečetli knihovny s újezdy!!
<hr/>	(a v součtu udělali chybu) ¹⁵⁶
34 245	

Údaje knihovnické sekce odboru školství a osvěty moskevského sovětu

18 újezdů — 518

+ 137 pojízdných	+ asi 16 odborářských
+ 154 čítáren	knihoven, asi 125
+ 5 ostatních (?)	vojenských, jednotlivých organizací??

---

814 + 204 = 1018 v gubernii včetně Moskvy.

* Viz tento svazek, s. 349—359. *Red.*

** »Vesnické, dětské, knihovnická informační střediska, knihovny při různých institucích a organizacích.«

Ve městě

Knihovnické

sekce

81

Klubové

42

Lidové domy

9

stranické

7

$$\sum = \frac{139 + 65 \text{ pojízdných}}{204}$$

Čítáren v Moskevské gubernii

asi 180 na papíře

154 *ve skutečnosti*

$\frac{3}{4}$ ve skutečnosti

Při vojenských knihovnách asi 14,
ostatní při klubech.

2

Ústřední agentura CÚVV pro distribuci tisku (31. I. 1921) má:

60 guberniálních agentur

570 újezdských agentur

1640 (volostních) okresních agentur

470 agitačních středisek na železničních stanicích

pracovníků

skoro 3000 v Moskvě

17 000 v RSFSR.¹⁵⁷

3

Izvěstija (1) 350 000 $\left\{ \begin{array}{l} 200\ 000 \\ 100\ 000 \end{array} \right\}$ 10 000 volostí $\parallel\parallel$ 50 000 $\parallel\parallel$
Pravda (2) 250 000 $\left\{ \begin{array}{l} 200\ 000 \\ 100\ 000 \\ 300\ 000 \end{array} \right\}$ $\parallel\parallel$ kniho-
600 $\parallel\parallel$ ven $\parallel\parallel$

	tis.
sovětům zástupců a institucím	$15 \text{ t.} \times 2 = 30$
knihovnám	$50 \text{ t.} \times 2 = 100$
	<u>130 t.</u>
	<u>+ 20</u>
	150 t.

	t.	10 000 volostí	
3.	50 – 75	$\times 5 = 50\,000$	knihoven
	t.		
2.	10 – 15	armádních a 20 000 = 20	
1.	1 – 1,5	v institucích	$70\,000 \times 2 = 140$
	(2) – (3)		<u>+ 10</u>
			150

300 t.
300
 90 000 t.
 90 mil. výt.

150 tis.

$2 \text{ deníky} \times = 300 \text{ No No}$
 $= 600 \text{ No No}$
 $300 \text{ No} \times 2 = 600$

{	{	100	beletrie	}	50	} 300
		200	zemědělské		100	
		200	technika		100	
		<u>100*</u>	věda a politika		50	
		<u>600</u>				

Napsáno nejpozději 7. února 1921

Podle rukopisu

Poprvé otištěno roku 1959

v publikaci Leninskij sbornik XXXVI

* Číslice 100, 200, 200, 100 Lenin v rukopisu přeškrtl. *Red.*

POZNÁMKY Z PŘIJETÍ DAGESTÁNSKÉ DELEGACE

Dagestán

Připomenout!

Dagestánská *delegace*:

1. *Obilí*...

(domluvit se zásobovacími orgány)

(nedostali *nic*)

(kvůli osivu nesplnili z 50 % plán osevu . . .)

2. *Textil*

dostali asi 1 milión aršínů* v březnu 1920

Další kavkazské národnosti dostaly ještě

1 ½—2

Dagestán — *nic*.

} kolik
} ostatní
} Kavka-
} zané . . .

3. *Doprava*. Silnice mají. Potřebují nákladní auta, minimálně 40.

4. *Lid. kom. spoju*

telefony

telegraf

a *rozhlas*.

5. Litografické tiskárny (minimálně 2) a papír (6000 vý-
tisků pro 1,2 miliónu. Jenom!! *Všichni umějí číst
a psát*).

* aršín = 0,71 m. *Čes. red.*

6. Žádají: rychle přepravit vlakem.
Subotniky se ujaly.

Lenin

*Napsáno 12. února 1921
Poprvé otištěno roku 1945
v publikaci Leninskij sbornik XXXV*

Podle rukopisu

O S N O V A
 P R O J E V U N A Z A S E D Á N Í
 M O S K E V S K É H O
 V Ý B O R U K S R (b)
 S E S T R A N I C K Ý M A K T I V E M ¹⁵⁸

Osnova projevu na 16. II. 1921

Nespokojenost

{ Odborníci?
 Špičky a masy. Rovnost?
 Byrokratismus?

Fakty

||| Rudá armáda.
 ||| Přejchod od ní jinam.

Program

||| Program KSR^[105]:
 { Rovnost?
 »První kroky«. }
 { Boj proti byrokratismu. }

Příklady

||| Chyby:
 Válka s Polskem
 Palivo 1920—1921
 Obilí (zásobování) — » —
 Tiskárny (15. II. 1921)¹⁵⁹.

||| Hlavní: byrokratismus?
 Kiseljov? *Osinskij*
 Šljapnikov?

||| Syndikalistická úchylka.
 ||| *Rozsah neshod.*
 Diktatura proletariátu?
 Nebezpečí?

Napsáno 15. nebo 16. února 1921 *Podle rukopisu*
Poprvé otištěno roku 1959
v publikaci *Leninskij sbornik XXXVI*

KONCEPT OSNOVY PROJEVU
NA PLENÁRNÍM ZASEDÁNÍ
MOSKEVSKÉHO SOVĚTU
DĚLNICKÝCH
A ROLNICKÝCH ZÁSTUPCŮ*

1. Mezinárodní postavení
trvalý mír
  2. *Kavkaz*
  3. zahájení konference s tureckými delegáty
-
4. vnitřní situace
letáky v Petrohradě
  5. situace v zásobování { zhoršení a počátek }
                                          { zlepšení }
  6. palivová krize

Napsáno mezi 24. a 28. únorem 1921   *Podle rukopisu*
Poprvé otištěno roku 1959
v publikaci Leninskij sbornik XXXVI

* Viz tento svazek, s. 382—395. *Red.*

OSNOVA DOPISU
BAKUSKÝM SOUDRUHŮM¹⁶⁰

Důvěrné

Dopis bakuským soudruhům
(K otázce koncesí)

Předběžná osnova:

1. Začínají vznikat neshody v krajně závažné otázce.
(*Usnesení RLK. 1921, jeho text¹⁶¹.*)
  2. Koncese v Baku? Příklad a podstata všech neshod,
jejich »ohnisko«.
  - 3—8. Protiargumenty (*A1 — a6*).
+ 8 bis.
  9. Jejich rozbor a vyvrácení.
  10. Ekonomická podstata věci.
  11. Obrovská politická chyba.
  12. Zásadní podstata věci.
  13. Vzorová smlouva.
  14. Závěr.
-

NB

{	a I	Hlavní stadia hlavních	}
	II	»argumentů« (a hlavních	
	III	chyb) protivníka	
	IV	»ústup« protivníka	
	V	»zákopová linie, za níž se	
	VI	pokouší ukrýt předsudek«	

3. (a I) »Nebudou chtít pracovat na kapitalisty, když vedle nich pracují pro sebe.«
4. (a II) »Za Krasinem stojí Bogdaťjan.«

Krasin: co je zásadní ve sporech
o Krasinovu osobu?
Jednoduše »buržoazní odborník«!

Podvádění odborníků

(otázka významu odborníků
a vztahů k nim.)

- 4 a. »Buržoazní odborník«? Pryč s ním!
Je třeba umět »buržoazního odborníka« využít, umět se ho dotazovat, umět pochopit, v čem je jeho »síla«.
- 4 b. »Loajální prokomunističtí zpěváci«, trochu ještě s falešnou notou, ale zato už vůbec nepijí.
5. (a III) »Soukromý kapitalismus je dravec, jen státní moc (znárodnění) je schopna racionálně řídit hospodářství.«
6. (a IV) »Není dokázáno, že si zařízení neobstaráme sami« (= sami to zvládneme).
7. (a IV) Cizince nelze uhlídat.
3. (a VI) Naši odborníci říkají: »je to problematické« (co je vlastně problematické a na co je třeba umět se odborníka ptát).
- 3 bis (a VII) { *Baku*: katastrofa.
                  { *Groznyj*. Něco podobného. }
- ¼ těžebních závodů, zařízení aj. — »týl« vyspělého kapitalismu.
0. | Ekonomická otázka: převyšuje nás dnes vyspělý kapitalismus technikou a organizací?
- 10 a. Můžeme si nyní vytknout jako úkol, že to zvládneme sami, nebo je to levičácké dětinství či omezené doktrinářství?
- 0 b. Neměli bychom dnes formulovat úkol takto: protože

hrozí obrovské nebezpečí, že se sovětská moc zhroutlí pro hospodářský rozvrat a zaostalost, nebezpečí, že *zůstaneme pozadu, že nedostihneme*, formulovat úkol jedině takto: *pomocí* spojenectví se zahraničním kapitálem *dostihnout*?

»Dát $\frac{1}{4}$ a o $\frac{2}{4}$ snížit náskok« — to je *ideál*, kterého nedosáhneme za rok, ale dosáhneme-li ho za 5 let, bude to velké vítězství.

To je konkrétní, nikoli dětinská formulace otázky.

11. Proč Σ znamená obrovskou *politickou* chybu? Nesprávné zhodnocení perspektiv, *třídních vztahů* jak v Rusku (proletariát, rolníci, buržoazie), tak v celém světě.

12. Ekonomický význam = (α) blok s *vyspělým státním kapitalismem* proti *maloburžoaznímu a zaostalému živlu* = (β) blok s jedním *imperialistickým* tristem proti druhému.

»Nemůže se uhlídat«? Kdo nemůže? Carští a buržoazní úředníci? My.

Dát $\frac{1}{4}$? Ideální jako školní příklad. Dát $\frac{1}{4}$, $\frac{2}{4}$ dostihnout ($\frac{3}{4}$ nedosažitelný ideál). Pak za 30 let (průměrná lhůta koncesí) bude zajištěno mírové vítězství, ale za 15 pravděpodobně vykoupíme.

Etwa*:

13. Bod 1. Dodržovat nejnovější vědeckotechnické zásady.

Bod 2. Dovoz obilí, šatstva a dalších spotřebních předmětů (dělníkům »jejich« podniky).

Bod 3. Dovoz zařízení.

Bod 4. Každý dovoz ze zahraničí (bod 2 a bod 3) nám poskytne $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{3}$ příslušného produktu. (Ze tří »zásuvek« připadne jedna nám.)

* Asi. Red.

Bod 5. My dáváme minimum (například dříví) a za zvláštní úhradu.

Bod 6. Naše zákony jsou závazné.

Bod 7. Dáváme »mu« 50—75 % ropy.

Bod 8. Postupně přilepšujeme našim dělníkům a odborníkům.

Bod 9. Seriózně se učíme a nekřičíme, že je »utlučeme čepicemi«.

14. || Máme se **snažit** najít takové koncesionáře za takových podmínek?
|| To je jediné správná formulace otázky.

Napsáno v druhé polovině února 1921

Podle rukopisu

Poprvé otištěno roku 1959

v publikaci Leninskij sbornik XXXVI

DOPLNĚK
K NÁVRHU USNESENÍ
RADY LIDOVÝCH KOMISAŘŮ
O POVINNÉM
VĚDECKÉM MINIMU
NA VYSOKÝCH ŠKOLÁCH

Na základě rezoluce VIII. celoruského sjezdu sovětů^[94]
je třeba připojit

{ *plán elektrifikace,*
jeho hospodářské základy,
hospodářský zeměpis Ruska,
význam a podmínky plnění plánu.

Lenin

*Napsáno 5. března 1921
Poprvé otištěno roku 1945
v publikaci Leninskij sbornik XXXV*

Podle rukopisu

SEZNAM
DOSUD NENALEZENÝCH
LENINOVÝCH PRACÍ

POZNÁMKY

REJSTŘÍKY

ŽIVOTOPISNÁ DATA

SEZNAM
DOSUD NENALEZENÝCH
LENINOVÝCH PRACÍ
(6. listopadu 1920—7. března 1921)

DOPIS L. M. KARACHANOVÍ

V knize odeslané korespondence V. I. Lenina byl tento dopis zapsán 18. listopadu 1920 pod č. 98: »Karachanovi o jmenování Šuchta diplomatickým kurýrem« (Ústřední stranický archív Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS).

DOPIS F. E. DZERŽINSKÉMU

V knize odeslané korespondence V. I. Lenina byl tento dopis zapsán 22. listopadu 1920 pod č. 107: »Dzeržinskému o Galanovi« (Ústřední stranický archív Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS).

DOPIS G. V. ČIČERINOVÍ

V knize odeslané korespondence V. I. Lenina byl tento dopis zapsán 16. prosince 1920 pod č. 143: »Čičerinovi dopis karelské vlády s dotazem, má-li se něco podniknout« (Ústřední stranický archív Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS).

DOPIS V. P. MILJUTINOVÍ

V knize odeslané korespondence V. I. Lenina byl tento dopis zapsán 16. prosince 1920 pod č. 144: »Miljutinovi. Dotaz, zda se dělají opatření k průběžnému zveřejňování materiálů o koncesích« (Ústřední stranický archív Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS).

DOPIS G. I. LOMOVOVI A N. P. BRJUCHANOVOVI

V knize odeslané korespondence V. I. Lenina byl tento dopis zapsán 5. ledna 1921 pod č. 154: »Lomovovi a Brjuchanovovi. Dotaz k oznámení předsedy ivanovsko-vozněsenského guberniálního výkonného výboru, že nebylo splněno usnesení Rady obrany o zásobování a ropě« (Ústřední stranický archív Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS).

DOPIS G. V. ČIČERINOVÍ

V knize odeslané korespondence V. I. Lenina byl tento dopis zapsán 9. ledna 1921 pod č. 155: »Krasinův telegram o nových piklech Francie proti Rusku a dotaz Vladimíra Iljiče Čičerinovi, co hodlá podniknout« (Ústřední stranický archív Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS).

DOPIS V. V. FOMINOVÍ

V knize odeslané korespondence V. I. Lenina byl tento dopis zapsán 10. února 1921 pod č. 166: »Fominovi důvěrně o mimořádných vlacích pro referát v Radě práce a obrany« (Ústřední stranický archív Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS).

DOPIS I. S. UNŠLICHTOVI

Zachovala se obálka dopisu, na kterou Lenin napsal: »Celoruské mimořádné komisi, soudruhu Unšlichtovi (od Lenina)«, s poznámkou I. S. Unšlichta, že dostal dopis 18. února 1921 (Ústřední stranický archív Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS).

SEZNAM DOKUMENTŮ, NA JEJICHŽ REDIGOVÁNÍ SE V. I. LENIN PODÍLEL

VÝNOS O RADĚ PRÁCE A OBRANY

Lenin předsedal zasedáním hospodářské komise rady lidových komisařů, která měla zajišťovat spojení mezi všemi hospodářskými lidovými komisariáty. Na těchto zasedáních se projednával návrh výnosu o Radě práce a obrany. V Ústředním stranickém archívu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS je uložen návrh výnosu s Leninovými opravami. Výnos schválil dne 29. prosince 1920 VIII. celoruský sjezd sovětů.

OZNÁMENÍ DELEGÁTŮM VIII. CELORUSKÉHO SJEZDU SOVĚTŮ

Dokument obsahoval informaci, jak podávat Leninovi nebo úřadovně rady lidových komisařů různé dotazy a žádosti nevztahující se přímo k jednání sjezdu; oznámení napsal na Leninův příkaz vedoucí kanceláře RLK N. P. Gorbunov a ten jej také podepsal. V Ústředním stranickém archívu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS je uložen rukopis tohoto oznámení s Leninovými opravami a doplňky.

NÁVRH ZÁKONA RADY LIDOVÝCH KOMISAŘŮ O OPATŘENÍCH K UPEVNĚNÍ A ROZVOJI ROLNICKÉHO HOSPODÁŘSTVÍ

V. I. Lenin se účastnil práce agrární komise VIII. celoruského sjezdu sovětů, psal poznámky k pozměňovacím návrhům, které předložil k návrhu zákona na zasedání frakce KSR(b) na VIII. sjezdu sovětů Kurajev, a napsal doplněk k rezoluci VIII. sjezdu sovětů o agrární otázce. Dne 28. prosince 1920 schválil návrh zákona VIII. celoruský sjezd sovětů. Návrh dekretu O opatřeních k upevnění a rozvoji rolnic-

kého hospodářství, který vypracovala agrární komise sjezdu, je spolu s Leninovými opravami a Leninovým doplňkem k návrhu uložen v Ústředním stranickém archívu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS.

VÝNOS O LIDOVÉM KOMISARIÁTU ŠKOLSTVÍ A OSVĚTY

Lenin řídil práci komise pro reorganizaci lidového komisariátu školství a osvěty, která byla vytvořena na plenárním zasedání ÚV KSR(b) s cílem vypracovat Výnos o lidovém komisariátu školství a osvěty, předsedal všem zasedáním této komise a psal poznámky k jednotlivým návrhům jejích členů. Návrh výnosu o lidovém komisariátu školství a osvěty, jehož autorem byl J. A. Litkens, je spolu s Leninovým doplňkem a jeho redakčními úpravami uložen v Ústředním stranickém archívu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS. Výnos o lidovém komisariátu školství a osvěty byl uveřejněn dne 15. února 1921 v 33. čísle listu *Izvěstija VCIK*.

USNESENÍ PLENÁRNÍCH ZASEDÁNÍ A ZASEDÁNÍ POLITICKÉHO BYRA ÚV KSR(b)

USNESENÍ PLENÁRNÍHO ZASEDÁNÍ ÚV KSR(b) O MALÉ RADĚ LIDOVÝCH KOMISAŘŮ. *10. listopadu 1920*

USNESENÍ PLENÁRNÍHO ZASEDÁNÍ ÚV KSR(b) O VNITŘNÍ ORGANIZACI ÚV. *8. prosince 1920*

USNESENÍ PLENÁRNÍHO ZASEDÁNÍ ÚV KSR(b) O VÝROBNÍ PROPAGANDĚ. *8. prosince 1920*

USNESENÍ PLENÁRNÍHO ZASEDÁNÍ ÚV KSR(b) O VYTVOŘENÍ SPECIÁLNÍHO ORGÁNU PRO VÝROBNÍ PROPAGANDU. *20. prosince 1920*

USNESENÍ POLITICKÉHO BYRA ÚV KSR(b) O POMOCI ROLNÍKŮM POSTIŽENÝM NEÚRODOU. *2. února 1921*

Návrhy uvedených usnesení s Leninovými opravami a doplňky jsou uloženy v Ústředním stranickém archívu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS.

DEKRETY, USNESENÍ A VÝNOSY
CELORUSKÉHO ÚSTŘEDNÍHO
VÝKONNÉHO VÝBORU SOVĚTŮ,
RADY LIDOVÝCH KOMISAŘŮ
A RADY PRÁCE A OBRANY

USNESENÍ RLK O ZÁSOBOVÁNÍ ZAMĚSTNANCŮ A DĚLNÍKŮ PRACUJÍCÍCH V SOVĚTSKÝCH INSTITUCÍCH. 6. listopadu 1920

USNESENÍ RLK O PŘÍDĚLECH PRO DĚLNÍKY. 6. listopadu 1920

USNESENÍ RPO O PŘEDÁNÍ NÁKLADNÍCH AUTOMOBILŮ JEDNOTLIVÝCH RESORTŮ K DISPOZICI MIMOŘÁDNÉMU ZMOCNĚNCI RPO PRO ZÁSOBOVÁNÍ RUDÉ ARMÁDY A LOŽSTVA. 12. listopadu 1920

USNESENÍ RPO O ZÁSOBOVÁNÍ IVANOVSKO-VOZNĚSENSKÝCH TOVÁREN NAFTOU, MAZUTEM A JEJICH DĚLNÍKŮ POTRAVINAMI. 17. listopadu 1920

USNESENÍ RLK O KONFISKACI VEŠKERÉHO MOVITÉHO MAJETKU OBČANŮ, KTEŘÍ UPRCHLI DO ZAHRANIČÍ NEBO SE DOPOSUD SKRÝVAJÍ. 19. listopadu 1920

USNESENÍ RLK O OBĚHU PENĚZ V DÁLNOVÝCHODNÍ REPUBLICE. 20. listopadu 1920

USNESENÍ RLK O ROZVOJI UHELNÉHO PRŮMYSLU V DONBASU. 23. listopadu 1920

USNESENÍ RLK ROZŠÍŘIT PLATNOST DŘÍVĚJŠÍHO USNESENÍ O OCHRANĚ DĚLNÍKŮ A ZAMĚSTNANCŮ NA VOJENSKÉ PODNIKY A INSTITUCE. 26. listopadu 1920

USNESENÍ RLK O ZASTAVENÍ PRACÍ PROVÁDĚNÝCH NA ZÁKLADĚ DOHODY. 30. listopadu 1920

USNESENÍ RLK O POVOLENÍ HLAVNÍMU VÝBORU PRO LESNÍ HOSPODÁŘSTVÍ POKRAČOVAT V ZAHÁJENÉ TĚŽBĚ DŘEVA AŽ DO KONCE SEZÓNY. 6. prosince 1920

USNESENÍ RLK O UVOLNĚNÍ OSOB Z VOJENSKÉ SLUŽBY PRO NÁBOŽENSKÉ PŘESVĚDČENÍ. 14. prosince 1920

USNESENÍ CÚVV A RLK O ZŘÍZENÍ ZASTUPITELSTEV LIDOVÉHO KOMISARIÁTU PRO NÁRODNOSTNÍ ZÁLEŽITOSTI

V AUTONOMNÍCH REPUBLIKÁCH A AUTONOMNÍCH OBLAS-
TECH. 16. prosince 1920

USNESENÍ RLK O MOSKEVSKÝCH STÁTNÍCH UMĚLECKO-
PRŮMYSLOVÝCH ATELIÉRECH. 18. prosince 1920

USNESENÍ RLK O VYUŽITÍ KRYMU PRO LÉČENÍ PRA-
CUJÍCÍCH. 21. prosince 1920

USNESENÍ RPO O DLOUHODOBÉM UVOLŇOVÁNÍ TĚCH
OBČANŮ Z RUDÉ ARMÁDY, KTEŘÍ PRACUJÍ V PRŮMYSLO-
VÝCH PODNICÍCH NEBO CIVILNÍCH INSTITUCÍCH. 4. února
1921

USNESENÍ RLK O UVOLNĚNÍ L. P. SEREBRJKOVA
Z FUNKCE NÁMĚSTKA LIDOVÉHO KOMISAŘE PRÁCE
A PŘEDSEDY HLAVNÍHO VÝBORU PRO ZAVEDENÍ VŠEOBEC-
NĚ PRACOVNÍ POVINNOSTI. 8. února 1921

DEKRET RLK O ZABEZPEČENÍ POTRAVIN A SPOTŘEBNÍHO
ZBOŽÍ PRO LÉČEBNÉ ÚSTAVY, INSTITUCE NA OCHRANU
MATEK A DĚTÍ, PRO ŠKOLY A DĚTSKÁ ZAŘÍZENÍ. 8. února
1921

USNESENÍ RPO O OPATŘENÍCH PROTI ROZKRÁDÁNÍ PALI-
VA V DONBASU. 9. února 1921

USNESENÍ RPO O OPATŘENÍCH KE ZVÝŠENÍ VÝVOZU RO-
PY. 11. února 1921

USNESENÍ RLK O ROZPUŠTĚNÍ ORGANIZAČNÍHO SBORU
PRO ZJEDNODUŠENÍ STÁTNÍHO APARÁTU A SYSTEMIZAČNÍ
KOMISE. 15. února 1921

USNESENÍ RPO O ZAJIŠTĚNÍ PŘEPRAVY DEMOBILIZOVA-
NÝCH RUDOARMĚJCŮ. 18. února 1921

USNESENÍ RPO O VYBAVENÍ VODNÍ DOPRAVY VLASTNÍ-
MI OPRAVÁRENSKÝMI PROSTŘEDKY. 18. února 1921

USNESENÍ RLK O LIDOVÝCH KOMISAŘÍCH, JEJICH NÁ-
MĚSTCÍCH A ZÁSTUPCÍCH LIDOVÝCH KOMISARIÁTŮ
V RLK. 22. února 1921

VÝNOS O CELOSTÁTNÍ PLÁNOVACÍ KOMISI. 22. února 1921

USNESENÍ RPO O REORGANIZACI OCHRANY ŽELEZNIČ-
NÍCH TRATÍ V SOUVISLOSTI S BOJEM PROTI BANDITISMU.
4. března 1921

USNESENÍ RLK O POVINNÉM VĚDECKÉM MINIMU NA VY-
SOKÝCH ŠKOLÁCH. 7. března 1921

Návrhy uvedených dekretů a usnesení s Leninovými opravami, doplňky a poznámkami jsou uloženy v Ústředním stranickém archívu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS. To, že Lenin redigoval dekret RLK z 21. prosince 1920 o využívání Krymu pro léčení pracujících, potvrzuje N. A. Semaško ve svých vzpomínkách Lenin a zdravotnictví v roce 1921 (viz *Vzpomínky na Vladimíra Iljiče Lenina*, díl 2, Praha 1958, s. 756—764).

TELEGRAMY, TELEFONOGRAMY A DOPISY

TELEGRAM J. V. STALINOVÍ OD N. N. KRESTINSKÉHO. *Před 8. listopadem 1920*

DOPIS ÚV KSR(b) O PROLETKULTU. *1. prosince 1920*

NÁVRH DOPISU L. B. KRASINOVÍ. *16. prosince 1920*

TELEFONOGRAM N. EJSMONTOVÍ. *22. prosince 1920*

OBĚŽNÍK ÚV KSR(b) PRO PRACOVNÍKY V ZÁSOBOVÁNÍ. *5. února 1921*

A. P. ŠEJNMANOVÍ DO TIFLISU*. *18. února 1921*

Texty uvedených dopisů a telegramů s Leninovými opravami, doplňky a poznámkami jsou uloženy v Ústředním stranickém archívu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS.

* Tbilisi. *Čes. red.*

- ¹ *Dohoda* — blok imperialistických mocností (Velké Británie, Francie a Ruska), který se definitivně zformoval v roce 1907 jako protiváha imperialistického Trojspolku (Německa, Rakouska-Uherska a Itálie). Název je převzat podle britsko-francouzské smlouvy entente cordiale (srdečná dohoda), uzavřené v roce 1904. Za první světové války se k Dohodě připojily USA, Japonsko a další země. Po Říjnové revoluci hlavní členové tohoto bloku — Velká Británie, Francie, USA a Japonsko — zorganizovali a vedli vojenskou intervenci proti Sovětskému Rusku. — 22
- ² Ofenzíva Rudé armády proti vojskům carského generála Vrangelova začala koncem října 1920. Po urputných bojích byl Vrangel zatlačen na Krym. V noci na 8. listopad začala hrdinná zteč Perekopu a 16. listopadu byl už celý Krym od bělogvardějců osvobozen. Vrangelovou porážkou v podstatě skončila občanská válka a cizí vojenská intervence. — 23
- ³ *II. kongres Komunistické internacionály*, který položil základ k programu, taktice a organizačním zásadám Kominterny, se konal ve dnech 19. července—7. srpna 1920. Byl zahájen v Petrohradu; od 23. července zasedal v Moskvě. Zúčastnilo se ho 169 delegátů s rozhodujícím a 49 delegátů s poradním hlasem, kteří zastupovali 67 dělnických organizací z 37 zemí. Vedle zástupců komunistických stran a organizací se kongresu účastnili zástupci Nezávislé sociálně demokratické strany Německa, Italské socialistické strany, Francouzské socialistické strany, Průmyslových dělníků světa (z Austrálie, Velké Británie a Irska), španělské Národní konfederace práce a dalších organizací. KSR(b) zastupovalo na kongresu 64 delegátů. Lenin byl zvolen do předsednictva a řídil všechny přípravné práce spojené se svoláním II. kongresu. Pro stanovení úkolů a pro vypracování politické linie Komunistické internacionály měla velký význam Leninova kniha *Levičáctví — dětská nemoc komunismu*, napsaná k zahájení II. kongresu.
- Kongres schválil tento pořad jednání: 1. mezinárodní situace a hlavní úkoly Komunistické internacionály, 2. úloha a struktura

komunistických stran před dobytím moci proletariátem a po převzetí moci, 3. odbory a závodní výbory, 4. otázka parlamentarismu, 5. národnostní a koloniální otázka, 6. agrární otázka, 7. stanovisko k novým centristickým směrům a podmínky pro přijetí do Komunistické internacionály, 8. stanovy Komunistické internacionály, 9. organizační otázky (legální a ilegální organizace, organizace žen atd.), 10. komunistické hnutí mládeže, 11. volby, 12. různé.

Na prvním zasedání kongresu přednesl Lenin referát o mezinárodní situaci a hlavních úkolech Komunistické internacionály. Jeho rozbor mezinárodní hospodářské a politické situace po první světové válce a Říjnové revoluci se stal základem nejzávažnějších usnesení kongresu, v nichž byly stanoveny úkoly komunistických stran v nové situaci — v podmínkách všeobecné krize kapitalismu. Na dalších zasedáních měl Lenin projev o úloze komunistické strany, přednesl zprávu komise pro národnostní a koloniální otázku, projev o parlamentarismu a o dalších otázkách.

Lenin se aktivně podílel na práci většiny komisí kongresu: komise pro národnostní a koloniální otázku, pro agrární otázku, pro stanovení podmínek pro přijetí do Komunistické internacionály, pro mezinárodní situaci a úkoly Kominterny. V komisích pro agrární a pro národnostní a koloniální otázku se rozvinula ostrá diskuse, protože mnozí delegáti zastávali v těchto otázkách nesprávné názory, které si přinesli ještě z II. internacionály. Lenin do těchto diskusí aktivně zasahoval, kritizoval v nich chyby a nesprávné názory. Pomáhal tak delegátům najít správné, principiální stanovisko a učil je důsledně hájit zájmy proletariátu. Jako rezoluce kongresu k národnostní a koloniální otázce a k agrární otázce byly schváleny Leninovy teze.

Jednou z hlavních otázek projednávaných na kongresu byla úloha komunistické strany a vzájemný vztah mezi stranou a třídou. V rezoluci O úloze komunistické strany v proletářské revoluci, na jejímž vypracování se Lenin bezprostředně podílel, kongres zdůraznil, že komunistická strana je hlavním a základním nástrojem k osvobození dělnické třídy. V rezoluci se zároveň konstatovalo, že úloha komunistické strany po dobytí moci dělnickou třídou se nesnižuje, ale naopak vzrůstá.

Velký význam pro upevnění komunistických stran na základě revolučního programu a pro zabezpečení Komunistické internacionály před pronikáním oportunistických a centristických stran a skupin měly Podmínky pro přijetí do Komunistické internacionály, schválené na II. kongresu. Leninův původní text tohoto zásadního programového dokumentu se pak projednával ve speci-

ální komisi i na plenárních zasedáních kongresu. V 21 podmínkách pro přijetí do Komunistické internacionály, jak je vypracoval kongres, byly vyloženy základy leninské strany nového typu a stručně stanoveny zásady programu a taktiky Komunistické internacionály. V těchto podmínkách byly pregnančně zformulovány nejdůležitější teze hlavních usnesení II. kongresu. Po jeho ukončení byly Podmínky pro přijetí do Komunistické internacionály podrobně projednávány na sjezdech komunistických a dělnických stran. 21 podmínek sehrálo velkou úlohu v boji komunistů za vytvoření a upevnění stran nového typu a v dalším rozvoji mezinárodního komunistického hnutí.

II. kongres schválil stanovy Kominterny a Manifest. Kromě toho vydal řadu provolání: Třetí internacionála k odborovým organizacím všech zemí, K petrohradským dělníkům, K Rudé armádě a Rudému loďstvu RSFSR, Proti katanům Maďarska, K proletářům a proletářkám všech zemí aj.

Během zasedání kongresu i po jeho ukončení hovořil Lenin s mnoha delegáty, mimo jiné s W. Gallacherem, M. Cachinem, A. Zápotockým a Ch. Kabakčievem, projednával s nimi otázky výstavby komunistických stran a podrobně se jich vyptával na revoluční boj v jejich zemích.

II. kongres Komunistické internacionály sehrál významnou úlohu v rozvoji mezinárodního komunistického hnutí. Po kongresu »se komunismus stal ústřední otázkou veškerého dělnického hnutí jako celku« (V. I. Lenin, Spisy 32, Praha 1955, s. 182).

Leninovy referáty a ostatní dokumenty z kongresu viz Sebrané spisy 41, Praha 1988, s. 195—302 a 469—493. — 23

⁴ *Mimořádný sjezd Nezávislé sociálně demokratické strany Německa* se konal ve dnech 12.—17. října 1920 v Halle. Ústředním bodem programu sjezdu byl referát o Komunistické internacionále a 21 podmínkách pro přijetí do Komunistické internacionály. Sjezd se vyslovil většinou 237 hlasů proti 156 pro vstup strany do Kominterny. Pravé křídlo pak ze sjezdu odešlo a založilo samostatnou stranu, která existovala pod starým názvem až do září 1922, kdy se sloučila se sociálně demokratickou stranou. Levé křídlo Nezávislé sociálně demokratické strany Německa se v prosinci 1920 sloučilo s Komunistickou stranou Německa. — 24

⁵ Revolucí, která vypukla 27. ledna 1918, byla ve Finsku svržena Svinhufvudova buržoazní vláda. Moc přešla do rukou dělníků. 29. ledna byla vytvořena revoluční vláda — rada lidových zmocněnců, jejímiž členy se stali E. Gylling, O. Kuusinen, Y. Sirola,

A. Taimi aj. K nejdůležitějším opatřením dělnické vlády patřilo vydání zákona o předání půdy obdělávané bezzemky do jejich vlastnictví bez náhrady, osvobození nejchudších vrstev obyvatelstva od všech daní, vyvlastnění podniků, jejichž majitelé uprchli, zavedení státní kontroly nad soukromými bankami (jejich funkce převzala Státní banka) aj.

Proletářská revoluce však zvítězila pouze na jihu Finska. Na severu se upevnila kontrarevoluce a požádala o pomoc německou císařskou vládu. Po urputné občanské válce byla revoluce ve Finsku v důsledku zásahu německých ozbrojených sil v květnu 1918 poražena. V zemi zavládl bílý teror, tisíce revolučních dělníků a rolníků byly popraveny nebo umučeny v žalářích. — 24

⁶ *Maďarská republika rad* existovala od 21. března do 1. srpna 1919. V jejím čele byla vláda složená ze zástupců komunistické a sociálně demokratické strany, které se sloučily v Socialistickou stranu Maďarska. Socialistická revoluce v Maďarsku probíhala pokojně. Buržoazie nebyla s to překonat vnitřní i vnější těžkosti, a proto se v této situaci neodhodlala klást lidovým masám odpor.

Hned na svém prvním zasedání schválila revoluční vláda rad usnesení o vytvoření Rudé armády na obranu republiky. Dne 26. března vydala dekrety o znárodnění průmyslových podniků, dopravy a bank; dne 2. dubna byl schválen dekret o monopolu zahraničního obchodu. Dělnické mzdy byly zvýšeny v průměru o 25 %, byla zavedena osmihodinová pracovní doba. Dne 3. dubna byl schválen zákon o pozemkové reformě, podle něhož se konfiskovala veškerá statkářská půda nad 100 holdů (57 ha). Avšak zkonfiskovaná půda nebyla rozdělena mezi drobné rolníky a bezzemky, nýbrž předána místním zemědělským výrobním družstvům a státním statkům. Chudí rolníci, kteří doufali, že dostanou půdu, byli zklamáni. To znemožnilo vytvořit pevný svazek proletariátu s rolnictvem, což vládu rad v Maďarsku oslabilo.

Dohodoví imperialisté přijali nastolení diktatury proletariátu v Maďarsku nevraživě. Proti Maďarské republice rad byla vyhlášena hospodářská blokáda a zorganizována vojenská intervence. Ofenzíva intervenčních vojsk zaktivizovala maďarskou kontrarevoluci. Jednou z příčin zániku Maďarské republiky rad byla rovněž zrada pravicových sociálních demokratů, kteří se spojili s mezinárodním imperialismem.

Negativní roli zde sehrála rovněž nepříznivá mezinárodní situace v létě 1919, kdy bylo Sovětské Rusko obklíčeno nepřáteli a nemohlo poskytnout Maďarské republice rad pomoc. Dne 1. srpna 1919 byla vláda rad v Maďarsku společným náporom

⁷ Hrdinné povstání námořníků 2. černomořské eskadry francouzského válečného loďstva v dubnu—květnu 1919 vypuklo na protest proti politice francouzské vlády, která vyslala na 300 000 vojáků a námořníků, aby zardousili mladou Sovětskou republiku. Interventi soustředili na jihu Ruska armádu v počtu 130 000 mužů. O rozšíření revolučních nálad mezi vojáky a námořníky intervenčních vojsk se obrovskou měrou zasloužil ilegální oděský výbor KSR(b) vedený I. F. Smirnovem (Lastočkinem) a jeho zahraniční kolegium, jehož členkou byla i slavná dcera francouzského lidu Jeanne Labourbová. V kolegiu pracovali zkušení komunističtí agitátoři J. Jelin, V. Đogoť a další, kteří navázali spojení s vojáky a posádkami mnoha lodí. Povstání vypuklo 20. dubna na bitevních lodích France a Jean Barth, které kotvily v sevastopolské rejdě. K nim se připojily posádky ostatních válečných lodí a vojáci francouzského 175. pěšího pluku. Nato povstání zachvátilo i lodě v oděské rejdě. Povstalci žádali okamžitě zastavit intervenci a vydat rozkaz k odplutí do vlasti, jinak že se připojí k Rudé armádě. Francouzské velení organizátory revolučního vystoupení pozatýkalo a deportovalo je ihned do Francie, kde byli tvrdě potrestáni. Povstalci utrpěli porážku, protože neměli jasnou představu o cílech revoluce a chybělo jim opravdové vedení. Ve Francii totiž ještě neexistovala komunistická strana. Přesto hrdinství francouzských vojáků a námořníků, které bylo projevem revoluční solidarnosti s prvním státem pracujících na světě, podnítilo růst revolučního hnutí po celé Francii.

Úspěchy Rudé armády, revoluční vření ve francouzské armádě a válečném loďstvu a požadavky dělníků donutily francouzskou vládu, aby svá vojska ze Sovětského Ruska odvolala. Lenin o tom napsal: »Agitací a propagandou jsme připravili Dohodu o její vlastní vojska. Zvítězili jsme nad imperialisty nejen za pomoci našich vojáků, ale i tím, že jsme se opírali o sympatie jejich vlastních vojáků k nám« (Sebrané spisy 40, Praha 1988, s. 147). — 24

⁸ Na plenárním zasedání ústředního výboru KSR(b) 8. listopadu 1920 byl G. M. Kržižanovskij pověřen, aby do zahájení VIII. celoruského sjezdu sovětů připravil referát O elektrifikaci Ruska. Na sjezdu sovětů, který se konal v Moskvě 22.—29. prosince 1920, byl tento referát na návrh předsednictva zařazen na pořad jednání. — 27

⁹ Tento dokument se stal základem rezoluce o úkolech odborového hnutí, kterou 8. listopadu 1920 schválila frakce KSR(b) na V. celoruské konferenci odborů a 13. listopadu uveřejnila Pravda. Pro rezoluci hlasovalo přes 200 přítomných,¹² se hlasování zdrželo.

Na konferenci, která se konala v Moskvě ve dnech 2.—6. listopadu (oficiálně byla zahájena 3. listopadu), navrhla strana reorganizovat činnost odborů v souladu s úkoly mírové výstavby socialismu, rozvíjet demokracii a zbavit se vojenských metod nařizování a byrokratického úřadování. Proti novým metodám práce vystoupil Trockij. V komunistické frakci na konferenci 3. listopadu se oháněl, jak řekl Lenin, »okřídleným slovem« o »prosívání« odborů, dožadoval se »utahování šroubů« a okamžitého »postátnění odborů«. Trockého projev, který vlastně otevřel diskusi ve straně, narazil na odpor komunistických delegátů konference. Neshody s Trockým v otázce odborů vyplývaly z rozdílného pojetí otázky, »jak přistupovat k masám, jak získávat masy, jak navázat spojení s masami« (viz tento svazek, s. 228). Přistoupit na Trockého požadavky by bylo fakticky znamenalo zlikvidovat odbory a podkopat diktaturu proletariátu; proto se těmito požadavky zabýval ústřední výbor strany. 8. listopadu přednesl Lenin na plenárním zasedání ÚV teze, jimiž oponoval názorům Trockého. Při hlasování dostaly Trockého teze 7 hlasů, Leninovy 8 hlasů.

Leninovy teze se staly základem jeho návrhu rezoluce Úkoly odborů a metody jejich plnění. Plenární zasedání návrh schválilo většinou hlasů (10 proti 4 při 1 abstenci). — 29

¹⁰ IX. sjezd KSR(b)^{109]} se konal ve dnech 29. března—5. dubna 1920 v Moskvě. Ve srovnání se všemi předcházejícími sjezdy bylo zastoupení na tomto sjezdu nejpočetnější: zúčastnilo se ho 715 delegátů, z toho 553 s rozhodujícím a 162 s poradním hlasem, kteří zastupovali 611 978 členů strany. Byly na něm zastoupeny stranické organizace centrálního Ruska, Ukrajiny, Uralu, Sibíře a dalších oblastí, které Rudá armáda nedávno osvobodila. Mnozí delegáti přijeli na sjezd přímo z fronty.

Na pořadu jednání sjezdu byly tyto otázky. 1. zpráva ústředního výboru; 2. nejbližší úkoly hospodářské výstavby; 3. odborové hnutí; 4. organizační otázky; 5. úkoly Komunistické internacionály; 6. vztah k družstevníkům; 7. přechod k miličnímu systému; 8. volby ústředního výboru; 9. různé.

Sjezd řídil V. I. Lenin. Přednesl zprávu o politické činnosti ústředního výboru a závěrečné slovo ke zprávě, projev o hospodářské výstavbě, o družstevnictví, závěrečný projev a předložil návrh kandidátů pro volby do ústředního výboru strany.

V rezoluci O nejbližších úkolech hospodářské výstavby sjezd konstatoval, že »základní podmínkou hospodářské obnovy země je vytrvalé plnění *jednotného hospodářského plánu*, vypracovaného na nejbližší historické období« (KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV. 1898—1924, Praha 1984, s. 363). Hlavní místo v tomto plánu zaujímal elektrifikace, kterou Lenin plánoval jako rozsáhlý program navržený na 10—20 let. Směrnice IX. sjezdu se staly základem plánu Státní komise pro elektrifikaci Ruska (GOELRO), který definitivně dokončil a schválil VIII. celoruský sjezd sovětu v prosinci 1920. Velkou pozornost věnoval sjezd řízení výroby. V rezoluci k této otázce se upozorňovalo na nutnost zajistit kvalifikované, pevné a energické řízení jednou osobou.

Proti linii strany vystoupila na sjezdu protistranická skupina »demokratického centralismu«, takzvaní decisté (Sapronov, Osinskij, Smirnov aj.). Ti se sice oháněli frázemi o demokratickém centralismu, ale ve skutečnosti tuto zásadu zlehčovali, odmítali zásadu řízení výroby jednou osobou, vystupovali proti pevné stranické a státní disciplíně a lživě tvrdili, že se v ústředním výboru nedodrhuje zásada kolektivního vedení. Skupinu decistů podporovali na sjezdu Rykov, Tomskij, Miljutin a Lomov. Sjezd protistranické návrhy decistů rezolutně odsoudil a odmítl.

Zvláštní pozornost věnoval sjezd pracovnímu soutěžení a komunistickým subotníkům. Navrhoval, aby se k podnícení tohoto soutěžení široce využíval prémiový systém odměňování. Usnesl se oslavit mezinárodní svazek proletářů — 1. máj, který v roce 1920 připadl na sobotu, práci na mohutném celoruském subotniku.

Důležité místo měla ve sjezdových jednáních otázka odborů. Veškerou činnost odborů bylo třeba podřídit plnění hospodářských úkolů. Sjezd v usnesení k této otázce přesně vymezil úlohu odborů, jejich vztah ke státu a straně, stanovil formy a metody řízení odborů komunistickou stranou i formy účasti odborů v hospodářské výstavbě. Sjezd rozhodně odmítl anarchosyndikalistické živly (Šljapnikov, Lozovskij, Tomskij a Lutovinov), kteří hájili nezávislost odborů a stavěli je proti komunistické straně a sovětské moci.

Dne 4. dubna zvolil sjezd na neveřejném zasedání nový ústřední výbor, složený z 19 členů a 12 kandidátů ÚV. — 29

¹¹ Viz rezoluci IX. celoruské konference KSR(b) O nejbližších úkolech výstavby strany (KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, díl I, Praha 1954, s. 439—440).

IX. celoruská konference KSR(b) se konala ve dnech 22.—25. září 1920 v Moskvě. Zúčastnilo se jí 241 delegátů (116 s rozhodujícím a 125 s poradním hlasem), kteří zastupovali 700 000 členů strany. Na pořadu jednání byly tyto otázky: 1. Zpráva zástupce polských komunistů, 2. politická zpráva ústředního výboru, 3. organizační zpráva ústředního výboru, 4. nejbližší úkoly při výstavbě strany, 5. zpráva komise pro studium dějin strany, 6. zpráva o II. kongresu Komunistické internacionály.

Politickou zprávu ÚV přednesl na prvním zasedání konference Lenin. Stěžejní otázkou této zprávy bylo uzavření míru s Polskem a příprava porážky Vrangelovy bělogvardějské armády. Konference jednomyslně schválila rezoluci o podmínkách pro uzavření míru s Polskem a rovněž prohlášení Celoruského ústředního výkonného výboru sovětů o konkrétních podmínkách míru s Polskem, které bylo napsáno za Lenina vedení a které Lenin sám redigoval.

Významné místo na IX. konferenci mělo projednávání nejbližších úkolů výstavby strany. Ústřední výbor zaslal už počátkem září 1920 všem organizacím strany oběžník, v němž poukazoval na některé nezdravé jevy ve stranických organizacích. Dále se v něm konstatovalo, že někteří komunisté na vedoucích místech ve státních a hospodářských orgánech nebojovali proti byrokratismu, zneužívali svých funkcí a odtrhli se od své stranické organizace a dělnických mas. Na návrh ústředního výboru projednaly místní stranické organizace tento oběžník na členských schůzích a prostřednictvím svých delegátů pak předložily konferenci praktické návrhy na odstranění nedostatků. Při diskusi o úkolech výstavby strany vystoupila na konferenci protistranická skupina »demokratického centralismu«, takzvaní decisté, která pověřila T. V. Saprónova, aby přednesl k této otázce koreferát. Decisté se vyslovili proti stranické kázní a vedoucí úloze komunistické strany v sovětech i v odborech. Konference stejně jako i IX. sjezd KSR(b) názory této skupiny rázně odmítla.

Konference schválila rezoluci O nejbližších úkolech výstavby strany. Koncept rezoluce napsal Lenin; byl rovněž autorem Návrhů k rezoluci o nejbližších úkolech výstavby strany (viz Sebrané spisy 41, Praha 1988, s. 326—328). Rezoluce obsahovala praktická opatření k dalšímu upevnění stranických řad, k posílení vedoucí úlohy strany v sovětském státě a k všestrannému rozvíjení demokracie ve straně i ve státních orgánech. Doporučovalo se »svolávat co nejčastěji plenární schůze členů strany za povinné účasti všech odpovědných funkcionářů organizace« (KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV,

díl I, Praha 1954, s. 440). Konference upozorňovala na nutnost zapojovat v širším měřítku řadové komunisty do jednání guberniálních konferencí a plenárních zasedání guberniálních výborů KSR(b). Byla rovněž navržena opatření k vymýcení byrokratismu v činnosti státních a hospodářských orgánů. Konference uznala za nutné vytvořit kontrolní komisi a při guberniálních výborech zvláštní stranické komise, které by bojovaly proti nejrůznějšímu zneužívání funkcí a vyřizovaly stížnosti komunistů.

K organizační zprávě ÚV schválila IX. konference rezoluci, v níž se navrhovalo, aby se sekretariát ÚV co nejdůkladněji seznamoval s prací místních stranických orgánů a čerpal z ní zkušenosti. Dále se doporučovalo věnovat větší pozornost práci oddělení agitace a propagandy a upozorňovalo se na to, že ústřední výbor musí zlepšit bezprostřední řízení organizační práce stranických organizací v Rudé armádě a námořnictvu a nepřipustit, aby byla činnost těchto organizací odtrhována od veřejného života. — 29

- ¹² *Ústřední výbor Jednotného odborového svazu pracovníků železniční a vodní dopravy* (Cektran) vznikl v září 1920. Důvodem ke sloučení původních dvou odborových svazů pracovníků dopravy byla nutnost vytvořit pevné, centralizované vedení, které by zajistilo rychlé obnovení dopravy, jejíž rozvrat mohl ochromit celé národní hospodářství. Vzhledem k obtížnosti tohoto úkolu bylo nutné v odborových organizacích dočasně uplatňovat mimořádná opatření a zavést vojenské metody práce. Svaz se zprvu na obnově dopravy do značné míry podílel, ale později se změnil v byrokratický orgán, odtržený od odborářských mas. Trockisté, kteří se v něm zmocnili vedoucích pozic, svým horlivým byrokratismem, samoučelným úřadováním, svévolným jmenováním kádrů shora a odmítáním demokratických metod práce štváli dělníky proti straně a vnášeli rozkol do řad pracovníků dopravy. ÚV strany tyto škodlivé metody odsoudil. Dvě plenární zasedání ÚV KSR(b) (8. listopadu a 7. prosince 1920) se usnesla připojit Cektran k Celoruské ústřední radě odborů se stejnými právy, jako měly ostatní svazy, a doporučila mu, aby změnil metody své činnosti, rozšířil odborářskou demokracii, uplatňoval zásadu volitelnosti všech odborových orgánů, omezil případy jmenování kádrů shora atd. První celoruský sjezd dopravních dělníků, svolaný na základě usnesení ÚV strany v březnu 1921, vyloučil trockisty z vedení Cektranu a nastolil nové metody práce — 29

- ¹³ *Proletkult* — kulturně osvětová masová dělnická organizace.

Vznikla v září 1917 jako nezávislá dělnická kulturně osvětová a literárně umělecká dobrovolná organizace. V jejím čele stál A. A. Bogdanov a jeho stoupenci. I po Říjnové revoluci Proletkult nadále požadoval takzvanou samostatnost, čímž se postavil proti komunistické straně a sovětskému státu. V důsledku toho pronikli do Proletkultu příslušníci buržoazní inteligence a začali výrazně ovlivňovat jeho postoje. Proletkult ve skutečnosti odmítal vedoucí úlohu komunistické strany a prosazoval svou nezávislost na orgánech sovětské moci, zejména na lidovém komisariátu školství a osvěty. Proletkultovci fakticky popírali význam kulturního dědictví minulosti, snažili se izolovat od úkolů masové kulturní a osvětové práce a odtrženě od života, »v laboratorních podmínkách« vytvořit zvláštní »proletářskou kulturu«. Hlavní ideolog Proletkultu Bogdanov slovy sice uznával marxismus, ale ve skutečnosti hlásal subjektivně idealistickou, machistickou filozofii. Složení Proletkultu bylo značně nesourodé. Vedle příslušníků buržoazní inteligence, kteří ovládli jeho čtené organizace, tu byla i dělnická mládež, která se poctivě snažila pomáhat při kulturní výstavbě sovětského státu. Největší rozkvět organizací Proletkultu nastal v roce 1919. Od počátku dvacátých let začal Proletkult upadat a v roce 1932 zanikl.

Strana se snažila vymanit řadové členy Proletkultu z vlivu Bogdanovových idealistických názorů a bojovala proti separatistickým tendencím v této organizaci. V říjnu 1920 předložil Lenin otázku Proletkultu k projednání politickému byru ÚV KSR(b). Podle usnesení tohoto orgánu, jehož základem se stal Leninův návrh (viz Sebrané spisy 41, Praha 1988, s. 367—368), vypracoval Hlavní výbor pro politickou osvětu směrnici o vzájemných vztazích mezi Proletkultem a lidovým komisariátem školství a osvěty. Tato směrnice byla projednána na plenárním zasedání ÚV 10. listopadu 1920. Leninův návrh usnešení plenárního zasedání ústředního výboru o Proletkultu byl schválen takřka beze změn.

— 32

¹⁴ *Hlavní výbor pro politickou osvětu* při lidovém komisariátu školství a osvěty byl zřízen dekretem rady lidových komisařů O Hlavním výboru pro politickou osvětu republiky, který byl vypracován na základě pokynů V. I. Lenina (viz Sebrané spisy 41, Praha 1988, s. 427—428). Lenin dekret podepsal 12. listopadu 1920 a 23. listopadu 1920 byl uveřejněn v 263. čísle listu Izvestija VCIK. Administrativně a organizačně byl tento výbor začleňen do lidového komisariátu školství a osvěty, za ideový obsah své práce odpovídal bezprostředně ústřednímu výboru KSR(b).

Hlavní výbor pro politickou osvětu koordinoval veškerou politicko-koosvětovou, agitační a propagandistickou činnost, řídil všeobecné vzdělávání dospělých v duchu komunismu (likvidace negramotnosti, školy, kluby, knihovny, čítárny) i stranické vzdělávání. V čele výboru stála až do jeho převedení do odboru lidového komisariátu školství a osvěty pro práci s masami N. K. Krupská.
— 33

¹⁵ Tento dokument k referátu soudruha Arťoma (F. A. Sergejeva) O zapojení legienovských odborů do kontroly plnění našich zakázek schválilo 10. listopadu 1920 večerní plenární zasedání ÚV KSR(b). — 33

¹⁶ Uvedený dokument se stal základem návrhu tezí Hlavního výboru pro politickou osvětu, uveřejněných 27. listopadu 1920 v 267. čísle Pravdy pod titulkem Výrobní propaganda (Návrh tezí Hlavního výboru pro politickou osvětu).

Otázka výrobní propagandy byla poprvé nastolena při projednávání nejbližších úkolů hospodářské výstavby na IX. sjezdu strany, který se konal ve dnech 29. března—5. dubna 1920. Avšak útok buržoazně statkářského Polska proti Sovětskému Rusku odsunul otázky hospodářské výstavby znovu do pozadí. Teprve koncem roku 1920, po uzavření prozatímního míru s Polskem a po porážce Vrangela, začalo být nezbytné provádět výrobní propagandu, jejímž cílem bylo získat lidové masy, aby se uvědoměle zapojily do obnovy národního hospodářství. Lenina myšlenka výrobní propagandy patří i dnes k důležitým úkolům politické a kulturně výchovné práce strany a sovětského státu. — 34

¹⁷ *Bědnota* — rolnický deník; vycházel v Moskvě od 27. března 1918 do 31. ledna 1931. Byl založen na základě usnesení ÚV KSR(b) místo listů Děrevenskaja bědnota, Děrevenskaja pravda a Soldatskaja pravda. List aktivně usiloval o upevnění svazku dělnické třídy a rolnictva, o to, aby se vesnická chudina a střední rolníci zorganizovali a semkli kolem komunistické strany a sovětské vlády. Bědnota se významně zasloužila o politické uvědomování a kulturní rozvoj pracujících rolníků, o to, aby z řad vesnické chudiny a středních rolníků vycházeli veřejní pracovníci, i o výchovu početné armády vesnických dopisovatelů. Od 1. února 1931 se list Bědnota sloučil s listem Socialističeskoje zemledělije. — 34

¹⁸ *Moskevská guberniální konference KSR(b)* se konala ve dnech

20.—22. listopadu 1920 v Kremlu. Zúčastnilo se jí 289 delegátů s rozhodujícím a 89 delegátů s poradním hlasem. Na programu byly tyto body: zpráva o činnosti moskevského výboru KSR(b), mezinárodní postavení Ruska, vnitřní situace a úkoly strany, hospodářská situace země, výrobní propaganda a volby do moskevského výboru.

Den před zahájením konference se konala předběžná porada delegátů, na níž měl projev V. I. Lenin (stenografický zápis projevu se nezachoval). 21. listopadu večer přednesl Lenin dvouhodinový referát k druhému bodu programu konference. Tento referát byl vydán ještě téhož roku jako brožura rusky, německy a francouzsky. Na témž zasedání promluvil Lenin k volbám do moskevského výboru. Zápis projevů na předvolebních poradách se rovněž nezachoval.

Konference se konala v období, kdy začala diskuse o odborech, proto bylo její jednání poznamenáno napětím vyplývajícím z ostrého boje opozičních skupin proti linii strany. Protistranické skupiny »demokratického centralismu«, »dělnické opozice« a Ignatovova skupina, zastoupené na konferenci, podnikly ostré a demagogické výpady proti politice strany. V období přípravy konference i přímo na ní se pokoušely získat v moskevské stranické organizaci rozhodující vliv. Ve snaze prosadit do moskevského výboru co nejvíce svých přívrženců uspořádali členové skupiny »dělnické opozice« separátní poradou dělnických delegátů v Mitrofanovově sále a postavili se tak proti ostatním delegátům, kteří zasedali ve Sverdlovově sále. »V listopadu, když se konala konference ve dvou místnostech,« řekl V. I. Lenin na X. sjezdu strany, »když zde seděli jedni a v druhé místnosti v témž poschodí druzí, kdy i mne to postihlo, neboť jsem musel jako poslíček chodit z jedné místnosti do druhé, znamenalo to poškození práce a počátek frakčnosti a rozkolu« (Spisy 32, Praha 1963, s. 199).

Konference pod Leninovým vedením čelila útokům na stranu a zdůraznila, že proti bezzásadovým skupinám, vznikajícím v důsledku intrik a sporů, je třeba bojovat. Ke zprávě o činnosti moskevského výboru byla schválena rezoluce v duchu hlediska ústředního výboru strany. Konference rovněž zamítla kandidátku k volbám do moskevského výboru, navrženou opozicí na separátní poradě, a schválila kandidáty doporučené politickým byrem ústředního výboru. — 37

¹⁹ Válku buržoazně statkářského Polska proti Sovětskému Rusku zosnovali a rozpoutali američtí a dohodoví imperialisté. V přípravách na nové válečné tažení proti sovětskému státu se rozhod-

li využít jako hlavní údernou sílu polskou reakční armádu a zbytky Děnikinovy armády, které generál Vrangel soustředil na Krymu. Obě armády měly dohromady téměř milion mužů a byly vybaveny lepší technikou než Rudá armáda. Lenin o nich řekl, že jsou to dvě ruce imperialistů, kteří se pokoušejí zničit sovětský stát.

Polsko, podněcované imperialisty, se tvrdošijně vyhýbalo odpovědi na mírové návrhy sovětské vlády a považovalo je za projev slabosti. Dne 25. dubna 1920 vtrhla polská vojska pod velením Piłsudského bez vyhlášení války na území sovětského státu a 26. dubna obsadila Žitomir, Korostěň, Radomyšl a 7. května Kyjev.

Dne 30. dubna vydaly CÚVV a rada lidových komisařů společné svolání určené všem dělníkům, rolníkům a čestným občanům Ruska, 23. května zveřejnil ÚV KSR(b) teze Polská fronta a naše úkoly. Tyto dokumenty se staly bojovým programem mobilizace sil sovětského lidu k porážce interventů. Koncem května byla zahájena protiofenzíva sovětských vojsk Jihozápadního frontu. 12. června byl osvobozen Kyjev. Do poloviny srpna postoupila sovětská vojska až k Varšavě a Lvovu. Velení polské armády však dokázalo s pomocí Dohody zmobilizovat zálohy a 16. srpna zasadil nepřítel unaveným a v boji prořídilým sovětským vojskům několik silných úderů. 15. října Poláci znovu obsadili Minsk. Avšak nezdar u Varšavy neznamenal porážku sovětského státu. Sovětská vojska se připravovala k nové ofenzívě. Buržoazně stávkářské Polsko se obávalo úplné porážky, a proto podepsalo 12. října smlouvu o příměří. Definitivní mírová smlouva RSFSR a USSR s Polskem byla podepsána 18. března 1921 v Rize. — 37

²⁰ *Le Temps* — deník; vycházel v Paříži v letech 1861—1942. Vyjadřoval zájmy francouzských vládnoucích kruhů a byl fakticky oficiálním orgánem ministerstva zahraničních věcí. — 38

²¹ *Mírová smlouva mezi RSFSR a Finskem* byla podepsána 14. října 1920. Smlouva vyhlášovala ukončení války mezi oběma státy a potvrzovala nezávislost a svrchovanost Finska, kterou mu sovětská vláda poskytla už v roce 1917, a stanovila státní hranice mezi Finskem a RSFSR.

Mírová smlouva mezi RSFSR a Estonskem byla podepsána 2. února 1920 v Jurjevu [nyní Tartu] i přes intriky amerických a dohodových imperialistů, kteří se snažili zmařit mírová jednání vedená z iniciativy sovětské vlády. Sovětské Rusko uznalo nezávislost Estonska. Oba státy se zavázaly, že nepřipustí na svém

území pobyt cizích nebo druhé straně nepřátelských ozbrojených skupin. Mezi oběma státy byly navázány diplomatické styky. Smlouva s Estonskem byla prvním krokem k navázání mírových vztahů mezi sovětským státem a kapitalistickými zeměmi. Otevírala možnost obchodovat s Evropou a Amerikou. Podle Lenina tím sovětská země prorazila »okno do Evropy« (viz Sebrané spisy 40, Praha 1988, s. 133) v neproniknutelné hradbě diplomatické izolace a hospodářské blokády ze strany imperialistických mocností.

Po porážce cizích interventů a bělogvardějců v roce 1919 se mezinárodní postavení Sovětského Ruska upevnilo a vládnoucí kruhy Lotyšska musely svolit k uzavření míru s RSFSR. 25. března 1920 se lotyšské ministerstvo zahraničních věcí obrátilo na sovětskou vládu s návrhem zahájit mírová jednání. 16. dubna byla v Moskvě zahájena konference zástupců RSFSR a Lotyšska o uzavření mírové smlouvy a 11. srpna byla mírová smlouva podepsána v Rize. — 38

²² *Brestlitevský mír* — mírová smlouva mezi Sovětským Ruskem a státy Čtyřspolku (Německo, Rakousko-Uhersko, Bulharsko a Turecko) podepsaná 3. března 1918 v Brestu Litevském [Brest]. 15. března ji ratifikoval IV., mimořádný celoruský sjezd sovětů. Mírové podmínky byly pro Sovětské Rusko nesmírně těžké. Podle smlouvy mělo přejít pod kontrolu Německa a Rakouska-Uherska Polsko, téměř celé Pobaltí a část Běloruska. Ukrajina byla odtržena od Sovětského Ruska a přeměněna ve stát závislý na Německu. Turecku připadla města Kars, Batumi a Ardahan. V srpnu 1918 vnutilo Německo Sovětskému Rusku dodatečnou smlouvu a finanční dohodu s dalšími vyděračskými požadavky.

Uzavření brestlitevského míru bylo spojeno s houževnatým bojem proti Trockému a protistranické skupině »levých komunistů«. Mírová smlouva s Německem byla podepsána jen díky obrovskému úsilí V. I. Lenina. Byla důkazem moudré a pružné Leninovy taktiky a umění vypracovat i v mimořádně složité situaci jedině správnou politiku. Uzavření brestlitevského míru bylo rozumným politickým kompromisem, neboť mírová smlouva poskytla sovětskému státu mírový oddech, umožnila mu demobilizovat starou, rozkládající se armádu a vytvořit novou, Rudou armádu, rozvinout výstavbu socialismu a soustředit síly k boji proti vnitřní kontrarevoluci a cizím interventům. Uzavření brestlitevského míru přispělo k prohloubení boje za mír a podnítilo růst revolučních nálad mezi vojáky i v širokých vrstvách lidu všech válčících zemí. Po listopadové revoluci roku 1918 v Ně-

mecku, která svrhla monarchii, Celoruský ústřední výkonný výbor sovětů 13. listopadu brestlitevskou smlouvu anuloval. — 42

- 23 Na podzim 1920 přijel do Moskvy Washington Vanderlip, zástupce významného amerického syndikátu Vanderlip, jednatel o koncesích na rybolov, těžbu ropy a uhlí na Kamčatce a na ostatním území východní Sibiře, ležícím východně od 160. poledníku. Jednání vedla komise složená ze zástupců Nejvyšší národohospodářské rady, lidového komisariátu zahraničních věcí a lidového komisariátu zahraničního obchodu. Tímto jednáním o koncesi byly značně znepokojeny japonské vládní kruhy, neboť se obávaly dalšího upevnění pozic USA na Dálném východě.

Definitivní návrh obchodní smlouvy byl vypracován koncem října. Podle znění smlouvy měl syndikát dostat koncesi na dobu 60 let. Po uplynutí 35 let získávala sovětská vláda právo vykoupit všechny koncesované podniky před stanovenou lhůtou a po uplynutí celé lhůty přecházely všechny podniky i se zařízením a za plného provozu bez náhrady do vlastnictví RSFSR.

Svým souhlasem s poskytnutím koncese chtěla sovětská vláda navázat vzájemně výhodnou spolupráci s americkými podnikatelskými kruhy a normalizovat vztahy mezi Sovětským Ruskem a USA. Syndikát Vanderlip však nezískal podporu vlády a vlivných finančních kruhů USA a návrh smlouvy nebyl podepsán. — 42

- 24 *Socialistická strana USA* vznikla v červenci 1901 na sjezdu v Indianapolis sloučením skupin odštěpených od Socialistické dělnické strany a Sociálně demokratické strany USA, jejímž spoluzakladatelem byl významný činitel dělnického hnutí v USA E. Debs. Ten patřil rovněž k zakladatelům nové strany. Sociální složení strany bylo různorodé: jejími členy byli američtí a přistěhovalí dělníci, drobní farmáři a příslušníci maloburžoazie. Centristické a pravicově oportunistické vedení strany (V. Berger, M. Hillquit aj.) popíralo nezbytnost diktatury proletariátu a odmítalo revoluční metody boje, čímž redukovalo celou činnost strany v podstatě na účast ve volbách. Za první světové války vznikly v této straně tři proudy: sociálšovinisté, kteří podporovali imperialistickou politiku vlády; centristé, kteří proti imperialistické válce jen řečnili, a revoluční menšina, která stála na pozicích internacionalismu a bojovala proti válce.

Levé křídlo socialistické strany v čele s Ch. Ruthenbergem, W. Fosterem, W. Haywoodem a jinými se opíralo o proletářské síly ve straně a bojovalo proti jejímu oportunistickému vedení, za

samostatné politické akce proletariátu, za vytvoření odborových svazů ve výrobě, které by se řídily zásadami třídního boje. V roce 1919 došlo v Socialistické straně USA k rozkolu. Levé křídlo z ní vystoupilo, dalo podnět k založení Komunistické strany USA a stalo se jejím jádrem.

Dnes je Socialistická strana USA malou sektářskou organizací.

— 43

- ²⁵ Ve snaze poštvat Turecko proti Sovětskému Rusku a zmařit jednání o navázání přátelských vztahů vyprovokovali dohodoví diplomaté útok dašnacké Arménie proti Turecku. Dašnaci snili o vytvoření tzv. Velké Arménie, k níž měla patřit skoro polovina území Malé Asie. 24. září 1920 zahájila dašnacká vláda proti Turecku válečné akce, avšak turecká armáda 29. září ofenzívu dašnaků zastavila, přešla do protiútoků a během září až listopadu obsadila Sarykamyš, Kars a Alexandropol. Turecká vláda se rozhodla využít dobrodružnou politiku dašnaků a obsadit celé arménské území.

Dne 11. listopadu nabídl lidový komisariát zahraničních věcí RSFSR oběma válčícím stranám zprostředkování. Turecko sovětské návrhy odmítlo, kdežto dašnacká vláda dala přednost uzavření zotročujícího míru, podle něhož byla Arménie prohlášena tureckým protektorátem. Smlouva však nenabyla platnosti, protože před jejím podepsáním byla v Arménii 29. listopadu vyhlášena vláda sovětů a dašnacká vláda byla svržena. Turecká vláda se pokoušela prokazovat platnost smlouvy a protahovala evakuaci svých vojsk z prostoru Alexandropole, takže turecká vojska opustila toto území na důraznou žádost vlády RSFSR teprve v polovině května 1921. — 44

- ²⁶ V. I. Lenin má na mysli svůj *Referát o nejbližších úkolech sovětské moci*^[54] na zasedání Celoruského ústředního výkonného výboru sovětů 29. dubna 1918 (viz Sebrané spisy 36, Praha 1988, s. 263—288). Uvedená Leninova slova viz v práci *Nejbližší úkoly sovětské moci*^[57] (tamtéž, s. 187—229). — 46

- ²⁷ Jde o kontrarevoluční ozbrojenou vzpouru československého vojenského sboru zorganizovanou imperialisty Dohody za aktivní účasti menševiků a eserů. Československý sbor byl zformován v Rusku ze zajatých Čechů a Slováků ještě dřív, než zvítězila Říjnová revoluce. V létě 1918 měl sbor přes 60 000 vojáků (celkem bylo v Rusku asi 200 000 českých a slovenských zajatců). Po nastolení sovětské moci vydržovaly sbor dohodové mocnosti a ty se

rozhodly využít ho k boji proti Sovětské republice. Sbor byl prohlášen za součást francouzské armády a zástupci Dohody jej chtěli evakuovat do Francie. Sovětská vláda s evakuací souhlasila pod podmínkou, že se vrátí ruští vojáci z Francie. Podle dohody z 26. března 1918 měl sbor možnost odjet z Ruska přes Vladivostok, odevzdá-li zbraně. Kontrarevoluční velení sboru však dohodu se sovětskou vládou o odevzdání zbraní porušilo a na pokyn dohodových mocností zorganizovalo koncem května ozbrojenou vzpouru. Vlády USA, Velké Británie a Francie začaly vzpouru otevřeně a všestranně podporovat a francouzští důstojníci se jí přímo zúčastnili. V úzkém spojení s bělogvardějci a kulaky obsadily československé legie značnou část Uralu, Povolží a Sibiře a všude znovu dosazovaly k moci buržoazii. V oblastech obsazených československými legiemi byly ustavovány za účasti menševiků a eserů bělogvardějské vlády: v Omsku sibiřská »vláda«, v Samaře výbor členů Ústavodárného shromáždění (Komuč) apod.

Brzy po vypuknutí vzpoury, 11. června, se obrátil ústřední výkonný výbor československých komunistických skupin v Rusku na vojáky sboru s výzvou, v níž odhaloval kontrarevoluční podstatu vzpoury, vyzýval české a slovenské dělníky a rolníky, aby vzpouru zlikvidovali a vstupovali do československých oddílů Rudé armády. Většina českých a slovenských zajatců se sovětskou vládou sympatizovala a nepodlehla protisovětské propagandě reakčního velení sboru. Mnozí vojáci se přesvědčili, že byli oklamáni, odcházeli ze sboru a odmítali bojovat proti Sovětskému Rusku. V řadách Rudé armády bojovalo na 12 000 Čechů a Slováků.

Rudá armáda osvobodila Povolží na podzim roku 1918. Československé legie byly definitivně poraženy, když byl zlikvidován Kolčak. — 46

- ²⁸ Reorganizaci pravidelných jednotek Rudé armády v pracovní armády, které měly pomáhat při hospodářské výstavbě, si vynutila situace, v níž se octl sovětský stát v období mírového oddechu počátkem roku 1920, kdy každým dnem mohli imperialisté obnovit vojenskou intervenci. V. I. Lenin o vytváření pracovních armád v únoru 1920 napsal: »Vyvstává úkol přejít od války k mírovému budování v podmínkách tak svérázných, že nemůžeme rozpustit armádu, protože musíme počítat, byť s možností, s útokem Polska . . . , nebo některé jiné mocnosti, které proti nám neustále štvě Dohoda« (Sebrané spisy 40, Praha 1988, s. 127). 15. ledna 1920 vydala Rada obrany nařízení o reorganizaci 3. armády

v 1. pracovní armádu a jmenovala radu 1. pracovní armády z členů Revoluční vojenské rady a zástupců lidového komisariátu zásobování, lidového komisariátu dopravy, lidového komisariátu zemědělství, lidového komisariátu práce a Nejvyšší národohospodářské rady. Ve dnech 17. a 18. ledna projednávalo otázku využití vojenských jednotek na hospodářské frontě politické byro ÚV KSR(b). Bylo schváleno nařízení Rady obrany o reorganizaci 3. armády v 1. pracovní armádu a usnesení o přípravě návrhů na vytvoření kubánsko-grozněnské, ukrajinské, kazaňské a petrohradské pracovní armády. 21. ledna přijala rada lidových komisařů po dohodě s Celoukrajinským revolučním výborem usnesení, podle něhož se v oblasti Jihozápadního frontu zřizovala ukrajinská pracovní armáda. 10. února nařídila Rada obrany přejmenovat 7. armádu na petrohradskou revoluční armádu práce. Koncem ledna a začátkem února byly do hospodářské výstavby zapojeny záložní armáda republiky a jednotky 2. armády, v březnu vojska 8. armády a o něco později i některé další vojenské svazky. Když vypukla válka proti buržoazně statkářskému Polsku a Vrangelovi, bylo nutné uvést pracovní armády do stavu bojové pohotovosti. — 46

²⁹ Jde o knihu Plán elektrifikace RSFSR. Zpráva Státní komise pro elektrifikaci Ruska na VIII. sjezdu sovětů^[91] (Moskva 1920). Tato práce kolektivu nejvýznamnějších vědců a odborníků byla prvním státním perspektivním plánem budování materiální základny socialismu na bázi elektrifikace země. Lenin nazval plán GOELRO »druhým programem strany«. — 49

³⁰ Viz KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV. 1898—1924. Praha 1984, s. 316. — 51

³¹ Lenin má na mysli rezoluci IX. celoruské konference KSR(b) O nejbližších úkolech výstavby strany^[88] (viz KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, díl I, Praha 1954, s. 439—445). — 52

³² *Konference závodních výborů moskevských polygrafických závodů* se konala 25. listopadu 1920 ve Sloupové síni Domu odborů. Konference se zúčastnilo přes 2000 členů tohoto odborového svazu. V. I. Lenin promluvil o mezinárodním postavení a vnitřní situaci Sovětské republiky a o nejbližších úkolech dělnické třídy. — 60

³³ *Schůze tajemníků buněk moskevské organizace KSR(b)* se konala

26. listopadu 1920 ve Sloupové síni Domu odborů. Na programu schůze byla zpráva o moskevské guberniální konferenci KSR(b) a referát o situaci na frontě. V. I. Lenin měl na konferenci projev o dekretu o koncesích, uveřejněném 25. listopadu. — 61

³⁴ *Rada lidových komisařů* v čele s Leninem se vytvořila na II. celoruském sjezdu sovětů v říjnu 1917. Někdy se jí říkalo velká rada lidových komisařů na rozdíl od malé rady lidových komisařů, která při ní existovala od prosince 1917 do roku 1926 s pravomocí komise pro projednávání méně závažných záležitostí a pro přípravu otázek k projednávání ve velké radě lidových komisařů. — 61

³⁵ *Versailleskou mírovou smlouvu* po skončení první světové války podepsaly 28. června 1919 USA, Velká Británie, Francie, Itálie, Japonsko a jejich spojenci na jedné straně a Německo na druhé straně.

Lenin charakterizoval versailleskou smlouvu těmito slovy: »Je to neslýchaný, lupičský mír, který přivádí desítky miliónů lidí, i těch nejcivilizovanějších, do postavení otroků« (Sebrané spisy 41, Praha 1988, s. 383). Cílem smlouvy bylo potvrdit nové rozdělení kapitalistického světa ve prospěch vítězných mocností a vytvořit takový systém vztahů mezi státy, který by umožnil zlikvidovat Sovětské Rusko a potlačit revoluční hnutí na celém světě. — 62

³⁶ Japonská imperialistická vláda zahájila po dohodě s americkými a anglickými vládnoucími kruhy na jaře 1918 ozbrojenou intervenci na Dálném východě a snažila se odtrhnout od Sovětského Ruska území na východ od Bajkalu. 5. dubna 1918 se japonská vojska vylodila ve Vladivostoku. Interventi udělali z tohoto přístavu svou hlavní strategickou základnu a obsadili Přímořský kraj, severní část Sachalinu a Zabajkalsko. Koncem roku 1919 porazila Rudá armáda Kolčakova vojska a začalo sílit partyzánské hnutí. V Japonsku propukla v letech 1920—1921 hospodářská krize a rozpory mezi USA a Japonskem se prohlubovaly. To všechno přispělo k nezdaru japonské intervence; 25. října 1922 vyklidili japonská interventní vojska Vladivostok. — 62

³⁷ Lenin má na mysli jednání s Bullitem, který přijel do Sovětského Ruska v březnu 1919, aby zjistil, za jakých podmínek je sovětská vláda ochotna uzavřít mír se spojenci a s bělogvardějskými vládami na ruském území. Bullitt zde tlumočil rovněž návrhy

amerického prezidenta Wilsona a britského ministerského předsedy Lloyda George.

Sovětská vláda ve snaze uzavřít co nejrychleji mír souhlasila s jednáním na základě předložených podmínek, provedla v nich však podstatné úpravy (text návrhu mírové smlouvy dohodových a spojeneckých zemí vypracovaný představitelem vlády USA Bullittem a vládou RSFSR viz ve sborníku Dokumenty vnější politiky SSSR, Moskva 1958, díl II, s. 91—95).

Brzy po Bullittově odjezdu ze Sovětského Ruska se Kolčakovi podařilo podniknout několik úspěšných akcí na východní frontě a imperialistické vlády odmítly další mírová jednání, protože doufaly, že sovětský stát bude poražen. Wilson zakázal zveřejnit návrh smlouvy, který Bullitt přivezl, a Lloyd George prohlásil v parlamentě, že s rozhovory se sovětskou vládou nemá vůbec nic společného. — 63

³⁸ Tento návrh usnesení politického byra ÚV KSR(b) schválilo politické byro s nepatrnými doplňky na svém zasedání 27. listopadu 1920. — 65

³⁹ *Radu obrany (Radu dělnické a rolnické obrany)* zřídil Celoruský ústřední výkonný výbor sovětů 30. listopadu 1918. V usnesení CÚVV se konstatovalo, že Rada dělnické a rolnické obrany se vytváří, aby realizovala dekret CÚVV z 2. září 1918, jímž byla Sovětská republika prohlášena za vojenský tábor. Rada obrany byla mimořádným orgánem sovětského státu, neboť její založení si vynutila neobyčejně tíživá situace v zemi. Byla jí poskytnuta neomezená plná moc při mobilizování sil a prostředků pro obranu země. Předsedou rady obrany byl jmenován V. I. Lenin.

Usnesení Rady obrany byla závazná pro ústřední i místní úřady a instituce, pro všechny občany Sovětské republiky. Za cizí intervence a občanské války byla Rada obrany hlavním vojensko-hospodářským a plánovacím orgánem republiky, soustavně kontrolovala činnost Revoluční vojenské rady republiky a dalších vojenských orgánů.

Začátkem dubna 1920 byla Rada dělnické a rolnické obrany reorganizována v Radu práce a obrany (RPO). Podle usnesení VIII. celoruského sjezdu sovětů začala v prosinci 1920 pracovat s právy komise rady lidových komisařů a jejím hlavním úkolem bylo koordinovat práci všech hospodářských resortů. Existovala do roku 1937. — 65

⁴⁰ *Výbory vesnické chudiny* byly zřízeny dekretem Celoruského

ústředního výkonného výboru sovětů z 11. června 1918 O organizování a zásobování vesnické chudiny. Dekret jim ukládal, aby evidovaly zásoby potravin v rolnických hospodářstvích, zjišťovaly zásoby a přebytky potravin u kulaků a pomáhaly sovětským zásobovacím orgánům tyto přebytky rekvírovat. Dále zásobovaly chudinu potravinami z kulackých hospodářství a rozdělovaly zemědělské nářadí, průmyslové zboží apod. Svou praktickou činností však zasahovaly do veškeré práce na venkově. Ve skutečnosti se staly opěrnými body, orgány diktatury proletariátu na vesnici. Jejich vytvoření znamenalo další rozvoj socialistické revoluce na vesnici. Koncem roku 1918 byly tyto výbory, které úspěšně splnily svěřené úkoly, sloučeny s volostními a vesnickými sověty.

Na ázerbájdžánském venkově vznikly výbory vesnické chudiny po vyhlášení Ázerbájdžánské sovětské socialistické republiky. Usnesení o jejich zřízení schválilo politické byro ÚV Komunistické strany Ázerbájdžánu (bolševiků) v srpnu 1920. — 65

⁴¹ *Nejvyšší rada pro železniční a vodní dopravu při radě lidových komisariů.* — 65

⁴² *Dělnicko-rolnická inspekce* byla vytvořena na Leninův podnět v únoru 1920 po reorganizaci lidového komisariátu státní kontroly, který fungoval hned od prvních měsíců nastolení sovětské moci.

Lenin považoval kontrolu plnění úkolů ve všech orgánech za velice důležitou. Vypracoval podrobné zásady organizace kontroly v sovětském státě, pozorně sledoval činnost dělnicko-rolnické inspekce, kritizoval její nedostatky a usiloval o zlepšení její práce. Později, ve svých posledních člancích *Jak máme reorganizovat dělnicko-rolnickou inspekci?* a *Raději méně, ale lépe*, navrhl plán její reorganizace. Hlavním principem tohoto plánu bylo spojit stranickou a státní kontrolu a zapojit do ní co největší počet dělníků a rolníků. Lenin v tom spatřoval záruku úspěšné práce a zdroj nevyčerpatelné síly strany a státu. Podle Leninových pokynů ustavil XII. sjezd KSR(b) jednotný orgán ústřední kontrolní komise a dělnicko-rolnické inspekce, který plnil funkci stranické a státní kontroly. — 68

⁴³ *»Dělnická opozice«* — protistranická anarchosyndikalistická frakční skupina, v jejímž čele stáli A. G. Šljapnikov, S. P. Medvědčev, A. M. Kollontajová, I. I. Kutuzov, J. Ch. Lutovinov aj. Skupina vystoupila poprvé pod tímto demagogickým názvem v září 1920

na IX. celoruské konferenci KSR(b). Na moskevské guberniální konferenci KSR(b) v listopadu 1920 uspořádala separátní poradu a zahájila tak frakční boj a podkopávání jednoty strany. Definitivně se zformovala během diskuse o odborech v letech 1920—1921. Její názory byly projevem anarchosyndikalistické úchylnosti ve straně. Nejúplněji byly vyloženy v brožuře A. M. Kollontajové *Dělnická opozice*. Brožura vyšla v předvečer X. sjezdu KSR(b).

Opozice navrhovala, aby bylo řízení celého národního hospodářství předáno »celoruskému sjezdu výrobců«, sdružených v odborových výrobních svazech; ty pak měly zvolit ústřední orgán, který by řídil celé národní hospodářství. Všechny orgány pro řízení národního hospodářství měly být voleny pouze příslušnými odborovými svazy, přičemž ani stranické, ani státní orgány neměly mít právo někoho z kandidátky vyškrtnout. Tyto požadavky opozice znamenaly odmítnutí vedoucí úlohy strany a diktatury proletariátu jako hlavního nástroje výstavby socialismu. »Dělnická opozice« stavěla odbory proti sovětskému státu a komunistické straně a za nejvyšší formu organizace dělnické třídy nepovažovala stranu, nýbrž odbory.

Platforma »dělnické opozice« ve vnitrostranických otázkách vycházela z pomlouvačného obviňování stranického vedení, že »se odtrhuje od stranických mas«, že »podceňuje tvůrčí síly proletariátu«, že »špičky strany degenerují«.

»Dělnická opozice« měla po jistou dobu oporu mezi zaostalou částí dělníků, kteří nejvíce podléhali maloburžoazní živelnosti. Kolísání této složky dělnické třídy se snažila »dělnická opozice« využít pro své úzce frakční zájmy. »Dělnická opozice« rovněž nacházela sympatie v řadě ústředních i místních stranických organizací. Na moskevské guberniální konferenci KSR(b) v listopadu 1920 získala její platforma 21 % všech hlasů, v komunistické frakci na II. celoruském sjezdu horníků začátkem roku 1921 dokonce 30 %. Díky soustavnému odhalování demagogických proti-stranických hesel opozice její řady do zahájení X. sjezdu značně prořídly. Na tomto sjezdu se pro platformu »dělnické opozice« vyslovilo jen 6 % hlasů. X. sjezd zasadil názorům »dělnické opozice« drtivou ránu. V rezoluci O syndikalistické a anarchistické úchylnosti v naší straně, kterou předložil V. I. Lenin, se zdůrazňovalo, že názory »dělnické opozice« jsou teoreticky nesprávné, že »v praxi oslabují důslednou vůdčí linii komunistické strany a fakticky pomáhají třídním nepřátelům proletářské revoluce« (KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV. 1898—1924. Praha 1984, s. 414). X. sjezd strany označil

propagandu idejí »dělnické opozice« za neslučitelnou s členstvím v komunistické straně. Sjezdová rezoluce o jednotě strany požadovala okamžitě rozpustit všechny frakční skupiny bez výjimky. Po sjezdu se většina řadových členů s »dělnickou opozicí« rozešla a bezvýhradně podpořila linii strany. Zbytky opozice v čele se Šl-japnikovem a Medvěděvem si však zachovaly ilegální frakční organizaci přímo ve straně a pod rouškou ultrarevolučních frází pokračovaly v protistranické propagandě. V únoru 1922 poslaly exekutivě Kominterny Prohlášení dvaceti dvou, v němž pomlouvaly stranu. Exekutiva Kominterny jejich prohlášení důkladně prostudovala, energicky odsoudila počínání skupiny a upozornila ji, že bude-li ve své činnosti pokračovat, octne se mimo řady III. internacionály. Organizačně »dělnickou opozicí« rozdrtil v roce 1922 XI. sjezd KSR(b). — 69

⁴⁴ Leninův návrh schválila rada lidových komisařů 30. listopadu 1920. — 70

⁴⁵ Tento dokument se stal základem usnesení O Radě práce a obrany, které VIII. sjezdu sovětů předložily Celoruský ústřední výkonný výbor a rada lidových komisařů. Sjezd usnesení schválil 29. prosince 1920.

Hospodářská komise byla zřízena 26. listopadu 1920, aby zajišťovala spojení mezi všemi hospodářskými lidovými komisariáty. Jejím předsedou byl Lenin. Komise vypracovala návrh na reorganizaci Rady práce a obrany, podle něhož se měla činnost Rady soustředit na úkoly hospodářské výstavby. Později vypracovala návrh usnesení rady lidových komisařů O metodách činnosti hospodářských komisariátů v souladu s usnesením VIII. sjezdu sovětů O Radě práce a obrany. Po určitých redakčních úpravách rada lidových komisařů tento návrh 17. března 1921 schválila jako Usnesení o plánovacích komisích. — 71

⁴⁶ Dne 30. listopadu 1920 poslal arménský revoluční vojenský výbor pozdrav V. I. Leninovi u příležitosti nastolení sovětské moci v Arménii. Uveřejněný telegram je odpovědí na tento pozdrav. — 73

⁴⁷ V 269. čísle Pravdy z 30. listopadu 1920 byl ve zkráceném znění uveřejněn Leninův projev na schůzi tajemníků buněk moskevské organizace KSR(b)^[59] (viz tento svazek, s. 61—64). Přitom byly uveřejněny ty pasáže, které si Lenin tehdy nepřál z politických důvodů zveřejňovat (například že v případě války případně veš-

keré zařízení koncesovaných podniků sovětskému státu, nebo zmínky o orgánech Celoruské mimořádné komise). Přehmat redakce napravil I. I. Skvorcov-Stěpanov v článku Komu se nesmějí poskytovat koncese [¹³³], otištěném 5. prosince 1920 v 274. čísle Pravdy. Napsal, že orgány Celoruské mimořádné komise budou dohlížet, aby se koncesionáři nezabývali nepřátelskou činností vůči sovětskému státu: »A když se soudruh Lenin ve svém projevu, který Pravda (č. 269 z 30. listopadu) tlumočila velmi stručně a namnoze nepřesně, zmiňoval o Celoruské mimořádné komisi, o moskevské mimořádné komisi a o guberniálních mimořádných komisích, měl zřejmě na mysli právě takový případ. Stejně tak prohlášení, že v případě války připadne veškerý majetek podle válečného práva nám, je výrazem zcela správného předpokladu, že v takovém případě nás požádají o koncese jenom ty skupiny, které dospěly k závěru, že je v zájmu jejich zemí nikoli válčit, nýbrž obchodovat s námi.« — 75

⁴⁸ Tady a na s. 112—113 Lenin necituje přesné znění dopisu Washingtona Vanderlipa, nýbrž vykládá jeho obsah. — 81

⁴⁹ *Dálnovýchodní republika* byla vytvořena v dubnu 1920 na území Zabajkalské, Amurské, Přímořské a Kamčatské oblasti a severního Sachalinu. Vytvoření této republiky, která byla formálně buržoazně demokratickým státem, ale v podstatě uplatňovala sovětskou politiku, odpovídalo zájmům Sovětského Ruska, které se snažilo zajistit si na východní frontě delší oddech a vyhnout se válce s Japonskem. Zároveň bylo vytvoření nárazníkového státu na Dálném východě vynuceno okolnostmi (viz tento svazek, s. 113).

Když byli z území Dálného východu (kromě severního Sachalinu) vyhnáni interventí a bělogvardějci, schválilo Lidové shromáždění Dálnovýchodní republiky 14. listopadu 1922 usnesení o připojení k RSFSR. — 82

⁵⁰ V. I. Lenin má na mysli brožuru O koncesích. Dekret rady lidových komisařů z 23. listopadu 1920. Text dekretu. Objekty koncesí. Mapy.[⁷⁵] Moskva 1920. — 87

⁵¹ Jde o návrh obchodní smlouvy mezi Velkou Británií a RSFSR, který předal 29. listopadu 1920 britský ministr obchodu Wise vedoucímu sovětské obchodní delegace v Londýně L. B. Krasinovi. Jednání o normalizaci hospodářských a politických styků, zahájené v květnu 1920, se vinou anglické vlády protahovalo a několi-

krát bylo dokonce přerušeno. Skončilo 16. března 1921 podepsáním obchodní smlouvy. — 89

⁵² *Narody Vostoka* — měsíčník, orgán Rady pro propagandu a činnost národů Východu. O jeho vydávání bylo rozhodnuto na I. sjezdu národů Východu, který se konal ve dnech 1.—7. září 1920 v Baku. Jediné číslo časopisu vyšlo v říjnu 1920 v Baku v ruském, tureckém, perském a arabském jazyce. — 90

⁵³ Lenin má na mysli návrh zákona O opatřeních k upevnění a rozvoji rolnického hospodářství^[32]. Návrh předložila rada lidových komisařů předsednictvu CÚVV ke schválení na VIII. celoruském sjezdu sovětů. Byl uveřejněn 14. prosince 1920 v listu *Izvěstija VCIK*, č. 281.

Návrh zákona předpokládal spojovat opatření k regulování rozvoje zemědělství ze strany státu s osobní zainteresovaností rolníků na zvýšení produktivity jejich hospodářství. Sjezd návrh zákona jednomyslně schválil. — 96

⁵⁴ *Celoruská porada vedoucích pracovníků odborů pro práci mezi ženami při guberniálních výborech strany* se konala v Moskvě ve dnech 1.—6. prosince 1920. Zúčastnilo se jí přes 200 delegátek, které zastupovaly 5 republik, 65 gubernií a 5 oblastí. Vyslechly referát o mezinárodním postavení a vnitřní situaci země, zprávu odboru ÚV pro práci mezi ženami, projednaly nejbližší úkoly odborů pro práci mezi ženami a otázky ochrany matek a dětí. Zvláštní pozornost byla věnována výrobním úkolům, rozvíjení výrobní propagandy, účasti dělnic v odborových svazech a v dělnicko-rolnické inspekci.

Pozdravný telegram V. I. Lenina byl přečten na poradě 6. prosince. — 105

⁵⁵ Návrh usnesení o reorganizaci lidového komisariátu školství a osvěty, který s doplněným druhým bodem předložil V. I. Lenin, schválilo plenární zasedání ÚV KSR(b) 8. prosince 1920.

Druhý bod zní: »Organizační a administrativně nařizovací činnost lidového komisariátu školství a osvěty v širokém celostátním měřítku, jakož i v samotném aparátu lidového komisariátu školství a osvěty řídí lidový komisariát jedině prostřednictvím náměstka.«

O reorganizaci práce lidového komisariátu školství a osvěty začal Lenin uvažovat v listopadu 1920 (viz tento svazek, s. 406), neboť činnost ani struktura lidového komisariátu školství a osvěty neodpovídaly úkolům v této oblasti, které vyvstaly v souvislos-

ti s přechodem k mírové výstavbě socialismu. Na Leninův podnět vytvořilo politické byro ÚV 24. listopadu 1920 komisi, v níž zasedali A. V. Lunačarskij (mohl být zastoupen M. N. Pokrovským), J. A. Litkens a N. P. Gorbunov (mohl být zastoupen V. I. Solovjovem). Komise měla vypracovat plán reorganizace aparátu lidového komisariátu školství a osvěty.

S návrhem Usnesení o lidovém komisariátu školství a osvěty, který sestavili Litkens a Solovjov, nebyl Lenin spokojen. Oznamil to 29. listopadu v dopise Lunačarskému a vyložil v něm své představy o reorganizaci tohoto komisariátu (viz Leninskij sbornik XXXV, s. 179—180).

Usnesení o lidovém komisariátu školství a osvěty se projednávalo na plenárním zasedání ÚV KSR(b) 8. prosince, ale schváleno nebylo. Lenin doporučil, aby byl návrh na celkovou reorganizaci lidového komisariátu školství a osvěty připraven důkladněji a projednán na stranické poradě o školství a osvětě.

Na poradě, která se konala ve dnech 31. prosince 1920 až 4. ledna 1921, se jednání omezilo na všeobecné úvahy. Proto dal Lenin pokyn, aby se rezoluce o reorganizaci lidového komisariátu školství a osvěty, které porada schválila, nerealizovaly (viz Leninskij sbornik XXXVI, s. 164). Dne 26. ledna projednávalo plenární zasedání ústředního výboru otázku lidového komisariátu školství a osvěty znovu a ustavilo komisi v čele s Leninem, aby vypracovala návrh na celkovou reorganizaci komisariátu. Od toho dne začal Lenin intenzivně studovat tuto problematiku. Dne 28. ledna požádal písemně členy kolegia tohoto komisariátu, aby mu urychleně poslali materiály o školách všech typů a text příslušných platných zákonů (viz Leninskij sbornik XXXV, s. 211—212). V Ústředním stranickém archívu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS je uložen tento Leninův dokument:

»Dekret o odborné výuce: 29. 7. 1920 (č. 70, čl. 325);

Usnesení o jednotném systému pracovního školství 16. 10. 1918 (Sbírka zákonů č. 74, čl. 812);

Hlavní správa odborného vzdělávání, 29. 1. 1920 (č. 6, čl. 41).«

Jde zřejmě o seznam materiálů, které si Lenin vyžádal nebo které mu byly zaslány.

Komise zasedala za Leninova předsednictví 20. a 31. ledna a 2. února. Dospěla k závěru, že reorganizaci lidového komisariátu školství a osvěty nelze provést pouhým usnesením. Lenin doporučil vydat rovněž politické směrnice, které by orientovaly komunisty pracující v lidovém komisariátu školství a osvěty k revizi nesprávných usnesení stranické porady o školství a osvětě. Na Leninův návrh poskytlo 2. února politické byro ÚV komisi právo

vydat jménem ústředního výboru strany směrnice pro kolegium lidového komisariátu školství a osvěty. 5. února byly v 25. čísle Pravdy uveřejněny Směrnice ústředního výboru komunistům pracujícím v lidovém komisariátu školství a osvěty (viz tento svazek, s. 346—348).

Dne 11. února schválila rada lidových komisařů Usnesení o lidovém komisariátu školství a osvěty, které vypracovali členové komise a zredigoval Lenin. Usnesení bylo uveřejněno v 33. čísle listu Izvěstija VCIK z 15. února; na jeho základě byla během roku 1921 provedena reorganizace lidového komisariátu školství a osvěty. — 106

⁵⁶ Uvedený dokument se stal součástí usnesení plenárního zasedání ÚV KSR(b) z 20. prosince 1920 o založení speciálního tiskového orgánu pro výrobní propagandu. — 108

⁵⁷ *VIII. celoruský sjezd sovětů dělnických, rolnických, rudarmějských a kozáckých zástupců* se konal ve dnech 22.—29. prosince 1920 v Moskvě. Podle zastoupení to byl nejpočetnější ze všech dosavadních sjezdů sovětů. Zúčastnilo se ho 2537 delegátů, z toho 1728 s rozhodujícím a 809 s poradním hlasem. Podle stranické příslušnosti bylo na sjezdu 91,7 % komunistů, 2,7 % sympatizujících s komunisty, 3,9 % nestraníků, 0,3 % menševíků, 0,3 % bundovců, 0,15 % levých eserů, 0,15 % anarchistů a 0,8 % členů ostatních stran. Toto složení sjezdu bylo názorným ukazatelem růstu autority komunistické strany a politického úpadku maloburžoazních stran, které se před lidem odhalily jako protisovětské kontrarevoluční strany.

Sjezd se sešel po vítězném ukončení války proti cizí vojenské intervenci a vnitřním kontrarevolučním silám, kdy vystoupila do popředí hospodářská fronta jako »to nejhlavnější a základní« (viz tento svazek, s. 157). Na programu sjezdu byla zpráva o činnosti Celoruského ústředního výkonného výboru sovětů a rady lidových komisařů, elektrifikace Ruska, obnovení průmyslu a dopravy, rozvoj zemědělské výroby a pomoc rolnickému hospodářství, zlepšení činnosti sovětských orgánů a boj proti byrokratismu. Hlavní body programu se předběžně projednávaly na zasedáních frakce KSR(b). Aby mohly být všechny otázky všestranně a důkladně projednány, ustavil sjezd tři sekce: pro průmysl, pro zemědělství a pro výstavbu sovětského státu.

Sjezd řídil Lenin. Dne 22. prosince přednesl zprávu o činnosti CÚVV a rady lidových komisařů a 23. prosince závěrečné slovo ke zprávě. Kromě toho mluvil šestkrát na zasedáních komunistické

ké frakce sjezdu (21., 22., 24. a 27. prosince) o koncesích a během projednávání zákona o opatřeních k upevnění a rozvoji rolnického hospodářství.

Na základě Leninova referátu o činnosti CÚVV a rady lidových komisařů odhlasoval sjezd převážnou většinou hlasů rezoluci, která schvalovala činnost vlády. Když se maloburžoazní strany, které vystupovaly s protisovětskými prohlášeními, pokoušely prosadit svůj návrh rezoluce, narazily na jednomyslný odpor delegátů sjezdu.

VIII. sjezd sovětů schválil plán elektrifikace země (plán GOELRO), který byl vypracován z Leninova podnětu a podle jeho pokynů. Byl to první perspektivní národohospodářský plán sovětského státu a Lenin jej nazval »druhým programem strany«. Rezoluci k referátu G. M. Kržižanovského napsal Lenin (viz tento svazek, s. 218—219).

Jednou z nejdůležitějších otázek programu sjezdu byl návrh zákona o opatřeních k upevnění a rozvoji rolnického hospodářství, schválený 14. prosince 1920 radou lidových komisařů. Hlavní teze návrhu zákona se projednávaly za Leninovy účasti 22. prosince na samostatné poradě bezpartijních rolníků — delegátů sjezdu sovětů a 24.—27. prosince ve frakci KSR(b) (viz tento svazek, s. 199—217, 412—417). Sjezd návrh zákona jednomyslně schválil.

Přechod k mírové výstavbě vyžadoval zkvalitnit a zreorganizovat celý sovětský státní aparát. Sjezd schválil obsáhlé usnesení o výstavbě sovětského státu, které upravovalo vzájemné vztahy mezi ústředními a místními mocenskými a správními orgány. Významné místo na sjezdu měla přestavba celého systému řízení národního hospodářství v souladu s novými hospodářskými úkoly. Sjezd schválil nový statut Rady práce a obrany.

VIII. sjezd sovětů založil Řád rudého praporu práce za obětavost, iniciativu, pracovní úsilí a disciplínu při řešení hospodářských úkolů. — 109

⁵⁸ Dne 21. prosince 1920 na večerním zasedání frakce KSR(b) na VIII. celoruském sjezdu sovětů ve Sloupové síni Domu odborů přednesl V. I. Lenin referát o koncesích a závěrečné slovo k tomuto referátu.

Frakce zasedala v předvečer zahájení sjezdu a projednala jeho program. Usnesla se projednat předběžně na zasedáních frakce Zpravu Celoruského ústředního výkonného výboru a rady lidových komisařů o zahraniční a vnitřní politice (viz tento svazek, s. 148—181) a referáty O rozvoji zemědělské výroby a pomoci

rolnickému hospodářství a O zlepšení činnosti ústředních a místních státních orgánů a boji proti byrokratismu. — 111

- ⁵⁹ Lenin má zřejmě na mysli sborník Rudá Golgota, věnovaný památce obětí japonských agresorů. — 113
- ⁶⁰ Dne 26. května 1919 se Nejvyšší rada Dohody obrátila na Kolčaka s nótou, kterou podepsali Wilson, Lloyd George, Clemenceau, Orlando a Saindzi. V nótě spojenci prohlašovali, že jsou ochotni uznat Kolčaka a poskytnout mu vojenskou výstroj, potraviny a střelivo, aby mohl upevnit svou pozici »vládce vší Rusi«. Za to od něho požadovali, aby svolal po obsazení Moskvy Ústavodárné shromáždění a uznal nezávislost Polska a Finska. Pokud by otázka vzájemných vztahů mezi Ruskem na jedné straně a Estonskem, Lotyšskem, Litvou a kavkazskými a zakaspickými oblastmi na straně druhé nemohla být vyřešena dvoustranným jednáním, měla být předložena Společnosti národů; až do jejího vyřešení měla být tato území považována za autonomní. Kolčak v písemné odpovědi Nejvyšší rady Dohody vyjádřil ochotu splnit podmínky spojenců. Dne 12. července uznaly Velká Británie, Francie, USA a Itálie Kolčakovu odpověď za uspokojivou a potvrdily znovu svou ochotu poskytnout mu pomoc. — 114
- ⁶¹ *Akční výbory* začali vytvářet angličtí dělníci začátkem srpna 1920, aby zabránili vstupu Velké Británie do války proti Sovětskému Rusku. Do konce srpna jich bylo přes 150 a za další měsíc se jejich počet zdvojnásobil. Při ustavování akčních výborů sehrála významnou úlohu Komunistická strana Velké Británie. Ústřední akční výbor, vedený oportunistickými vůdci tradeunionů a Labouristické strany, musel pod nátlakem masového revolučního hnutí čelit protisovětské vládní politice. Jakmile se však vláda, vystrašená růstem revolučních nálad, války proti Sovětskému Rusku zřekla, Ústřední akční výbor ustal v boji a začal omezovat činnost místních organizací. To podryvalo práci akčních výborů a oslabovalo jejich hnutí; na začátku roku 1921 se akční výbory rozpadly. — 120
- ⁶² Jde o podmínky pro přijetí do Komunistické internacionály^[152], schválené 6. srpna 1920 II. kongresem Komunistické internacionály. Předběžně je projednala komise, kterou zvolil kongres. Jejími členy byli zástupci komunistických stran Ruska, Německa, Bulharska, USA, Maďarska, Rakouska, Holandska, zástupci irských Průmyslových dělníků světa, levého křídla Švýcarské soci-

álně demokratické strany a francouzské komunistické skupiny. Komise pracovala pod Leninovým vedením a řídila se Leninovými tezemi Podmínky pro přijetí do Komunistické internacionály (viz Sebrané spisy 41, Praha 1988, s. 240—246, 247). 29. července předložila teze k projednání kongresu. — 121

⁶³ Jde o *I. sjezd národů Východu*, který se konal ve dnech 1.—7. září 1920 v Baku. Na sjezd přijelo 1891 delegátů, kteří zastupovali 37 národů (Kavkazu, Střední Asie, Afghánistánu, Egypta, Indie, Persie, Číny, Koreje, Sýrie, Turecka, Japonska a dalších zemí). Dvě třetiny delegátů sjezdu (1273 delegátů) byli komunisté. V předvečer zahájení sjezdu, 31. srpna 1920, se konala slavnostní schůze bakuského sovětu dělnických, rudoarmějských a námořnických zástupců a ázerbájdžánského odborového sjezdu, na níž byli uvítáni sjezdoví delegáti. Pozdrav národům Východu tlumočili na schůzi také zástupci komunistických stran Evropy a Ameriky — Béla Kun (Maďarsko), Thomas Quelch (Velká Británie), John Reed (USA) aj.

Sjezd národů Východu projednal tyto otázky: 1. mezinárodní situaci a úkoly pracujícího lidu národů Východu; 2. národnostní a koloniální otázku; 3. agrární otázku; 4. ustavování sovětů na Východě; 5. organizační otázky aj. Pro přípravu sjezdových materiálů byly vytvořeny čtyři sekce: pro agrární otázku, pro národnostní a koloniální otázku, pro výstavbu sovětského státu a pro organizační otázky.

Sjezd národů Východu se připojil k usnesením II. kongresu Komunistické internacionály a na jejich základě vypracoval řadu rezolucí. Rozhodl se uveřejnit provolání k národům Východu s výzvou k boji proti kolonizátorům a provolání k pracujícím Evropy, Ameriky a Japonska s výzvou, aby podpořili osvobozenécké hnutí národů Východu. Ustavil Radu propagandy a aktivizace národů Východu jako stálý orgán při exekutivě Kominterny, který měl realizovat sjezdová usnesení.

Když Lenin mluvil o II. kongresu Kominterny a o I. sjezdu národů Východu, prohlásil: »Tato mezinárodní shromáždění semkla komunisty a ukázala, že bolševický prapor, bolševický program, způsob jednání bolševiků jsou ve všech civilizovaných zemích i ve všech zaostalých východních zemích pro dělníky všech civilizovaných zemí a pro rolníky všech zaostalých koloniálních zemí praporem spásy, praporem boje. Ukázala, že Sovětské Rusko skutečně za tyto tři roky nejen odrazilo každého, kdo se na ně vrhl, aby je zničil, ale získalo si i sympatie pracujících na celém světě . . .« (Sebrané spisy 41, Praha 1988, s. 387). — 121

⁶⁴ *Společnost národů* — mezinárodní organizace, která působila v období mezi první a druhou světovou válkou. Byla ustavena roku 1919 na pařížské mírové konferenci států, které zvítězily v první světové válce. Pakt Společnosti národů byl součástí versailleské mírové smlouvy z roku 1919 a podepsalo jej 44 států. Činnost Společnosti národů řídilo Shromáždění, Rada Společnosti národů a stálý sekretariát v čele s generálním tajemníkem. Pakt Společnosti národů byl koncipován tak, aby budil dojem, že cílem této organizace je boj proti agresí, omezení zbrojení, upevnování míru a bezpečnosti. Ve skutečnosti však vedoucí činitelé Společnosti národů stranili agresorům, podporovali zbrojení a přípravu druhé světové války.

V letech 1920—1934 byla činnost Společnosti národů zaměřena proti Sovětskému svazu. V letech 1920—1921 byla Společnost národů jedním z center, v nichž se připravovala ozbrojená intervence proti sovětskému státu.

Dne 15. září 1934 vyzvalo 34 členských států na popud francouzské diplomacie Sovětský svaz, aby se stal členem Společnosti národů. SSSR do této organizace vstoupil, aby v ní mohl bojovat za upevnění míru. Avšak jeho pokusy vytvořit mírovou frontu narážely na odpor reakčních kruhů západních velmocí. Po vypuknutí druhé světové války činnost Společnosti národů fakticky skončila. Oficiálně byla Společnost národů rozpuštěna v dubnu 1946 na zvlášť svolaném Shromáždění. — 123

⁶⁵ *Spartakovci* — členové revoluční organizace německých levicových sociálních demokratů. Na začátku první světové války ji založili K. Liebknecht, R. Luxemburgová, F. Mehring, C. Zetkinová, J. Marchlewski, L. Jogiches (Tyszka) a W. Pieck. Spartakovci vedli revoluční propagandu mezi masami, organizovali masové protiválečné akce, řídili stávky, odhalovali imperialistický charakter světové války a zrádcové počínání oportunistických vůdců sociální demokracie. V některých teoretických a politických otázkách se však dopouštěli závažných chyb. Lenin nejednou kritizoval chyby německých levicových sociálních demokratů a pomáhal jim zaujímat správná stanoviska (viz například práce O Juniově brožuře, Vojenský program proletářské revoluce aj., Sebrané spisy 30, Praha 1986, s. 25—40, 154—165).

V dubnu 1917 vstoupili spartakovci do centristické Nezávislé sociálně demokratické strany Německa, ale zachovali si v ní organizační samostatnost. V listopadu 1918, za revoluce v Německu, se spartakovci s »nezávislými« rozešli a utvořili Spartakův svaz. Dne 14. prosince 1918 uveřejnili svůj program. Na ustavujícím

sjezdu ve dnech 30. prosince 1918—1. ledna 1919 založili Komunistickou stranu Německa. — 124

- 66 Dekret rady lidových komisařů o koncesích a mapy objektů koncesí na těžbu dřeva, produkci potravin a těžbu nerostného bohatství byly spolu s články sovětských vedoucích činitelů uveřejněny roku 1921 německy v dvojčísle $\frac{1}{2}$ časopisu *Russische Korrespondenz*^[171]. — 125
- 67 Jde o schůzi aktivu moskevské organizace KSR(b) 6. prosince 1920. — 130
- 68 *Sucharevka* — trh v Moskvě u Sucharevovy věže postavené za Petra I. v roce 1692. Za cizí vojenské intervence a občanské války byla Sucharevka centrem spekulace a stala se synonymem »volného«, soukromého obchodu. V prosinci 1920 moskevský sovět svým nařízením trh zrušil. Za Nepu byl obnoven a existoval až do roku 1932. V roce 1934 byla Sucharevova věž zbořena, protože překážela pouliční dopravě. Dnes je na místě bývalé Sucharevky Kolchozní náměstí. — 133
- 69 Podle usnesení plenárního zasedání ÚV KSR(b) z 8. prosince 1920 měl být X. sjezd strany svolán v únoru 1921. Na žádost místních organizací se ústřední výbor v lednu usnesl odložit sjezd na březen. — 139
- 70 Dne 10. srpna 1920 uznala francouzská vláda Vrangela oficiálně »vládcem jižního Ruska« a jmenovala svým diplomatickým zástupcem při Vrangelově »vládě« de Martella, který předtím zastupoval francouzskou vládu u Kolčaka a později u buržoazních vlád na Kavkaze. — 149
- 71 Smlouva o navázání přátelských vztahů mezi RSFSR a Persií [Írán] byla podepsána v Moskvě 26. února 1921, přestože se tomu anglické vládnoucí kruhy snažily zabránit. Vycházela ze zásad mírového soužití a spolupráce mezi státy — z principu rovnosti, respektování svrchovanosti, nevmešování se do vnitřních záležitostí a vzájemných výhod. Touto smlouvou se rušily všechny dohody carského Ruska s Persií a třetími mocnostmi, neboť se dotýkaly svrchovaných zájmů lidu této země. Persii byly vráceny všechny koncese, které získala na jejím území carská vláda. Sovětská vláda se zřekla všech nároků na splácení půjček, které carská vláda Persii poskytla. Zvláště důležité byly ty články smlouvy,

v nichž se obě strany zavazovaly »nepřipustit na svém území vytváření nebo pobývání organizací či skupin, jejichž cílem je boj proti Rusku nebo proti Persii«. Byla to první rovnoprávná smlouva, kterou kdy Persie uzavřela. — 152

⁷² *Celoruské byro pro výrobní propagandu při Celoruské ústřední radě odborů* bylo vytvořeno na základě usnesení plenárního zasedání ÚV KSR(b) 8. prosince 1920. Jeho členy byli zástupci ústředního výboru KSR(b), Celoruské ústřední rady odborů, Nejvyšší národohospodářské rady, Hlavního výboru pro politickou osvětu, Hlavní správy odborného vzdělávání lidového komisariátu školství a osvěty a lidového komisariátu zemědělství. 21. ledna 1921 schválilo organizační byro ÚV KSR(b) usnesení o byru, v němž byly stanoveny cíle a úkoly ústředních i místních orgánů pro výrobní propagandu a jejich struktura. Celoruskému byru bylo uloženo vypracovat celkový plán práce, řídit a kontrolovat výrobní agitaci a propagandu v různých orgánech a institucích. — 162

⁷³ *Výnos č. 1042* vydala Hlavní správa dopravy 22. května 1920. Na jeho základě měly být za čtyři a půl roku (počínaje 1. červencem 1920) opraveny lokomotivy poškozené za války. Procento lokomotiv, které bylo třeba opravit, se mělo snížit ze 60 % na 20 %. — 173

⁷⁴ Jde o brožuru S. I. Guseva *Jednotný hospodářský plán a jednotný hospodářský aparát*^[24], která vyšla k VIII. sjezdu sovětů. Jeho předchozí brožura *Aktuální otázky hospodářské výstavby (Teze ÚV KSR)*^[25] byla vydána k IX. sjezdu strany. Lenin ji kladně hodnotil ve svém referátu na IX. sjezdu strany 29. března 1920 (viz Sebrané spisy 40, Praha 1988, s. 281). — 174

⁷⁵ Na pozvání rolníků z vesnice Kašino ve volokolamském újezdu Moskevské gubernie se Lenin 14. listopadu 1920 spolu s N. K. Krupskou zúčastnil zahájení provozu elektrárny. Na shromáždění přednesl projev o mezinárodní situaci a o významu elektrifikace pro národní hospodářství. Poté besedoval s rolníky. — 179

⁷⁶ Projev V. I. Lenina 22. prosince 1920 na večerním zasedání frakce KSR(b) na VIII. celoruském sjezdu sovětů byl odpovědí na diskusní příspěvky ke Zprávě Celoruského ústředního výkonného výboru sovětů a rady lidových komisařů o zahraniční a vnitřní politice. — 182

⁷⁷ *Curzonova nóta* byla odpovědí na úspěchy Rudé armády, která v létě roku 1920 vyhnala polské bělogvardějské vetřelce z Ukrajiny a Běloruska. Sovětská vojska zahájila ofenzívu a postoupila až ke Lvovu a Varšavě; polská armáda se ocitla na pokraji totální porážky. Anglická vláda chtěla zastavit postup Rudé armády a zabránit případnému pádu panského Polska a porážce Vrangelova, a proto zaslala 11. července 1920 Sovětskému Rusku nótu, podepsanou ministrem zahraničních věcí Curzonem. Nóta obsahovala ultimativní požadavek zastavit ofenzívu Rudé armády, uzavřít s Polskem příměří a přestat válčit s Vrangellem. V nótě se navrhovalo stanovit státní hranici mezi Polskem a Sovětským Ruskem na takzvané Curzonově linii, která měla vést asi 50 km východně od Grodna, přes Němirov a Brest Litevský na Přemyšl a Karpaty. Anglická vláda nabízela zprostředkování a jménem Nejvyšší rady Dohody vyhrožovala, že nebude-li ultimátum přijato, poskytne Polsku pomoc »všemi prostředky, které má k dispozici«.

V odpovědi na nótu, napsané podle Leninových návrhů, sovětská vláda Curzonovo prostřednictvím rázně odmítla a trvala na bezprostředním jednání s Polskem. Vyjádřila protest proti pokusu Anglie anektovat Krym a prohlásila, že je ochotna zaručit Vrangelovi a jeho vojskům osobní bezpečnost jen za podmínky, že budou okamžitě a bezpodmínečně kapitulovat. — 184

⁷⁸ Jde o počet zaměstnanců všech správních, hospodářských a kulturních institucí, které tehdy řídil moskevský sověť. — 185

⁷⁹ Lenin má zřejmě na mysli tuto pasáž Programu Komunistické strany Ruska (bolševiků): »Ve veškeré své práci na vesnici se KSR i nadále opírá o tamní proletářské a poloproletářské vrstvy, organizuje především tyto vrstvy v samostatnou sílu tím, že zakládá na vesnici stranické buňky, organizace vesnické chudiny, zvláštní odborové organizace vesnických proletářů a poloproletářů atd., všemožně je sbližuje s městským proletariátem a vymaňuje je z vlivu vesnické buržoazie a malovlastnických zájmů« (KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV. 1898—1924. Praha 1984, s. 326). — 191

⁸⁰ Lenin má na mysli Celoruský odborový svaz pracovníků v zemědělství a lesním hospodářství. — 191

⁸¹ Lenin má na mysli tuto pasáž z Programu Komunistické strany Ruska (bolševiků): »Účast odborů na řízení hospodářství a získá-

vání širokých mas pro toto řízení je zároveň hlavním prostředkem boje proti byrokratizaci hospodářského aparátu sovětské moci a umožňuje zavést skutečnou kontrolu lidu nad výsledky výroby» (KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV. 1898—1924. Praha 1984, s. 323). — 191

⁸² Dne 22. prosince 1920 se Lenin zúčastnil samostatné porady bezpartijních rolníků, delegátů VIII. sjezdu sovětů, kterou svolal na jeho žádost předseda CÚVV M. I. Kalinin. Porada měla předběžně projednat dekret o upevnění a rozvoji zemědělství, který 14. prosince schválila rada lidových komisařů a předložila jej k projednání sjezdu sovětů. Lenin sledoval diskusi velmi pozorně a dělal si k jednotlivým příspěvkům stručné poznámky (viz tento svazek, s. 412—417). — 195

⁸³ Je míněna mezinárodní organizace centristických socialistických stran a skupin, které na nátlak revolučních mas vystoupily z II. internacionály. Toto sdružení, známé pod názvem Dvaapůltá neboli Vídeňská internacionála (oficiální název zněl Mezinárodní pracovní společenství socialistických stran), založili oportunističtí vůdcové v únoru 1921 na konferenci ve Vídni. Vůdcové Dvaapůlté internacionály slovy kritizovali II. internacionálu, ale ve skutečnosti uplatňovali ve všech závažnějších otázkách proletářského hnutí oportunistickou a rozbíječskou politiku v řadách dělnické třídy a snažili se využít nové sdružení jako nástroj proti rostoucímu vlivu komunistů na dělnické masy. »Pánové z Dvaapůlté internacionály,« napsal Lenin, »kteří se chtějí nazývat revolucionáři, se ve skutečnosti v každé vážné situaci projevují jako kontrarevolucionáři, neboť se bojí násilného rozbítí starého státního aparátu, nevěří v síly dělnické třídy« (Spisy 33, Praha 1955, s. 15).

V květnu 1923 se Druhá a Dvaapůltá internacionála sloučily a vytvořily takzvanou Socialistickou dělnickou internacionálu. — 195

⁸⁴ Zasedání frakce KSR(b) na VIII. celoruském sjezdu sovětů se konalo ráno 24. prosince 1920. Zabývalo se problémem obnovy zemědělství jako ústřední otázkou programu sjezdu. Návrh zákona O opatřeních k upevnění a rozvoji rolnického hospodářství, který rada lidových komisařů schválila 14. prosince a předložila sjezdu k posouzení, vzbudil velký zájem.

Po předběžném projednání na zasedání frakce byl návrh zákona přednesen na sjezdu a poté postoupen zemědělské sekci. Ta v něm provedla řadu doplňků a změn. Takto přepracovaný návrh zákona se znovu projednával na zasedáních frakce 25. a 27. prosince a teprve po tomto pečlivém a zevrubném projednání ho sjezd 28. prosince schválil. — 199

⁸⁵ Lenin má na mysli tezi, kterou zdůraznil na VIII. sjezdu KSR(b) 23. března 1919 v referátu o práci na vesnici^[53]: *»Násilí vůči středním rolníkům je nesmírně škodlivé«* (Sebrané spisy 38, Praha 1988, s. 221). — 199

⁸⁶ Lenin má na mysli zákon o socializaci půdy, schválený 18. (31.) ledna 1918 III. celoruským sjezdem sovětů a uveřejněný 19. února v 28. čísle listu *Izvestija VCIK*^[38]. V článku 6 zákona se říká: *»Všechn živý i mrtvý zemědělský inventář v soukromém vlastnictví přechází bez jakékoli náhrady z hospodářství, v nichž jejich majitelé sami nepracují, podle významu těchto hospodářství do správy zemědělských odborů při újezdním, guberniálním, oblastním nebo federálním sovětu.«* — 202

⁸⁷ Při projednávání návrhu rezoluce VIII. celoruského sjezdu sovětů O opatřeních k upevnění a rozvoji rolnického hospodářství se komunistická frakce na sjezdu vyslovila pro vyškrtnutí bodů o osobním prémiování samostatných hospodářů. 27. prosince 1920 se touto otázkou zabývalo plenární zasedání ÚV a konstatovalo, že frakce na sjezdu schválila nesprávné usnesení, a proto doporučilo, aby bylo toto usnesení revidováno. Plenární zasedání schválilo Leninův návrh usnesení, který stanovil podmínky a zásady pro prémiování samostatných hospodářů (viz tento svazek, s. 221). Uložilo Leninovi, aby o této otázce referoval na zasedání frakce sjezdu. Po Leninově projevu frakce své původní usnesení odvolala. — 206

⁸⁸ *Řád rudého praporu práce* byl založen na základě usnesení VIII. celoruského sjezdu sovětů k vyznamenávání kolektivů pracujících i jednotlivých občanů, kteří při plnění hospodářských úkolů prokázali mimořádnou obětavost, iniciativu, pracovní úsilí a ukázněnost. — 210

⁸⁹ Jde o delegáta VIII. celoruského sjezdu sovětů Jerjomina. — 212

⁹⁰ Po Leninově projevu na zasedání frakce KSR(b) na VIII. celorus-

kém sjezdu sovětů (viz tento svazek, s. 206—211) se rozvinula diskuse. Vystoupil v ní také střední rolník rudoarmějec Jerjomin a snažil se dokázat, že kulakům se stejně podaří připravit chudé rolníky o zemědělské nářadí i o koně. Jako příklad uvedl hladovějící chudé rolníky v kozlovském újezdu Tambovské gubernie, kteří byli nuceni odprodávat své koně kulakům za pět pudů obilí. — 213

- ⁹¹ Viz KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, díl I, Praha 1954, s. 573. — 217
- ⁹² V. I. Lenin tu odpovídá na dotaz, který dostal po svém projevu ve frakci KSR(b) na VIII. celoruském sjezdu sovětů. Kdosi z přítomných vyslovil domněnku, že usnesení plenárního zasedání ústředního výboru (viz poznámku 87) má patrně závažné nedostatky, když bylo zapotřebí využít k jeho obhajobě Leninovy autority. — 217
- ⁹³ Body o prémiování individuálně hospodařících rolníků byly schváleny na plenárním zasedání ÚV 27. listopadu 1920 a zařazeny do rezoluce VIII. celoruského sjezdu sovětů O opatřeních k upevnění a rozvoji rolnického hospodářství. — 221
- ⁹⁴ Jde o ozbrojené povstání v Moskvě v prosinci 1905 za první ruské revoluce. Vzápětí po Moskvě vzplanulo v prosinci 1905 a v lednu 1906 povstání v řadě dalších měst: v Nižním Novgorodě [Gorkij], v Rostově na Donu, v Novorossijsku, v Doněcké pánvi, v Jekatěrinoslavi [Dněpropetrovsk], v průmyslovém středisku Motovilicha u Permu, v Ufě, Krasnojarsku a Čitě. K velkým ozbrojeným vystoupením došlo v Zakavkazsku, v Polsku, v Pobaltí a ve Finsku. Ale všechna tato navzájem izolovaná povstání byla carskou vládou brutálně potlačena.
- Prosincové ozbrojené povstání bylo vyvrcholením revoluce. Lenin, který vysoce hodnotil jeho význam, napsal, že lid »prodělal bojový křest. Zocelil se v povstání. Připravil šiky bojovníků, kteří pak zvítězili v roce 1917« (tento svazek, s. 222—223). O prosincovém ozbrojeném povstání viz též Leninův článek Poučení z moskevského povstání (Sebrané spisy 13, Praha 1983, s. 389—397). — 222
- ⁹⁵ Projev na společném zasedání členů frakcí KSR(b) na VIII. celoruském sjezdu sovětů, Celoruské ústřední rady odborů a moskevské městské odborové rady ve Velkém divadle dne 30. prosince

1920 byl prvním Leninovým vystoupením před stranickým akti-
vem v souvislosti s diskusí o úloze a úkolech odborů při výstavbě
socialismu.

Diskusí vnutil straně Trockij, který vystoupil 3. listopadu ve
frakci KSR(b) na V. celoruské konferenci odborů proti linii str-
ny na rozvíjení zásad demokratismu v odborech a vyzýval »utáh-
nout šrouby válečného komunismu«. Podstatou neshod bylo
odlišné pojetí otázky, »jak *přístupovat* k masám, jak získávat ma-
sy, jak *navázat spojení* s masami« (tento svazek, s. 228). Neshody
vzniklé na zasedání frakce byly předloženy k projednání plenár-
nímu zasedání ÚV KSR(b). Koncem prosince se však diskuse
o odborech rozrostla a překročila rámec ústředního výboru.
24. prosince měl Trockij projev na společném aktivu pracovníků
odborového hnutí a delegátů VIII. celoruského sjezdu sovětů.
25. prosince vydal brožuru, která znamenala ustavení protistra-
nické frakce, což se stalo signálem k vystoupení dalších protistra-
nických skupin: »náravníkové skupiny«, »dělnické opozice«,
»skupiny demokratického centralismu« a dalších.

Lenin byl proti rozvíjení diskuse, neboť se obával, že odvede
pozornost i síly strany od řešení naléhavých hospodářských úko-
lů v boji proti hospodářskému rozvratu a hladu. Když ale opozič-
níci vystoupili, zahájil proti nim rozhodný boj a zaměřil se hlav-
ně proti trockistům jakožto hlavní síle protistranických skupin.
V řadě dalších projevů a rovněž v článcích Krize ve straně, Ještě
jednou o odborech, současné situaci a chybách soudruha Trocké-
ho a Bucharina (viz tento svazek, s. 257—270, 290—332) objas-
nil skutečný smysl protistranického boje, odhalil frakční charak-
ter akcí členů opozičních skupin, podrývajících jednotu strany,
a poukázal na škodlivost diskuse, kterou straně vnutili. Zároveň
zdůraznil a rozvinul řadu zásadních tezí o úloze odborů v systé-
mu diktatury proletariátu a o jejich úkolech při výstavbě socialis-
mu.

Diskuse o odborech trvala přes dva měsíce. Převážná většina
stranických organizací v ní schválila Leninovu platformu. Opozi-
ce byla ve všech hlavních organizacích strany nadobro poražena.
Výsledky diskuse shrnul X. sjezd strany, který se konal ve dnech
8.—16. března 1921. — 224

⁹⁶ Na pořadu jednání IX. sjezdu strany byly nejbližší úkoly hospo-
dářské výstavby a otázka odborového hnutí. Sjezd stanovil nej-
bližší hospodářské úkoly při výstavbě socialismu a zdůraznil, že
je nutné, aby se na výstavbě aktivně podílely odbory. Výsledky
jednání obsahují rezoluce O nejbližších úkolech hospodářské vý-

stavby^[79] a O odborech a jejich organizaci^[93] (viz KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV. 1898—1924. Praha 1984, s. 362—377, 377—382). — 227

⁹⁷ Jde o rezoluci IX. celoruské konference KSR(b) O nejbližších úkolech výstavby strany^[88] (viz KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, díl I, Praha 1954, s. 439—444). — 233

⁹⁸ *Izvěstija Centralnogo komiteta Rossijskoj kommunističeskoj partii (bolševikov)* — informační bulletin ÚV, zabývající se otázkami života strany. Začal vycházet 28. května 1919 na základě usnesení VIII. sjezdu KSR(b), nejprve jako týdenní příloha Pravdy, od října 1920 jako samostatný orgán.

V roce 1929 byl tento bulletin změněn ve čtrnáctideník Partijnoje stroitel'stvo. Od června 1946 vychází pod názvem Partijnaja žizň. — 233

⁹⁹ *Nárazníková skupina* — jedna z protistranických frakčních skupin, které vystoupily za diskuse o odborech v letech 1920—1921. V čele skupiny stál N. I. Bucharin, jejími členy byli V. N. Jakovlevová, J. Larin, J. A. Preobraženskij, L. P. Serebrjakov, G. J. Sokolnikov aj. Pod záminkou, že hodlá zmírnit neshody mezi V. I. Leningem a L. D. Trockým v otázce úlohy a úkolů odborů, se »nárazníková skupina« pokoušela smířit leninismus s trockismem. Bucharin ve své úloze smiřovatele všemožně hájil Trockého a útočil proti Leninovi. Bucharinovo stanovisko charakterizoval Lenin jako stanovisko »člověka s konví petroleje, který přilévá tento petrolej do ohně« (tento svazek, s. 242). »Nárazníková skupina« podpořila frakční činnost Trockého a způsobila straně velké škody. Ve skutečnosti pomáhala nejškodlivější formě frakcionářství; Lenin nazval teze Bucharina a jeho stoupenců »vrcholem ideového rozkladu« (tento svazek, s. 266). Bucharin se záhy zřekl své platformy a přešel otevřeně na pozici Trockého.

Lenin charakterizoval »nárazníkovou skupinu« a zhodnotil její protistranické názory v článku Krize ve straně a v brožuře Ještě jednou o odborech, současné situaci a chybách soudruha Trockého a Bucharina (viz tento svazek, s. 257—270, 290—332) i v jiných pracích. — 233

¹⁰⁰ *Hlavní politický odbor lidového komisariátu dopravy* byl zřízen v únoru 1919 jako dočasný politický orgán. Podléhal přímo ústřednímu výboru KSR(b). V dubnu 1920 byl přeměněn

v Hlavní politickou správu lidového komisariátu dopravy. Tato instituce měla provádět mimořádná opatření k odvrácení úplného rozvratu dopravy, způsobeného válkou; měla posílit stranicou a politickou práci mezi dopravními dělníky, upevnit Odborový svaz železničních zaměstnanců a přeměnit jej v nástroj pro další rozvoj dopravy. Hlavní politická správa lidového komisariátu dopravy zavedla na železnicích vojenskou kázeň a podřídila je plně úkolům válečné doby. Mimořádné pracovní metody Hlavní politické správy dokázaly zachránit dopravu před zhroutilím, ale zároveň podpořily i byrokratismus a vyvolaly tendenci k odklonu od mas, k odmítání demokratických metod v práci odborů.

Po ukončení občanské války a přechodu k mírové výstavbě byla Hlavní politická správa lidového komisariátu dopravy usnesením plenárního zasedání ÚV KSR(b) ze 7. prosince 1920 zrušena. — 241

- ¹⁰¹ Viz KSSS v rezolucích a usneseníh sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV. 1898—1924. Praha 1984, s. 373. — 241
- ¹⁰² *Politická správa vodní dopravy — Hlavní politická správa vodní dopravy při lidovém komisariátu dopravy* — byla zřízena v dubnu 1920 jako oddělení Hlavního politického odboru lidového komisariátu dopravy. Měla provádět politickou kontrolu administrativního a technického aparátu, zaměřovat politickoosvětovou práci na rychlé obnovení vodní dopravy, usilovat o zvýšení produktivity práce a upevňovat pracovní kázeň. Byla zrušena v prosinci 1920. — 241
- ¹⁰³ Lenin napsal tyto poznámky k tezí N. K. Krupské, které vypracovala jako podklad pro referát na stranickou poradu o školství a osvětě. Poradu svolal ústřední výbor KSR(b). Konala se v Moskvě ve dnech 31. prosince 1920—4. ledna 1921 a vytkla si za úkol připravit k X. sjezdu KSR(b) materiály o organizaci vzdělávání. Projednala řadu otázek: o společenské výchově, o reformě školství, o úkolech odborného vzdělávání. Referát N. K. Krupské o polytechnickém vzdělávání nebyl pro její onemocnění přednesen. — 251
- ¹⁰⁴ *G. F. Hriňko* — lidový komisař školství a osvětý na Ukrajině, který prosazoval vlastní výchovně vzdělávací soustavu. Jeho základní teze byly vyjádřeny ve dvou bodech: 1. do 15 let se zavádí »jednotný systém výchovy a všechny jeho organizační formy (mateřské školy a dětské domovy, sedmiletky atd.) jsou založeny na

pracovním principu« a 2. po 15. roce »začíná odborná příprava v některém výrobním odvětví nebo organizační skupině (pro průmysl, zemědělství, ekonomiku průmyslu atd.)«.

Tato koncepce byla v rozporu s programem KSR(b), který stanovil tyto zásady školství a osvěty: »1. Zavést bezplatné a povinné všeobecné a polytechnické vzdělání (tj. vzdělání seznamující teoreticky i prakticky se všemi hlavními výrobními odvětvími) pro všechny děti obojího pohlaví do 17 let . . . 8. Široce rozvíjet odborné vzdělání osob starších 17 let ve spojení se všeobecnými polytechnickými znalostmi« (KSSS v rezolucích a usneseníh sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV. 1898—1924. Praha 1984, s. 320—321).

O. J. Šmid jako místopředseda Hlavní správy odborných škol při lidovém komisariátu školství a osvěty prosazoval podobně jako Hriňko názor, že je třeba zapojovat mládež do procesu odborného technického vzdělávání »v mladším věku . . . tj. od 15 let«. Tvrdil, že »zájmy výroby, zájmy hospodářské výstavby naléhavě vyžadují zkrátit takzvanou všeobecně vzdělávací, ve skutečnosti však ryze teoretickou výuku a přejít co nejdřív k praktické odborné výuce«. Šmid se pokoušel udělat z přechodného opatření, které si vynutila bída a hospodářský rozvrat země, obecně platnou zásadu. Vystupoval v tisku proti polytechnickému vzdělávání a prosazoval vzdělávání monoteknické, tj. vyučovat vždy jen určitému výrobnímu odvětví. V. I. Lenin tyto názory ostře zkritizoval (viz tento svazek, s. 349). — 253

¹⁰⁵ Leninův návrh schválilo politické byro ÚV KSR(b) 4. ledna 1921. — 254

¹⁰⁶ Na II. zasedání Celoruského ústředního výkonného výboru sovětů VIII. volebního období (19.—20. března 1921) se o lidovém komisariátu zemědělství nejednalo. Na pořadu jednání byly teze o lidových komisariátech. V usnesení k tomuto bodu byl stanoven definitivní termín, kdy mají být teze o lidových komisariátech a jejich orgánech předloženy ke schválení předsednictvu CÚVV. — 254

¹⁰⁷ Dne 30. prosince 1920 vznikl na společném zasedání členů frakcí KSR(b) na VIII. sjezdu sovětů, Celoruské ústřední rady odborů a moskevské městské odborové rady spor o to, je-li J. E. Rudzutak autorem tezí Úkoly odborů ve výrobě. Lenin si proto vyžádal od Celoruské ústřední rady odborů dokumenty o původu tezí. Byl mu předložen výpis z protokolu č. 44 ze zasedání předsednic-

tva Celoruské ústřední rady odborů 1. listopadu spolu s průvodní zprávou S. A. Lozovského. Výpis dosvědčoval, že předsednictvo projednalo Rudzutakovy teze a schválilo je jako návrh. Konečné znění měli vypracovat M. P. Tomskij a Rudzutak. Ve výpise se rovněž oznamovalo, že se Tomskij této práce nezúčastnil a konečné znění tezí vypracoval Rudzutak. V. celoruská konference odborů vyslechla Rudzutakův referát, schválila jeho teze jako základ a jejich konečnou redakci uložila komisi ve složení G. V. Cyperevič, A. A. Andrejev a J. E. Rudzutak. Komise kolektivně rozpracovala několik bodů a teze doplnila.

Shromážděný materiál a Rudzutakovy teze poslal Lenin do redakce Pravdy. V průvodním dopise bylo napsáno: »Žádám redakci, aby uveřejnila Rudzutakovy teze, schválené V. celoruskou konferencí odborů ve dnech 2.—6. prosince 1920, protože je to velice nutný materiál k diskusi. Dále přikládám materiál ke sporu, který se rozvířil ve stranických kruzích kolem původu těchto tezí.« Leninův dopis byl i se zaslanými materiály uveřejněn v 13. čísle Pravdy z 21. ledna 1921. — 263

¹⁰⁸ *Provolání ke straně* schválila petrohradská organizace KSR(b) 3. ledna 1921 na aktivu zástupců obvodních stranických organizací. Dne 6. ledna ho potvrdila celoměstská schůze v Lidovém domě za účasti 4000 členů a kandidátů strany. Proti hlasovalo sotva 20 přítomných. Při projednávání na obvodních schůzích hlasovalo pro svolání 95—98 % členů organizací.

V svolání byly vyloženy názory petrohradských bolševiků na úlohu a úkoly odborů, obhajovalo se v nich Leninovo stanovisko a ostře se odsuzovala Trockého platforma. Petrohradská organizace vyzývala všechny ostatní organizace strany, aby podpořily Leninovu platformu, a upozorňovala celou stranu na nebezpečí vyplývající z Trockého platformy, neboť její prosazení by vedlo k praktické likvidaci odborů a pak k oslabení diktatury proletariátu. Svolání ke straně bylo uveřejněno v 7. čísle Pravdy z 13. ledna.

Moskevský výbor KSR(b), který se tehdy ztotožňoval se stanoviskem »nárazníku«, odpověděl na svolání petrohradské organizace svou protiakcí. V rezoluci uveřejněné v téměř čísle Pravdy se říkalo, že moskevský výbor považuje za »naprosto nemožné« připojit se k návrhům obsaženým v Svolání ke straně. Moskevský výbor, který charakterizoval vystoupení petrohradské stranické organizace jako »krajně nebezpečnou« snahu stát se zvláštním centrem pro přípravu stranického sjezdu, neodsoudil Trockého frakci a podpořil tak jeho frakční boj. — 265

¹⁰⁹ *Návrh usnesení X. sjezdu KSR o úloze a úkolech odborů*, který předložila ústřednímu výboru strany skupina členů ústředního výboru a členů odborové komise při ÚV, byl vlastně Leninovou platformou («platformou deseti») jakožto protiváha platformám protistranických skupin. Tento dokument stanovil úlohu odborů ve světle nových úkolů, které vyvstaly před stranou po ukončení občanské války a s přechodem k mírové výstavbě socialismu. Odbory se měly stát školou řízení, školou hospodaření a školou komunismu. K jejich hlavním funkcím patřila účast na správě státu, příprava kádrů pro státní a hospodářský aparát a upevňování pracovní kázně. Předpokládalo se, že základem jejich činnosti musí být metoda výchovy a přesvědčování a široké rozvíjení demokratických zásad uvnitř odborových svazů. «Platforma deseti», kterou podpořila během diskuse o odborech většina místních stranických organizací, se stala základem usnesení X. sjezdu KSR(b) o úloze a úkolech odborů. — 265

¹¹⁰ *Skupina »demokratického centralismu« (decisté)* — frakční oportunistická skupina, v jejímž čele stáli M. S. Boguslavskij, A. Z. Kamenskij, V. N. Maximovskij, N. Osinskij, Rafail (R. B. Farbman) a T. V. Saprnov. Poprvé tato skupina vystoupila proti leninským zásadám výstavby strany a státu na VIII. sjezdu KSR(b). Na IX. sjezdu KSR(b) měli decisté vlastní koreferenty k problematice hospodářské výstavby a k organizační otázce; sjezd odhalil protistranické názory decistů a rázně je odmítl. Decisté popírali vedoucí úlohu strany v sovětech a v odborech, vystupovali proti zásadě jednoho vedoucího a osobní odpovědnosti ředitelů v průmyslu, proti leninským zásadám v organizačních otázkách, požadovali svobodu frakcí a skupin. Představitelé decistů se vyslovovali pro sloučení rady lidových komisařů s předsednictvem CÚVVV, požadovali zrušit podřízenost místních mocenských orgánů ústředí. Brojili proti jednotě politického a organizačního vedení ústředního výboru a usilovali o to, aby byla organizačnímu byru ÚV odňata vedoucí politická funkce. Na Ukrajině vystupovali proti zakládání výborů »nemajetných vesničanů«, které byly nástrojem proletářské diktatury na vesnici.

Mezi stranickými masami neměli vliv, jejich akce však schvalovali menševici, kteří s nimi byli v mnoha otázkách solidární.

Za diskuse o odborech v letech 1920—1921 uveřejnila skupina »demokratického centralismu« svou frakční platformu, obhajovala ji na předsjezdových schůzích a sbírala ojedinelé hlasy na svou podporu. Na X. sjezdu KSR(b) se decisté zřekli obhajoby své platformy a ponechali členům skupiny svobodu hlasování.

Těžiště protistranického boje přenesli na otázky výstavby strany, k níž přednesl na sjezdu jménem skupiny koreferát V. N. Maximovskij. Po X. sjezdu pokračovali v protistranické činnosti pouze vůdcové skupiny. V roce 1923 utvořili blok s trockistickou opozicí, v roce 1926 vytvořili takzvanou skupinu patnácti v čele se Sapronovem a Smirnovem. XV. sjezd VKS(b) vyloučil tuto skupinu ze strany. — 265

- ¹¹¹ *Ignatovovci neboli skupina aktivistů moskevských městských obvodů* — protistranická anarchosyndikalistická skupina vedená J. N. Ignatovem, která existovala během diskuse o odborech v letech 1920—1921. Její činnost nepřesahovala rámec moskevské stranické organizace. Mezi členy strany a moskevskými dělníky neměla skupina žádný vliv. Před X. sjezdem strany předložila dvě platformy — o naléhavých úkolech odborů a o výstavbě strany. Ignatovovci se ztotožňovali s anarchosyndikalistickými názory »dělnické opozice«, požadovali, aby bylo řízení národního hospodářství svěřeno orgánu, který by byl zvolen celoruským sjezdem odborů. Na rozdíl od »dělnické opozice« měli za to, že zvolený orgán musí schválit ještě také Celoruský ústřední výkonný výbor sovětů. Ignatovovci stejně jako »dělnická opozice« stavěli odbory proti sovětskému státu, popírali vedoucí úlohu strany při výstavbě socialismu, brojili proti zásadám demokratického centralismu, požadovali svobodu diskuse a přijetí většího počtu dělníků do strany. Na X. sjezdu vystupoval Ignatov jako oficiální mluvčí »dělnické opozice« k otázkám výstavby strany. Po sjezdu se skupina ignatovovců rozpadla. — 265

- ¹¹² Viz KSSS v rezolucích a usneseníh sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV. 1898—1924. Praha 1984, s. 323, bod 5. — 267

- ¹¹³ Je míněna aliance vperjodovců (protistranické skupiny Vperjod, k níž patřili otzovisté, ultimativisté a bohostrůjci) s menševiky-likvidátory a trockisty. Vytvořila se po VI. (pražské) celoruské konferenci SDDSR s cílem bojovat proti usnesením této konference.

Oportunisté zahájili zuřivou kampaň proti bolševikům ve snaze rozštěpit jednotu revolučního dělnického hnutí, podlomit síly proletářské strany a rozložit ji. Pokoušeli se slepit likvidátorský blok tím, že požadovali »přestavbu« strany, což ve skutečnosti znamenalo její likvidaci. Avšak aliance slepená na tak bezzákladém základě byla velice vratká a záhy se rozpadla. — 267

- ¹¹⁴ V. I. Lenin má na mysli diskusi o úloze a úkolech odborů, která se rozvinula na rozšířeném zasedání moskevského výboru KSR(b) se zástupci stranických organizací z moskevských městských obvodů a újezdních organizací 17. ledna 1921.

Na zasedání byly projednány všechny návrhy tezí předložené různými skupinami během diskuse. Při předběžném hlasování bylo pro Leninovy teze odevzdáno 76 hlasů, pro Trockého 27, Bucharina 5, Šljapnikova 4, Sapronova 11, Ignatova 25, Nogina 0 a Rjazanova rovněž 0. Při dalším kole hlasování o dvou hlavních platformách získaly Leninovy teze 84 hlasů, pro platformu Trockého bylo odevzdáno 27 hlasů. Drtivou většinou hlasů byly schváleny teze, které podepsali Lenin a jeho stoupenci.

Další den, 18. ledna, schválil moskevský výbor strany provolání Všem stranickým organizacím!, v němž vyzval všechny členy strany, aby jednomyslně podpořili Leninovu platformu. — 268

- ¹¹⁵ *II. celoruský sjezd horníků* se konal ve dnech 25. ledna—2. února 1921 ve Sloupové síni Domu odborů v Moskvě. Zúčastnilo se ho 341 delegátů (295 s rozhodujícím a 46 s poradním hlasem), kteří zastupovali více než 332 000 členů odborového svazu horníků. Mezi delegáty bylo 259 členů a kandidátů KSR(b). V. I. Lenin, M. I. Kalinin a další byli zvoleni čestnými předsedy sjezdu.

Sjezd projednal zprávu o činnosti ústředního výboru svazu, zprávy Báňské rady a hlavních správ, dále otázku zásobování palivem, úkoly svazu, organizaci výroby, mzdové a organizační otázky, kulturně osvětovou práci, otázky bezpečnosti práce, problematiku mezinárodních styků a koncesí a zvolil nový ústřední výbor svazu. Na svém závěrečném zasedání se sjezd usnesl vydat k organizovaným dělníkům všech zemí provolání s výzvou, aby se sjednotili.

Před zahájením sjezdu se konala čtyři zasedání frakce KSR(b) (22.—24. ledna), na nichž se rozvinula diskuse o úloze a úkolech odborů. Na zasedáních vystoupili s referáty Lenin, Trockij a Šljapnikov. Lenina podporovala absolutní většina členů frakce. Pro Leninovu platformu hlasovalo 137 přítomných, pro Šljapnikovy teze 61 a pro Trockého teze 8.

Činnost sjezdu měla velký význam v boji proti palivové krizi, kterou tehdy Sovětská republika prodělávala, i pro vypracování výrobních programů v báňském průmyslu. — 271

- ¹¹⁶ Je míněna rezoluce II. kongresu Komunistické internacionály Úloha komunistické strany v proletářské revoluci^[115] (viz též Vtoroj kongress Kominterna, Moskva 1934, s. 640—646). — 280

¹¹⁷ Lenin má na mysli XVIII. sjezd Socialistické strany (SFIO), který se konal ve dnech 25.—30. prosince 1920 v Tours. Zúčastnilo se ho 285 delegátů s 4575 mandáty. Ústřední otázkou sjezdových jednání bylo připojení Socialistické strany ke Komunistické internacionále. Před celonárodním sjezdem se konaly sjezdy federací, z nichž se absolutní většina vyslovila pro okamžité připojení k III. internacionále na základě 21 podmínek. Otázka připojení Socialistické strany k III. internacionále byla tedy fakticky vyřešena už před sjezdem. Avšak na sjezdu vzplanul mezi stoupenci a odpůrci připojení rozhořčený boj.

Proti připojení byli Léon Blum, Jean Longuet aj. Pro připojení se vyslovili Vaillant-Couturier, Marcel Cachin aj. Přes zákaz francouzské vlády a policejní sledování přijela na sjezd i Clara Zetkinová. Pronesla působivý projev a tlumočila delegátům podřad Komunistické internacionály.

Po čtyřech dnech diskuse přistoupil sjezd k hlasování; pro připojení ke Komunistické internacionále bylo odevzdáno 3208 mandátů, tedy přes 70 % z celkového počtu.

Většina sjezdu založila Komunistickou stranu Francie, jež se definitivně ustavila v květnu 1921. Menšina v čele s Blumem se pokusila rozštěpit dělnické hnutí, odešla ze sjezdu a založila samostatnou reformistickou socialistickou stranu pod starým názvem. — 280

¹¹⁸ *Brožuru Ještě jednou o odborech, současné situaci a chybách soudruha Trockého a Bucharina* začal Lenin psát 21. nebo 22. ledna 1921 v Gorkách, kam odjel na dovolenou. 22. ledna večer se vrátil do Moskvy, přivezl s sebou podstatnou část brožury a předal ji sekretářce, aby ji přepsala na stroji. 25. ledna už šel text do sazby. 26. ledna pozdě večer dostali část hotového nákladu členové ústředního výboru strany, kteří se měli rozjet do jednotlivých míst, aby se tam zúčastnili diskuse o úloze a úkolech odborů. Zbývající část nákladu byla hotova 27. ledna. — 290

¹¹⁹ *Petrogradskaja pravda* — deník; začal vycházet 2. dubna 1918 jako orgán ústředního a petrohradského výboru KSR(b). V lednu 1924 byl přejmenován a pod novým názvem Leningradskaja pravda vychází dodnes. — 290

¹²⁰ *Rozkaz V. I. Zofa z 3. května 1920*^[138] byl uveřejněn téhož roku v 5. čísle časopisu Bjulleť mariinskogo oblastnogo upravlenija vodnogo transporta. Psalo se v něm: »V životě vodní dopravy tedy nastává rozhodující přelom. Odpadá příštípkaření, končí moc

výborů, nesoustavnost a anarchie, vodní doprava se stává záležitostí státního významu. V čele budou političtí komisaři s patřičnou pravomocí. Pravomoc výborů, odborů a volených zástupců, pokud jde o jejich zasahování do technických a administrativních otázek, se ruší.

Tento rozkaz byl typickou ukázkou strohých administrativních postupů a byrokratismu, které horlivě zavádělo trockistické vedení ústředního výboru Jednotného odborového svazu pracovníků železniční a vodní dopravy, a názorným svědectvím nepochopení úlohy odborů při obnově dopravy. Odbory se tu přirovnávaly k přežitým vojenským výborům s neomezenou pravomocí a rozkaz je zbavoval účasti na rozvíjení práce vodní dopravy. — 301

¹²¹ Dne 24. prosince 1920 přednesl Trockij na společném aktivu pracovníků odborového hnutí a delegátů VIII. celoruského sjezdu sovětů referát o úkolech odborů ve výrobě. Aktiv, který svolal ústřední výbor Jednotného odborového svazu pracovníků železniční a vodní dopravy, se konal v bývalém Ziminově divadle. Trockij svým projevem vlastně zahájil ve straně otevřenou diskusi o odborech. — 330

¹²² Dne 26. ledna 1921 se třináct členů ústředního výboru Jednotného odborového svazu pracovníků železniční a vodní dopravy (Cektran) obrátilo na KSR(b) s žádostí o zproštění členství v tomto orgánu. Jedním z motivů jejich žádosti byla okolnost, že kritika metod činnosti Cektranu, která se rozvinula během diskuse o odborech, prý vyvolává mezi pracovníky železniční a vodní dopravy dojem, že ÚV strany odsuzuje veškerou minulou i současnou činnost Cektranu. Prohlásili, že kritiku práce Cektranu považují za štvavý útok ze strany skupiny pracovníků vodní dopravy a rovněž jednotlivých členů ÚV KSR(b) a předsednictva Celoruské ústřední rady odborů.

Leninův návrh usnesení k prohlášení pracovníků Cektranu schválilo politické byro ÚV KSR(b) 31. ledna. — 333

¹²³ *Moskevská rozšířená konference kovodělníků* se konala ve dnech 2.—4. února 1921 ve Sloupové síni Domu odborů. Zúčastnilo se jí asi 1000 delegátů zastupujících kovodělníky z Moskvy a Moskevské gubernie. Vzhledem k tomu, že se konference sešla v období velmi citelné zásobovací krize, byly středem pozornosti referáty o zásobovací situaci a o vztahu dělnické třídy k rolnictvu. Projednávaly se rovněž mzdové tarify a úloha odborů ve výrobě.

K referátu o vzájemných vztazích dělníků a rolníků byla schválena rezoluce, která upozorňovala na nutnost nahradit povinné odvádění všech zemědělských přebytků naturální daní. Menševici a esefi se na konferenci pokoušeli využít současné potíže v zemi a poštvat delegáty demagogickými projevy proti hospodářské politice sovětské moci i proti komunistické straně. Konference však tyto pokusy odsoudila. Lenin promluvil na žádost delegátů na posledním zasedání konference. — 334

¹²⁴ Kolonizátorskou politiku amerických imperialistů, prováděnou pod praporem bezplatného rozdělování půdy, odhaluje Lenin ve své práci *Nové údaje o zákonech vývoje kapitalismu v zemědělství* (viz Sebrané spisy 27, Praha 1986, s. 147—246). — 335

¹²⁵ *IV. celoruský sjezd dělníků a dělnic oděvního průmyslu* se konal ve dnech 1.—6. února 1921 v Moskvě. Zúčastnilo se ho 287 delegátů. Na pořadu jednání byla činnost ústředního výboru odborového svazu dělníků oděvního průmyslu, hospodářské úkoly, normování práce, mezinárodní odborové sdružení aj. Sjezd zaslal pozdravný telegram V. I. Leninovi.

Lenin promluvil na 9. plenárním zasedání 6. února dopoledne. Konflikt, o němž se zmiňuje v úvodu svého projevu, vznikl na zasedání komunistické frakce sjezdu při projednávání kandidátky nového ústředního výboru tohoto odborového svazu. Neshody se vyhrotily natolik, že musel zasáhnout ústřední výbor strany. — 338

¹²⁶ Je míněn ústřední orgán pravých eserů, list *Volja Rossii*; vycházel v Praze od 12. září 1920 do 9. října 1921. — 341

¹²⁷ *Ústřední komise pro evidenci a distribuci tisku při Státním nakladatelství* byla zřízena v prosinci 1919; jejím úkolem bylo vypracovat jednotný plán evidence a distribuce literatury. — 355

¹²⁸ Viz KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV. 1898—1924. Praha 1984, s. 324 (bod 8). — 357

¹²⁹ Jde o článek F. Doblerové *Současná síť knihoven*^[29], uveřejněný v 24. čísle *Pravdy* ze 4. února 1921. — 359

¹³⁰ *Předběžný konспект tezí o rolnících* napsal Lenin 8. února 1921 na zasedání politického byra ústředního výboru strany, kde se pro-

jednávala jarní osevnickou kampaň a situace rolníků. Byl to první dokument, který vymezil nový ekonomický základ svazku dělnické třídy s rolnictvem a nastínil konkrétní přechod od válečného komunismu k nové ekonomické politice. Uveřejněný dokument se stal základem návrhu usnesení o nahrazení povinného odvádění všech zemědělských přebytků naturální daní. Toto usnesení bylo schváleno na X. sjezdu KSR(b) 15. března 1921. — 360

¹³¹ Celý Leninův návrh byl zahrnut do usnesení rady lidových komisařů ke zprávě komise pro revizi plánu dovozu (body 2 a 3). Usnesení bylo schváleno na zasedání RLK 15. února 1921. — 364

¹³² Celý Leninův návrh byl zahrnut do usnesení celostátní plánovací komise. Usnesení schválila rada lidových komisařů 22. února 1921 zároveň se seznamem členů komise, které navrhl rovněž Lenin (viz Leninskij sbornik XX, s. 24). Jádrem celostátní plánovací komise se stala bývalá Státní komise pro elektrifikaci Ruska (GOELRO) a jejím předsedou G. M. Kržižanovskij.

Trockisté a ostatní opozičníci vystupovali proti tomu, aby byla Státní komise pro elektrifikaci Ruska přeměněna v jednotnou celostátní plánovací komisi. 18. února nebylo na zasedání Rady práce a obrany usnesení o vytvoření této komise schváleno. Ze zasedání nebyl pořízen stenografický zápis. Zachovaly se pouze Leninovy stručné zápisky z diskuse a jeho poznámky k závěrečnému slovu (viz Leninskij sbornik XX, s. 20—22). Jak vysvítá z těchto poznámek a článku O jednotném hospodářském plánu (viz tento svazek, s. 366—375), vystupovali proti vytvoření celostátní plánovací komise J. Larin, V. P. Miljutin, N. Osinskij a A. I. Rykov. Projednávání této otázky bylo přeneseno do rady lidových komisařů. — 365

¹³³ *Ekonomičeskaja žizň* — deník; vycházel od listopadu 1918 do listopadu 1937 jako orgán Nejvyšší národohospodářské rady a hospodářských lidových komisariátů. V posledních letech byl orgánem lidového komisariátu financí SSSR, Státní banky a dalších peněžních ústavů SSSR a ústředního výboru Svazu bankovních zaměstnanců. — 366

¹³⁴ *Bjulleten' Gosudarstvennoj komissii po elektrifikacii Rossii* vydávalo Státní technické vydavatelství vědeckotechnického odboru Nejvyšší národohospodářské rady od dubna do srpna 1920 v Moskvě. Celkem vyšlo pět čísel. — 367

- ¹³⁵ Jde o práci německého profesora politické ekonomie Karla Ballo-
da *Výroba a spotřeba v socialistickém státě*^[163]. Kniha vyšla roku
1898 v Německu. V roce 1919 vyšlo druhé, přepracované vydání
s rozšířeným názvem: *Stát budoucnosti. Výroba a spotřeba v so-
cialistickém státě*^[164]; roku 1920 vyšel v Moskvě ruský překlad
této knihy. — 370
- ¹³⁶ Lenin cituje výňatky z rezoluce o elektrifikaci^[94], schválené na
VIII. celoruském sjezdu sovětů 29. prosince 1920. Návrh této re-
zoluce napsal Lenin (viz tento svazek, s. 218—219). — 370
- ¹³⁷ Zde i dále cituje Lenin program KSR(b), schválený v březnu
1919 na VIII. sjezdu strany (viz KSSS v rezolucích a usneseních
sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV. 1898—1924. Pra-
ha 1924. Praha 1984, s. 324). — 373
- ¹³⁸ *Schůzi stranického aktivu v Moskvě 24. února 1921* svolal moskev-
ský výbor KSR(b) v mimořádně těžkém období, kdy hospodářský
rozvrat v zemi dosáhl vrcholu. Akutní palivová krize a nedosta-
tek surovin způsobily, že řada podniků v průmyslových centrech
zastavila práci. Zhoršilo se zásobování dělníků potravinami. To
vše zkomplikovalo vnitropolitickou situaci. Mezi rolníky se
vzmáhala nespokojenost a zachvátila i některé vrstvy dělníků.
Menševici a eseri využili hospodářských potíží k zesílení své kon-
trarevoluční agitace. V okrajových územích organizovali kulacké
vzpoury a mařili přísun potravin do centrálních průmyslových
oblastí.
- Schůze měla informovat stranický aktiv o opatřeních k lepšímu
zásobování moskevských pracujících. Usnesla se, aby zpráva
o mezinárodním postavení a vnitřní situaci Sovětského Ruska by-
la přednesena na plenárním zasedání moskevského sovětu.
— 376
- ¹³⁹ Jde o kontrarevoluční povstání dašnaků v Arménii. Po vítězství
sovětské moci v Arménii využili dašnaci toho, že vojenský revo-
luční výbor ponechal hodně čelných dašnackých činitelů na svo-
bodě. Dašnakům se podařilo udržet v mnoha arménských mės-
tech včetně Jerevanu vedoucí kádry své strany. Někteří dašnaci
pronikli dokonce do orgánů sovětské moci. Využívali svého slu-
žebního postavení a provokačními akcemi se pokoušeli diskredi-
tovat sovětskou moc v očích pracujících. Vůdce dašnaků, kteří
uprchli do menševiky ovládané Gruzie, vytvořili kontrarevoluční
Výbor pro záchranu vlasti, který začal připravovat ozbrojené

povstání proti sovětské Arménii. Jejich spikleneckou činnost podporovaly zbraněmi i penězi imperialistické vlády Anglie, USA, Francie, menševické Gruzie a Turecka.

Povstání vypuklo 13. února 1921. Dašnaci soustředili kolem Jerevanu bandy v síle asi 6000 lidí a po krvavých bojích, v nichž donutili sovětská vojska k ústupu, obsadili 18. února hlavní město Arménie. Podařilo se jim zmocnit se i některých dalších oblastí. Výbor pro záchranu vlasti se ujal vlády. Na okupovaném území nastolili dašnaci režim teroru a zvláště, krutě trestali sebelepší projev neposlušnosti, do základu vypalovali a bořili vesnice a osady.

Do boje proti kontrarevolučním bandám povstali pod vedením bolševické strany arménští pracující. Za podpory jednotek 11. armády sovětských vojsk dašnaky v hrdinném boji porazili. 4. dubna 1921 bylo osvobozeno hlavní město Arménie Jerevan. — 376

- ¹⁴⁰ Je míněn devátý bod rezoluce IX. celoruské konference KSR(b) O nejbližších úkolech výstavby strany^[88] (viz KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, díl I, Praha 1954, s. 441—442). — 378

- ¹⁴¹ Viz poznámku 18. — 378

- ¹⁴² *V. celoukrajinský sjezd sovětů* se konal ve dnech 25. února až 3. března 1921 v Charkově. Na pořadu sjezdu byly tyto body: zpráva vlády USSR, referát o hospodářské výstavbě, o elektrifikaci Ukrajiny, o organizaci práce, o obnovení dopravy, o zásobování a o agrární otázce, o školství a osvětě.

25. února poslalo předsednictvo sjezdu V. I. Leninovi telegraficky pozvání, aby přijel na sjezd. Lenin poslal jako odpověď na tento telegram V. celoukrajinskému sjezdu sovětů pozdrav, který byl přečten 26. února na druhém zasedání. Sjezd zvolil Lenina členem Celoukrajinského ústředního výkonného výboru. — 380

- ¹⁴³ Usnesení Rady práce a obrany o zlepšení zásobování dělníků bylo uveřejněno 1. března 1921 v 45. čísle Pravdy. — 381

- ¹⁴⁴ *Společné plenární zasedání moskevského sovětu dělnických a rolnických zástupců a plenárního zasedání moskevských obvodních sovětů a zástupců závodních výborů* svolal moskevský výbor KSR(b) na základě usnesení schůze stranického aktivu, konané 24. února 1921 (viz poznámku 138). Plenární zasedání vyslechlo referát

o situaci v zásobování. Referát o mezinárodním postavení a vnitřní situaci Sovětské republiky přednesl V. I. Lenin. Plenární zasedání jednomyslně schválilo provolání k dělníkům, rolníkům a rudoarmějcům v Moskvě a Moskevské gubernii, v němž byly objasněny příčiny zásobovací krize. Provolání vyzývalo k boji proti nepřátelům, kteří se pokoušeli využít dočasné zásobovací potíže pro své kontrarevoluční cíle. Provolání bylo uveřejněno 1. března 1921 v 45. čísle Pravdy. — 382

¹⁴⁵ Jde o jednání mezi vládou RSFSR a vládou Velkého národního shromáždění Turecka, které bylo zahájeno 26. února 1921 v Moskvě. Sovětsko-turecká jednání skončila 16. března podepsáním smlouvy o přátelství a bratrství mezi RSFSR a Tureckem. 13. října byla v Karsu podepsána smlouva o přátelství mezi Tureckem a zakavkazskými sovětskými republikami Arménií, Gruzii a Ázerbájdžánem. — 382

¹⁴⁶ Po podepsání preliminární mírové smlouvy mezi Polskem na jedné straně a Sovětským Ruskem a sovětskou Ukrajinou na straně druhé 12. října 1920 začalo v Rize jednání o definitivním uzavření míru. Trvalo pět měsíců. Polská vláda podněcovaná Francií neustávala v nepřátelských akcích proti sovětské Ukrajině a sovětskému Bělorusku a všemožně jednání brzdila. Avšak energický postup sovětské vlády na diplomatické frontě a porážka spojence buržoazně statkářského Polska Vrangela Rudou armádou donutily polskou vládu, aby souhlasila s uzavřením míru. Definitivní mírová smlouva byla podepsána 18. března 1921 v Rize. Podle této smlouvy připadly Polsku západní Ukrajina a západní Bělorusko.

Sovětská vláda anulovala řížskou mírovou smlouvu 17. září 1939, kdy se západní Ukrajina a západní Bělorusko staly v soulase s vůlí lidu součástí Sovětského svazu. — 383

¹⁴⁷ Lenin má na mysli články P. Sorokina a M. Rogova Povinné odvádění přebytků, nebo daň?^[139], uveřejněné jako příspěvek do diskuse 17. a 26. února 1921 v Pravdě č. 35 a 43. Diskuse o nahrazení povinných dodávek naturální daní byla v tisku zahájena z rozhodnutí politického byra ÚV KSR(b) z 16. února 1920. — 391

¹⁴⁸ Lenin má na mysli rezoluci IX. sjezdu KSR(b) O nejbližších úkolech hospodářské výstavby^[79] a O odborech a jejich organizaci^[93] (viz KSSS v rezolucích a usneseníh sjezdů, konferencí

a plenárních zasedání ÚV. 1898—1924. Praha 1984, s. 362—377, 377—382). — 419

- ¹⁴⁹ *Gudok* — deník Hlavní politické správy lidového komisariátu dopravy a ÚV Celoruského odborového svazu železničářů; vycházel od května 1920. Dnes je orgánem ministerstva dopravy SSSR a ÚV Odborového svazu pracovníků železniční dopravy. — 421
- ¹⁵⁰ Jsou míněny tyto dokumenty strany o odborech: usnesení IX. sjezdu KSR(b) a plenárních zasedání ÚV, která se konala v září, listopadu a prosinci 1920, a Provolání ke straně^[81], schválené v lednu 1921 na aktivu petrohradské městské stranické organizace, který byl svolán v souvislosti s diskusí o odborech (viz poznámku 108). — 422
- ¹⁵¹ Jde o rezoluci plenárního zasedání ÚV KSR(b) ze 7. prosince 1920 o konfliktu mezi komunisty, kteří pracovali ve vodní dopravě, a komunistickou frakcí na poradě ústředního výboru Jednotného odborového svazu pracovníků železniční a vodní dopravy (Cektran)^[124]. Tuto rezoluci cituje Trockij v 18. tezi své brožury. Rezoluci předložil Bucharin a za Trockého podpory byla schválena proti hlasům Lenina a jeho stoupenců.
Příčinou konfliktu byla nespokojenost s byrokratickými metodami práce Cektranu, který neplnil usnesení ÚV KSR(b) a V. celoruské odborové konference o přechodu k demokratickým metodám práce. — 430
- ¹⁵² Je míněno plenární zasedání ÚV KSR(b) 8. listopadu 1920, na němž byla vytvořena odborová komise ÚV, aby posoudila rozdílné názory na metody práce v odborech, jak se projeví po vystoupení Trockého 3. listopadu ve frakci KSR(b) na V. celoruské odborové konferenci. Svolání komise zmařil Trockij tím, že v ní odmítl pracovat. — 437
- ¹⁵³ Jde o počet dělníků v řídicích orgánech. Podle neúplných údajů, zahrnujících pouze předsednictvo NNHR, část guberniálních národohospodářských rad a podniků, jich bylo 1470 (viz tento svazek, s. 311). Lenin uvedené číslo zaokrouhlil na 1500, a když ho vynásobil dvaceti pěti, dostal číslo 37 500, což vzhledem k 6 000 000 členů odborů představovalo méně než 1 %. — 442
- ¹⁵⁴ Dne 24. prosince 1920 se plenární zasedání ÚV KSR(b) usneslo uspořádat diskusi k pořadu jednání X. sjezdu strany. — 447

- ¹⁵⁵ Lenin zde zredukoval 11 bodů původní osnovy na 7 bodů a v textu Směrnic ústředního výboru komunistům pracujícím v lidovém komisariátu školství a osvěty dodržel naznačené rozdělení materiálu. Všechna čísla v rukopisu Lenin přeškrtl. — 449
- ¹⁵⁶ V Přehledu knihoven v centrálních oblastech Sovětského Ruska k 1. prosinci 1920, na němž byly napsány poznámky, se vyskytla při sčítání chyba. — 450
- ¹⁵⁷ Údaj je napsán na přehledu Distribuce ústředních listů podle gubernií a oblastí. — 451
- ¹⁵⁸ Zápis projevu V. I. Lenina nebyl nalezen. — 455
- ¹⁵⁹ Dne 15. února 1921 vyslechla rada lidových komisařů referát V. P. Miljutina o průběhu koncentrace tiskáren. Referát byl součástí kontroly plnění usnesení RLK z 28. září, 19. října a 23. listopadu 1920 o centralizaci řízení moskevských tiskáren v polygrafickém oddělení městské národohospodářské rady a o koncentraci polygrafické výroby v několika dobře vybavených podnicích. Rada lidových komisařů konstatovala, že koncentrace probíhá neuspokojivě. — 455
- ¹⁶⁰ Podstatná část tohoto dokumentu (od slov »Nebudou chtít pracovat . . .« až do konce) jsou vlastně poznámky z projednávání otázky koncesí na těžbu ropy, pořízené patrně na plenárním zasedání ÚV KSR(b) 24. února 1921. Lenin je později uspořádal, očísloval (3—14), horní nepopsanou část v poznámkách oddělil čarou a napsal sem předběžnou osnovu dopisu (body 1—14). V Archívu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS se Leninův dopis, napsaný podle této osnovy, nedochoval. Hlavní otázky obsažené v osnově se objevují v Leninově dopisu předsedovi Ázerbájdžánského výboru pro těžbu ropy v Baku A. P. Serebrovskému z 2. dubna 1921 (viz Leninskij sbornik XX, s. 157—159). — 458
- ¹⁶¹ Je míněno usnesení rady lidových komisařů o koncesích na těžbu ropy, schválené 1. února 1921. Rada lidových komisařů schválila Leninův návrh usnesení a v zásadě souhlasila s udělením koncesí na těžbu ropy v okolí Baku a Grozného i na těžbu jiných surovin. O koncesích na těžbu ropy viz též tento svazek, s. 361—363; Leninskij sbornik XX, s. 125—159; Leninskij sbornik XXXVI, s. 212—213. — 458

SEZNAM LITERATURY,
KTEROU V. I. LENIN CITUJE
NEBO O NÍŽ SE ZMIŇUJE*

Аграрный проект — см. Законопроект, внесенный СНК в Президиум ВЦИК для внесения на Всероссийский съезд Советов.

- [¹] *Американский финансист о Ленине.* — «Коммунистический Труд», М., 1920, № 207, 26 ноября, стр. 2. — 114
- [²] *Архангельский, Н. Предисловие* [к книге: «Отчет VIII-му Всероссийскому съезду Советов». 19 декабря 1920 г.]. — В кн.: Отчет VIII-му Всероссийскому съезду Советов. М., 1920, стр. 3. (ВСНХ). — 310
- [³] «Беднота», М. — 34, 108, 355, 404
- [⁴] (Бубнов, А. и др.) *О профсоюзах.* (Тезисы группы товарищей, стоящих на платформе демократического централизма). — «Правда», М., 1921, № 10, 16 января, стр. 1—2. — 265, 268, 269, 425
- [⁵] *Бухарин, Н. И. О задачах профессиональных союзов.* (Содоклад, прочитанный на собрании активных работников Петроградской организации РКП

Česká redakce přetiskuje tento seznam literatury z 5. ruského vydání v nezměněné podobě.

V textové části jsou bibliografické prameny přeloženy a opatřeny číslem v hranaté závorce, které odkazuje na originální název díla a jeho bibliografické údaje v tomto seznamu.

Knihy, noviny a časopisy s Leninovými poznámkami jsou označeny hvězdičkou. Tyto výtisky jsou uloženy v Archívu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS. Čes. red.

3 января 1921 года). Изд. коммунистич. фракции
Петроградского бюро Цектрана, Пг., 1921.
15 стр. — 314, 315, 322, 442, 443

[⁶] — *Синдикализм и коммунизм*. (По поводу фельетона тов. Ленина). — «Правда», М., 1921, № 15, 25 января, стр. 1. — 330

[⁷] *Бухарин, Н. И. и Преображенский, Е. А. Азбука коммунизма*. Популярное объяснение программы Российской Коммунистической партии большевиков. М., Госиздат, 1920. 341 стр. (РКП(б)). — 177, 230

[⁸] (*Бухарин, Н. и др.*) *О задачах и структуре профсоюзов*. — «Правда», М., 1921, № 10, 16 января, стр. 2—3. — 262, 265—266, 268, 315, 318, 319, 425, 437

[⁹] «*Бюллетени Государственной Комиссии по Электрификации России*», М., 1920, № 1, 24 апреля, стр. 3, 4. — 176, 367, 411

[¹⁰] «*Бюллетень 2-го Всероссийского Съезда Горнорабочих*», М., 1921, № 1, 25 января, стр. 1—4. — 282, 283, 284, 286, 331

— № 2, 26 января, стр. 2—4. — 282, 326, 332

[¹¹] «*Бюллетень Мариинского Областного Управления Водного Транспорта*», Пг., 1920, № 5, 21 мая, стр. 1. — 301

[¹²] «*Бюллетень Народного Комиссариата Путей Сообщения*», М., 1920, № 43, 22 мая, стр. 2—3. — 173, 180

Вводная статья тов. Гринько — см. Украинский опыт реформы просвещения.

Вводная статья тов. Луначарского — см. Новая постановка социального воспитания.

[¹³] «*Вестник 2-го конгресса Коммунистического Интернационала*», 1920, № 6, 7 августа, стр. 2. Приложение

- ние к газ. «Правда», М., 1920, № 173, 7 августа. — 90
- [14] «Вестник Труда», М., 1920, № 1, октябрь, стр. 20—24. — 227, 231, 419
- [15] «Воля России», Прага. — 341
- [16] *Восьмой Всероссийский съезд Советов рабочих, крестьянских, красноармейских и казачьих депутатов.* Стеногр. отчет. (22—29 декабря 1920 года). М., Госиздат, 1921. 299 стр. (РСФСР). — 137, 175, 176, 182, 184, 185, 193, 195—196, 197, 198, 210, 215, 218, 221, 239, 278, 286, 365, 370, 371, 462
- [17] *VIII съезд Российской Коммунистической партии (большеви́ков).* Москва, 18—23 марта 1919 года. Стеногр. отчет. М., «Коммунист», 1919, стр. 294—306. (РКП(б)). — 199
- [18] *Временное положение о натуральном премировании.* [Декрет СНК от 23 октября 1920 г.]. — «Экономическая Жизнь», М., 1920, № 243, 30 октября, стр. 4, в отд.: Официальный отдел. — 170, 410
- [19] *Всероссийская конференция РКП.* (Заседание 23-го сентября). — «Правда», М., 1920, № 213, 25 сентября, стр. 1—2. — 55
- [20] *Всероссийская конференция РКП.* Утреннее заседание 24-го сентября. Доклад об оздоровлении партии. — «Правда», М., 1920, № 215, 28 сентября, стр. 1—2. — 299
- [21] *Выписка из протокола заседания Президиума ВСНХ от 21 февраля 1920 года.* [О составе Государственной комиссии по электрификации]. (П. 1361). — «Бюллетени Государственной Комиссии по Электрификации России», М., 1920, № 1, 24 апреля, стр. 3. — 176, 367, 411
- [22] *Горбунов, И. Ф. На почтовой станции.* — 269

- [²³] Грибоедов, А. С. *Горе от ума*. — 242
- [²⁴] Гусев, С. И. *Единый хозяйственный план и единый хозяйственный аппарат*. Харьков, изд-во Поюжа, 1920. 72 стр.; 1 л. схем. — 174, 185, 186, 410
- [²⁵] * — *Очередные вопросы хозяйственного строительства*. (О тезисах ЦК РКП). Материалы к 9-му съезду РКП. Изд. РВС Кавказфронта. Б. м., тип. штаба Кавказского фронта, [1920]. 30 стр. — 174, 186

Декабрьская резолюция — см. Резолюция ЦК РКП по вопросу о конфликте между коммунистами-водниками и коммунистической фракцией совещания Цектрана.

- [²⁶] *Декларация меньшинства партии социалистов-революционеров на 8 Всероссийском съезде Советов*. — В кн.: Восьмой Всероссийский съезд Советов рабочих, крестьянских, красноармейских и казачьих депутатов. Стеногр. отчет. (22—29 декабря 1920 года). М., Госиздат, 1921, стр. 49—52. (РСФСР). — 193, 195, 197

Декрет о концессиях — см. О концессиях

- [²⁷] *Декрет (СНК) о централизации библиотечного дела в РСФСР*. [3 ноября 1920 г.]. — «Известия ВЦИК Советов Рабочих, Крестьянских, Казачьих и Красноарм. Депутатов и Моск. Совета Рабоч. и Красноарм. Депутатов», 1920, № 249 (1096), 6 ноября, стр. 4, в отд.: Действия и распоряжения правительства. — 354
- [²⁸] *Декрет Совета Народных Комиссаров. О рабочих дисциплинарных товарищеских судах (положение)*. [14 ноября 1919 г.]. — «Собрание Указаний и Распоряжений Рабочего и Крестьянского Правительства», М., 1919, № 56, 22 ноября, ст. 537, стр. 572—573. — 228, 248
- [²⁹] Доблер, Ф. Э. *Современная библиотечная сеть*. — «Правда», М., 1921, № 24, 4 февраля, стр. 2—3. — 359

- [³⁰] *(Емшанов, А. И. и Троцкий, Л. Д.) Тезисы по докладу о транспорте г. Емшанова и г. Троцкого. — «Известия ВЦИК Советов Рабочих, Крестьянских, Казачьих и Красноарм. Депутатов» и Моск. Совета Рабоч. и Красноарм. Депутатов», 1920, № 288 (1135), 22 декабря, стр. 1—2. — 173*
- [³¹] *(Жордания, Н. Н.) Доклад Н. Жордания. (На втором съезде Народной гвардии 26 октября). (Стенографический отчет). — «Эртоба» («Единство»), Тифлис, 1920, № 247, 30 октября, стр. 2—3; № 248, 31 октября, стр. 2—3. На груз. яз. — 91*
- [³²] *Законопроект, внесенный СНК в Президиум ВЦИК для внесения на Всероссийский съезд Советов. О мерах укрепления и развития крестьянского сельского хозяйства. — «Известия ВЦИК Советов Рабочих, Крестьянских, Казачьих и Красноарм. Депутатов и Моск. Совета Рабоч. и Красноарм. Депутатов», 1920, № 281 (1128), 14 декабря, стр. 3—4 — 96, 164, 165, 166, 168, 170, 199, 200, 203, 204, 205, 206, 207, 212, 213, 214, 409*
- [³³] *Заседания фракции РКП (большевиков) 2-го Всероссийского съезда горнорабочих. Вечернее заседание 23-го января. — «Бюллетень 2-го Всероссийского Съезда Горнорабочих», М., 1921, № 1, 25 января; стр. 1—4. — 282, 283, 284, 285, 331*
- [³⁴] *Заседания фракции РКП (большевиков) 2-го Всероссийского съезда горнорабочих. Утреннее заседание 24-го января. — «Бюллетень 2-го Всероссийского Съезда Горнорабочих», М., 1921, № 2, 26 января; стр. 2—4. — 282, 326, 331*
- [³⁵] *(Зиновьев, Г. Е.) Доклад тов. Зиновьева в Большом театре о съезде независимых в Галле. — «Правда», М., 1920, № 245, 2 ноября, стр. 2. — 24*
- [³⁶] — *Новые задачи нашей партии. (От войны к хозяйству). Речь, произнесенная на общем собрании членов партии, кандидатов и сочувствующих Петербургского района 28 января 1920 г. Пг., Госиздат, 1920. 31 стр. — 306*

- [37] *(Игнатов, Г. и др.) Очередные задачи профессиональных союзов.* — «Правда», М., 1921, № 12, 19 января, стр. 2. — 265
- [38] «*Известия ЦИК Советов Крестьянских, Рабочих и Солдатских Депутатов и Петроградского Совета Рабочих и Солдатских Депутатов*», 1918, № 28 (292), 19 (6) февраля, стр. 3. — 202, 203
- [39] «*Известия ВЦИК Советов Рабочих, Крестьянских, Казачьих и Красноарм. Депутатов и Моск. Совета Рабочих и Красноарм. Депутатов*». — 34, 108, 356, 358, 404, 451
- 1920, № 157 (1004), 18 июля, стр. 1. — 184
- 1920, № 249 (1096), 6 ноября, стр. 4. — 354
- 1920, № 265 (1112), 25 ноября, стр. 4. — 74
- 1920, № 281 (1128), 14 декабря, стр. 3—4. — 96, 164, 165, 166, 167, 170, 178, 199, 200, 202, 204, 205, 206, 207, 212, 213, 214, 409
- 1920, № 287 (1134), 21 декабря, стр. 2—3. — 170, 409
- 1920, № 288 (1135), 22 декабря, стр. 1—2. — 173
- [40] «*Известия ЦК РКП(б)*», М., 1920, № 24, 12 октября, стр. 2—5. — 53, 64
- 1920, № 26, 20 декабря, стр. 2—3. — 233, 241, 422
- [41] *Каменев, Л. Б. О роли и значении профсоюзов.* (Доклад и заключительное слово на заседании Московского комитета РКП 17 января 1921 г.). М., Изд. бюро фракции МГСПС, 1921. 24 стр. (Только для членов РКП). — 267
- [42] *Кодекс законов о труде.* — «Собрание Узаконений и Распоряжений Рабочего и Крестьянского Правительства», М., 1918, №№ 87—88, 10 декабря, ст. 905, стр. 1099—1114. — 100, 128, 140

- [43] *«Коммунистический Интернационал»*, М. — Пг., 1920, № 13, 28 сентября, стлб. 2387—2392. — 121
- [44] *«Коммунистический Труд»*, М., 1920, № 204, 23 ноября, стр. 3. — 59
- 1920, № 207, 26 ноября, стр. 2. — 116
- [45] *Конституция (Основной закон) Российской Социалистической Федеративной Советской Республики*. Опубликована в № 151 *«Известий Всерос. Центр. Исп. Комитета»* от 19 июля 1918 г. М., Гнз, 1919. 16 стр. (РСФСР). — 122, 188, 197, 334, 335, 399
- [46] *«Красная Газета»*, Пг., 1920, № 275 (856), 7 декабря, стр. 1. — 98, 112, 116, 118
- [47] *Крицман, Л. О хозяйственном плане*. — *«Экономическая Жизнь»*, М., 1920, № 281, 14 декабря, стр. 1; № 289, 23 декабря, стр. 1; 1921, № 28, 9 февраля, стр. 2; № 34, 16 февраля, стр. 1; № 38, 20 февраля, стр. 1. — 366
- [48] *Кураев, В. В. Ссыпка семян в общественные амбары*. — *«Правда»*, М., 1920, № 286, 19 декабря, стр. 1; № 287, 21 декабря, стр. 1; № 288, 22 декабря, стр. 1. — 166, 204
- [49] *Ларин, Ю. Методы разработки единого хозяйственного плана*. — *«Экономическая Жизнь»*, М., 1921, № 38, 20 февраля, стр. 2. — 366
- [50] *[Ленин, В. И.] Выступление т. Ленина (на собрании актива Московской организации РКП(б))*. — *«Красная Газета»*, Пг., 1920, № 275 (856), 7 декабря, стр. 1. Под общ. загл.: Выгодны ли для нас концессии? — 98, 112, 116, 118
- [51] — *Директивы ЦК РКП коммунистам — работникам Наркомпроса (в связи с реорганизацией комиссариата)*. — *«Правда»*, М., 1921, № 25, 5 февраля, стр. 3. — 349, 350, 351, 353, 354

- ^{52]} — *(Доклад ВЦИК и СНК о внешней и внутренней политике на VIII съезде Советов)*. — В кн.: Восьмой Всероссийский съезд Советов рабочих, крестьянских, красноармейских и казачьих депутатов. Стеногр. отчет. (22—29 декабря 1920 года). М., Госиздат, 1921, стр. 8—32. (РСФСР). — 137, 182, 184, 193, 197, 215, 239, 278
- *Доклад комиссии по национальному и колониальному вопросам на II конгрессе Коммунистического Интернационала* — см. Ленин, В. И. Речь тов. Ленина по национальному и колониальному вопросам на II конгрессе Коммунистического Интернационала.
- *Доклад о концессиях (на собрании актива Московской организации РКП(б). 6 декабря 1920 г.)*. — см. Ленин, В. И. Выступление т. Ленина на собрании актива Московской организации РКП(б).
- *Доклад о концессиях на фракции РКП(б) VIII съезда Советов* — см. Ленин, В. И. О концессиях.
- ^{53]} — *(Доклад о работе в деревне 23 марта 1919 г. на VIII съезде РКП(б))*. — В кн.: VIII съезд Российской Коммунистической партии (большевиков). Москва, 18—23 марта 1919 года. Стеногр. отчет. М., «Коммунист», 1919, стр. 294—306. (РКП(б)). — 199
- *Доклад о роли и задачах профессиональных союзов на заседании коммунистической фракции съезда* — см. Ленин, В. И. Речь тов. Ленина на заседании фракции РКП(б) II Всероссийского съезда горнорабочих.
- ^{14]} — *(Доклад об очередных задачах Советской власти на заседании ВЦИК 29 апреля 1918 г.)*. — В кн.: Протоколы заседаний Всероссийского Центрального Исполнительного Комитета 4-го созыва. (Стеногр. отчет). М., Госиздат, 1920, стр. 206—219. (РСФСР). — 46

- [⁵⁵] — *О концессиях.* (Доклад на фракции РКП VIII съезда Советов). М., Госиздат, 1920, 29 стр. (РСФСР. Речи и беседы пропагандиста. № 18). — 137, 138, 183
- [⁵⁶] — *О профессиональных союзах, о текущем моменте и об ошибке тов. Троцкого.* Речь на дискуссионном собрании членов фракции РКП 8-го Всероссийского съезда Советов 30 декабря 1920 г. Пг., Госиздат, 1921. 32 стр. (РСФСР). — 261, 264, 277, 290, 296, 302, 304, 310, 327, 438
- [⁵⁷] * — *Очередные задачи Советской власти.* М., изд-во ВЦИК, 1918. 30 стр. Перед загл. кн. авт.: Н. Ленин. — 46, 157, 409
- *Речь на IX Всероссийской конференции РКП(б) 22 сентября 1920 г.* — см. Ленин В. И. Т. Ленин о войне с Польшей и мировой политике.
- *Речь на совещании председателей уездных, волостных и сельских исполнительных комитетов Московской губернии* — см. Ленин, В. И. Речь т. Ленина на московском губ. совещании.
- [⁵⁸] — *Речь т. Ленина на московском губ. совещании.* — «Правда», М., 1920, № 232, 17 октября, стр. 3. — 94
- [⁵⁹] — *Речь т. Ленина на собрании секретарей ячеек Московской организации.* — «Правда», М., 1920, № 269, 30 ноября, стр. 2. — 75
- [⁶⁰] — *Речь тов. Ленина (на заседании фракции РКП(б) II Всероссийского съезда горнорабочих).* — «Бюллетень 2-го Всероссийского Съезда Горнорабочих», М., 1921, № 1, 25 января, стр. 1—2. — 282
- [⁶¹] — *Речь тов. Ленина (по национальному и колониальному вопросам на II конгрессе Коммунистического Интернационала).* — «Вестник 2-го конгресса Коммунистического Интернационала», 1920, № 6, 7 августа, стр. 2, в ст.: 26 июля. Приложение к газ. «Правда», М., 1920, № 173, 7 августа. — 90

- [62] — *Т. Ленин о войне с Польшей и мировой политике.* (Краткий отчет о речи тов. Ленина на 1-м заседании Всеросс. конференции РКП). — «Правда», М., 1920, № 216, 29 сентября, стр. 1. Под общ. загл.: Всероссийская конференция РКП. — 48
- [63] — *Тов. Ленин на общем собрании коммунистов За-москворечья.* [Доклад]. — «Правда», М., 1920, № 273, 4 декабря, стр. 4, в отд.: Партийная жизнь. — 69
- [64] — *(Шесть тезисов об очередных задачах Советской власти).* — В кн.: Ленин, В. И. Очередные задачи Советской власти. М., изд-во ВЦИК, 1918, стр. 28—30, в предписании Президиума ВЦИК «Всем губернским, уездным, волостным Совдепам, всем, всем...» Перед загл. кн. авт.: Н. Ленин. — 157, 409
- [65] *(Лозовский, С. А.) Профессиональные союзы в Советской России.* Изд. ВЦСПС. М., 1920, 64 стр. Перед загл. авт.: А. Лозовский (С. А. Дридзе). — 227, 231, 419, 429
- [66] *Ломов, А. Предисловие (к брошюре «О концессиях»).* — В кн.: О концессиях. Декрет Совета Народных Комиссаров от 23 ноября 1920 г. Текст декрета. Объекты концессий. Карты. М., Госиздат, 1920, стр. 3—4. (РСФСР). — 98
- [67] *Луначарский, А. В. Вместо предисловия (к книге: «1917 — октябрь — 1920»).* — В кн.: 1917 — октябрь — 1920. (Краткий отчет). М., Госиздат, 1920, стр. 3—14. (РСФСР. Нар. ком. по просвещению). — 353
- [68] *Маркс, К. и Энгельс, Ф. Манифест Коммунистической партии.* Декабрь 1847 г. — январь 1848 г. — 90
- [69] — *Святое семейство, или Критика критической критики.* Против Бруно Бауэра и компании. Сентябрь — ноябрь 1844 г. — 409
- [70] *(Милютин, В. П. Методы разработки единого хозяй-*

ственного плана]. — «Экономическая Жизнь», М., 1921, № 37, 19 февраля, стр. 2. Под общ. загл.: Проблема единого хозяйственного плана. — 366

Народный комиссариат по просвещению. 1917 — октябрь — 1920. Краткий отчет — см. 1917 — октябрь — 1920.

[71] «Народы Востока», Баку. — 90

[72] «Невская Звезда», Спб., 1912, № 17, 15 июля, стр. 1. — 318

[73] *Нелединский-Мелецкий, Ю. А. Песня («Выйду я на реченьку...»).* — 239

[74] *Новая постановка социального воспитания.* (Беседа с наркомом по просвещению тов. А. В. Луначарским). — В кн.: Приложение к бюллетеню VIII съезда Советов, посвященное партийному совещанию по вопросам народного образования. Изд. ВЦИК. М., 10 января 1921, стр. 1—2. — 349

Ноябрьская революция — см. Резолюция фракции РКП о задачах профдвижения...

[75] * *О концессиях.* Декрет Совета Народных Комиссаров от 23 ноября 1920 г. Текст декрета. Объекты концессий. Карты. М., Госиздат, 1920, 23 стр.; 3 л. карт. (РСФСР). — 88, 90, 91, 95, 96, 98—102, 111, 125, 127, 129, 154, 155, 179, 183, 393, 409

[76] *О мерах укрепления и развития крестьянского сельского хозяйства.* [Резолюция, принятая на VIII Всероссийском съезде Советов. 1920 г.]. — В кн.: Восьмой Всероссийский съезд Советов рабочих, крестьянских, красноармейских и казачьих депутатов. Стеногр. отчет. (22—29 декабря 1920 года). М., Госиздат, 1921, стр. 267—271. (РСФСР). — 221

О роли и задачах профсоюзов — см. Проект постановления X съезда РКП по вопросу о роли и задачах

профессиональных союзов, внесенный на рассмотрение ЦК РКП группой членов ЦК и членов профессиональной комиссии при ЦК.

[77] * *О роли профессиональных союзов в производстве.* Доклады гг. Зиновьева и Троцкого, речь т. Ленина, содоклады гг. Бухарина, Ногина, Шляпникова и Рязанова и заключительные слова гг. Троцкого и Зиновьева на соединенном заседании делегатов 8-го съезда Советов, ВЦСПС и МГСПС — членов РКП 30-го декабря 1920 г. М., 1-я Образцовая тип. МСНХ, 1921. 79 стр. (Бюро фракции РКП ВЦСПС. Только для членов РКП). — 262, 263, 273, 290, 291, 292, 294, 295, 298, 301, 302, 304, 306, 307, 308, 309, 311, 312, 313, 316, 320, 324, 326, 327, 330, 433, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446

[78] *Об Ордене Трудового Красного Знамени.* [Постановление VIII Всероссийского съезда Советов. 1920 г.]. — В кн.: Восьмой Всероссийский съезд Советов рабочих, крестьянских, красноармейских и казачьих депутатов. Стеногр. отчет. (22—29 декабря 1920 года). М., Госиздат, 1921, стр. 276. (РСФСР). — 210

[79] *Об очередных задачах хозяйственного строительства.* [Резолюция, принятая на IX съезде РКП(б). 1920 г.]. — В кн.: Девятый съезд Российской Коммунистической партии. Стеногр. отчет. (29-го марта — 4 апреля 1920 г.). М., Госиздат, 1920, стр. 371—383. (РКП(б)). — 227, 241, 243, 420

[80] *Обращение к партии.* На собрании активных работников Петербургской организации РКП 3 января... принято следующее обращение к партии. — «Петроградская Правда», 1921, № 4, 6 января, стр. 2. Подпись: Петербургская организация РКП. — 265, 290

[81] *Обращение к партии [Петроградской организации РКП(б), принятое на дискуссионном собрании представителей городских, районных партийных организаций 3 января 1921 г.].* — «Правда», М.,

1921, № 7, 13 января, стр. 3, в отд.: Партийная жизнь. — 265, 290, 292

- [82] *Овидий. Метаморфозы.* — 434
- [83] * *Основания проекта электрификации Северного района.* Сост. Гос. комис. по электрификации России. Пг., Науч. хим.-техн. изд., 1920. 74 стр.; 1 л. карт. (РСФСР. Научн.-техн. отд. ВСНХ). — 27, 50, 101, 369
- [84] *Основной закон о социализации земли.* [27 января (9 февраля) 1918 г.]. — «Известия ЦИК Советов Крестьянских, Рабочих и Солдатских Депутатов и Петроградского Совета Рабочих и Солдатских Депутатов», 1918, № 28 (292), 19 (6) февраля, стр. 3, в отд.: Действия и распоряжения правительства. — 202, 203
- [85] *От бюро фракции РКП Всеросс. Центр. Сов. Проф. Союзов.* 6 января 1920 г. — В кн.: О роли профессиональных союзов в производстве. Доклады тт. Зиновьева и Троцкого, речь т. Ленина, содоклады тт. Бухарина, Ногина, Шляпникова и Рязанова и заключительные слова тт. Троцкого и Зиновьева на соединенном заседании делегатов 8-го съезда Советов ВЦСПС и МГСПС — членов РКП 30-го декабря 1920 г. М., 1-я Образцовая тип. МСНХ, 1921, стр. 3—4. (Бюро фракции РКП ВЦСПС. Только для членов РКП). — 290
- [86] *От коммунистической фракции Петроградского бюро Цектрана.* — В кн.: Бухарин, Н. И. О задачах профессиональных союзов. (Содоклад, прочитанный на собрании активных работников Петроградской организации РКП 3 января 1921 года.) Изд. коммунистич. фракции Петроградского бюро Цектрана. Пг., 1921, стр. 2. — 314
- [87] *Отчет VIII-му Всероссийскому съезду Советов.* М., 1920. 71 стр.; 4 л. карт. (ВСНХ). — 310
- Отчет ВСНХ VIII Всероссийскому съезду Советов — см. Отчет VIII-му Всероссийскому съезду Советов.*

- [⁸⁸] *Очередные задачи партийного строительства.* (Резолюция). — «Правда», М., 1920, № 219, 2 октября, стр. 1. Под общ. загл.: Всероссийская конференция РКП. — 29, 52, 233, 286, 327, 328, 378, 422
- [⁸⁹] *Партийное совещание по вопросам народного образования.* [Отчет]. — В кн.: Приложение к бюллетеню VIII съезда Советов, посвященное партийному совещанию по вопросам народного образования. Изд. ВЦИК. М., 10 января 1921, стр. 8—12. — 349
- [⁹⁰] «Петроградская Правда», 1921, № 4, 6 января, стр. 2.— 264, 265, 290
- [⁹¹] * *План электрификации РСФСР.* Доклад 8-му съезду Советов Государственной комиссии по электрификации России. М., Гостехиздат, 1920. 669 стр. разд. паг.; 14 л. схем и карт. (РСФСР. Науч.-техн. отд. ВСНХ). — 49, 50, 89, 91, 129, 176, 178, 180, 209, 218, 220, 366, 368—371, 372, 373, 411
- [⁹²] *(Платформа «рабочей оппозиции»)*. — В кн.: О роли профессиональных союзов в производстве. Доклады тт. Зиновьева и Троцкого, речь т. Ленина, содоклады тт. Бухарина, Ногина, Шляпникова и Рязанова и заключительные слова тт. Троцкого и Зиновьева на соединенном заседании делегатов 8-го съезда Советов, ВЦСПС и МГСПС — членов РКП 30-го декабря 1920 г. М., 1-я Образцовая тип. МСНХ, 1921, стр. 59—61. (Бюро фракции РКП ВЦСПС. Только для членов РКП). — 262
- [⁹³] *По вопросу о профессиональных союзах и их организации.* [Резолюция, принятая на IX съезде РКП(б). 1920 г.]. — В кн.: Девятый съезд Российской Коммунистической партии. Стеногр. отчет. (29-го марта — 4 апреля 1920 г.). М., Госиздат, 1920, стр. 383—387. (РКП(б)). — 29, 227, 238, 419
- [⁹⁴] *По докладу т. Кржижановского об электрификации.* [Резолюция, принятая на VIII Всероссийском съезде Советов. 1920 г.]. — В кн.: Восьмой Всероссийский съезд Советов рабочих, крестьянских, крас-

ноармейских и казачьих депутатов. Стеногр. отчет. (22—29 декабря 1920 года). М., Госиздат, 1921, стр. 271—272. (РСФСР). — 365, 370, 371, 462

[95] *Политехническое или монотехническое образование.* (Беседа с зам. пред. Главпрофобра тов. О. Ю. Шмидтом). — В кн.: Приложение к бюллетеню VIII съезда Советов, посвященное партийному совещанию по вопросам народного образования. Изд. ВЦИК. М., 10 января 1921, стр. 4—5. — 350

[96] * *Положение нефтяной промышленности Бакинского района к концу 1920 года.* Доклад уполномоченного Совета Труда и Рабоче-Крестьянской обороны по добыче и вывозу нефти. Баку, «Азерцентропечать», 1920. 88 стр.; 3 л. прил. и карт. (Азербайдж. нефт. ком.). — 361, 362

[97] *Положение о Государственной комиссии по электрификации России (ГОЭЛРО).* — «Бюллетени Государственной Комиссии по Электрификации России», М., 1920, № 1, 24 апреля, стр. 4. — 367, 411

Положение о рабочих дисциплинарных товарищеских судах — см. Декрет Совета Народных Комиссаров.

[98] *Попов, П. Несколько цифр о хозяйстве РСФСР и советском строительстве.* — «Известия ВЦИК Советов Рабочих, Крестьянских, Казачьих и Красноарм. Депутатов и Моск. Совета Рабоч. и Красноарм. Депутатов», 1920, № 287 (1134), 21 декабря, стр. 3. — 170

Постановление ВСНХ о составе Государственной комиссии по электрификации — см. Выписка из протокола заседания Президиума ВСНХ от 21 февраля 1920 года.

[99] *Постановление Президиума ВЦИК (о порядке дня VIII Всероссийского съезда Советов).* — «Правда», М., 1920, № 251, 9 ноября, стр. 1. — 49, 52

[100] *Постановление Президиума М. С. р., к. и к. д. от 13 де-*

кабря 1920 г. о ликвидации сухаревского рынка. — «Известия ВЦИК Советов Рабочих, Крестьянских, Казачьих и Красноарм. Депутатов и Моск. Совета Рабоч. и Красноарм. Депутатов», 1920, № 281 (1128), 14 декабря, стр. 4, в отд.: Действия правительства. Местные распоряжения. — 178

[¹⁰¹] *Постановление Совета Народных Комиссаров [о концессиях. 23 ноября 1920 г.]*. — «Известия ВЦИК Советов Рабочих, Крестьянских, Казачьих и Красноарм. Депутатов и Моск. Совета Рабоч. и Красноарм. Депутатов», 1920, № 265 (1112), 25 ноября, стр. 4, в отд.: Действия и распоряжения правительства. — 74

[¹⁰²] «*Правда*», М. — 34, 74, 108, 144, 355, 356, 358, 404, 451

— 1920, № 213, 24 сентября, стр. 1—2. — 55

— 1920, № 215, 28 сентября, стр. 1—2. — 299

— 1920, № 216, 29 сентября, стр. 1. — 48

— 1920, № 219, 2 октября, стр. 1. — 29, 52, 233, 286, 328, 378, 422

— 1920, № 232, 17 октября, стр. 3. — 94

— 1920, № 245, 2 ноября, стр. 2. — 23

— 1920, № 251, 9 ноября, стр. 1. — 49, 52

— 1920, № 255, 13 ноября, стр. 2. — 233, 241, 261, 328, 422

— 1920, № 269, 30 ноября, стр. 2. — 74

— 1920, № 271, 2 декабря, стр. 1. — 93

— 1920, № 272, 3 декабря, стр. 1. — 93

— 1920, № 273, 4 декабря, стр. 1, 4. — 69, 93

- 1920, № 274, 5 декабря, стр. 1. — 74, 93
- 1920, № 275, 7 декабря, стр. 1. — 93
- 1920, № 278, 10 декабря, стр. 1. — 93
- 1920, № 279, 11 декабря, стр. 1. — 93
- 1920, № 281, 14 декабря, стр. 2. — 232, 233, 239, 243, 247, 248, 261, 262, 274, 302, 304, 306, 328, 430, 439
- 1920, № 286, 19 декабря, стр. 1; № 287, 21 декабря, стр. 1; № 288, 22 декабря, стр. 1. — 166, 204
- 1921, № 5, 11 января, стр. 2—3. — 304
- 1921, № 7, 13 января, стр. 3. — 265, 290, 422
- 1921, № 9, 15 января, стр. 3. — 296
- 1921, № 10, 16 января, стр. 1—3. — 262, 265, 267, 268, 269, 315, 318, 319, 425, 437
- 1921, № 11, 18 января, стр. 1—2. — 265
- 1921, № 12, 19 января, стр. 2. — 265
- 1921, № 13, 21 января, стр. 2. — 302, 303
- 1921, № 15, 25 января, стр. 1. — 330
- 1921, № 24, 4 февраля, стр. 2—3. — 359
- 1921, № 25, 5 февраля, стр. 3. — 349, 350, 351, 353, 354
- 1921, № 35, 17 февраля, стр. 1. — 391
- 1921, № 43, 26 февраля, стр. 1. — 391

[¹⁰³] *Приказ по дорогам всей сети.* 22 мая 1920 г., № 1042.
План ремонта паровозов на 2-ую половнну 1920 г. —

«Бюллетень Народного Комиссариата Путей Сообщения», М., 1920, № 43, 22 мая, стр. 2—3, в отд.: Приказы и распоряжения по НКПС. — 173, 180

Приказ тов. Зофа — см. Сообщение члена Верховной коллегии Главвода В. И. Зофа на совещании представителей...

[¹⁰⁴] *Приложение к бюллетеню VIII съезда Советов, посвященное партийному совещанию по вопросам народного образования. Изд. ВЦИК. М., 10 января 1921. 16 стр. — 349, 350*

[¹⁰⁵] * *Программа Российской Коммунистической партии (большевиков). Принята 8-м съездом партии 18—23 марта 1919 г. М. — Пг., «Коммунист», 1919. 24 стр. (РКП(б)). — 51, 97, 177, 180, 185, 191, 230, 251, 266, 282, 284, 285, 286, 321, 324, 325—326, 331, 346, 349, 357, 363, 373, 420, 425, 428, 437, 439, 443, 455*

[¹⁰⁶] * *Проект постановления X съезда РКП по вопросу о роли и задачах профессиональных союзов, внесенный на рассмотрение ЦК РКП группой членов ЦК и членов профессиональной комиссии при ЦК. М., Моск. Совет р., к. и к. д., 1921. 23 стр. (РСФСР). — 265, 281, 302*

[¹⁰⁷] *Проект постановления X съезда РКП по вопросу о роли и задачах профсоюзов, (внесенный на рассмотрение ЦК РКП группой членов ЦК и членов проф. комиссии при ЦК). — «Правда», М., 1921, № 11, 18 января, стр. 1—2. — 265*

[⁰⁸] *[Резолюции и постановления второго конгресса Коминтерна. 1920 г.]. — В кн.: 2-й конгресс Коммунистического Интернационала. Стеногр. отчет. Пг., изд-во Коммунистич. Интернационала, 1921, стр. 542—658. — 280*

[⁰⁹] *Резолюции и постановления IX съезда РКП. — В кн.: Девятый съезд Российской Коммунистической партии. Стеногр. отчет. (29-го марта — 4 апреля*

1920 г.). М., Госиздат, 1920, стр. 369—397.
(РКП(б)). — 29, 293

[¹¹⁰] *Резолюции партийного совещания.* — В кн.: Приложение к бюллетеню VIII съезда Советов, посвященное партийному совещанию по вопросам народного образования. Изд. ВЦИК, М., 10 января 1921, стр. 12—15. — 349

[¹¹¹] *Резолюции, [принятые на IX Всероссийской конференции РКП(б). 1920 г.].* — «Известия ЦК РКП(б)», М., 1920, № 24, 12 октября, стр. 2—5. — 53, 64

[¹¹²] *Резолюция Всероссийского Центрального Исполнительного Комитета рабоч., солдат., крест. и казач. депутатов, принятая в заседании от 29-го апреля 1918 года, по докладу тов. Ленина «Об очередных задачах Советской власти».* — В кн.: Ленин, В. И. Очередные задачи Советской власти. М., изд-во ВЦИК, 1918, стр. 27. Перед загл. кн. авт.: Н. Ленин. — 157, 409

Резолюция меньшевиков. — см. Резолюция РСДРП по докладам ВЦИК и Совнаркома на 8-м Всероссийском съезде Советов.

[¹¹³] *Резолюция Московского комитета.* [Ответ на «Обращение к партии» Петроградской организации от 3 января 1921 г.]. — «Правда», М., 1921, № 7, 13 января, стр. 3. — 265, 290

[¹¹⁴] *[Резолюция о работе профсоюзов, принятая на сентябрьском Пленуме ЦК РКП(б). 1920 г.]..* — «Известия ЦК РКП(б)», М., 1920, № 26, 20 декабря, стр. 2, в ст.: Отчет о работе ЦК РКП за время с 15 сентября по 15 декабря. — 233, 241

[¹¹⁵] *Резолюция о роли коммунистической партии в пролетарской революции, [принятая на втором конгрессе Коминтерна].* — В кн.: 2-ой конгресс Коммунистического Интернационала. Стеногр. отчет. Пг., изд-во Коммунистич. Интернационала, 1921, стр. 568—579. — 225, 280

- [¹¹⁶] *Резолюция об электрификации России, принятая Всероссийским Центральным Исполнительным Комитетом VII созыва. (1-я сессия 2—7 февраля 1920 г.). — «Бюллетени Государственной Комиссии по Электрификации России», М., 1920, № 1, 24 апреля, стр. 3. — 367, 411*
- [¹¹⁷] *Резолюция, принятая губконференцией по отчету о деятельности МК РКП. — «Коммунистический Труд», М., 1920, № 204, 23 ноября, стр. 3. Под общ. загл.: Московская губернская конференция РКП. (2-й день, 21 ноября). — 58*
- [¹¹⁸] *(Резолюция, принятая на совещании 10 членов ЦК 9 ноября 1920 г.). — В кн.: О роли профессиональных союзов в производстве. Доклады тт. Зиновьева и Троцкого, речь т. Ленина, содоклады тт. Бухарина, Ногина, Шляпникова и Рязанова и заключительные слова тт. Троцкого и Зиновьева на соединенном заседании делегатов 8-го съезда Советов, ВЦСПС и МГСПС — членов РКП 30-го декабря 1920 г. М., 1-я Образцовая тип. МСНХ, 1921, стр. 19—20. (Бюро фракции РКП ВЦСПС. Только для членов РКП). — 258*
- [¹¹⁹] *Резолюция РСДРП по докладом ВЦИК и Совнаркома на 8-м Всероссийском съезде Советов. — В кн.: Восьмой Всероссийский съезд Советов рабочих, крестьянских, красноармейских и казачьих депутатов. Стеногр. отчет. (22—29 декабря 1920 года). М., Госиздат, 1921, стр. 54—57. (РСФСР). — 193, 196, 197*
- [¹²⁰] *(Резолюция фракции РКП о задачах профдвижения, принятая на пленуме ЦК РКП(б) 9 ноября 1920 г.). — «Известия ЦК РКП(б)», М., 1920, № 26, 20 декабря, стр. 2—3, в ст.: Отчет о работе ЦК РКП за время с 15 сентября по 15 декабря. — 233*
- [¹²¹] *Резолюция фракции РКП о задачах профдвижения, (принятая на пленуме ЦК РКП(б) 9 ноября 1920 г.). — «Правда», М., 1920, № 255, 13 ноября, стр. 2, в отд.: Профессиональное движение. Под*

загл.: 5-я Всеросс. конференция профсоюзов. — 233, 241, 261, 328, 422

[122] *Резолюция ЦК РКП по вопросу о конфликте между коммунистами-водниками и коммунистической фракцией совещания Цектрана.* Принята в пленарном заседании 7-го декабря 1920 г.]. — «Известия ЦК РКП(б)», М., 1920, № 26, 20 декабря, стр. 3, в ст.: Отчет о работе ЦК РКП за время с 15 сентября по 15 декабря. — 233, 422

[123] *Резолюция ЦК РКП по вопросу о конфликте между коммунистами-водниками и коммунистической фракцией совещания Цектрана.* (Принята в пленарном заседании 7-го декабря 1920 г.). — В кн.: О роли профессиональных союзов в производстве. Доклады тт. Зиновьева и Троцкого, речь т. Ленина, содоклады тт. Бухарина, Ногина, Шляпникова и Рязанова и заключительные слова тт. Троцкого и Зиновьева на соединенном заседании делегатов 8-го съезда Советов, ВЦСПС и МГСПС — членов РКП 30-го декабря 1920 г. М., 1-я Образцовая тип. МСНХ, 1921, стр. 78. (Бюро фракции РКП ВЦСПС. Только для членов РКП). — 299, 301

[124] *Резолюция ЦК РКП по вопросу о конфликте между коммунистами-водниками и коммунистической фракцией совещания Цектрана.* (Принята в пленарном заседании 7-го декабря 1920 г.). — «Правда», М., 1920, № 281, 14 декабря, стр. 2, в отд.: Партийная жизнь. — 232, 233, 238, 243, 247, 248, 261, 262, 274, 302, 305, 306, 328, 430, 434

Резолюция эсеров — см. Декларация меньшинства партии социалистов-революционеров на 8 Всероссийском съезде Советов.

[125] *Рудзутак, Я. Э. Производственные задачи профсоюзов.* (Тезисы доклада т. Рудзутака). — «Правда», М., 1921, № 13, 21 января, стр. 2. — 302, 303

[126] — *(Тезисы о производственной роли профсоюзов).* — В кн.: Ленин, В. И. О профессиональных союзах,

о текущем моменте и об ошибке тов. Троцкого. Речь на дискуссионном собрании членов фракции РКП 8-го Всероссийского съезда Советов 30 декабря 1920 г. Пг., Госиздат, 1921, стр. 25—30. (РСФСР). — 264, 302

[127] — *(Тезисы о производственной роли профсоюзов)*. — В кн.: Пятая Всероссийская конференция профессиональных союзов. (3—7 ноября 1920 г.). Стеногр. отчет. М., 1921, стр. 71—74. — 247, 258, 263, 268, 277, 304, 306, 308, 426, 438

[128] *Рыков, А. И. Положение промышленности и меры к ее восстановлению*. — «Известия ВЦИК Советов Рабочих, Крестьянских, Казачьих и Красноарм. Депутатов и Моск. Совета Рабоч. и Красноарм. Депутатов», 1920, № 287 (1134), 21 декабря, стр. 2—3. — 171, 410

[129] *Свидерский, А. И. Три года продовольственного фронта*. — В кн.: Три года борьбы с голодом. Краткий отчет о деятельности Народного комиссариата по продовольствию за 1919—20 год. М., 1920, стр. III—X. (Изд. отдел Наркомпрода). — 169

Сентябрьская резолюция — см. Очередные задачи партийного строительства.

[130] *(Скворцов-Степанов, И. И.) Для чего им нужны концессии*. — «Правда», М., 1920, № 272, 3 декабря, стр. 1. Подпись: И. Степанов. — 93

[131] — *Для чего нам нужны концессии?* — «Правда», М., 1920, № 273, 4 декабря, стр. 1. Подпись: И. Степанов. — 93

[132] — *Кому можно выдавать концессии?* — «Правда», М., 1920, № 275, 7 декабря, стр. 1. Подпись: И. Степанов. — 93

[133] — *Кому не следует выдавать концессии!* — «Правда», М., 1920, № 274, 5 декабря, стр. 1. Подпись: И. Степанов. — 74, 93

- [¹³⁴] — *Не упрочивают ли концессии капиталистического строя.* — «Правда», М., 1920, № 278, 10 декабря, стр. 1. Подпись: И. Степанов. — 93
- [¹³⁵] — *О камчатских концессиях.* — «Правда», М., 1920, № 279, 11 декабря, стр. 1. Подпись: И. Степанов. — 93
- [¹³⁶] — *Об иностранных концессиях.* — «Правда», М., 1920, № 271, 2 декабря, стр. 1. Подпись: И. Степанов. — 93
- [¹³⁷] «Собрание Узаконений и Распоряжений Рабочего и Крестьянского Правительства», М., 1918, №№ 87—88, 10 декабря, стр. 905, стр. 1099—1114. — 100, 128, 140
- 1919, № 56, 22 ноября, ст. 537, стр. 572—573. — 228, 248
- [¹³⁸] *Сообщение члена Верховной коллегии Главвода В. И. Зофа на совещании представителей Рупводов Мариинской области водного транспорта 3-го мая 1920 г.* — «Бюллетень Мариинского Областного Управления Водного Транспорта», Пг., 1920, № 5, 21 мая, стр. 1, в отд.: Действия и распоряжения правительства. — 301
- [¹³⁹] *Сорокин, П. и Рогов, М. Разверстка или налог.* — «Правда», М., 1921, № 35, 17 февраля, стр. 1. — 391
- [¹⁴⁰] — *Разверстка или налог.* — «Правда», М., 1921, № 43, 26 февраля, стр. 1. — 391
- [¹⁴¹] *Сун Ят-сен. Социальное значение китайской революции.* — «Невская Звезда», Спб., 1912, № 17, 15 июля, стр. 1. — 318

Тезисы II конгресса Коминтерна о роли политической партии — см. Резолюция о роли коммунистической партии в пролетарской революции...

- [¹⁴²] *Томский, М. П. Милитаризация труда.* — «Вестник Труда», М., 1920, № 1, октябрь, стр. 20—24. — 227, 231, 419
- [¹⁴³] *Три года борьбы с голодом.* Краткий отчет о деятельности Народного комиссариата по продовольствию за 1919—20 год. М., 1920, XVIII, 124 стр. (Изд. отдел Наркомпрода). — 169
- [¹⁴⁴] (*Троцкий, Л. Д.*) *Вместо предисловия (к книге «Роль и задачи профессиональных союзов».* 25 декабря 1920 г.). — В кн.: Троцкий, Л. Д. Роль и задачи профессиональных союзов (к 10-му съезду партии). М., Госиздат, 1920, стр. 3. (РСФСР). — 290, 427
- [¹⁴⁵] — *Ответ петроградским товарищам.* — «Правда», М., 1921, № 9, 15 января, стр. 3, в отд.: Партийная жизнь. Под общ. загл.: К дискуссии о профсоюзах. — 296
- [¹⁴⁶] — *Производственная демократия.* — «Правда», М., 1921, № 5, 11 января, стр. 2—3. — 304
- [¹⁴⁷] — *Профессиональные союзы и их дальнейшая роль.* (Первоначальный набросок тезисов, внесенный в Пленум ЦК РКП 9 ноября 1920 г. т. Троцким). — В кн.: Партия и союзы. (К дискуссии о роли и задачах профсоюзов). Сборник статей и материалов под ред. Г. Зиновьева. Пг., Госиздат, 1921, стр. 354—360 (РСФСР). — 224, 242, 244, 247, 248, 258, 261, 292, 422, 423
- [¹⁴⁸] — *Роль и задачи профессиональных союзов (к 10-му съезду партии).* М., Госиздат, 1920. 32 стр. (РСФСР). — 224, 225, 227, 228, 229, 231, 232, 234, 235, 236, 237, 238, 240, 262, 264, 271—274, 275, 277, 278, 279, 284, 287, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 297, 302, 303, 304, 307, 310, 311, 313, 314, 315, 318, 319, 321, 322, 324, 326, 327, 329, 419, 420, 421, 422, 427, 428, 429, 430, 431, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 442, 444, 446

- [¹⁴⁹] *1917 — октябрь — 1920.* (Краткий отчет). М., Госиздат, 1920. 112 стр. (РСФСР. Нар. ком. по просвещению). — 353
- [¹⁵⁰] *Украинский опыт реформы и просвещения.* (Беседа с наркомом просвещения Украины тов. Гринько). — В кн.: Приложение к бюллетеню VIII съезда Советов, посвященное партийному совещанию по вопросам народного образования. Изд. ВЦИК. М., 10 января 1921, стр. 7—8. — 349
- [¹⁵¹] *Ультиматум Англии и наш ответ.* От Народного комиссариата по иностранным делам. — «Известия ВЦИК Советов Рабочих, Крестьянских, Казачьих и Красноарм. Депутатов и Моск. Совета Рабоч. и Красноарм. Депутатов», 1920, № 157 (1004), 18 июля, стр. 1. — 184
- [¹⁵²] *Условия приема в Коммунистический Интернационал.* — «Коммунистический Интернационал», М. — Пг., 1920, № 13, 28 сентября, стлб. 2387—2392. — 121
- [¹⁵³] *Устав Российской Коммунистической партии (большевиков).* М., Госиздат, 1920. 16 стр. (РСФСР). — 217
- [¹⁵⁴] «*Экономическая Жизнь*», М., 1920, № 243, 30 октября, стр. 4. — 170, 409
- 1920, № 281, 14 декабря, стр. 1; № 289, 23 декабря, стр. 1; 1921, № 28, 9 февраля, стр. 2; № 34, 16 февраля, стр. 1; № 38, 20 февраля, стр. 1. — 366
- 1921, № 37, 19 февраля, стр. 2. — 366
- 1921, № 38, 20 февраля, стр. 2. — 366
- [¹⁵⁵] *Электрификация Западной Сибири.* Сост. Гос. комис. по электрификации России. М., 1920. 24 стр.; 1 л. карт. (Науч.-техн. отд. ВСНХ). — 50, 369
- [¹⁵⁶] *Электрификация Кавказского района.* Сост. Гос. комис.

по электрификации России. М., 1920. 49 стр.; 1 л. карт. (Науч.-техн. отд. ВСНХ). — 50, 369

[157] *Электрификация Приволжского района*. Сост. Гос. комис. по электрификации России. М., 1920, 45 стр.; 1 л. карт. (Науч.-техн. отд. ВСНХ). — 50, 369

[158] *Электрификация Туркестанского района*. Сост. Гос. комис. по электрификации России. М., 1920. 37 стр.; 1 л. карт. (Науч.-техн. отд. ВСНХ). — 50, 369

[159] *Электрификация Уральского района*. Сост. Гос. комис. по электрификации России. М., 1920. 26 стр.; 1 л. карт. (Науч.-техн. отд. ВСНХ). — 50, 369

[160] *Электрификация Центрально-Промышлен. района*. Сост. Гос. комис. по электрификации России. М., 1920. 118 стр.; 1 л. карт. (Науч.-техн. отд. ВСНХ). — 50, 369

[161] *Электрификация Южного района*. Сост. Гос. комис. по электрификации России. М., 1920. 66 стр.; 3 л. карт. (Науч.-техн. отд. ВСНХ). — 50, 369

[162] «*Эртоба*» («*Единство*»), Тифлис, 1920, № 247, 30 октября, стр. 2—3; № 248, 31 октября, стр. 2—3. На груз. яз. — 91

Январское обращение — см. Обращение к партии Петроградской организации РКП...

[163] [Ballod, K.] *Produktion und Konsum im Sozialstaat*. Mit einer Vorrede von K. Kautsky. Stuttgart, Dietz, 1898. 104 S. Перед загл. авт.: Atlantikus. — 370.

[164] — *Der Zukunftstaat*. Produktion und Konsum im Sozialstaat. 2. vollst. umgearb. Aufg. Stuttgart, Dietz, 1919. IV, 240 S. — 370.

[165] *Dekret des Rates der Volkskommissare über Konzessionen* [23. November 1920]. — «Russische Korrespondenz», Berlin, 1921, Nr. 1—2, Januar — Februar, S. 86—87. — 125.

[166] *Le Désastre de Crimée*. — «Le Temps», Paris, 1920, N. 21656, 16 novembre, p. 1, в ОТД.: Bulletin du Jour. — 38.

- [167] *Hard, W. Raxmond Robins' own Story, by William: with many Illustrations from Photographs*, New York — London, Harper, [1920]. 4, I, 248 p. — 76.
- [168] *Keynes, J. M. The Economic Consequences of the Peace*. London, Macmillan, 1919. 279 p. — 86, 88.
- [169] [*The Noten of the People's Commissar of Foreign affairs of the RSFSR to Curzon, Foreign Minister of Great Britain*. 1. Juli 1920]. — »Soviet Russia«, New York, 1920, vol. III, No 7, August 14, p. 151. — 122, 153.
- [170] *Protokoll über die Verhandlungen des ausserordentlichen Parteitag-es in Halle*. Vom 12. bis 17. Oktober 1920. Berlin, »Freiheit«, [1920]. 312 S. — 196.
- [171] »*Russische Korrespondenz*«, Berlin, 1921, Nr. 1—2, Januar — Februar, S. 86—87. — 125.
- [172] »*Soviet Russia*«, New York, 1920, vol. III, No 7, August 14, p. 151. — 122, 153.
- [173] *Spargo, J. Bolshevism. The Enemy of Political and Industrial Democracy*. New York — London, Harper, 1919. 10, 389 p. — 43.
- [174] — »*The Greatest Failure in all History*«. A Critical Examination of the Actual Workings of Bolshevism in Russia. New York — London, 1920. XVII, 486 p. — 43.
- [175] — *The Psychology of Bolshevism*. New York, 1920, 150 p. — 43.
- [176] — *Russia as an American Problem*. New York — London, Harper, 1920. 10, 444 p. — 43.
- [177] »*Le Temps*«, Paris. — 38.
— 1920, N. 21 656, 16 novembre, p. 1. — 38
- [178] *Vanderlip, F. A. What happened to Europe*. New York, Macmillan, 1920. XVIII, 188 p. — 81.

JMENNÝ REJSTŘÍK

ALEXINSKIJ G. A. (nar. 1879) — sociální demokrat; za revoluce 1905—1907 se přikláněl k bolševikům. V letech reakce a nového revolučního rozmachu byl otzovistou a patřil k organizátorům protistranické skupiny Vperjod. Za první světové války se projevoval jako sociálšovinista; psal do několika buržoazních listů. V roce 1917 se přiklonil k Plechanovově skupině Jednota. Stál na straně kontrarevolucionářů, v dubnu 1918 uprchl za hranice. V emigraci se připojil k táboru nejreakčnejších živlů. — 43, 61

ANDREJEV A. A. (1895—1971) — činitel komunistické strany a sovětského státu, člen SDDSR od roku 1914. V letech 1915—1917 byl členem petrohradského výboru SDDSR a jedním ze zakladatelů petrohradského Svazu kovodělníků. V prvních letech sovětské moci pracoval na Uralu a na Ukrajině v různých vedoucích odborových, stranických a státních funkcích. Od roku 1920 do roku 1922 zastával funkci tajemníka Celoruské ústřední rady odborů, byl členem ústředního výboru KSR(b), v letech 1922—1927 předsedou ústředního výboru Svazu železničářů, v letech 1924—1925 tajemníkem ÚV KSR(b). V letech 1930—1931 zastával funkci předsedy ústřední kontrolní komise VKS(b) a v letech 1931—1935 funkci lidového komisaře dopravy. V roce 1932 byl zvolen členem politického byra ÚV VKS(b) a tuto funkci vykonával do roku 1952. V letech 1935—1946 byl tajemníkem ÚV VKS(b), od roku 1939 do roku 1952 předsedou Výboru stranické kontroly při ÚV VKS(b), od roku 1943 do roku 1946 lidovým komisařem zemědělství, od roku 1946 do roku 1953 místopředsedou rady ministrů SSSR. V roce 1957 se stal předsedou Společnosti sovětsko-čínského přátelství. — 263, 265

АРТОМ (vl. jm. Sergejev F. A.) (1883—1921) — významný činitel komunistické strany a sovětského státu, člen SDDSR od roku 1901. Revoluční činností se zabýval v Jekatěrinoslavi [Dněpropetrovsk], Charkově a na Urale. V polovině roku 1911 emigroval do Austrálie,

kde pak aktivně pracoval v dělnickém hnutí. Po únorové revoluci 1917 se vrátil do Ruska a stal se tajemníkem byra oblastního výboru strany bolševiků, který sjednocoval stranické organizace Donbasu a Charkovské a Jekatěrinoslavské gubernie. Na VI. sjezdu SDDSR(b) byl zvolen členem ústředního výboru. Aktivně se účastnil Říjnové revoluce; pomáhal organizovat boj proti kontrarevoluci a německým interventům na Ukrajině. Po revoluci byl předsedou rady lidových komisařů Doněcko-krivorožské sovětské republiky a členem ústředního výboru Komunistické strany Ukrajiny (bolševiků). V letech 1920—1921 byl tajemníkem moskevského výboru KSR(b), od roku 1921 předsedou ústředního výboru Celoruského svazu horníků a členem CÚVV. Zahynul při zkouškách vrtulového motorového vagónu na Moskevsko-kurské železnici. — 265, 281, 300

BALLOD Karl (1864—1931) — ekonom statistik, věnoval se vědecké a pedagogické činnosti v Německu a v Lotyšsku. V roce 1905 se stal profesorem na berlínské univerzitě, v letech 1919 až 1931 přednášel na univerzitě v Lotyšsku. Je autorem četných ekonomických prací, mimo jiné i knihy *Der Zukunftsstaat* [Stát budoucnosti]. — 370

BOGDAŤJAN M. S. — roku 1921 vedoucí hospodářský pracovník v ropném průmyslu. V roce 1922 řídil Ústřední správu průmyslu paliv, později se stal místopředsedou ústředního vedení Hlavní správy paliv. — 361, 458

BOGUSLAVSKIJ M. S. (1886—1937) — člen SDDSR(b) od roku 1917, povoláním sazeč.

V letech 1905—1917 byl členem židovské socialistické strany. Po Říjnové revoluci se stal členem prvního ústředního výkonného výboru sovětů a zároveň ukrajinské vlády. Od roku 1920 pracoval v Moskvě v Hlavním politickém odboru lidového komisariátu dopravy; později zastával funkci předsedy Svazu tiskařů. V letech 1920—1921 se přikláněl k protistranické platformě skupiny »demokratického centralismu«, později k trockistické opozici. Roku 1927 byl na základě usnesení XV. sjezdu VKS(b) vyloučen ze strany. — 265

BRILLIANT G. J. — viz Sokolnikov G. J.

BRJUCHANOV N. P. (1878—1943) — sovětský státník, člen SDDSR od roku 1902; od roku 1904 bolševik. Stranicky pracoval v Kazani, Simbirsku [Uljanovsku], Ufě a dalších městech. Po únorové revoluci

1917 se stal členem sjednoceného ufského výboru SDDSR a předsedou ufského sovětu dělnických a vojenských zástupců. V říjnu 1917 byl členem ufského guberniálního revolučního výboru. Po Říjnové revoluci zastával různé státní funkce. Na XV. a XVI. sjezdu strany byl zvolen kandidátem ÚV VKS(b). — 386

BUBNOV A. S. (1883—1940) — významný stranický a státní činitel, člen SDDSR od roku 1903. Stranicky pracoval v Ivanovu-Vozněnsku, Moskvě, Petrohradu a dalších městech. Na VI. (pražské) konferenci v roce 1912 byl zvolen kandidátem ústředního výboru SDDSR; působil v Pravdě. Po únorové revoluci 1917 se stal členem moskevského oblastního byra SDDSR(b), petrohradského výboru a ústředního výboru strany. Aktivně se účastnil přípravy Říjnové revoluce, v jejím průběhu působil jako člen petrohradského vojenského revolučního výboru a stranického vojenského revolučního ústředí pro řízení povstání. Od roku 1918 zastával různé funkce ve straně, sovětech a armádě. Patřil ke skupině »levých komunistů«. Byl členem ukrajinské sovětské vlády a ústředního výboru Komunistické strany Ukrajiny (bolševiků), členem vojenských revolučních rad Ukrajinského frontu a severokavkazského vojenského okruhu. V letech 1920—1921 se přiklonil k oportunistické skupině »demokratického centralismu«. V letech 1922—1923 vedl oddělení propagandy a agitace ÚV KSR(b). V roce 1923 podepsal trockistické prohlášení šestačtyřiceti, později proti trockismu bojoval. V roce 1924 byl náčelníkem politické správy dělnicko-rolnické Rudé armády a členem Revoluční vojenské rady SSSR, v roce 1925 tajemníkem ÚV KSR(b). V letech 1929—1937 zastával funkci lidového komisaře školství a osvěty RSFSR. Několikrát byl zvolen kandidátem nebo členem ústředního výboru strany. — 55, 69, 265

BUCHARIN N. I. (1888—1938) — významný státní a stranický činitel, člen SDDSR od roku 1906; působil jako propagandista v různých moskevských obvodech. V roce 1911 uprchl do zahraničí. V roce 1915 přispíval do časopisu *Kommunist*; zastával nesprávné stanovisko v otázkách státu, diktatury proletariátu, práva národů na sebeurčení apod. Po Říjnové revoluci byl členem ústředního výboru, v letech 1919—1929 jeho kandidátem a poté členem politického byra ÚV, redaktorem *Pravdy*, členem exekutivy Komunistické internacionály. V roce 1918 při diskusi o brestlitevském míru stál v čele skupiny »levých komunistů«, v době diskusí o odborech v letech 1920—1921 zastával zpočátku stanovisko, které V. I. Lenin označil za frakční. V některých otázkách politiky strany a socialistické výstavby zaujímal mylná teoretická stanoviska. V roce 1929 byl

vyloučen z politického byra ÚV a z předsednictva exekutivy Komunistické internacionály. V roce 1937 ho plenární zasedání ÚV VKS(b) (25. února—5. března) vyloučilo ze strany. Byl podroben represím. V roce 1938 byl odsouzen, v roce 1988 rehabilitován. — 27, 139—140, 177, 230, 232—233, 238, 243, 247, 249, 258, 261—268, 273—274, 277, 279, 290—300, 302—303, 305—308, 310, 313—316, 318—320, 322—323, 326, 328, 330—331, 361, 420, 422—423, 425, 427, 436, 439, 442, 445

BULLITT William Christian (1891—1967) — americký právník, diplomat a publicista, jeden z aktivních šířitelů protisovětské politiky USA. V letech 1918—1919 se zúčastnil jako poradce prezidenta Wilsona mírových jednání v Paříži. Součástí protisovětské diplomacie byla i Bullittova mise, která navštívila v roce 1919 Moskvu. W. Bullitt, pozdější vyslanec USA v Sovětském svazu, osobně usiloval o pozitivní výsledek jednání, což vyjadřoval i společný návrh mírové smlouvy, avšak jeho mise skončila nezdarem, když vedle otevřeného odporu Francie se od jejích výsledků distancovali Angličané i sám prezident Wilson. V letech 1936—1941 byl velvyslancem ve Francii. Od roku 1945 působil jako novinář a spisovatel. — 115

BUMAŽNYJ J. O. (nar. 1894) — člen SDDSR od roku 1917. Stranicky pracoval v Orechovu-Zujevu. Po Říjnové revoluci byl členem kolegia lidového komisariátu práce a oblastního byra práce na Urale. V letech 1920—1921 pracoval v Celoruské ústřední radě odborů. Během diskuse o odborech se přikláněl k platformě Trockého. V letech 1922—1923 zastával funkci tajemníka brjanského guberniálního výboru strany, v letech 1924—1925 vedl oddělení agitace a propagandy; byl členem sekretariátu moskevského výboru VKS(b). V roce 1926 byl jmenován zástupcem vedoucího tiskového oddělení ústředního výboru VKS(b). V roce 1930 odešel do důchodu. — 268

BUROVCEV M. V. (1889—1954)— člen SDDSR od roku 1905. Po Říjnové revoluci pracoval v moskevském sovětu, byl členem kolegia odboru školství a osvěty moskevského sovětu. Během diskuse o odborech v letech 1920—1921 aktivně podporoval skupinu »dělnické opozice«, později se přikláněl k trockistické opozici. V letech 1922—1936 pracoval s přestávkami v lidovém komisariátu zahraničních věcí. Za účast v trockistické opozici byl v roce 1937 vyloučen ze strany. — 265

CJURUPA A. D. (1870—1928) — profesionální revolucionář, významný činitel komunistické strany a sovětského státu. Do revolučního hnu-

tí se zapojil roku 1891, členem SDDSR byl od roku 1898. Po únorové revoluci 1917 měl významnou úlohu v ufském sjednoceném výboru, později v bolševickém výboru SDDSR. Byl členem ufského sovětu dělnických a vojenských zástupců, od listopadu 1917 náměstkem lidového komisaře zásobování a od roku 1918 lidovým komisařem zásobování RSFSR. Od roku 1921 zastával funkci místopředsedy rady lidových komisařů a Rady práce a obrany. Později se stal lidovým komisařem dělnicko-rolnické inspekce (1922—1923), předsedou Státní plánovací komise SSSR a lidovým komisařem zahraničního a vnitřního obchodu (1925). V letech 1922—1927 byl členem předsednictva Ústředního výkonného výboru SSSR; na XII.—XV. sjezdu strany byl zvolen členem ÚV. — 201

CLEMENCEAU Georges Benjamin (1841—1929) — francouzský politik a státník, dlouholetý vůdce radikální strany. V roce 1876 byl zvolen členem poslanecké sněmovny. V roce 1902 byl zvolen do senátu a v letech 1906—1909 stál v čele francouzské vlády. Hájl zájmy velkokapitálu a prováděl politiku krutých represálií vůči dělnické třídě. Těsně před první světovou válkou se s radikální stranou rozešel. Za války vystupoval jako šovinista. Od listopadu 1917 stál znovu v čele vlády a nastolil vojenskou diktaturu. Byl jedním z inspirátorů a organizátorů ozbrojené intervence proti Sovětskému Rusku. Na pařížské mírové konferenci v roce 1919 hájl zájmy francouzských imperialistů. V roce 1920 byl poražen v prezidentských volbách a zanechal politické činnosti. — 86

CURZON George Nathaniel (1859—1925) — britský reakční státník a diplomat, lord, jeden z vůdců konzervativců, představitel nejagresivnějších kruhů britského imperialismu. Jako vicekrál Indie (1898—1905) tvrdě potlačoval národně osvobozené hnutí. V letech 1915—1918 zastával řadu funkcí ve státním aparátě a v parlamentě. V letech 1919—1924 byl ministrem zahraničních věcí Velké Británie. Patřil k organizátorům protisovětské intervence. V červenci 1920, za polsko-sovětské války, se obrátil na sovětskou vládu s požadavkem, aby Rudá armáda zastavila svůj postup na linii doporučené Nejvyšší radou Dohody v prosinci 1919 jako východní hranice Polska (Curzonova linie). V květnu 1923 zaslal sovětské vládě ultimátum (Curzonovo ultimátum), které bylo pokusem obnovit politiku protisovětské intervence. SSSR jeho ultimátum odmítl. V červnu 1923 bylo odvoláno. — 184

CYPEROVIČ G. V. (1871—1932) — ekonom a publicista. Do revolučního hnutí se zapojil v roce 1888. Po Říjnové revoluci pracoval v od-

borech, psal do různých časopisů. V diskusi o odborech v letech 1920—1921 byl stoupencem Leninovy platformy. Později se stal členem předsednictva leningradské národohospodářské rady. — 263, 265

ČERNOV V. M. (1876—1952) — jeden z vůdců a teoretiků eserské strany. Po únorové revoluci 1917 byl ministrem zemědělství v prozatímní vládě. Použil krutých represálií proti rolníkům, kteří se zmocnili statkářské půdy. Po Říjnové revoluci organizoval eserské vzpoury proti sovětské vládě. V roce 1920 emigroval a šířil protisovětskou propagandu. — 377, 388

ČIČERIN G. V. (1872—1936) — významný sovětský státník a diplomat. V letech 1904—1917 žil v emigraci, kde v roce 1905 vstoupil do SDDSR. V letech reakce a nového revolučního rozmachu stranil menševismu, za první světové války zastával internacionalistické stanovisko. Koncem roku 1917 se přiklonil k bolševikům a v roce 1918 vstoupil do KSR(b). V letech 1918—1930 byl lidovým komisařem zahraničních věcí, vedl sovětskou delegaci na mezinárodní konferenci v Janově a v Lausanne. Byl členem Celoruského ústředního výkonného výboru sovětu a později Ústředního výkonného výboru SSSR. Na XIV. a XV. sjezdu VKS(b) byl zvolen členem jejího ústředního výboru. — 117

DAN F. I. (vl. jm. Gurvič) (1871—1947) — jeden z menševických vůdců. V sociálně demokratickém hnutí pracoval od 90. let, byl členem petrohradského Svazu boje za osvobození dělnické třídy. V září 1903 uprchl za hranice. Zúčastnil se IV. a V. sjezdu SDDSR a mnoha konferencí. V zahraničí stál v letech reakce a nového revolučního rozmachu v čele skupiny likvidátorů, redigoval list Golos socialdemokrata. Za první světové války vystupoval jako sociálšovinista. Po únorové revoluci 1917 byl členem výkonného výboru petrohradského sovětu, členem předsednictva ústředního výkonného výboru prvního volebního období, podporoval prozatímní vládu. Po Říjnové revoluci bojoval proti sovětské vládě. Začátkem roku 1922 byl vypovězen jako nepřítel sovětského státu. — 196—197

DENIKIN A. I. (1872—1947) — carský generál; za občanské války jeden z vůdců bělogvardějského hnutí. Po smrti generála Kornilova se stal vrchním velitelem protisovětských ozbrojených sil na jihu Ruska. Když byla jeho armáda v březnu 1920 sovětskými vojsky poražena, emigroval. — 63, 130, 159, 336, 392, 394

DOBLEROVÁ F. E. (nar. 1890) — knihovnice. Od roku 1911 pracovala

v moskevských knihovnách, po Říjnové revoluci v knihovnické sekci odboru školství a osvěty moskevského sovětu. V letech 1921—1939 působila v lidovém komisariátu školství a osvěty. Řadu let vedla kursy pro přípravu dělníků ke studiu knihovnictví. Roku 1940 začala přednášet na střední knihovnické škole v Moskvě. V roce 1956 odešla do důchodu. — 359

DOSSER Z. N. (1882—1938) — člen SDDSR od roku 1917. Po Říjnové revoluci byl předsedou kolegia Hlavní správy ropného průmyslu při Nejvyšší národohospodářské radě, ředitelem Ropného syndikátu, zástupcem tohoto syndikátu v Číně a obchodním zástupcem Sovětského svazu v Itálii. V letech 1928 až 1937 pracoval v lidovém komisariátu obchodu RSFSR. — 361—362

DRABKIN J. D. — viz Gusev S. I.

DRIDZO S. A. — viz Lozovskij S. A.

DZERŽINSKIJ F. E. (1877—1926) — jeden z vůdců polského a ruského dělnického hnutí, významný činitel komunistické strany a sovětského státu, člen SDDSR od roku 1895. Přes 11 let svého života strávil ve vězení, na nucených pracích a ve vyhnanství. Po únorové revoluci 1917 stranicky pracoval v Moskvě. Na IV. sjezdu strany byl zvolen do ústředního výboru. V období příprav Říjnové revoluce a v jejím průběhu byl členem petrohradského vojenského revolučního výboru a stranického vojenského revolučního ústředí pro řízení povstání. Po vítězství revoluce se stal předsedou Celoruské mimořádné komise pro boj s kontrarevolucí a sabotážemi (Čeka). Na počátku roku 1918 zaujímal nesprávné stanovisko k otázce uzavření brešlitevského míru. V roce 1921 byl jmenován lidovým komisařem dopravy a zároveň ponechán ve funkci předsedy Čeky a lidového komisaře vnitra. Od roku 1924 byl předsedou Nejvyšší národohospodářské rady. V červnu 1924 se stal kandidátem politického byra ÚV KSR(b) a členem organizačního byra KSR(b). — 188—189, 198

FARBMAN R. B. — viz Rafail

FEDOTOV F. (1897—1933) — člen SDDSR od roku 1914, dělník. Před pronásledováním carskou ochrankou emigroval do Ameriky, kde pokračoval v revolučním boji. Americké úřady však proti němu nejdou krutě zasáhly. Po návratu do Sovětského svazu pracoval ve straně a v sovětech. Studoval v Institutu rudé profesury. Začátkem

roku 1933 byl jmenován vedoucím politického oddělení altajského obilnářského sovchozu. — 99

FOMIN V. V. (1884—1942) — člen SDDSR od roku 1910. Působil v Orenburgu. Po únorové revoluci 1917 redigoval frontový list *Zvězda*. V letech 1918—1920 byl členem kolegia Celoruské mimořádné komise pro boj s kontrarevolucí a sabotážemi, později vedoucím oddělení této komise. V roce 1924 se stal náměstkem lidového komisaře dopravy, v roce 1925 členem ústřední kontrolní komise. V dalších letech zastával významné funkce v lidovém komisariátu vnitřního obchodu a v lidovém komisariátu vodní dopravy. — 393

FRUMKIN M. I. (1878—1939) — člen SDDSR od roku 1898. Po únorové revoluci 1917 pracoval v guberniálním výkonném výboru a guberniálním výboru strany v Krasnojarsku. Po Říjnové revoluci zastával různé funkce ve straně a v sovětech. Za protistranickou činnost byl v roce 1937 ze strany vyloučen. — 65

GOLCMAN A. Z. (1894—1933) — účastník revolučního hnutí od roku 1910. V dubnu 1917 vstoupil do SDDSR(b). Po Říjnové revoluci zastával vedoucí funkce v odborech a hospodářských orgánech. V letech 1917—1920 byl členem ústředního výboru Svazu kovodělníků, 1920—1921 členem předsednictva Celoruské ústřední rady odborů. V diskusi o odborech aktivně obhajoval stanovisko Trockého. Od roku 1922 zastával odpovědné funkce v Nejvyšší národohospodářské radě, v ústřední kontrolní komisi dělnicko-rolnické inspekce a v Hlavní správě civilního letectva. — 263

GOLDENDACH D. B. — viz Rjazanov D. B.

GORKIJ Maxim (vl. jm. Peškov A. M.) (1868—1936) — ruský spisovatel a dramatik, jeden z představitelů předrevoluční realistické literatury, zakladatel socialistického realismu. Uvedl do literatury zcela specifický svět lidí vyvržených měšťáckou společností a jejich svéráznou životní filozofii. Svým literárním dílem a svými názory na poslání socialistického umělce působil na vývoj ruské a sovětské literatury i na tvorbu četných pokrokových světových autorů. — 288

GURVIČ F. I. — viz Dan F. I.

GUSEV S. I. (vl. jm. Drabkin J. D.) (1874—1933) — profesionální revolucionář, bolševik. V roce 1896 začal pracovat v petrohradském

Svazu boje za osvobození dělnické třídy. V říjnových dnech roku 1917 zastával funkci tajemníka petrohradského vojenského revolučního výboru. Od roku 1918 působil jako politický pracovník v Rudé armádě, v letech 1921—1923 byl náčelníkem politické správy a členem Revoluční vojenské rady republiky. V roce 1923 se stal tajemníkem ústřední kontrolní komise KSR(b) a členem kolegia lidového komisariátu dělnicko-rolnické inspekce. Od roku 1925 stál v čele tiskového oddělení ústředního výboru KSR(b). V letech 1928—1933 byl kandidátem předsednictva exekutivy Komunistické internacionály. Napsal řadu prací z dějin strany a mezinárodního dělnického hnutí, o vojenských a hospodářských otázkách. — 174, 184—186, 410

HARDING Warren Gamaliel (1865—1923) — americký politik, novinář. V roce 1921 byl za Republikánskou stranu zvolen prezidentem USA. Tento úřad zastával do roku 1923. — 84, 116, 139, 183

HEGEL Georg Wilhelm Friedrich (1770—1831) — německý filozof, objektivní idealista, představitel německé klasické filozofie. Hegelovou historickou zásluhou je hluboké a všestranné propracování idealistické dialektiky, která se stala jedním z teoretických zdrojů dialektického materialismu. Podle Hegela je celý přírodní, historický i duchovní svět v neustálém pohybu, mění se, přetváří a vyvíjí; avšak objektivní svět, skutečnost, chápe Hegel jako výplod absolutního ducha, absolutní ideje. Svými sociálně politickými názory byl Hegel stoupencem konstituční monarchie.

Hlavní práce: Phänomenologie des Geistes [Fenomenologie ducha] (1807; česky 1960), Wissenschaft der Logik [Logika jako věda] (1812—1816), Enzyklopädie der philosophischen Wissenschaften im Grundrisse [Encyklopedie filozofických věd v nástinu] (1817), Grundlinien der Philosophie des Rechts [Základy filozofie práva] (1821) aj. Po jeho smrti byly vydány Vorlesungen über die Ästhetik [Přednášky o estetice] (1836—1838; česky pod názvem Estetika, 1966) a Vorlesungen über die Geschichte der Philosophie [Přednášky o dějinách filozofie] (1833—1836; česky pod názvem Dějiny filozofie I, II, III, 1961, 1965, 1974). Leninovy konspekty Hegelových děl vyšly ve Filozofických sešitech (viz Sebrané spisy 29, Praha 1988). — 317

HRÍŇKO G. F. (1889—1930) — člen KSR(b) od roku 1919, předtím člen maloburžoazní, nacionalistické Ukrajinské strany socialistů-revolucionářů, tzv. boroťbistů. Po Říjnové revoluci pracoval na Ukrajině. Byl členem ukrajinské vlády a ústředního výboru Komunistic-

ké strany Ukrajiny (bolševiků). Později zastával různé vedoucí funkce: byl lidovým komisařem školství a osvěty, předsedou Státní plánovací komise a místopředsedou rady lidových komisařů Ukrajinské sovětské socialistické republiky. V letech 1926—1929 zastával funkci předsedy Státní plánovací komise SSSR, v roce 1927 se stal náměstkem lidového komisaře zemědělství, v letech 1930—1937 byl lidovým komisařem financí. — 253, 349

CHANOV A. M. (nar. 1889) — člen SDDSR od roku 1917. V letech 1919—1920 pracoval v Rudé armádě. V roce 1920 se stal předsedou guberniálního výkonného výboru v Nižním Novgorodě [Gorkij]. Na VIII. celoruském sjezdu sovětů byl zvolen členem Celoruského ústředního výkonného výboru. — 199

IGNATOV J. N. (1890—1938) — člen SDDSR od roku 1912. V roce 1917 se stal členem výkonného výboru a předsednictva moskevského sovětu. Po Říjnové revoluci pracoval v moskevském výboru strany. Za diskuse o odborech v letech 1920—1921 byl jedním z vůdců »dělnické opozice«, vedl skupinu takzvaných ignatovců. Po X. sjezdu KSR(b) se s opozicí rozešel, pracoval ve vitebském guberniálním výboru KSR(b), byl předsedou vitebského guberniálního výkonného výboru. Od roku 1929 byl ředitelem vysokoškolských kursů pro výstavbu sovětů při CÚVV. — 183, 265, 269

ISČENKO A. G. (nar. 1895) — člen SDDSR(b) od dubna 1917. V roce 1917 pracoval v ústředním výboru Svazu pracovníků vodní dopravy v Petrohradu, poté byl komisařem flotily torpédoborců. V letech 1919—1921 a 1924—1927 zastával funkci předsedy ústředního výboru Svazu pracovníků vodní dopravy. V roce 1923 patřil k aktivním stoupencům Trockého, stal se členem moskevského trockistického ústředí. V roce 1927 byl za trockistickou činnost vyloučen ze strany, v listopadu 1929 rehabilitován a v únoru 1935 znovu za kontrarevoluční činnost vyloučen. — 242, 422

JAKOVLEVOVÁ V. N. (1885—1941) — členka SDDSR od roku 1904. Stranicky pracovala v Moskvě. V roce 1917 se stala tajemnicí moskevského oblastního byra ÚV SDDSR(b). Po Říjnové revoluci pracovala ve státních a stranických orgánech: byla členkou kolegia lidového komisariátu vnitra a lidového komisariátu zásobování, vedoucí sekretariátu Nejvyšší národohospodářské rady, tajemnicí moskevského výboru KSR(b), tajemnicí sibiřského oblastního byra ÚV KSR(b), náměstkyní lidového komisaře školství a osvěty RSFSR a lidovou komisařkou financí RSFSR. V roce 1918 vstoupila do pro-

tistranické skupiny »levých komunistů«, za diskuse o odborech v letech 1920—1921 se nakonec připojila k protileninské skupině Trockého. V roce 1923 podepsala trockistické prohlášení šestačtyřiceti. V letech 1924—1926 se zabývala organizační prací v trockistickém ústředí, později se s trockismem rozešla. — 265

JEMŠANOV A. I. (1891—1941) — člen SDDSR od roku 1917, pracovník železniční dopravy. V letech 1917—1920 zastával funkci předsedy odborového dopravního výboru Permské dráhy, později se stal náčelníkem této dráhy. V letech 1920—1921 byl lidovým komisařem dopravy, poté náměstkem lidového komisaře dopravy. V pozdějších letech vykonával různé funkce v resortu lidového komisariátu dopravy. — 173

JERJOMIN — delegát VIII. celoruského sjezdu sovětů. — 212

KALININ M. I. (1875—1946) — významný činitel komunistické strany a sovětského státu, člen SDDSR od roku 1898. Pracoval v prvních ilegálních marxistických dělnických kroužcích a v petrohradském Svazu boje za osvobození dělnické třídy. Aktivně se účastnil první revoluce v Rusku. Stranicky pracoval v Tiflisu [Tbilisi], Revelu [Talin], Moskvě a v dalších městech. V roce 1912 byl na VI. (pražské) konferenci zvolen kandidátem ÚV a poté kooptován do ruského byra ÚV SDDSR. Patřil k zakladatelům listu Pravda. Za únorové revoluce 1917 řídil četné bojové akce petrohradských dělníků a vojáků; byl členem výkonné komise petrohradského výboru strany. V říjnu 1917 se aktivně účastnil ozbrojeného povstání v Petrohradu. Po Říjnové revoluci vykonával funkci starosty města Petrohradu a poté komisaře pro městské komunální hospodářství. V březnu 1919 se stal předsedou Celoruského ústředního výkonného výboru sovětů, v roce 1922 předsedou ústředního výkonného výboru SSSR a v roce 1938 předsedou prezidia Nejvyššího sovětu SSSR. Od roku 1919 byl členem ÚV, od roku 1926 členem politického byra ÚV VKS(b). V roce 1944 mu byl udělen titul hrdina socialistické práce. Je autorem četných prací o otázkách socialistické výstavby a komunistické výchovy. — 187, 265, 281, 300

KAMENEV L. B. (vl. jm. Rozenfeld) (1883—1936) — člen SDDSR od roku 1901. Po II. sjezdu strany se přiklonil k bolševikům. V letech 1907—1910, v období reakce a nového revolučního rozmachu, se stavěl smířlivecky k likvidátorům, otzovistům a trockistům. V roce 1915 byl vězněn a před carským soudem se zřekl bolševického hesla porážky carské vlády v imperialistické válce. Po únorové revoluci

1917 vystupoval proti orientaci strany na socialistickou revoluci. V říjnu 1917 uveřejnil spolu se Zinovjevem v polomeňševickém listu *Novaja žizň* prohlášení, že nesouhlasí s usneseními ÚV o ozbrojeném povstání, čímž vyrazil prozatímní vládě plány strany.

Po Říjnové revoluci zastával řadu významných funkcí: byl předsedou moskevského sovětu, místopředsedou rady lidových komisařů a členem politického byra ÚV. Několikrát vystoupil proti leninské politice strany; v listopadu 1917 souhlasil s vytvořením koaliční vlády za účasti menševiků a eserů, v roce 1925 patřil k organizátorům tzv. nové opozice, v roce 1926 k vůdcům trockistického bloku. V roce 1927 byl na XV. sjezdu VKS(b) vyloučen ze strany. V roce 1928 byl do strany znovu přijat, v roce 1932 byl ze strany znovu vyloučen, v roce 1933 opět přijat a roku 1934 vyloučen potřetí. Koncem třicátých let byl podroben represím. V roce 1988 byl občansky rehabilitován. — 63, 123, 186, 265, 267, 281, 300, 331, 361

KAMENSKIJ A. Z. (1885—1938) — člen SDDSR od roku 1917. Po Říjnové revoluci zastával různé funkce ve straně, v sovětech a v odborech: v letech 1920—1921 byl náměstkem lidového komisaře RSFSR pro národnostní záležitosti. Během diskuse o odborech se připojil k protistranické skupině »demokratického centralismu«, na X. sjezdu strany vystoupil proti návrhu rezoluce O jednotě strany, v letech 1925—1926 se přikláněl k trockistické opozici. V letech 1922—1923 se stal členem kolegia lidového komisariátu zemědělství, v letech 1933—1936 členem kolegia lidového komisariátu lehkého průmyslu, od roku 1936 pracoval v lidovém komisariátu financí RSFSR. — 265

KAPLUN B. G. (nar. 1894) — člen SDDSR od roku 1917. V letech 1918—1921 byl členem kolegia odboru řízení petrohradského sovětu, později pracoval v petrohradské národohospodářské radě. V listopadu 1921 byl za kariérismus a zneužívání služebního postavení vyloučen ze strany. — 288

KASJAN S. I. (vl. jm. Ter-Kasparjan) (1876—1938) — člen SDDSR od roku 1905. Působil v Zakavkazsku. V roce 1920 se stal předsedou revolučního výboru Arménie. V letech 1923—1927 působil jako rektor Zakavkazské komunistické univerzity. V letech 1927—1931 byl předsedou arménského výboru KSR(b), předsedou Ústředního výkonného výboru ZSFSR, v letech 1928—1930 předsedou výkonného výboru Arménské SSR a členem Ústředního výkonného výboru SSSR. — 73

KERENSKIJ A. F. (1881—1970) — eser, poslanec IV. státní dumy. V du-
mě byl po určitou dobu předsedou Trudovické skupiny. Za první
světové války zaujímal obranářské stanovisko. Po únorové revoluci
1917 byl ministrem spravedlnosti, ministrem vojenství a vojenské-
ho námořnictva, poté ministerským předsedou prozatímní vlády
a vrchním velitelem armády. Po Říjnové revoluci aktivně bojoval
proti sovětské moci. V roce 1918 emigroval. — 383, 394

KEYNES John Meynard (1883—1946) — anglický buržoazní ekonom,
zastánce státně monopolního kapitalismu. Od roku 1915 pracoval
na britském ministerstvu financí. V roce 1919 se účastnil pařížské
mírové konference. V červnu 1919 odešel do výslužby a ostře kriti-
zoval ekonomickou neudržitelnost versailleského systému. Od roku
1921 byl předsedou velké pojišťovací společnosti. Pod vlivem jeho
názorů vznikl v buržoazní politické ekonomii ve 30. letech směr
zvaný keynesismus. Podle něho je buržoazní stát schopen »regulo-
vat« kapitalistický systém a v jeho rámci »zajistit« plánované hospo-
dářství bez krizí a nezaměstnanosti. — 86, 88

KISELJOV A. S. (1879—1938) — člen SDDSR od roku 1898. Pracoval
ve stranických funkcích v řadě ruských měst. Po únorové revoluci
1917 byl předsedou sovětu a členem městského výboru SDDSR(b)
v Ivanovu-Vozněsensku. Po Říjnové revoluci zastával různé funkce
ve státních, hospodářských a odborových orgánech. V roce 1918
byl zvolen předsedou Hlavního výboru pro textilní průmysl, pozdě-
ji členem předsednictva Nejvyšší národohospodářské rady. V roce
1920 stál v čele Svazu horníků. Moskevská stranická organizace ho
zvolila delegátem X. sjezdu KSR(b). V roce 1921 patřil k stoupen-
cům protistranické anarchosyndikalistické skupiny »dělnické opozi-
ce«. Na XII. sjezdu strany v roce 1923 byl zvolen členem předsed-
nictva ústřední kontrolní komise KSR(b), později se stal lidovým
komisařem dělnicko-rolnické inspekce RSFSR a náměstkem lidové-
ho komisaře dělnicko-rolnické inspekce SSSR. Po roce 1924 byl ta-
jemníkem Ústředního výkonného výboru SSSR, v letech
1936—1938 tajemníkem Nejvyššího sovětu SSSR. — 286, 331,
455

KOLČAK A. V. (1873—1920) — admirál carského loďstva, monarchis-
ta, v letech 1918—1919 jeden z hlavních vůdců ruské kontrarevo-
luce, chráněnc Dohody. Po Říjnové revoluci se za podpory americ-
kých, anglických a francouzských imperialistů prohlásil za nejvyšší-
ho vládce Ruska a postavil se do čela vojenské buržoazně statkářské
diktatury na Uralu, Sibiři a Dálném východě. Vítězství Rudé armá-

dy a růst partyzánského hnutí vedly k jeho pádu. Kolčák byl zajat a 7. února 1920 na základě usnesení irkutského revolučního výboru popraven. — 17, 54, 63, 86, 114, 130, 169, 392, 394

KOPP V. L. (1880—1930) — člen SDDSR od roku 1917. Do revolučního hnutí se zapojil v roce 1898, pracoval v Charkově, Jekatěrinoslavi [Dněpropetrovsk] a Petrohradu. Podílel se na ilegálním přepravování Jiskry. Za první světové války byl povolán do armády, v letech 1915—1918 byl v německém zajetí. Od roku 1919 do roku 1930 pracoval v resortu lidového komisariátu zahraničních věcí. — 33

KORZINOV G. N. (1886—1926) — člen SDDSR od roku 1904, účastník revoluce 1905—1907. Stranicky pracoval v Petrohradu, Rize, Helsingforsu [Helsinky] a Moskvě. V roce 1917 bojoval v říjnovém ozbrojeném povstání v Moskvě. Po Říjnové revoluci zastával různé funkce ve straně, v odborech a v hospodářské oblasti: byl členem výkonného výboru moskevského sovětu a moskevského výboru KSR(b). Za diskuse o odborech v letech 1920—1921 se přikláněl k protistranické anarchosyndikalistické skupině J. Ignatova. Od roku 1921 do roku 1926 byl ředitelem závodu. — 182—184, 265

KRASIN L. B. (1870—1926) — profesionální revolucionář, bolševik, význačný sovětský státník a diplomat. V roce 1890 byl členem Brusněvova sociálně demokratického kroužku v Petrohradu, roku 1891 byl z Petrohradu policejně vyhoštěn do Kazaně a později do Nižního Novgorodu [Gorkij]. Roku 1895 byl znovu zatčen a na tři roky vypovězen do Irkutsku. Po návratu z vyhnanství (1897) studoval do roku 1900 v charkovském technologickém institutu. V letech 1900—1904 pracoval jako inženýr v Baku a společně s V. Z. Kechovelim založil ilegální tiskárnu Jiskry. Po II. sjezdu SDDSR se přiklonil k bolševikům, byl kooptován do ústředního výboru strany; zaujal smířlivecký postoj k menševikům a pomohl tak prosadit kooptaci tří jejich zástupců do ÚV; brzy se však s menševiky rozešel. Zúčastnil se III. sjezdu SDDSR a byl zvolen členem ÚV. V roce 1905 se podílel na založení prvního ilegálního bolševického listu Novaja žizň; jako představitel ústředního výboru se stal členem petrohradského sovětu dělnických zástupců. Na IV. (sjednocovacím) sjezdu byl znovu zvolen členem ÚV, na V. (londýnském) kandidátem ÚV SDDSR. V roce 1908 emigroval. V letech reakce dočasně patřil k otzovistické skupině Vperjod; později zanechal politické činnosti a pracoval jako inženýr v zahraničí i v Rusku. Po Říjnové revoluci pomáhal organizovat zásobování Rudé armády, později byl

členem předsednictva Nejvyšší národohospodářské rady, lidovým komisařem obchodu a průmyslu a lidovým komisařem dopravy. Od roku 1919 byl v diplomatických službách. Od roku 1920 byl lidovým komisařem zahraničního obchodu a zároveň v letech 1921—1923 vedoucím sovětské diplomatické mise v Londýně. Zúčastnil se janovské a haagské konference. Od roku 1924 působil jako chargé d'affaires SSSR ve Francii, od roku 1925 v Anglii. Na XIII. a XV. sjezdu VKS(b) byl Krasin zvolen členem jejího ústředního výboru. — 122—123, 138, 361, 458—459

KRESTINSKIJ N. N. (1883—1938) — člen SDDSR od roku 1903. V roce 1905 se připojil k bolševikům. Od roku 1907 pracoval v Petrohradu v odborovém hnutí, ve frakcích dumy a přispíval do bolševického tisku. V roce 1917 se stal místopředsedou jekatěrinského [sverdlovského] oblastního výboru a poté uralského oblastního výboru SDDSR(b). V letech 1918—1921 byl lidovým komisařem financí RSFSR a od roku 1919 zároveň tajemníkem ÚV KSR(b). V roce 1918 vystupoval společně s »levými komunisty« proti uzavření brestlitevského míru. V diskusi o odborech v letech 1920—1921 byl stoupencem platformy Trockého. V letech 1921—1930 působil jako chargé d'affaires SSSR v Německu, poté zastával funkci náměstka lidového komisaře zahraničních věcí SSSR. V roce 1937 byl ze strany vyloučen. V roce 1988 mu bylo členství ve straně po smrti navráceno. — 188, 247, 261, 327, 361

KRICMAN L. N. (1890—1938) — ekonom, člen KSR(b) od roku 1918. Po Říjnové revoluci vykonával různé hospodářské funkce: byl předsedou řady komisí Nejvyšší národohospodářské rady a Rady práce a obrany SSSR, náměstkem předsedy Státní plánovací komise SSSR. Od roku 1932 pracoval v oblasti vědeckého výzkumu. — 366

KRISTI M. P. (1875—1956) — člen SDDSR od roku 1898. Do revoluční činnosti se zapojil v roce 1893. V letech 1905—1906 bojoval v první ruské revoluci. Po únorové revoluci 1917 pracoval v Kerči a později v Petrohradu. Od roku 1918 byl zmocněncem lidového komisariátu školství a osvěty v Petrohradu, od roku 1926 zástupcem vedoucího Hlavní správy muzeí, vědeckých a uměleckých ústavů, v letech 1928—1937 ředitelem Treťjakovské galérie. Od roku 1938 do roku 1948 stál v čele vedení moskevského Sdružení umělců. — 288

KRUG K. A. (1873—1952) — sovětský elektrotechnik. Od roku 1905

přednášel na moskevské technice. Po Říjnové revoluci založil elektrotechnickou fakultu Vysokého učení technického v Moskvě. V roce 1920 se podílel na sestavování plánu GOELRO. V letech 1921—1930 byl ředitelem Celosvazového elektrotechnického ústavu. Napsal řadu prací z oblasti teoretické elektrotechniky. — 27

KRUPSKÁ N. K. (1869—1939) — profesionální revolucionářka, vynikající pracovnice komunistické strany a sovětského státu; žena V. I. Lenina. Do revoluční činnosti se zapojila v roce 1890 v marxistických studentských kroužcích v Petrohradu. V letech 1891—1896 učila na večerní nedělní škole ve čtvrti za Něvskou branou, propagovala sociálně demokratické názory mezi dělníky. V roce 1895 pomáhala zakládat petrohradský Svaz boje za osvobození dělnické třídy. V srpnu 1896 byla zatčena a odsouzena k tříletému vyhnanství, které si odpykávala ve vesnici Šušenskoje a potom v Ufě. V roce 1901 emigrovala, pracovala jako tajemnice v redakci Jiskry. Podílela se na přípravě II. sjezdu SDDSR, kterého se účastnila s právem poradního hlasu. Po sjezdu byla redakční tajemnicí bolševických listů Vperjod a Proletarij; aktivně se zúčastnila příprav III. sjezdu SDDSR. Za pobytu v cizině vedla rozsáhlou korespondenci se stranickými organizacemi v Rusku. V letech reakce aktivně bojovala proti likvidátorům a otzovistům. V roce 1911 pracovala ve stranické škole v Longjumeau, po VI. (pražské) konferenci SDDSR v roce 1912 pomáhala Leninovi navazovat spojení se stranickými organizacemi v Rusku, s listem Pravda a s bolševickou frakcí ve IV. státní dumě. V roce 1915 byla delegátkou na mezinárodní konferenci žen v Bernu.

Po únorové revoluci 1917 se vrátila s Leninem do Ruska, pracovala v sekretariátu ústředního výboru strany; aktivně se zúčastnila Říjnové revoluce. Po revoluci byla členkou kolegia lidového komisiátu osvěty, od roku 1921 vedla Hlavní správu politickoosvětových institucí, od roku 1929 pracovala ve funkci zástupce lidového komisaře osvěty. Patřila k zakladatelům sovětského školství a sovětské pedagogiky, napsala řadu prací o školství, komunistické výchově, ženském a mládežnickém hnutí. Je autorkou vzpomínek na V. I. Lenina. Zúčastnila se všech sjezdů strany (kromě I. a V.), od roku 1924 byla členkou ústřední kontrolní komise, od roku 1927 členkou ústředního výboru VKS(b); rovněž byla členkou Celoruského ústředního výkonného výboru sovětu a Ústředního výkonného výboru SSSR po všechna volební období, poslankyní a členkou prezidia Nejvyššího sovětu SSSR prvního volebního období. — 251

KRŽIŽANOVSKIJ G. M. (1872—1959) — dlouholetý pracovník komunis-

tické strany, známý sovětský vědec, inženýr energetik. Do revolučního hnutí se zapojil v roce 1893. Spolu s V. I. Leninem byl jedním z organizátorů petrohradského Svazu boje za osvobození dělnické třídy. II. sjezd SDDSR jej v nepřítomnosti zvolil za člena ústředního výboru strany. Aktivně se účastnil revoluce 1905—1907. Po únorové revoluci 1917 působil v bolševické frakci moskevského sovětu a vedl jeho zásobovací odbor. Po Říjnové revoluci pomáhal při obnově a rozvoji moskevské energetické sítě. V roce 1920 jej Lenin pověřil vedením komise pro elektrifikaci Ruska (GOELRO). V letech 1921—1930 řídil Státní plánovací komisi, podílel se na vypracování prvního pětiletého plánu rozvoje národního hospodářství SSSR, v letech 1930—1932 vedl Hlavní správu pro zjišťování energetických zdrojů SSSR při lidovém komisariátu průmyslu paliv. V letech 1932—1936 byl předsedou výboru pro vysokoškolské technické vzdělávání při Ústředním výkonném výboru SSSR a náměstkem lidového komisaře školství a osvěty RSFSR. Několikrát byl zvolen členem ústředního výboru VKS(b) a Ústředního výkonného výboru SSSR. V roce 1929 se stal členem Akademie věd SSSR, v letech 1929—1939 byl viceprezidentem Akademie věd SSSR. Založil Institut energetiky při Akademii věd SSSR a po dlouhou dobu byl jeho ředitelem. Napsal mnoho vědeckých prací z oblasti energetiky. — 27—28, 365

KURAJEV V. V. (1892—1938) — člen SDDSR od roku 1914. Stranicky pracoval v Petrohradu a v Penze, za první světové války působil rovněž mezi vojáky.

V roce 1917 byl jedním z organizátorů penzského sovětu dělnických, rolnických a vojenských zástupců. Po Říjnové revoluci předsedal výkonnému výboru penzského guberniálního sovětu a zastával funkci tajemníka penzského guberniálního výboru strany. V roce 1918 se aktivně podílel na porážce kontrarevoluční vzpoury Čechoslováků, později se věnoval vojenskopolitické činnosti v Rudé armádě. Od března 1920 byl členem kolegia lidového komisariátu zemědělství, členem předsednictva Nejvyšší národohospodářské rady a poté vedoucím pracovníkem Státní plánovací komise SSSR. — 166, 204

KURANOVÁ J. J. (nar. 1891) — členka KSR(b). V letech 1920—1921 byla členkou moskevského guberniálního výkonného výboru sovětu dělnických, rolnických a vojenských zástupců. V diskusi o odborech v letech 1920—1921 podporovala protistranickou anarchosyndikalistickou skupinu J. Ignatova. — 265

LARIN J. (vl. jm. Lurje M. A.) (1882—1932) — sociální demokrat, men-

ševik. V letech 1907—1910, v období reakce a nového revolučního rozmachu patřil k likvidátorům. Za první světové války se hlásil k centristům. Po únorové revoluci 1917 stál v čele skupiny menševiků-internacionalistů, kteří vydávali časopis *Internacional*. V srpnu 1917 byl přijat do SDDSR(b). Po Říjnové revoluci pracoval ve státních orgánech a v hospodářských organizacích. Za diskuse o odborech v letech 1920—1921 stál na platformě Bucharina a později Trockého. — 265, 366

LASSALLE Ferdinand (1825—1864) — německý maloburžoazní socialista, spisovatel, účastník revoluce 1848—1849. Od té doby udržoval styky s Marxem a Engelsem. Byl spoluzakladatelem Všeobecného německého dělnického spolku (1863), který měl sice pro německé dělnické hnutí pozitivní význam, ale nedal dělnické třídě revoluční perspektivy. Lassallovci chtěli legální agitací za všeobecné volební právo a vytvářením výrobních družstev dotovaných junkerským státem realizovat myšlenku »svobodného lidového státu«. Lassalle podporoval Bismarckovu politiku sjednocení Německa »shora« pod vedením reakčního Pruska. Oportunistická politika lassallovců brzdila činnost I. internacionály a vytvoření skutečné dělnické strany v Německu a bránila třídnímu uvědomování dělníků. Teoretické a politické chyby lassallovců ostře kritizoval Marx v *Kritice gothajského programu* a Lenin ve *Státu a revoluci* i jiných pracích. — 268, 425

LEGIEN Karl (1861—1920) — německý pravicový sociální demokrat, jeden z vedoucích představitelů německých odborů, revizionista. Od roku 1890 zastával funkci předsedy Generální komise německých odborů. Od roku 1903 byl tajemníkem a od roku 1913 předsedou Mezinárodního odborového sekretariátu. V letech 1893—1920 (s přestávkami) byl poslancem Říšského sněmu za sociální demokracii, v letech 1919—1920 poslancem Národního shromáždění Výmarské republiky. Za první světové války patřil k zjevným sociálšovinistům. Aktivně podporoval politiku buržoazie, bojoval proti revolučnímu hnutí proletariátu. — 33

LENIN V. I. (vl. jm. Uljanov) (1870—1924) — viz *Životopisná data*. — 28, 31, 36, 60, 67—69, 73, 76, 83—84, 105, 116, 118, 217, 258, 262—265, 279, 281—285, 286, 289—290, 300, 306—307, 309—311, 316, 326—329, 335, 365, 375, 380—381, 396—397, 400, 412, 433, 437, 440, 444—445, 454, 462

LEŽAVA A. M. (1870—1937) — sovětský státník, člen SDDSR od roku

1904. Po Říjnové revoluci zastával vedoucí funkce v hospodářských a státních orgánech. V letech 1918—1920 byl předsedou Ústředního svazu spotřebních družstev, 1920—1925 náměstkem lidového komisaře zahraničního obchodu, 1925—1930 místopředsedou rady lidových komisařů RSFSR. Po několik volebních obdobích byl členem Celoruského ústředního výkonného výboru sovětů a Ústředního výkonného výboru SSSR. Od roku 1933 do roku 1937 pracoval jako vedoucí Hlavní správy subtropických kultur SSSR. — 138, 188

LIEBKNECHT Karl (1871—1919) — význačný činitel německého a mezinárodního dělnického hnutí; syn Wilhelma Liebknechta, advokát. Do socialistického hnutí se zapojil už jako student, aktivně bojoval proti oportunistu a militarismu. Za první ruské revoluce 1905—1907 vyzýval německé dělníky, aby následovali ruský příklad. V roce 1912 byl zvolen poslancem Říšského sněmu. Na začátku první světové války rozhodně vystoupil proti podpoře »vlastní« vlády v loupeživé válce a jediný v celém Říšském sněmu hlasoval proti válečným úvěrům (2. prosince 1914). Byl jedním ze zakladatelů a vůdců skupiny Internacionála. V roce 1916 byl za antimilitaristickou propagandu odsouzen k nuceným pracím. Za listopadové revoluce 1918 v Německu stál spolu s R. Luxemburgovou v čele avantgardy německých dělníků, redigoval list Die Rote Fahne, byl jedním ze zakladatelů Komunistické strany Německa a jedním z vůdců povstání berlínských dělníků v lednu 1919. Po potlačení povstání byl bestiálně zavražděn bandami Noskeho. — 344

LINCOLN Abraham (1809—1865) — význačný americký státník, jeden z vůdců Republikánské strany, prezident USA (1861—1865). Za občanské války v USA uskutečnil pod tlakem lidových mas řadu důležitých buržoazně demokratických reforem, které znamenaly přechod k revolučním metodám vedení války. V dubnu 1865 byl zabit agentem otrokářů. — 84

LITKENS J. A. (1888—1922) — člen SDDSR od roku 1904. Po únorové revoluci 1917 byl členem výkonného výboru moskevského guberniálního sovětu. V roce 1918 vedl odbor školství a osvěty moskevského guberniálního sovětu. Od roku 1919 působil v Rudé armádě. V roce 1920 se stal místopředsedou Hlavního výboru pro politickou osvětu a později náměstkem lidového komisaře školství a osvěty RSFSR. — 406

LJUBIMOV — pracovník ústředního výboru Jednotného odborového svazu pracovníků železniční a vodní dopravy. — 263

LLOYD GEORGE David (1863—1945) — britský státník a diplomat, vůdce liberální strany. Od roku 1890 byl členem parlamentu, v letech 1905—1908 ministrem obchodu a v letech 1908—1915 ministrem financí. Značně ovlivnil politickou linii britské vlády při přípravě první světové války. Vystupoval proti revolučnímu hnutí proletariátu, všemi prostředky se snažil znemožnit nebo alespoň oddálit vytvoření revoluční dělnické strany v Británii. V letech 1916—1922 se snažil jako předseda vlády posílit pozice britského imperialismu na Blízkém a Středním východě a na Balkáně a tvrdě potlačoval národně osvobozené hnutí v koloniálních a závislých zemích. Po Říjnové revoluci byl jedním z inspirátorů a organizátorů vojenské intervence proti sovětskému státu. Po řadě politických neúspěchů podal v roce 1922 demisi. — 86

LOCKHART Robert Bruce Hamilton (1887—1970) — britský diplomat a novinář. Od roku 1911 působil na britském konzulátu v Moskvě a v letech 1915—1917 byl generálním konzulem v Rusku. V lednu 1918 se stal vedoucím zvláštní britské mise v Sovětském Rusku. Patřil mezi hlavní organizátory kontrarevolučního spiknutí, které mělo za úkol svrhnout sovětskou vládu a obnovit kapitalismus v Rusku. Byl uvězněn a v říjnu 1918 vypovězen z RSFSR. — 93

LOMOV A. (vl. jm. Oppokov G. I.) (1888—1938) — profesionální revolucionář, člen SDDSR od roku 1903, později sovětský státník. Stranicky pracoval v Petrohradu, Ivanovu-Vozněsensku, Moskvě a Saratově. Po únorové revoluci 1917 se stal členem moskevského oblastního byra a moskevského výboru SDDSR(b). V říjnových dnech roku 1917 působil v moskevském vojenském revolučním výboru a zároveň byl místopředsedou moskevského sovětu dělnických zástupců. Na II. celoruském sjezdu sovětů byl zvolen do rady lidových komisařů jako lidový komisař spravedlnosti. V roce 1918 patřil k »levým komunistům«. Byl členem předsednictva a místopředsedou Nejvyšší národohospodářské rady, místopředsedou Státní plánovací komise SSSR, členem ústředního výboru a politického byra Komunistické strany Běloruska (bolševiků), kandidátem a členem ÚV VKS(b). — 98

Lozovskij S. A. (vl. jm. Dridzo) (1878—1952) — člen SDDSR od roku 1901. Zúčastnil se první revoluce v Rusku 1905—1907. V letech 1909—1917 žil v emigraci, patřil ke skupině bolševiků-smířlivců. V červnu 1917 se vrátil do Ruska; na III. celoruské odborové konferenci v červenci 1917 byl zvolen tajemníkem Celoruské ústřední rady odborů. V prosinci 1917 byl za vystupování proti politice strany

vyločen ze SDDSR(b). Později stál v čele skupiny sociálních demokratů-internacionalistů a spolu s ní byl v prosinci 1919 přijat do KSR(b). V roce 1920 byl zvolen předsedou moskevské guberniální rady odborů. V letech 1921—1937 vykonával funkci generálního tajemníka Rudé odborové internacionály, později pracoval jako ředitel nakladatelství Goslitizdat. V letech 1939—1946 byl náměstkem lidového komisaře (později ministra) zahraničních věcí SSSR. Od XV. sjezdu strany byl kandidátem ÚV VKS(b), na XVIII. sjezdu byl zvolen členem ÚV VKS(b). — 227, 231, 265, 272—273, 275—277, 281, 360, 419, 429

LUNAČARSKIJ A. V. (1875—1933) — sovětský státník a veřejný činitel. V revolučním hnutí pracoval od začátku 90. let. Působil v redakcích bolševických listů Vperjod, Proletarij a později Novaja žizň. V letech reakce se od marxismu odklonil, vstoupil do protistranické skupiny Vperjod a požadoval spojení marxismu s náboženstvím. Za první světové války stál na pozicích internacionalismu. Začátkem roku 1917 vstoupil do skupiny mezirajonovců a byl s ní na VI. sjezdu SDDSR(b) přijat do strany. Po Říjnové revoluci zastával až do roku 1929 funkci lidového komisaře školství a osvěty a od roku 1929 byl předsedou vědeckého výboru při Ústředním výkonném výboru SSSR. V srpnu 1933 byl jmenován chargé d'affaires ve Španělsku. Napsal mnoho prací o umění a literatuře. — 252, 349, 351, 353

LURJE M. A. — viz Larin J.

LUTOVINOV J. Ch. (1887—1924) — člen SDDSR od roku 1904. Stranic ky pracoval v různých městech Ruska. Po Říjnové revoluci bojoval v občanské válce na Donu a na Ukrajině a byl členem ilegálního ÚV KSU(b). Později pracoval v odborových a státních orgánech. Od roku 1920 byl členem ústředního výboru Svazu kovodělníků, tajemníkem a členem předsednictva CÚVV a členem předsednictva Celoruské ústřední rady odborů. V diskusi o odborech v letech 1920—1921 patřil k aktivním účastníkům protistranické skupiny »dělnická opozice«. — 242, 265, 281

LUXEMBURGOVÁ Rosa (1871—1919) — významná pracovnice mezinárodního dělnického hnutí, představitelka levého křídla II. internacionály. V revolučním hnutí začala pracovat v druhé polovině 80. let. Patřila k zakladatelům polské sociální demokracie a bojovala proti nacionalismu v polském dělnickém hnutí. Od roku 1897 byla činná v německém sociálně demokratickém hnutí, vystupovala

proti bernsteinismu a millerandismu; účastnila se první ruské revoluce (ve Varšavě). Jako delegátka V. (londýnského) sjezdu SDDSR v roce 1907 podporovala bolševiky.

Od začátku první světové války stála na pozicích internacionalismu. V Německu patřila k zakladatelům skupiny Internacionála (později zvané Spartakus a pak Spartakův svaz). Po listopadové revoluci 1918 sehrála významnou úlohu na ustavujícím sjezdu Komunistické strany Německa. V lednu 1919 byla zatčena a na příkaz Scheidemannovy vlády zavražděna. Lenin si Luxemburgové hluboce vážil; kritikou jejích mylných názorů jí pomáhal zaujímat správná stanoviska. — 344

MALKIN B. F. (1891—1938) — člen eserské strany od roku 1908, jeden z organizátorů strany levých eserů a člen jejího ústředního výboru. Po Říjnové revoluci se stal členem předsednictva Celoruského ústředního výkonného výboru sovětu druhého a šestého volebního období. Řídil petrohradskou tiskovou agenturu, byl jedním z redaktorů listu *Izvestija*. Na jaře 1918 vstoupil do bolševické strany. Byl ředitelem Státního nakladatelství výtvarného umění (*Izogiz*). — 354

MARTOV L. (vl. jm. Cederbaum J. O.) — (1873—1923) — jeden z čelných představitelů menševismu. V sociálně demokratickém hnutí pracoval od první poloviny 90. let. V roce 1895 se podílel na založení petrohradského Svazu boje za osvobození dělnické třídy. V letech reakce a nového revolučního rozmachu patřil k likvidátorům, redigoval list *Golos social-demokrata*. V roce 1912 se zúčastnil protistranické srpnové konference. Za první světové války byl centristou. Po únorové revoluci 1917 stál v čele skupiny menševiků-internationalistů. Po Říjnové revoluci vystupoval proti sovětské moci. V roce 1920 emigroval do Německa a v Berlíně vydával kontrarevoluční menševický časopis *Socialističeskij věstnik*. — 196

MARX Karel (1818—1883) — zakladatel vědeckého komunismu, geniální myslitel, vůdce a učitel mezinárodního proletariátu [viz Leninovu stať Karel Marx (*Stručný životopis a výklad marxismu*) — Sebrané spisy 26, Praha 1986, s. 67—115]. — 251

MASLOV I. N. (1891—1938) — člen SDDSR od roku 1917. V letech 1918—1937 zastával různé funkce; pracoval v lidovém komisariátu pošt, telegrafů a tisku, byl vedoucím odboru spojů moskevského oblastního výkonného výboru sovětu, tajemníkem obvodního výboru strany v Moskvě, ředitelem Bavlnářského trastu lidového komi-

sariátu lehkého průmyslu. Za diskuse o odborech v letech 1920—1921 se přiklonil k platformě J. Ignatova, který hájil názory protistranické skupiny »dělnické opozice«. — 265

MAXIMOVSKIJ V. N. (1887—1941) — člen SDDSR od roku 1903. Stranicky pracoval v různých městech Ruska. Po Říjnové revoluci zastával různé funkce ve stranických a státních orgánech: byl tajemníkem moskevského oblastního výboru strany, náměstkem lidového komisaře školství a osvěty RSFSR. V době brestlitevského míru patřil k »levým komunistům«, v letech 1920—1921 k aktivním činitelům protistranické skupiny »demokratického centralismu«. V roce 1923 podepsal trockistické prohlášení šestačtyřiceti a později se přiklonil k »nové opozici«. Po XIV. sjezdu strany (1925) se s opozicí rozešel a od roku 1929 se zabýval vědeckou a pedagogickou činností na různých sovětských vysokých školách. — 186, 265

MEŠČERJAKOV N. L. (1865—1942) — sociální demokrat, člen SDDSR od roku 1901, jiskrovec, po II. sjezdu SDDSR bolševik; publicista. Od roku 1885 pracoval v narodovoljovském hnutí, byl propagandistou v dělnických kroužcích. Roku 1893 odjel do Belgie, aby tam dokončil studia. Roku 1901 se v cizině přiklonil k Jiskře a vstoupil do Zahraniční ligy ruské revoluční sociální demokracie. Na podzim roku 1902 se vrátil do Moskvy. Stal se členem moskevského výboru strany, ale záhy byl zatčen a vypovězen na čtyři roky do Jakutské oblasti; z vyhnanství jej vysvobodila revoluce 1905—1907. V lednu 1906 se stal členem moskevského okruhového výboru strany a v létě téhož roku byl zvolen členem moskevského oblastního byra; na podzim roku 1906 byl zatčen, téměř tři roky vězněn a znovu vypovězen na Sibiř (do Jenisejské gubernie, později do Angarska). Po únorové revoluci 1917 se stal členem krasnojarského výboru SDDSR(b), později předsedou moskevského guberniálního sovětu dělnických zástupců. Po Říjnové revoluci řídil redakční práci v různých tiskových orgánech strany a sovětů. V letech 1927—1938 byl šéfredaktorem Malé sovětské encyklopedie, zástupcem šéfredaktora Velké sovětské encyklopedie a členem redakce pro vydávání spisů ruských klasiků. Od roku 1939 byl dopisujícím členem Akademie věd. — 144

MILJUTIN V. P. (1884—1938) — účastník sociálně demokratického hnutí od roku 1903; zpočátku menševik, od roku 1910 bolševik. Byl stranickým funkcionářem v řadě ruských měst. Na VII. (dubnové) celoruské konferenci SDDSR(b) byl zvolen členem ÚV strany. Na II. celoruském sjezdu sovětů byl jmenován lidovým komisařem ze-

mědělství. V listopadu 1917 prosazoval vytvoření koaliční vlády za účasti menševiků a eserů. Prohlásil, že nesouhlasí s politikou strany, a vystoupil z ÚV a z vlády. V letech 1918—1921 se stal místopředsedou Nejvyšší národohospodářské rady, později zastával různé odpovědné funkce ve státních a hospodářských orgánech. Byl kandidátem ústředního výboru strany a členem ústřední kontrolní komise. Napsal několik prací o ekonomické problematice. — 87, 96, 130, 265, 310, 366

MINKIN A. J. (1887—1955) — člen SDDSR od roku 1903. Politicky pracoval ve Varšavě a na Urale. Po únorové revoluci 1917 byl členem petrohradského výboru a předsedou petrohradského obvodního výboru SDDSR(b). Po Říjnové revoluci zastával různé funkce ve stranických a státních orgánech: byl tajemníkem penzského a poté permského guberniálního výboru strany a předsedou guberniálního výkonného výboru, tajemníkem archangelského guberniálního výboru strany, členem kolegia lidového komisariátu obchodu, zplnomocněným diplomatickým zástupcem Sovětského svazu v Uruguayi a místopředsedou Nejvyššího soudu SDDSR. — 188—189

MIRBACH Wilhelm (1871—1918) — německý diplomat, hrabě. V letech 1915—1917 byl vyslancem v Aténách, od dubna 1918 v Moskvě. 6. července 1918 ho leví esěři zavraždili, aby vyprovokovali válku mezi Německem a Sovětským Ruskem. — 118

MODESTOV V. A. (1880—1960) — knihovník. V letech 1902—1917 byl učitelem v Tverské gubernii. Po Říjnové revoluci začal pracovat v knihovnictví, vedl knihovnickou sekci odboru školství a osvěty moskevského sovětu. V roce 1918 založil při Domu odborů v Moskvě první odborářskou knihovnu, kterou vedl víc než 35 let. — 354

NAPOLEON I. (BONAPARTE) (1769—1821)— francouzský císař (1804—1814 a 1815). — 77

NOGIN V. P. (1878—1924) — významný sovětský stranický a státní činitel, profesionální revolucionář. Do SDDSR vstoupil v roce 1898, věnoval se stranické práci v Rusku i v zahraničí. Aktivně se účastnil první ruské revoluce 1905—1907, pracoval v petrohradském a bakuském výboru strany. Na V. sjezdu SDDSR byl zvolen členem jejího ústředního výboru. Po únorové revoluci 1917 zastával funkci místopředsedy a později předsedy moskevského sovětu. Po Říjnové revoluci byl lidovým komisařem obchodu a průmyslu. V listopadu 1917 se vyslovoval pro vytvoření koaliční vlády za účasti menševi-

ků a eserů; připojil se ke Kameněvovi, Rykovovi a dalším oportunistům a vystoupil spolu s nimi z ústředního výboru a rady lidových komisařů. Později přiznal svoje chyby. Od roku 1918 vykonával odpovědnou práci v sovětech a v hospodářských organizacích: byl náměstkem lidového komisaře práce, členem předsednictva Nejvyšší národohospodářské rady, předsedou správy Celoruského textilního syndikátu. — 445

OBOLENSKIJ V. V. — viz Osinskij N.

OPPOKOV G. I. — viz Lomov A.

ORECHOV A. M. (nar. 1887) — člen SDDSR od roku 1907. V letech 1918—1920 sloužil v Rudé armádě. V průběhu diskuse o odborech v letech 1920—1921 se přikláněl k platformě J. Ignatova, který prozrazoval názory protistranické skupiny »dělnické opozice«. Roku 1920 byl zvolen členem předsednictva moskevského sovětu a moskevské národohospodářské rady. V letech 1921—1922 zastával funkci ředitele závodu, v letech 1923—1929 stál v čele vedení Lnářského trastu. — 265

ORDŽONIKIDZE G. K. (1886—1937) — významný stranický a státní činitel, člen SDDSR od roku 1903. Revoluční činností se zabýval v západní Gruzii, Abcházii a Baku. V roce 1912 byl na VI. (pražské) konferenci strany zvolen členem ústředního výboru SDDSR. Po únorové revoluci 1917 pomáhal organizovat revoluční moc v Jakutsku. V červnu 1917 se stal členem výkonné komise petrohradského sovětu SDDSR(b). Aktivně se podílel na říjnovém ozbrojeném povstání v Petrohradu. Po Říjnové revoluci zastával funkci mimořádného komisaře na Ukrajině a později v jižním Rusku. Za občanské války byl členem revoluční vojenské rady 16. a 14. armády a Kavkazského frontu. V letech 1920—1921 organizoval boj za sovětskou moc v Ázerbájdžánu, Arménii a Gruzii. Od roku 1921 do roku 1926 byl předsedou kavkazského byra ústředního výboru, později tajemníkem krajského výboru strany v Zakavkazsku a současně členem Revoluční vojenské rady SSSR. Od roku 1926 stál v čele ústřední kontrolní komise VKS(b) a vykonával funkci lidového komisaře dělnicko-rolnické inspekce SSSR. Od roku 1930 předsedal Nejvyšší národohospodářské radě Sovětského svazu a od roku 1932 byl lidovým komisařem těžkého průmyslu SSSR.

V roce 1921 byl zvolen do ústředního výboru strany, od roku 1926 byl kandidátem a od roku 1930 členem politického byra ústředního výboru VKS(b). — 396

OSINSKIJ N. (vl. jm. Obolenskij V. V.) (1887—1938) — člen SDDSR od roku 1907, bolševik. Stranicky pracoval v Moskvě, Tveru [Kalinin] a Charkově. Po únorové revoluci 1917 se stal členem moskevského oblastního byra SDDSR(b) a členem redakce bolševického listu Social-demokrat. Po Říjnové revoluci byl ředitelem Státní banky RSFSR a předsedou Nejvyšší národohospodářské rady. V roce 1918 vystupoval jako »levý komunista«, byl hlavním autorem platformy »levých komunistů«, otištěné v časopisu Kommunist. V letech 1918—1919 pracoval v redakci Pravdy a v oddělení propagandy Celoruského ústředního výkonného výboru sovětů. Zúčastnil se jako delegát I. kongresu Komunistické internacionály. V roce 1920 byl předsedou tulského guberniálního výkonného výboru a členem kolegia lidového komisariátu zásobování. V letech 1920—1921 se aktivně podílel na činnosti protistranické skupiny »demokratického centralismu«, v roce 1923 patřil k trockistické opozici. V letech 1921—1923 byl náměstkem lidového komisaře zemědělství, od roku 1926 řídil Ústřední statistický úřad SSSR. Později vykonával různé vedoucí funkce ve stranických a hospodářských orgánech. — 200—201, 242, 254, 265, 268, 413, 455

PAVLOV I. P. (1849—1936) — vynikající fyziolog, akademik, nositel Nobelovy ceny. Vypracoval materialistické učení o fyziologii vyšší nervové činnosti a položil základy materialistické psychologie. V letech 1890—1925 byl profesorem Vojenské lékařské akademie, od roku 1891 až do konce života vedl fyziologické oddělení Ústavu experimentální medicíny. — 288—289

PETROVSKIJ G. I. (1878—1958) — účastník revolučního dělnického hnutí, bolševik, později významný stranický a státní činitel. Do SDDSR vstoupil v roce 1897. Za první ruské revoluce 1905—1907 byl jedním z vůdců dělnického hnutí v Jekatěrinoslavi [Dněpropetrovsk]. Jako poslanec IV. státní dумы za dělníky Jekatěrinoslavské gubernie byl členem bolševické frakce. V listopadu 1914 byl spolu s dalšími bolševickými poslanci zatčen a v roce 1915 vypovězen do Turuchanského kraje. Ve vyhnanství pokračoval v revoluční činnosti. Aktivně se účastnil Říjnové revoluce. V letech 1917—1919 byl lidovým komisařem vnitra RSFSR, v letech 1919—1938 stál v čele Celoukrajinského ústředního výkonného výboru sovětů, po vytvoření SSSR zastával několik let funkci předsedy Ústředního výkonného výboru SSSR a v letech 1938—1940 funkci místopředsedy prezidia Nejvyššího sovětu SSSR. V letech 1926—1939 byl kandidátem politického byra ÚV VKS(b). Od roku 1940 pracoval jako zástupce ředitele Státního muzea revoluce SSSR. — 265, 281, 300, 380

PILSUDSKI Józef (1867—1935) — polský reakční státník. Za první světové války byl hlavním organizátorem polských legií, které bojovaly na straně Německa. V letech 1918—1922 stál v čele polského státu a krutě pronásledoval revoluční hnutí pracujících. V roce 1920 organizoval vojenské tažení proti Sovětskému Rusku. V květnu 1926 nastolil státním převratem diktátorský režim sanace a v roce 1934 se spojil s hitlerovským Německem. — 39, 45

PJATAKOV G. L. (1890—1937) — člen SDDSR od roku 1910. Stranicky pracoval na Ukrajině a v zahraničí. V letech 1915—1917 zaujímal odmítavé stanovisko v otázce práva národů na sebeurčení. Po únorové revoluci 1917 byl předsedou kyjevského výboru SDDSR(b). Nesouhlasil s Leninovými názory na přerůstání buržoazně demokratické revoluce v revoluci socialistickou a s jeho Dubnovými tezemi. Po Říjnové revoluci byl členem sovětské vlády Ukrajiny, místopředsedou Státní plánovací komise a Nejvyšší národohospodářské rady, obchodním zástupcem ve Francii, předsedou vedení Státní banky SSSR a náměstkem lidového komisaře těžkého průmyslu. V roce 1923 se stal členem ÚV KSR(b). V roce 1936 byl z VKS(b) vyloučen a podroben represím. V roce 1988 byl občansky rehabilitován. — 171

PLECHANOV G. V. (1856—1918) — významný činitel ruského a mezinárodního dělnického hnutí, první propagátor marxismu v Rusku. V roce 1883 založil v Ženevě první ruskou marxistickou organizaci — skupinu Osвобоzení práce. Bojoval proti narodnictví a později proti revizionismu v mezinárodním dělnickém hnutí. Po roce 1900 redigoval spolu s Leninem list Jiskra a časopis Zarja, podílel se na přípravě programu strany a II. sjezdu SDDSR. Po II. sjezdu SDDSR zaujal smířlivecké stanovisko vůči oportunistům a později se připojil k menševikům. Za první revoluce v Rusku 1905—1907 stál ve všech zásadních otázkách na straně menševiků. S ozbrojeným povstáním v prosinci 1905 nesouhlasil. V letech reakce a nového revolučního rozmachu vystupoval proti machistické revizi marxismu i proti likvidátorství. Postavil se do čela skupiny menševiků, kteří byli stoupenci zachování ilegální strany. Za první světové války přešel k sociálšovinistům. Po únorové revoluci 1917 se vrátil do Ruska a postavil se do čela krajně pravicové skupiny menševiků-obranářů Jednota. Aktivně vystupoval proti bolševikům i proti socialistické revoluci a tvrdil, že Rusko ještě nedozrálo pro přechod k socialismu. S Říjnovou revolucí nesouhlasil, ale proti sovětské moci nebojoval.

V letech 1883—1903 napsal Plechanov řadu prací, které sehrály důležitou úlohu v obhajobě a propagaci materialistického světového

názoru: Socializm i političeskaja borba [Socialismus a politický boj] (1883; česky ve Vybraných filozofických spisech I, 1959), Naši raznoglasija [Naše neshody] (1884; česky tamtéž), K voprosu o razvittii monističeskogo vzgljada na istoriju [O vývoji monistického názoru na dějiny] (1895; česky ve Vybraných filozofických spisech I, 1959), Očerki po istorii materializma [Studie z dějin materialismu] (1896; česky pod názvem Příspěvky k dějinám materialismu, Vybrané filozofické spisy II, 1960), K voprosu o roli ličnosti v istorii [O úloze osobnosti v dějinách] (1898; česky tamtéž).

Lenin vysoce hodnotil Plechanovovy filozofické práce i jeho podíl na šíření marxismu v Rusku, zároveň ho však ostře kritizoval za odklon od marxismu a za závažné chyby v politické činnosti. — 317—319

POKROVSKIJ M. N. (1868—1932) — člen SDDSR od roku 1905, bolševik, sovětský historik, akademik. Aktivně se zúčastnil revoluce 1905—1907, byl členem moskevského výboru strany. Na V. (londýnském) sjezdu SDDSR byl zvolen kandidátem ÚV. V letech 1908—1917 žil v emigraci. V letech reakce se přikláněl k oțzovistům a ultimatistům, později k Bogdanovově protistranické skupině Vperjod, s níž se rozešel v roce 1911. V roce 1917 se vrátil do Ruska, zúčastnil se ozbrojeného povstání v Moskvě. Od listopadu 1917 do března 1918 byl předsedou moskevského sovětu. Nějaký čas se přikláněl ke skupině »levých komunistů« a vystupoval proti podepsání brestlitevské mírové smlouvy. Od roku 1918 zastával funkci náměstka lidového komisaře školství a osvěty RSFSR. V letech 1923—1927 aktivně bojoval proti trockismu. V různých obdobích řídil Komunistickou akademii, Institut dějin AV SSSR, Institut rudé profesury aj. Několikrát byl zvolen do CÚVV a ÚVV SSSR.

Je autorem mnoha vědeckých prací o dějinách Sovětského svazu, v nichž podrobil kritice buržoazní historiografii. Jeho práci Russkaja istorija v samom sžatom očerke [Stručný nástin dějin] kladně hodnotil Lenin. Pokrovskij však nebyl důsledným marxistou, ve výkladu historických událostí se dopouštěl závažných chyb.

Hlavní díla: Russkaja istorija s drevnějšich vremjon [Ruské dějiny od nejstarších dob] (1933—1934), Očerki istorii ruskoj kultury [Nástin dějin ruské kultury] (1915—1918). — 351

POPOV P. I. (1872—1950) — člen KSR(b) od roku 1924, statistik. Od roku 1918 byl ředitelem Ústředního statistického úřadu a členem předsednictva Státní plánovací komise SSSR. V letech 1926—1949 zastával různé vysoké funkce v národním hospodářství. Je autorem řady vědeckých prací z oboru statistiky. — 185

PREOBRAŽENSKIJ J. A. (1886—1937) — člen SDDSR od roku 1903. Po únorové revoluci 1917 pracoval na Uralu. Na VI. sjezdu SDDSR(b) vystoupil proti orientaci strany na uskutečnění socialistické revoluce. Po Říjnové revoluci pracoval v různých stranických a vojensko-politických orgánech. V roce 1918 se připojil k »levým komunistům«. V diskusi o odborech podporoval platformu Trockého. Od roku 1923 aktivně působil v trockistické opozici, a proto byl v roce 1927 ze strany vyloučen. V roce 1929 byl do strany znovu přijat, později byl však za svou protistranickou činnost opět vyloučen. — 177, 217, 241—242, 265, 286, 293, 300, 327, 422, 447

RAFAIL (vl. jm. Farbman R. B.) (nar. 1893) — člen SDDSR od roku 1910. V roce 1920 byl tajemníkem ústředního výboru Komunistické strany Ukrajiny (bolševiků), později vedoucím odboru školství a osvěty moskevského sovětu. V letech 1920—1921 se přikláněl ke skupině »demokratického centralismu«, v roce 1927 byl aktivním členem »spojené opozice«. Ve stejném roce byl vyloučen ze strany. Když v roce 1932 přiznal svou chybu, byl do strany znovu přijat, ale v následujícím roce na základě usnesení ústřední kontrolní komise opět vyloučen. — 265

RJABUŠINSKIJ P. P. (1871—1924) — moskevský bankéř a průmyslník, jeden z vůdců kontrarevoluce. Aktivně se podílel na založení buržoazní strany progresistů. Od roku 1907 vydával list Utro Rossii, který hájil zájmy velkoburžoazie. V srpnu 1917 vyhrožoval, že zardousí revoluci »kostnatou rukou hladu«; patřil k iniciátorům a organizátorům Kornilovovy vzpoury. Po Říjnové revoluci emigroval do Francie, kde řídil protisovětskou činnost. — 138

RJAZANOV D. B. (vl. jm. Goldendach) (1870—1938) — sociální demokrat, menševik, účastník sociálně demokratického hnutí od 90. let; pracoval v Oděse a Kišiněvě. V roce 1900 odjel do ciziny, byl jedním ze zakladatelů publicistické skupiny Borba, která se stavěla proti programu strany vypracovanému Jiskrou a proti leninským organizačním principům výstavby strany. V roce 1907 pracoval v petrohradském ústředním byru odborů, později odjel znovu za hranice. V roce 1909 učil ve škole frakční skupiny Vperjod na Capri a přednášel o odborovém hnutí na stranické škole v Longjumeau. Z pověření Sociálně demokratické strany Německa připravoval vydání Spisů K. Marxe a B. Engelse. Za první světové války patřil k centristům, psal do menševicko-trockistických listů Golos a Naše slovo. Na VI. sjezdu strany v roce 1917 byl spolu s mezirajonovci přijat do SDDSR(b). Po Říjnové revoluci pracoval v odborovém

hnutí. Podílel se na založení Institutu K. Marxe a B. Engelse a do roku 1931 byl jeho ředitelem. Začátkem roku 1918 vystoupil na krátkou dobu ze strany, protože nesouhlasil s uzavřením brestlitevského míru. V diskusi o odborech v letech 1920—1921 zaujal protistranické stanovisko a byl z funkcí v odborech odvolán. V únoru 1931 byl vyloučen z VKS(b) za podporování menševické kontrarevoluční činnosti. — 183, 186, 189, 229, 231, 420, 429—430, 434

ROBINS Raymond (1873—1954) — americký buržoazní veřejný činitel, povoláním advokát. V letech 1917—1918 vedl misi amerického Červeného kříže v Rusku a jako představitel Červeného kříže se setkával s V. I. Leninem. Studoval sociální otázky v Rusku. — 76

RUDZUTAK J. E. (1887—1938) — přední stranický a státní činitel. Aktivně se účastnil první ruské revoluce v Lotyšsku. Od roku 1905 byl členem SDDSR. V roce 1906 se stal členem stranického výboru v Rize. Roku 1907 byl uvězněn a odsouzen k deseti letům nucených prací; v roce 1917 byl po únorové revoluci osvobozen. Po Říjnové revoluci zastával vedoucí funkce v odborech, později byl zvolen do předsednictva Nejvyšší národohospodářské rady a jmenován předsedou Hlavního výboru pro textilní průmysl. Od roku 1920 byl členem ústředního výboru KSR(b), členem předsednictva a generálním tajemníkem Celoruské, později Všesvazové ústřední rady odborů. V letech 1921—1924 byl předsedou středoasijského byra KSR(b), od roku 1923 do roku 1924 tajemníkem ústředního výboru VKS(b), v letech 1924—1930 lidovým komisařem dopravy, od roku 1926 místopředsedou rady lidových komisařů a Rady práce a obrany SSSR. Od roku 1932 zastával funkci předsedy ústřední kontrolní komise VKS(b) a lidového komisaře dělnicko-rolnické inspekce SSSR; v letech 1927—1932 byl zvolen do politického byra ústředního výboru VKS(b). — 244, 247—248, 258, 263—265, 268, 277, 281, 296, 299—300, 302, 304, 306—308, 422, 426, 438

RYKOV A. I. (1881—1938) — významný státní a stranický činitel, člen SDDSR od roku 1899. Byl delegátem III. a IV. sjezdu SDDSR. Od roku 1905 byl s krátkou přestávkou členem ústředního výboru strany. V letech reakce 1907—1910 zaujímal smířlivecký postoj k likvidátorům, otzovistům a trockistům. Po únorové revoluci 1917 vystupoval proti orientaci strany na socialistickou revoluci. Po Říjnové revoluci zastával řadu odpovědných funkcí: byl lidovým komisařem vnitra, předsedou Nejvyšší národohospodářské rady, místopředsedou a později předsedou rady lidových komisařů SSSR a RSFSR, Rady práce a obrany a v letech 1922—1930 členem politického by-

ra ústředního výboru. Byl podroben represím. V roce 1938 byl odsouzen, v roce 1988 rehabilitován. — 27, 82, 171, 174, 185, 261, 300, 361, 365, 410

SAPRONOV T. V. (1887—1939) člen SDDSR od roku 1912. Po Říjnové revoluci byl předsedou moskevského guberniálního výkonného výboru, v letech 1918—1920 zastával vysoké stranické funkce. Na XI. sjezdu strany byl zvolen do ÚV KSR(b). Často vystupoval proti politice strany. V roce 1918 byl »levým komunistou«. V diskusi o odborech v letech 1920—1921 stál v čele protistranické skupiny »demokratického centralismu«. V roce 1923 podepsal trockistické prohlášení šestačtyřiceti. V letech 1925—1927 byl jedním z aktivních účastníků »nové opozice« a trockisticko-zinovjevovského bloku, vůdcem protistranické skupiny patnácti (decisté). V roce 1927 byl na XV. sjezdu VKS(b) za protistranickou činnost ze strany vyloučen. — 267, 270—271

SAVINKOV B. V. (Ropšin V.) (1879—1925) — spisovatel a publicista, významný činitel eserské strany, jeden z vůdců její »bojové organizace«, zastánce individuálního teroru. V letech 1903—1905 se zúčastnil přípravy řady atentátů na čelné osobnosti vládnoucího režimu, např. na ministra vnitra Plevého a na velkoknížete Sergeje Alexandroviče. Po únorové revoluci 1917 se stal náměstkem ministra války a později vojenským generálním gubernátorem Petrohradu. Z jeho podnětu byl na frontě zaveden trest smrti. Po Říjnové revoluci organizoval četné kontrarevoluční vzpoury a pomáhal připravovat vojenskou intervenci proti sovětské republice. Posléze emigroval a byl zatčen při pokusu o nelegální přechod sovětských hranic. Vojenský tribunál Nejvyššího soudu SSSR jej odsoudil k trestu smrti zastřelením, ale Ústřední výkonný výbor SSSR mu změnil trest na 10 let vězení. V roce 1925 spáchal ve vězení sebevraždu.

Pod pseudonymem A. Ropšin napsal Savinkov romány Koň blednyj (1909; česky Kůň plavý, 1921) a To, čego ně bylo (1914; česky To, čeho nebylo [Tři bratři]; bez vrocení), v nichž subjektivisticky ztvárnil ruské revoluční hnutí očima teroristy, jenž ztratil víru ve smysl svého poslání i celého hnutí eserů. V emigraci v Paříži vydal román Koň voronyj [Kůň vraný] (1923), v němž vyjádřil svou politickou rezignaci. Ve vězení vznikly jeho autobiografické memoáry Vospominanija terrorista [Vzpomínky teroristy] (posmrtně, 1926). — 134, 341

SERGEJEV F. A. — viz Arťom

SEREBRĀKOV L. P. (1888—1937) — člen SDDSR od roku 1905. V roce 1917 byl členem kostromského sovětu dělnických zástupců, po Říjnové revoluci členem moskevského oblastního výboru strany, tajemníkem ústředního výboru KSR(b) a tajemníkem Celoruského ústředního výkonného výboru sovětů. Od roku 1921 pracoval na vedoucích místech v resortu lidového komisariátu dopravy. V diskusi o odborech v letech 1920—1921 stál na platformě Trockého. Od roku 1923 se projevoval jako jeden z aktivních činitelů trockistické opozice. V roce 1927 byl rozhodnutím XV. sjezdu vyloučen z VKS(b). O tři roky později byl znovu do strany přijat, ale v roce 1936 za protistranickou činnost opět vyloučen. — 188—189, 241—242, 265, 293, 300, 422

SEREDA S. P. (1871—1933) — významný sovětský státník, člen SDDSR od roku 1903. Stranicky pracoval ve Smolensku, Kyjevě a Kaluze. Po únorové revoluci 1917 se stal členem výkonného výboru rjazaňského sovětu dělnických, vojenských a rolnických zástupců. Po Říjnové revoluci zastával odpovědné funkce ve státních a hospodářských orgánech: v letech 1918—1921 byl lidovým komisařem zemědělství RSFSR, od roku 1921 členem předsednictva Nejvyšší národohospodářské rady a Státní plánovací komise, náměstkem ředitele a poté ředitelem Ústředního statistického úřadu RSFSR a od roku 1930 místopředsedou Státní plánovací komise. — 207

SCHEIDEMANN Philipp (1865—1939) — jeden z vůdců krajně pravicového oportunistického křídla německé sociální demokracie. Od roku 1903 byl členem sociálně demokratické frakce v Říšském sněmu, od roku 1911 členem představenstva Sociálně demokratické strany Německa. Za první světové války se stal sociálšovinistou. V listopadové revoluci 1918 byl členem kontrarevoluční rady lidových zmocněnců a inspirátorem štvavé agitace proti spartakovcům. V únoru až červnu 1919 stál v čele koaliční vlády Výmarské republiky, v letech 1918—1921 patřil k organizátorům krvavého potlačení německého dělnického hnutí. Později aktivní politické činnosti zanechal. — 344

SKVORCOV-STĚPANOV I. I. (vl. jm. Stěpanov) (1870—1928) — dlouholetý účastník ruského revolučního hnutí, významný stranický pracovník a sovětský státník, marxistický publicista, autor četných ekonomických, historických a protináboženských prací, překladatel a redaktor tří dílů Kapitálu a řady dalších děl K. Marxe a B. Engelse.

V revolučním hnutí pracoval od roku 1892 a v SDDSR od roku

1896. Koncem roku 1904 se připojil k bolševikům. Jako delegát na IV. (sjednocovacím) sjezdu SDDSR v roce 1906 zaujímal leninskou pozici. V letech 1907 a 1911 byl bolševiky navržen za poslance Státní dumy. Aktivně se účastnil Říjnové revoluce, stal se členem vojenského revolučního výboru v Moskvě a prvním lidovým komisařem financí Sovětské republiky. Několikrát byl zvolen členem Ce-loruského ústředního výkonného výboru sovětů SSSR. Byl členem ústřední revizní komise KSR(b) (X.—XIII. sjezd), členem ÚV VKS(b) (od XIV. sjezdu), redaktorem řady tiskových orgánů strany a sovětů, ředitelem Leninova institutu při ÚV VKS(b) a členem prezidia Komunistické akademie. — 75, 93, 99

SMIRNOV — stranický pracovník. — 377

SOKOLNIKOV G. J. (vl. jm. Brilliant) (1888—1939) — člen SDDSR od roku 1905, bolševik. Po únorové revoluci 1917 se stal členem moskevského výboru a moskevského oblastního byra SDDSR(b) a členem redakce Pravdy. Po Říjnové revoluci zastával různé stranické a státní funkce. V roce 1922 byl jmenován lidovým komisařem financí, v roce 1926 místopředsedou Státní plánovací komise SSSR, později náměstkem lidového komisaře zahraničních věcí. Byl kandidátem a členem ústředního výboru strany. Od roku 1925 se přikláněl k »nové opozici«, poté se připojil k trockisticko-zinovjevovskému bloku. V roce 1926 byl za protistranickou činnost z VKS(b) vyloučen. — 265

SOSNOVSKIJ L. S. (1886—1937) — člen SDDSR od roku 1904, bolševik. V letech 1918—1924 redigoval (s přestávkami) list Bědnota. V diskusi o odborech v letech 1920—1921 podporoval platformu Trockého. Na XV. sjezdu VKS(b) v roce 1927 byl za aktivní trockistickou činnost vyloučen ze strany. V roce 1935 mu bylo členství ve straně obnoveno, ale v roce 1936 byl za protistranickou činnost z VKS(b) znovu vyloučen. — 298—300

SPARGO John (nar. 1876) — americký socialista, od roku 1901 člen Národního výkonného výboru Socialistické strany. V roce 1917 vystoupil ze Socialistické strany a podílel se na založení Amerického sdružení na podporu práce a demokracie a na vzniku nacionalistické strany. Vystupoval proti bolševismu. Napsal řadu prací o společenskoekonomických otázkách. — 43, 61

STALIN J. V. (vl. jm. Džugašvili) (1879—1953) — člen SDDSR od roku 1898, významný činitel ruského a mezinárodního revolučního

dělnického hnutí, KSSS a sovětského státu. Do SDDSR vstoupil v roce 1898. Stranicky pracoval v Tiflisu [Tbilisi], Baku, Batumi a v Petrohradu. V lednu 1912 byl kooptován do ÚV zvoleného na VI. (pražské) konferenci SDDSR; podílel se na redigování bolševického listu Pravda. Za Říjnové revoluce se stal členem vojenského revolučního ústředí pro řízení povstání. Na II. celoruském sjezdu sovětů byl zvolen lidovým komisařem pro národnostní záležitosti. V době cizí vojenské intervence a občanské války byl členem Revoluční vojenské rady republiky a odpovídal za stranickou činnost několika frontů. V roce 1922 byl zvolen generálním tajemníkem ÚV KSR(b).

Stalin sehrál významnou úlohu při realizaci Leninova plánu industrializace SSSR a kolektivizace zemědělství, v boji za nezávislost sovětského státu a za posílení míru. Stál v čele boje proti trockistům, pravicovým oportunistům a buržoazním nacionalistům. Od roku 1941 byl předsedou rady lidových komisařů, později rady ministrů SSSR. Za Velké vlastenecké války byl předsedou Státního výboru obrany, lidovým komisařem obrany a vrchním velitelem ozbrojených sil SSSR. V odpovědných stranických a státních funkcích se dopustil hrubého porušování leninských zásad kolektivního vedení, norem stranického života a socialistické zákonnosti.

Hlavní díla: Marksizm i nacionalnyj vopros [Marxismus a národnostní otázka] (1912—1913), Ob osnovach leninizma [O základech leninismu] (1924), K voprosam leninizma [K otázkám leninismu] (1926), Ekonomičeskije problemy socializma SSSR [Ekonomické problémy socialismu v SSSR] (1952) (viz J. V. Stalin, Spisy 1—13, Praha 1949—1953). — 265, 281, 300, 361, 397

STĚPANOV — viz Skvorcov-Stěpanov I. I.

STUNKEL B. E. — inženýr elektrotechnik. V roce 1920 se podílel na sestavování plánu Státní komise pro elektrifikaci Ruska (GOELRO). V letech 1920—1922 byl předsedou technické rady a členem kolegia Hlavní správy kovoprůmyslu, později členem vedení akciové společnosti Teplo a energie. — 27

SUNJATSEN (1866—1925) — významný čínský revolucionář, demokrat a státník; vystudoval medicínu. V roce 1894 založil revoluční organizaci Společnost obrození Číny, jejímž cílem bylo násilně svrhnout mandžuskou dynastii. V roce 1905 ji reorganizoval v masovější Čínskou revoluční ligu s širším revolučním programem. Program nové organizace vycházel ze tří principů vypracovaných Sunjatsem: princip národa (svržení mandžuské dynastie), princip vlády li-

du (vytvoření republiky) a princip blaha lidu (právo na půdu). Lenin vysoce hodnotil revolučně demokratickou podstatu tohoto programu, zároveň však kritizoval některé jeho chybné názory připomínající názory narodníků. Čínská revoluční liga byla hlavní politickou organizací, která připravila v Číně revoluci 1911—1913; čínská demokracie v čele se Sunjatsenem však nedokázala v průběhu revoluce zmobilizovat a zorganizovat široké vrstvy lidu a vytyčit a realizovat důsledný protiimperialistický a protifeudální program. Sunjatsen byl zvolen prozatímním prezidentem republiky, brzy však abdikoval.

V dalších letech Sunjatsen pokračoval v boji proti vnitřní reakci a zahraničním imperialistům. Velký vliv na jeho světový názor měla Říjnová revoluce; Sunjatsen byl pro navázání přátelských styků mezi Čínou a Sovětským Ruskem. Usiloval o vytvoření celonárodní fronty boje za nezávislost a demokratizaci země, a proto byl jako zakladatel strany Kuomintang rovněž pro spolupráci této strany s Komunistickou stranou Číny. — 318

SVIDĚRSKIJ A. I. (1878—1933) — význačný sovětský státník, člen SDDSR od roku 1899, bolševik. Stranicou pracoval v Petrohradu, Samaře [Kujbyšev] a Ufě. V roce 1917 byl redaktorem bolševického listu *Vperjod*, který vycházel v Ufě, později předsedou ufského sovětu dělnických a vojenských zástupců. Po Říjnové revoluci se stal členem kolegia lidového komisariátu zásobování a členem kolegia dělnicko-rolnické inspekce. V letech 1923—1928 byl náměstkem lidového komisaře zemědělství RSFSR. Od roku 1929 působil jako zplnomocněný diplomatický zástupce SSSR v Lotyšsku. — 169

ŠLICHTER A. G. (1868—1940) — člen SDDSR od roku 1891. Stranicovou práci vykonával v Poltavě, Samaře [Kujbyšev], Kyjevě, Moskvě a Petrohradu. Po únorové revoluci 1917 se stal členem výkonného výboru sovětu dělnických a vojenských zástupců a guberniálního výkonného výboru SDDSR(b) v Krasnojarsku. Po Říjnové revoluci zastával funkci lidového komisaře zemědělství a lidového komisaře zásobování RSFSR. V roce 1921 byl jmenován zplnomocněným diplomatickým zástupcem v Rakousku a zmocněncem lidového komisariátu zahraničních věcí na Ukrajině. Od roku 1927 byl lidovým komisařem zemědělství na Ukrajině. V roce 1923 se stal členem ÚV Komunistické strany Ukrajiny (bolševiků), v letech 1923—1924 byl členem organizačního byra, v letech 1925—1937 kandidátem politického byra ÚV Komunistické strany Ukrajiny (bolševiků). Po několika volebních obdobích byl členem Celoruského ústředního výkonného výboru sovětů, poté stálým členem Ústředního výkonného výboru SSSR a Ústředního výkonného výboru USSR. — 199—200

ŠLJAPNIKOV A. G. (1885—1937) — člen SDDSR od roku 1901. Stranicky pracoval v Sormově [dnes součást Gorkého], Petrohradu, Muromu a v Moskvě. V roce 1914 ho ÚV SDDSR vyslal do Stockholmu, kde zajišťoval styk mezi zahraničním byrem ÚV a ruskou částí ÚV a petrohradským výborem. Po únorové revoluci 1917 se stal členem petrohradského výboru SDDSR(b), členem výkonného výboru petrohradského sovětu dělnických a vojenských zástupců a předsedou petrohradského Svazu kovodělníků. Po Říjnové revoluci byl lidovým komisařem práce, později pracoval v odborech a v hospodářských orgánech. V letech 1920—1922 založil a vedl protistranickou skupinu »dělnická opozice«. V roce 1933 byl ze strany vyloučen. — 69, 188, 242, 262, 265—266, 278—279, 281—283, 286, 330—331, 425, 430, 445, 455

ŠMIDT O. J. (1891—1956) — významný sovětský vědec, akademik, odborník v matematice, astronomii a geofyzice, polární badatel a veřejný činitel; člen KSR(b) od roku 1918. V letech 1918—1920 byl členem kolegia lidového komisariátu zásobování, v roce 1920 členem vedení Ústředního svazu spotřebních družstev, v letech 1920—1921 členem kolegia lidového komisariátu školství a osvěty, v roce 1922 členem lidového komisariátu financí. V letech 1921—1924 zastával funkci ředitele nakladatelství Gosizdat. Patřil k zakladatelům Velké sovětské encyklopedie a byl jejím hlavním redaktorem. Byl profesorem na mnoha vysokých školách, vedl několik polárních expedicí. Napsal řadu vědeckých prací. Byl členem Ústředního výkonného výboru SSSR a poslancem Nejvyššího sovětu SSSR prvního volebního období. — 253

ŠMIDT V. V. (1886—1940) — člen SDDSR od roku 1905, bolševik. Stranicky pracoval v Petrohradu a v Jekatěrinoslavi (Dněpropetrovsk). V letech 1914—1917 byl tajemníkem petrohradského Svazu kovodělníků a petrohradského výboru SDDSR(b). Po únorové revoluci 1917 se stal tajemníkem Petrohradské odborové rady. V letech 1918—1928 vykonával funkci tajemníka Celoruské, později Vsesvazové ústřední rady odborů; později byl lidovým komisařem práce, od roku 1928 rovněž místopředsedou rady lidových komisařů SSSR. Klonil se k pravé opozici ve VKS(b), ale brzy se s touto opozicí rozešel. Na VII., XIV. a XV. sjezdu VKS(b) byl zvolen členem jejího ústředního výboru. — 265

TAYLOR Frederick Winslow (1856—1915) — americký inženýr, zakladatel systému organizace práce zaměřeného na maximální využití pracovní doby. V kapitalismu se tento systém používá k zvýšenému vykořisťování pracujících. — 36

TER-KASPARJAN S. I. — viz Kasjan S. I.

TOMSKIJ M. P. (1880—1936) — člen SDDSR od roku 1904. V letech 1905—1906 pracoval v revelské (tallinské) organizaci SDDSR, byl členem redakce bolševického listu Proletarij, zúčastnil se V. (londýnského) sjezdu SDDSR. V letech reakce 1907—1910 zaujímal smířlivecký postoj k likvidátorům, otzovistům a trockistům. Po únorové revoluci 1917 pracoval jako člen výkonné komise petrohradského výboru SDDSR(b). Po Říjnové revoluci byl předsedou Celoruské ústřední rady odborů, členem předsednictva Nejvyšší národohospodářské rady, Celoruského ústředního výkonného výboru sovětů a Ústředního výkonného výboru SSSR. V letech 1922—1929 byl členem politického byra ústředního výboru strany. V třicátých letech byla proti němu vznesena politická obvinění. V roce 1988 bylo potvrzeno jeho členství ve straně od roku 1904. — 227, 231—232, 258, 265, 272—273, 275—277, 281, 296—297, 300, 330, 419—420, 429—430, 432

TROCKIJ L. D. (vl. jm. Bronštejn) (1879—1940) — člen SDDSR od roku 1897, menševik. V letech reakce a nového revolučního rozmachu byl likvidátorem, přestože předstíral »nefrakčnost«. V roce 1912 zorganizoval protistranický srpnový blok. Za první světové války zaujímal centristickou pozici a bojoval proti Leninovu stanovisku v otázkách války, míru a revoluce. Po únorové revoluci 1917 se vrátil z emigrace, vstoupil do skupiny mezirajonovců a společně s nimi byl na VI. sjezdu strany přijat do SDDSR(b). Po Říjnové revoluci zastával řadu státních funkcí. V roce 1918 se stavěl proti brestlitevskému míru. V letech 1920—1921 stál v diskusi o odborech v čele opozice. Od roku 1923 vedl frakční boj proti leninskému programu výstavby socialismu a proti generální linii strany, prohlašoval, že socialismus v SSSR nemůže zvítězit. V roce 1927 byl vyloučen ze strany, v roce 1929 za protisovětskou činnost vypořádan z SSSR a v roce 1932 zbaven sovětského občanství. — 27, 76, 139, 171, 173—174, 185, 189, 224—225, 227—232, 234, 236—244, 247—248, 258, 261—265, 267—268, 271—279, 282—284, 286—287, 290—315, 318—324, 326—332, 419—421, 425, 427, 432—433, 436—445

VANDERLIP Frank Arthur (1864—1937) — americký bankéř, autor řady ekonomických publikací. V letech 1901—1909 byl viceprezidentem a v letech 1909—1919 prezidentem National City Bank v New Yorku. — 62, 80—81, 88

VANDERLIP Washington B. (nar. 1866) — inženýr, představitel americké

- kých průmyslových kruhů; přijel do Sovětského Ruska v roce 1920 s návrhem uzavřít koncesi na těžbu ropy a uhlí na Kamčatce. — 80—84, 100, 112—113, 115—118, 128, 138, 144, 183, 190
- VRANGEL P. N. (1878—1928) — generál carské armády, baron, monarchista. V období cizí vojenské intervence a občanské války patřil k vůdcům kontrarevoluce na jihu Ruska. V dubnu až listopadu 1920 byl vrchním velitelem bělogvardějských ozbrojených sil na jihu Ruska. Když Rudá armáda jeho jednotky rozdrtila, uprchl do zahraničí. — 23, 37—38, 44—45, 123, 149—150, 195, 239, 341, 408
- WASHINGTON George (1732—1799) — americký státník a vojenský činitel. V letech 1775—1783 byl vrchním velitelem vojsk amerických kolonistů ve válce za nezávislost proti Anglii, v letech 1789—1797 prvním prezidentem Spojených států amerických. — 84, 116
- WILSON Thomas Woodrow (1856—1924) — americký politik a historik. V letech 1910—1912 byl guvernérem státu New Jersey. V roce 1913 byl za Demokratickou stranu zvolen prezidentem USA. Tuto funkci vykonával až do roku 1921. Vystoupil s programem »nové demokracie«, což byl v podstatě systém politických a ekonomických opatření, která měla podpořit rozvoj americké monopolistické ekonomiky a velmocenské postavení USA ve světě. Za první světové války byl nucen ve shodě s veřejným míněním udržovat neutralitu USA, avšak z politických a ekonomických důvodů usiloval o vstup USA do války. V roce 1918 vystoupil se 14 body, které měly představovat mírový program poválečného uspořádání světa, ve skutečnosti však směřovaly k nastolení hegemonie USA ve světě a k potlačení revoluční vlny šířící se po vítězství Říjnové revoluce v Rusku. V prezidentských volbách roku 1920 byl poražen a politické činnosti zanechal. — 86
- ZINOVJEV G. J. (vl. jm. Radomyslskij) (1883—1936) — člen SDDSR od roku 1901. V letech 1905—1907 byl členem petrohradského výboru, od roku 1907 členem ústředního výboru SDDSR. V letech 1908—1917 žil v emigraci, byl členem redakce ústředního orgánu strany Social-demokrat a bolševického listu Proletarij. V letech 1907—1910 a v období nového revolučního rozmachu se stavěl smířlivecky k likvidátorům, otzovistům a trockistům. Zúčastnil se zimmerwaldské a kientalské mezinárodní socialistické konference. V době příprav Říjnové revoluce a v jejím průběhu kolísal, v říjnu 1917 vyslovil spolu s Kameněvem v menševicky zaměřeném

listu Novaja žižň svůj nesouhlas s rozhodnutím ústředního výboru o ozbrojeném povstání. Prozatímní vládě tak vyzradil plány strany. Po Říjnové revoluci byl předsedou petrohradského sovětu a až do roku 1926 členem politického byra ústředního výboru, v letech 1919—1926 předsedou exekutivy Komunistické internacionály. Několikrát vystoupil proti leninské politice strany: v listopadu 1917 byl pro vytvoření koaliční vlády za účasti menševiků a eserů, v roce 1925 patřil k organizátorům »nové opozice«, v roce 1926 k vůdcům trockistického bloku. V listopadu 1927 byl vyloučen ze strany, v roce 1928 mu bylo členství obnoveno, v roce 1932 byl ze strany opět vyloučen a v roce 1933 opět přijat. V roce 1934 byl z VKS(b) vyloučen potřetí. Koncem třicátých let byl podroben represím. V roce 1988 byl občansky rehabilitován. — 24, 33, 258, 261—262, 265, 268, 281, 286, 297—301, 304, 306—307, 309, 314—315, 318, 320, 322, 327, 345, 394, 436—438, 440, 444—445

ZOF V. I. (1889—1940) — sovětský vojenský a státní činitel, člen SDDSR od roku 1913, účastník občanské války. V roce 1920 se stal členem kolegia, později stál v čele Hlavní politické správy vodní dopravy. V roce 1924 zastával funkci komisaře námořnictva SSSR a velitele Dělnicko-rolnického rudého loďstva. V roce 1925 se stal velitelem a komisařem Dělnicko-rolnického rudého loďstva a členem Revoluční vojenské rady SSSR. V letech 1927—1929 byl členem kolegia lidového komisariátu dopravy a předsedou akciové společnosti Sovětské obchodní loďstvo, od roku 1930 vykonával funkci lidového komisaře dopravy, od roku 1931 prvního náměstka lidového komisaře vodní dopravy. — 301, 437—438, 440

ŽORDANIJA N. N. (1870—1953) — sociální demokrat, vůdce kavkazských menševiků. Politickou činnost zahájil v 90. letech, byl členem Mesame dasi, první marxistické skupiny v Gruzii, a stál v čele jejího oportunistického křídla. Po II. sjezdu SDDSR vedl kavkazské menševiky. V roce 1905 řídil menševický list Social-demokrat (v gruzínštině), vystupoval proti bolševické taktice v buržoazně demokratické revoluci. V roce 1906 byl členem I. státní dumy. Zúčastnil se IV. sjezdu SDDSR, na V. sjezdu v roce 1907 byl za menševiky zvolen členem ústředního výboru SDDSR. V roce 1914 přispíval do časopisu Borba, v jehož čele stál Trockij, za první světové války vystupoval jako sociálšovinista. Po únorové revoluci 1917 byl předsedou tifliského [tbiliského] sovětu dělnických zástupců, v letech 1918—1921 stál v čele kontrarevoluční menševické vlády v Gruzii. Od roku 1921 žil v emigraci. — 396

ŽIVOTOPISNÁ DATA

(6. listopadu 1920—7. března 1921)

1920

6. listopadu Lenin má projev na slavnostním plenárním zasedání moskevského sovětu, moskevského výboru KSR(b) a moskevské městské odborové rady k třetímu výročí Říjnové revoluce.
- Lenin píše dopis členům ÚV KSR(b) s návrhem uložit na plenárním zasedání ústředního výboru předsedovi Státní komise pro elektrifikaci Ruska (GOELRO) G. M. Kržižanovskému, aby přednesl referát na VIII. sjezdu sovětů.
- V dopisu píše Lenin G. M. Kržižanovskému o úkolech Státní komise pro elektrifikaci Ruska.
- Lenin hovoří s J. V. Lomonosovem, zmocněncem rady lidových komisařů pro objednávky železničního materiálu v zahraničí.
- Lenin řídí zasedání rady lidových komisařů; píše bod »b« návrhu usnesení o přidělech pro dělníky; upravuje návrh usnesení o zásobování zaměstnanců a dělníků pracujících v sovětských orgánech. Na zasedání se projednává rovněž vyslání komise zmocněnců do Donbasu, otázka, jak zjednodušit hlášení o stavu dodávek a přísunu obilí pro informaci lidových komisařů, kooptace zástupce moskevského sovětu do komise pro zásobování dělníků, hlášení o byrokratických průtazích v malé radě lidových komisařů při projednávání Sbírky zákonů o trestech za porušování pracovní kázně, návrh na změnu usnesení Rady práce a obrany z 1. října 1920 o přidělech pro rudoarmějce aj.
6. nebo 9. listopadu Lenin jedná s francouzskou socialistkou Héléne Brionovou a během rozhovoru si dělá poznámky.
7. listopadu Při příležitosti třetího výročí Říjnové revoluce má Lenin projev na společném slavnostním plenárním za-

sedání sokolnického sovětu se zástupci závodních výborů a vedení moskevských podniků.

Spolu s F. E. Dzeržinským a N. I. Muralovem přijíždí Lenin na slavnostní vyřazení frekventantů Moskevského jezdeckého učiliště; pronáší projev k třetímu výročí Říjnové revoluce.

8. listopadu

Lenin se účastní plenárního zasedání ÚV KSR(b), na němž se projednávají a schvalují jako výchozí materiály jeho teze o úkolech odborového hnutí. Je zvolen do komise pro vypracování rezoluce k této otázce. Plenární zasedání ho pověřuje, aby přednesl referát na V. celoruské konferenci odborů. Dále se projednává referát předsednictva ústředního výboru a Jednotného odborového svazu pracovníků železniční a vodní dopravy (Cektranu) na V. konferenci odborů aj.

9. listopadu

Lenin se účastní plenárního zasedání ÚV KSR(b), které projednává program zasedání komunistické frakce na V. celoruské konferenci odborů dne 9. listopadu a dalšího plenárního zasedání ÚV KSR(b), na němž se jedná o moskevské organizaci strany, o VIII. celoruském sjezdu sovětů aj.

10. listopadu

Lenin se účastní plenárního zasedání ÚV KSR(b) a píše dodatek k bodu »b« návrhu rezoluce o malé radě lidových komisařů. Na zasedání se projednává rovněž zpráva ústřední kontrolní komise aj.

Lenin se účastní plenárního zasedání ÚV KSR(b); píše návrh usnesení o Proletkultu v souvislosti s projednáváním problematiky forem sloučení Proletkultu s lidovým komisariátem školství a osvěty, koncipuje návrh usnesení ke zprávě Arťoma (F. A. Sergejeva) o zapojení německých odborů do kontroly plnění objednávek lidového komisariátu zahraničního obchodu pro Sovětské Rusko. Předmětem jednání je rovněž mezinárodní odborový svaz, Hlavní výbor pro politickou osvětu při lidovém komisariátu školství a osvěty RSFSR, zpráva komise pro průzkum činnosti lidového komisariátu zahraničních věcí, zřízení lidového komisariátu vojenství a lidového komisariátu dopravy na Ukrajině, demobilizace starších ročníků rudoar-

mějců, vyslání zástupce ÚV na konferenci Komunistické strany Ukrajiny aj.

11. listopadu

Lenin přijímá francouzského komunistu H. Guilbeauxe; píše vzkaz Soudruhům členům KSR a soudruhům pracujícím ve všech sovětských orgánech, v němž je žádá, aby věnovali Guilbeauxovi důvěru a seznámili ho podrobně se svou činností.

12. listopadu

V dopisu členům komise pro zásobování dělníků N. P. Brjuchanovovi, P. I. Popovovi, V. A. Avaněsovovi a M. F. Vladimírskému píše Lenin o zavedení normy přidělu pro zásobování dělníků a o evidenci těchto přidělů.

Lenin posílá revoluční vojenské radě Jižního frontu telegram s pokyny o podmínkách Vrangelovy kapitulace.

Hovoří o koncesích s předsedou CÚVV M. I. Kalininem.

Posílá M. I. Kalininovi návrhy usnesení rady lidových komisařů o koncesích na Sibiři, vypracované komisí, a žádá ho, aby dořešil problematiku koncesí na produkci potravin.

Lenin řídí zasedání Rady práce a obrany, na němž se projednává otázka krmiv, zásobování různých výrobních odvětví pracovními oděvy a obuví ze zásob vojenského resortu, poskytnutí rudoarmějského přidělu 150 dělníkům petrohradské mincovny, kteří zhotovují odznaky Řádu rudého praporu, zpráva o opatřeních v boji proti dezerci rudoarmějců, odvelených na těžbu paliv a na železnice a další otázky.

13. listopadu

Lenin hovoří s delegátem grozněnských dělníků P. K. Zajcevem, který mu předává dopis grozněnské pobočky Svazu horníků s žádostí o vhodnou literaturu a materiály pro jejich práci.

V telegramu J. V. Stalinovi se Lenin dotazuje na průběh boje proti bandám na Kavkaze a na opevnění přístupových cest k Baku; žádá ho, aby mu sdělil svůj názor na možnost mírového uspořádání vztahů RSFSR s Gruzii a Arménií.

14. listopadu

Lenin se účastní spuštění elektrárny ve vesnici Kaši-

no ve volokalamském újezdu Moskevské gubernie; beseduje s rolníky, má projev o významu elektrifikace pro národní hospodářství; dává se s rolníky fotografovat.

Večer mluví na schůzi rolníků v Lidovém domě ve vesnici Jaropolec.

*Nejdříve 14.
listopadu*

Lenin reviduje doplňky N. K. Krupské k návrhu dopisu ÚV KSR(b) O Proletkultu, píše, že s nimi souhlasí, a navrhuje dodatek »*sloučení* politicko-osvětové a vědecko-osvětové práce«.

15. listopadu

Lenin má rozhovor s předsedou ivanovsko-vozněsenského guberniálního výkonného výboru G. K. Koroljovem, který byl služebně vyslán do Moskvy, aby tam jednal o zásobovací krizi v gubernii, o přerušení dodávky paliva preferovaným továrnám a o nedostacích v docházení peněz; podepisuje telefonogram člena kolegia lidového komisariátu práce A. M. Anikstovi s příkazem, aby svolal na 16. listopad poradu zástupců lidového komisariátu zásobování, Hlavního výboru pro průmysl paliv a Hlavního výboru pro ropný průmysl při Nejvyšší národohospodářské radě a dalších resortů za účasti Koroljova. Porada má navrhnout usnesení k problémům, které předložil ivanovsko-vozněsenský guberniální výkonný výbor.

Lenin se dotazuje lidového komisariátu zemědělství, je-li možné vyrobit elektrické pluhy pro Ivanovo-Vozněsensku, Šuju a Kiněšmu.

Na zasedání politického byra ÚV KSR(b) se za Leninovy účasti projednává návrh lidového komisariátu zahraničních věcí na zrušení smlouvy se Švédskem, návrh instrukce o vzájemných vztazích mezi předsedou a členy mírové delegace RSFSR, složení krymského revolučního výboru aj.

16. listopadu

Lenin hovoří s delegátem rolníků z mosalského újezdu Kalužské gubernie N. S. Boďakovem o povinném odvádění všech přebytků a dělá si poznámky o potřebách rolníků; píše dopis lidovému komisariátu zásobování a lidovému komisariátu zemědělství a žádá o informaci, zda by bylo možné potřeby rolníků uspokojit.

Lenin přijímá švýcarskou novinářku A. Rüeggovou. Lenin projednává s předsedou Celoruské ústřední rady odborů M. P. Tomským problematiku výrobní propagandy.

Lenin řídí zasedání rady lidových komisařů; píše návrh usnesení o koncesích na Sibiři. Z rozhodnutí RLK se stává členem komise pro přepracování a zredigování návrhu dekretu o koncesích. Na zasedání se projednává rovněž návrh dekretu o zastavení prací prováděných na základě dohody, otázky financování družstev, plán koncesí na orbu pomocí traktorů, poskytnutí úvěru lidovému komisariátu zemědělství k financování živočišné výroby, schválení nového složení malé rady lidových komisařů; dále se projednává zpráva komise, která měla navrhnout usnesení k problémům, o nichž informoval předseda ivanovsko-vozněsenského guberniálního výkonného výboru G. K. Koroljov, a další otázky.

Nejdříve 16. a nejpozději 18. listopadu Lenin píše dvě varianty osnovy tezí o výrobní propagandě.

17. listopadu Lenin hovoří s členem kolegia lidového komisariátu školství a osvěty J. A. Litkensem. Lenin řídí zasedání Rady práce a obrany; diskutuje k vytvoření komise RPO, která by měla posoudit rezoluci porady zvláštních zmocněnců pro otázku paliv; opravuje návrh usnesení o zásobování ivanovsko-vozněsenských továren naftou a mazutem a jejich dělníků potravinami. Na zasedání se projednává rovněž zásobování Petrohradu palivem, závěry z kontroly nedbalého provádění usnesení Rady práce a obrany z 12. října o opatřeních k přípravě železnic v Sovětském Rusku na jarní a zimní sezónu.

18. listopadu Lenin píše Teze o výrobní propagandě (Koncept). Účastní se zasedání politického byra ÚV KSR(b), na němž se projednává porada ÚV s delegáty moskevské guberniální konference strany, problémy týkající se Běloruska, Gruzie aj. Lenin přijímá A. A. Ioffeho, předsedu rusko-ukrajinské delegace na mírových jednáních s Polskem.

Na schůzi delegátů stranických organizací z Bauman-ského obvodu diskutuje Lenin k referátům o činnosti obvodního výboru KSR(b) a o situaci v moskevské organizaci.

19. listopadu

Lenin se účastní zasedání politického byra ÚV, na němž se projednává kandidátka nových členů moskevského výboru strany doporučená ústředním výborem.

Lenin píše dopis lidovému komisaři zahraničních věcí G. V. Čičerinovi o obchodní smlouvě s Anglií.

Lenin referuje na uzavřené poradě delegátů moskevské guberniální konference strany, na níž se projednává kandidátka nových členů moskevského výboru KSR(b).

20. listopadu

Lenin písemně žádá A. M. Aniksta, aby svolal poradu ke zjištění příčin, proč nebylo splněno usnesení Rady práce a obrany z 8. října 1920 o zásobení donbaských horníků šatstvem.

V rozhovoru s rolníkem S. A. Kurkovem z vesnice Kašino ve volokolamském újezdu Moskevské gubernie se Lenin seznamuje s plánem výstavby oblastní elektrárny. Kurkov Lenina žádá, aby jim pomohl obstarat generátor. Lenin píše vzkaz elektrotechnickému odboru moskevské národohospodářské rady, aby dal zhotovit příslušnou zakázku v závodě Dynamo.

Lenin řídí zasedání rady lidových komisařů; rediguje návrh usnesení v souvislosti se zprávou obsaženou v telegramu A. M. Krasnoščokova o oběhu peněz a hospodářské situaci v Dálnovýchodní republice. Na zasedání se projednává rovněž návrh sbírky zákonů o sociálním zabezpečení, rozpočet lidového komisariátu zdravotnictví na rok 1920, poskytnutí dodatečných prostředků lidovému komisariátu dopravy na výplaty dělníkům a zaměstnancům vodní dopravy, financování družstev aj.

21. listopadu

Na moskevské guberniální konferenci KSR(b) referuje Lenin na téma Naše mezinárodní postavení a vnitřní situace a úkoly strany; účastní se porad k projednání kandidátky nových členů moskevského

výboru strany; má projev k volbám do moskevského výboru.

23. listopadu Lenin předsedá zasedání rady lidových komisařů; rediguje návrh usnesení ke zprávě komise zmocněnců pro Donbas o rozvoji uhelného průmyslu v této oblasti. Na zasedání se projednává rovněž zpráva komise pro otázky koncesí, návrh dekretu o zvýšení vývozu dřeva, návrhy usnesení o hranicích autonomních oblastí Kalmyků a Marijců, Votské (Udmurtské) autonomní oblasti a Astrachaňské gubernie, opatření k obnově bavlnářského průmyslu, reorganizace polygrafického odboru Nejvyšší národohospodářské rady, zpráva o postupu prací na výrobě Fowlerových pluhů a další otázky.

Nejpozději 23. listopadu Lenin písemně žádá malou radu lidových komisařů, aby do 23. listopadu projednala objednávku elektrických pluhů, jimiž bude disponovat lidový komisariát zemědělství.

Nejdříve 23. a nejpozději 27. listopadu Lenin si prohlíží brožuru O koncesích. Dekret rady lidových komisařů z 23. listopadu 1920. Text dekretu. Objekty koncesí. Mapy. Na poslední stránku brožury píše vzkaz členu předsednictva Nejvyšší národohospodářské rady V. P. Miljutinovi a navrhuje uložit pokutu pracovníkovi, který je odpovědný za vynečávání v textu dekretu.

24. listopadu Lenin se účastní zasedání politického byra ÚV KSR(b), na němž se projednává složení komise pro vypracování plánu reorganizace aparátu lidového komisariátu školství a osvěty, situace v Donbasu, VIII. sjezd sovětů, výrobní propaganda, rozmístění demobilizovaných komunistů, realizace všech usnesení celoruské konference KSR(b), časopis Diskussionnyj listok, vojenská otázka, celoukrajinská konference, návrh G. V. Čičerina na uzavření smlouvy mezi RSFSR a Dálnovýchodní republikou aj.

Lenin podepisuje text telegramu všem guberniálním výkonným výborům, guberniálním výborům pro lesní hospodářství, železničním výborům a zmocněncům Rady práce a obrany pro otázku paliv; v tele-

gramu se nařizuje přijmout okamžitá opatření ke splnění usnesení Rady práce a obrany z 8. a 22. října 1920 o zásobování železnic palivem.

Lenin hovoří s N. A. Miljutinem, mimořádným zmocněncem CÚVV, rady lidových komisařů, Rady práce a obrany a lidového komisariátu zásobování pro řízení výkupní kampaně v letech 1920—1921 ve Voroněžské a Orelské gubernii a předsedou voroněžského a orelského poradního sboru pro zásobování; podepisuje jeho pověřovací listinu; přijímá rovněž lidového komisaře zemědělství S. P. Seredu.

25. listopadu

Lenin má projev na konferenci závodních výborů moskevských polygrafických závodů a po něm odpovídá na písemné dotazy delegátů konference.

Lenin jedná s V. A. Antonovem-Ovsejenkem, nově jmenovaným místopředsedou malé rady lidových komisařů.

*Před 26.
listopadem*

V rozhovoru s náměstkem komisaře pro národnostní záležitosti A. Z. Kamenským upozorňuje Lenin na nutnost vydávat literaturu o národnostní otázce.

26. listopadu

Lenin má projev na schůzi tajemníků buněk moskevské organizace KSR(b).

Dostává dopis A. Z. Kamenského se sdělením, že Státní nakladatelství odmítlo urychleně vydat sborník usnesení sovětské vlády o národnostní otázce pro poradu pracovníků národních republik a oblastí; písemně přikazuje pracovníkům nakladatelství, aby sborník bezpodmínečně vydali ve stanoveném termínu a oznámili mu to.

Lenin řídí zasedání Rady práce a obrany, na němž se projednává návrh výnosu o preferovaných podnicích, zpráva člena kolegia lidového komisaře zásobování A. B. Chalatova o realizaci usnesení Rady práce a obrany z 29. října, podle něhož měli být instruktoři pro likvidaci negramotnosti vybaveni šatstvem a obuví, návrh usnesení o včasném zpracování materiálů ze soupisu provedeného v Rudé armádě a loďstvu, problematika zásobování preferovaných závodů na jihu palivem, vyhlášení výjimečného stavu v Caricynské gubernii aj.

Lenin má rozhovor s anglickým komunistou Williamem Powlem.

- Nejdříve 26. a nejpozději 28. listopadu* Lenin píše poznámky k návrhu výnosu o lidovém komisariátu školství a osvěty, které vypracovali J. A. Litkens a V. I. Solovjov, členové komise pro reorganizaci lidového komisariátu školství a osvěty.
- 27. listopadu* Lenin píše na zasedání politického byra ÚV KSR(b) návrh usnesení k referátu o záležitostech Kavkazu a návrhy k tezí o boji proti byrokratismu pro VIII. sjezd sovětů. Usnesením politického byra se Lenin stává členem komise pro redigování oběžníku ÚV o Proletkultu. Na zasedání se projednává rovněž návrh G. V. Čičerina o Polsku, zprávy komisi o výsledku kontroly ve stranických organizacích, o možnosti a formách demobilizace starších ročníků, otázka subotníků aj.
- 28. listopadu* Lenin se seznamuje s dopisem ředitele závodu Elektrosila, adresovaným členu předsednictva Nejvyšší národohospodářské rady V. P. Miljutinovi, o objednávkách elektrických pluhů, jimiž má disponovat lidový komisariát zemědělství; posílá tento dopis S. P. Sereдови a žádá ho o zprávu, zda byla zakázka uspokojivě vyřízena a jsou-li už nějaké zprávy o postupu prací. Lenin rozebírá s členem kolegia lidového komisariátu školství a osvěty J. A. Litkensem nedostatky jeho návrhu výnosu o lidovém komisariátu školství a osvěty.
- 29. listopadu* V dopisu lidovému komisaři školství a osvěty A. V. Lunačarskému hodnotí Lenin Litkensovy a Solovjovovy návrhy výnosu o lidovém komisariátu školství a osvěty a dává své připomínky k reorganizaci komisariátu.
Na plenární schůzi zamoskvorečských komunistů má Lenin referát o výsledcích práce moskevské guberniální konference KSR(b) a závěrečné slovo k referátu; odpovídá na písemné dotazy.
Lenin přijímá A. V. Lunačarského a G. J. Zinovjeva.
- 30. listopadu* Lenin přijímá člena revoluční vojenské rady 3. armády Západního frontu K. A. Mechonošina, J. V. Stali-

na, člena revoluční vojenské rady 15. armády A. P. Rozengolce a F. E. Dzeržinského.

Lenin řídí zasedání rady lidových komisařů, předkládá k projednání svůj návrh usnesení o přímých daních, vypracovaný na základě zprávy komise ustavené 3. listopadu 1920 radou lidových komisařů; opravuje návrh usnesení o zastavení prací prováděných na základě dohody. Na zasedání se projednávají rovněž zprávy komise, která přeshetřovala stížnost na nesprávné rozdělování přidělů v rámci resortů, komise pro zjištění ztrát způsobených hladem a blokadou a zprávu o zmocněncích lidového komisariátu pro národnostní záležitosti v autonomních republikách a oblastech; projednává se rovněž nové personální složení lidového komisariátu zásobování aj.

V listopadu

Lenin píše návrh usnesení ÚV KSR(b) o nutnosti odložit reorganizaci lidového komisariátu školství a osvěty a provést ji až po důkladném projednání této otázky.

1. prosince

Lenin řídí druhé zasedání hospodářské komise rady lidových komisařů; píše konspekty a návrh usnesení ke zprávě subkomise o opatřeních k přesunu těžišť činnosti Rady práce a obrany na úkoly hospodářské výstavby.

Lenin má rozhovor s členem politické správy 13. armády A. A. Lebeděvem.

2. prosince

V telegramu předsedovi arménského revolučního vojenského výboru S. Kasjanovi Lenin zdraví sovětskou Arménii.

Lenin jedná s předsedou Celoruské ústřední rady odborů M. P. Tomským.

3. prosince

Lenin se účastní porady zástupců petrohradských kovodělníků, ivanovsko-vozněsenských textilních dělníků, ÚV kovodělníků a dalších odborových svazů o práci lidového komisariátu zásobování; píše si poznámky o poradě.

Lenin podepisuje usnesení rady lidových komisařů o oslavách padesátého výročí vědecké činnosti profesora N. J. Žukovského.

Lenin řídí zasedání Rady práce a obrany; píše bod »a« návrhu usnesení ke zprávě Hlavní dopravní komise o obnovování dopravy, stavbě lodí a zásobování železnic palivem. Na zasedání se projednává také zpráva o přepravě po Vladikavkazské dráze, návrh usnesení o boji proti banditismu a o řízení vojsk vnitřní služby na Ukrajině, uvolnění jihovýchodní pracovní armády z plnění bojových úkolů aj.

4. prosince

Lenin se účastní zasedání politického byra ÚV KSR(b) a píše návrh usnesení o obchodní smlouvě s Anglií. Na zasedání se projednává rovněž program příštího plenárního zasedání ÚV aj.

Lenin řídí zasedání rady lidových komisařů. Při projednávání návrhu dekretu O opatřeních k upevnění a rozvoji rolnického hospodářství se RLK usnáší, aby komise pro vypracování dekretu vycházela z Leninových tezí k této otázce. Na zasedání se projednává rovněž sloučení hospodářských lidových komisariátů, uvolnění obilí pro směnu zboží s Lotyšskem a Litvou, činnost preferované skupiny vysokých pedagogických škol aj.

5. prosince

V písemném vzkazu M. N. Pokrovskému hodnotí Lenin kladně jeho knihu Stručný nástin ruských dějin a doporučuje doplnit ji chronologickým rejstříkem a tabulkami.

6. prosince

Lenin píše text pozdravného telefonogramu předsednictvu celoruské porady vedoucích odborů pro práci mezi ženami při guberniálních výborech strany.

Lenin referuje na schůzi aktivu moskevské organizace KSR(b) o koncesích a pronáší závěrečné slovo; řídí třetí zasedání hospodářské komise rady lidových komisařů.

7. prosince

Lenin podepisuje text radiotelegramu všem guberniálním výkonným výborům, guberniálním zemědělským odborům a guberniálním zásobovacím výborům, v němž se sděluje, že rada lidových komisařů připravuje pro VIII. celoruský sjezd sovětu návrh usnesení o opatřeních k upevnění a rozvoji rolnického hospodářství a doporučuje zevrubně projednat

hlavní teze návrhu, připravit materiály a návrhy ke sjezdu.

Lenin se účastní plenárního zasedání ÚV KSR(b), na němž se projednává konflikt mezi Odborovým svazem pracovníků vodní dopravy a ústředním výborem Jednotného odborového svazu pracovníků železniční a vodní dopravy, náplň příštího plenárního zasedání ÚV, návrhy G. V. Čičerina týkající se Batumi, smlouvy s Tureckem a hlavních bodů smlouvy s Persií, úprava mezinárodních a právních vztahů mezi RSFSR a USSR aj.

8. prosince

Na plenárním zasedání ÚV KSR(b) píše Lenin bod 1 návrhu usnesení o výrobní propagandě a návrh usnesení o reorganizaci lidového komisariátu školství a osvěty. Projednává se rovněž jmenování kolegia pro řízení Státního archivu a založení »prvního muzea marxismu na světě«, dále teze o obnově dopravy jako dokument pro VIII. sjezd sovětů, zpráva o Hlavním výboru pro politickou osvětu a další otázky.

Lenin se účastní plenárního zasedání ÚV KSR(b), na němž se projednává jeho žádost, aby byl vedoucím úřadovny rady lidových komisařů jmenován N. P. Gorbunov, žádost Proletkultu uveřejnit v Pravdě vysvětlení k dopisu ÚV KSR(b) o Proletkultu, návrh o subotnicích, zpráva o machnovcích, termín svolání X. sjezdu KSR(b), problematika lidového komisariátu práce aj.

9. prosince

Lenin se účastní plenárního zasedání ÚV KSR(b), na němž se projednávají teze o zemědělské výrobě, návrh uložit Celoruské ústřední radě odborů, aby sledovala, jak jsou plněna usnesení plenárního zasedání ÚV ve věci ústředního výboru Jednotného odborového svazu pracovníků železniční a vodní dopravy a pracovníků vodní dopravy, teze o boji proti byrokratismu pro VIII. sjezd sovětů, kádrové posílení předsednictva Celoruské ústřední rady odborů, politické směrnice ÚV KSR(b) ústřednímu výboru Komunistické strany Ukrajiny, X. sjezd KSR(b) a jeho program aj.

10. prosince

Lenin přijímá perskou vládní delegaci, vedenou vy-

slancem Alím Cholí chánem Mošaver Memalekem, s nímž hovoří o vztazích mezi RSFSR a Persií [Íránem]. Lenin má rozhovor s delegáty II. mimořádného sjezdu Španělské socialistické dělnické strany Fernandem de los Riosem a Danielem Anguianem o vstupu ŠSDS do Komunistické internacionály, o postavení Sovětského Ruska aj.

11. prosince

Lenin řídí čtvrté zasedání hospodářské komise rady lidových komisařů; píše článek Falešné řeči o svobodě (Místo doslovu) jako doslov k článku O boji v Italské socialistické straně.

Na zasedání rady lidových komisařů informuje o petici A. J. Badajeva za zboření Sucharevky, opravuje návrh dekretu O opatřeních k upevnění a rozvoji rolnického hospodářství a návrh výnosu o Radě práce a obrany. Na zasedání se projednává rovněž návrh složení a kompetence komise pro systemizaci různých institucí a zkoumání pracovních norem pracovníků státních orgánů, jejich počtu a výsledků jejich práce, návrh dekretu o financování družstev, poskytnutí koncesí Velké severní telegrafní společnosti, průběh prací Správy pro hydraulickou těžbu rašeliny aj.

13. prosince

Lenin řídí páté zasedání hospodářské komise rady lidových komisařů.

Lenin má rozhovor s nově jmenovaným předsedou Ústřední správy kamenouhelného průmyslu v Donbasu G. L. Pjatakovem a s lidovým komisařem zásobování A. D. Cjurupou.

S členy arménského revolučního výboru S. M. Ter-Gabrieljanem a A. Mravjanem hovoří Lenin o situaci v sovětské Arménii a slibuje Arménii pomoc.

Lenin přijímá vyslance menševické Gruzie G. Macharadzeho a rozmlouvá s ním o vzájemných vztazích mezi Sovětským Ruskem a Gruzii.

14. prosince

V dopisu A. D. Cjurupovi upozorňuje Lenin na nedostatky v práci distribučního odboru lidového komisařiátu zásobování a navrhuje vytvořit při lidovém komisařiátu komisi, jejímiž členy by byli dělníci se zkušenostmi z práce v zásobování.

Lenin diskutuje se zástupcem petrohradského závodu

Novyj Lessner S. Voronkovem o situaci v závodě. Lenin řídí zasedání rady lidových komisařů; rediguje návrh dekretu CÚVV o zřízení zastupitelstev lidového komisariátu pro národnostní záležitosti v autonomních republikách a autonomních oblastech. Na zasedání se projednává také návrh usnesení na zřízení fondu zboží pro odměňování pěstitelů lnu a konopí, návrh dekretu o podpoře pěstování tabáku aj.

15. prosince Lenin přijíždí na hon do bogorodské volosti verejského újezdu Moskevské gubernie; na žádost rolníků z vesnice Modenovo, Šalikovo a dalších referuje na jejich shromáždění o současné situaci a beseduje s nimi o povinnosti odvádět všechny přebytky.
16. prosince Lenin řídí zasedání Rady práce a obrany, na němž se projednává omezení přepravy ze Sibíře.
17. prosince Lenin se účastní plenárního zasedání ÚV KSR(b), které ho volí do komise pro vypracování tezí o lidovém komisariátu zemědělství. Na zasedání se projednává rovněž oznámení předsednictva VIII. sjezdu sovětů o programu sjezdu, svolání VIII. celoruského sjezdu sovětů, zastoupení na X. sjezdu strany, delegování zástupce ÚV na poradu vedoucích pracovníků odborů pro národnostní záležitosti, kterou svolává lidový komisariát pro národnostní záležitosti a na níž má být přednesen referát o národnostní politice, zlepšení technické stránky novin vycházejících v sídelních městech, vojenské transporty aj.
18. prosince Lenin beseduje s delegací plenárního zasedání ÚV Celoruské rady Proletkultu ve složení V. Pletňov, F. Volgin, F. Blagonravov a I. Nikitin. Lenin hovoří s předsedou Ústřední správy kamenouhelného průmyslu v Donbasu G. L. Pjatakovem. Lenin podepisuje telegram vladikavkazskému revolučnímu výboru s příkazem, aby ihned pomohl trvale ubytovat uprchlíky, kteří byli poškozeni řáděním kontrarevolučních band v roce 1919. Lenin řídí zasedání rady lidových komisařů; diskutuje spolu s předsedou malé rady lidových komisařů T. V. Sapronovem k návrhu dekretu o zrušení nájem-

- ného a komunálních poplatků v obytných domech, které byly znárodněny nebo převedeny pod městskou správu; píše poznámky a provádí úpravy v návrhu usnesení o moskevských státních uměleckoprůmyslových ateliérech. Na zasedání se projednávají také návrhy usnesení o zřízení ozdravovny pro pracující na Krymu a návrh dekretu o znárodnění budovy pro Státní Treťjakovskou galérii aj.
- 19. prosince** Lenin pracuje v agrární komisi VIII. celoruského sjezdu sovětů.
Rozmlouvá s V. N. Jakovlevovou.
- 20. prosince** Lenin píše pro plenární zasedání ÚV KSR(b) koncept usnesení o vztazích mezi lidovým komisařem zahraničního obchodu L. B. Krasinem a G. V. Čičerinem při obchodních jednáních s Anglií; v souvislosti s projednáváním návrhu Celoruské ústřední rady odborů vytvořit speciální tiskový orgán pro výrobní propagandu píše doplňky k usnesení. Při projednávání záležitostí souvisejících s VIII. celoruským sjezdem sovětů je schváleno usnesení včlenit Lenina do řídicí skupiny předsednictva sjezdu a zahájit sjezd Leninovým projevem. Leninovi a Preobraženskému se ukládá, aby vypracovali konečné znění tezí o agrární otázce a předložili je ke schválení. Plenární zasedání projednává rovněž návrh Svazu dopravních dělníků zařadit na program sjezdu sovětů referát o organizaci místní dopravy a návrh Celoruské ústřední rady odborů začlenit jejího zástupce do komise pro reorganizaci lidového komisariátu školství a osvěty, založení Řádu rudého praporu práce, svolání sjezdu sovětů k pracujícím masám RSFSR aj.
Lenin má rozhovor s francouzským komunistou H. Guilbeauxem.
- 21. prosince** Na poradě delegátů VIII. celoruského sjezdu sovětů zastupujících oblasti a skupiny je Lenin zvolen členem byra frakce KSR(b) na tomto sjezdu.
Ve frakci KSR(b) na VIII. celoruském sjezdu sovětů pronáší Lenin referát o koncesích a závěrečné slovo k referátu.

- Mezi 21. a 29. prosincem* Lenin píše návrh rezoluce frakce KSR(b) o elektrifikaci.
- 22. prosince* Na prvním zasedání VIII. celoruského sjezdu sovětů je Lenin zvolen do předsednictva sjezdu; přednáší zprávu Celoruského ústředního výkonného výboru a rady lidových komisařů o zahraniční a vnitřní politice.
 Lenin se účastní zasedání frakce KSR(b) na VIII. sjezdu sovětů; dělá si poznámky z diskuse ke zprávě CÚVV a rady lidových komisařů o zahraniční a vnitřní politice a má k této otázce projev.
 Na poradě bezpartijních rolníků — delegátů VIII. sjezdu sovětů, kterou svolal na Leninovu žádost M. I. Kalinin, si píše poznámky o diskusních příspěvcích rolníků a posílá je pro informaci členům ÚV KSR(b) a lidovým komisařům.
- 23. prosince* Na druhém zasedání VIII. celoruského sjezdu sovětů má Lenin závěrečné slovo ke zprávě CÚVV a rady lidových komisařů o zahraniční a vnitřní politice.
- 24. prosince* Lenin má projev při projednávání návrhu zákona rady lidových komisařů O opatřeních k upevnění a rozvoji rolnického hospodářství ve frakci KSR(b) na VIII. sjezdu sovětů.
 Lenin se účastní plenárního zasedání ÚV KSR(b), které má na programu složení CÚVV, přesun data svolání X. sjezdu KSR(b), smlouvu mezi RSFSR a USSR, zrušení Hlavního politického odboru lidového komisariátu dopravy a Hlavní politické správy vodní dopravy při lidovém komisariátu dopravy, zahájení diskuse o programu X. sjezdu strany a odborářský tisk.
 Lenin řídí zasedání Rady práce a obrany, na němž se projednává přeprava potravin, otázka potravin, které se budou na sváteční dny vydávat v Moskvě, Petrohradu, Ivanovu-Vozněsensku, Kronštadu a jinde.
- Před 25. prosincem* Lenin píše Dopis krasnopreseňským dělníkům k patnáctému výročí ozbrojeného povstání v prosinci 1905 v Moskvě.

27. prosince Na plenárním zasedání ÚV KSR(b) předkládá Lenin návrh rezoluce VIII. sjezdu sovětů k referátu o elektrifikaci. Po projednání návrhu rezoluce VIII. sjezdu sovětů o agrární otázce píše k ní dodatek. Plenární zasedání se usneslo, aby Lenin referoval o agrární otázce ve frakci KSR(b) na VIII. sjezdu sovětů. Projednává se rovněž zařazení problematiky Rady práce a obrany na pořad jednání sjezdu sovětů, návrh sdělení vlády o snížení početního stavu armády, návrh usnesení o Řádu rudého praporu práce a další otázky. Lenin má projev k doplňkům návrhu zákona O opatřeních k upevnění a rozvoji rolnického hospodářství ve frakci KSR(b) na VIII. sjezdu sovětů a odpovídá na dotazy delegátů.
28. prosince Lenin ukládá v dopisu N. P. Gorbunovovi, aby zjistil, jak pokročila výroba elektrických pluhů, a podal o tom zprávu v Nejvyšší národohospodářské radě.
- Koncem prosince,* V dopisu G. M. Kržižanovskému navrhuje Lenin *nejpozději 29.* plán konkrétních opatření v souvislosti s elektrifikací.
29. prosince Lenin píše konspekt projevu O odborech, současné situaci a chybách soudruha Trockého. Na sedmém zasedání VIII. sjezdu sovětů je Lenin zvolen členem Celoruského ústředního výkonného výboru sovětů osmého volebního období.
30. prosince Lenin má projev na společném zasedání delegátů VIII. sjezdu sovětů, členů Celoruské ústřední rady odborů a moskevské městské odborové rady — členů KSR(b) na téma O odborech, současné situaci a chybách soudruha Trockého.
31. prosince Lenin je na prvním zasedání CÚVV osmého volebního období jednomyslně zvolen předsedou rady lidových komisařů. Lenin píše text telegramu adresovaného moskevským a petrohradským podnikům, které vyrábějí elektrické pluhy, v němž jim ukládá, aby vynaložily veškeré úsilí a splnily tuto zakázku pro lidový komisariát zemědělství nejpozději do 1. dubna 1921.

Koncem prosince Lenin si dělá poznámky o úkolech hospodářské výstavby.

Ukládá N. P. Gorbunovovi, aby pomohl předsedovi Karelské pracovní komuny E. A. Gyllingovi při vypracovávání plánu elektrifikace komuny.

V prosinci

V dopisu G. M. Kržižanovskému konstatuje Lenin, že je nutné propagovat a popularizovat elektřinu mezi obyvatelstvem, vypracovat dlouhodobý plán zavádění elektrického osvětlení do každého domu v RSFSR a urychlit plán elektrifikace.

Lenin si píše poznámky o elektrifikaci.

Koncem roku

Lenin reviduje teze N. K. Krupské O polytechnickém vzdělávání, připravené pro stranickou poradu o školství a osvětě; píše poznámky o zavádění polytechnické výuky na školách.

1921

1.—22. ledna Lenin je na dovolené v Gorkách, odkud dojíždí do Moskvy na zasedání ÚV KSR(b) a Rady práce a obrany.

1. ledna

V rozhovoru s předsedou sibiřského revolučního výboru I. N. Smirnovem se Lenin seznamuje s jeho zprávou o politické a hospodářské situaci na Sibiři. Lenin píše S. P. Seredovi dopis o rozmístění přesídlenců na Sibiři a v Kirgizii a ukládá mu, aby se ještě téhož dne domluvil s předsedou rady lidových komisařů Kirgizie V. A. Radusem-Zeňkovičem o tom, kolik přesídlenců má přijít do Kirgizie.

3. ledna

Lenin žádá N. P. Gorbunova, aby se dotázal vědeckotechnického odboru Nejvyšší národohospodářské rady na možnost tavit měď z bronzu.

4. ledna

Lenin se účastní plenárního zasedání ÚV KSR(b); píše 4. bod návrhu usnesení o lidovém komisariátu zemědělství. Na zasedání se projednává také problematika Dálnovýchodní republiky, Urjanchajského kraje (Tuva) aj.

- Lenin řídí zasedání Rady práce a obrany; předkládá k projednání otázku vzájemných vztahů mezi Radou práce a obrany a malou radou lidových komisařů. Na zasedání se projednávají rovněž neshody mezi moskevským sovětem a komisí pro zásobování dělníků a palivová situace.
- 7. ledna* Lenin podepisuje text telegramu předsedovi Velkého národního shromáždění Turecka Mustafu Kemalovi (Atatürkovi); je to odpověď na telegram, v němž předseda Atatürk vyslovil souhlas s tím, že sovětská vláda uznala autonomii sovětského Dagestánu, a navrhl spolupráci se Sovětským Ruskem.
- 9. ledna* Lenin má referát o mezinárodní a vnitřní situaci na shromáždění rolníků ve vesnici Gorki.
- 10. ledna* Lenin řídí zasedání Rady práce a obrany; píše si poznámky z diskuse o palivové situaci v Petrohradu, předkládá k posouzení protest člena kavkazského byra ÚV A. G. Běloborodova proti rozkazu vrchního velitele posílit polní jednotky šesti mladšími ročníky z kavkazské pracovní armády.
- 11. ledna* Lenin podepisuje text telegramu o zřizování místních osevnických výborů a provádění osevnické kampaně, určený guberniálním výkonným výborům, guberniálním výborům pro zásobování a guberniálním zemědělským odborům.
- Lenin žádá N. P. Gorbunova, aby zjistil názor lidového komisaře zdravotnictví N. A. Semaška na materiály o zdravotnické osvětě, které poslal Leninovi doktor Gromov z Kamyšlova, a u inženýra P. A. Kozmina podrobnosti o problémech, uvedených v jeho dopisu Leninovi, tj. o využití větrných agregátů k osvětlení vesnic a o novém typu termosu, vynálezu profesora N. A. Arťomjeva; dále má poslat moskevskému sovětu a lidovému komisariátu zdravotnictví oficiální dotaz ohledně stížnosti předsedy Výboru pro zřizování středisek první pomoci na moskevských nádražích V. D. Bonče-Brujeviče, že tato střediska mají málo paliva.
- 12. ledna* Lenin se na dopoledním plenárním zasedání ÚV

KSR(b) účastní projednávání otázek spojených se sjezdem národohospodářských rad, sjezdem strany atd.

V písemném vzkazu přikazuje Lenin N. P. Gorbunovovi, aby zatelefonoval do elektrotechnického odboru moskevské guberniální národohospodářské rady a všemožně pomohl urychlit zavedení elektřiny ve vesnici Gorki.

Lenin diskutuje s americkou novinářkou Louisou Bryantovou, vdovou po Johnu Reedovi, a píše jí povolení k cestě do Střední Asie.

Na večerním plenárním zasedání ÚV KSR(b) navrhuje Lenin jménem osmi členů ÚV, aby se znovu hlasovalo o Bucharinově rezoluci (schválit první část rezoluce o dopisu adresovaném celé straně). Plenární zasedání pověřuje Lenina, aby na X. sjezdu KSR(b) přednesl politickou zprávu ÚV a referát o nejbližších úkolech hospodářské výstavby. Na programu zasedání jsou dále tyto otázky: smýšlení rolníků, sdělení plenárního zasedání ÚV KSU(b) o nutnosti zřídit Nejvyšší radu pro železniční a vodní dopravu na Ukrajině, usnesení organizačního byra ÚV zrušit v CÚVV oddělení pro záležitosti kozáků, jak to navrhla porada delegátů VIII. celoruského sjezdu sovětů z kozáckých oblastí i samo toto oddělení, a další otázky.

13. ledna V dopisu redaktorovi listu Izvěstija VCIK J. M. Stěklovovi Lenin kladně hodnotí jeho článek V zemi Komuny, věnovaný sjezdu Francouzské socialistické strany v Tours, a doporučuje mu, aby napsal brožuru o francouzském socialismu.

14. ledna Lenin podepisuje návrh usnesení X. sjezdu KSR(b) o úloze a úkolech odborů, na jehož vypracování se podílel.

18. ledna Lenin se seznámil s hlášením a informací zvláštního zmocněnce Rady práce a obrany při hlavních výbo-rech pro paliva A. V. Ejduka o stavu a perspektivách zásobování Sovětské republiky palivem a postupuje tyto materiály N. P. Gorbunovovi; ukládá mu, aby si je přečetl, prohodil s Ejdukem a pokusil se spolu

s ním zformulovat konkrétní návrhy na zlepšení dodávek paliva.

19. ledna Lenin píše článek Krize ve straně, posílá ho redakci Pravdy spolu s materiálem z diskuse o odborech a dopisem, v němž žádá, aby byly v Pravdě otištěny teze generálního tajemníka Celoruské ústřední rady odborů J. E. Rudzutaka o odborech.
20. ledna Lenin dává N. P. Gorbunovovi příkazy ohledně úřadovny rady lidových komisařů a Rady práce a obrany; žádá ho, aby zajistil k promítání filmu o hydraulické těžbě rašeliny zajímavý a populární komentář; ukládá mu, aby dohlédl na dislokaci některých institucí z Moskvy a seznámil se s prací příslušné dislokační komise; žádá zahájit přípravné práce k ustavení rady expertů při Radě práce a obrany aj. Lenin píše dopis dělníkům, mistrům, zaměstnancům a členům komunistické buňky ve stanici Proletarskaja na Vladikavkazské dráze, jejichž delegace přivezla dar pro moskevské pracující (pšenici, ječmen a mouku); radí jim, jak organizovat práci v jejich zemědělské komuně a jak navázat dobré vzájemné vztahy s tamními rolníky.
21. ledna Lenin se seznámil s prohlášením bakurské volostní organizace KSR(b) (serdobský újezd v Saratovské gubernii) o kontrarevolučních akcích některých místních pracovníků v zásobování; píše dopis bakurské organizaci a zdůrazňuje v něm povinnost místních orgánů bojovat vlastními silami proti kontrarevoluci a usilovat o to, aby byli kontrarevolucionáři předáni revolučnímu tribunálu. Lenin ukládá N. P. Gorbunovovi, aby po dohodě s předsedou Nejvyšší národohospodářské rady A. I. Rykovem sestavil návrh směrnice pro náměstka lidového komisaře zahraničních věcí M. M. Litvinova jako odpověď na jeho telegram ze 16. ledna; telegram tlumočil dotaz holandského ropného syndikátu Royal Dutch, zda mu RSFSR poskytne monopol na vývoz ropy a petroleje a koncesi na těžbu ropy v nových nalezištích. Lenin se seznámil se stížností místopředsedy Nejvyš-

ší národohospodářské rady G. I. Lomova na to, že lidový komisariát zahraničních věcí nevydal povolení k příjezdu do Ruska zástupcům zahraničních syndikátů, a ukládá N. P. Gorbunovovi, aby tuto záležitost urovnal.

23. ledna Lenin referuje ve frakci KSR(b) na II. celoruském sjezdu horníků o úloze a úkolech odborů.

24. ledna Ve frakci KSR(b) na II. celoruském sjezdu horníků má Lenin závěrečné slovo k referátu o úloze a úkolech odborů.

Lenin diskutuje s A. M. Gorkým o zlepšení životních podmínek akademika I. P. Pavlova.

Lenin podepisuje usnesení rady lidových komisařů o vytvoření lepších podmínek pro vědeckou činnost akademika I. P. Pavlova a jeho spolupracovníků.

Lenin řídí zasedání Rady práce a obrany; při projednávání palivové situace v Petrohradu si píše poznámky. Na pořadu jednání je také zpráva Nejvyšší rady pro železniční a vodní dopravu o těžbě, nakládce a přepravě uhlí, zpráva A. B. Chalatova o nakládce a přepravě obilí a masa do centrálního Ruska, zásobovací krize v centrální průmyslové oblasti, průběh demobilizace armády, Moskevská uhelná pánev a její problémy, provoz na železnicích aj.

Nejpozději 25. ledna Lenin pracuje na brožure Ještě jednou o odborech, současné situaci a chybách soudruha Trockého a Bucharina; píše poznámky k Trockého brožure Úloha a úkoly odborů, čtyři varianty konceptu brožury, koncept osnovy částí Politika a ekonomika, Dialektika a eklekticismus a Dialektika a eklekticismus. »Škola« a »aparát«, osnovu závěru a koncept obsahu brožury.

25. ledna Lenin dopisuje brožuru Ještě jednou o odborech, současné situaci a chybách soudruha Trockého a Bucharina.

Podepisuje pozdravný dopis exekutivy Kominterny k založení Komunistické strany Itálie.

Lenin písemně sděluje N. P. Gorbunovovi, že se rada lidových komisařů rozhodla uložit mu jako tajemní-

kovi úřadovny RLK, aby sledoval, jak jsou plněna usnesení vlády; zároveň ho žádá, aby měl vždy po ruce desky nebo tabulku s výčtem nesplněných usnesení nebo takových usnesení, jejichž plnění je třeba průběžně kontrolovat.

Lenin ukládá N. P. Gorbunovovi, aby doplnil zaslané mapy RSFSR nejnovějšími údaji, vyvěsil je v místnostech rady lidových komisařů a další rozeslal jako Leninův dárek dělnickým klubům v Moskvě.

Lenin řídí zasedání rady lidových komisařů, protestuje proti usnesení malé rady lidových komisařů týkajícího se změny prozatímního výnosu o prémiování v naturáliích. Na zasedání se projednává rovněž jmenování J. A. Litkense náměstkem lidového komisaře školství a osvěty, systém práce dislokační komise, schválení osevnického plánu, zákoník práce, postup při uzavírání smluv s jinými státy, instrukce o postupu a metodě vytváření osivového fondu a další otázky.

26. ledna

Lenin se seznámil s dopisem vedoucího pracovníka moskevského byra Nižněnovgorodské radiotechnické laboratoře inženýra P. A. Ostrjakova o výstavbě radiotelefonického zařízení a v dopise ukládá N. P. Gorbunovovi, aby tuto záležitost zvláště pečlivě sledoval, aby malá rada lidových komisařů urychleně projednala návrh dekretu o výstavbě radiotelefonní stanice v Moskvě, a aby podával Leninovi dvakrát měsíčně hlášení o postupu prací.

Lenin podepisuje text telegramu adresovaného Sormovskému záводу, v němž žádá, aby tento závod v dubnu dokončil výrobu pásového jeřábu, který objednala Správa pro hydraulickou těžbu rašeliny, a začátkem května ho dopravil do elektrárny Elektropere-dača ke zkušebnímu provozu.

Na plenárním zasedání ÚV KSR(b) píše Lenin návrh usnesení o taktice vůči Gruzii. Při projednávání výnosu o lidovém komisariátu školství a osvěty jmenuje plenární zasedání komisi v čele s Leninem; dále se projednávají návrhy dekretů o akademickém středisku, o Hlavní správě odborných škol, žádost ústřední kontrolní komise, aby se její členové mohli i nadále účastnit plenárních zasedání a zasedání politického byra ÚV, reorganizace nakladatelství Vsemirnaja li-

teratura, zahraniční objednávky vojenské správy, obchodní smlouva s Anglií, události v Buchaře, deník Celoruské ústřední rady odborů, mezinárodní konference odborů, situace v Rudé armádě, teze o odborech a další otázky. Po zasedání rozdává sekretářka tajemníka rady lidových komisařů a Rady práce a obrany M. I. Gljasserová na Leninův pokyn členům ÚV, kteří odjíždějí jako referenti k diskusi o odborech mimo hlavní město, právě vytištěnou Leninovu brožuru Ještě jednou o odborech, současné situaci a chybách soudruha Trockého a Bucharina.

Lenin podepisuje usnesení Rady práce a obrany o zřízení komise při Hlavní správě letectva, která má vypracovat maximální program rozvoje vzduchoplavby a letectví.

27. ledna

V dopisu místopředsedovi Nejvyšší národohospodářské rady V. P. Miljutinovi se Lenin dotazuje, co se udělalo pro zveřejnění dekretu o koncesích v zahraničí.

Lenin přijímá tajemníka svazu Průmysloví dělníci světa D. Hardyho, zástupce sovětské vlády pro záležitosti válečných zajatců v Německu V. L. Koppa a lidového komisaře zahraničního obchodu L. B. Krasina.

Lenin přijímá A. M. Gorkého a delegaci Spojené rady petrohradských vědeckých ústavů a vysokých škol. Delegaci tvoří profesori S. F. Oldenburg, V. A. Stěklov a V. N. Tonkov; hovoří s nimi o vytvoření podmínek pro vědeckovýzkumnou práci v Sovětské republice, posílá N. P. Gorbunovovi návrh dekretu k této otázce, který mu delegace předala, a žádá, aby byl urychleně projednán.

28. ledna

V dopisu náměstkovi lidového komisaře školství a osvěty M. N. Pokrovskému a členům kolegia tohoto komisariátu J. A. Litkensovi a O. J. Šmidtovi Lenin žádá, aby mu tyto soudruzi do 20. hodiny poslali všechny dostupné materiály s textem platných zákonů o školách všech stupňů a typů.

Lenin se účastní společného zasedání politického a organizačního byra ÚV KSR(b), na němž se jedná o Uralu.

Lenin řídí zasedání Rady práce a obrany, na němž se projednává zpráva o průběhu demobilizace armády, návrhy usnesení o prémiování dělníků a zaměstnanců ve výrobě elektrických pluhů, vyslání komise zmocněnců na Ural, činnost oblastních hospodářských orgánů, telegrafní spojení vojenských jednotek, situace v zásobování, palivová situace na železnicích aj.

29. ledna

Lenin písemně ukládá N. P. Gorbunovovi, aby poslal malé radě lidových komisařů žádost petrohradského závodu Elektrosila o poskytnutí přidělu potravin a peněz rodině zemřelého inženýra I. D. Jevnina, a upozorňuje, že žádost podporuje V. V. Vorovskij, »starý marxista a bolševik, na jehož znalost lidí se mohou plně spolehnout«.

Lenin řídí zasedání komise pro reorganizaci lidového komisariátu školství a osvěty.

30. ledna

Lenin rozmlouvá s A. I. Gusevem, rolníkem z vesnice Lgovo ve starickém újezdu Tverské gubernie, který přijel do Moskvy z pověření guberniální konference bezpartijních rolníků.

Lenin diskutuje s náměstkem lidového komisaře zemědělství M. Osinským o práci lidového komisariátu zemědělství a o zapojování rolníků do této práce. •

31. ledna

Lenin přijímá vedoucího Ústřední agentury CÚVV pro distribuci tisku B. F. Malkina, člena předsednictva CÚVV P. G. Smidoviče, I. P. Žukova, člena kolegia lidového komisariátu školství a osvěty F. V. Lengnika, dále A. V. Šotmana a člena ÚV Komunistické strany Finska E. Rahju.

V odpovědi na dopis členu CÚVV M. A. Kručinskému žádá Lenin o předložení konkrétních návrhů, jak zlepšit práci lidového komisariátu zemědělství.

Lenin píše sdělení pro ÚV KSR(b) a návrh usnesení politického byra ÚV k prohlášení členů ústředního výboru Jednotného odborového svazu pracovníků železniční a vodní dopravy ústřednímu výboru KSR(b) z 26. ledna a žádá urychleně projednat toto prohlášení, v němž podepsaní žádají, aby byli uvolněni z funkce v tomto odborovém svazu.

Lenin podepisuje text telegramu lidového komisaře

zásobování o založení rybného průmyslu v oblasti Kaspického moře, adresovaného předsedovi ázerbájdžánské rady lidových komisařů v Baku N. N. Narimanovovi.

Lenin posílá N. P. Gorbunovovi dopis zástupce horníků G. Kotljarova, v němž se poukazuje na nedostačivé technické vybavení dolů, a žádá ho, aby se na to podrobně informoval a zjistil, jak by se mohlo dolům pomoci.

Zároveň N. P. Gorbunovovi ukládá, aby se dotázal vědeckotechnického odboru Nejvyšší národohospodářské rady na tři vynálezy v oboru mechanizace těžby dřeva, o nichž psala 28. ledna Pravda.

Lenin řídí zasedání Rady práce a obrany; na programu je zpráva o katastrofální situaci na železnicích, zásobovací situace v Moskvě aj. Je jmenována zvláštní »obilní« komise v čele s Leninem, která má kontrolovat a koordinovat průjezd ucelených vlaků s potravinami pro Moskvu a postarat se o jejich vybavení vším potřebným.

Lenin řídí zasedání komise pro reorganizaci lidového komisariátu školství a osvěty.

Lenin se seznámil s dopisem, v němž P. I. Meškov oznamuje, že nakládání 30 000 pudů uhlí vytěženého pro moskevské dělníky vážne proto, že Rada práce a obrany trvá na zachování železné zásoby, a písemně přikazuje N. P. Gorbunovovi, aby vyčinił Hlavní správě uhelného průmyslu a Meškovův dopis nechal uveřejnit v tisku.

1. února

Lenin řídí zasedání komise pro reorganizaci lidového komisariátu školství a osvěty.

Hovoří s vedoucím Ústřední statistické správy P. I. Popovem.

Lenin přijímá hlášení vedoucího zahraničního oddělení Státního nakladatelství S. M. Zakse-Gladněva, jak probíhá zařizování tisku knih v zahraničí.

V dopisu členovi jihovýchodního byra ÚV KSR(b) M. I. Frumkinovi píše Lenin o tom, že je nepřijatelné, aby Ukrajina postupovala při zásobování samostatně, a že je třeba tuto věc definitivně vyjasnit.

Lenin řídí zasedání rady lidových komisařů; píše koncept usnesení k referátu o koncesích na těžbu ro-

py a návrh usnesení o tom, že všechny lidové komisariáty jsou povinny předkládat zprávy o činnosti radě lidových komisařů. Na zasedání se projednává rovněž faktická účinnost zákona o disciplinárních soudech, prémiování v naturáliích, nákup černého uhlí pro Petrohrad v zahraničí, zajištění normálního chodu vysokých škol a vědeckotechnických ústavů RSFSR aj.

Před 2. únorem Lenin se písemně dotazuje D. B. Rjazanova, ředitele Institutu K. Marxe a B. Engelse, zda je v knihovně Institutu úplný soubor Marxových a Engelsových dopisů z novin a časopisů a katalog všech dopisů; žádá o zaslání katalogu k nahlédnutí.

2. února Lenin řídí sedmé zasedání hospodářské komise rady lidových komisařů.

Na zasedání politického byra ÚV KSR(b) navrhuje Lenin nahradit nepřítomného M. P. Tomského v komisi pro reorganizaci lidového komisariátu školství a osvěty J. E. Rudzutakem a zplnomocnit komisi, aby jménem ÚV strany instruovala kolegium lidového komisariátu školství a osvěty. Na zasedání se projednává rovněž zpráva komise o pomoci rolníkům postiženým neúrodou, zpráva o situaci na vesnici, otázka přepravy potravin a vojenských nákladů z Kavkazu, situace na Sibiři, problematika lidového komisariátu zemědělství, teze o Hlavním výboru pro politickou osvětu a agitační a propagandistické práci strany před X. sjezdem KSR(b) aj.

Lenin písemně žádá ředitele Institutu K. Marxe a B. Engelse D. B. Rjazanova o zprávu, jak je získávan a uchovávan Marxův a Engelsův literární odkaz a zda je možné získat v zahraničí nějaké nové dokumenty.

V dopisu místopředsedovi malé rady lidových komisařů A. G. Gojchbargovi žádá, aby se sledovalo zejména plnění nejdůležitějších usnesení rady lidových komisařů k referátům lidových komisařů, upozorňuje na aktuálnost bytové otázky, nařizuje kontrolovat přidělování bytů a snižování počtu zaměstnanců v lidových komisariátech.

Lenin má rozhovor se zmocněncem lidového komisariátu zemědělství pro Sibiř a členem sibiřského revo-

lučního výboru V. I. Sokolovem o situaci na sibiřském venkově po zavedení povinného odvádění všech zemědělských přebytků v roce 1920 a o Sokolově návrhu změnit formy této povinnosti a poskytnout rolníkům právo volně disponovat přebytky obilí; navrhuje Sokolovovi, aby o tom referoval v lidovém komisariátu zemědělství, probral tuto otázku s A. D. Cjurupou a spojil se přímou linkou se Sibiří; žádá ho, aby napsal teze své zprávy a návrh usnesení a předložil tyto materiály ústřednímu výboru strany. Lenin jedná s předsedou GOELRO G. M. Kržižanovským a s inženýrem Růžičkou.

Po prostudování připomínek inženýra elektrotechnika P. A. Kozmina k plánu GOELRO přikazuje N. P. Gorbunovovi, aby Kozminovi navrhl přednést v GOELRO referát o využití síly větru k elektrifikaci vesnic a ke zřizování menších elektráren poháněných spalovacími motory.

Lenin dvakrát řídí zasedání komise pro reorganizaci lidového komisariátu školství a osvěty.

3. února

Lenin podepisuje texty telegramů předsedovi rady lidových komisařů Ukrajiny Ch. G. Rakovskému a všem předsedům guberniálních výkonných výborů, sibiřského, baškirského, kirgizského, turkmenského a ázerbájdžánského revolučního výboru, v nichž dává pokyn všestranně podpořit činnost guberniálních statistických úřadů pro zpracování materiálů získaných při sčítání lidu v roce 1920.

Lenin se účastní honu v okolí stanice Podsolněčnaja v klinském újezdu Moskevské gubernie.

Před 4. únorem Lenin projednává s A. B. Chalatovem zásobovací situaci v Petrohradu.

4. února

Lenin přijímá místopředsedu Nejvyšší národohospodářské rady V. P. Miljutina a předsedu GOELRO G. M. Kržižanovského.

S představitelem Levicové sociálně demokratické strany Švédska v exekutivě Kominterny K. Kilbomem a Finem A. Useniusem diskutuje Lenin o situaci ve skandinávských zemích a v Levicové sociálně demokratické straně Švédska.

Lenin má projev na rozšířené konferenci moskevských kovodělníků.

S A. D. Cjurupou hodnotí kádrovou situaci v lidovém komisariátu zemědělství.

Řídí zasedání obilní komise Rady práce a obrany a zasedání Rady práce a obrany, kde tlumočí obsah telegramu, v němž předseda sibiřského revolučního výboru I. N. Smirnov žádá, aby byl všem vojenským jednotkám na Sibiři přiznán frontový přiděl potravin; při jednání o rychlejší výrobě elektrických pluhů a motorů Lenin požaduje, aby byla vyslovena přísná důtka členu předsednictva Nejvyšší národohospodářské rady P. A. Bogdanovovi za organizační neschopnost. Na zasedání se projednává návrh výnosu o oblastních hospodářských orgánech, zpráva o průběhu demobilizace armády, návrh usnesení o pracovních jednotkách, o opatřeních k zintenzívnění práce konzervářenských závodů, o palivové situaci v Petrohradu aj.

5. února

V 25. čísle Pravdy jsou uveřejněny směrnice ÚV KSR(b) komunistům pracujícím v lidovém komisariátu školství a osvěty, které napsal v souvislosti s reorganizací tohoto komisariátu Lenin.

Lenin řídí osmé zasedání hospodářské komise rady lidových komisařů.

Na zasedání politického byra ÚV KSR(b) se za Leninovy účasti projednává problematika Nejvyšší rady pro železniční a vodní dopravu, koncese na těžbu ropy, konflikt ve frakci KSR(b) na sjezdu Svazu dělníků a dělnic oděvního průmyslu aj.

Lenin se účastní zasedání politického byra ÚV KSR(b); rediguje návrh oběžníku ÚV KSR(b) pro pracovníky v zásobování. Během projednávání tezí J. V. Stalina o národnostní otázce pro X. sjezd KSR(b) ustavuje politické byro komisi pro vypracování definitivního znění tezí, jejímiž členy jsou Lenin, Stalin a Bucharin. Na programu jsou také otázky týkající se Sovětu národností aj.

6. února

Lenin má projev na IV. celoruském sjezdu dělníků a dělnic oděvního průmyslu.

Lenin ukládá sekretářce, aby zatelefonovala vedoucí-

mu Ústřední agentury pro distribuci tisku B. F. Malkinovi a požádala ho o stručné zopakování jeho konkrétních návrhů, protože musí být předloženy k posouzení lidovému komisariátu školství a osvěty.

Lenin přijímá náčelníka správy Samarsko-zlatoustské dráhy A. A. Preobraženského.

V dopisu místopředsedovi Revoluční vojenské rady republiky E. M. Skljanskému se Lenin ptá, co se podniklo k posílení boje proti banditismu, jak se využívá jízdní vojsko, obrněné vlaky a letadla; ukládá mu, aby si vyžádal od vrchního velitele stručnou zprávu se schématem rozmístění jednotek Rudé armády a kontrarevolučních band a výčtem opatření k boji proti banditismu.

7. února

Lenin diskutuje o práci knihoven s vedoucím knihovnické sekce odboru školství a osvěty moskevského sovětu V. A. Modestovem.

Lenin píše článek O práci lidového komisariátu školství a osvěty; v písemném vzkazu žádá náměstka lidového komisaře školství a osvěty M. N. Pokrovského, aby posoudil návrhy B. F. Malkina na organizaci Ústřední agentury pro distribuci tisku.

Lenin přijímá předsedu Nejvyšší národohospodářské rady A. I. Rykova a místopředsedu malé rady lidových komisařů A. G. Gojchbarga.

Účastní se zasedání komise politického byra ÚV KSR(b) pro vypracování definitivního znění tezí o národnostní otázce pro X. sjezd strany.

8. února

Lenin píše Předběžný konспект tezí o rolnících.

Na zasedání politického byra ÚV KSR(b) se za Leninovy účasti projednává zpráva N. Osinského o osevnické kampani a postavení rolnictva, dále situace v dopravě, boj proti banditismu aj.

Lenin řídí zasedání Rady práce a obrany. Na programu jsou tyto otázky: vyslat na Jihovýchodní dráhu mimořádného zmocněnce pro přepravu zásilek potravin, schválit dohodu uzavřenou mezi A. B. Chalatovem a vrchním velitelem S. S. Kameněvem o zpřísnění kontroly Ústřední správy vojenských dopravních prostředků Rudé armády nad pohybem zvláštních vlaků s potravinami, zejména na Jihovýchodní dráze,

projednat zprovoznění železniční trati Morozovska-
ja—Caricyn aj.

Na zasedání rady lidových komisařů upravuje Lenin návrhy usnesení o uvolnění L. P. Serebrjakova z funkce náměstka lidového komisaře práce a předsedy Hlavního výboru pro zavedení všeobecné pracovní povinnosti a o vytvoření místních potravinových fondů pro potřeby škol, nemocnic a jiných institucí. Na zasedání se projednávají rovněž návrhy usnesení o svolání celoruského sjezdu elektrotechniků na 1. dubna do Moskvy, o sloučení Ústředního statistického úřadu RSFSR se statistickými úřady ostatních republik, zpráva komise pro zjišťování škod způsobených válkou a blokádou, sdělení o souboru trestních opatření za porušování pracovní kázně, činnost moskevských disciplinárních soudružských soudů aj.

9. února

Lenin si vyměňuje názory s členem kolegia lidového komisariátu dělnicko-rolnické inspekce A. K. Pajkesem na přechod k nové ekonomické politice.

Lenin přijímá náměstka lidového komisaře zemědělství N. Osinského, tajemníka exekutivy Kominterny Bělu Kuna, náměstka lidového komisaře školství a osvěty M. N. Pokrovského, F. E. Dzeržinského a zplnomocněného zástupce RSFSR v Lotyšsku J. S. Haneckého.

Rolník z Irkutské gubernie O. I. Černov referuje Leninovi o postavení rolnictva a povinném odvádění všech přebytků na Sibiři. Lenin ho žádá, aby poslal svůj příspěvek do Pravdy.

Indický komunista M. N. Roy informuje Lenina o situaci v zemích Blízkého východu a o pracovních podmínkách ve Střední Asii a v Indii.

Po přečtení dopisu I. Steinberga, v němž tento německý inženýr navrhuje poskytnout na Sibiři koncese na zakládání konzerváren, píše Lenin sekretářce, aby poslala příslušné materiály přímo předsedovi Nejvyšší národohospodářské rady A. I. Rykovovi se žádostí o urychlené stručné stanovisko k nim.

Lenin řídí zasedání Rady práce a obrany; navrhuje jmenovat tříčlennou komisi pro organizování odvozu paliva a potravin z Jihovýchodní a Vladikavkazské dráhy; jejími členy mají být I. T. Smilga, A. V. Ejduk

a Jermakov. Na zasedání se projednávají rovněž návrhy usnesení o opatřeních proti rozkrádání paliva v Donbasu, o opatřeních na pomoc lidovému komisařiátu zemědělství při provádění osevnické kampaně, zpráva o palivové situaci aj.

Nejdříve 9.

*a nejpozději 12.
února*

Lenin se seznamuje se zprávou L. B. Krasina Nebezpečí ztráty ropných pramenů a koncese v Baku a Grozném a s písemným hlášením předsedy Hlavního výboru pro ropný průmysl Z. N. Dossera a odborníků tohoto výboru I. M. Gubkina, I. N. Strižova, A. I. Cevčinského a N. N. Smirnova o zatopení ropných vrtů a hrozících záplavách v oblastech těžby ropy. Čte si též brožuru Stav ropného průmyslu v bakuské oblasti koncem roku 1920, vpisuje do těchto materiálů své připomínky a dělá si poznámky.

10. února

Lenin pročítá hlášení vedoucího Správy pro hydraulickou těžbu rašeliny R. E. Klassona, posílá ho N. P. Gorbunovovi s příkazem, aby věnoval tomuto dokumentu co největší pozornost, zjistil, kdo nese vinu na tom, že usnesení Rady práce a obrany o preferování Správy pro hydraulickou těžbu rašeliny nebyla splněna, a předal viníky soudu.

Lenin řídí zasedání obilní komise Rady práce a obrany; zapisuje, kolik obilí bylo svezeno, vykoupeno a odevzdáno, sestavuje formulář hlášení o pohybu nákladů s obilím.

11. února

Lenin řídí deváté zasedání hospodářské komise rady lidových komisařů.

Lenin přijímá místopředsedu malé rady lidových komisařů A. G. Gojchbarga, francouzského komunistu H. Guilbeauxe a člena Všeobecné francouzské konfederace práce Rossmèra, diskutuje s L. B. Krasinem o koncesích na těžbu ropy a o jednáních s Anglií.

Lenin se seznamuje s hlášením A. I. Rykova a L. B. Krasina pro radu lidových komisařů o zřízení odboru při hospodářském zastupitelství RSFSR v Německu; odbor má sledovat nejnovější vědeckotechnické poznatky ve světě; ukládá N. P. Gorbunovovi, aby předložil tuto otázku k předběžnému prozkoumání poli-

tickému byru ÚV a v případě nutnosti také plenárnímu zasedání ÚV strany.

Lenin řídí zasedání Rady práce a obrany, píše koncept usnesení o vytvoření prozatímní komise pro boj proti palivové krizi; rediguje návrh usnesení o opatřeních ke zvýšení vývozu ropy. Na zasedání se projednává rovněž návrh usnesení o splavování dřeva v roce 1921, plnění povinnosti vypomáhat koňskými potahy, vytvoření plánovacího orgánu při Hlavním výboru pro průmysl paliv, využití ropných zásob, boj proti banditismu, vytvoření komise, která vypracuje opatření k odstranění kritického nedostatku soli, aj.

12. února

Lenin navrhuje v dopisu členům politického byra J. V. Stalinovi, N. I. Bucharinovi, L. B. Kameněvovi, N. N. Krestinskému a předsedovi NNHR A. I. Rykovovi, aby se do příštího zasedání politického byra seznámili s materiály o situaci v ropném průmyslu; upozorňuje na nutnost uzavřít koncese na těžbu ropy.

Lenin kritizuje v dopisu E. M. Skljanskému špatné spojení s armádami a požaduje okamžité odstranění nedostatků.

Hovoří s členy dagestánské delegace D. Korkmasovem, M. Chizrojevem a A. Tachem-Godim o situaci v Dagestánské republice a zároveň si dělá stručné poznámky o tom, že Dagestán potřebuje obilí, textil atd.

Lenin má rozhovor se zmocněncem RSFSR v Persii [Íránu] F. A. Rotštejnem před jeho odjezdem do Persie; přijímá E. Rahju, člena předsednictva CÚVV P. G. Smidoviče, dále K. Radka a L. B. Krasina.

13. února

Lenin se účastní honu v okolí vesnice Baulino v bronnickém újezdu Moskevské gubernie; přijíždí do závodu Říjnové revoluce, hovoří s dělníky a na shromáždění v klubu.

14. února

Lenin žádá v dopisu lidového komisaře školství a osvěty A. V. Lunačarského, aby mu poslal seznam pedagogů se solidními pedagogickými zkušenostmi, zejména z odborného technického vzdělávání, a připojil stručné poznámky o jejich publikační činnosti a počtu služebních let v sovětských institucích.

Lenin přijímá náměstka lidového komisaře vnitra M. F. Vladimírského, předsedu malé rady lidových komisařů T. V. Saprónova, jeho náměstka A. G. Gojchbarga a indického revolucionáře Abdur Rab Barka.

Na pozvání přijíždí do Moskvy tajemník tambovského guberniálního výboru KSR(b) N. M. Němcov, aby referoval Leninovi o tom, že 8. února se tambovský guberniální výbor usnesl zrušit ve své gubernii, citelně poškozené Antonovovými bandami, povinnost odvádět všechny přebytky; dovezené materiály k této záležitosti si Lenin nechává u sebe do večera, aby se s nimi mohl seznámit. Večer má Lenin další rozhovor s Němcovem a šesti tambovskými rolníky o povinném odvádění přebytků a o postoji rolníků k sovětské moci; píše si poznámky o situaci v Tambovské gubernii.

Lenin se účastní společného zasedání politického a organizačního byra ÚV KSR(b); při projednávání situace v Gruzii předkládá telegram, který napsal jménem ÚV revoluční vojenské radě 11. armády. Během jednání o uveřejnění tezí k X. sjezdu KSR(b) se politické byro usnáší nahradit zamýšlený Leninův referát na sjezdu nazvaný O základní hospodářské výstavbě jeho referátem O politice a úkolech ve vztahu k rolnictvu. Na zasedání se projednává rovněž otázka boje proti banditismu, pozastavení demobilizace komunistů z armády, moskevská organizace KSR(b) a schůze stranického aktivu aj.

15. února

Lenin se účastní zasedání politického byra ÚV KSR(b). Při projednávání situace v Gruzii je schváleno usnesení odpovědět na dotaz G. K. Ordžonikidzeho telegramem, jehož text navrhl Lenin.

Lenin podepisuje dopis místopředsedovi malé rady lidových komisařů A. G. Gojchbargovi obsahující návrh zabývat se speciálně problematikou dělnických fakult a maximálně zlepšit jejich postavení.

Lenin podepisuje text telegramu zmocněnci lidového komisariátu zásobování M. I. Frumkinovi do Rostova na Donu, v němž se požaduje urychlit nakládku potravin na Kavkaze.

Lenin řídí zasedání obilní komise Rady práce a obra-

ny, na němž se projednává zpráva A. B. Chalatova o dodávkách obilí, očekávaných do 1. března, a schvaluje se řada usnesení o opatřeních k urychlené nakládce a rychlejší přepravě obilí do středoruských oblastí.

Lenin řídí zasedání rady lidových komisařů; během projednávání zprávy V. P. Miljutina o slučování tiskáren si poznamenává, jak byl omezen jejich počet; píše návrh usnesení ke zprávě o revizi plánu dovozu, rediguje návrh usnesení o rozpuštění organizačního sboru pro zjednodušení státního aparátu a systematické komise. Na programu je dále zpráva komise o koncesích na Sibiři, rozdělování prémie mezi dělníky Mytiščinského závodu, zahraniční obchod, boj proti rozkrádání paliva v Donbasu aj.

16. února

Lenin se účastní zasedání politického byra ÚV KSR(b), na němž se projednávají koncese na těžbu ropy, činnost tajemníka tambovského guberniálního výboru N. M. Němcova, zahájení diskuse na stránkách Pravdy o nahrazení povinnosti odvádět všechny přebytky naturální daní aj.

Píše osnovu projevu o vnitrostranických otázkách a přednáší jej na zasedání moskevského výboru KSR(b) se stranickým aktivem.

Hovoří s lidovým komisařem zahraničního obchodu L. B. Krasinem.

Podepisuje telegramy adresované P. K. Kaganovičovi ze sibiřského výboru pro zásobování, M. I. Frumkinovi z čeljabinského výboru pro zásobování a členu kolegia lidového komisariátu dopravy S. D. Markovovi do Rostova na Donu; telegramy obsahují příkaz urychlit nakládku a přepravu obilí do středoruských oblastí, kde se krajně vyhrotila situace v zásobování potravinami.

17. února

Spolu s G. M. Kržižanovským Lenin sestavuje a projednává předběžný seznam členů celostátní plánovací komise a návrh hlavního bodu usnesení Rady práce a obrany o vytvoření této komise; v dopisu členům Rady práce a obrany navrhuje, aby se s těmito materiály seznámili a připravili pro zasedání Rady práce a obrany své pozměňovací návrhy nebo protinavrhy;

ukládá sekretářce, aby poslala členům Rady práce a obrany veškerý materiál.

Lenin se seznamuje s návrhem na reorganizaci vědeckotechnického odboru Nejvyšší národohospodářské rady, provádí v něm úpravy, píše připomínky a písemně žádá N. P. Gorbunova, aby poslal návrh k přepracování vědeckotechnickému odboru.

*Před
18. únorem*

Lenin rozmlouvá s předsedou sovětu Nižněnovgorodské radiotechnické laboratoře P. A. Ostrjakovem, který si mu stěžoval na nedostatek prostředků pro výstavbu radiotelefonického zařízení a žádal ho o pomoc; telefonuje na lidový komisariát financí a navrhuje uvolnit potřebné prostředky, žádá Ostrjakova, aby ho pravidelně informoval o postupu prací na stavbě elektrárny v Nižním Novgorodu [Gorkij] a o výstavbě radiotelefonní ústředny.

18. února

Lenin řídí desáté zasedání hospodářské komise rady lidových komisařů.

Lenin píše poznámky a text bodu 1 k návrhu usnesení o Státní komisi pro elektrifikaci Ruska.

Lenin má rozhovor s L. K. Martensem, který se právě vrátil z USA, kde pobýval jako neoficiální zástupce RSFSR a odkud ho americká vláda vypověděla. Diskutuje s ním o dělnickém hnutí v USA, o ruské emigraci v USA, o možnosti navázat hospodářské a politické styky mezi Sovětským Ruskem a USA.

Lenin řídí zasedání Rady práce a obrany; předkládá k projednání návrh výnosu o celostátní plánovací komisi, zapisuje si diskusní příspěvky a píše si poznámky pro závěrečné slovo k této otázce; rediguje návrh o zajištění přepravy demobilizovaných rudoarmějců. Na zasedání se projednává rovněž návrh usnesení o omezení elektrického osvětlení v Moskvě a Petrohradu, otázka výroby elektrických pluhů v Brjanském závodě, opatření k rychlejšímu odvozu obilí z Kavkazu aj.

Lenin podepisuje text telegramu předsedovi rady jihovýchodní pracovní armády I. T. Smilgovi, v němž se požaduje sjednotit práci místních orgánů lidového komisariátu zásobování a lidového komisariátu dopravy při svozu, výkupu a dopravě obilí pro zásobování středoruských oblastí.

Lenin podepisuje telegram do Čerepovce, Vologdy, Kostromy, Vjatky [Kirov], Rjazaně, Permu, Jekatěrinburgu [Sverdlovsk], Kazaně, Orlu, Kurska a Voroněže adresovaný guberniálním komisařům pro zásobování, předsedům guberniálních poradních sborů a guberniálních výkonných výborů a guberniálním výborům strany. V telegramu se uvádí, že v důsledku mimořádně těžké zásobovací situace v zemi je nepřipustné odpojovat pro místní potřeby vagóny s jiným místem určení.

S L. B. Krasinem má Lenin rozhovor o obchodní smlouvě s Anglií před jeho odjezdem do Londýna a s G. L. Šklovským o jeho žádosti, aby mohl pracovat v zahraničí.

19. února

Lenin hovoří s F. J. Macharadzem před jeho odjezdem do Gruzie, kde má pracovat v revolučním výboru.

Lenin projednává s A. M. Ležavou vyslání G. L. Šklovského do Berlína a v dopisu L. B. Krasinovi žádá, aby Šklovskému přidělil v zahraničí práci.

Podepisuje text telegramu předsedy revolučního výboru Marijské oblasti do Krasnokokšajska adresovaný guberniálním komisařům pro zásobování ve Vjatce [Kirov] a Kostromě. V telegramu se navrhuje, aby okamžitě dali odvézt koňskými potahy 185 000 pudů obilí pro Kostromskou gubernii; účastní se zasedání politického byra ÚV KSR(b), na němž se projednává program příštího plenárního zasedání ÚV a další otázky; posílá G. M. Kržižanovskému zprávu V. P. Miljutina o metodách vypracování jednotného hospodářského plánu a žádá ho, aby si ji přečetl; upozorňuje na Miljutinovy chybné názory.

19. a 21. února

Lenin pracuje na článku O jednotném hospodářském plánu.

21. února

Lenin podepisuje texty telegramů guberniálním komisařům pro zásobování ve Vjatce [Kirov], Kostromě, Kazani, Orlu a Simbirsku, v nichž se nařizuje odeslat 50 000 pudů ovsu do určených stanic, aby se tak zajistil odvoz dřeva koňskými potahy.

22. února

Lenin řídí zasedání rady lidových komisařů; předklá-

dá ke schválení návrh výnosu o celostátní plánovací komisi a seznam jejích členů, upravuje návrh usnesení o lidových komisařích, jejich náměstcích a zástupcích lidových komisariátů v RLK. Na zasedání se projednává rovněž sjednocení veškeré výstavby v RSFSR, zásobování nemocnic a škol, návrhy dekretů o ochraně a rozvoji chovu hrubosrstých ovcí aj.

23. února

V dopisu členům Hlavního výboru pro ropný průmysl I. M. Gubkinovi, A. I. Cevčinskému, I. N. Strižovovi a N. N. Smirnovovi žádá Lenin, aby mu poslali všechny materiály o zahraničních zákonech nebo místních nařízeních a trestních postizích těžařů, kteří nechávají otevřené a nezajištěné vrty. Žádost zdůvodňuje tím, že Hlavnímu výboru pro ropný průmysl docházejí hlášení o zatopení ropných vrtů a o hrozící katastrofě.

Lenin ukládá N. P. Gorbunovovi postarat se o to, aby mohla skupina amerických dělníků zavést v závodu AMO a v jednom petrohradském závodě vzornou výrobu náhradních automobilových dílů; do 22. hodiny mu má předložit návrh smlouvy mezi ústřední sekci pro výrobu automobilů a touto skupinou.

Lenin se účastní společného zasedání ÚV a moskevského výboru KSR(b), na němž se projednává těžká zásobovací a palivová krize v Moskvě; řídí zasedání Rady práce a obrany během jednání o zásobování demobilizovaných rudoarmějců.

Lenin rozmlouvá s A. B. Chalatovem.

Podepisuje telegram Ch. G. Rakovskému do Charkova, v němž se ukrajinskému lidovému komisariátu zásobování nařizuje posílat denně 40 vagónů obilí do středního Ruska, kde je krajně těžká situace v zásobování.

24. února

Lenin se účastní plenárního zasedání ÚV KSR(b); na programu jednání je situace v Moskvě, zpráva komise pro nahrazení povinného odvádění všech přebytků naturální daní, zpráva komise předsednictva CÚVV o revizi personálního složení lidového komisariátu sociálního zabezpečení, zahraničního obchodu, vnitřní, dělnicko-rolnické inspekce a lidového komisariátu pro národnostní záležitosti.

Lenin má projev na schůzi stranického aktivu v Moskvě.

Lenin ukládá N. P. Gorbunovovi, aby na program zasedání Rady práce a obrany 25. února zařadil souhrnnou zprávu A. M. Aniksta o reemigraci dělníků z USA do Ruska; dále otázku revize usnesení malé rady lidových komisařů o předání agendy týkající se převedení ruských reemigrantů z kompetence Hlavního výboru pro zavedení všeobecné pracovní povinnosti do kompetence lidového komisariátu vnitra a pověření skupiny ruských reemigrantů-komunistů z Ameriky, aby převzali závod AMO a zavedli v něm vzornou výrobu náhradních automobilových dílů. Lenin se účastní plenárního zasedání ÚV KSR(b), na němž se projednává otázka koncesí na těžbu ropy aj.

*Před
25. únorem*

Lenin ukládá N. P. Gorbunovovi, aby tlumočil jeho »srdečné díky dělníkům, dělnicím a zaměstnancům rudného dolu III. internacionála a menších dolů z Alexandrovsko-gruševeského revíru v Donbasu za jejich pozdravy a blahopřání« a sdělil jim, že »s velkým potěšením přijímá jejich dar 30 000 pudů antracitu pro moskevský proletariát«.

25. února

V dopisu předsedovi Celostátní plánovací komise G. M. Kržižanovskému navrhuje Lenin strukturu, složení a organizaci práce komise.

Lenin píše vzkaz, který má být tlumočen přímou linkou Ch. G. Rakovskému v ukrajinské radě lidových komisařů; žádá ho, aby vyřídil jeho pozdrav V. celoukrajinskému sjezdu sovětů.

Lenin se účastní plenárního zasedání ÚV KSR(b), na němž se projednávají Bucharinovy teze o výstavbě strany připravované k X. sjezdu KSR(b), palivová situace, vodní doprava (návrh provolání ke všem organizacím strany), ochrana ucelených vlaků s obilím jedoucích ze Sibiře, demobilizace armády, situace v Gruzii aj.

Po přečtení dopisu Ch. G. Rakovského, v němž se navrhuje využít obilní fond Ukrajiny k obchodování se zahraničím, odesílá mu Lenin telegraficky pokyny, jak se má naložit s obilím vykoupným na Ukrajině. Lenin řídí zasedání Rady práce a obrany; při projed-

návání referátu N. B. Ejsmonta o výrobě látek na ošacení demobilizovaných rudoarmějců si píše poznámky. Na pořadu jednání jsou také návrhy usnesení o zásobování dělníků v Moskvě a Petrohradu, o zajištění pracovních sil pro stavební práce na Urale, výnosy o oblastních hospodářských orgánech, převedení závodu AMO do správy skupiny ruských reemigrantů-komunistů, přiděl obilí pro jednotky Kavkazského frontu, situace v Donbasu aj.

Při své návštěvě v koleji vysokoškolských umělecko-průmyslových ateliérů hovoří Lenin se studenty o výuce, literatuře a umění.

26. února

Lenin diskutuje s J. Ch. Lutovinovem o situaci v Ce-loruské ústřední radě odborů a dělá si poznámky; hovoří s inženýrem Růžičkou o jeho cestě do zahraničí; přijímá náměstka lidového komisaře zemědělství N. Osinského, A. I. Rykova a V. P. Nogina (dvakrát), A. V. Lunačarského a M. N. Pokrovského, člena kolegia lidového komisariátu zemědělství I. A. Teodoroviče a tajemníka exekutivy Kominterny Bélu Kuna. Lenin řídí poradu o surovinách; propočítává podrobně zásoby surovin a navrhuje četná opatření k jejich nákupu a těžbě.

Lenin dostává od sekretářky vzkaz, že se dostavily dvě delegátky moskevské guberniální konference dělnic a rolnických žen a tlumočily naléhavé přání konference vidět a slyšet Lenina. Na tento vzkaz Lenin poznamenal: »Bude-li to na 5 minut, mohu ve 2 ³/₄, pakliže se vám podaří přesunout tureckou delegaci.« Lenin má projev na moskevské guberniální konferenci dělnic a rolnických žen.

S tureckou delegací hovoří Lenin o uzavření smlouvy s Tureckem.

Lenin pověřuje N. P. Gorbunova, aby prostřednictvím náměstka lidového komisaře zahraničního obchodu A. M. Ležavy zjistil, dá-li se okamžitě nakoupit za 15 miliónů zlatých rublů černé uhlí pro Petrohrad; dále má požádat profesora F. V. Tichvinského o vyjádření k materiálům o ropném průmyslu, které má Lenin k dispozici — zda je účelné poskytnout cizím koncesionářům koncese na těžbu a zpracování ropy, jak to vypadá se zatopenými ropnými nalezišti,

jaká opatření je třeba podniknout k jejich záchraně. Má též sestavit hlášení, kolik žádostí a případů vyžadujících odpověď došlo Radě práce a obrany za poslední tři měsíce, kolik bylo odesláno odpovědí a v jakých termínech, či vinou docházelo k průtahům.

Lenin ukládá N. P. Gorbunovovi jako zvláštní úkol všemožně pomáhat vynálezčům z radiotechnické laboratoře, zejména objednat ze zahraničí prostřednictvím inženýra Růžičky potřebný materiál za 30—40 miliónů marek.

27. února

Lenin jede do vesnice Gorki; navštěvuje v tamějším sanatoriu I. G. Filipčenko, vedoucího rubriky poezie v listu Pravda, a předává mu balíček a písemný vzkaz od M. I. Uljanovové.

28. února

Na zasedání politického byra ÚV KSR(b) píše Lenin návrh usnesení v souvislosti s projednáváním předběžného konceptu Trockého referátu o reorganizaci armády; referát má být přednesen na X. sjezdu KSR(b). Na zasedání se projednává rovněž palivová situace v Moskvě a Petrohradu a další otázky.

Lenin píše návrh usnesení Rady práce a obrany o založení fondu ve výši až 10 miliónů zlatých rublů pro zlepšení zásobování dělníků potravinami a základními potřebami a o příkazu lidovému komisariátu zahraničního obchodu vyslat do zahraničí delegaci, která by příslušné zboží ihned nakoupila; ukládá sekretářce, aby zařídila okamžité hlasování o tomto návrhu formou dotazu všech členů Rady práce a obrany, tak aby se návrh mohl nazítří uveřejnit v novinách jako usnesení Rady práce a obrany.

Lenin má projev na plenárním zasedání moskevského sovětu.

Lenin hovoří s náměstkem lidového komisaře zemědělství N. Osinským; přijímá I. A. Čekunova a N. A. Gaňavina, rolníky z vesnice Fominki v gorochoveckém újezdu Vladimírské gubernie, kteří mu sdělují své připomínky ke změně postupu při povinném odvádění přebytků masa. Lenin je informuje o chystaném nahrazení povinného odvádění všech přebytků naturální daní. Potom ukládá sekretářce, aby vyžádala od S. P. Sereďy návrh programu sjezdu pracu-

jících rolníků, který přivezl Čekunov v dubnu 1919. Lenin píše N. A. Semaškovi, aby pomohl I. A. Čekunovovi sehnat dobré brýle; ukládá sekretářce, aby dohlédla na splnění žádosti.

V druhé polovině února Lenin píše osnovu dopisu o koncesích, adresovaného bakuským soudruhům.

V únoru V písemném vzkazu pro A. D. Cjurupu uvádí Lenin číselné údaje o zásobách potravin a ptá se, co soudruh Cjurupa říká návrhu dočasně zrušit v RSFSR povinnost odvádět všechny přebytky.

1. března Lenin píše dopis N. Osinskému do lidového komisariátu zemědělství o postoji k bezpartijním rolníkům, o zapojování rolníků s rozsáhlými praktickými zkušenostmi do činnosti lidového komisariátu zemědělství při organizování práce v zemědělství; radí zapojit do práce lidového komisariátu zemědělství zejména I. A. Čekunova.

Lenin se seznamuje se Stručnou zprávou o situaci v moskevské státní elektrárně a přikazuje N. P. Gorbunovovi, aby si ji přečetl a poskytl elektrárně všestrannou pomoc; má podniknout rovněž opatření na pomoc komisi pro hydraulický způsob těžby rašeliny. Lenin podepisuje telegram do Ufy, v němž se předsedovi guberniálního výkonného výboru ukládá, aby tlumočil rolníkům A. R. Šapošnikovovi a T. G. Kondrovovi z vesnice Beketovo v bulgakovské volosti ufského újezdu pozvání do Moskvy; mají tam vyjádřit své názory na záležitosti týkající se rolníků a rolnického hospodářství.

Lenin přijímá náměstka lidového komisaře dělnicko-rolnické inspekce V. A. Avaněsova, tajemníka CÚVV A. S. Jenukidzeho, člena předsednictva Celoruské mimořádné komise pro boj s kontrarevolucí a sabotážemi V. P. Menžinského a náměstka lidového komisaře zahraničního obchodu A. M. Ležavu.

Lenin řídí zasedání rady lidových komisařů, které projednává výsledky poskytování prémie v naturálních, návrhy usnesení o zrušení Hlavního výboru pro zavedení všeobecné pracovní povinnosti a jeho oddělení a o reorganizaci lidového komisariátu práce, re-

organizace činnosti hospodářských lidových komisariátů podle usnesení VIII. celoruského sjezdu sovětů o Radě práce a obrany, svolání porady o surovinách aj.

2. března

Lenin přijímá člena ÚV Komunistické strany Finska O. V. Kuusinena a člena kolegia lidového komisariátu zemědělství N. Osinského.

V dopisu G. K. Ordžonikidzemu zdraví Lenin gruzínské komunisty a členy gruzínského revolučního výboru u příležitosti vzniku sovětské Gruzie; žádá je, aby mu sdělili svůj názor na vytvoření gruzínské Rudé armády, na postoj vůči gruzínské inteligenci, drobným obchodníkům a gruzínským menševikům. Lenin ukládá N. P. Gorbunovovi, aby poslal N. I. Bucharinovi k nahlédnutí hlášení, v němž sdružení petrohradských vědců navrhuje získat zahraniční půjčku pro Sovětské Rusko ve formě potravin pro Petrohrad. Zároveň má oznámit, že Lenin považuje návrh petrohradských vědců za reálný.

3. března

Lenin přijímá člena kolegia lidového komisariátu školství a osvěty J. A. Litkense a náměstka lidového komisaře vnitřní M. F. Vladimírského.

Píše vzkaz politickému byru ÚV KSR(b) s návrhem stáhnout z programu jednání byra komunistické frakce Celoruské ústřední rady odborů otázku spojené se zásobovací situací Sovětské republiky a předat je k projednání X. sjezdu strany.

Provádí úpravy v návrhu usnesení ÚV KSR(b) o nahrazení povinného odvádění všech přebytků naturální daní; píše vzkaz A. D. Cjurupovi a žádá ho, aby svolal komisi a úpravy posoudil.

4. března

Lenin píše článek Mezinárodní den pracujících žen. Lenin řídí zasedání Rady práce a obrany; provádí úpravy v návrhu usnesení o reorganizaci ochrany železničních tratí v souvislosti s bojem proti banditismu. Na zasedání se projednává rovněž návrh usnesení o podřízení petrohradského výboru obrany Revoluční vojenské radě republiky, pokud jde o vojenské otázky a všechna opatření k likvidaci ozbrojené vzpoury eserů a bělogvardějců v Kronštadu, proble-

matika pracovních jednotek, nákup nákladních automobilů v zahraničí, opatření k rozvoji elektrotechnického průmyslu, poskytnutí frontového rudoarméjského přidělu potravin pro 500 dělníků závodu AMO, průběh prací v Moskevské uhelné pánvi aj.

Mezi 4. a 7. březnem

Lenin píše první a druhou variantu osnovy zprávy o politické činnosti ústředního výboru pro X. sjezd KSR(b).

5. března

Lenin píše doplněk k návrhu usnesení rady lidových komisařů o stanovení povinného vědeckého minima v učebních osnovách všech vysokých škol RSFSR; navrhuje zařadit do programu vysokoškolské výuky plán elektrifikace RSFSR.

Na zasedání obilní komise Rady práce a obrany se za Lenina předsednictví projednávají opatření k zlepšení dopravy obilí a neuspokojivá zásobovací situace v Donbasu.

7. března

Lenin se účastní plenárního zasedání ÚV KSR(b), které schvaluje osnovu Leninovy zprávy o politické činnosti ÚV pro X. sjezd KSR(b). Je zvolen členem komise, která má vypracovat konečné znění návrhu zákona o nahrazení povinného odvádění všech přebytků naturálních daní. Na zasedání se projednává rovněž program březnového zasedání CÚVV, návrh na odložení sjezdu železničářů, usnesení organizačního byra ÚV o svolání celoruské konference Komunistického svazu mládeže Ruska na 18. března, teze k referátu o výstavbě strany a k referátu Sovětská republika v kapitalistickém obklíčení pro X. sjezd KSR(b), ozbrojení komunistů aj.

Od náměstka předsedy malé rady lidových komisařů A. G. Gojchbarga dostává Lenin hlášení, že lidový komisariát zahraničních věcí porušuje zákaz rady lidových komisařů zřizovat paralelní aparát pro zjišťování škod, které Sovětské republice způsobila válka a blokáda; písemně upozorňuje G. V. Čičerina a L. M. Karachana, že je nepřipustné obcházet usnesení rady lidových komisařů.

Lenin vyplňuje dotazník delegáta X. sjezdu KSR(b). Lenin podepisuje text telegramu adresovaného všem

předsedům guberniálních poradních sborů a guberniálním komisařům pro zásobování o jejich odpovědnosti za včasné provedení osevní kampaně a vytvoření osivového fondu; telegram obsahuje požadavek předložit do pěti dnů zprávu o činnosti.

OBSAH

Předmluva 7—20

1920

*PROJEV NA SLAVNOSTNÍM PLENÁRNÍM
ZASEDÁNÍ MOSKEVSKÉHO SOVĚTU
DĚLNICKÝCH, ROLNICKÝCH
A RUDOARMĚJSKÝCH ZÁSTUPCŮ,
MOSKEVSKÉHO VÝBORU KSR(b) A MOSKEVSKÉ
MĚSTSKÉ ODBOROVÉ RADY K TŘETÍMU VÝROČÍ
ŘÍJNOVÉ REVOLUCE 6. LISTOPADU 1920 21—26

*DOPIS ČLENŮM ÚV KSR(b) 27—28

*NÁVRH REZOLUCE ÚKOLY ODBORŮ
A METODY JEJICH PLNĚNÍ 29—30

*PROJEV NA SPOLEČNÉM SLAVNOSTNÍM
PLENÁRNÍM ZASEDÁNÍ SOKOLNICKÉHO
SOVĚTU DĚLNICKÝCH A VOJENSKÝCH
ZÁSTUPCŮ SE ZÁSTUPCI ZÁVODNÍCH
VÝBORŮ A VEDENÍ MOSKEVSKÝCH
PODNIKŮ 7. LISTOPADU 1920 31

*NÁVRH USNESENÍ PLENÁRNÍHO
ZASEDÁNÍ ÚV KSR(b) O PROLETKULTU 32

*NÁVRH USNESENÍ PLENÁRNÍHO
ZASEDÁNÍ ÚV KSR(b) 33

* Hvězdičkou jsou označeny titulky Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS.

TEZE O VÝROBNÍ PROPAGANDĚ (<i>Koncept</i>)	34—36
* MOSKEVSKÁ GUBERNIÁLNÍ KONFERENCE <i>KSR(b) 20.—22. listopadu 1920</i>	37—59
1. NAŠE MEZINÁRODNÍ POSTAVENÍ A VNITŘNÍ SITUACE A ÚKOLY STRANY (PROJEV 21. LISTOPADU)	37—57
*2. PROJEV K VOLBÁM DO MOSKEVSKÉHO VÝBORU 21. LISTOPADU	58—59
*PROJEV NA KONFERENCI ZÁVODNÍCH VÝBORŮ MOSKEVSKÝCH POLYGRAFICKÝCH ZÁVODŮ 25. LISTOPADU 1920. <i>Stručná novinová zpráva</i>	60
*PROJEV NA SCHŮZI TAJEMNÍKŮ BUNĚK MOSKEVSKÉ ORGANIZACE KSR(b) 26. LISTOPADU 1920. <i>Novinová zpráva</i>	61—64
*NÁVRH USNESENÍ POLITICKÉHO BYRA ÚV KSR(b)	65—66
*REFERÁT NA PLENÁRNÍ SCHŮZI ZAMOSKVOREČSKÝCH KOMUNISTŮ 29. LISTOPADU 1920. <i>Stručná novinová zpráva</i> <i>Závěrečné slovo</i>	67—68 68—69
*NÁVRH USNESENÍ RADY LIDOVÝCH KOMISAŘŮ O PŘÍMÝCH DANÍCH	70
*NÁVRH USNESENÍ HOSPODÁŘSKÉ KOMISE RADY LIDOVÝCH KOMISAŘŮ	71—72
*TELEGRAM PŘEDSEDOVI ARMÉNSKÉHO REVOLUČNÍHO VOJENSKÉHO VÝBORU	73
*AKTIV MOSKEVSKÉ ORGANIZACE KSR(b) 6. <i>prosince 1920</i>	74—102
*1. REFERÁT O KONCESÍCH	74—97
*2. ZÁVĚREČNÉ SLOVO K REFERÁTU O KONCESÍCH	98—102

*POZDRAV CELORUSKÉ PORADĚ ODBORŮ PRO PRÁCI MEZI ŽENAMI PŘI GUBERNIÁLNÍCH VÝBORECH STRANY	105
*NÁVRH USNESENÍ PLENÁRNÍHO ZASEDÁNÍ ÚV KSR(b) O REORGANIZACI LIDOVÉHO KOMISARIÁTU ŠKOLSTVÍ A OSVĚTY	106—107
*DOPLŇKY K NÁVRHU USNESENÍ PLENÁRNÍHO ZASEDÁNÍ ÚV KSR(b) O VYTVOŘENÍ SPECIÁLNÍHO ORGÁNU PRO VÝROBNÍ PROPAGANDU	108
*VIII. CELORUSKÝ SJEZD SOVĚTŮ 22.—29. prosince 1920	109—221
*1. REFERÁT O KONCESÍCH VE FRAKCI KSR(b) NA VIII. SJEZDU SOVĚTŮ 21. PROSINCE	111—136
*2. ZÁVĚREČNÉ SLOVO K REFERÁTU O KONCESÍCH VE FRAKCI KSR(b) NA VIII. SJEZDU SOVĚTŮ 21. PROSINCE	137—147
*3. ZPRÁVA CELORUSKÉHO ÚSTŘEDNÍHO VÝKONNÉHO VÝBORU A RADY LIDOVÝCH KOMISAŘŮ O ZAHRANIČNÍ A VNITŘNÍ POLITICE 22. PROSINCE	148—181
*4. PROJEV VE FRAKCI KSR(b) NA VIII. SJEZDU SOVĚTŮ, PŘEDNESENÝ V SOUVISLOSTI S PROJEDNÁVÁNÍM ZPRÁVY CELORUSKÉHO ÚSTŘEDNÍHO VÝKONNÉHO VÝBORU SOVĚTŮ A RADY LIDOVÝCH KOMISAŘŮ O ZAHRANIČNÍ A VNITŘNÍ POLITICE 22. PROSINCE	182—192
*5. ZÁVĚREČNÉ SLOVO KE ZPRÁVĚ CELORUSKÉHO ÚSTŘEDNÍHO VÝKONNÉHO VÝBORU SOVĚTŮ A RADY LIDOVÝCH KOMISAŘŮ O ZAHRANIČNÍ A VNITŘNÍ POLITICE 23. PROSINCE	193—198
*6. PROJEV PŘI PROJEDNÁVÁNÍ NÁVRHU ZÁKONA RADY LIDOVÝCH	

KOMISAŘŮ O OPATŘENÍCH K UPEVNĚNÍ A ROZVOJI ROLNICKÉHO HOSPODÁŘSTVÍ VE FRAKCI KSR(b) NA VIII. SJEZDU SOVĚTŮ 24. PROSINCE	199—205
*7. PROJEV O DOPLŇCÍCH K NÁVRHU ZÁKONA RADY LIDOVÝCH KOMISAŘŮ O OPATŘENÍCH K UPEVNĚNÍ A ROZVOJI ROLNICKÉHO HOSPODÁŘSTVÍ VE FRAKCI KSR(b) NA VIII. SJEZDU SOVĚTŮ 27. PROSINCE	206—211
*8. ODPOVĚDI NA DOTAZY VE FRAKCI KSR(b) NA VIII. SJEZDU SOVĚTŮ 27. PROSINCE	212—217
*9. NÁVRH REZOLUCE K RÉFERÁTU O ELEKTRIFIKACI	218—219
*10. NÁVRH REZOLUCE FRAKCE KSR(b) NA VIII. SJEZDU SOVĚTŮ	220
*11. DOPLŇĚK K REZOLUCI O ZEMĚDĚLSKÉ OTÁZCE	221
DOPIS KRASNOPRESEŇSKÝM DĚLNÍKŮM	222—223
O ODBORECH, SOUČASNÉ SITUACI A CHYBÁCH SOUDRUHA TROCKÉHO. <i>Projev na společném zasedání delegátů VIII. sjezdu sovětů, členů Celoruské ústřední rady odborů a moskevské městské odborové rady — členů KSR(b) 30. prosince 1920</i>	224—248
*POZNÁMKY O ELEKTRIFIKACI	249—250
1. Význam elektrifikace	249
2. K elektrifikaci	249—250
*O POLYTECHNICKÉM VZDĚLÁVÁNÍ. <i>Poznámky k tezí Naděždy Konstantinovny</i>	251—253
*NÁVRH USNESENÍ PLENÁRNÍHO ZASEDÁNÍ ÚV KSR(b) O LIDOVÉM KOMISARIÁTU ZEMĚDĚLSTVÍ	254

1921

KRIZE VE STRANĚ 257—270

* II. CELORUSKÝ SJEZD HORNÍKŮ

25. ledna—2. února 1921 271—287

*1. REFERÁT O ÚLOZE A ÚKOLECH
ODBORŮ NA ZASEDÁNÍ
KOMUNISTICKÉ FRAKCE SJEZDU
23. LEDNA 271—281

*2. ZÁVĚREČNÉ SLOVO K REFERÁTU
O ÚLOZE A ÚKOLECH ODBORŮ NA
ZASEDÁNÍ KOMUNISTICKÉ FRAKCE
SJEZDU 24. LEDNA 282—287

O VYTVOŘENÍ PODMÍNEK PRO VĚDECKOU
PRÁCI AKADEMIKA I. P. PAVLOVA A JEHO
SPOLUPRACOVNÍKŮ. *Usnesení rady lidových*
komisařů 288—289

JEŠTĚ JEDNOU O ODBORECH, SOUČASNÉ
SITUACI A CHYBÁCH SOUDRUHA
TROCKÉHO A BUCCHARINA 290—332

Nebezpečí frakčních vystoupení pro stranu 291—294

Formální demokratismus a revoluční účelnost 294—295

Politické nebezpečí rozkolů v odborovém hnutí 295—301

O zásadních neshodách 301—305

Politika a ekonomika. Dialektika a eklekticismus 305—313

Dialektika a eklekticismus. »Škola« a »aparát« 313—323

Závěr 324—332

*NÁVRH USNESENÍ POLITICKÉHO BYRA ÚV
KSR(b) K PROHLÁŠENÍ PRACOVNÍKŮ CEKTRANU 333

*PROJEV NA MOSKEVSKÉ ROZŠÍŘENÉ
KONFERENCI KOVODĚLNÍKŮ
4. ÚNORA 1921 334—337

*PROJEV NA IV. CELORUSKÉM SJEZDU
DĚLNÍKŮ A DĚLNIC ODĚVNÍHO PRŮMYSLU
6. ÚNORA 1921 338—345

SMĚRNICE ÚSTŘEDNÍHO VÝBORU
KOMUNISTŮM PRACUJÍCÍM V LIDOVÉM
KOMISARIÁTU ŠKOLSTVÍ A OSVĚTY 346—348

O PRÁCI LIDOVÉHO KOMISARIÁTU ŠKOLSTVÍ A OSVĚTY	349—359
*PŘEDBĚŽNÝ KONSPEKT TEZÍ O ROLNÍCÍCH	360
*DOPIS O KONCESÍCH NA TĚŽBU ROPY	361—363
*NÁVRH USNESENÍ RADY LIDOVÝCH KOMISAŘŮ O PLÁNU DOVOZU	364
*NÁVRH HLAVNÍHO BODU USNESENÍ RADY PRÁCE A OBRANY O CELOSTÁTNÍ PLÁNOVACÍ KOMISI	365
O JEDNOTNÉM HOSPODÁŘSKÉM PLÁNU	366—375
*PROJEV NA SCHŮZI STRANICKÉHO AKTIVU V MOSKVĚ 24. ÚNORA 1921	376—379
*POZDRAV V. CELOUKRAJINSKÉMU SJEZDU SOVĚTŮ	380
*USNESENÍ RADY PRÁCE A OBRANY O ZLEPŠENÍ ZÁSOBOVÁNÍ DĚLNÍKŮ	381
*PROJEV NA PLENÁRNÍM ZASEDÁNÍ MOSKEVSKÉHO SOVĚTU DĚLNICKÝCH A ROLNICKÝCH ZÁSTUPCŮ 28. ÚNORA 1921	382—395
*DOPIS G. K. ORDŽONIKIDZEMU	396—397
MEZINÁRODNÍ DEN PRACUJÍCÍCH ŽEN	398—400
PŘÍPRAVNÉ MATERIÁLY	401—463
*Koncept návrhu rezoluce Úkoly odborů a metody jejich plnění	403
*K tezím o výrobní propagandě	404—405

*Návrh usnesení ústředního výboru	406
*K vypracování návrhu dekretu o opatřeních k upevnění a rozvoji rolnického hospodářství	407
*Osnova zprávy VIII. celoruskému sjezdu sovětů	408—411
*Poznámky pro členy ÚV a lidové komisaře	412—417
*Poznámky o úkolech hospodářské výstavby	418
*Koncept projevu o odborech, současné situaci a chybách soudruha Trockého	419—424
*Koncept závěrečné části článku Krize ve straně	425—426
<i>*Materiál k brožuře Ještě jednou o odborech, současné situaci a chybách soudruha Trockého a Bucharina</i>	427—447
*1. Poznámky k Trockého brožuře Úloha a úkoly odborů	427—435
*2. Konspekty brožury Ještě jednou o odborech, současné situaci a chybách soudruha Trockého a Bucharina	436—441
*3. Hlavní teze osnovy částí Politika a ekonomika. Dialektika a eklekticismus a Dialektika a eklekticismus. »Škola« a »aparát«	442—445
*4. Osnova závěru	446
*5. Koncept obsahu brožury	447
*Osnova směrnic ústředního výboru komunistům pracujícím v lidovém komisariátu školství a osvěty	448—449
*Materiál k článku O práci lidového komisariátu školství a osvěty	450—452
*Poznámky z přijetí dagestánské delegace	453—454
*Osnova projevu na zasedání moskevského výboru KSR(b) se stranickým aktivem	455—456

*Koncept osnovy projevu na plenárním zasedání moskevského sovětu dělnických a rolnických zástupců	457
*Osnova dopisu bakuským soudruhům	458—461
*Doplňk k návrhu usnesení rady lidových komisařů o povinném vědeckém minimu na vysokých školách	462
Seznam dosud nenalezených Leninových prací (6. listopadu 1920—7. března 1921)	465—466
Seznam dokumentů, na jejichž redigování se V. I. Lenin podílel	467—471
Poznámky	472—525
Seznam literatury, kterou V. I. Lenin cituje nebo o níž se zmiňuje	526—552
Jmenný rejstřík	553—591
Životopisná data	592—636

V. I. L E N I N
S E B R A N Ě S P I S Y

4 2

Podle 5. ruského vydání V. I. Lenin, Polnoje sobranije sočiněnij, tom 42, Politizdat, Moskva 1977, připraveného Institutem marxismu-leninismu při ÚV KSSS, přeložil kolektiv překladatelů. Kontrolní redaktorka Marie Vondrášková. Odpovědná redaktorka Věnceslava Lexová. Obálka, vazba a grafická úprava Milan Hegar. Výtvarný redaktor František Kraus. Technická redaktorka Bohumila Neubertová. Vydání II. Praha 1989. Vydalo Nakladatelství Svoboda jako svou 5926. (7039.) publikaci. Vytisklo Rudé právo, tiskařské závody, Praha. Náklad 1-30 000. AA 33,87 (text 33,55, ilustrace 0,32), VA 34,83. Tematická skupina 00/3. Cena brož. výt. 12,80 Kčs, váz. výt.

18 Kčs

73/202.21.8.5

25—009—89 Kčs 18,—